Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista. Lisäksi muutettaisiin julkisista hankinnoista annettua lakia, vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista annettua lakia, kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annettua lakia ja markkinaoikeuslakia. Ehdotetuilla laeilla pantaisiin täytäntöön hankintaviranomaisten ja hankintayksiköiden tekemien rakennusurakoita sekä tavara- ja palveluhankintoja koskevien sopimusten tekomenettelyjen yhteensovittamisesta puolustus- ja turvallisuusalalla ja direktiivien 2004/17/EY ja 2004/18/EY muuttamisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/81/EY.

Esityksen tavoitteena on tehostaa julkisten varojen käyttöä ja hintalaatusuhteeltaan parhaiden hankintojen tekemistä sekä yhdenmukaistaa hallinnonalojen hankintamenettelyjä lain soveltamisalaan kuuluvissa puolustus- ja turvallisuushankinnoissa. Tavoitteena on myös varmistaa, että näiden hankintojen erityispiirteet, kuten Suomen puolustuskykyyn, kansalliseen turvallisuuteen, huoltovarmuuteen ja tietoturvallisuuteen liittyvät vaatimukset, voidaan ottaa riittävässä määrin huomioon.

Esityksessä ehdotetaan, että lain soveltamisalaan kuuluvat hankinnat tulee kilpailuttaa siten kuin laissa määrätään. Kilpailuttamisvelvoite koskisi sekä puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin soveltamisalaan kuuluvia, EU-kynnysarvot ylittäviä hankintoja että eräitä puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin soveltamisalan ulkopuolelle jääviä hankintoja. Viimeksi mainittujen hankintojen kilpailuttaminen olisi ehdotuksen mukaan mahdollista toteuttaa joustavammin kuin puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin soveltamisalaan kuuluvat hankinnat.

Esitykseen sisältyy säännöksiä, joissa huomioidaan puolustus- ja turvallisuushankintoihin ja niiden toteuttamiseen liittyvät erityispiirteet. Hankintayksikkö voi asettaa tietoturvallisuuteen, huoltovarmuuteen sekä alihankintojen kilpailuttamiseen liittyviä vaatimuksia hankinnassa.

Esitykseen sisältyvät säännökset puolustus- ja turvallisuushankinnoissa sovellettavista oikeussuojakeinoista. Hankintayksikön päätökseen ja muuhun ratkaisuun olisi mahdollista hakea muutosta tehokkaiden ja oikeasuhtaisten oikeussuojakeinojen avulla. Muutoksenhakujärjestelmässä otettaisiin myös huomioon puolustus- ja turvallisuushankintojen erityispiirteet siten, että mahdollinen muutoksenhaku ei vaarantaisi valtion keskeisiä turvallisuusetuja.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2012.

295697

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ....1
SISÄLLYS....2
YLEISPERUSTELUT....4
1 JOHDANTO....4
2 NYKYTILA....5
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö....5
2.1.1 Laki julkisista hankinnoista ja laki vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista....5
2.1.2 Laki puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta....7
2.1.3 Laki huoltovarmuuden turvaamisesta....8
2.1.4 Puolustushankinnat....8
2.1.5 Turvallisuushankinnat....8
2.1.6 Salassa pidettävät hankinnat....9
2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö....10
2.2.1 Yleistä....10
2.2.2 Ruotsi....11
2.2.3 Norja....11
2.2.4 Alankomaat....12
2.2.5 Saksa....12
2.2.6 Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi....13
2.2.7 Hankintadirektiivi ja erityisalojen hankintadirektiivi....16
2.2.8 Oikeussuojadirektiivi....17
2.2.9 Sopimus Euroopan unionin toiminnasta....17
2.2.10 Euroopan puolustusviraston (EDA) puolustushankintojen käytännesäännöt....18
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET....18
3.1 Tavoitteet....18
3.2 Toteuttamisvaihtoehdot....19
3.3 Keskeiset ehdotukset....21
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET....24
4.1 Taloudelliset vaikutukset....24
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan....26
5 ASIAN VALMISTELU....29
5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto....29
5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen....29
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT....31
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT....31
1.1 Laki julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista....31
I OSA **Yhteiset säännökset periaatteista ja soveltamisalasta**....31
1 luku **Tarkoitus ja periaatteet**....31
2 luku **Soveltamisala**....42
3 luku **Kynnysarvot ja hankintalajeihin liittyvät soveltamissäännökset**....60
4 luku **Hankinnan ennakoidun arvon laskeminen**....62
II OSA **EU-kynnysarvon ylittäviä tavarahankintoja, liitteen A mukaisia ensisijaisia palveluhankintoja ja rakennusurakoita koskevat säännökset**....64

5 luku **Hankintamenettelyt** ... 64
6 luku **Velvollisuus ilmoittaa hankinnoista ja määräajat** ... 74
7 luku **Tarjouspyyntö ja hankinnan kohteen määrittely** ... 77
8 luku **Ehdokkaiden ja tarjoajien valinta sekä tarjouksen valinta** ... 91
9 luku **Alihankintasopimukset** ... 107
III OSA **Kansalliset menettelyt** ... 114
10 luku **Tarjousmenettely EU-kynnysarvot alittavissa hankinnoissa, liitteen B mukaisissa toissijaisissa palveluhankinnoissa sekä eräissä muissa hankinnoissa** ... 114
IV OSA **Yhteiset säännökset hankintaa koskevista päätöksistä, hankintasopimuksesta, hankintaoikaisusta ja hankinta-asiakirjojen julkisuudesta sekä erinäiset säännökset** ... 126
11 luku **Hankintaa koskevat päätökset ja tiedoksianto** ... 126
12 luku **Hankintasopimus** ... 132
13 luku **Hankintaoikaisu** ... 135
14 luku **Hankinta-asiakirjojen julkisuus** ... 139
15 luku **Muutoksenhaku ja seuraamukset** ... 140
16 luku **Erinäiset säännökset** ... 164
1.2 Laki julkisista hankinnoista ... 164
1.3 Laki vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ... 165
1.4 Laki kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista ... 166
1.5 Markkinaoikeuslaki ... 166
2 TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET ... 166
3 VOIMAANTULO ... 167
4 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS ... 167
LAKIEHDOTUKSET ... 177
Laki julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista ... 177
LIITE A ... 214
LIITE B ... 216
LIITE C ... 217
Laki julkisista hankinnoista annetun lain 7 ja 83 §:n muuttamisesta ... 223
Laki vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista annetun lain 17 §:n muuttamisesta ... 224
Laki kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetun lain 1 §:n muuttamisesta ... 225
Laki markkinaoikeuslain 1 §:n muuttamisesta ... 226
LIITTEET ... 227
RINNAKKAISTEKSTIT ... 227
Laki julkisista hankinnoista annetun lain 7 ja 83 §:n muuttamisesta ... 227
Laki vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista annetun lain 17 §:n muuttamisesta ... 229
Laki kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetun lain 1 §:n muuttamisesta ... 231
Laki markkinaoikeuslain 1 §:n muuttamisesta ... 232
ASETUSLUONNOS ... 233
Asetus julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista ... 233

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Puolustus- ja turvallisuushankintoja tehdään valtionhallinnossa ja kunnissa arviolta noin 800—900 miljoonalla eurolla vuodessa. Niiden osuus valtion hankintojen kokonaisarvosta, joka vuonna 2008 oli 4,36 miljardia euroa, on merkittävä.

Nykyisellään puolustushankinnoilla tarkoitetaan hankintoja, joiden kohde soveltuu pääasiassa sotilaalliseen käyttöön. Turvallisuushankinnoiksi on katsottu hankinnat, joiden toteuttaminen edellyttää lakiin perustuvia erityisiä turvatoimenpiteitä tai hankintoihin muutoin liittyy valtion keskeisiä turvallisuusetuja. Valtion keskeiset turvallisuusedut voivat vaatia puolustus- tai turvallisuushankinnan pitämistä kokonaan salassa. Näitä hankintoja on kutsuttu salassa pidettäviksi hankinnoiksi. Lakiehdotuksen myötä puolustus- ja turvallisuushankintojen määritelmät muuttuvat jäljempänä kuvatulla tavalla.

Puolustus- ja turvallisuushankinnat liittyvät oleellisesti valtion ulkoisen suvereniteetin turvaamiseen sekä sisäisen turvallisuuden varmistamiseen. Niihin liittyy usein siviilihankinnoista poikkeavia erityispiirteitä – kuten erityinen tarve suojata turvallisuusluokiteltua tietoa tai asettaa huoltovarmuuteen liittyviä vaatimuksia. Etenkin puolustushankinnat saattavat myös olla taloudelliselta merkitykseltään mittavia, suurimpien yksittäisten hankintojen hinnan noustessa satoihin miljooniin euroihin.

Lainsäädännössä ei kuitenkaan ole säännöksiä puolustus- ja turvallisuushankinnoista. Puolustus- ja turvallisuussektorin muissa, eli niin kutsutuissa siviilihankinnoissa kuten elintarvikkeet, tavanomaiset tietojärjestelmät ja -laitteet, tavanomainen vaatetusmateriaali, tavanomaiset kuljetuspalvelut, noudatetaan Suomessa voimassa olevaa hankintalainsäädäntöä sekä Euroopan unionin julkisia hankintoja koskevaa sääntelyä. Näissä hankinnoissa keskeisiä periaatteita ovat kilpailun aikaansaaminen, hankintojen kokonaistaloudellinen edullisuus ja tarjoajien tasapuolinen ja luottamuksellinen kohtelu.

Puolustus-, turvallisuus- ja salassa pidettävien hankintojen toteuttamismenettelyistä säädettiin aikaisemmin asetuksella hankinnoista, joihin ei sovelleta lakia julkisista hankinnoista (342/1994), jäljempänä poikkeusasetus. Sääntelyn tarpeellisuutta perusteltiin näiden hankintojen erityispiirteillä, runsaalla vuosivolyymilla ja niihin vuosittain käytettävien määrärahojen suuruudella. Poikkeusasetuksessa säädettiin muun muassa hankintaperiaatteista, hankintojen kilpailuttamismenettelyistä, ehdokkaan ja tarjoajan valintaperusteista sekä sopimusehdoista. Poikkeusasetus ei sisältänyt säännöksiä oikeusturvakeinoista. Poikkeusasetus kumoutui, kun julkisista hankinnoista annettu laki (348/2007), jäljempänä hankintalaki, tuli voimaan 1 päivänä kesäkuuta 2007. Puolustushallinnon puolustus- ja turvallisuushankintojen toteuttamista ohjaa erityisesti puolustusministeriön materiaalipoliittinen strategia. Keskeisenä tavoitteena on turvata sotilaallinen huoltovarmuus kaikissa tilanteissa. Tämä toteutetaan muun muassa turvaamalla kotimaisen puolustusvälineteollisuuden toimintaedellytykset sekä hyödyntämällä kansainvälistä yhteistyötä. Strategian mukaisesti hankittavan materiaalin ja järjestelmien on oltava kansainvälisesti yhteensopivia, jotta niitä voidaan täysimääräisesti hyödyntää yhtä lailla kansallisen puolustuksen kuin kansainvälisen kriisinhallinnan tehtävissä. Hankinnoissa noudatetaan myös jul-

kisten hankintojen yleisiä sopimusehtoja (JYSE 2009) sekä puolustushallinnon omia määräyksiä ja ohjeita.

Turvallisuushankintoja tekevät pääsääntöisesti valtion viranomaiset. Myös kunnat voivat tehdä turvallisuushankintoja. Turvallisuushankintojen toteuttamista ohjataan hallinnonalakohtaisilla ohjeilla ja sisäisillä määräyksillä tai kuntien omilla hankintaohjeilla.

Esityksellä pantaisiin täytäntöön hankintaviranomaisten ja hankintayksiköiden tekemien rakennusurakoita sekä tavara- ja palveluhankintoja koskevien sopimusten tekomenettelyjen yhteensovittamisesta puolustus- ja turvallisuusalalla ja direktiivien 2004/17/EY ja 2004/18/EY muuttamisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/81/EY, jäljempänä puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi. Direktiivi on tullut voimaan 21 päivänä elokuuta 2009, ja se tuli saattaa osaksi kansallista lainsäädäntöä viimeistään 21 päivänä elokuuta 2011. Direktiivi määrittelee jäsenvaltioille puolustus- ja turvallisuussektorin erityispiirteisiin soveltuvat kilpailuttamista koskevat menettelysäännöt.

Direktiivin tavoitteena on puolustus- ja turvallisuushankintojen avoimempi ja tehokkaampi rajat ylittävä kilpailutus Euroopassa. Yhteisten eurooppalaisten puolustus- ja turvallisuusmateriaalimarkkinoiden avulla pyritään vahvistamaan Euroopan puolustuksen teollista ja teknologista perustaa. Euroopan unionin yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan täytäntöönpanossa tarvittavien sotilaallisten voimavarojen kehittäminen edellyttää myös nykyistä avoimempia, tehokkaampia ja toimivampia puolustusmateriaalimarkkinoita.

Direktiivin säätämisen taustalla on Euroopan puolustus- ja turvallisuusmarkkinoiden pirstaloituneisuus ja kansallinen luonne. Yhteisen markkina-alueen puuttuminen on johtanut kansallisten ratkaisujen suosimiseen myös silloin, kun tämä ei ole ollut taloudellisesti tai kansallisen turvallisuuden näkökulmasta perusteltua. Sisämarkkinoiden keskeisten periaatteiden soveltaminen - avoin ja tasapuolinen kilpailu - on siviilimarkkinoilla merkinnyt parempaa vastinetta varainkäytölle. On perusteltua olettaa, että sama pätee myös puolustus- ja turvallisuustuotteiden ja -palvelujen markkinoilla. Näiden markkinoiden erityisluonteesta johtuen markkinoiden avautumisen vaikutus kustannustehokkuuteen saattaa olla siviilituotteiden markkinoita vähäisempi, mutta suunnan pitäisi kuitenkin olla sama. Velvoittamalla EU:n jäsenvaltiot avoimesti kilpailuttamaan puolustus- ja turvallisuushankintansa tehostetaan markkinoiden toimintaa, parannetaan kilpailua ja etenkin pitkällä aikavälillä luodaan valtioille mahdollisuus kustannussäästöihin.

Lakiehdotus sisältää myös eräitä puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin soveltamisalan ulkopuolelle jääviä puolustus- ja turvallisuushankintoja koskevaa sääntelyä. Näitä ovat puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin EU-kynnysarvojen alle jäävät hankinnat sekä puolustushankinnat, joissa hankintayksikkö keskeisten valtion turvallisuusetujen vuoksi soveltaa Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen, jäljempänä EUT-sopimus tai SEUT, 346 artiklan 1 kohdan b alakohtaa. Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi hankintalakia, vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalveluiden alalla toimivien yksiköiden hankinnoista annettua lakia (349/2007), jäljempänä erityisalojen hankintalaki, markkinaoikeudesta annettua lakia (1527/2001)sekä kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annettua lakia (588/2004).

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1 Laki julkisista hankinnoista ja laki vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista

Hankintalaissa säädetään viranomaisten ja muiden lain soveltamisalaan kuuluvien yksiköiden hankintojen kilpailuttamismenettelyistä ja oikeussuojakeinoista. Lain tarkoituksena on tehostaa julkisten varojen käyttöä, edistää laadukkaiden hankintojen tekemistä sekä turvata kaikille tarjoajille tasapuolinen ja syrjimätön kohtelu julkisissa hankinnoissa.

Hankintalailla on pantu täytäntöön julkisia rakennusurakoita sekä julkisia tavara- ja palveluhankintoja koskevien sopimusten tekomenettelyjen yhteensovittamisesta annettu

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/18/EY, jäljempänä hankintadirektiivi, sekä neuvoston direktiivien 89/665/ETY ja 92/13/ETY muuttamisesta julkisia hankintoja koskeviin sopimuksiin liittyvien muutoksenhakumenettelyjen tehokkuuden parantamiseksi annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2007/66/EY, jäljempänä oikeussuojadirektiivi.

Hankintalakia sovelletaan viranomaisten ja muiden lain soveltamisalaan kuuluvien hankintayksiköiden tekemiin tavara- ja palveluhankintoihin sekä rakennusurakoihin. Näitä hankintoja koskevat menettelysäännöt vaihtelevat sen mukaan, onko kyseessä EU-kynnysarvon ylittävä vai kansallisen kynnysarvon ylittävä hankinta. Kansalliset kynnysarvot alittaviin hankintoihin ei sovelleta hankintalakia.

Erityisalojen hankintalaki sovelletaan siinä tyhjentävästi luetelluilla vesi- ja energiahuollon sekä liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden EU-kynnysarvot ylittäviin tavara- ja palveluhankintoihin sekä rakennusurakoihin. Erityisalojen hankintalailla on pantu täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/17/EY vesi ja energiahuollon sekä liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankintamenettelyjen yhteensovittamisesta, jäljempänä erityisalojen hankintadirektiivi. Erityisalojen hankintalain menettelysäännöt vastaavat keskeisiltä osin hankintalain menettelysääntöjä. Erityisalojen hankintalakia sovelletaan kuitenkin vain EU-kynnysarvot ylittäviin hankintoihin.

Hankintalain 7 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan lakia ei sovelleta hankintoihin, jotka ovat salassa pidettäviä, jäljempänä salassa pidettävät hankinnat tai joiden toteuttaminen edellyttää lakiin perustuvia erityisiä turvatoimenpiteitä taikka jos valtion keskeiset turvallisuusedut sitä vaativat, jäljempänä turvallisuushankinnat. Saman momentin 2 kohdan mukaan soveltamisalan ulkopuolelle on rajattu hankinnat, joiden kohde soveltuu pääasiallisesti sotilaalliseen käyttöön, jäljempänä puolustushankinnat. Hankintalain soveltamisalan ulkopuolelle on siten rajattu edellä selostettujen kohtien 1 ja 2 edellytykset täyttävät tavara-, palvelu- sekä rakennusurakoiden hankinnat. Vastaavat poikkeussäännökset sisältyvät erityisalojen hankintalain 17§:n 5 ja 6 kohtaan.

Hankintalakia sovelletaan siten myös puolustus- ja turvallisuusviranomaisten tekemiin muihin kuin puolustus- ja turvallisuushankintoihin. Muun muassa puolustusvoimat on merkittävä näiden niin kutsuttujen siviilihankintojen tekijä. Esimerkiksi vuonna 2008 puolustusvoimat teki siviilihankintoja arviolta 450 miljoonalla eurolla. Tällaisia puolustusvoimien siviilihankintoja ovat esimerkiksi elintarvikkeiden tai siviilikäyttöön suunniteltujen kuljetusvälineiden hankinnat.

Hankintalakia ja erityisalojen hankintalakia sovelletaan lisäksi niin sanottujen kaksikäyttötuotteiden hankintoihin. Näillä tarkoitetaan hyödykkeitä, jotka soveltuvat normaalin siviilikäytön lisäksi myös sotilaallisiin tarkoituksiin.

Pääasiallisesti sotilaalliseen käyttöön soveltuvien eli puolustushankintojen jääminen hankintalain soveltamisalan ulkopuolelle on perustunut hankintadirektiivin 10 artiklaan ja SEUT, 346 artiklan 1 kohdan b alakohtaan. Viimeksi mainitun kohdan mukaan jokainen jäsenvaltio voi toteuttaa toimenpiteet, jotka se katsoo tarpeellisiksi keskeisten turvallisuusetujensa turvaamiseksi ja jotka liittyvät aseiden, ammusten ja sotatarvikkeiden tuotantoon tai kauppaan. Nämä toimenpiteet eivät kuitenkaan saa heikentää sellaisten tuotteiden kilpailun edellytyksiä yhteismarkkinoilla, joita ei ole tarkoitettu nimenomaan sotilaalliseen käyttöön. SEUT 346 artiklan 2 kohdassa viitataan neuvoston 15 päivänä huhtikuuta 1958 vahvistamaan luetteloon niistä tuotteista, joihin sovelletaan sanotun artiklan 1 kohdan b alakohtaa. Kyseinen luettelo sisältää tuotteita, joiden käyttötarkoitus on sotilaallinen. Hankintadirektiivissä ja erityisalojen hankintadirektiivissä määritetyistä säännöistä ja periaatteista on siten voitu poiketa puolustushankinnoissa, kun kansalliset turvallisuusedut ovat tätä edellyttäneet. Hankinnan kohteen on tällöin kuitenkin lähtökohtaisesti täytynyt sisältyä edellä mainitun luettelon tuoteluokkiin.

Turvallisuus- ja salassa pidettävät hankinnat on puolestaan poissuljettu hankintalain soveltamisalasta hankintadirektiivin 14 artiklan ja erityisalojen hankintalain soveltamisalasta erityisalojen hankintadirektiivin

21 artiklan sekä SEUT 36, 51, 52, 62 ja 346 artiklan 1 kohdan a alakohdan perusteella. Keskeisin näistä on SEUT 346 artiklan 1 kohdan a alakohta, jonka mukaan mikään jäsenvaltio ei ole velvollinen antamaan tietoja, joiden ilmaisemisen se katsoo keskeisten turvallisuusetujensa vastaiseksi. Salassapitotarve perustuukin tällöin valtion turvallisuusetuihin ja salassa pidettäviä hankintoja voivat olla esimerkiksi poliisin rikosten torjuntaan liittyvät tekniset laitteet tai puolustusvoimien turvajärjestelmiin liittyvät tieto- ja viestintätekniset hankinnat.

Salassapitoperuste voi kuitenkin liittyä myös muihin syihin kuin valtion turvallisuusetuihin. Syynä voi olla esimerkiksi yksilön asema. Jos hankinnan avoin kilpailuttaminen vaarantaisi esimerkiksi lastensuojelulain (417/2007) 25 §:n 2 momentin mukaisen lapsen olinpaikkaa koskevan tiedon salassapidon, voidaan koko hankinta pitää salassa. Tällöin salassapidon EU-oikeudellinen peruste ei kuitenkaan voi olla SEUT 346 artiklan 1 kohdan a alakohta.

Myös hankintalain ja erityisalojen hankintalain soveltamisalaan kuuluvien kaksikäyttötuotteiden osalta saattaa SEUT 346 artikla tulla sovellettavaksi. Näin voi olla tilanne esimerkiksi silloin, kun hankinnan kohteena on tuote, joka soveltuu normaalin siviilikäytön lisäksi myös sotilaallisiin tarkoituksiin ja se samalla sisältää sellaista arkaluonteista tietoa, jota ei siviilihankinnoissa käytettävin menettelytavoin ole mahdollista suojata.

Kun puolustus- ja turvallisuushankintoihin ei lähtökohtaisesti sovelleta hankintalain säännöksiä, eivät sen oikeussuojakeinot myöskään tule sovellettavaksi. Markkinaoikeuden toimivalta puolustus- ja turvallisuushankintojen osalta onkin rajoittunut sen arvioimiseen, onko hankintayksiköllä ollut valituksen alaisessa hankinnassa hankintalain 7 §:n mukainen peruste sulkea hankinta hankintalain soveltamisalan ulkopuolelle. Näitä ratkaisuja markkinaoikeus on antanut viime vuosina joitakin kappaleita (esimerkiksi MAO 363/2008 ja MAO 115/2009). Muilta osin tarjouskilpailun hävinneellä tarjoajalla ja muilla asianosaisilla on ollut käytössään ainoastaan yleiset hallinto-oikeudelliset valituskeinot. Tätä oikeussuojakeinoa ei kuitenkaan ole käytetty puolustus- ja turvallisuushankinnoissa, mikä johtunee osin tiedonpuutteesta ja toisaalta epäselvästä oikeustilasta sen osalta, voiko tällöin valistuksen perusteena olla muut seikat kuin hankintayksikön mahdollinen hallintolain vastainen menettely.

2.1.2 Laki puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta

Laki puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta (242/1990), jäljempänä maastavientilaki, sisältää säännökset puolustustarvikkeiksi määriteltyjen tuotteiden maastaviennistä, kauttakuljetuksesta ja välityksestä.

Puolustustarvikkeiden maastavientiin, kauttakuljetukseen ja välitykseen tarvitaan aina puolustusministeriön tai valtioneuvoston myöntämä lupa. Lupa tarvitaan myös tuotteen tilapäiseen maastavientiin. Valtioneuvosto myöntää luvat varsinaiseen taistelukäyttöön tarkoitetulle, tuhoa tuottavalle materiaalille ja asejalustoille tai silloin, kun vienti muilta osin on ulko- ja turvallisuuspoliittisesti merkittävä. Lisäksi viennin tulee olla taloudelliselta arvoltaan merkittävä.

Euroopan unionin yhteinen puolustustarvikeluettelo sisältää valvonnan alaiset puolustustarvikkeet. Luettelo perustuu Wassenaarjärjestelyn tuottamaan listaan, jota päivitetään vuosittain. Puolustustarvikeluettelo on saatettu voimaan Suomessa puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta annetun asetuksen täytäntöönpanosta annetulla puolustusministeriön päätöksellä (192/1997). Luettelo sisältää 22 eri tuoteluokkaa, kattaen mm. ampuma-aseet ja niiden patruunat, sota-alukset, sotilaslentokoneet ja – helikopterit, kemiallisia ja biologisia aseita, suojavarusteet sekä sotilasvarustelun valmistukseen käytettävät ohjelmistot ja teknologian. Luettelo sisältää myös siviilikäyttöön tarkoitettuja aseita, joiden lupamenettelystä vastaa osittain sisäasiainministeriö.

Suomessa on käynnistetty vientivalvontalainsäädännön uudistaminen toukokuussa 2009. Suurimman lainsäädännön muutostarpeen aiheuttaa Euroopan unionin sisäisiä puolustustarvikesiirtoja koskeva direktiivi 2009/43/EY, jonka tarkoituksena on yhtenäistää lupakäytäntöjä Euroopan unionin alueella. Samassa yhteydessä toteutetaan lain-

säädännön kokonaisuudistus, keskeisiä tavoitteita ovat puolustustarvikkeiden maahantuonnin asettaminen valvonnan alaiseksi, biologisten ja kemiallisten aseiden valvonnan tehostaminen, ministeriöiden toimivallan rajaukset ampuma-aseiden valvonnassa sekä puolustusministeriön ja valtioneuvoston ratkaisuvallan jakautuminen. Maastavientilainsäädännön uudistaminen on tarkoitus toteuttaa lähtökohtaisesti samassa aikataulussa kuin tämä esitys.

2.1.3 Laki huoltovarmuuden turvaamisesta

Huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain (1390/1992) tarkoituksena on vakavien häiriöiden ja poikkeusolojen varalta turvata väestön toimeentulon, maan talouselämän ja maanpuolustuksen kannalta välttämättömät taloudelliset toiminnot ja niihin liittyvät tekniset järjestelmät eli huoltovarmuus. Lailla on perustettu Huoltovarmuuskeskus, asetettu sen toiminnalle yleiset tavoitteet ja säädetty toiminnan rahoittamisesta.

Lain 2 §:n mukaan huoltovarmuuden turvaamiseksi kaikissa oloissa on luotava ja ylläpidettävä riittävä valmius hyödykkeiden tuottamiseksi sekä tuotannon, jakelun ja ulkomaankaupan ohjaamiseksi. Muista huoltovarmuuden turvaamiseksi tarpeellisista Huoltovarmuuskeskuksen tehtävistä säädetään Huoltovarmuuskeskuksesta annetulla valtioneuvoston asetuksella (455/2008).

Huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain 2 §:n 2 momentin ja 12 §:n 2 momentin nojalla on annettu valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista (539/2008). Päätöksessä säädetään varautumistoimenpiteitä, joilla yhteiskunnan toimivuuden kannalta välttämättömän infrastruktuurin sekä kriittisen tuotannon jatkuminen pystytään turvaamaan kaikissa tilanteissa.

2.1.4 Puolustushankinnat

Puolustushankinnoilla tarkoitetaan hankintoja, jotka soveltuvat pääasiallisesti sotilaalliseen käyttöön. Puolustushankintoja ovat muun muassa aseiden, ampumatarvikkeiden, panssarivaunujen, sota-alusten tai sotilaskäyttöön tarkoitettujen ilma-alusten hankinnat.

Puolustushankintoja toteuttavat Suomessa lähinnä puolustusvoimat ja vähäisessä määrin sisäasianministeriön alainen rajavartiolaitos. Hankintojen vuosivolyymi on arviolta 750 miljoonaa euroa.

Koska puolustushankinnoista ei ole olemassa lain- tai asetuksentasoista sääntelyä, näistä hankinnoista on annettu hallinnonaloittain omia sisäisiä ohjeita ja hallinnollisia määräyksiä. Sisäasiainministeriö on 28 päivänä helmikuuta 2008 antanut ohjeen hankinnoista, joihin ei sovelleta lakia julkisista hankinnoista. Tällä ohjeella ohjataan muun muassa rajavartiolaitoksen puolustushankintojen toteuttamista. Puolustusministeriön 28 päivänä toukokuuta 2007 antaman ohjeen mukaan poikkeusasetusta noudatetaan puolustusministeriön hallinnonalalla hankintalain 7 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdissa mainituissa hankinnoissa toistaiseksi ohjeena.

Puolustushankintojen hankintatointa ohjataan puolustusministeriön hallinnonalalla puolustusministeriön materiaalipoliittisella strategialla ja ohjeistuksella sekä puolustusvoimien omalla ohjeistuksella. Materiaalipoliittinen strategia määrittelee hankintatoimen keskeiset periaatteet. Strategian mukaan hankinnat tulee tehdä valtiontalouden kannalta mahdollisimman edullisesti ja kaikessa suunnittelussa ja päätöksenteossa otetaan huomioon koko elinjakson kustannukset. Lisäksi olemassa olevat kilpailumahdollisuudet on hyödynnettävä ja hankinnat on toteutettava mahdollisimman avoimesti, tasapuolisesti ja syrjimättä.

Puolustusvoimissa puolustushankintoja tekevät tehtävään erikseen määrätyt puolustushankintayksiköt. Tällä hetkellä näitä yksiköitä on kuusi kappaletta.

2.1.5 Turvallisuushankinnat

Turvallisuushankinnoissa on kyse erityisesti sellaisen tavaran, palvelun tai rakennusurakan hankinnasta, jonka toteuttaminen edellyttää lakiin perustuvia erityisiä turvatoimenpiteitä. Näiden hankintojen kohteet eivät kuitenkaan ole pääasiallisesta sotilaalliseen käyttöön soveltuvia eli ne eivät täytä puolustushankinnan määritelmän edellytyksiä.

Turvallisuushankinnat liittyvät lähtökohtaisesti valtion sisäisen turvallisuuden turvaa-

miseen. Turvallisuushankinnoiksi lasketaan usein myös hankinnat, jotka sinänsä ovat julkisia, mutta sisältävät valtion turvallisuuden tai yleisen järjestyksen vuoksi salassa pidettävää tietoa. Turvallisuushankintoja ovat täten usein muun muassa poliisin, rajavartiolaitoksen, tullin ja vankeinhoitoviranomaisten sellaiset hankinnat, jotka sisältävät salassa pidettävää tietoa. Näitä voivat olla esimerkiksi poliisin rikosten torjuntaan liittyvät tekniset järjestelmät sekä rajavalvontaan tai terrorismin torjuntaan liittyvät järjestelmät.

Turvallisuushankinnat voivat liittyä myös yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseen. Viranomaisten tehtävänä on turvata nämä toiminnot yhtä lailla poikkeusoloissa kuin normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa. Esimerkiksi sähköisen infrastruktuurin häiriintyminen ml. tietojärjestelmät, tiedonsiirtojärjestelmät ja tietoverkot, voisi aiheuttaa vakavan uhan yleiselle turvallisuudelle ja järjestykselle sekä väestön terveydelle ja toimeentulolle. Näiden järjestelmien häiriöttömän toiminnan turvaaminen saattaa edellyttää sellaisia hankintoja, joita ei voida toteuttaa hankintalain mukaisin menettelyin.

Turvallisuushankintojen tehdään valtionhallinnossa vuosittain arviolta 80–90 miljoonalla eurolla vuodessa. Työ- ja elinkeinoministeriön - pääosin huoltovarmuuteen liittyvien - hallinnonalan turvallisuus- ja salassa pidettävien hankintojen arvo on keskimäärin noin 50 miljoonaa euroa vuodessa. Sisäasiainministeriön hallinnonalalla vastaavia hankintoja tehdään noin 20 — 30 miljoonalla eurolla vuodessa. Turvallisuushankintoja tehdään lisäksi vähäisessä määrin valtiovarainministeriössä, ulkoasiainministeriössä, liikenne- ja viestintäministeriössä ja niiden alaisessa hallinnossa sekä valtioneuvoston kansliassa. Puolustusministeriön hallinnonalalla turvallisuushankintoja tehdään vähäisessä määrin.

Turvallisuushankintoja – kuten puolustushankintojakin – ohjataan hallinnonalojen sisäisillä ohjeilla ja määräyksillä. Näitä on annettu muun muassa puolustusministeriön ja sisäasianministeriön hallinnonalalla.

Myös kunnat voivat tehdä turvallisuushankintoja. Niiden määrästä ja rahallisesta arvosta ei ole tarkkaa arviota, mutta on perusteltua olettaa, että nämä ovat vähäisiä. Kuntien turvallisuushankinnat voivat liittyä sekä poikkeusoloihin että normaaliaikaisiin vakaviin häiriöihin varautumiseen. Valmiuslain (1080/1991) 40 §:n mukaan myös kuntia koskee velvoite varautua poikkeusoloihin valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluin sekä muin toimenpitein varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa. Varautuminen edellyttää valtion ja muiden viranomaisten sekä kuntien yhteistyötä ja varautumistoimintojen yhteensovittamista. Kuntien turvallisuushankinnat voivatkin liittyä yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseen siltä osin, kun tietty kuntalaisten turvallisuuden ja hyvinvoinnin takaamiseen liittyvä toiminto on yhteensovittamisen nojalla määritelty kunnan vastuulle. Esimerkiksi sähköisen infrastruktuuriin turvaamisessa myös kunnilla on merkittävä rooli ja tähän liittyen kunnilla voi olla tarve toteuttaa valtion turvallisuuden vuoksi erityisiä turvajärjestelyjä vaativia hankintoja.

2.1.6 Salassa pidettävät hankinnat

Hankintalakia ei sovelleta lain 7 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan hankintoihin, jotka ovat salassa pidettäviä. Salassapitotarvetta arvioidaan lainkohdan perustelujen mukaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999), jäljempänä julkisuuslaki, nojalla.

Salassa pidettävissä hankinnoissa hankinnan kohteen ja sisällön julkituleminen saattaisi aiheuttaa merkittävän yleisen tai yksityisen edun vaarantumisen.

Salassa pidettäviä ovat hankintoihin liittyvät asiakirjat, joiden julkituleminen voisi vaarantaa yleistä järjestystä, turvallisuutta, poikkeusoloihin varautumista tai maanpuolustuksen etua julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 5 ja 7-10 kohdan perusteella. Esimerkiksi poliisin hankinnat, jotka kytkeytyvät rikosten torjuntaan liittyviin teknisiin laitteisiin, edellyttävät usein koko hankinnan salassapitoa. Valtion turvallisuuteen ja kriisivalmiuteen liittyvät tietoverkkohankinnat tai puolustusvoimien tiedusteluun liittyvät hankinnat saattavat edellyttää salassapitoa julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 10 kohdan mukaan. Sa-

moin valtion ylimmän johdon toimintaedellytysten turvaamiseen liittyvät muiden viranomaisten hankinnat, jotka liittyvät esimerkiksi tieto- ja viestintäjärjestelmien turvajärjestelyihin sekä poikkeusoloihin varautumiseen, saattavat olla salassa pidettäviä julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 7 tai 8 kohdan perusteella.

Hankinnat ja niiden yhteyteen kuuluvat viranomaisen asiakirjat, jotka liittyvät julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuihin salassa pidettäviin ulkoasianhallinnon vastuulla oleviin asiakokonaisuuksiin, voivat olla salassa pidettäviä. Esimerkiksi rauhanvälitykseen liittyvien tilaisuuksien pitopaikka ja ylipäätänsä järjestäminen ovat usein etukäteen salaisia, koska tiedon paljastuminen saattaisi vaarantaa osallistujien turvallisuuden. Tilaisuuksiin liittyvät hankinnat ovat näin ollen myös salassa pidettäviä.

Salassapito voi liittyä myös julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 17 kohdan nojalla valtion, kunnan tai muun julkisyhteisön liike- tai ammattisalaisuuteen. Tällöin kyseessä ovat lähinnä valtion omistajapolitiikan toteuttamiseen tai erityisrahoitukseen liittyvät palvelu-hankinnat.

Salassapitoperuste voi liittyä myös yksilön asemaan. Esimerkiksi jos kilpailuttaminen vaarantaa lastensuojelulain (417/2007) 25 §:n 2 momentin mukaisen lapsen olinpaikkaa koskevan tiedon salassapidon, voidaan hankinta pitää salassa. Myös julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 25 kohdassa tarkoitettujen henkilökohtaisten tietojen paljastuminen hankintamenettelyssä voi erityisissä tapauksissa olla peruste tietyn hankinnan salassapidolle.

Lähtökohtaisesti hankinnan katsotaan olevan salassa pidettävä, kun hankinnan koko olemassaolo on perusteltua pitää salassa. Toisaalta salassa pidettäviksi hankinnoiksi on katsottu myös sellaisia hankintoja, joihin liittyy salassapitoa vaativia osia, esimerkiksi turvallisuusluokiteltua tietoa, ja näiden tietojen suojaaminen edellyttää koko hankinnan salassa pitoa. Tältä osin salassa pidettävien hankintojen ja turvallisuushankintojen määritelmät ovat osin päällekkäiset ja yksittäinen hankinta voi täyttää molempien edellytykset.

Salassa pidettävien hankintojen luonteesta johtuen arvioita niiden vuotuisesta määrästä ja arvosta on vaikea tehdä. Todennäköistä on, että näiden hankintojen lukumäärä ja yhteisarvo eivät ole kovin merkittäviä. Puolustushankinnoista pieni osa on kokonaan salassa pidettäviä.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö

2.2.1 Yleistä

Seuraavassa tarkastellaan puolustus- ja turvallisuushankintoja koskevaa sääntelyä Saksassa ja Alankomaissa sekä Pohjoismaista Ruotsissa ja Norjassa. Tarkastelun kohteena on sekä nykytila, että käytettävissä olevan informaation perusteella pääasialliset suunnitelmat liittyen puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin kansalliseen voimaansaattamiseen.

Maiden nykyiset lainsäädäntöratkaisut muistuttavat monilta osin Suomen vastaavaa. Puolustus- ja turvallisuushankinnat on suljettu pois säädöksistä, joilla hankintadirektiivi on pantu voimaan. Puolustus- ja turvallisuushankintoja toteutetaan hallinnonalakohtaisin määräyksin ja ohjein.

Oikeussuojakeinoissa on havaittavissa joitain maakohtaisia eroja. Peruslähtökohta on kuitenkin sama: jos hankinta katsotaan puolustus- tai turvallisuushankinnaksi, ovat oikeussuojakeinot rajoitetut. Toisaalta myös Suomessa suurissa puolustushankinnoissa vallitseva käytäntö, jossa hävinneille tarjoajille järjestetään mahdollisuus palautetilaisuuteen (niin kutsuttu debriefing-tilaisuus), on kansainvälisesti laajalti käytössä. Palautetilaisuudessa hävinneille tarjoajille annetaan mahdollisuus kuulla keskeiset päätökseen vaikuttaneet perusteet ja esittää hankintayksikölle tarkentavia kysymyksiä.

Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin voimaansaattaminen tulee aiheuttamaan merkittäviä muutoksia Euroopan unionin jäsenvaltioiden puolustus- ja turvallisuushankintoja koskevaan sääntelyyn. Tarkastelun kohteena olevista maista kolmessa tullaan säätämään oma, hankintalaista erillinen puolustus- ja turvallisuushankintoja koskeva laki. Norjassa taas direktiivin määräykset saatetaan voimaan alemman asteisin säännöksin. Ruotsissa ja Alankomaissa on hallituksen esitys jo annettu. Saksassa tavoitteena on

saattaa esitys parlamentin käsiteltäväksi syksyllä 2011.

2.2.2 Ruotsi

Ruotsissa julkisia hankintoja säännellään lailla julkisista hankinnoista (Lagen om offentliga upphandlingar, 2007:1091). Lain 15 luvun 22 §:ssä säädetään hankinnoista, joihin liittyy valtion turvallisuusetuja. Näihin kuuluvat ne puolustus- ja turvallisuushankinnat, joiden osalta sovelletaan SEUT 346 artiklaa. Näitä hankintoja eivät koske EU:n hankintadirektiivien menettelytapavaatimukset.

Laissa säädetyt oikeussuojakeinot ovat lähtökohtaisesti tarjoajien käytettävissä myös puolustus- ja turvallisuushankinnoissa. Siviilihankintoihin verrattuna niiden käyttömahdollisuus on kuitenkin tietyiltä osin rajatumpi. Valitusmahdollisuutta ei ole lainkaan niissä hankinnoissa, joiden taustalla on erityinen hallituksen päätös.

Ruotsissa hallituksen esitys uudeksi puolustus- ja turvallisuushankintalaiksi on annettu 12 päivänä toukokuuta 2011. Direktiivin määräysten voimaansaattamisen ohella esityksessä ehdotetaan säännöksiä koskien myös osaa ns. kansallisia hankintoja eli niitä hankintoja, jotka jäävät direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle. Näiden hankintojen osalta esitetään säädettävän ilmoitusmenettelystä, määräajoista, tarjousten käsittelystä, erityisten ehtojen asettamisesta ja tarjousten täydentämisestä. Lisäksi hallituksen esityksessä esitetään hankintayksikölle oikeutta toteuttaa hankinta suorahankintana, kun hankinnan yhteenlaskettu kokonaisarvo on enintään 15 prosenttia direktiivin kynnysarvosta. Tavaroiden ja palvelun osalta suorahankinnan kynnysarvoksi esitetään näin ollen 58 050 euroa ja rakennusurakoiden osalta 726 750 euroa.

Esityksessä ehdotetaan oikeussuojakeinojen ulottamista sekä EU kynnysarvon ylittäviin että ns. kansallisiin hankintoihin. Oikeussuojakeinot esitetään järjestettäväksi pitkälti kuten siviilihankinnoissa. Ensimmäisen tuomioistuinasteen päätöksestä on mahdollista valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen, mikäli tämä myöntää käsittelyluvan. Lisäksi ehdotukseen sisältyy mahdollisuus määrittää yksittäinen hankinta lain soveltamisalan ulkopuolelle, jos valtion turvallisuusedut tätä edellyttävät. Näissä hankinnoissa ei oikeussuojakeinoja ole käytettävissä lainkaan.

Uuden lain on ehdotettu tulevan voimaan 1 päivänä marraskuuta 2011.

2.2.3 Norja

Norjassa julkisia hankintoja koskevat säännökset sisältyvät lakiin julkisista hankinnoista (Lov om offentliga anskaffelser). Puolustushankinnoissa on mahdollista olla soveltamatta lain säännöksiä, jos SEUT 346 artiklan mukaiset edellytykset täyttyvät. Turvautuessaan puolustushankinnoissa poikkeusperusteeseen tulee puolustusvoimien hankintayksikön noudattaa puolustusministeriön tästä antamia määräyksiä.

Puolustushankinnoissa noudatettavat periaatteet ovat pitkälti yhtenevät siviilihankinnoissa noudatettavien periaatteiden kanssa (mm. tasapuolinen kohtelu, avoimuus), mutta hankintayksiköllä on enemmän liikkumavaraa hankinnan toteuttamisessa. Puolustusministeriöllä on myös oikeus päättää hankinnan toteuttamisesta suorahankintana tietyin edellytyksin. Turvallisuus- ja salassa pidettävissä hankinnoissa noudatetaan lähtökohtaisesti samanlaisia periaatteita, kuitenkin hallinnonalakohtaiset erot huomioiden.

Norjassa puolustushankintojen oikeussuojakeinot ovat tällä hetkellä rajoitetut. Siviilihankintoja käsittelevällä tuomioistuimella ei ole toimivaltaa puolustushankintojen osalta. Se voi ainoastaan arvioida, onko kysymys siviili- vai puolustushankinnasta. Mikäli kyseessä on puolustushankinta, ei hankintapäätöstä ole mahdollista käsitellä tuomioistuimessa.

Norjassa puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi saatetaan osaksi kansallista lainsäädäntöä julkisista hankinnoista annetun lain nojalla annettavalla asetuksella. Alemman asteen säädöksenä se ei vaadi parlamentin hyväksyntää. Lähtökohtana on saattaa ainoastaan direktiivin määräykset voimaan. Direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle SEUT 346 artiklan tai muun direktiivin poikkeusperusteen nojalla jääviin hankintoihin ei edellä mainittu asetus sovellu. Direktiivin kynnysarvon alle jäävien hankintojen sisällyttämisestä annettavan asetuksen soveltamisalan

misalaan ei kuitenkaan vielä ole tehty lopullista päätöstä. Oikeussuojajärjestelmässä on tarkoitus hyödyntää siviilihankintojen ensimmäisen asteen valituskanavana toimivaa julkisten hankintojen muutoksenhakulautakuntaa (Klagenemnda for offentlige anskaffelser). Muutoksenhakulautakunnan päätöksistä on lähtökohtaisesti mahdollisuus valittaa tuomioistuimeen, tosin puolustus- ja turvallisuushankintojen valitusmahdollisuuksista ei vielä ole tehty päätöksiä.

Asetusluonnoksesta järjestetään syksyllä 2011 lausuntokierros, jonka jälkeen se viimeistellään. Asetuksen suunniteltu voimaantulo on vuoden 2012 ensimmäisellä neljänneksellä.

2.2.4 Alankomaat

Alankomaissa merkittävimmät puolustushankinnat on poissuljettu julkisten hankintojen lain soveltamisalasta hankintadirektiivin 10 artiklan sekä SEUT 346 artiklan nojalla. Näitä hankintoja säännellään puolustusministeriön asetuksella, jolla samalla pannaan täytäntöön Euroopan puolustusviraston puolustushankintojen käytännesäännöt. Turvallisuus- ja salassa pidettävien hankintojen osalta poissuljenta julkisten hankintojen laista perustuu hankintadirektiivin 14 artiklaan. Näitä hankintoja säännellään ministeriökohtaisin asetuksin.

Alankomaissa kaikkiin julkisiin hankintoihin on mahdollista lähtökohtaisesti hakea muutosta tuomioistuimesta. Oikeussuojakeinoina ovat pätemättömyys sekä vahingonkorvaus. Kuitenkin SEUT 346 artiklan mukaisissa puolustushankinnoissa valitusmahdollisuus on rajattu siten, että oikeus valitukseen on vain silloin, kun perussopimusten keskeisiä periaatteita, kuten avoimuus, syrjimättömyys ja tasapuolinen kohtelu, on loukattu.

Alankomaissa puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi on tarkoitus saattaa kansallisesti voimaan säätämällä erillinen puolustus- ja turvallisuushankintoja koskeva laki. Direktiivi saatetaan osaksi kansallista lainsäädäntöä käytännössä sellaisenaan eli direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle jääviä hankintoja eivät lain säännökset koske. Direktiivin alihankintasääntely tullaan saattamaan kansalliseen lainsäädäntöön siten, että hankintayksiköllä on mahdollisuus asettaa hankinnassa alihankintaan liittyviä ehtoja. Mahdollisten alihankintavaatimusten asettaminen perustuu hankintayksikön tekemään tapauskohtaiseen harkintaan. Oikeussuojakeinot ovat täysimääräisesti tarjoajien käytettävissä, pitkälti siviilihankintojen mallin mukaisesti.

Alankomaissa lakiehdotus on annettu parlamentille toukokuussa 2011. Parlamenttikäsittely kestänee useita kuukausia, joten on todennäköistä, että Alankomaissa uusi laki ei ole voimassa direktiivin määräaikaan mennessä.

2.2.5 Saksa

Saksassa julkisia hankintoja säädellään kilpailunrajoituslaissa (”Gesetz gegen Wettbewerbs-beschränkungen”). Sen 100 artiklan nojalla aseiden, ammusten ja sotamateriaalin tuotanto ja kauppa on suljettu pois lain soveltamisalasta. Näitä hankintoja ohjataan budjettilailla (”Bundeshaushaltsordnung”), jonka yhtenä ohjaavana periaatteena on, että julkiset hankinnat tulee kilpailuttaa.

Oikeussuojakeinot ovat puolustus- ja turvallisuushankinnoissa siviilihankintoja rajoitetummat. Tarjoajalla on käytännössä mahdollisuus valittaa siviilihankintoja käsittelevään valituselimeen vain siitä, että tietty hankinta on suljettu hankintadirektiivin ja kilpailunrajoituslain soveltamisalan ulkopuolelle. Itse hankintapäätöksestä ei ole mahdollista valittaa. Lisäksi tarjoajalla on toissijaisena oikeussuojakeinona mahdollisuus hakea korvausta siviilituomioistuimesta tarjouspyynnön aiheuttamista kustannuksista, mutta ei hyvitysmaksua saamatta jääneestä sopimuksesta.

Saksassa työryhmä on valmistellut puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin kansallista voimaansaattamista. Suunnitelmien mukaan tavaroiden ja palvelujen osalta tultaisiin säätämään oma puolustus- ja turvallisuushankintoja koskeva lakinsa, kun taas rakennusurakoiden osalta viitattaisiin yleiseen julkisia hankintoja koskevaan lainsäädäntöön. Tarkoituksena on saattaa kansalliseen lainsäädäntöön vain direktiivin velvoittamat säännökset, joten lainsäädäntöä esimerkiksi

direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle jääviä hankintoja koskien ei ole tarkoitus säätää. Alihankintoja koskevat säännökset tultaneen saattamaan kansalliseen lainsäädäntöön siten, että hankintayksikölle annetaan mahdollisuus edellyttää alihankintojen kilpailuttamista. Uuden lain voimaantulo ajoittunee vuoden 2011 loppupuolelle

2.2.6 Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi

Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi annettiin 13 päivänä heinäkuuta 2009. Direktiivi tuli voimaan 21 päivänä elokuuta 2009. Jäsenvaltioiden on saatettava direktiivi osaksi kansallista lainsäädäntöä 21 päivään elokuuta 2011 mennessä.

Direktiivi määrittelee jäsenvaltioille puolustus- ja turvallisuussektorin erityispiirteisiin soveltuvat hankintasäännöt. Direktiivin tavoitteena on avoimempi ja tehokkaampi rajat ylittävä hankintojen kilpailutus Euroopassa. Direktiivin mukaisia menettelyjä sovelletaan niihin puolustus ja turvallisuushankintoihin, joissa jäsenvaltiolla ei ole perustetta vedota SEUT 346 artiklaan keskeisten turvallisuusetujensa vuoksi ja tällä perusteella poissulkea hankinta sisämarkkinasäännösten soveltamisalasta. Turvallisuushankintojen osalta vastaavia poissulkemisperusteita sisältyy myös perussopimuksen artikloihin 36, 51, 52 ja 62. Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin lähtökohta on, että jäsenvaltiot voivat käyttää direktiivin menettelysääntöjä monimutkaisissa ja arkaluontoisissa puolustus- ja turvallisuusalan hankinnoissa vaarantamatta keskeisiä turvallisuusetujaan.

Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiiviä sovelletaan sen 2 artiklan a kohdan mukaisesti puolustustarvikkeiden sekä kaikkien niiden osien, komponenttien, ja/tai osakokonaisuuksien hankintaan. Direktiiviä sovelletaan myös 2 artiklan b kohdan mukaisesti arkaluonteisen välineistön sekä kaikkien sen osien, komponenttien, ja/tai osakokonaisuuksien hankintaan. Direktiivin soveltamisala kattaa rakennusurakat, tavarat ja palvelut, jotka liittyvät suoraan 2 artiklan a ja b kohdassa tarkoitettuihin tarvikkeisiin niiden elinkaaren aikana. Soveltamisala kattaa myös erityisesti sotilaallisiin tarkoituksiin hankitut rakennusurakat ja palvelut samoin kuin arkaluonteiset rakennusurakat ja palvelut. Edellä mainitut direktiivin soveltamisalaan kuuluvat hankinnat on nykyisellään poissuljettu hankintalain soveltamisalasta lain 7 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohtien perusteella. Vastaava säännös sisältyy erityisalojen hankintalakiin.

Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin määräykset koskevat sen soveltamisalaan kuuluvia julkisia tavara- ja palveluhankintoja, joiden arvo ilman arvonlisäveroa on vähintään 387 000 euroa sekä julkisia rakennusurakoita, joiden arvo on vähintään 4 845 000 euroa. Näitä kynnysarvoja tarkistetaan kahden vuoden välein. EU-kynnysarvojen alle jäävien hankintojen osalta sovelletaan kunkin jäsenvaltion kansallisia menettelyjä, joiden on oltava perussopimuksessa mainittujen periaatteiden mukaisia (direktiivin johdanto-osa, kohta 15).

Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin soveltamisalan ulkopuolelle on jätetty joitain puolustus- ja turvallisuushankintoja. Soveltamisalan poikkeuksista on säädetty pääosin direktiivin 12 ja 13 artikloissa. Esimerkiksi tietyt kansainvälisten sääntöjen nojalla tehtävät hankintasopimukset eivät kuulu direktiivin soveltamisalaan (12 art.). Samoin valtioiden väliset puolustustarvikkeiden tai arkaluonteisten tarvikkeiden toimittamiseen liittyvät sopimukset sekä tiedustelutoimintaa koskevat sopimukset jäävät direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle (13 art.). Edellä mainittuihin hankintoihin ei myöskään sovelleta hankintadirektiivin tai erityisalojen hankintadirektiivin säännöksiä.

Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin soveltamisala ei ole täysin yksiselitteisesti ja tarkkarajaisesti määritelty. Viittaukset SEUT 36, 51, 52, 62 sekä 346 artikloihin sekä puolustustarvikkeiden ja etenkin arkaluonteisen välineistön määritelmät ovat jossain määrin tulkinnanvaraisia. Esimerkiksi puolustustarvikkeiden osalta viitataan neuvoston 15 päivänä huhtikuuta 1958 päätöksessä hyväksyttyyn aseiden, ammusten ja sotatarvikkeiden luetteloon, mutta mikään tiukka soveltamisalan rajaus kyseinen luettelo ei kuitenkaan ole. Tämä ilmenee varsinkin direktiivin johdanto-osan 10 kohdassa, jossa todetaan, että edellä mainittu luettelo on yleis-

luonteinen ja sitä on tulkittava laajasti muun muassa tekniikan kehityksen valossa.

Kansallista harkintavaltaa sisältävät säännökset

Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi sisältää eräitä säännöksiä, joiden voimaansaattamisessa jäsenvaltioilla on harkintavaltaa. Alla selostetaan keskeisimmät näistä säännöksistä.

Kansallista harkintavaltaa puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi jättää alihankintoihin (21 art.) liittyvän sääntelyn osalta. Direktiivi antaa jäsenvaltiolle mahdollisuuden säätää alihankintojen kilpailuttamiseen liittyvistä periaatteista ja menettelyistä. Hankintayksikkö voidaan velvoittaa asettamaan tai sille voidaan antaa laissa mahdollisuus asettaa tarjoajalle direktiivissä määriteltyjä velvoitteita alihankintojen kilpailutuksen osalta. Näitä velvoitteita ovat esimerkiksi direktiivin 21 artiklan 4 kohdan mukainen tilanne, jossa hankintayksikkö vaatii sopimusosapuolta antamaan kolmansille osapuolille alihankintana osan sopimuksesta. Vaatimus voi koskea enintään 30 prosenttia sopimuksen arvosta, ja sen on oltava oikeassa suhteessa sopimuksen kohteeseen, arvoon sekä kyseessä olevaan teollisuudenalan luonteeseen.

Kansallista harkintavaltaa sisältyy myös direktiivin 10 artiklaan. Jäsenvaltiot voivat antaa hankintayksiköille mahdollisuuden hankkia julkisia rakennusurakoita, tavaroita ja palveluja yhteishankintaviranomaista käyttäen. Direktiivin 27 artiklassa annetaan jäsenvaltiolle puolestaan mahdollisuus säätää, että erityisen monimutkaisten sopimusten osalta hankintayksiköillä on mahdollisuus käyttää kilpailullista neuvottelumenettelyä. Kilpailullista neuvottelumenettelyä voidaan käyttää, jos hankintayksikkö katsoo, ettei hankintasopimusta pystytä tekemään rajoitettua menettelyä noudattaen. Direktiivin 29 artiklassa säädetään, että jäsenvaltiot voivat antaa hankintayksiköille mahdollisuuden tehdä puitejärjestelyjä. Jos tämä mahdollisuus otetaan käyttöön, tulee hankintaviranomaisen tehdä puitejärjestelyyn perustuvat sopimukset 29 artiklan 2—4 kohdissa säädetyn mukaisesti.

Direktiivin 39 artiklassa säädetään ehdokkaan tai tarjoajan henkilökohtaisesta asemasta. Artiklan 1 kohdassa määritellään niin sanotut pakolliset poissuljentaperusteet eli ne tilanteet, jolloin ehdokas tai tarjoaja on suljettava pois hankintamenettelystä. Artiklan 2 kohdassa säädetään niistä tilanteista, jolloin ehdokas tai tarjoaja voidaan sulkea pois hankintamenettelystä. Direktiivi edellyttää, että jäsenvaltiot määrittävät 2 kohdan soveltamisedellytykset.

Direktiivin 48 artiklassa todetaan, että jäsenvaltiot voivat säätää, että hankintaviranomaiset/yksiköt voivat käyttää sähköistä huutokauppaa. Mikäli jäsenvaltio päättää säätää sähköisestä huutokaupasta, tulee sähköistä huutokauppaa koskevat menettelysäännöt säätää 48 artiklan 2—8 kohdissa määritellyn mukaisiksi.

Muutoksenhausta säädetään direktiivin 55–64 artikloissa. Oikeussuojakeinojen osalta jäsenvaltiolle on jätetty harkintavaltaa muun muassa vaihtoehtoisten menettelyjen sekä oikeussuojajärjestelmän kansallisen toimeenpanon osalta. Jäsenvaltio voi esimerkiksi päättää, että erityisellä elimellä on yksinomainen toimivalta käsitellä puolustus- ja turvallisuusalojen sopimuksia koskevia valituksia tai hakemuksia. Lisäksi jäsenvaltiolla on 60 artiklan mukaisesti mahdollisuus säätää joko sopimusvelvoitteiden taannehtivasta pätemättömyydestä (ex tunc) tai rajata pätemättömyyden vaikutukset sopimusvelvoitteisiin, jotka ovat edelleen täyttämättä (ex nunc).

Hankintadirektiivien ja puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin erot ja yhtäläisyydet

Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin ja hankintadirektiivin yhtäläisyydet ovat suuret. Direktiivien rakenne ja logiikka sekä tavoitteet ovat pitkälti yhteneväisiä ja puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin yhteensä 75 artiklasta noin kolme neljäsosaa on sisällöltään täysin tai lähes samoja kuin hankintadirektiivissä. Erot ovat osin numeerisia, esimerkiksi puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivissä puitejärjestelyjen enimmäiskestoksi säädetään 7 vuotta, kun se hankintadirektiivissä on 4 vuotta. Hankinta-

direktiivin säännöksiä on osin myös ajanmukaistettu ja selkeytetty puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivissä.

Yhdenmukainen hankintayksikön määritelmä merkitsee sitä, että puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi vaikuttaa myös ns. erityisaloilla toimiviin hankintayksiköihin. Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 1 artiklan 17 kohdassa oleva hankintaviranomaisen/hankintayksikön määritelmä on johdettu hankintadirektiivin 1 artiklan 9 kohdasta sekä erityisalojen hankintadirektiivin 2 artiklan 1 kohdan a alakohdasta. Näin ollen puolustus- ja turvallisuushankintadirektiiviä sovelletaan myös vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankintoihin. Käytännössä kyse on sellaisista erityisalojen hankintayksiköiden tekemistä hankinnoista, joissa täyttyvät puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivissä turvallisuushankinnoille asetettavat edellytykset.

Erityisalojen hankintayksikköjä voivat olla viranomaisluonteisten hankintayksikköjen lisäksi myös julkiset yritykset, joihin viranomaiset voivat käyttää suoraan tai välillisesti määräysvaltaa omistuksen, rahoitusosuuden tai yritystä koskevien sääntöjen johdosta. Lisäksi hankintayksiköitä voivat olla viranomaisen erityis- tai yksinoikeuden nojalla toimivat yksiköt. Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi voi siten tulla sovellettavaksi esimerkiksi lentokenttien tai satamien toiminnasta vastaavien yritysten hankinnoissa.

Merkittäviä eroja hankintadirektiivien ja puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin kohdalla liittyy tietoturvaan (22 art.), huoltovarmuuteen (23 art., suomenkielisessä direktiivissä käytetty termiä toimitusvarmuus), menettelyihin (25—29 art.) ja alihankintoihin (21 art.). Näistä kaksi ensiksi mainittua ovat puolustus- ja turvallisuushankintoja koskevia erityissäännöksiä. Kyseisissä artikloissa annetaan hankintayksikölle mahdollisuus asettaa puolustus- ja turvallisuussektorin hankinnoissa määriteltyjä turvallisuusluokitellun tiedon suojaamista ja huoltovarmuutta koskevia vaatimuksia. Esimerkiksi huoltovarmuuden osalta hankintayksiköllä on oikeus vaatia tarjoajalta hankintasopimuksen kohteena olevien tarvikkeiden huoltoa, uudenaikaistamista tai mukauttamista koskeva sitoumus.

Myös hankintamenettelyissä on merkittäviä eroja. Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi ei sisällä säännöksiä avoimesta menettelystä. Rajoitettua menettelyä sekä neuvottelumenettelyä, josta julkaistaan hankintailmoitus, voidaan aina käyttää puolustus- ja turvallisuushankinnoissa.

Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi sisältää enemmän yksityiskohtaisia säännöksiä alihankkijoiden kohtelusta kuin hankintadirektiivit, ja se antaa hankintayksikölle – jäsenvaltion niin säätäessä – laajemmat valtuudet asettaa alihankintoja koskevia vaatimuksia kuin hankintadirektiivi. Hankintadirektiivissä on säädetty nimenomaisesti ainoastaan mahdollisuudesta pyytää tarjouspyyntöasiakirjoissa tarjoajaa ilmoittamaan tarjouksessaan, minkä osan sopimuksesta tämä aikoo antaa alihankintana kolmansille sekä ehdotetut alihankkijat. Näillä tiedoilla voi olla vaikutusta tarjoajien sekä tarjouksen valinnassa. Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivissä hankintayksikkö voi myös asettaa sopimusosapuoleksi valitulle tarjoajalle suoraan alihankintojen kilpailuttamiseen liittyviä velvoitteita. Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivissä hankintayksiköllä on esimerkiksi mahdollisuus vaikuttaa siihen, minkä osuuden hankinnasta sopimusosapuoleksi valitun tarjoajan tulee antaa alihankintaan kolmansille osapuolille.

Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi ja vastakaupat

Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi ei sisällä säännöksiä vastakaupoista. Taustalla on erityisesti Euroopan komission näkemys siitä, että vastakaupat ovat luonteeltaan syrjiviä ja EU:n sisämarkkinalainsäädännön sekä perussopimusten keskeisten periaatteiden vastaisia, koska niihin on sisäänrakennettuna hankintayksikön kotimaisen teollisuuden suosiminen. Näin ollen puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivissä ei voida sallia tai ylipäätänsä säännellä vastakauppoja. Komission ohella vastaavaa näkemystä ovat edustaneet Euroopan parlamentti sekä ns. isot eurooppalaiset puolustusteollisuuden tuotta-

jamaat (mm. Saksa, Italia, Iso-Britannia ja Ranska).

Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivistä käytyjen neuvottelujen yhteydessä Suomi pyrki aktiivisesti siihen, että direktiivissä tunnistettaisiin ja annettaisiin – tiettyjen edellytysten täyttyessä – hankintayksikölle mahdollisuus asettaa hankinnassa teollisen yhteistyön velvoite. Suomen näkemyksen mukaan puolustukseen liittyvät erityiset huoltovarmuusvaatimukset saattavat edellyttää, että hankittavan puolustustarvikkeen olennaiset kotimaiset korjaus-, huolto- ja modifiointivalmiudet taataan kotimaisen teollisuuden osallistumista koskevalla järjestelyllä. Suomi teki myös neuvottelujen kuluessa asiasta tekstiehdotuksen, josta julkisten hankintojen työryhmä pyysi neuvoston oikeudelliselta yksiköltä lausuntoa.

Neuvoston oikeudellinen yksikkö totesi lausunnossaan, että huoltovarmuus on sellainen oikeutettu peruste, jolla voidaan perustella perussopimuksessa taattujen vapauksien rajoittamista. Teollisuuden osallistumista koskevat järjestelyt saattavat kuitenkin olla syrjiviä, sikäli kuin niiden tarkoituksena ja seurauksena on kansallisen teollisuuden tukeminen. Oleellista on tarkastella asiaa suhteellisuusperiaatteen valossa; ovatko huoltovarmuuteen liittyvät vaatimukset mahdollista saavuttaa vähemmän rajoittavalla keinolla kuin vaatimuksella kotimaisen teollisuuden osallistumisesta. Oikeudellinen yksikkö totesi lausunnossaan, että ainakin joissakin tapauksissa vaatimus siitä, että tarjoaja perustaa toteuttamispaikalle yritysinfrastruktuurin, voi johtaa samaan tulokseen kuin vaatimus luoda paikallisen teollisuuden osallistumista koskeva järjestely. Mitään tarjoajalle asetettua vastakauppoihin/teolliseen yhteistyöhön liittyvää velvoitetta ei tule sallia yleisesti, vaan niitä on aina tarkasteltava tapauskohtaisesti.

Suomessa sotilaallista huoltovarmuutta on turvattu usein teollisen yhteistyön järjestelyin, joiden avulla suomalaisiin yrityksiin on saatu synnytettyä tarvittavaa osaamista esimerkiksi kriisiajan huolto- ja vauriokorjauskyvyn osalta. Teollisen yhteistyön avulla suomalaiset yritykset ovat myös päässeet verkottumaan suuriin kansainvälisiin yrityksiin ja hankkeisiin, mikä on ollut omiaan edesauttamaan kotimaisen osaamisen ylläpitoa. Koska puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin soveltamisalaan kuuluvissa hankinnoissa ei teollisen yhteistyön velvoitteen asettaminen tule enää olemaan mahdollista, tulee tämä väistämättä vähentämään suomalaisille yritysten mahdollisuutta hyötyä teollisesta yhteistyöstä puolustushankinnoissa. Suomalaisille puolustusteollisuuden yrityksille edellä mainittu on ongelmallista ja tulee entisestään vaikeuttamaan kotimaisen puolustusteollisen osaamisen ylläpitoa.

On kuitenkin syytä huomata, että vastakauppojen kielto lähtökohtaisesti ulottuu vain direktiivin soveltamisalaan kuuluviin hankintoihin. On selvää, että tulevaisuudessa Suomessa tullaan tekemään hankintoja, joissa esimerkiksi huoltovarmuuteen liittyvät vaatimukset ovat niin pitkälle meneviä, ettei niitä ole mahdollista toteuttaa direktiivin määrittämissä EU:n sisämarkkinasääntelyn puitteissa. Tällaisissa hankinnoissa voidaan – valtion keskeisten turvallisuusetujen tätä edellyttäessä – asettaa edelleen teollisen yhteistyön vaatimus. Vaatimuksen asettaminen on kuitenkin aina harkittava tapauskohtaisesti sekä perusteltava, ja perusteiden on täytettävä SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdassa määritetyt edellytykset.

2.2.7 Hankintadirektiivi ja erityisalojen hankintadirektiivi

Euroopan yhteisöjen julkisia hankintoja koskevien direktiivien taustalla ovat Euroopan unionin sisämarkkinoiden toimivuuteen liittyvät tavoitteet, kuten tavaroiden ja palvelujen vapaa liikkuvuus. Nämä tavoitteet on ilmaistu sopimuksessa Euroopan unionin toiminnasta. Hankintadirektiivin ja erityisalojen hankintadirektiivin myötä Euroopan unionin jäsenvaltioissa ovat tietyn kynnysarvon ylittävät julkiset hankinnat avattu kilpailulle. Tarjoajille on direktiiveissä taattu kansallisuudesta riippumaton, syrjimätön ja tasapuolinen kohtelu julkisten hankintojen tarjouskilpailuissa.

Hankintadirektiivi sekä erityisalojen hankintadirektiivi tulivat voimaan huhtikuussa 2004. Direktiivit perustuvat pitkälti aiempiin, 1990-luvun alussa hyväksyttyihin direktiiveihin. Uusissa direktiiveissä muun muassa lisättiin hankintamenettelyjä ja uudistettiin

tarjouksen valintaan liittyviä perusteita. Tavoitteena on taata yrityksille tasapuolinen ja syrjimätön pääsy julkisiin hankintoihin. Vastaavasti hankintayksikölle hankintojen kilpailuttamisella tavoitellaan kustannussäästöjä sekä hintalaatusuhteeltaan parhaita mahdollisia tuotteita ja palveluja.

Ne puolustus- ja turvallisuushankinnat samoin kuin salassa pidettävät hankinnat, joihin sovelletaan SEUT 346 artiklan 1 kohdan a tai b alakohtaa, ovat poissuljetut hankintadirektiivin ja erityisalojen hankintadirektiivin soveltamisalasta.

2.2.8 Oikeussuojadirektiivi

Euroopan unionin oikeudessa julkisten hankintojen oikeussuojakeinoista säädetään oikeussuojadirektiivissä, joka julkaistiin Euroopan unionin virallisessa lehdessä 20 päivänä joulukuuta 2007. Direktiivin keskeisenä tavoitteena on oikeussuojakeinojen tehostaminen ennen kuin julkista hankintaa koskeva sopimus tehdään. Ehdokkailla ja tarjoajilla tulee olla käytössään tehokkaat ja nopeat oikeussuojakeinot. Uusia oikeussuojakeinoja ovat hankintasopimuksen pätemättömyyssääntely (kansallisessa lainsäädännössä käytetään käsitettä tehottomuus) ja mahdollisuus ottaa käyttöön hallinnollisia sanktioita. Oikeussuojakeinojen käyttöä tehostetaan odotusaikasäännöksillä, jotka estävät sopimuksen välittömän tekemisen. Direktiivi on pantu täytäntöön julkisista hankinnoista annetun lain muuttamisesta annetulla lailla (321/2010).

2.2.9 Sopimus Euroopan unionin toiminnasta

SEUT 36, 51, 52, 62 ja 346 artiklat ovat erityisen merkityksellisiä puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin soveltamisalaa tarkasteltaessa. Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 2 artiklan mukaan, jollei edellä mainituista artikloista muuta johdu, direktiiviä sovelletaan puolustus- ja turvallisuusalan hankintoja koskeviin artiklassa tarkemmin määriteltyihin sopimuksiin. EUT-sopimuksen kyseiset artiklat määräävät perussopimuksessa vahvistettujen periaatteiden erityisistä poikkeuksista.

Perussopimuksen 36 artikla antaa jäsenvaltiolle oikeuden asettaa tuontia, vientiä tai kauttakuljetusta koskevia kieltoja tai rajoituksia, jos nämä ovat perusteltuja muun muassa julkisen moraalin, yleisen järjestyksen tai turvallisuuden kannalta. Nämä kiellot tai rajoitukset eivät kuitenkaan saa olla keino mielivaltaiseen syrjintään tai jäsenvaltion välisen kaupan peiteltyyn rajoittamiseen. Perussopimuksen 51 artikla koskee julkisen vallan käyttöä tietyssä jäsenvaltioissa ja 52 artikla ulkomaalaisiin kohdistuvaa erityissääntelyä yleisen järjestyksen, turvallisuuden taikka kansanterveyden perusteella.

SEUT 346 artikla

Puolustus- ja turvallisuushankintojen osalta perussopimuksen artikloista merkityksellisin on SEUT 346 artikla. Se on yleisluonteinen poikkeuspykälä, joka antaa jäsenvaltioille mahdollisuuden poiketa unionin sääntelystä, jos jäsenvaltion keskeiset turvallisuusedut tätä vaativat. Puolustuksen ja turvallisuuden alalla toimivien hankintaviranomaisten sopimuksiin sovelletaan tällä hetkellä hankintadirektiiviä, jollei SEUT 346 artiklasta muuta johdu. Tulevaisuudessa näiden hankintaviranomaisten hankintoihin sovelletaan joko hankintadirektiiviä tai puolustus- ja turvallisuushankintadirektiiviä, jollei SEUT 346 artiklasta muuta johdu.

SEUT 346 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan mikään jäsenvaltio ei ole velvollinen antamaan tietoja, joiden ilmaisemisen se katsoo keskeisten turvallisuusetujensa vastaiseksi. Kyseinen muotoilu on luonteeltaan yleinen ja sen voidaan katsoa soveltuvan niin puolustus- kuin turvallisuushankintoihin. SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan jokainen jäsenvaltio voi toteuttaa toimenpiteet, jotka se katsoo tarpeelliseksi keskeisten turvallisuusetujensa turvaamiseksi ja jotka liittyvät aseiden, ammusten ja sotatarvikkeiden tuotantoon ja kauppaan; nämä toimenpiteet eivät kuitenkaan saa heikentää sellaisten tuotteiden kilpailun edellytyksiä yhteismarkkinoilla, joita ei ole tarkoitettu nimenomaan sotilaalliseen käyttöön. Kyseinen kohta soveltuu vain puolustukseen liittyviin hankintoihin. Kohdan soveltamisalaa rajaa saman artiklan 2 kohta, jonka mukaan

neuvosto voi yksimielisesti komission ehdotuksesta muuttaa luetteloa, jonka se on vahvistanut 15 päivänä huhtikuuta 1958 tuotteista, joihin sovelletaan 1 kohdan b alakohtaa.

SEUT 346 artikla antaa jäsenvaltiolle oikeuden poiketa tietyissä tarkkaan rajatuissa tapauksissa perussopimuksen säännöistä. Artiklaa on kuitenkin ajan mittaan sovellettu hyvin eri tavalla eri Euroopan unionin jäsenmaissa, ja tästä johtuen komissio antoi 7 päivänä joulukuuta 2006 tulkitsevan tiedonannon EY:n perustamissopimuksen 296 artiklan (nykyisin 346 art.) soveltamisesta puolustushankintoihin (KOM(2006)779 lopullinen). Tiedonannon tavoitteena oli selventää EY:n perustamissopimuksen 296 artiklan käyttöä. Tiedonannon taustalla oli erityisesti se, että komission mukaan jäsenvaltiot olivat käyttäneet edellä mainittua poikkeusta liian laajasti toteuttaessaan puolustushankintojaan.

Tiedonannon lähtökohta on, että kyseistä poikkeussäännöstä on tulkittava suppeasti. Komissio perustaa tulkintalinjansa pääosin yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisukäytäntöön. Tiedonanto ei kuitenkaan ole jäsenvaltioita oikeudellisesti sitova.

2.2.10 Euroopan puolustusviraston (EDA) puolustushankintojen käytännesäännöt

Vuonna 2004 toimintansa aloittanut Euroopan puolustusvirasto on pyrkinyt Euroopan puolustusteollisen ja –teknologisen perustan vahvistamiseen ja kilpailukykyisten puolustusmateriaalimarkkinoiden luomiseen. Viraston yhtenä keskeisenä toimenpiteenä on ollut markkinoiden avaaminen eurooppalaiselle kilpailulle vuonna 2006 hyväksyttyjen puolustushankintojen käytännesääntöjen kautta. Käytännesäännöt hyväksyneet jäsenvaltiot ilmoittavat viraston internet-sivuilla yli yhden miljoonan euron arvoiset SEUT 346 artiklan soveltamisedellytykset täyttävät puolustushankintansa. Ilmoitusvelvollisuutta ei kuitenkaan ole muun muassa salaustekniikkaan liittyvissä hankinnoissa tai hankinnoissa, joissa poikkeukselliset valtion turvallisuuteen liittyvät pakottavat syyt edellyttävät hankinnan toteuttamista ilman kilpailua.

Käytännesäännöt eivät velvoita oikeudellisesti jäsenvaltioita, vaan ne ovat luonteeltaan poliittinen tahdonilmaisu jäsenvaltioiden pyrkimyksestä avata puolustushankintoja Euroopan unionin laajuiselle kilpailulle. Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin myötä SEUT 346 artiklan soveltamisala on kaventunut merkittävästi, mikä tulee vaikuttamaan myös käytännesääntöjen soveltamiseen. Voidaankin olettaa, että jatkossa Euroopan puolustusviraston puolustushankintojen käytännesäännöt soveltuvat vain rajoitettuun määrään jäsenvaltioiden hankintoja.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on panna kansallisesti täytäntöön puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi. Direktiivissä luodaan yhteiset eurooppalaiset menettelysäännöt puolustus- ja turvallisuushankinnoille ja direktiivin yleisenä tavoitteena on luoda avoimet ja kilpailukykyiset Euroopan puolustusmateriaalimarkkinat. Yhteinen eurooppalainen sääntelykehys mahdollistaa lisääntyvän rajat ylittävän kilpailun, nykyistä paremman avoimuuden puolustus- ja turvallisuushankinnoissa ja eurooppalaisten puolustus- ja turvallisuusteollisuuden yritysten kasvavan globaalin kilpailukyvyn.

Samalla säädettäisiin tietyissä puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin soveltamisalan ulkopuolelle jäävissä puolustus- ja turvallisuushankinnoissa noudatettavista menettelyistä, periaatteista ja oikeussuojakeinoista.

Laintasoisella sääntelyllä pyritään luomaan nykyistä parempi oikeusvarmuuden tila niin hankintayksiköille kuin tarjoajille. Selkeät menettelysäännöt antavat hankintayksiköille mahdollisuuden toteuttaa hankinnat kustannustehokkaasti ja valtion talouden kannalta kokonaistaloudellisesti. Ilmoittamisvelvoitteen myötä hankintojen avoimuus lisääntyy, jonka puolestaan voidaan olettaa lisäävän kilpailua ja hankintayksikölle tarjolla olevia vaihtoehtoja.

Esityksen tavoitteena on tehostaa julkisten varojen käyttöä ja hintalaatusuhteeltaan par-

haiden puolustus- ja turvallisuushankintojen tekemistä sekä yhdenmukaistaa hallinnonalojen hankintamenettelyjä erityisesti lain soveltamisalaan kuuluvien turvallisuushankintojen osalta. Erityisen tärkeää on varmistaa, että puolustus- ja turvallisuushankintojen erityispiirteet, kuten Suomen puolustuskykyyn, kansalliseen turvallisuuteen, huoltovarmuuteen ja tietoturvallisuuteen liittyvät vaatimukset, voidaan ottaa riittävässä määrin huomioon.

Yrityksille ehdotettu lainsäädäntö antaa nykyistä selkeämmän sääntely-ympäristön niin kansallisesti kuin Euroopan tasolla. Direktiivin myötä Euroopan unionissa lisääntyvä avoimuus avaa suomalaisille puolustus- ja turvallisuusteollisuuden yrityksille paremmat mahdollisuudet osallistua Euroopan laajuisiin puolustus- ja turvallisuusalan hankintakilpailuihin. Direktiivin kansallinen voimaansaattaminen avaa entistä laajemmin myös Suomen puolustushankinnat Euroopan laajuiselle kilpailulle.

Direktiivin ja ehdotuksen tavoitteena on myös osaltaan mahdollistaa Euroopan yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan tehokkaampi toimeenpano. Yhteinen eurooppalainen sääntelykehys ja sen myötä synnytettävät aidosti avoimet eurooppalaiset puolustus- ja turvallisuusmarkkinat voivat osaltaan tukea unionin tiivistyvää turvallisuus- ja puolustuspoliittista yhteistyötä esimerkiksi sotilaallisten suorituskykyjen määrittämisessä.

Saatettaessa puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi osaksi kansallista lainsäädäntöä pyritään ehdotuksella myös yhtenäistämään puolustus- ja turvallisuusalan pirstaloitunutta eurooppalaista sääntelykehystä ja lisäämään oikeudellista selkeyttä. Tähän asti jäsenvaltiot ovat vedonneet SEUT 346 artiklan mukaiseen poikkeusperusteeseen jättäessään puolustus- ja turvallisuusalan hankintojen kilpailuttamisen EU:n hankintasäännösten ulkopuolelle. Seurauksena on ollut laaja vetoaminen poikkeussäännökseen, jota kuitenkin unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaisesti olisi tulkittava suppeasti. Kyseessä on pitkään jatkunut yleiseurooppalainen käytäntö, jonka seurauksena voidaan arvioida olleen sekä taloudellista tehottomuutta että oikeudellista epävarmuutta.

Ehdotuksessa myös tunnistetaan ja huomioidaan Suomen kansallisen puolustuksen erityispiirteet kuten tarve turvata huoltovarmuus. Esityksessä on huomioitu, että kaikkia kansallisen puolustuksen ja turvallisuuden vaatimuksia ei ole mahdollista toteuttaa tai riittävästi turvata hankinnoissa yhteisen eurooppalaisen lainsäädännön mekanismein ja noudattaen julkista kilpailutusta. Erityisesti niin kutsutun kansallisen sääntelyn tavoitteena on mahdollistaa riittävän huoltovarmuuden tason turvaaminen ja osana tätä muun muassa kriittisen kotimaisen puolustus- ja turvallisuusteollisen osaamisen säilyminen niin, että yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen häiriötön toiminta on mahdollista myös poikkeusoloissa.

Huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa valtioneuvoston päätöksessä säädetään, että yhteiskunnan kriittinen infrastruktuuri ja tuotanto on pystyttävä turvaamaan normaaliolojen vakavissa häiriötiloissa ja poikkeusoloissa mukaan luettuna puolustustila. Tämä edellyttää muun muassa maanpuolustukselle tärkeän teollisuuden ja palvelutuotannon säilymistä kotimaassa. Edellä mainittua edesautetaan teollisen yhteistyön järjestelyin (vastakaupat) silloin, kun tätä ei pystytä varmistamaan puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin asettamassa sääntelykehyksessä tai muilla tavoin. Esityksen tavoitteena onkin mahdollistaa teollisen yhteistyön velvoitteen asettaminen silloin, kun se on kansallisen turvallisuuden kannalta perusteltua ja hankinta toteutetaan kansallisin, lain III osassa määritellyin menettelyin.

3.2 Toteuttamisvaihtoehdot

Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin kansallisessa voimaansaattamisessa on kaksi vaihtoehtoista toteuttamistapaa: muutetaan voimassa olevaa hankintalakia tai säädetään kokonaan erillinen puolustus- ja turvallisuushankintoja koskeva laki.

Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin ja hankintadirektiivin vertailussa ilmeni, että direktiivien välillä on runsaasti yhtäläisyyksiä. Käytännössä täysin samansisältöisiä artikloja on runsaasti ja tiettyjen artiklojen

osalta erot ovat ainoastaan teknisluontoisia. Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi onkin rakennettu samalle pohjalle kuin hankintadirektiivi.

Oman puolustus- ja turvallisuushankintoja koskevan osan sisällyttäminen hankintalakiin olisi siten lakiteknisesti mahdollista. Tällöin puolustus- ja turvallisuushankinnoilla olisi oma osa hankintalain sisällä. Tämä luonnollisesti vaatisi lain soveltajalta tarkkuutta, mutta yhtä lailla nykyisinkin hankintalaki asettaa erilaisia menettelyvaatimuksia hankinnan laadusta riippuen (ns. kansalliset hankinnat, käyttöoikeusurakat, suunnittelukilpailut).

Direktiivien yhtäläisyyksien voidaan katsoa puoltavan puolustus- ja turvallisuushankintoja koskevan sääntelyn sisällyttämistä hankintalakiin. Lisäksi puolustus- ja turvallisuushankintoja tekevät hankintayksiköt toteuttavat usein myös siviilihankintoja ja molempia koskevien säännösten sisältyminen yhteen ja samaan lakiin saattaisi helpottaa lain soveltajan työtä. Lisäksi yhteisten säännösten suuri määrä merkitsee sitä, että mikäli puolustus- ja turvallisuushankinnoille säädetään oma laki, tulee täysin samansisältöisiä säännöksiä runsaasti kahteen eri lakiin.

Hankintalain täydentämiseen sisältyy kuitenkin monia ongelmia. Ensinnäkin hankintalaki on yleislaki, kun taas puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi ja siihen pohjautuva sääntely koskee vain tietyn sektorin hankintoja ja kuuluu siten erityislainsäädännön piiriin. Erillisen puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin säätämisen yhtenä keskeisenä perusteena oli nimenomaan se, että siviilihankintoja koskevat menettelysäännöt eivät ota riittävässä määrin huomioon puolustus- ja turvallisuushankintojen erityispiirteitä. Kun myös erityisaloja koskeva hankintadirektiivi on pantu täytäntöön omana erillisenä lakinaan, voidaan vastaavaa menettelyä pitää perusteltuna myös puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin osalta.

Hankintalain täydentäminen on ongelmallista myös soveltamisalaan ja kynnysarvoihin liittyvien säännösten takia. Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin soveltamisala poikkeaa oleellisesti hankintadirektiivin vastaavasta. Direktiivien soveltamisalat ovat jo rakenteellisilta lähtökohdiltaan hyvin erilaiset ja niiden sisällyttäminen samaan lakiin olisi käytännössä vaikeaa. Kynnysarvojen osalta ongelmia tuottaisi niiden runsas lukumäärä, sillä hankintadirektiivin ja puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin kynnysarvot poikkeavat toisistaan. Jos hankintalakiin sisällytettäisiin myös puolustus- ja turvallisuushankintoja koskevat säännökset, jouduttaisiin hankintalaissa säätämään yhteensä lähes kymmenestä erilaisesta kynnysarvosta.

Myös erot hankintamenettelyissä saattaisivat aiheuttaa ongelmia. Siviilihankinnoissa lähtökohtana on avoin tai rajoitettu menettely ja näistä on mahdollista poiketa vain, jos laissa säädetyt edellytykset täyttyvät. Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi ei tunne lainkaan avointa menettelyä, vaan siellä lähtökohtana on rajoitettu menettely ja neuvottelumenettelyt. Edellä selostetut erot johtaisivat lainsäädäntöteknisesti monimutkaiseen sääntelyyn. Lain soveltajan kannalta tilanne olisi ongelmallinen, sillä mitään hankintalaissa olevia avointa menettelyä koskevia säännöksiä ja viittauksia ei tulisi soveltaa puolustus- ja turvallisuushankinnoissa.

Yksittäisiä teknisluonteisia – kuten erilaiset määräajat - eroja hankintadirektiivissä ja puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivissä on runsaasti. Hankintalain täydentäminen merkitsisi käytännössä sitä, että näistä kohdista tulisi laissa olla aina kaksi eri säännöstä, toinen koskien vain siviilihankintoja ja toinen vain puolustus- ja turvallisuushankintoja. Hankintalain pykäliin tarvittaisiin näin ollen tältä osin erilliset momentit vain puolustus- ja turvallisuushankinnoille.

Kaikki edellä selostettu johtaisi siihen, että hankintalakiin jouduttaisiin ottamaan suuri määrä uusia ristikkäisviittauksia. Lakiteknisesti ja soveltajan kannalta tämä on haasteellista ja omiaan aiheuttamaan vääriä laintulkintoja ja soveltamista.

Edellä mainittujen seikkojen myötä on päädytty esittämään oman erillisen puolustus- ja turvallisuushankintoja koskevan lain säätämistä. Ehdotetun lain rakenne seuraa kuitenkin mahdollisimman tarkasti hankintalain rakennetta. Tämän on katsottu luovan oikeudellista selkeyttä ottaen huomioon hankintadirektiivin ja puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin yhtäläisyydet rakenteesta lähtien.

Puolustus- ja turvallisuushankintojen lakiin ehdotetaan sisällytettävän myös säännöksiä koskien direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle jääviä hankintoja. Tältä osin kyse on kansallista harkintavaltaa sisältävästä asiasta, vaihtoehtoisena toteuttamistapana olisi säätää laissa vain se, minkä puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi suoraan velvoittaa.

Kansallisen sääntelyn ehdotetaan koskevan toissijaisia palveluhankintoja, direktiivin mukaisten EU- kynnysarvojen alittavia hankintoja sekä niitä hankintoja, joiden osalta SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaiset edellytykset täyttyvät.

Vaikka puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi ei sinänsä velvoita ulottamaan sääntelyä sen soveltamisalan ulkopuolelle jääviin hankintoihin, todetaan sen johdantoosan 10 kohdassa kuitenkin, että jäsenvaltioiden on huomioitava myös kynnysarvon alle jäävien hankintojen osalta avoimuutta ja kilpailua koskevat velvoitteet yhdenmukaisesti perussopimusten keskeisten periaatteiden kanssa. Tämä periaate on vahvistettu yhteisöjen tuomioistuimen tuomioissa C-275/98, Unitron Scandinavia, C-342/98 Telaustria ja Telefonadress sekä C-59/00Vestergaard, joiden mukaan julkisten hankintojen direktiivien soveltamisalan ulkopuolella olevissa hankinnoissa on noudatettava perustamissopimusten perustavanlaatuisia oikeussääntöjä ja erityisesti kansallisuuteen perustuvan syrjinnän kieltoa. Tämä edellyttää muun muassa hankintamenettelyn riittävää avoimuutta ja sitä, että hankinnasta ilmoitetaan asianmukaisessa laajuudessa, minkä ansiosta hankinnat avautuvat kilpailulle ja hankintasopimuksia koskevien tekomenettelyjen puolueettomuutta voidaan valvoa. Näin ollen lakiehdotukseen on sisällytetty toissijaisia palveluhankintoja ja EU- kynnysarvot alittavia tavara- ja palveluhankintoja sekä rakennusurakoita koskevia säännöksiä. Ratkaisu on yhdenmukainen hankintalain kanssa.

Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin soveltamisalan ulkopuolelle SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdan nojalla jääviin hankintoihin ehdotetaan myös ulotettavaksi kansallista sääntelyä. Kyseessä ovat käytännössä sellaiset puolustushankinnat, jotka liittyvät keskeisiin kansallisiin turvallisuusetuihin eikä niitä ole esimerkiksi huoltovarmuuteen ja tietoturvallisuuteen liittyvistä perustelluista syistä mahdollista toteuttaa direktiivissä määritellyin menettelytavoin. Sääntelyn ulottaminen myös näihin hankintoihin voidaan katsoa olevan perusteltua niiden merkittävän taloudellisen arvon sekä keskeisen maanpuolustuksellisen merkityksen takia. Voidaan myös katsoa, että ehdotettu sääntely lisää niin tarjoajien kuin hankintayksiköiden oikeusvarmuutta myös näiden hankintojen toteuttamisessa. Lisäksi aina kesäkuuhun 2007 saakka näissä hankinnoissa noudatettavista periaatteista ja hankintamenettelyistä säädettiin poikkeusasetuksella.

3.3 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista. Lailla pannaan täytäntöön Euroopan unionin puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi. Lisäksi lakiin esitetään sisällytettäväksi yleisiä menettelysääntöjä koskien osaa niistä hankinnoista, jotka jäävät puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin soveltamisalan ulkopuolelle.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi hankintalakia, erityisalojen hankintalakia, kansainvälisistä tieturvallisuusvelvoitteista annettua lakia sekä markkinaoikeuslakia. Hankintalakia muutettaisiin 7 §:n ja 83 §:n osalta ja erityisalojen hankintalakia 17 §:n osalta siten, että puolustus- ja turvallisuushankinnoista todettaisiin säädettävän omassa laissa. Lisäksi säädettäisiin, että puolustus- ja turvallisuushankintalaista sen 6 §:n 2 momentin, 7 §:n 1 momentin, 8 §:n tai 13 §:n nojalla poissuljetut hankinnat eivät myöskään kuuluisi hankintalain soveltamisen piiriin. Samalla tapaan rajattaisiin erityisalojen hankintalain soveltamisalasta pois ne hankinnat, jotka jäisivät puolustus- ja turvallisuushankintalain soveltamisen ulkopuolelle sen 6 §:n 2 momentin, 7 tai 8 §:n nojalla. Hankintalain 83 §:ssä säädettäisiin, että puolustus- ja turvallisuushankinnoissa noudatettavasta hankintaoikaisusta säädettäisiin puolustus- ja turvallisuushankintalaissa. Kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetun lain 1 §:n 3 momenttia muutettaisiin siten, että saman lain 12—14 §:ää sekä 16 §:n 2 momenttia sovellettaisiin myös puolustus- ja

turvallisuushankintaan tarjoajana tai alihankkijana osallistuvaan elinkeinonharjoittajaan, joka tällöin saa, laatii tai muutoin käsittelee hankinnan toteuttamiseksi luokiteltuja tietoja. Markkinaoikeuslain 1 §:ää muutettaisiin siten, että sen toimivaltaan kuuluisivat myös ne asiat, joista säädetään julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista annetussa laissa.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi puolustus- ja turvallisuushankinnoista siten, että lakiin tulisi sääntelyä koskien EU-hankintoja sekä niin kutsuttuja kansallisia hankintoja. Lisäksi ehdotetaan, että eräät myös puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin soveltamisalan ulkopuolelle jäävät puolustus- ja turvallisuushankinnat jätetään kokonaan lain soveltamisalan ulkopuolelle.

Esityksessä ehdotetaan, että laintasoista sääntelyä ulotetaan myös puolustus- ja turvallisuushankinnoista niin kutsuttujen toissijaisten palvelujen hankintoihin sekä EU-kynnysarvot alittaviin tavara- ja palveluhankintoihin sekä rakennusurakoihin. Sääntelyä esitetään ulotettavan myös niihin puolustushankintoihin, joissa hankintayksikkö valtion keskeisten turvallisuusetujen perusteella soveltaa SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohtaa ja tämän nojalla toteuttaa hankinnan noudattamatta puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin säännöksiä. Ulottamalla sääntelyä myös kansallisiin hankintoihin halutaan luoda yhteistä säännöstöä myös näille hankinnoille, kuitenkin huomioiden niiden erityispiirteet ja tarpeen sallia niiden toteuttamisessa suurempaa joustavuutta. Hankintayksikön toiminnalle asetettavat yleiset menettelytapavaatimukset mahdollistavat suuremman oikeusvarmuuden tarjoajille. Näin huomioidaan unionin oikeuskäytännössä siviilihankinnoissa vahvistettu periaate siitä, että myös hankintadirektiivien ulkopuolelle jäävien hankintojen toteuttamisessa on noudatettava perussopimuksen perustavanlaatuisia oikeussääntöjä kuten kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kieltoa (esimerkiksi C-275/98, Unitron Scandinavia, C 324/00, Telaustria ja C59/00, Bent Mousten Vestergaard). Edellä mainitun periaatteen on unionin oikeuskäytännössä katsottu koskevan lähinnä EU-kynnysarvojen alle jääviä hankintoja.

Esityksessä ehdotetaan, että lakia sovelletaan puolustushankintoihin. Puolustushankintoja olisivat puolustustarvikkeiden sekä niiden osien tai osakokonaisuuksien hankinta. Puolustustarvikkeeksi katsottaisiin lähtökohtaisesti ne tuotteet, jotka sisältyvät Euroopan unionin yhteisen puolustustarvikeluetteloon ja jotka ovat suunniteltu tai sovitettu sotilaalliseen käyttöön. Lisäksi puolustushankinnoiksi katsottaisiin hankinnat, jotka koskevat edellä mainitun puolustustarvikkeen johonkin elinkaaren vaiheeseen sisältyvää rakennusurakkaa, tavaraa tai palvelua sekä sellaisia rakennusurakoita ja palveluita, joita käytetään erityisesti sotilaallisiin tarkoituksiin.

Turvallisuushankinnaksi katsottaisiin hankinnat, jotka koskevat turvallisuustarkoituksiin käytettyjen tavaroiden hankintaa, kun hankinnan toteuttamiseksi annetaan, laaditaan tai muutoin käsitellään turvallisuusluokiteltuja asiakirjoja. Myös näiden tavaroiden osat ja osakokonaisuuksien hankinnat katsottaisiin turvallisuushankinnoiksi. Lisäksi turvallisuushankinnaksi katsottaisiin kaikki edellä mainittujen tavaroiden johonkin elinkaaren vaiheeseen sisältyvät rakennusurakat, tavarat ja palvelut sekä sellaiset rakennusurakat ja palvelut, jotka on tarkoitettu käytettäväksi turvallisuustarkoituksiin ja hankinnan toteuttamiseksi annetaan, laaditaan tai muutoin käsitellään turvallisuusluokiteltuja asiakirjoja.

Kokonaan lain soveltamisalan ulkopuolelle ehdotetaan jätettäväksi tiettyjä hankintoja. Lakia ei sovellettaisi hankintoihin, joissa lain soveltaminen velvoittaisi hankintayksikköä toimittamaan sellaisia tietoja, joiden julkistaminen olisi vastoin valtion keskeisiä turvallisuusetuja (7 §). Kyseinen poissuljenta perustuu SEUT 346 artiklan 1 kohdan a alakohtaan. Edellä mainitulla perusteella lain soveltamisalan ulkopuolelle jäisivät salassa pidettävät hankinnat. Tällaisesta olisi kyse, kun koko hankinnan olemassaolo on salassa pidettävää tietoa.

Lain soveltamisalan ulkopuolelle ehdotetaan esityksessä jätettäväksi myös tiedusteluun liittyvät hankinnat, viranomaisten väliset hankinnat, kansainvälisten menettelysääntöjen nojalla tehtävät hankinnat, laissa määritellyin edellytyksin tutkimukseen ja kehitykseen liittyvät hankinnat, kolmansissa maissa operaatioiden yhteydessä tehtävät hankinnat, maan, rakennusten ja muun kiinteän omai-

suuden hankinta tai vuokraus, välimies- ja sovittelupalvelujen hankinta, rahoituspalvelujen hankinta – poisluettuna vakuutuspalvelut – sekä työsopimukset (7—8 §).

Lakiehdotuksissa määritetään kynnysarvo, jonka ylittäviin hankintoihin EU-säännöksiä tulee soveltaa. Tavaroiden ja palvelujen osalta kynnysarvo on 387 000 euroa ja rakennusurakoiden osalta 4 845 000 euroa (12 §). Siviilihankintojen tapaan Euroopan komissio tarkistaa kynnysarvot kahden vuoden välein ja julkaisee tarkistetut arvot Euroopan unionin virallisessa lehdessä.

Laissa esitetään säädettäväksi myös kansallisesta kynnysarvosta. Tavaroiden ja palvelujen kynnysarvoksi esitetään 100 000 euroa ja rakennusurakoiden 500 000 euroa (13 §).

Käytettävistä hankintamenettelyistä ensisijainen olisi rajoitettu menettely tai vaihtoehtoisesti neuvottelumenettely, josta julkaistaan ennakkoilmoitus (20 §). Lisäksi hankintayksikön olisi mahdollista toteuttaa hankinta kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä tai suorahankintana laissa määriteltyjen edellytysten täyttyessä. Suorahankinnan käyttöperusteet olisi rajattu pitkälti siviilihankintoja vastaaviksi kuitenkin siten, että puolustus- ja turvallisuussektorin hankintoihin liittyvät erityispiirteet huomioitaisiin (22—23 §).

Laissa säädettäisiin hankintojen ilmoitusvelvollisuudesta sekä määräajoista (28—32 §). Periaatteena on, että EU-kynnysarvon ylittävistä hankinnoista tulee ilmoittaa EU:n laajuisesti, määrämuotoista ilmoitusmallia noudattaen. Hankintayksiköllä olisi myös mahdollisuus ilmoittaa suorahankinnasta. Tämä lisäisi avoimuutta suorahankinnoissa sekä ohjaisi mahdollisen oikeussuojakeinoihin turvautumisen tapahtumaan ennen hankintapäätöksen tekemistä. Ilmoitusmenettelyistä esitetään säädettäväksi tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Laissa esitetään säädettäväksi tarjouspyynnöstä ja hankinnan kohteen määrittämisestä (33—45 §). Ehdotettu sääntely vastaisi pääosin hankintalakia. Lähtökohta on, että tarjouspyyntö olisi laadittava kirjallisesti ja tehtävä niin selkeästi, että sen perusteella voidaan antaa yhteismitallisia ja keskenään vertailukelpoisia tarjouksia.

Hankinnan kohteen ja vaatimusten määrittämisessä otettaisiin huomioon puolustus- ja turvallisuussektorin erityiset vaatimukset liittyen huoltovarmuuteen ja tietoturvallisuuteen (41—42 §). Hankintayksikölle annetaan mahdollisuus asettaa tarjoajalle hankintaan ja sen toteuttamiseen liittyviä huoltovarmuutta koskevia vaatimuksia, joiden avulla se pyrkii varmistamaan muun muassa hankittavien tuotteiden tai palvelujen saatavuuden, ylläpidon ja huollon. Edellä mainittujen vaatimusten tulee kuitenkin olla syrjimättömiä ja tasapuolisia sekä liittyä suoraan hankinnan kohteeseen.

Tietoturvallisuutta koskevilla vaatimuksilla hankintayksikkö voi pyrkiä varmistamaan, että hankintaan liittyvät turvallisuusluokitellut asiakirjat ja tiedot saavat riittävän suojan asiattomia ulkopuolisia vastaan. Käytännössä tämä tarkoittaa, että hankintayksikkö asettaa ehdokkaalle tai tarjoajalle – ja tarvittaessa myös tämän käyttämälle alihankkijalle – sellaisia tietojen salassa pitoon liittyviä vaatimuksia, joiden se katsoo olevan tarkoituksenmukaisia ja/tai välttämättömiä hankinnan toteuttamisessa.

Laissa esitetään alihankintaan liittyviä säännöksiä (60—67 §). Hankintayksikkö voi asettaa tarjouspyynnössä alihankintojen kilpailuttamiseen liittyviä ehtoja. Hankintayksikkö voi velvoittaa sopimuspuoleksi valitun tarjoajan noudattamaan alihankintaa koskevia säännöksiä kaikissa alihankintasopimuksissa, joita sopimuspuoleksi valittu tarjoaja aikoo tehdä kolmansien osapuolten kanssa. Jos hankintayksikkö asettaa alihankintaan liittyviä velvoitteita, tulee päätoteuttajan toimia avoimesti ja kohdella kaikkia mahdollisia alihankkijoita tasapuolisesti ja syrjimättä. Hankintayksikkö voi myös vaatia, että sopimuspuoleksi valittu tarjoaja antaa kolmansille osapuolille alihankintaan osan sopimuksesta (vaatimus voi olla enintään 30 % koko hankinnan arvosta). Lisäksi hankintayksikkö voi hylätä tarjoajan valitseman alihankkijan. Tämä voi kuitenkin perustua vain kriteereihin, joita sovelletaan valittaessa tarjoajia pääsopimusta varten.

Kansallisten hankintojen (68—73 §) osalta säädettäisiin yleisten periaatteiden – yhdenvertainen ja syrjimätön kohtelu sekä avoimuus - lisäksi käytettävistä hankintamenettelyistä, tarjouspyynnöstä, tarjousmenettelyistä, hankintapäätöksestä sekä muutoksenhaus-

ta. Sääntely olisi yleisluonteista ja selkeästi puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin yksityiskohtaisista menettelysäännöksistä poikkeavaa. Sääntely koskisi direktiivin kynnysarvon alle jääviä hankintoja, liitteen B mukaisia palveluhankintoja sekä niitä hankintoja, joissa hankinta jää puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin soveltamisalan ulkopuolelle jäsenvaltion käyttäessä oikeuttaan vedota SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohtaan.

Kansallisia hankintoja koskevan sääntelyn tavoitteena olisi muun muassa yhdenmukaistaa eri hallinnonalojen hankintamenettelyjä etenkin turvallisuushankinnoissa. Varmistamalla yhdenmukaiset toimintatavat eri hallinnonaloilla vähennettäisiin tarjoajille aiheutuvia kustannuksia ja luotaisiin parempi oikeusvarmuuden tila. Lisäksi puolustus- ja turvallisuushankintojen rajan edelleen hämärtyessä loisi yhteinen säädöspohja yhteistä toimintaperustaa.

Laissa esitetään säädettäväksi muutoksenhausta (IV osa). Tavoitteena on, että tarjoajilla on käytössään selkeät, tehokkaat ja oikeasuhtaiset oikeussuojakeinot. Muutoksenhaku tapahtuisi markkinaoikeudessa ja sen päätöksestä olisi mahdollisuus valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Oikeussuojajärjestelmän osalta esitys pyrkii puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin soveltamisalaan kuuluvien hankintojen osalta mahdollisimman suureen yhdenmukaisuuteen hankintalain 1 päivänä kesäkuuta 2010 voimaan tulleen lakimuutoksen kanssa. Perusteena tälle on se, että puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin oikeussuojaa koskevat säännökset vastaavat pääosin siviilihankintoja koskevan oikeussuojadirektiivin säännöksiä.

Laissa esitetään lisäksi säädettäväksi kansallisiin hankintoihin sovellettavista muutoksenhakukeinoista. Näiden hankintojen osalta muutoksenhakuoikeutta sekä muutoksenhakuelimenä toimivan markkinaoikeuden käytössä olevia seuraamuksia on rajoitettu. EU-kynnysarvon alle jäävissä sekä liitteen B mukaisissa toissijaisissa palveluhankinnoissa muutoksenhakujärjestelmä seuraamuksineen vastaa siviilihankinnoissa käytettyä. Muutoksenhakuoikeutta ei ole rajoitettu, mutta markkinaoikeudella ei ole oikeutta määrätä tehottomuusseuraamusta, seuraamusmaksua tai sopimuskauden lyhentämistä lain rikkomisesta koituvaksi seuraamukseksi. Lain 68 §:n 2 momentin mukaisissa hankinnoissa (eli niissä puolustushankinnoissa, joissa hankintayksikkö vetoaa SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohtaan ja toteuttaa hankinnan puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin soveltamisalan ulkopuolella) on muutoksenhakuoikeutta rajoitettu. Tällaiseen puolustushankintaan, johon liittyvät valtion keskeiset turvallisuusedut, saa hakea muutosta vain, jos markkinaoikeus myöntää käsittelyluvan. Käsittelylupa tulisi myöntää, mikäli asian käsittely on lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa asioissa tärkeää tai mikäli tähän on painava, hankintayksikön menettelyyn liittyvä syy. Myös mahdolliset seuraamukset poikkeavat muista lain soveltamisalaan kuuluvista hankinnoista siten, että näissä hankinnoissa ainoana markkinaoikeuden määräämänä seuraamuksena voi olla hyvitysmaksu. Lisäksi markkinaoikeudella ei ole oikeutta määrätä hankintapäätöksen täytäntöönpanon väliaikaisesta keskeyttämisestä (93 §). Ehdotettu järjestelmä pyrkii ottamaan huomioon näiden hankintojen erityispiirteet ja sen, että näiden hankintojen toteuttamisen viivästyminen voi vaarantaa valtion keskeiset turvallisuusedut. Ehdotuksen voidaan katsoa selkeyttävän oikeussuojaa puolustus- ja turvallisuushankinnoissa nykytilaan verrattuna ja osaltaan parantavan tilannetta perustuslain 21 §:n vaatimukset huomioiden.

Oikeussuojakeinojen käytön selkiinnyttämiseksi sekä päällekkäisten oikeussuojakeinojen karsimiseksi laissa esitetään säädettäväksi, että markkinaoikeuden toimivaltaan kuuluvissa asioissa kiellettäisiin muutoksenhaku kunnallis- tai hallintovalituksena. Vastaavasti muutosta ei myöskään voisi hakea hallintolainkäyttölain (586/1996) nojalla lain soveltamisalan ulkopuolelle jääviin hankintaa koskeviin päätöksiin tai ratkaisuihin.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Vaikutukset julkiseen talouteen

Arvioitaessa hankintayksikköihin kohdistuvia hallinnollisia kustannuksia komissio

katsoi direktiivin valmisteluaineistoon kuuluvassa vaikutusten arvioinnissa ({KOM(2007) 766 lopullinen}{SEK(2007) 1598}, että uusi säännöstö aiheuttanee lievää kustannusten lisääntymistä lyhyellä aikavälillä. Pitkällä aikavälillä tilanne kuitenkin oletettavasti tasaantuu. Komission mukaan oleellista on kuitenkin arvioida, kattaako uusien sääntöjen synnyttämä lisääntyvä kilpailu ja mahdollinen yksikkökustannusten lasku lyhyen aikavälin hallinnollisten kustannusten kasvun. Tämä on komission esittämän arvion lähtökohta, ja näin ollen direktiivin julkistaloudellisten vaikutusten katsotaan olevan positiivisia.

Komission vaikutusten arvioinnissaan esittämiä näkökulmia on syytä tarkastella kansallisesta näkökulmasta. Markkinoiden avaaminen ja kilpailutilanteen luominen voidaan katsoa olevan myös Suomen julkisen talouden edun mukaista. Puolustus- ja turvallisuushankinnoissa tulee etenkin niukkojen talousresurssien myötä pyrkiä jatkuvasti saamaan parempaa vastinetta sijoitetuille rahoille. Puolustusmateriaalin viime vuosien hinnannousu on ollut korkeampi kuin siviilituotteiden vastaava. Tämän on arvioitu johtuvan muun muassa asejärjestelmiin liittyvän teknologian jatkuvasta kehittymisestä uusien suorituskykyvaatimusten vuoksi. Avoimien eurooppalaisten markkinoiden puuttumisen vaikutuksia edellä mainittuun hinnannousuun ei suoraan ole arvioitu, mutta mahdollista vaikutusta ei ainakaan ole syytä sulkea pois. Voidaan olettaa, että avoin ja tasapuolinen eurooppalainen kilpailu parantaa myös Suomen tekemien puolustus- ja turvallisuushankintojen kustannustehokkuutta. Saavutettavia kustannussäästöjä on kuitenkin erittäin vaikea arvioida, koska paljon riippuu muun muassa siitä, kuinka aidosti eurooppalaiset markkinat todellisuudessa direktiivin myötä avautuvat ja miten tämä vaikuttaa yleisesti puolustus- ja turvallisuusalan tuotteiden hintoihin. Toisaalta esimerkiksi Suomen puolustushankinnat jo nykyiselläänkin lähtökohtaisesti kilpailutetaan avoimesti Euroopan puolustusviraston puolustushankintojen käytännesääntöjen mukaisesti.

Esitys tulee lyhyellä aikavälillä lisäämään hankintayksikköjen kustannuksia. Uudet menettelyvaatimukset edellyttävät koulutusta, tiedottamista ja monelta osin uusien toimintatapojen omaksumista. Tästä syntyy tarvetta vahvistaa hankintayksikköjen resursseja kilpailuttamisosaamisen alueella.

Olennaista on kansallisestakin näkökulmasta se, kattavatko mahdolliset hankinnoissa saavutettavat kustannussäästöt ainakin alkuvaiheen lisääntyvät hallinnolliset kustannukset. Lain voimaantulon jälkeen alkuvaiheessa uudet hallinnolliset kustannukset ovat oletettavasti korkeimmillaan, kun taas kilpailun ansiosta syntyvät kustannussäästöt hankinnoissa eivät vielä välttämättä ole realisoituneet. Lyhyellä aikavälillä kustannukset saattavatkin nousta. Pitkällä aikavälillä tilanteen voidaan olettaa tasapainottuvan, jos markkinoiden avautuminen Euroopan laajuisesti toteutuu.

Yritysvaikutukset

Yritysvaikutukset vaihtelevat muun muassa tarkasteltavan yrityksen koon, liiketoimintastrategian ja toimialan mukaan.

Laintasoisen sääntelyn ulottaminen puolustus- ja turvallisuushankintoihin katsotaan yrityksissä lähtökohtaisesti olevan myönteinen seikka. Sovellettavien sääntöjen selkeyttäminen ja yhdenmukaistaminen luo yrityksille suurempaa oikeusvarmuutta. Sääntely tulee kuitenkin todennäköisesti lisäämään yritysten hallinnollisia kustannuksia. Uudet säännöt edellyttävät myös yrityksiltä uutta osaamista. Tämä sekä tarjousmenettelyä koskevat yksityiskohtaiset säännökset ovat omiaan lisäämään yrityksille tarjouskilpailuun osallistumisesta aiheutuvia kustannuksia. Näiden kustannusten voidaan kuitenkin olettaa tasaantuvan pitkällä aikavälillä.

Suomalaisten yritysten mahdollisuuksien parantumiseen osallistua alan eurooppalaisiin tarjouskilpailuihin on suhtauduttu varauksella. Teoriassa mahdollisuuksien tulisi parantua, mutta direktiivin jättämän kansallisen harkintavallan – erityisesti SEUT 346 artiklan soveltamisessa - on katsottu mahdollistavan jatkossakin avoimen kilpailun rajoittamisen. Lisäksi valtiot saattavat vastoin puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin ja perussopimuksen määräyksiä myös avoimen kilpailun olosuhteissa pyrkiä suosimaan kotimaisia tarjoajia, jolloin todellisia uusia lii-

ketoimintamahdollisuuksia ei suomalaisille yrityksille synny. Yksi suomalaisten yritysten uhkakuva onkin, että ulkomaisten yritysten pääsy Suomen markkinoille helpottuu, mutta vastavuoroisesti suomalaisten yritysten pääsy muille markkinoille ei yhtä lailla helpotu. Vastaava uhkakuva on yhtä lailla tunnistettu muissa Euroopan unionin valtioissa kotipaikkaansa pitävissä yrityksissä.

Yritysten kotimaiseen ja kansainväliseen kilpailukykyyn ehdotetulla sääntelyllä on vaikutuksia. Julkisen ilmoittamisvelvoitteen myötä lisääntyvä avoimuus mahdollistaa suomalaisten yritysten osallistumisen yhä laajemmin eurooppalaisiin tarjouskilpailuihin. Ulkomaalaisten tarjoajien lisääntyvä osallistuminen suomalaisten hankintayksikköjen kilpailutuksiin saattaa huonontaa suomalaisten yritysten kotimaista kilpailuasemaa.

Yritysten kilpailukykyyn ja uusiin liiketoimintamahdollisuuksiin vaikuttaa myös se, ettei puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin soveltamisalaan kuuluvissa hankinnoissa jatkossa voida enää asettaa vastakauppoja koskevia vaatimuksia. Näiden vaatimusten – Suomessa teollinen yhteistyö – kautta kotimainen puolustusteollisuus on aiemmin päässyt osallistumaan suuriin ulkomailta tehtäviin puolustustarvikkeiden hankintoihin ulkomaalaisen toimittajan alihankkijana. Tätä kautta kotimaiseen teollisuuteen on pystytty siirtämään esimerkiksi hankittavan asejärjestelmän huolto- ja kunnossapito-osaamista ja uutta teknologiaa. Nämä kotimaisen huoltovarmuuden parantamiseksi tehdyt toimet ovat samalla luoneet uusia – tai laajentaneet jo olemassa olevia - liiketoimintamahdollisuuksia yrityksille. Vastakaupat ovat olleet myös keino kansainvälistyä. Suomalainen puolustusmateriaaliteollisuus on arvioinut, että vastakauppojen poistuminen tulee vaikeuttamaan kotimaisen teollisuuden asemaa.

Mahdollisuus valittaa virheellisestä hankintamenettelystä on nykytilaan verrattuna selkeä parannus yritysten oikeusturvassa. Valitusmahdollisuus saattaa kuitenkin viivästyttää hankintojen toteuttamiseen vaadittavaa kokonaisaikaa. Lisäksi mahdollisuus valittaa hankintapäätöksestä voi muuttaa hankintayksiköiden toimintaa nykyistä varovaisemmaksi. Hallinnollisten kustannusten kasvu on todennäköistä, sillä muutoksenhaku tulee vaatimaan yrityksiltä henkilövoimavaroja. Etenkin taloudelliselta arvoltaan merkittävimmissä sopimuksissa saattaa muutoksenhakuprosessin kesto olla pitkä ja sitoa yritykseltä merkittäviä voimavaroja prosessin hoitamiseen.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Vaikutukset hankintayksiköiden toimintaan

Ehdotettu sääntely yhdenmukaistaa käytettyjä hankintamenettelyjä puolustus- ja turvallisuushankinnoissa. Tämä osaltaan parantaa hankintayksiköiden oikeusturvaa.

Ilmoitusvelvollisuus, yksityiskohtaiset hankintojen menettelysäännöt ja muutoksenhakumahdollisuus tuovat hankintayksikölle uusia velvoitteita ja edellyttävät muutoksia nykyisiin toimintatapoihin. Lisäksi varsinkin lain soveltamisalaan liittyvät tulkintakysymykset kuten se, mikä kuuluu uuden puolustus- ja turvallisuushankintalain EU-säännösten soveltamisalaan, mikä kansallisten säännösten soveltamisalaan ja mikä jää kokonaan lain soveltamisalan ulkopuolelle SEUT 346 artiklan nojalla, edellyttävät koulutusta, osaamista ja hallinnonalan ohjausta.

Uudet ja yksityiskohtaiset säännökset merkitsevät oikeudellisen osaamisen vaatimusten kasvua ja koko hankintaprosessin juridisoitumista. Hankintaprosessin lisääntyvien menettelytapavaatimusten myötä sen kesto pitenee ja myös tällä voi olla voimavaroja kuormittava vaikutus.

Erityisesti uuden, selkeästi määritellyn muutoksenhakukanavan luomisen puolustus- ja turvallisuushankintoihin voidaan arvioida lisäävän hankintayksiköiden työmäärää. Koska myös kilpailutuksen välivaiheissa voidaan valittaa, saattaa osassa hankintoja aiheutua merkittäviäkin viiveitä. Tähän ja valitusprosessien hoitamiseen joudutaan varaamaan työaikaa ja määrärahoja. Pitkät valitusten käsittelyajat voivat myös vaatia hankinnan tilapäistä järjestämistä, mikä vaatii resursseja ja voi aiheuttaa lisäkustannuksia. Näin ollen uusi lainsäädäntö asettaa paineita henkilöresurssien lisäämiselle tai vähintään uudelleen kohdentamiselle, ja lyhyellä aika-

välillä viranomaisten hallinnolliset kustannukset tulevat kasvamaan.

Pitkällä aikavälillä uuden lainsäädännön hankintayksiköihin kohdistuvat resurssivaikutukset tasaantuvat. Koulutuksen tarve vähenee ja uusien menettelytapavaatimusten yhdenmukaisuus monilta osin muun muassa siviilihankintojen vastaavien kanssa voi mahdollistaa hankintayksiköiden toiminnan tehostamisen. Etenkin turvallisuushankintojen kentällä, jossa hankintayksiköiden moninaisuus on suuri, voivat menettelyjen yhdenmukaistamisen myötä syntyvät pitkän aikavälin vaikutukset olla monella tapaa myönteisiä.

Vaikutukset tuomioistuinten toimintaan

Esityksessä ehdotetaan puolustus- ja turvallisuushankintoja koskevaa muutoksenhakua järjestettäväksi siten, että ensimmäisen asteen muutoksenhaku tapahtuisi markkinaoikeudessa. Muutoksenhakumahdollisuuden ulottaminen puolustus- ja turvallisuushankintoihin toisi kokonaan uuden asiaryhmän markkinaoikeuteen. Sen työmäärä lisääntyy ja tämä vaatii uusia voimavaroja tai olemassa olevien uudelleen kohdentamista.

Puolustus- ja turvallisuushankintojen erityispiirteet tulevat myös edellyttämään uutta asiantuntemusta tuomioistuimelta. Lisäksi varsinkin puolustushankinnat ovat usein hinnaltaan merkittäviä, tarjousmateriaaliltaan laajoja sekä menettelyltään pitkiä, mikä vaikuttaa myös mahdollisten valitusten käsittelyyn. Tämä osaltaan luo paineita nykyresurssien kouluttamiselle sekä uusien voimavarojen kohdentamiselle käsittelemään tämän asiaryhmän valituksia.

Edellä mainitut resurssivaikutukset pätevät myös korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jota ehdotetaan muutoksenhakuelimeksi ensimmäisen asteen päätöksistä. Siviilihankinnoissa jatkovalitusalttius markkinaoikeuden julkisia hankintoja koskevista päätöksistä on asettunut vuosien 2005 ja 2008 välisenä aikana 10 ja 17 prosentin välille. Myös korkeimman hallinto-oikeuden pitkät käsittelyajat ovat olleet omiaan heikentämään siviilihankintojen tehokasta toteuttamista. Onkin selvää, että puolustus- ja turvallisuushankintojen lainsäädäntö tulee luomaan resurssipaineita myös korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Tarkkaa arviota tuomioistuimiin kohdistuvista resurssivaikutuksista on vaikea antaa. Siviilihankinnoissa on viime vuosina markkinaoikeuteen tehty muutoksenhakuvaatimuksia keskimäärin noin 3 prosentista kaikista tehdyistä hankintapäätöksistä. Ehdotetun lain soveltamisalaan kuuluvien puolustus- ja turvallisuushankintojen lukumäärästä ei ole mahdollista antaa tarkkaa arvioita. Etenkin turvallisuushankintojen laaja kenttä ja monet potentiaaliset toimijat vaikeuttavat arvion tekemistä. Esityksen valmistelun yhteydessä on kuitenkin saatu suuntaa antavia tietoja tulevan lain soveltamisalaan kuuluvien hankintojen lukumäärästä. Varovaisesti on mahdollista arvioida, että lain soveltamisalaan kuuluvia hankintoja tullaan tekemään vuositasolla 500 – 1000. Jos muutoksenhakualttius vastaisi siviilihankintoja, merkitsisi tämä vuositasolla 15—30 valitusta markkinaoikeuteen. Korkeimpaan hallinto-oikeuteen kohdistuisi vastaavan arvion mukaan vuositasolla 2—5 puolustus- ja turvallisuushankintaa koskevaa muutoksenhakua.

Etenkin puolustushankinnoissa on usein kyse arvoltaan tavanomaista suuremmista hankinnoista. Ne myös usein herättävät kansainvälisesti toimivien yritysten kiinnostuksen. Isoista siviilihankinnoista saadut kokemukset osoittavat, että näistä hankinnoista valitetaan tavanomaisia hankintoja useammin ja valituksiin panostetaan tavanomaista enemmän. Lisäksi sillä, että osa puolustus- ja turvallisuushankinnoista on korkean teknisen tason ja muiden erityispiirteiden myötä hankintoina erityisen vaativia, on tuomioistuimen resursseja kuluttava vaikutus. Puolustusmateriaalimarkkinat eroavat myös siviilimarkkinoista; ostajia on rajoitetusti samoin kuin tarjouskilpailuja. Myös tämä voi lisätä hävinneiden tarjoajien valitusherkkyyttä. Edellä mainitun johdosta voidaan todeta, että siviilihankintojen keskimääräinen valitusalttius ei suurella todennäköisyydellä anna täysin oikeaa kuvaa nyt esitettävän lain tuomioistuimiin kohdistuvista resurssivaikutuksista

On selvää, että lain tehokas toimeenpano edellyttää, että sekä etenkin markkinaoikeudelle, mutta myös korkeimmalle hallinto-oikeudelle turvataan riittävät resurssit puo-

lustus- ja turvallisuushankintoja koskevien valitusten käsittelyyn. Markkinaoikeuden osalta lakiehdotuksen aiheuttamaksi vuotuiseksi lisäresurssitarpeeksi voidaan arvioida kaksi henkilötyövuotta. Puolustus- ja turvallisuushankintoja koskevasta muutoksenhausta aiheutuvat uudet tehtävät tulee vastaisuudessa ottaa huomioon harkittaessa markkinaoikeuden resurssien lisätarvetta. Korkeimman hallinto-oikeuden osalta asiamäärän lisäystä ei ole suoraan mahdollista arvioida henkilötyövuosina, mutta nyt ehdotettavan uudistuksen sekä muiden vireillä olevien lainsäädäntöhankkeiden voidaan arvioida lisäävän korkeimman hallinto-oikeuden työmäärää jonkin verran.

Vaikutukset tietoturvallisuusviranomaisten toimintaan

Ehdotuksella on resurssivaikutuksia myös tietoturvallisuusviranomaisten toimintaan. Kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetun lain 12 §:n mukaan yhteisöturvallisuusselvityksestä vastaa puolustushankinnoissa pääesikunta ja muilta osin suojelupoliisi. Lisäksi pääesikunta ja puolustushaarat tekevät yhteisöturvallisuusselvityksen kaltaisia selvityksiä sellaisista yrityksistä, joilta puolustusvoimat ostavat tuotteita ja palveluita. Näitä selvityksiä eivät koske kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetun lain yhteisöturvallisuusselvitystä koskevat säännökset. Kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetun lain 11 §:n 3 momentin mukaan viestintävirasto laatii tarvittaessa osana yhteisöturvallisuusselvitystä arvion tai selvityksen siitä, täyttävätkö elinkeinonharjoittajan tietojärjestelmät ja tietoliikenteen järjestelyt kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista johtuvat vaatimukset. Edellä mainittuun työnjakoon ei tällä esityksellä ole vaikutusta.

Uuden lain soveltamisalaan kuuluvia hankintoja on aiemmin arvioitu tultavan tekemään vuositasolla 500—1000 kappaletta. Näistä hankinnoista suurin osa tullee olemaan puolustushankintoja, joissa vastuu yhteisöturvallisuusselvityksen tekemisestä on pääesikunnalla. Vuonna 2010 pääesikunta laati viisi kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetussa laissa tarkoitettua yhteisöturvallisuusselvitystä. Tämän lisäksi pääesikunnassa ja puolustushaaroissa laadittiin 263 yrityksen turvallisuustasoa koskevaa selvitystä. On oletettavaa, että uuden lain myötä selvitysten määrä tulee lisääntymään, koska avoimen kilpailun myötä hankinnoista kiinnostuneita yrityksiä pyrkii osallistumaan tarjouskilpailuun aikaisempaa enemmän. Tällöin esimerkiksi jo ehdokasvaiheessa tehtävien selvitysten määrä oletettavasti kasvaa. Tarkkaa arviota pääesikuntaan kohdistuvista resurssivaikutuksista on kuitenkin vaikea antaa. On otettava huomioon, että kaikissa puolustushankinnoissa ei uuden lain voimaantulon myötä tulla asettamaan merkittäviä tietoturvallisuusvaatimuksia. Niin sanotuissa vähemmän arkaluonteisissa hankinnoissa tietoturvallisuutta koskevat vaatimukset ovat todennäköisesti kevyemmät eikä esimerkiksi tarjoavien yritysten turvallisuustasoa koskevaa selvitystä katsota tarpeelliseksi tai tarkoituksenmukaiseksi. Toisaalta työmäärä tulee lisääntymään nykyisestä myös siinä tapauksessa, jos suomalaiset puolustusteollisuusyritykset osallistuvat tulevaisuudessa yhä enenevässä määrin muiden maiden viranomaisten järjestämiin tarjouskilpailuihin, koska näihin osallistumisen edellytyksenä saattaa olla elinkeinonharjoittajan luotettavuuden selvitys yhteisöturvallisuusselvityksen avulla.

Muiden kuin puolustushankintojen osalta yhteisöturvallisuusselvityksistä vastaa Suomessa Suojelupoliisi. Voidaan arvioida, että myös sille kohdistettavien yhteisöturvallisuusselvityksiä koskevien pyyntöjen määrä lisääntyy nykyisestä esitettävän lain myötä. Voidaan kuitenkin olettaa, että ainakaan lain toimeenpanon alkuvaiheessa resurssivaikutus ei ole kovin merkittävä. Arvion perustana on se, että oletettavasti suurin osa uuden lain soveltamisalaan kuuluvista hankinnoista tulee olemaan puolustushankintoja. Lisäksi turvallisuushankinnoissa tehtävien selvitysten määrää saattaa rajoittaa se, että myös unionin tasolla on oletettavaa, että suurin osa tarjouskilpailuista tullaan käymään nimenomaan puolustushankinnoissa, jolloin mahdollisia suomalaisten yritysten pyyntöjä selvityksen tekemisestä tullaan tekemään turvallisuushankintoihin liittyen vähemmän kuin puolustushankinnoissa.

Esitys tullee lisäämään myös jossain määrin viestintäviraston yhteisöturvallisuusselvityksen liittyvää työmäärää. Tältä osin vaikutusten voidaan kuitenkin arvioida olevan rajalliset.

Yhteenvetona voidaan todeta, että esityksen seurauksena kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetun lain mukaisten yhteisöturvallisuusselvitysten ja muiden yrityksen turvallisuustasoa koskevien selvitysten määrä tulee todennäköisesti lisääntymään. Tarkkaa arviota lisääntyvästä työmäärästä ei kuitenkaan ole mahdollista antaa, koska ylipäätänsä lain soveltamisalaan kuuluvien hankintojen lukumäärästä on tarkoituksenmukaista antaa arvio vain karkealla tasolla. Tämän lisäsi myös se, miltä osin uuden lain mukaisissa hankinnoissa asetetaan sellaisia tietoturvallisuusvaatimuksia, joiden täyttäminen edellyttää yhteisöturvallisuusselvityksen tekemistä, on vaikea arvioida. Lain toimeenpanon edetessä asiaan tulee kiinnittää huomiota seuraamalla yhteisöturvallisuusselvitysten määrän kehitystä sekä tarvittaessa puuttumaan tilanteeseen lisäämällä selvityksiä tekevien tahojen resursseja asian vaatimalla tavalla.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Puolustusministeriö asetti 10 päivänä huhtikuuta 2006 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia ehdotus laiksi puolustus-, turvallisuus- ja salassa pidettävistä hankinnoista. Työryhmässä olivat edustettuina puolustusministeriön lisäksi kauppa- ja teollisuusministeriö (vuoden 2008 alusta lukien työ- ja elinkeinoministeriö), sisäasiainministeriö ja valtiovarainministeriö.

Työryhmän tehtävää täsmennettiin 26 päivänä toukokuuta 2009, jolloin työryhmän tehtäväksi tuli laatia hallituksen esityksen muotoon ehdotus puolustus-, turvallisuus- ja salassa pidettävistä hankinnoista annettavaksi laiksi. Työryhmän tuli työssään ottaa huomioon puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin kansallinen täytäntöönpano. Samalla työryhmän kokoonpanoa laajennettiin ottamalla siihen lisäksi edustus ulkoasiainministeriöstä, valtioneuvoston kansliasta, Huoltovarmuuskeskuksesta, pääesikunnasta ja Elinkeinoelämän keskusliitosta. Työryhmän pysyvänä asiantuntijana toimi asianajaja Mika Pohjonen Hannes Snellman Asianajotoimisto Oy:stä.

Työryhmän valmistelema muistio luovutettiin puolustusministeriölle joulukuussa 2009. Puolustusministeriö pyysi työryhmän muistiosta lausunnon seuraavilta tahoilta: ministeriöt, korkein hallinto-oikeus, markkinaoikeus, pääesikunta, Puolustushallinnon rakennuslaitos, Huoltovarmuuskeskus, Kilpailuvirasto, Suomen Kuntaliitto, Elinkeinoelämän keskusliitto, Suomen Yrittäjät, Keskuskauppakamari, Teknologiateollisuus, Hansel Oy. Lisäksi lausunnon antoivat Insta DefSec Oy sekä muistion vastakauppoja koskevasta osiosta työ- ja elinkeinoministeriön pyynnöstä Suomen kompensaatiotoimi-kunta.

Työryhmä jatkoi valmistelutyötään saatu lausuntopalaute huomioiden. Kirjallisten lausuntojen lisäksi työryhmä on kuullut valmistelun aikana Suomen Puolustus- ja Ilmailuteollisuusyhdistys PIA ry:tä sekä oikeusministeriötä.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Työryhmä luovutti mietintönsä puolustusministeriölle 31 päivänä joulukuuta 2010. Mietinnöstä pyydettiin lausunto seuraavilta tahoilta: ministeriöt, korkein hallinto-oikeus, markkinaoikeus, pääesikunta, Huoltovarmuuskeskus, Kilpailuvirasto, Suomen Kuntaliitto, Elinkeinoelämän keskusliitto, Keskuskauppakamari, Teknologiateollisuus (PIA ry) ja Hansel Oy. Lisäksi lausunnon antoivat oma-aloitteisesti Huoltovarmuuskeskuksen teknologiapoolin MIL-osasto, Millog Oy sekä Patria Holding Oyj.

Työryhmän esitystä saattaa puolustus- ja turvallisuushankinnat laintasoisen sääntelyn piiriin kannatettiin laajalti. Samalla tavoin katsottiin, että oman, hankintalaista erillisen lain säätäminen on perusteltua. Myös yhdenmukaiset säännökset hankintalain kanssa todettiin olevan muun ohella oikeusvarmuuden näkökulmasta kannatettava ratkaisu, ottaen huomion puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin sekä hankintadirektiivin mo-

net täysin tai lähes yhdenmukaiset säännökset.

Oikeusministeriö huomautti lausunnossaan, että päällekkäisen sääntelyn välttämiseksi tulisi harkita, että lakiin ei otettaisi sellaisia säännöksiä, jotka ovat samansisältöisenä hankintalaissa. Näiden sijaan voisi puolustus- ja turvallisuushankintalaissa viitata hankintalakiin. Edellä mainittua ehdotusta ei lakiehdotuksessa kuitenkaan ole huomioitu. Syynä tähän on ensinnäkin se, että omat erilliset säännökset on katsottu perustelluksi ratkaisuksi erityisesti lain selkeyden, käytettävyyden ja helpon sovellettavuuden vuoksi. Lisäksi Euroopan komissio on toteuttamassa hankintadirektiivien uudistamisen ja tätä koskevan esityksen komissio on suunnitellut antavansa vuoden 2012 alussa. Hankintadirektiivin muutos tulee aiheuttamaan muutoksia hankintalakiin, mikä aiheuttaisi viittaussäännösten osalta myös tarpeen muuttaa puolustus- ja turvallisuushankintalakia. Tästäkään syystä oikeusministeriön esittämä ratkaisu ei ole tarkoituksenmukainen.

Oikeusministeriö ja ulkoasianministeriö kiinnittivät lausunnoissaan huomiota myös tietoturvallisuutta koskeviin säännöksiin. Työryhmän mietinnössä käytettyjä käsitteitä sekä puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin tietoturvallisuussäännösten kansallista implementointitapaa ei kaikilta osin pidetty tarkoituksenmukaisena eikä asianmukaisena. Lisäksi oikeusministeriö katsoi, että valmisteilla olevan taustaselvityslainsäädännön kokonaisuudistus pitäisi huomioida puolustus- ja turvallisuushankintalain nyt esitettävissä tietoturvallisuutta koskevissa säännöksissä. Esityksessä on huomioitu edellä mainitut seikat ja tältä osin jatkovalmistelu on tehty yhteistyössä oikeusministeriön ja ulkoasianministeriön kanssa.

Lausunnoissa nostettiin esille huoli esityksen vaikutuksista Suomen puolustuskykyyn ja sotilaallisen huoltovarmuuden turvaamiseen. Lisäksi jotkut lausunnonantajat katsoivat, että kansallista sääntelyä ei tulisi toteuttaa erityisesti SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdan hankintojen osalta. Lausuntopalautteen johdosta on esitykseen tehty jatkovalmistelussa täsmennyksiä huoltovarmuuden osalta. Kansallisia hankintoja koskevaa sääntelyä ei ole nähty tarkoituksenmukaiseksi rajoittaa. Myös suurin osa lausunnonantajista piti valittua ratkaisua hyvänä.

Työryhmän mietinnössä esitetty kansallinen kynnysarvo tavara- ja palveluhankintojen osalta (30 000 €) katsottiin usean lausunnonantajan taholta olevan liian alhainen. Esityksessä kynnysarvoksi ehdotetaan 100 000 €. Vastaavasti rakennusurakoiden kansalliseksi kynnysarvoksi esitetään 500 000 €.

Työryhmän mietinnössä esitettyä ratkaisua muutoksenhaun järjestämisestä hankintalain mukaisesti kannatettiin laajalti. Useampi lausunnonantaja kuitenkin totesi, että erityisesti markkinaoikeudelle, mutta myös korkeimmalle hallinto-oikeudelle, tulee turvata riittävät resurssit, jotta nämä voivat suoriutua kohtuullisessa ajassa tulevien puolustus- ja turvallisuushankintoja koskevien valitusten käsittelystä.

Työryhmän mietinnöstä annetuista lausunnoista laadittiin lausuntoyhteenveto, joka toimitettiin kaikille lausuntopyynnön saaneille sekä lausunnon antaneille tahoille. Lisäksi lausuntoyhteenveto on ollut nähtävissä puolustusministeriön www-sivuilla.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista

I OSA Yhteiset säännökset periaatteista ja soveltamisalasta

1 luku Tarkoitus ja periaatteet

1 §. *Lain tarkoitus.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin julkisten puolustus- ja turvallisuushankintojen kilpailuttamisvelvoitteesta. Valtion ja kuntien viranomaisten sekä muiden laissa tarkoitettujen hankintayksiköiden olisi kilpailutettava hankintansa lain menettelytapavaatimuksia ja periaatteita noudattaen.

Pykälän 2 momentin mukaan lain tavoitteena olisi edistää yritysten ja muiden yhteisöjen tasapuolisia mahdollisuuksia julkisten puolustus- ja turvallisuushankintojen toteuttamiseen. Tavoite vastaa Euroopan unionin tavaroiden ja palvelujen vapaan liikkuvuuden sekä sijoittautumisvapauden tavoitteita.

Puolustus- ja turvallisuusalan eurooppalaiset teolliset voimavarat ovat elintärkeitä sekä Suomen turvallisuuden ja suvereniteetin että Euroopan unionin turvallisuuden ja autonomian kannalta. Puolustus- ja turvallisuushankintojen avaaminen kilpailulle ja yritysten sekä yhteisöjen laaja osallistuminen näihin tarjousmenettelyihin edistää ja kehittää kotimaista ja eurooppalaista puolustusteollista ja – teknologista osaamista ja perustaa. Tämä edellyttää eurooppalaisten puolustus- ja turvallisuusmarkkinoiden luomista ja Euroopan unionin jäsenvaltioiden puolustus- ja turvallisuusalan hankintamenettelyjen yhteensovittamista tavalla, joka huomioi jäsenvaltioiden kansalliseen turvallisuuteen liittyvät vaatimukset ja samalla täyttää EUT- sopimuksen velvoitteet.

Julkisilla hankinnoilla on välitön yhteys julkisten varojen käyttöön. Tästä johtuen pykälässä ehdotetaan nimenomaista mainintaa julkisten varojen käytön tehostamiseen liittyvästä lain tarkoituksesta.

Lain tavoitteena olisi myös edistää laadukkaiden hankintojen tekemistä. Laadukkaalla hankinnalla tarkoitetaan taloudellisesti tarkoituksenmukaista hankintaa, eli hankintayksikön tarpeita hinta-laatusuhteiltaan parhaiten vastaavaa ratkaisua. Hankintayksikön tulisikin ottaa huomioon välittömien ja välillisten kustannusten lisäksi myös laatuun liittyviä tekijöitä erityisesti palveluhankinnoissa ja korkean teknologian hankinnoissa.

Pykälän 2 momentissa todettaisiin nimenomaisesti, että edellä selostetut lain tavoitteet eivät kuitenkaan saa vaarantaa valtion keskeisiä turvallisuusetuja. Valtion keskeiset turvallisuusedut on mainittu SEUT 346 artiklassa, joka sisältää erityisen puolustus- ja turvallisuusalan poikkeuksen EUT-sopimuksen säännöksistä ja sen nojalla annetusta unionin lainsäädännöstä. Myös puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin johdannon kohdassa 16 todetaan, että puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin säännökset eivät saa estää jäsenvaltiota määräämästä tai toteuttamasta toimenpiteitä, jotka ovat tarpeen EUT-sopimuksen määräyksissä oikeutetuiksi katsottujen etujen turvaamiseksi. Lainkohdassa ja SEUT 346 artiklassa mainitut turvallisuusedut liittyvät valtion sisäiseen järjestykseen ja turvallisuuteen (esimerkiksi poliisitoimi) sekä ulkoiseen turvallisuuteen (esimerkiksi maanpuolustus ja rajavalvonta). Hankinnoissa turvallisuusedut ilmenevät muun muassa huoltovarmuutta ja tietoturvallisuutta koskevina tarpeina ja vaatimuksina. Lain tarkoituksena on, että puolustus- ja turvallisuushankinnoissa voidaan riittävästi huomioida ja turvata keskeiset valtion turvallisuusedut, joiden voidaan katsoa olevan ensisijaisia kaikkiin tämän lain muihin tavoitteisiin nähden.

Pykälän 3 momentissa todettaisiin, että tällä lailla pannaan täytäntöön puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi. Tämän lisäksi lakiehdotuksen III osassa ehdotetaan säädettäväksi eräiden puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin soveltamisalan ulkopuolelle jäävien puolustus- ja turvallisuushankintojen hankintamenettelyistä.

2 §. *Julkisissa puolustus- ja turvallisuushankinnoissa noudatettavat periaatteet.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kilpailuolosuhteiden hyödyntämisestä sekä ehdokkaiden ja tarjoajien tasapuolisen kohtelun, avoimuuden ja suhteellisuuden periaatteiden noudattamisesta puolustus- ja turvallisuushankinnoissa. Mainitut periaatteet vastaavat puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 4 artiklan periaatteita.

Hankintayksiköiden tulisi hyödyntää markkinoilla olevaa kilpailua hintalaatusuhteeltaan ja muutenkin hankintatarpeisiin parhaiten soveltuvan ratkaisun löytämiseksi. Kilpailuolosuhteiden hyödyntämisen velvoite ei perustu nimenomaiseen puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin tai EUT-sopimuksen artiklaan, vaan on yleiseen julkisten varojen käytön tehostamiseen liittyvä vaatimus. Kilpailuolosuhteita hyödyntämällä voidaan parhaiten tehostaa julkisten varojen käyttöä, joka on todettu lain 1 §:ssä yhdeksi lain tarkoitukseksi.

Ehdokkaiden ja tarjoajien yhdenvertaisen ja syrjimättömän kohtelun periaate on yksi EUT-sopimuksen keskeisistä periaatteista ja se on lisäksi todettu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 4 artiklassa. Yhdenvertainen ja syrjimätön kohtelu edellyttää, että tarjousmenettelyn kaikissa vaiheissa ehdokkaita ja tarjoajia kohdellaan samalla tavalla ja riippumatta sellaisista tekijöistä, jotka eivät liity hankinnan toteuttamiseen. Tällaisia tekijöitä ovat erityisesti ehdokkaiden tai tarjoajien kansallisuus taikka sijoittautuminen johonkin jäsenvaltioon tai alueelle. Syrjimätön kohtelu edellyttää siten myös, että eri paikkakunnilta ja valtioista olevia ehdokkaita tai tarjoajia kohdellaan samalla tavoin kuin esimerkiksi oman kunnan tai valtion yrityksiä. Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen hankintadirektiivin soveltamista koskevissa tuomioissa 31/87, Beentjes (Kok. Ep. 1988, s. 4635) sekä C-243/89, Storebelt (Kok. Ep. 1993, s. I-3353) syrjimättömyysperiaatteen on tulkittu tarkoittavan, että hankinnalle asetetut vaatimukset eivät saa olla paikallisia, tiettyä aluetta suosivia tai syrjiviä. Yhdenvertaisen kohtelun periaatteen on katsottu yhteisön oikeudessa edellyttävän, ettei toisiinsa rinnastettavia tapauksia kohdella eri tavoin eikä erilaisia tilanteita kohdella samalla tavoin, ellei tällainen kohtelu ole objektiivisesti perusteltua (esimerkiksi yhdistetyt asiat C-21/03 ja C-34/03, Fabricom, C-210/03 Swedish Match).

Avoimuusperiaate perustuu EUT-sopimuksen soveltamista koskevaan oikeuskäytäntöön sekä kansallisesti tunnustettuihin hallinnon avoimuutta koskeviin vaatimuksiin, joista on säädetty muun muassa hallintolaissa (434/2003) sekä julkisuuslaissa.

Avoimuusperiaate edellyttää esimerkiksi, että hankintamenettelyä koskevia tietoja ei salata, hankinnasta ilmoitetaan julkisesti, tarjouskilpailun ratkaisemisesta tiedotetaan tarjouskilpailuun osallistuneille ja, että hankintaa koskevat asiakirjat ovat lähtökohtaisesti julkisia. Avoimuusperiaatteen on Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen hankintadirektiivin soveltamista koskevassa tuomiossa C-324/98, Telaustria (Kok. 2000, s. I-10745) katsottu velvoittavan noudattamaan asianmukaista julkisuutta myös hankintadirektiivien ulkopuolella olevien hankintojen tekemisessä, jotta palveluhankinnat avautuvat kilpailulle ja hankintasopimusten tekomenettelyä voidaan valvoa.

Avoimuusperiaatteen toteuttamista rajoittavat eräät salassapitotarpeet, jotka on yksilöity julkisuuslainsäädännössä. Näitä salassapitotarpeita on erityisesti puolustus- ja turvallisuushankinnoissa, joissa valtion turvallisuus usein edellyttää tiedon salassapitoa. Tästä johtuen puolustus- ja turvallisuushankinnoissa korostuvat tietoturvaan liittyvät vaatimukset.

Puolustus- ja turvallisuushankinnoissa näitä avoimuus-, yhdenvertaisuus- ja syrjimättömyysperiaatteita rajoittavat myös, muista hankintalajeista poiketen, muun muassa huoltovarmuuteen sekä valtion turvallisuuteen liittyvät tarpeet. Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi tunnistaakin puolustus- ja turvallisuushankintojen arkaluonteisuuden, kriittisen luonteen sekä niiden elintärkeyden jäsenvaltion turvallisuudelle.

Suhteellisuusperiaate edellyttää, että hankintamenettelyn vaatimukset ovat oikeassa suhteessa tavoiteltavan päämäärän kanssa. Siten esimerkiksi tarjoajien kelpoisuusehtojen asettamisessa on huomioitava hankinnan luonne ja arvo. Samaten tarjouspyynnön vaatimusten tai tarjousmenettelyn ehtojen tulisi

olla oikeassa suhteessa hankinnan luonteeseen, laatuun ja laajuuteen nähden. Suhteellisuusperiaatteen on katsottu hankintalakia koskevassa oikeuskäytännössä merkitsevän kohtuullisuuden vaatimusten huomioimista.

Periaatteita tulisi noudattaa kaikissa hankintamenettelyn vaiheissa. Siten esimerkiksi tarjouspyyntöä ei saa ilman objektiivisia perusteita laatia siten, että hankinnan kohteen määrittely asettaa tarjoajat epätasa-arvoiseen asemaan. Hankintailmoitus on saatettava avoimesti kaikkien halukkaiden saataville poisluettuna kuitenkin ne 68 §:n 2 momentin mukaiset hankinnat, joita ei 69 §:n 2 momentin mukaisesti koske velvollisuus ilmoittaa hankinnasta julkisesti. Tarjoajien ja tarjousten arvioinnissa tasapuolisuusvaatimus edellyttää, että asetetut vaatimukset lähtökohtaisesti koskevat samalla tavoin kaikkia tarjoajia. Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti näiden vaatimusten on oltava järkevässä suhteessa hankinnan kohteeseen.

Lain 2 §:n 1 momentissa säädetyt periaatteet tulisivat noudatettavaksi myös lakiehdotuksen 12 §:n mukaisissa EU-kynnysarvot alittavissa hankinnoissa sekä liitteen B mukaisissa toissijaisissa palveluhankinnoissa. Näitä hankintoja koskevat menettelysäännökset sisältyvät lakiehdotuksen III osaan.

Avoimuusperiaatteella on näissä niin kutsutuissa kansallisissa hankinnoissa EU-kynnysarvot ylittäviä hankintoja rajoitetumpi merkitys, sillä lakiin ei ehdoteta sisällytettävän näiden hankintojen osalta puolustus- ja turvallisuushankintadirektiiviä vastaavaa velvoitetta ilmoittaa hankinnasta julkisesti. Avoimuusperiaate näissä hankinnoissa tarkoittaisi mahdollisimman laajaa hankinnan kilpailutusta ja lisäksi hankinnasta ilmoittamista esimerkiksi hankintayksikön omilla internetsivuilla, ilmoitustaululla tai sähköisellä ilmoitustaululla.

Lakiehdotuksen 69 §:n 2 momentin mukaan hankinnoissa, joissa hankintayksikkö vetoaa valtion keskeisiin turvallisuusetuihin ja SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohtaan, ei olisi velvoitetta ilmoittaa hankinnasta julkisesti. Tästä johtuen avoimuusperiaate rajoittuu näiden hankintojen osalta velvollisuuteen pyytää tarjouksia mahdollisimman monelta toimittajalta lakiehdotuksen 69 §:n 1 momentin mukaisesti.

Myös yhdenvertaisen ja syrjimättömän kohtelun periaatteita tulisi lähtökohtaisesti noudattaa niissä puolustus- ja turvallisuushankinnoissa, jotka jäävät puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin soveltamisalan ulkopuolelle, mutta joihin on tämän lakiehdotuksen III osassa ehdotettu ulotettavan kansallista sääntelyä. Periaatteita on siten sovellettava lakiehdotuksen 12 §:n mukaisissa EU-kynnysarvot alittavissa hankinnoissa sekä liitteen B mukaisissa toissijaisissa palveluhankinnoissa. Sen sijaan niissä puolustushankinnoissa, joissa hankintayksikkö vetoaa SEUT 346 artiklan 1 kohdan b- alakohtaan ja tästä johtuen noudattaa muita kuin puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin menettelytapoja, tilanne on monitahoisempi. SEUT 346 artiklan mukaisesti näihin hankintoihin liittyy aina valtion keskeisiä turvallisuusetuja. Tästä johtuen hankinnan toteuttaminen usein edellyttää, että hankinnassa asetetaan yksityiskohtaisia esimerkiksi huoltovarmuutta tai tietoturvaa koskevia vaatimuksia. Nämä vaatimukset saattavat johtaa siihen, että kaikkien tarjoajien täysin yhdenmukainen ja syrjimätön kohtelu ei ole aina mahdollista. Tällainen tilanne voi tulla kyseeseen esimerkiksi kun hankinnan toteuttaminen edellyttää tai hankintaan liittyy tietoja, joiden luovuttaminen tarjoajalle vaatii kolmannen maan vientivalvontaviranomaisten myöntämän luvan tai jos kansallisen turvallisuus edellyttää, että tiettyihin tietoihin pääsy on vain Suomen kansalaisilla. Näiden tietojen luovuttaminen kaikille tarjoajille ei täten välttämättä ole aina mahdollista tai tietoturvaa koskevat vaatimukset ovat erilaisia riippuen tarjoajan sijoittautumismaasta.

Edellä mainitun kaltainen tilanne voi olla kyseessä myös kun hankintaan kohdistuu huoltovarmuusvaatimuksia. Esimerkiksi kriittisen ase- tai muun järjestelmän käyttöedellytysten turvaaminen kaikissa olosuhteissa voi edellyttää, että Suomessa on järjestelmän huolto- ja ylläpitokyky, ellei ulkomainen yritys voi uskottavasti osoittaa, että huolto ja ylläpito voidaan myös poikkeusoloissa turvata muulla tavalla. Usein kuitenkin edellä mainittu kyky on luotava kotimaassa toimivaan teollisuuteen, mikä puolestaan saattaa edellyttää teollista yhteistyötä eli vastakauppoja koskevan vaatimuksen asettamista.

Esimerkiksi näissä tilanteissa hankintayksikön asettamat vaatimukset voivat käytännössä johtaa tarjoajien epätasapuoliseen kohteluun. Jos hankintayksikkö voi osoittaa, että huoltovarmuusvaatimukset liittyvät hankinnan toteuttamiseen, sen kohteeseen tai hankinnan kohteen elinkaareen ja vaatimukset ovat objektiivisesti tarkasteltuna perusteltuja, ei niitä ole pidettävä 1 momentin tarkoittamalla tavalla yhdenvertaisen ja syrjimättömän kohtelun periaatetta rikkovina SEUT 346 1 kohdan b -alakohdan mukaisissa hankinnoissa.

Pykälän 2 momentin mukaan hankintayksiköiden tulisi järjestää hankintatoimensa siten, että hankintoja voidaan toteuttaa mahdollisimman taloudellisesti, suunnitelmallisesti ja tarkoituksenmukaisina kokonaisuuksina. Pykälän 2 momentin periaatteet eivät perustu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiiviin, vaan niiden taustalla on lain 1 §:ssä todettu tavoite tehostaa julkisten varojen käyttöä toteuttamalla hankinnat suunnitelmallisesti ja hyvän hallintotavan periaatteita noudattaen.

Pykälän 2 momentti olisi suosituksenluontoinen. Pykälän tarkoituksena olisi kiinnittää huomiota puolustus- ja turvallisuushankintojen aiheuttamiin hallinnollisiin kustannuksiin. Säännöksessä suositellaan hankintatoimen järjestämistä lain tavoitteiden mukaisella tavalla. Hankintojen tarkoituksenmukaisin järjestämistapa jäisi kuitenkin hankintayksiköiden harkintavaltaan ja vastuulle.

Hankintatoimen järjestämisellä tarkoitettaisiin muun muassa hankintayksiköiden hankintojen suunnittelua. Suunnitelmat voivat kohdistua esimerkiksi hankintatoimen organisointiin sekä hankintojen toteuttamistapoihin. Kilpailuttamisesta aiheutuvien hallinnollisten kustannusten vähentämiseksi olisi suositeltavaa keskittää hankintojen tekemistä, hyödyntää mahdollisuuksia yhteishankintojen tekemiseen, käyttää yhteishankintayksikköä hankintojen toteuttamiseen sekä käyttää kuhunkin hankintatarpeeseen parhaiten soveltuvaa hankintamenettelyä.

Taloudellisuuden vaatimus edellyttäisi muun ohella kilpailuolosuhteiden hyödyntämistä, jolloin hankintayksikkö hyötyisi tarjoajien välisestä laatu- ja hintakilpailusta. Taloudellisuuden vaatimukset tulisi ottaa huomioon myös hankintamenettelyyn liittyvissä ratkaisuissa, kuten soveltuvan hankintamenettelyn valinnassa sekä hinta-laatusuhteeseen liittyvien näkökohtien huomioimisessa tarjouspyynnön laatimisessa.

Hankintojen toteuttaminen mahdollisimman tarkoituksenmukaisina kokonaisuuksina edellyttäisi muun ohella sitä, että hankinnat tulisi toteuttaa hankinnan kohteen edellyttäminä kokonaisuuksina huomioiden samalla markkinoilla olevat kilpailuolosuhteet. Hankintojen keinotekoista pilkkomista pieniin osiin tulisi välttää. Siten esimerkiksi yksittäisten pienten tavara- tai palveluhankintojen sijasta tarkoituksenmukaista olisi suosia puitejärjestelyjä parhaimpien hinta- ja muiden ehtojen saavuttamiseksi sekä kilpailuttamisen kustannusten vähentämiseksi. Tarkoituksenmukaisuuden vaatimus edellyttää myös, että liian suurten hankintakokonaisuuksien muodostamista vältetään. Mahdollisuuksien mukaan tulisi hankintojen toteuttamisessa huomioida esimerkiksi pienet ja keskisuuret yritykset ja näiden mahdollisuudet toteuttaa hankintoja tai osia niistä. Näin mahdollistetaan riittävän laajan kilpailun syntyminen hankinnoissa.

Suunnitelmallisten hankintojen tekeminen edellyttäisi hankintojen toteuttamisen oikeaaikaisen ja oikeasisältöisen suunnittelun lisäksi myös hankintasopimusten toteutumisen valvontaa erityisesti kustannusten ja laatuun liittyvien vaatimusten varmistamiseksi ja todentamiseksi. Hankintasopimusten toteutumiseen liittyvien kokemusten tulisi heijastua hankintojen tulevaan suunnitteluun.

Pykälän 2 momentin mukaan hankintojen suunnittelussa ja toteuttamisessa tulisi ottaa huomioon myös ympäristönäkökohdat. Momentissa tarkoitettaisiin ympäristönäkökohdilla ympäristönsuojelua ja kestävää kehitystä edistäviä toimia.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tarjoajien yhdenvertaisesta kohtelusta hankintayksikön omistaman yhteisön tai laitoksen taikka toisen hankintayksikön osallistuessa ensiksi mainitun hankintayksikön järjestämään tarjouskilpailuun. Ehdotettu laki ei estäisi viranomaisten ja muiden hankintayksiköiden osallistumista toisten hankintayksiköiden järjestämiin tarjouskilpailuihin. Tällaista yksikköä tulisi kuitenkin, ehdotetun

lain 7 §:n 1 momentin 2 kohdasta huolimatta, kohdella samalla tavoin kuin muita tarjouskilpailuun osallistuvia, jos hankintayksikkö päättää toteuttaa hankinnan tarjouskilpailuna.

Säännös ei edellytä kilpailuttamaan sellaisia hankintoja, jotka hankintayksikkö voisi toteuttaa omana työnään, hankkia 9 §:ssä tarkoitetulta sidosyksiköltä tai toiselta viranomaiselta 7 §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella, mutta se mahdollistaisi hankintayksikön oman yksikön tai sidosyksikön tekemän tarjouksen huomioon ottamisen tarjouskilpailussa. Jos tarjouskilpailu järjestetään ja hankintayksikön oma yksikkö tai sidosyksikkö osallistuu tarjouskilpailuun, sen tarjousta on kohdeltava samalla tavoin kuin muita tarjouksia. Oman yksikön tekemästä tarjouksesta huolimatta tarjouskilpailu on vietävä päätökseen. Pelkästään se, että tarjouksen on tehnyt oma yksikkö, ei siten oikeuta hankintayksikköä esimerkiksi keskeyttämään hankintamenettelyä ja toteuttamaan hankintaa omana työnä. Palvelujen, rakennusurakoiden ja tavaroiden tuotantotapoja koskevien päätösten tekeminen sekä esimerkiksi omien yksiköiden asemaa koskeva arviointi on osa hankintayksiköiden toimintojen suunnittelua, jonka lähtökohtaisesti tulee edeltää mahdollista tarjouskilpailua. Harkintaa, joka vaikuttaa tarjousmenettelyyn ja tarjoajien tasapuoliseen kohteluun ei tule tehdä enää tarjouskilpailun aikana. Tarjouskilpailua ei myöskään tulisi käyttää pelkästään markkinoilla vallitsevan hintatason selvittämisen tarkoituksessa ilman aikomusta tai valmiutta tehdä hankintaa oman organisaation ulkopuolella. Hintoja ja kustannuksia koskevan vertailutiedon hankkiminen olisi siten toteutettava muilla tavoin, esimerkiksi pyytämällä alustavia hintatietoja tietopyynnöllä.

3 §. *Määritelmät.* Pykälässä määriteltäisiin laissa esiintyviä käsitteitä. Määritelmät vastaisivat puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 1 artiklassa ja direktiivin liitteessä III olevia määritelmiä.

Pykälän 1 kohdan mukaan hankintasopimuksella tarkoitettaisiin kirjallista sopimusta, joka on tehty yhden tai useamman hankintayksikön ja yhden tai useamman tarjoajan välillä ja, jonka sisältönä on rakennusurakan toteuttaminen, tavaran hankinta tai palvelun suorittaminen. Hankintasopimus on yleensä luonteeltaan yksityisoikeudellinen sopimus kahden erillisen oikeushenkilön välillä. Siten organisaation sisäisiä sopimuksia ei yleensä ole katsottava hankintasopimuksiksi, eivätkä ne siten kuulu lakiehdotuksen kilpailuttamisvelvoitteen alaan.

Hankintasopimuksen pääasiallisena kohteena on rakennusurakan toteuttaminen, tavaran hankinta tai palvelun suorittaminen. Sopimusta ei ole katsottava hankintasopimukseksi, jos sen pääasiallisena tarkoituksena on muun toiminnan kuin hankinnan toteuttaminen. Kansallisessa hankintalakia koskevassa oikeuskäytännössä tarkastelun lähtökohtana on ollut se, muodostaako järjestely tai sopimuskokonaisuus jakamattoman kokonaisuuden, josta hankintaa ei voida erottaa. Jakamattoman kokonaisuuden on katsottu kuuluvan hankintalainsäädännön soveltamisalaan vain silloin, kun hankinnan osuus kokonaisuudesta on olennainen (esimerkiksi KHO 1.12.1999 taltio 3887, KHO 15.2.2002 taltio 19 sekä 25.11.2002 taltio 3065).

Määritelmän mukaisesti hankintasopimuksella tulisi olla taloudellista arvoa. Taloudellista arvoa voidaan katsoa olevan sopimuksella, josta maksetaan rahallinen korvaus tai joka oikeuttaa tarjoajan muuhun hankintayksikön myöntämään taloudelliseen hyötyyn. Vastikkeeksi voidaan katsoa myös muu kuin suoraan hankintayksiköltä tullut maksu (esimerkiksi MAO 163/09, jossa on sovellettu hankintalakia). Sopimuksen tulisi määritelmän mukaan olla myös kirjallinen. Etenkin suuremmissa hankinnoissa kirjallisen hankintasopimuksen vaatimus on luonnollinen, sillä näissä hankinnoissa usein solmitaan tarjouksesta ja tarjouspyynnöstä erillinen kirjallinen sopimus. Sen sijaan pienemmissä hankinnoissa kirjallinen sopimus muodostuu usein tarjouspyynnöstä, tarjouksesta sekä tarjouksen johdosta annetusta kirjallisesta tarjouksen hyväksymisestä tai tilauksesta sekä tarjoajan vastauksesta näihin. Kirjallisen sopimuksen vaatimus liittyy myös tehokkaiden oikeusturvakeinojen käyttöön, sillä kirjallisen sopimuksen edellytys helpottaa muutoksenhaun yhteydessä sen arvioimista, mitä lakiehdotuksen mukaisia seuraamuksia hankintayksikköön ja hankintapäätökseen voidaan kohdistaa.

Pykälän 2 kohdassa määriteltäisiin rakennusurakkasopimus, jolla tarkoitettaisiin julkista hankintaa koskevaa sopimusta, jonka kohteena on lakiehdotuksen liitteen C mukaisen rakennustyön tai rakennusurakan toteuttaminen tai suunnittelu ja toteuttaminen yhdessä taikka hankintayksikön asettamia vaatimuksia vastaavan rakennusurakan toteuttaminen millä tahansa tavalla.

Tavarahankintasopimuksella tarkoitettaisiin 3 kohdassa hankintasopimusta, jonka tarkoituksena on tuotteiden ostaminen, leasing, vuokraus tai osamaksulla hankkiminen. Tavarahankintasopimukseen voi sisältyä ostooptioita ja se voi sisältää myös tavaroiden lisäksi kokoamis- tai asennustöitä. Hankintalakia koskevassa markkinaoikeuden päätöksessä (MAO 212/09) hankintayksikkö oli pyytänyt tarjouksia peruskorjaukseen liittyvien potilas- ja henkilöturvajärjestelmien toimittamisesta. Markkinaoikeus katsoi, että hankinnan pääasiallisena tarkoituksena oli ollut hankkia potilas- ja henkilöturvajärjestelmiin tarvittavat laitteet, kojeet, tarvikkeet ja ohjelmat asennuksineen. Se seikka, että hankinta oli sisältänyt myös asennustyön, ei tehnyt hankinnasta rakennusurakkaa. Hankinnassa oli kysymys tavarahankinnasta.

Kohdassa 4 määritellyllä palveluhankintasopimuksella tarkoitettaisiin sopimusta, jonka kohteena on palvelujen suorittaminen. Palveluhankintaan voi sisältyä myös tavarahankintoja tai rakennustöitä. Hankintasopimuksen sisältäessä sekä palveluja että tavaroita, hankinta katsottaisiin palveluhankinnaksi, jos palveluiden arvo on suurempi kuin tavaroiden arvo. Tavara- ja palveluhankintasopimuksen rajanvedolla on merkitystä muun muassa hankintamenettelyjen soveltamisessa ja hankintailmoituksen julkaisemisessa, koska hankintayksikön tulee hankintailmoituksessa luokitella hankinta ja ilmoittaa hankintaa kuvaavat ilmoituskoodit. Palveluhankintasopimukseksi katsottaisiin myös hankintasopimus, johon palvelujen ohella sisältyy liitteessä C tarkoitettuja rakennustöitä, jotka ovat vain liitännäisiä hankinnan pääasialliseen kohteeseen nähden. Täten esimerkiksi tietoliikennejärjestelmien ylläpidon ja huollon yhteyteen liittyvät pienimuotoiset rakennustyöt katsottaisiin osaksi palveluhankintasopimusta.

Kohdassa 5 määritellyllä alihankintasopimuksella tarkoitettaisiin sopimusta, joka on tehty sopimuspuoleksi valitun tarjoajan ja yhden tai useamman toimittajan välillä. Sopimuksen tulisi määritelmän mukaan olla kirjallinen.

Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi antaa jäsenvaltiolle mahdollisuuden säätää kansallisessa lainsäädännössä hankintayksikölle oikeuden asettaa alihankintojen kilpailuttamiseen liittyviä vaatimuksia. Lakiehdotuksen 9 luvussa säädettäisiin alihankintasopimuksista.

Pykälän 6—8 kohdissa määriteltäisiin käsitteet, jotka liittyvät hankintamenettelyn eri vaiheissa mukana oleviin toimittajiin. Käsitteellä toimittaja tarkoitettaisiin taloudellista toimijaa, joka tarjoaa markkinoilla tavaroita, palveluja taikka rakennustyötä tai -urakoita. Toimittaja voi olla luonnollinen henkilö tai yksityisellä tai julkisella sektorilla toimiva oikeushenkilö. Ehdokkaalla tarkoitettaisiin toimittajaa, joka on pyytänyt saada osallistua tarjouskilpailuun. Ehdokkaita olisivat siten esimerkiksi sellaiset toimittajat, jotka ovat tehneet osallistumishakemuksen rajoitettuna menettelynä, neuvottelumenettelynä tai kilpailullisena neuvottelumenettelynä toteutettavassa tarjouskilpailussa. Tarjoajalla tarkoitettaisiin toimittajaa, joka on tehnyt tarjouksen. Esimerkiksi rajoitetussa menettelyssä, neuvottelumenettelyssä sekä kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä tarjoajalla tarkoitettaisiin hankintayksikön valitsemaa toimittajaa, jolta on pyydetty ja joka on antanut tarjouksen.

Ehdokas, tarjoaja tai toimittaja voi olla myös tällaisten yhdessä muodostama taho, kuten esimerkiksi lakiehdotuksen 56 §:ssä tarkoitettu ryhmittymä.

Pykälän 9—13 kohdissa määriteltäisiin erilaiset hankintamenettelyt. Rajoitettua menettelyä, neuvottelumenettelyä ja kilpailullista neuvottelumenettelyä koskevat määritelmät vastaavat sisällöltään puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin määrittelyjä.

Rajoitetulla menettelyllä, joka määriteltäisiin kohdassa 9, tarkoitettaisiin kaksivaiheista hankintamenettelyä, jossa hankintayksikkö julkaisee hankinnasta hankintailmoituksen ja, johon kaikki halukkaat toimittajat voivat pyytää saada osallistua. Hankintayksikkö va-

litsee osallistumishakemuksen jättäneiden ehdokkaiden joukosta ne, joille tarjouspyyntö lähetetään ja jotka voivat tehdä tarjouksen.

Kohdan 10 neuvottelumenettelyllä tarkoitettaisiin hankintamenettelyä, jossa hankintayksikkö julkaisee hankinnasta hankintailmoituksen ja, johon kaikki halukkaat toimittajat voivat pyytää saada osallistua. Hankintayksikkö valitsee osallistumishakemukset jättäneiden ehdokkaiden joukosta ne, joiden kanssa se neuvottelee hankintasopimuksen ehdoista.

Suorahankinta on määritelty kohdassa 11. Suorahankinnalla tarkoitettaisiin hankintamenettelyä, jossa hankintayksikkö hankintailmoitusta julkaisematta valitsee hankintamenettelyyn yhden tai useamman toimittajan ja neuvottelee sopimuksen ehdoista heidän kanssaan. Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivissä ei ole erikseen määritelty suorahankintaa tai suoraa neuvottelumenettelyä, vaan suorahankinta sisältyy neuvottelumenettelyä koskeviin menettelysäännöksiin eli puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 28 artiklaan. Edellä mainitussa artiklassa säädetään tapauksista, jolloin neuvottelumenettelyä voidaan soveltaa julkaisematta hankintailmoitusta. Sisällöllinen ero ilmenee siten ilmoitusvelvoitteita koskevista sekä hankintamenettelyn kulkua koskevista säännöksistä. Koska direktiivin mukainen ilman hankintailmoitusta toteutettava neuvottelumenettely on poikkeuksellinen hankintamenettely, ehdotetaan menettelyn määrittelemistä erikseen. Lisäksi ehdotetaan menettelystä käytettävän termiä suorahankinta, jotta ero neuvottelumenettelyyn olisi selvä. Vastaavaan ratkaisuun on päädytty hankintalaissa.

Kohdassa 12 määritellyllä kilpailullisella neuvottelumenettelyllä tarkoitettaisiin hankintamenettelyä, josta julkaistaan ilmoitus ja, johon kaikki toimittajat voivat pyytää saada osallistua. Hankintayksikkö neuvottelee menettelyyn hyväksyttyjen toimittajien kanssa ratkaisuehdotuksista, joihin pohjautuvaan tarjouspyyntöön menettelyyn hyväksytyt toimittajat voivat tarjota.

Puitejärjestelyllä tarkoitettaisiin pykälän 13 kohdassa yhden tai useamman hankintayksikön ja yhden tai useamman toimittajan välistä sopimusta, jonka tarkoituksena on vahvistaa tietyn ajan kuluessa tehtäviä hankintasopimuksia koskevat ehdot erityisesti hintojen ja tarvittaessa suunnitellun määrän osalta.

Pykälän 14 kohdassa määriteltäisiin turvallisuusluokiteltu asiakirja. Määritelmän mukaan turvallisuusluokitellulla asiakirjalla tarkoitettaisiin asiakirjaa tai siihen sisältyviä tietoja, joihin on lain tai lain nojalla annetun säännöksen perusteella tehty turvallisuusluokkaa koskeva merkintä. Määritelmä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 1 artiklan 1 kohdan 8 alakohtaan, jossa määritellään turvaluokiteltu tieto.

Direktiivi asettaa turvaluokitellulle tiedolle kaksi edellytystä. Ensinnäkin, jotta tieto täyttäisi määritelmän vaatimukset, tulee sille olla määritelty turvaluokitusta tai suojelua koskeva taso. Toiseksi, tämän määrittelyn on perustuttava voimassa olevaan lakiin, asetukseen tai hallinnolliseen määräykseen, jonka tavoitteena on suojata kansallisen turvallisuuden vuoksi tietoa. Direktiivin turvaluokitellun tiedon määritelmän edellytykset täyttää siten vain tieto, joka vaatii suojaa esimerkiksi luvatonta käyttöä vastaan valtion sisäisen tai ulkoisen turvallisuuden vuoksi. Määritelmän edellytyksiä ei täytä tieto, jonka suojaamistarve perustuu muuhun syyhyn kuin kansalliseen turvallisuuteen. Direktiivin määritelmä kattaa lisäksi kaikki tiedot ja aineistot niiden muodosta, luonteesta tai siirtotavasta riippumatta.

Kohdan 14 määritelmässä on direktiivin 1 artiklan 1 kohdan 8 käsitteen turvaluokiteltu tieto sijasta päädytty käyttämään käsitettä turvallisuusluokiteltu asiakirja. Käsite vastaa kansallisessa tietoturvallisuuteen liittyvässä lainsäädännössä vakiintuneesti käytössä olevaa käsitettä.

Suomessa viranomaisten asiakirjojen julkisuus on pääsääntö. Jokaisella on perustuslain 12 §:n 2 momentin mukaan oikeus saada tieto viranomaisen julkisesta asiakirjasta. Tätä oikeutta voidaan rajoittaa välttämättömistä syistä vain lailla. Näitä säännöksiä on julkisuuslaissa sekä muun muassa kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetussa laissa (588/2004).

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentissa on säädetty salassa pidettävistä asiakirjoista. Momentin eri kohdat suojaavat eri etuja. Säännökset ovat eriteltyjä, mikä johtuu julkisuusperiaatteen mukaisen tiedonsaantioikeuden

luonteesta perusoikeutena. Julkisuuslaissa ei suojattavana etuna ole nimenomaisesti mainittu kansallista turvallisuutta, mikä muodostaa direktiivin täytäntöönpanossa huomioon otettavan tekijän.

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin useat eri kohdat ovat kuitenkin osa kansallisen turvallisuuden suojaamiseen tähtäävää sääntelyä. Tällaisiin salassapitoperusteisiin kuuluvat ainakin kansainvälisten suhteiden suoja (1-2 k), yleisen järjestyksen ja turvallisuuden varmistaminen (5 k, 8 k), väestönsuojelu (8 k), valtion turvallisuus (9 k) ja maanpuolustuksen etu (10 k).

Julkisuuslain 18 §:ssä on säännökset hyvästä tiedonhallintatavasta, joissa edellytetään muun ohella, että viranomaiset huolehtivat tietoaineistojensa tietoturvallisuudesta. Lain 25 §:ssä on säännökset salassapito- ja luokitusmerkinnästä. Lain 36 §:ssä on säännökset valtuuksista asetuksen antamiseen, joiden nojalla on annettu valtioneuvoston asetus tietoturvallisuudesta valtionhallinnossa (681/2010), jäljempänä tietoturvallisuusasetus. Asetuksessa säädetään valtionhallinnon viranomaisten asiakirjojen käsittelyä koskevista yleisistä tietoturvallisuusvaatimuksista sekä asiakirjojen luokittelun perusteista ja luokittelua vastaavista asiakirjojen käsittelyssä noudatettavista tietoturvallisuusvaatimuksista. Tietoturvallisuusasetuksen mukaan asiakirjojen luokittelussa käytetään neljää suojaustasoluokkaa. Viranomainen voi tehdä salassa pidettävän asiakirjan suojaustasoa koskevan merkinnän yhteyteen tai sen sijasta erityisen turvallisuusluokitusmerkinnän (”ERITTÄIN SALAINEN”, ”SALAINEN”, ”LUOTTAMUKSELLINEN” TAI ”KÄYTTÖ RAJOITETTU”), jos asiakirjan tai siihen sisältyvän tiedon oikeudeton paljastuminen tai oikeudeton käyttö voi aiheuttaa vahinkoa kansainvälisille suhteille, valtion turvallisuudelle, maanpuolustukselle tai muulle yleiselle edulle julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 2 ja 7—10 kohdassa tarkoitetulla tavalla.

Kohdan 14 mukaisesta turvallisuusluokitellusta asiakirjasta olisi kyse silloin, kun asiakirjaan on tehty tietoturvallisuusasetuksen mukaisesti turvallisuusluokkaa koskeva merkintä. Määritelmän mukaisia turvallisuusluokiteltuja asiakirjoja voisivat siten olla esimerkiksi salassa pidettävät ase-, valvonta- tai tutkajärjestelmän suorituskykyyn tai sen sijaintiin liittyvät asiakirjat ja tiedot taikka hankittavien järjestelmien ja tuotteiden (kuten ohjukset) lukumäärä, jos mainittujen asiakirjojen tai tietojen julkituleminen voi aiheuttaa vahinkoa kansainvälisille suhteille, valtion turvallisuudelle, maanpuolustukselle tai muulle yleiselle edulle.

Henkilöiden, rakennusten, laitosten, rakennelmien sekä tieto- ja viestintäjärjestelmien turvajärjestelyjä koskevat ja niiden toteuttamiseen vaikuttavat asiakirjat on pidettävä salassa julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaan, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna turvajärjestelyiden tarkoituksen toteuttamista. Jos lainkohdan tarkoittamat turvajärjestelyt tehdään valtion turvallisuuden, maanpuolustuksen tai muun yleisen edun vuoksi ja niitä koskevia tietoja sisältävään asiakirjaan tai itse tietoihin on tämän vuoksi tehty tietoturvallisuusasetuksen mukainen turvallisuusluokkaa koskeva merkintä, voivat myös tämän kohdan mukaisesti salassa pidettäviksi luokitellut tiedot täyttää lakiehdotuksen 3 §:n 1 momentin 14 kohdan mukaisen turvallisuusluokitellun asiakirjan määritelmän edellytykset. Tällöin kyseeseen voivat tulla esimerkiksi valtionjohtoon kuuluvien henkilöiden tai keskeisten rakennusten (esimerkiksi eduskunta, valtioneuvosto tai tasavallan presidentin kanslia) turvajärjestelyihin liittyvät tiedot, jos näiden tietojen paljastuminen voisi vaarantaa valtion turvallisuuden tai toimintaedellytykset poikkeusoloissa.

Kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetun lain soveltamisalan piiriin kuuluvaan asiakirjaan on aina tehtävä turvallisuusluokitusta osoittava merkintä.

Kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetun lain mukaisia kansainvälisiä tietoturvallisuusvelvoitteita sisältyy muun muassa Suomen solmimiin tietoturvallisuussopimuksiin. Suomi on tehnyt ensimmäisen kahdenvälisen tietoturvallisuussopimuksensa Saksan liittotasavallan kanssa vuonna 2004. Sopimus tuli voimaan 16 päivänä heinäkuuta 2004 (SopS 96 ja 97/2004). Vuotta myöhemmin allekirjoitettiin Suomen ja Ranskan välinen sopimus, joka puolestaan tuli voimaan 1 päivänä elokuuta 2005 (SopS 66 ja 67/2005).

Kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetun lain mukainen tietojen salassapito ja turvallisuusluokittelu perustuu toisen maan asettamaan ja Suomea sitovan kansainvälisen velvoitteen mukaiseen tiedon turvallisuusluokittelua ja suojaamista koskevaan vaatimukseen. Tällainen tieto on kuitenkin usein myös samalla julkisuuslain nojalla ja liittyen Suomen valtion turvallisuuteen salassa pidettävää. Toisaalta, vaikka tiedon turvallisuusluokittelu ja suojaaminen ei välttämättä aina suoraan liity Suomen valtion turvallisuuteen, voi myös tällainen erityissuojattava tietoaineisto täyttää turvallisuusluokitellun asiakirjan määritelmän vaatimukset. Näin on erityisesti silloin, kun kyseessä oleva tieto on Suomen turvallisuuden kannalta tärkeää ja sen saannin edellytyksenä on ollut tai on tiedon turvallisuusluokittelu ja suojaaminen voimassaolevan tietoturvasopimuksen tai muun Suomea sitovan velvoitteen mukaisesti. Tällöin asiakirjaan on tehtävä turvallisuusluokitusmerkintä tietoturvallisuusasetuksen 11 §:n 2 momentin mukaisesti.

Määritelmässä käytetään käsitettä asiakirja. Käsite vastaa julkisuuslain 5 §:n 1 momentin määrittelyä ja on siten välineneutraali eli riippumaton siitä, minkälaiselle alustalle tai minkälaisin keinoin tieto on talletettu. Siten asiakirjoilla tarkoitettaisiin paitsi perinteisiä paperimuotoisia asiakirjoja, myös sähköisesti talletettuja tietoaineistoja riippumatta niiden formaatista. Ratkaisu on vastaava mitä tietoturvallisuusasetuksessa.

Pykälän 2 momentissa tarkennettaisiin 1 momentin 14 kohdan turvallisuusluokitellun asiakirjan määritelmää. Säännöksen mukaan lain turvallisuusluokiteltua asiakirjaa koskevia säännöksiä tulisi soveltaa myös sellaiseen asiakirjaan, johon on kansallisen turvallisuusedun suojaamiseksi tehty asiakirjan käsittelyssä noudatettavaa suojaustasoa koskeva merkintä siten kun siitä erikseen säädetään.

Direktiivin 1 artiklan 1 kohdan 8 alakohdassa määritellään turvaluokiteltu tieto. Määritelmän mukaiseksi turvaluokitelluksi tiedoksi katsotaan tieto, jolle on määritelty turvaluokitusta tai suojelua koskeva taso voimassa olevan lain, asetuksen tai hallinnollisen määräyksen perusteella. Edellytyksenä on lisäksi, että tieto vaatii kansallisen turvallisuuden vuoksi suojaa kaikkea oikeudetonta käyttöä, tuhoamista, poistoa, levittämistä, kadottamista tai muuta vastaavaa vaaraa vastaan.

Direktiivin tarkoituksen toteuttamiseksi on tarpeen varmistaa, että sen mukaisia menettelytapoja voidaan soveltaa Suomessa kaikissa niissä tilanteissa, joissa hankintaan liittyy kansallisen edun vuoksi salassa pidettävien tietojen käsittelyä. Turvallisuusluokitusmerkintä voidaan tehdä vain tietyissä julkisuuslaissa ja tietoturvallisuusasetuksessa määritellyissä tilanteissa. Tulkinnanvaraiseksi voisi esimerkiksi jäädä, tulisiko ehdotettua lakia soveltaa sellaiseen poliisin, rajavartiolaitoksen tai tullilaitoksen hankintaan, jonka yhteydessä käsitellään julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan salassa pidettäviä tietoja.

Jotta turvallisuusluokitellun asiakirjan käsite vastaisi sisällöltään direktiivin 1 artiklan 1 kohdan 8 alakohdan määritelmää, on sitä laajennettava kattamaan myös ne asiakirjat, joihin on laissa salassa pidettäväksi säädetyn kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi tehty asiakirjan käsittelyssä noudatettavaa suojaustasoa koskeva merkintä. Suojaustasoa koskevista merkinnöistä säädetään tietoturvallisuusasetuksessa.

Pykälän 15 kohdassa määriteltäisiin kriisi. Määritelmä vastaa direktiivin 1 artiklan 1 kohdan 10 alakohdan määrittelyä. Kriisillä tarkoitettaisiin Suomessa tai toisessa maassa ilmenevää tilannetta, jossa vahinkoa aiheuttava tapahtuma olisi selvästi normaalia arkielämän tapahtumia laajempi. Sen vaikutukset voisivat vaarantaa ihmisten elämän tai terveyden taikka sen seurauksena väestön elinmahdollisuuksien kannalta keskeiset huoltotoimenpiteet vaarantuisivat tai rajoittuisivat. Kriisin määritelmä täyttyisi myös tilanteessa, jonka seurauksena huomattava määrä arvokasta omaisuutta vaarantuisi. Määritelmän mukaisesti tapahtuman vaikutusten tulee myös olla merkittäviä.

Kriisin määritelmä ei edellyttäisi vahinkoa aiheuttavan tapahtuman realisoitumista. Myös tilanne, jossa edellä mainittujen tapahtumien uhkaa voidaan pitää välittömänä, täyttäisi kriisin määritelmän edellytykset.

Pykälän 15 kohdassa lisäksi erikseen todettaisiin, että aseelliset sodat ja selkkaukset

täyttäisivät automaattisesti kriisin määritelmän.

Kriisin tunnusmerkistön täyttäisivät muun muassa valmiuslain (1080/1991) 2 §:ssä määritellyt poikkeusolot. Lakiehdotuksen määritelmä olisi kuitenkin edellä mainitun lainkohdan poikkeusolojen määritelmää laajempi. Lakiehdotuksessa kriisiksi katsottaisiin siten sotilaallisten kriisien ja valmiuslain mukaisten poikkeusolojen lisäksi muun muassa luonnonkatastrofit, ihmisten toiminnasta aiheutuneet onnettomuudet sekä ylipäätänsä äkilliset ja ennalta arvaamattomat tapahtumat, jotka joko aiheuttavat tai uhkaavat aiheuttaa merkittävää vahinkoa ihmisille tai omaisuudelle. Vahinkoa aiheuttavan tapahtuman tulee myös olla selvästi normaalia arkielämän tapahtumia laajempi, mistä johtuen määritelmä ei kattaisi esimerkiksi luonnonilmiöitä, jotka ovat tavanomaista vain vähäisessä määrin voimakkaampia ja eivät saavuta katastrofin mittasuhteita. Vahinkoa aiheuttavat tapahtumat voivat ilmetä joko Suomessa tai toisessa maassa. Toisessa maassa ilmenevällä tapahtumalla tai tilanteella ei tarvitse olla suoranaisia vaikutuksia tai liittymää Suomeen. Tästä johtuen esimerkiksi Afrikassa tai Aasiassa tapahtuvat sodat ja selkkaukset sekä luonnonkatastrofit täyttäisivät määritelmän edellytykset.

Pykälän 16 kohdassa määriteltäisiin tutkimus ja kehittäminen. Määritelmä vastaisi sisällöllisesti direktiivin 1 artiklan 1 kohdan 27 alakohdan vastaavaa. Direktiivissä käytetty käsite tutkimus ja kehitys muutettaisiin kuitenkin muotoon tutkimus ja kehittäminen, joka on yleisesti käytetty ilmaisu.

Määritelmän mukaan tutkimus ja kehittäminen kattaisi perustutkimukseen, soveltavaan tutkimukseen sekä kokeelliseen kehittämiseen liittyvät toiminnot. Perustutkimus koostuisi kokeellisesta tai teoreettisesta työstä, jolla pyritään hankkimaan uutta tietoa ilmiöiden tai havaittavissa olevien tosiseikkojen perusperiaatteista. Sillä ei ensisijaisesti pyrittäisi mihinkään käytännön sovellukseen tai käyttötapaan.

Soveltava tutkimus puolestaan koostuisi töistä, jotka on toteutettu uuden tiedon hankkimiseksi. Se kohdistuisi ensisijaisesti tiettyyn käytännön tarkoitukseen tai tavoitteeseen.

Kokeellinen kehittäminen koostuisi työstä, joka pohjautuu tutkimuksesta tai käytännön kokeesta saatuun olemassa olevaan tietoon ja jonka tarkoitus on käynnistää uusien materiaalien, laitteiden tai tuotteiden valmistus, ottaa käyttöön uusia prosesseja, järjestelmiä tai palveluita tai parantaa merkittävästi jo olemassa olevia. Kokeelliseen kehittämiseen voisi kuulua teknisten esittelylaitteiden toteutus. Teknisellä esittelylaitteella (eli niin kutsutulla demonstraattorilla) tarkoitettaisiin laitetta, jolla esitellään uuden käsitteen tai uuden tekniikan toimivuutta asiankuuluvassa tai tunnusomaisessa ympäristössä.

Tutkimukseen ja kehittämiseen ei sisältyisi tuotantoa edeltävien prototyyppien valmistus ja hyväksyntä eivätkä tuotantotekniikka, teollinen suunnittelu tai valmistus.

Teknologian kypsyysjaottelumalli (Technology Readiness Level, TRL) on niin yrityksissä kuin julkishallinnossa käytössä oleva malli, jonka avulla pyritään arvioimaan tutkimus- ja kehittämishankkeissa kehitettävän teknologian kypsyysaste. Mallin asteikko on yhdeksänportainen, jossa 1 aste on perustutkimusta ja 9 aste valmis ja operatiivisessa käytössä testattu tuote tai sovellus. TRL-asteikolla tarkasteltuna tutkimuksen ja kehittämisen piiriin tulisi katsoa sellainen tutkimus- ja kehittämistoiminta, jonka voidaan arvioida olevan teknologian kypsyysasteikolla välillä 1—6. Asteikon taso 6 sisältää teknisten esittelylaitteiden valmistuksen, mutta ei enää tuotantoa edeltävien prototyyppien valmistusta.

Pykälän 17—22 kohdissa määriteltäisiin teknisiin eritelmiin ja niitä kuvaaviin standardeihin, teknisiin viitteisiin ja teknisiin hyväksyntöihin liittyvät käsitteet, jotka perustuvat puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin liitteen III määritelmiin. Teknisiä eritelmiä käytetään hankintasopimuksen kohteena olevan tavaran, palvelun tai materiaalien teknisessä määrittelyssä. Tekniset eritelmät voivat liittyä erilaisiin ominaisuuksiin, kuten laatuun, ympäristönsuojeluun, turvallisuuteen, mittoihin, testausmenetelmiin tai tuotantoprosesseihin. Standardeja, teknisiä viitteitä ja teknisiä hyväksyntöjä koskevat määritelmät vastaavat yhteisön standardisointityössä omaksuttuja käsitteitä.

Pykälän 23 kohdassa määriteltäisiin elinkaari. Määritelmä perustuu direktiivin 1 artiklan 1 kohdan 26 alakohtaan. Elinkaarella tarkoitettaisiin kaikkia mahdollisia tuotteen vaiheita eli tutkimusta ja kehittämistä, teollista kehittämistä, tuotantoa, korjausta, nykyaikaistamista, muuttamista, ylläpitoa, huoltoa ja huollon järjestämistä, varastointia, kuljetusta, koulutusta, testausta, poistoa ja hävittämistä. Määritelmä kattaa siten tuotteen hankintavaiheen, käyttö- ja ylläpitovaiheen sekä poiston ja hävittämisen. Hankintavaihe kattaisi tutkimuksen ja kehittämisen, tuotteen teollisen kehittämisen sekä tuotannon. Käyttö- ja ylläpitovaiheeseen kuuluisivat muun muassa ennakoiva ja korjaava huolto, perushuolto ja kunnostus, varastointi, kuljetukset, koulutus, muuttaminen ja nykyaikaistaminen. Poistoon ja hävittämiseen puolestaan kuuluisivat muun muassa myyminen, lahjoittaminen, hävittäminen ja museointi.

Tuotteen elinkaareen vaiheisiin voi siten sisältyä myös esimerkiksi tutkimustyö ja arviointi. Myös osien ja komponenttien toimittaminen, tuotteisiin sisällytettävät tai liitettävät osakokonaisuudet sekä erityisten työkalujen, testausmenetelmien tai tuen toimittaminen kuuluu tuotteen elinkaareen. Määritelmä kattaisi myös tuotteen logistiikan.

Yhteisellä hankintanimikkeistöllä (Common Procurement Vocabulary, CPV) tarkoitetaan kohdassa 24 yhteisestä hankintasanastosta (CPV) annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen 2195/2002/EY mukaista viitenimikkeistöä. Hankintanimikkeistöä käytetään muun muassa hankinnan kohteen kuvaamisessa hankintailmoituksissa. Yhtenäisen nimikkeistön käyttäminen on edellytys sähköisten ilmoitustapojen toiminnalle, joten nimikkeistöä ehdotetaan ainoaksi julkisissa hankinnoissa käytettäväksi luokittelujärjestelmäksi.

Pykälän kohdassa 25 määritellään ilmaisu kirjallinen. Määritelmä perustuvat puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 1 artiklan 1 kohdan 24 alakohtaan.

Pykälän 2 momentissa tarkennettaisiin 1 momentin 14 kohdan turvallisuusluokitellun asiakirjan määritelmää. Säännöksen mukaan lain turvallisuusluokiteltua asiakirjaa koskevia säännöksiä tulisi soveltaa myös sellaiseen asiakirjaan, johon on kansallisen turvallisuusedun suojaamiseksi tehty asiakirjan käsittelyssä noudatettavaa suojaustasoa koskeva merkintä siten kun siitä erikseen säädetään.

Direktiivin 1 artiklan 1 kohdan 8 alakohdassa määritellään turvaluokiteltu tieto. Määritelmän mukaiseksi turvaluokitelluksi tiedoksi katsotaan tieto, jolle on määritelty turvaluokitusta tai suojelua koskeva taso voimassa olevan lain, asetuksen tai hallinnollisen määräyksen perusteella. Edellytyksenä on lisäksi, että tieto vaatii kansallisen turvallisuuden vuoksi suojaa kaikkea oikeudetonta käyttöä, tuhoamista, poistoa, levittämistä, kadottamista tai muuta vastaavaa vaaraa vastaan.

Kansallisessa tietoturvalainsäädännössä on vakiintuneesti käytetty käsitettä valtion turvallisuus. Valtion turvallisuus salassapidon perusteena julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 9 ja 10 -kohdissa. Käsitettä on myös käytetty tietoturva-asetuksen 11 §:ssä, joka mukaan valtion turvallisuuden suojaaminen voi olla peruste tehdä asiakirjaan turvallisuusluokitusmerkintä.

Edellä 1 pykälän 14 kohdassa on määritelty turvallisuusluokiteltu asiakirja. Turvallisuusluokitelluksi asiakirjaksi katsotaan määritelmän mukaisesti asiakirja ja siihen sisältyvä tieto, johon on tehty tietoturva-asetuksen 11 §:n mukainen turvallisuusluokitusmerkintä. Tietoturva-asetuksen 11 §:n 1 momentin mukaan merkintä voidaan kuitenkin tehdä vain, jos asiakirjan tai siihen sisältyvän tiedon oikeudeton paljastuminen tai oikeudeton käyttö voi aiheuttaa vahinkoa kansainvälisille suhteille, valtion turvallisuudelle, maanpuolustukselle tai muulle yleiselle edulle julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 2 ja 7-10 kohdassa tarkoitetulla tavalla. Lisäksi saman pykälän 2 momentin mukaan turvallisuusluokitusmerkintä voidaan tehdä asiakirjaan kansainvälisen tietoturvallisuusvelvoitteen toteuttamiseksi tai jos asiakirja muutoin liittyy kansainväliseen yhteistyöhön. Näin ollen turvallisuusluokitusmerkintää ei voida tehdä muun muassa sellaiseen poliisin, rajavartiolaitoksen ja tullilaitoksen sekä vankeinvironomaisen taktisia ja teknisiä menetelmiä ja suunnitelmia koskevia tietoja sisältävään asiakirjaan, jonka salassapito perustuu julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 5 kohtaan. Täl-

löin asiakirjan tai siihen sisältyvän tiedon antaminen vaarantaisi rikosten ehkäisemistä ja selvittämistä tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden taikka rangaistuslaitoksen järjestyksen ylläpitämistä. Kaikki nämä salassapidolla suojattavien etujen voidaan katsoa sisältyvän laajaan kansallisen turvallisuuden käsitteeseen.

Jotta turvallisuusluokitellun asiakirjan käsite vastaisi sisällöltään direktiivin 1 artiklan 1 kohdan 8 alakohdan määritelmää, on sitä laajennettava kattamaan myös ne asiakirjat, joihin on laissa salassa pidettäväksi säädetyn kansallisen turvallisuusedun suojaamiseksi tehty asiakirjan käsittelyssä noudatettavaa suojaustasoa koskeva merkintä. Suojaustasoa koskevista merkinnöistä säädetään tietoturvaasetuksessa.

2 luku Soveltamisala

4 §. *Hankintayksiköt.* Pykälässä määriteltäisiin lain soveltamisalaan kuuluvat hankintayksiköt. Säännös perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 1 artiklan 1 kohdan 17 alakohtaan.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaisia valtion viranomaisia ovat muun muassa valtion keskus-, alue- ja paikallishallinnon viranomaiset. Lain soveltamisalaan kuuluisivat siten muun muassa ministeriöt, niiden alaiset virastot ja laitokset, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset, eduskunta ja sen alainen hallinto sekä tuomioistuinlaitos.

Kuntien viranomaisia ovat muun muassa kunnanvaltuustot, kunnanhallitukset, lautakunnat, johtokunnat ja toimikunnat. Lain tarkoittamia hankintayksiköitä olisivat myös kuntayhtymät, kuten koulutuskuntayhtymät tai sairaanhoitopiirit. Kuntayhtymien mahdollisesti muodostamat toimielimet olisivat myös laissa tarkoitettuja hankintayksiköitä. Kuntien liikelaitokset olisivat 1 momentin 1 kohdan mukaisia hankintayksiköitä, sillä ne kuuluvat välittömästi kuntien organisaatioon.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan hankintayksiköitä olisivat myös valtion liikelaitoksista annetun lain (1062/2010) mukaiset liikelaitokset. Valtion liikelaitoksista annettu laki on tullut voimaan 1 päivänä tammikuuta 2011 ja sillä on kumottu samanniminen vuonna 2002 annettu laki (1185/2002). Uuden valtion liikelaitoksista annetun lain 2 §:n mukaan lain mukaisena liikelaitoksena toimii Senaattikiinteistöt. Uuden valtion liikelaitoksista annetun lain 21 §:n mukaan kumottua lakia sovelletaan metsähallitukseen ja luotsausliikelaitokseen, kunnes niistä toisin säädetään, kuitenkin luotsausliikelaitoksen osalta enintään 31 päivään joulukuuta 2013 saakka.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan hankintayksiköitä olisivat myös julkisoikeudelliset laitokset. Julkisoikeudellisella laitoksella tarkoitetaan missä tahansa juridisessa muodossa toimivaa oikeushenkilöä, joka on nimenomaisesti perustettu huolehtimaan yleisen edun mukaisista tarpeista, joilla ei ole teollista tai kaupallista luonnetta. Edellytyksenä lisäksi on, että 1 – 3 kohdassa tarkoitettu hankintayksikkö pääasiallisesti rahoittaa laitosta tai, että laitos on 1 – 3 kohdassa tarkoitetun hankintayksikön valvonnassa taikka jonka johto-, valvonta- tai hallintoelimen jäsenistä edellä mainittu hankintayksikkö nimittää yli puolet.

Julkisoikeudellisen laitoksen käsitteen ensimmäisen osan edellytysten olisi täytyttävä samanaikaisesti. Yksikön tulee olla oikeushenkilö, sen tulee olla perustettu tyydyttämään yleisen edun mukaisia tarpeita ja näiden tarpeiden on oltava luonteeltaan muita kuin teollisia tai kaupallisia. Sen sijaan käsitteen muut edellytykset ovat vaihtoehtoisia. Julkisoikeudelliset laitokset voivat olla muodollisesti valtiosta tai kunnista irrallisia oikeushenkilöitä, kuten osakeyhtiöitä, yhdistyksiä tai säätiöitä, joihin valtio, kunta tai liikelaitos harjoittaa määräysvaltaa valvonnan tai rahoituksen suhteen.

Julkisoikeudellisten laitosten yleisen edun mukaisuutta sekä kaupallisen luonteen puuttumista koskevia käsitteen edellytyksiä on käsitelty hankinta-direktiivin osalta muun muassa Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuomioissa C-44/96, Mannesmann (Kok. 1998, s. I-73), C-360/96, Gemeente Arnhem (Kok. 1998 sivu I-06821), C-94/99 (Kok. 2000, s. I-11037), Arge, C-223/99 ja C-260/99, Agora (Kok. 2001, s. I-3605) sekä C-18/01 Varkauden taitotalo (Kok. 2003, s. I-5321). Yleisen edun mukaisiksi muiksi kuin teollisiksi ja kaupallisiksi tarpeiksi on vakiin-

tuneessa yhteisön oikeudessa katsottu tarpeet, joita tyydytetään muilla tavoin kuin tarjoamalla markkinoilla tavaroita tai palveluja ja, jotka julkinen valta yleiseen etuun liittyvistä syistä päättää tyydyttää itse tai joiden osalta se haluaa säilyttää määräysvallan. Muun kuin teollisen tai kaupallisen toiminnan harjoittamista koskevalla edellytyksellä pyritään täsmentämään yleisen edun mukaisten tarpeiden käsitettä. Luonteeltaan muiden kuin teollisten tai kaupallisten yleisen edun mukaisten tarpeiden ja luonteeltaan teollisten tai kaupallisten yleisen edun mukaisten tarpeiden välille on tehty ero. Luonteeltaan muiden kuin teollisten tai kaupallisten yleisen edun mukaisten tarpeiden käsitteen ulkopuolelle eivät kuitenkaan jää sellaiset tarpeet, joita myös yksityiset yritykset tyydyttävät tai voivat tyydyttää. Kehittyneen kilpailun olemassaolo voi kuitenkin olla merkki siitä, että kyseessä on teollinen tai kaupallinen yleisen edun mukainen tarve.

Teollisen tai kaupallisen luonteen arvioinnissa oikeuskäytännössä on merkityksellisiksi katsottu kilpailuolosuhteissa toimimisen lisäksi muun muassa laitoksen tehtävien kuuluminen julkisen viranomaisen tehtäviin, laitoksen voiton tavoittelu sekä taloudellisten riskien kantaminen. Yleisen edun mukaisten tehtävien lisäksi julkisoikeudellinen laitos voi huolehtia myös muista tehtävistä. Merkitystä ei tältä osin ole annettava sille, onko yleisen edun mukaisten tarpeiden täyttäminen laitoksen pääasiallinen tehtävä vai vähämerkityksellinen osa laitoksen tehtävistä, jos yksikön perustamisella ja toiminnalla on kuitenkin ollut yleisen edun mukainen tarkoitus. Siten myös laitoksen kaupalliseen toimintaan liittyvät hankinnat on kilpailutettava hankintalainsäädännön mukaisesti.

Julkisen edun mukaiseksi toiminnaksi on katsottu muun muassa teollisen tai kaupallisen toiminnan kehittäminen, kansanterveyden ja ympäristönsuojelun kannalta välttämättömien tehtävien hoitaminen sekä valtion institutionaaliseen toimintaan liittyvien erityistä luottamuksellisuutta ja salassapitoa edellyttävien toimintojen harjoittaminen. Suomessa toimivia julkisoikeudellisia laitoksia ovat muun muassa kansaneläkelaitos, eläketurvakeskus, eräät yleishyödylliset yhdistykset, kuntien vuokrataloyhtiöt sekä elinkeinotoiminnan edellytysten parantamiseksi perustetut yhtiöt. Sitä vastoin puhtaasti kaupallista tai teollista toimintaa harjoittavat valtionyhtiöt eivät kuuluisi lain soveltamisalaan.

Rahoituksen osalta korkeimman hallintooikeuden hankintalain soveltamista koskevassa ratkaisussa KHO:2010:39 on katsottu muun ohella, että tarkastellun yksikön toiminnan rahoitustapa oli laskettava hankintamenettelyn aloittamishetkenä käytettävissä olleiden tietojen perusteella, vaikka ne olisivatkin olleet vain arvioita. Vastaavasti yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisussa asiassa C-380/98, University of Cambridge (tuomio 3.10.2000, Kok. 2000, s. I-8035) katsottiin, että yliopiston kaltainen laitos, jonka rahoitus voi vaihdella vuodesta toiseen, oli luokiteltava hankintaviranomaiseksi vuosittaisella perusteella, ja varainhoitovuotta, jonka aikana tietty sopimuksentekomenettely on aloitettu, oli pidettävä asianmukaisimpana ajanjaksona tämän laitoksen rahoitustavan laskemista varten. Tuomioistuimen ratkaisussa todettiin lisäksi, että ne suoritukset, joilla rahallisena tukena rahoitetaan tai edistetään ilman erityistä vastinetta tarkasteltavan yksikön toimintaa, voidaan luokitella julkiseksi rahoitukseksi.

On kuitenkin huomattava, että vastiketta palvelusta ei katsottaisi tässä tarkoitetuksi rahoitukseksi. Hankintalakia koskevassa päätöksessään (MAO 250/10) markkinaoikeus on katsonut, että hankintayksikön palveluntuottajalle maksamat ostopalvelukorvaukset eivät ole julkiselle rahoitukselle luonteenomaisia vastikkeettomia eriä ja niitä ei ole pidettävä julkiselta yksiköltä saatuna rahoituksena.

Pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaan erityisalojen hankintalain 5 §:n mukaiset hankintayksiköt kuuluisivat tämän lain soveltamisalaan. Erityisalojen hankintalaki koskee vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivia yksiköitä. Näiden yksiköiden osalta tämä laki tulisi sovellettavaksi silloin kun hankinnan kohteena on lakiehdotuksen 5 §:n 3 momentin 1 ja 3 kohdan mukainen, turvallisuustarkoituksiin käytettäväksi tarkoitettu tavara, palvelu tai rakennusurakka. Laki tulisi sovellettavaksi myös silloin kun, rakennusurakka, palvelu tai tavara liittyy suoraan 5 §:n 3 momentin

1 kohdassa mainitun tavaran johonkin elinkaaren vaiheeseen.

Erityisalojen hankintayksikköjä voivat olla viranomaisluonteisten hankintayksikköjen lisäksi myös julkiset yritykset, joihin viranomaiset voivat käyttää suoraan tai välillisesti määräysvaltaa omistuksen, rahoitusosuuden tai yritystä koskevien sääntöjen johdosta. Lisäksi hankintayksiköitä voivat olla viranomaisen erityis- tai yksinoikeuden nojalla toimivat yksiköt. Puolustus- ja turvallisuushankintalaki voi siten tulla sovellettavaksi esimerkiksi lentokenttien tai satamien toiminnasta vastaavien yritysten hankinnoissa.

5 §. *Puolustus- ja turvallisuushankinnat.* Pykälässä säädettäisiin lain soveltamisalasta. Säännös perustuu pääosin puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 2 artiklan 1 kohdan a—d alakohtiin ja 1 artiklan 1 kohdan 6 ja 7 alakohtiin.

Pykälän 1 momentin mukaan lakia tulee soveltaa 4 §:ssä tarkoitettujen hankintayksiköiden puolustus- ja turvallisuushankintoihin. Puolustushankinnat määriteltäisiin 5 §:n 2 momentissa ja turvallisuushankinnat 5 §:n 3 momentissa.

Pykälän 1 momentin mukaan voidaan lain soveltamisalan ulkopuolelle jättää EUT-sopimuksen 36, 51, 52 ja 62 artiklan nojalla hankinta, joka muutoin kuuluisi 5 §:n nojalla lakiehdotuksen soveltamisalaan. Kyseeseen tulevat tällöin lähinnä turvallisuushankinnat, sillä edellä mainituissa EUT-sopimuksen artikloissa määrätään erityisistä poikkeuksista perussopimuksessa vahvistettujen periaatteiden soveltamiseen silloin, kun se on perusteltua yleisen turvallisuuden takia. Puolustushankintoja koskeva vastaava poikkeus sisältyy SEUT 346 artiklaan. Yhteisöjen tuomioistuimen tuomiossa C-414/97, Komissio v. Espanja (Kok. 1999, s. I-05585) antaman oikeusohjeen mukaisesti näiden artiklojen rajoitetusta luonteesta johtuen niitä ei voida tulkita laajasti, vaan ne koskevat vain tarkasti rajattuja poikkeustilanteita.

Unionin oikeuskäytännössä on katsottu, että yhteiskunnan yleiseen huoltovarmuuteen (niin kutsuttu siviilihuoltovarmuus) liittyvät vaatimukset voivat muodostaa hyväksytyn perusteen poiketa perussopimuksen keskeisistä periaatteista SEUT 36 artiklan nojalla. Yleiseen turvallisuuteen liittyvien syiden nojalla jäsenvaltio voi ryhtyä toimenpiteisiin, joilla rajoitetaan unionin perusvapauksia. Asiassa 72/83, Campus Oil (Kok. 1984, s. 00615) yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että öljytuotteiden saatavuuden turvaaminen oli oikeutettu peruste sellaisiin kansallisiin järjestelyihin, jotka rajoittivat tavaroiden vapaata liikkuvuutta. Tapauksessa oli kyse sellaisen kansallisen lainsäädännön hyväksyttävyydestä, jossa maahantuojat velvoitettiin hankkimaan tietty prosentuaalinen osuus öljytuotteiden tarpeestaan valtion alueella sijaitsevalta jalostamolta, jotta mahdollisessa hätätilassa tarvittava kansallinen öljynjalostuskapasiteetti olisi olemassa. Tuomioistuin katsoi kyseisten tuotteiden olevan merkittävänä energialähteenä äärimmäisen tärkeitä valtion olemassaololle sen vuoksi, että valtion talouden toiminnan lisäksi erityisesti valtion toimielimet, julkiset peruspalvelut ja jopa koko väestön hengissä pysyminen ovat niistä riippuvaisia. Näin ollen tuonnin määrällistä rajoitusta vaikutukseltaan vastaavan toimenpiteen hyväksymä lainsäädäntö oli hyväksyttävissä.

Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 2 artiklan mukaan hankintayksikkö voi olla soveltamatta direktiiviä yksittäiseen puolustus- tai turvallisuushankintaan, jos SEUT 346 artiklan edellytykset täyttyvät. SEUT 346 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukainen poikkeamamahdollisuus koskee lähinnä turvallisuushankintoja eli hankintoja, jotka sisältävät turvallisuusluokiteltua tietoa. Alakohdan mukaan mikään jäsenvaltio ei ole velvollinen antamaan tietoja, joiden ilmaisemisen se katsoo keskeisten turvallisuusetujensa vastaiseksi. Vastaava säännös sisältyy myös puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 13 artiklan a kohtaan. SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohta puolestaan koskee puhtaasti puolustushankintoja. Alakohdan mukaan jäsenvaltio voi toteuttaa ne toimenpiteet, jotka se katsoo tarpeellisiksi keskeisten turvallisuusetujensa turvaamiseksi ja jotka liittyvät aseiden, ammusten ja sotatarvikkeiden tuotantoon ja kauppaan. Artiklan 2 kohdan mukaisesti 1 kohdan b alakohtaa määrittää neuvoston 15 päivänä huhtikuuta 1958 vahvistama tuoteluettelo. Jos yksittäinen puolustushankinta sisältää turvallisuusluokiteltua tietoa, voi sen osalta täyttyä myös

SEUT 346 artiklan 1 kohdan a alakohdan edellytykset.

Edellä mainittuja poikkeamismahdollisuuksia ei lakiehdotuksessa esitetä sisällytettäväksi lain 5 §:ään. SEUT 346 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukainen poikkeamismahdollisuus esitetään selvyyden vuoksi yhdistettävän puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 13 artiklan a kohdan poikkeamismahdollisuuteen, sillä puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 13 artiklan a kohta vastaa sisällöllisesti SEUT 346 artiklan 1 kohdan a alakohtaa. Tämä yhdistetty säännös ehdotetaan sisällytettävän lakiehdotuksen 7 §:n 1 momentin 1 kohtaan. SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdan edellytykset täyttävien hankintoja esitetään kuuluvaksi lain soveltamisalaan, mutta kuitenkin siten, että niihin ei sovellettaisi puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin mukaisia säännöksiä, vaan erillistä kansallista sääntelyä. Kansallinen sääntely sisältyisi lakiehdotuksen III osaan.

Puolustushankinnan määritelmä esitetään sisällytettäväksi 2 momenttiin. Puolustushankinnoilla tarkoitettaisiin 2 momentin 1 kohdan mukaan puolustustarvikkeiden, niiden osien tai osakokonaisuuksien hankintoja. Puolustushankinnalla tarkoitettaisiin myös saman momentin 2 kohdan mukaisia sellaisten rakennusurakoiden, palveluiden ja tavaroiden hankintoja, jotka liittyvät suoraan saman momentin 1 kohdassa tarkoitettujen tavaroiden johonkin elinkaaren vaiheeseen. Puolustushankinnaksi katsottaisiin myös saman momentin 3 kohdan mukaiset erityisesti sotilaallisiin tarkoituksiin tulevat rakennusurakoiden ja palveluiden hankinnat.

Puolustustarvikkeella tarkoitettaisiin pykälän 4 momentin mukaan tavaraa, joka on erityisesti suunniteltu tai sovitettu sotilaallisiin tarkoituksiin ja tarkoitettu käytettäväksi aseena, ammuksena tai puolustusmateriaalina puolustusvoimien tai muun sotilaallisen organisaation toimesta.

Hankintalain 7 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan lain soveltamisalan ulkopuolelle jäävät hankinnat, joiden kohde soveltuu pääasiassa sotilaalliseen käyttöön. Lakiehdotuksen puolustustarvikkeen määritelmä täten eroaa edellä mainitun lain kohdan mukaisesta ja vastaa puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 1 artiklan 1 kohdan 6 alakohdassa sekä SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdassa säädettyä. Lakiehdotuksen mukaan sen soveltamisalaan ja hankintalain sekä erityisalojen hankintalain soveltamisalan ulkopuolelle kuuluisivat siten vain ne tavarat, jotka on erityisesti suunniteltu tai sovitettu sotilaallisiin tarkoituksiin ja tarkoitettu käytettäväksi aseena, ammuksena tai puolustusmateriaalina. Pääasiallinen sotilaallinen käyttö ei täten täyttäisi lainkohdan tarkoittaman puolustustarvikkeen määritelmän edellytyksiä.

Määritelmä on yhtäläinen direktiivin 1 artiklan 1 kohdan 6 alakohdan sotilaskaluston määrittelyn kanssa. Laissa käytettäisiin kuitenkin termiä puolustustarvike, koska kyseessä on Suomessa vakiintunut termi, jota käytetään muun muassa maastavientilaissa. Lisäksi puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 2 artiklan 1 kohdan a alakohdassa käytetään sotilaskaluston sijasta termiä puolustustarvike.

Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin johdannossa todetaan, että puolustustarvikkeella olisi ymmärrettävä erityisesti tuotetyyppejä, jotka sisältyvät neuvoston 15 päivänä huhtikuuta 1958 tekemällään päätöksellä 255/58 hyväksymään aseiden, ammusten ja sotatarvikkeiden luetteloon. Kyseinen luettelo, johon viitataan SEUT 346 artiklan 2 kohdassa, määrittää ne puolustustarvikkeet, joiden hankinnassa SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaista poikkeusta voidaan käyttää. Euroopan unionin jäsenvaltiot ovat käyttäneet tätä poikkeusta hyvin laajasti ja sen nojalla eräät jäsenmaat ovat toteuttaneet esimerkiksi ensisijaisesti siviilikäyttöön ja vain mahdollisesti sotilaskäyttöön tarkoitettujen tavaroiden hankinnat hankintadirektiivin ulkopuolella. Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin tavoitteena onkin saattaa Euroopan unionin hankintasääntelyn ja sitä kautta sisämarkkinalainsäädännön alaisuuteen nämä hankinnat, jollei jäsenvaltion keskeisistä turvallisuuseduista muuta johdu.

Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi antaa jäsenvaltioille mahdollisuuden käyttää edellä mainittua neuvoston sotatarvikeluetteloa puolustustarvikkeen määrittelyssä. Neuvoston sotatarvikeluetteloon sisältyy ainoastaan kalustoa, joka on suunniteltu, kehitetty

ja tuotettu erityisesti sotilaallisiin tarkoituksiin. Luettelo on kuitenkin yleisluonteinen sekä yli 50 vuoden ikänsä vuoksi aikaansa jäljessä teknologian kehityksen ja sotilaallisten suorituskykyvaatimusten muuttumisen vuoksi. Esimerkiksi laser-teknologiaan perustuvat laitteet, operatiivisen tason tilannekuva- ja johtamisjärjestelmät tai sotilaalliseen käyttöön tarkoitetut koulutus- ja simulaattorijärjestelmät puuttuvat luettelosta kokonaan. Tästä johtuen direktiivin johdantoosan 10 kohdan mukaan neuvoston sotatarvikeluetteloa on tulkittava laajasti huomioiden tekniikan kehityksen, hankintapolitiikan sekä uudentyyppisen kaluston kehittämisen taustalla olevat sotilaalliset suorituskykyvaatimukset.

Euroopan unionin yhteinen puolustustarvikeluettelo on neuvoston 1958 sotatarvikeluetteloon verrattuna ajantasainen, kattava ja merkittävästi yksityiskohtaisempi. Yhteinen puolustustarvikeluettelo perustuu sotilasteknologian ja puolustustarvikkeiden viennin valvontaa koskevien yhteisten sääntöjen määrittämisestä hyväksytyn neuvoston yhteisen kannan 2008/944/YUTP piiriin kuuluvista tarvikkeista tehtyyn luetteloon. Sitä myös päivitetään vuosittain, mikä mahdollistaa teknologian kehityksen, suorituskykyvaatimusten muuttumisen ja uusien asejärjestelmien huomioimisen. Kyseinen luettelo on myös perustana puolustustarvikkeen määrittelylle Euroopan unionin puolustustarvikkeiden sisäisten siirtojen direktiivissä. Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi tunnistaakin johdanto-osan 10 kohdassa edellä mainitun puolustustarvikeluettelon yhtenä mahdollisena apuvälineenä puolustustarvikkeen määrittelyssä.

Edellä mainituista syistä puolustustarvikkeen määrittelyssä on perusteltua ensisijaisesti nojautua Euroopan unionin yhteiseen puolustustarvikeluetteloon. Puolustustarvikkeeksi olisi siten lähtökohtaisesti katsottava tavara, joka sisältyy Euroopan unionin yhteiseen puolustustarvikeluetteloon ja on suunniteltu tai sovitettu sotilaallisiin tarkoituksiin. Näin ollen puolustustarvikkeen määritelmään sisältyvät myös tuotteet, jotka ovat alun perin suunniteltu siviilikäyttöön, mutta jotka ovat myöhemmin muutettu tai muokattu sotilaallisiin tarkoituksiin käytettäväksi aseena, ammuksena tai puolustusmateriaalina. Puolustustarvikkeeksi olisikin katsottava esimerkiksi ajoneuvo tai helikopteri, joka alun perin on suunniteltu siviilitarkoituksiin, mutta johon on sotilaskäyttöä varten lisätty esimerkiksi panssarointia ja ballistista suojausta taikka taistelu- tai asejärjestelmiä. Näitä taistelu- ja asejärjestelmiä voivat olla esimerkiksi aseistus, sotilaalliset johtamis- ja viestijärjestelmät ja vastustajan asevaikutusten häirintään tarkoitetut järjestelmät.

Tietyn tavaran sisältyminen Euroopan unionin yhteiseen puolustustarvikeluetteloon ei kuitenkaan itsessään tee tavarasta lain määrittämässä mielessä puolustustarviketta, vaan sen tulee myös olla tarkoitettu käytettäväksi aseena, ammuksena tai puolustusmateriaalina puolustusvoimien tai muun sotilaallisen organisaation toimesta. Ne Euroopan unionin yhteisessä puolustustarvikeluettelossa mainitut tuotteet, joiden käyttötarkoitus ei ole sotilaallinen, eivät siten täytä tässä laissa asetettuja puolustustarvikkeen määritelmän edellytyksiä. Esimerkiksi siviilikäyttöön suunniteltuihin aseisiin, kuten pistooleihin, sovelletaan EU:n ampuma-asedirektiivin säännöksiä, vaikka ne sisältyvätkin Euroopan unionin yhteiseen puolustustarvikeluetteloon. Toisaalta sitä, että tavara ei sisälly Euroopan unionin yhteiseen puolustustarvikeluetteloon, ei pidä yksistään pitää todisteena siitä, että kyseessä ei ole puolustustarvike. Erityisesti teknologian kehitys voi johtaa siihen, että uutta sotilaallisen käyttöön suunniteltua tavaraa tai teknologiaa ei hankintatarpeen ilmetessä vielä ole sisällytetty osaksi Euroopan unionin yhteistä puolustustarvikeluetteloa. Tällöin tavaran puolustustarvikeluonne tulee arvioida erityisesti sen käyttötarkoituksen perusteella.

Puolustustarvike tulee käsitteellisesti erottaa kaksikäyttötuotteesta. Tällä tarkoitetaan tuotetta, teknologiaa, palvelua ja muuta hyödykettä, jota normaalin siviililuontoisen käyttönsä tai sovellutuksensa ohella voidaan käyttää joukkotuhoaseiden tai niiden maaliin saattamiseen tarkoitettujen ohjusjärjestelmien kehittelyyn tai valmistukseen taikka jolla voidaan edistää yleistä sotilaallista toimintakykyä. Kaksikäyttötuotteet eroavat puolustustarvikkeista myös siinä, että niiden vientivalvonnasta on säädetty kaksikäyttötuottei-

den vientivalvonnasta annetussa laissa (562/1996). Kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta säädetään lisäksi kaksikäyttötuotteiden ja -teknologian vientiä koskevan yhteisön valvontajärjestelmän perustamisesta annetussa neuvoston asetuksessa (EY) N:o 428/2009 ja neuvoston yhteisessä toiminnassa tiettyihin sotilaallisiin loppukäyttöihin liittyvän teknisen avun valvonnasta (2000/401/YUTP). Neuvoston asetuksen liitteessä 1 on yksityiskohtaisesti lueteltu valvonnan alaiset kaksikäyttötuotteet mukaan lukien niihin liittyvät ohjelmistot ja teknologiat.

Kaksikäyttötuotteet eivät siten täytä puolustustarvikkeen määritelmää ja niiden hankinnat on toteuttava noudattaen hankintalain säännöksiä.

Pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaisesti lain soveltamisalaan kuuluisivat puolustustarvikkeiden, niiden osien ja osakokonaisuuksien hankinnat. Lain soveltamisalaan kuuluisivat siten esimerkiksi aseet, ampumatarvikkeet, panssarivaunut ja muut aseistetut sotilasajoneuvot, sotilaskäyttöön suunnitellut tai muunnetut ilma-alukset sekä pinta- ja vedenalaiset sota-alukset. Lain soveltamisala kattaisi myös sellaiset hankinnat, joissa hankinnan kohde on alun perin suunniteltu siviilikäyttöön, mutta on myöhemmin muunnettu sotilaalliseen käyttöön. Esimerkiksi siviilikäyttöön suunnitellun helikopterin sotilasversio katsottaisiin lain soveltamisalaan kuuluvaksi. Puolustustarvikkeen määritelmän mukaisesti edellytyksenä kuitenkin olisi, että sotilasversio sisältäisi selkeästi sotilaalliseen käyttöön tarkoitettuja ominaisuuksia kuten asejärjestelmiä, suojausta tai ilmailuteknisiä erityisominaisuuksia, jotka mahdollistaisivat sotilaallisten tehtävien suorittamisen. Tällaisessa tilanteessa harkinnassa, onko kyseessä puolustustarvike vai hankintalain soveltamisalaan kuuluva siviilituote, tulisi kiinnittää erityistä huomiota hankintayksikön hankintailmoituksessa antamaan tietoon hankinnan kohteen käyttötarkoituksesta. Hankinnan kohde on mahdollista määrittää myös suorituskykylähtöisesti, jolloin tarjoajat voivat tarjota siviiliteknologiaan perustuvia ratkaisuja. Hankinnan luonnetta arvioitaessa ratkaisevaa ei kuitenkaan ole tarjoajan tarjouksessaan tarjoaman tuotteen tai palvelun luonne tai sisältö, vaan tarjouspyynnössä esitetty hankinnan käyttötarkoitus ja luonne. Tilanteessa, jossa sekä hankinnan käyttötarkoitus että hankintailmoituksessa kuvattu suorituskyky olisivat luonteeltaan sotilaallisia, olisi kyse puolustushankinnasta.

Puolustushankinnaksi ei kuitenkaan tulisi katsoa maanpuolustusalalla toimivien hankintayksiköiden tekemiä tavarahankintoja silloin, kun hankinnan kohteena olevan tuotteen käyttötarkoitus ei nimenomaan ole sotilaallinen. Pelkästään hankintayksikön toiminnan luonne ei olisi ratkaisevaa, vaan hankinnan kohteen käyttötarkoitus. Silloin, kun hankinnan kohteena olevan tuotteen käyttö sotilaallisiin tarkoituksiin on epävarmaa, tulisi hankinnassa soveltaa hankintalakia, kuten myös silloin, kun hankinnan kohteena on edellä mainittu kaksikäyttötuote, jota voidaan käyttää yhtä lailla siviili- kuin sotilaallisiin tarkoituksiin. Hankintalain soveltamista koskevassa oikeuskäytännössä on katsottu, että sotilasorganisaation yleiskäyttöön (loma-, palvelus- ja maastokäyttöön) tarkoittamia varsikenkiä ei voida katsoa olevan tarkoitettuja nimenomaan sotilaalliseen käyttöön. Näin ollen niiden hankinnassa on noudatettava hankintalakia (KHO 6.7.2010 taltio 1670). Tältä osin tilanteen ehdotetaan pysyvän aikaisemman oikeustilan mukaisena.

Pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaisesti myös puolustustarvikkeiden osien ja osakokonaisuuksien hankinta kuuluisi lain soveltamisalaan. Puolustustarvikkeiden osilla tarkoitettaisiin muun muassa puolustustarvikkeiden varaosia, komponentteja sekä vaihtolaitteita. Osakokonaisuuksilla puolestaan tarkoitettaisiin esimerkiksi asejärjestelmän alajärjestelmiä tai siihen kuuluvia muita osakokonaisuuksia. Tästä johtuen lakia sovellettaisiin esimerkiksi asejärjestelmien erilaisten osa- ja alajärjestelmien hankintoihin, kuten esimerkiksi asejärjestelmän lämpökamerat, kuljetusalustat ja tulenjohto- tai viestintäjärjestelmän tarvitsemat kontit. Samoin esimerkiksi sota-alusten kaikuluotain- ja kaikumittausjärjestelmät olisivat lainkohdan tarkoittamia osajärjestelmiä. Myös sotilaallisiin tarkoituksiin suunniteltujen tai sovitettujen materiaalien ja seosten, kuten tykkiruuti, tai raaka-aineiden, kuten biologissa tai kemiallisis-

sa aseissa käytettävät aineet, hankinnat kuuluisivat lain soveltamisalaan.

Lain soveltamisalaan kuuluisivat myös sellaisten puolustustarvikkeiden osien ja osakokonaisuuksien hankinnat, joita on käytössä myös siviilimarkkinoilla. Näiden osalta laki tulisi sovellettavaksi aina kun kyseinen osa tai osakokonaisuus liitetään tai se sisältyy tämän lain 5 §:n 4 momentin mukaiseen puolustustarvikkeeseen. Täten esimerkiksi puolustustarvikkeeksi katsottavaan panssaroituun ajoneuvoon hankittavien uusien istuinten hankintaan sovellettaisiin lakiehdotusta, vaikka nämä istuimet olisivat myös käytössä muissa kuin sotilaskäyttöisissä ajoneuvoissa. Samoin siviilikäyttöön suunniteltujen tietokoneohjelmistojen ja järjestelmien hankinta kuuluisi lain soveltamisalaan silloin, kun ne asennetaan tai liitetään osaksi puolustustarviketta.

Pykälän 2 momentin 2 kohdassa säädetään puolustustarvikkeesta sinänsä erillisen, mutta sen elinkaaren aikana tarvittavan tavaran, palvelun tai rakennusurakan hankinnan kuulumisesta lain soveltamisalaan. Erillisellä tavaralla, palvelulla ja rakennusurakalla tarkoitetaan puolustustarvikkeesta erillistä tuotetta, joka sinänsä on käytettävissä ja hankittavissa kyseessä olevasta puolustustarvikkeesta erillisenä. Jotta tavaran, palvelun ja rakennusurakan voitaisiin katsoa suoraan liittyvän puolustustarvikkeen elinkaaren johonkin vaiheeseen, tulee näiden välisen yhteyden olla niin läheinen, että kyseessä olevaa puolustustarviketta ei voitaisi käyttää tarkoituksenmukaisella tavalla ilman hankinnan kohteena olevaa tavaraa, palvelua tai rakennusurakkaa. Elinkaaren määritelmä sisältyisi lain 3 §:n 1 momentin 23 kohtaan. Määritelmä on luonteeltaan laaja kattaen tavaran elinkaaren alkaen tutkimuksesta ja kehittämisestä ja päättyen tavaran käytöstä poistamiseen ja hävittämiseen.

Kohdan nojalla lain soveltamisalaan kuuluisivat täten esimerkiksi asejärjestelmien testilaitteet, erityistyökalut sekä huollossa tai ylläpidossa käytettävät järjestelmäkohtaiset laitteet ja välineet. Lainkohdan nojalla lain soveltamisalaan kuuluisivat myös asejärjestelmiin liittyvät muut välineet ja laitteet kuten hävittäjä- tai helikopterilentäjien erikoisasut ja -kypärät. Lainkohdan kattamia palveluja puolestaan olisivat puolustustarvikkeeseen suoraan liittyvät palvelut, kuten huolto, kunnossapito, korjaus ja uudenaikaistaminen. Lainkohdan tarkoittamia palveluita voisivat myös olla asejärjestelmien tai kaluston käyttö- tai kunnossapitokoulutus, varastointi, kuljetus ja hävittäminen. Samoin puolustustarvikkeeksi katsottavia ase- tai puolustusjärjestelmiä koskevat tutkimus-, kehittämis- ja testauspalvelut kuuluisivat lain soveltamisalaan. Rakennusurakoista lain soveltamisalaan kuuluisivat esimerkiksi asejärjestelmää tai sen ampumatarvikkeita varten hankittavien varasto- ja säilytystilojen rakennusurakat tai puolustustarvikkeiden testipaikkoihin liittyvät rakennusurakat.

Pykälän 2 momentin 3 kohdan mukaan lain soveltamisalaan kuuluisivat myös erityisesti sotilaallisiin tarkoituksiin käytettävien rakennusurakoiden tai palvelujen hankinnat. Kyseiset hankinnat eroavat pykälän 2 momentin 2 kohdan mukaisista hankinnoista siten, että ne eivät suoraan liity puolustustarvikkeen elinkaareen, mutta niitä käytetään erityisesti sotilaallisiin tarkoituksiin. Jotta palvelun tai rakennusurakan voitaisiin tämän kohdan nojalla katsoa kuuluvan lain soveltamisalaan, tulee niillä olla sotilaallinen käyttötarkoitus ja niitä myös ensisijaisesti käytetään tähän tarkoitukseen. Soveltamisalaan eivät siten kuulusi sellaisten palvelujen ja rakennusurakoiden hankinnat, joita käytetään laajamittaisesti myös muiden kuin sotilasorganisaatioiden toimesta.

Sotilaallisiin tarkoituksiin käytettäviä rakennusurakoita olisivat esimerkiksi sotilasalueella tehtävät rakennustyöt silloin, kun rakennusurakan kohde soveltuu erityisesti sotilaallisiin tarkoituksiin. Näitä voivat olla esimerkiksi sotilaskäyttöön suunniteltujen ja tarkoitettujen kiitoteiden rakentaminen lentotukikohdissa tai erilaisten sotilaalliseen käyttöön tarkoitettujen suojarakennelmien, varastojen ja muiden tilojen rakentaminen. Sen sijaan tavanomaiset rakennusurakat, jossa käyttökohde ei ole ensisijaisesti sotilaallinen, kuuluisivat hankintalain soveltamisalaan. Tällaisia rakennusurakoita olisivat esimerkiksi puolustusvoimien käytössä olevilla alueella tapahtuva asuinrakentaminen tai muu vastaava rakennustoiminta.

Erityisesti sotilaalliseen tarkoitukseen hankittavia palveluja olisivat palvelut, joiden käyttötarkoitus liittyy kiinteästi sotilaalliseen maanpuolustukseen ja joille ei lähtökohtaisesti ole tarvetta muutoin markkinoilla. Esimerkiksi kuljetus-palvelujen hankinnat, jotka koskevat joukkojen kuljetuksia harjoituksiin tai kriisinhallintaoperaatioihin, kuuluisivat lain soveltamisalaan. Myös puhtaasti sotilaallisiin tarkoituksiin annettavien koulutuspalvelujen hankinnat, kuten hävittäjälentokoulutus, kuuluisivat lain soveltamisalaan. Arvioitaessa palvelua olennaista ei ole sen laatu tai muoto vaan se, että palvelun ensisijainen käyttökohde on sotilaallinen.

Pykälän 3 momentissa määriteltäisiin lain soveltamisalaan kuuluvat turvallisuushankinnat.

Pykälän 3 momentin 1 kohdan mukaisesti lakia sovellettaisiin turvallisuustarkoituksiin käytettäviksi tarkoitettujen tavaroiden, näiden osien ja osakokonaisuuksien hankintaan. Edellytyksenä on, että näiden tavaroiden hankinnan toteuttamiseksi annetaan, laaditaan tai muutoin käsitellään turvallisuusluokiteltuja asiakirjoja. Itse hankittavalle tuotteelle kohdassa ei aseteta vaatimuksia, vaan hankinnan kohde voi olla esimerkiksi laajasti yksityisen sektorin käytössä oleva tavanomainen siviilituote tai kaksikäyttötuote. Käyttötarkoitus sekä se, että hankitaan liittyy turvallisuusluokiteltuja asiakirjoja, on ratkaiseva. Turvallisuusluokiteltu asiakirja määriteltäisiin lain 3 §:n 1 momentin 14 kohdassa

Lain soveltamisalaan kuuluisivat siten esimerkiksi poliisin tai muun turvallisuusviranomaisen tietojärjestelmähankinnat silloin, kun kyseisessä järjestelmässä käsiteltäisiin sellaista turvallisuusluokiteltua tietoa, jonka julkituleminen voisi aiheuttaa vahinkoa kansalliselle turvallisuudelle ja tästä johtuen myös hankinta sisältää turvallisuusluokiteltuja tietoja. Myös turvavarusteltujen ajoneuvojen hankinta kuuluisi lain soveltamisalaan esimerkiksi silloin, kun ajoneuvon varustelua ja teknisiä ominaisuuksia koskeviin tietoihin on valtion turvallisuuteen liittyvistä syistä tehtävä turvallisuusluokkaa koskeva merkintä.

Pykälän 3 momentin 1 kohdan mukaisesti myös turvallisuustarkoituksiin tarkoitettujen tavaroiden osien ja osakokonaisuuksien hankinta kuuluisi lain soveltamisalaan. Lakia sovellettaisiin esimerkiksi tietojärjestelmän osan tai valvontalaitteistoon liittyvän osakokonaisuuden hankintaan. Samoin ajoneuvoon jälkikäteen asennettavan henkilösuojauksen liittyvä hankinta kuuluisi lain soveltamisalaan. Osien ja osakokonaisuuksien osalta ei – kuten puolustushankinnoissakaan – tarvitse tarkastella itse osan tai osakokonaisuuden luonnetta (nk. siviilituote vai arkaluonteinen tavara), vaan riittävää lain soveltamiselle on, että kyseinen osa tai osakokonaisuus liitetään tai sisällytetään osaksi turvallisuustarkoituksiin tarkoitettua tavaraa ja tähän tavaraan liittyy turvallisuusluokiteltuja tietoja.

Pykälän 3 momentin 2 kohdan mukaisesti sellaisten rakennusurakoiden, tavaroiden tai palvelujen, jotka liittyvät suoraan saman momentin 1 kohdassa mainittujen tavaroiden johonkin elinkaaren vaiheeseen, hankintoihin sovellettaisiin tämän lain säännöksiä. Kuten puolustustarvikkeenkin osalta, myös tässä kohdassa tarkoitettu tavara, palvelu tai rakennusurakka on sinänsä erillinen kohdan 1 mukaisesta tavarasta ja sen hankinnasta. Hankinnankohde on siten käytettävissä ja hankittavissa kyseessä olevasta tavarasta erillisenä. Jotta tavaran, palvelun ja rakennusurakan voitaisiin katsoa suoraan liittyvän kohdan 1 mukaisen tavaran elinkaaren johonkin vaiheeseen, tulee näiden välisen yhteyden olla niin läheinen, että kyseessä olevaa kohdan 1 mukaista tavaraa ei voitaisi käyttää tarkoituksenmukaisella tavalla ilman hankinnan kohteena olevaa tavaraa, palvelua tai rakennusurakkaa. Elinkaaren määritelmä sisältyisi lain 3 §:n 1 momentin 23 kohtaan. Määritelmä on luonteeltaan laaja kattaen tavaran elinkaaren alkaen tutkimuksesta ja kehittämisestä ja päättyen tavaran käytöstä poistamiseen ja hävittämiseen.

Kohdan nojalla lain soveltamisalaan kuuluisivat täten esimerkiksi poliisin tietojärjestelmien ylläpitopalvelut, kun kyseessä olevien tietojärjestelmien hankintaan on liittynyt turvallisuusluokiteltuja asiakirjoja, tai tähän järjestelmään tehtävät lisähankinnat. Lainkohdan tarkoittamia palveluita voisivat myös olla järjestelmien tai kaluston käyttö- tai kunnossapitokoulutus, varastointi, kuljetus ja hävittäminen, kun itse järjestelmä tai kalusto on tarkoitettu käytettäväksi turvallisuustar-

koituksiin ja sen hankinnan toteuttamiseksi on annettu, laadittu tai muutoin käsitelty turvallisuusluokiteltuja tietoja.

Pykälän 3 momentin 3 kohdassa säädettäisiin, että lakia sovellettaisiin turvallisuustarkoituksiin tarkoitettujen rakennusurakoiden ja palvelujen hankinnassa, kun hankinnassa annetaan, laaditaan tai muutoin käsitellään turvallisuusluokiteltuja asiakirjoja. Esimerkiksi sisäisestä turvallisuudesta vastaavien viranomaisten tekemät rakennusurakoiden tai palvelujen hankinnat kuuluisivat lain soveltamisalaan, jos niiden toteuttamiseksi annetaan, laaditaan tai muutoin käsitellään turvallisuusluokiteltuja asiakirjoja ja hankinnan kohdetta käytettäisiin turvallisuustarkoituksiin. Hankintoja voisivat olla muun muassa rajavartiolaitoksen tilanne- ja johtokeskusten suoja- ja väestötilojen sekä poikkeusolojen johtamistilojen rakennusurakat. Samoin turvallisuusluokiteltujen tietoteknisten laitetilojen rakennusurakat kuuluisivat tämän kohdan nojalla lain soveltamisalaan. Yhtä lailla esimerkiksi turvallisuustarkoituksiin hankittavan viestintäverkon rakentamisessa saattaisi olla kyse 3 kohdan mukaisesta rakennusurakasta, jos hankinnan toteuttamiseksi annetaan, laaditaan tai muutoin käsitellään turvallisuusluokiteltuja asiakirjoja. Turvallisuustarkoituksiin tarkoitetusta palvelusta olisi kyse esimerkiksi silloin, kun kyseessä on poliisin suojattuihin tietojärjestelmiin liittyvät palvelut, jos näiden palvelujen toteuttaminen edellyttää, että palvelun tuottajalle luovutetaan turvallisuusluokiteltuja asiakirjoja. Samoin sellaisten asiantuntijapalveluiden, joiden toteuttaminen vaatii pääsyä luokiteltuun tietoon, hankinta kuulusi tämän lainkohdan nojalla lain soveltamisalaan.

GPA-sopimus (Government Procurement Agreement) on maailman kauppajärjestön (WTO) julkisia hankintoja koskeva kansainvälinen sopimus. Sopimuksen mukaan sopijamaat avaavat tietyn kynnysarvon ylittävät julkiset hankinnat toisista sopijamaista tuleville tarjoajille ja takaavat näille samanlaisen kohtelun kuin kotimaisille toimittajilleen. Sopimuksen ehdot koskevat muun muassa kynnysarvoja, hankintamenettelyjä, määräaikoja, menettelytapojen avoimuutta, valitusmenettelyjä sekä tilastotietojen luovuttamiseen liittyviä velvoitteita. Sopimusta ei sovelleta puolustus- ja turvallisuushankintoihin mainitun sopimuksen XXIII artiklan nojalla. Tämän myötä hankintayksiköllä ei ole vastaavaa velvoitetta kuin hankintalaissa ottaa hankintamenettelyyn mukaan myös niistä kolmansista maista tulevat tarjoajat, jotka ovat GPA-sopimuksen piirissä.

Valtion viranomaisista tässä lakiehdotuksessa tarkoitettuja puolustushankintoja toteuttavat puolustusministeriön hallinnonala (puolustusministeriö, puolustusvoimat ja Puolustushallinnon Rakennuslaitos), sisäasianministeriön alainen rajavartiolaitos, joista viimeksi mainittu vastaa sotilasviranomaisena rajaturvallisuuden ylläpitämisestä sekä työ- ja elinkeinoministeriön alainen Huoltovarmuuskeskus. Turvallisuushankintoja toteuttavat edellä mainittujen lisäksi muun muassa sisäasianministeriön alainen poliisihallinto (esimerkiksi poliisin tietojärjestelmiin liittyvät hankinnat), liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala (esimerkiksi junien kulunvalvontajärjestelmiin liittyvät tietyt hankinnat), ulkoasianministeriö (esimerkiksi suurlähetystöjen turvallisuuteen liittyvät hankinnat), valtioneuvoston kanslia (esimerkiksi ylimmän valtiojohdon turvallisuuteen liittyvät hankinnat) sekä valtiovarainministeriön alainen tullilaitos (esimerkiksi valvontajärjestelmiin liittyvät hankinnat). Turvallisuushankintoja voivat myös toteuttaa vankeinhoitoviranomaiset sekä hätäkeskuslaitos.

Kuntien turvallisuustarkoituksiin tekemät hankinnat voivat vain poikkeuksellisesti täyttää lain 5 §:n 3 momentin 1-3 kohdan mukaisen turvallisuushankinnan määritelmän edellytykset. Tällainen tilanne voi tulla kyseeseen lähinnä vain silloin, kun kunnan tekemä hankinta sisältävää asiakirjoja, jotka valtion turvallisuusviranomaiset ovat valtion turvallisuuden vuoksi luokitelleet lain tai lain nojalla annetun säännöksen perusteella salassa pidettäviksi. Näitä hankintoja voisivat olla esimerkiksi kunnallisen tiedon- tai sähkönsiirtoverkon tai muun väestön toimeentulon kannalta keskeisen järjestelmän suojaamiseksi tehtävät hankinnat, kun kyseessä olevan verkon tai järjestelmän toimintakyky on myös valtion turvallisuuden vuoksi kriittinen ja tästä johtuen hankinta sisältää turvallisuusluokiteltuja asiakirjoja.

Valtion liikelaitoksista annettua lakia sovelletaan Senaattikiinteistöihin. Senaattikiinteistöjen rakennusurakoiden ja palveluiden hankinnat voivat kuulua tämän lain soveltamisalaan erityisesti silloin kun rakennusurakan tai palvelun kohteena on puolustusvoimille vuokratut tilat ja hankinta muutoinkin täyttää lain 5 §: 2 momentin 2 tai 3 kohdassa asetetut edellytykset. Senaattikiinteistöjen tekemät turvallisuushankinnat rakennusurakoiden ja palveluiden osalta kuuluisivat myös lain soveltamisalaan.

Vesi- ja energiahuollon. liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivista hankintayksiköistä tämän lain soveltamisalaan kuuluvia hankintoja voivat toteuttaa esimerkiksi lentokenttien tai satamien ylläpidosta tai terminaalipalvelujen tarjoamisesta vastaavat yritykset.

6 §. *Useita toimintoja koskevat hankintasopimukset ja hankintalain soveltaminen.* Pykälässä säädettäisiin sellaisista tavaroiden, palveluiden ja rakennusurakoiden hankinnoista, jotka kuuluvat kahden tai useamman eri hankintoja sääntelevän säädöksen soveltamisalaan. Säännös perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 3 artiklaan.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin tilanteista, joissa hankinta kuuluisi kahden lain soveltamisalaan. Hankinta, joka osittain kuuluisi tämän lain soveltamisalaan ja osittain hankintalain tai erityisalojen hankintalain soveltamisalaan, olisi tehtävä tämän lain mukaisesti. Edellytyksenä edellä mainitulle kuitenkin on, että hankintaa ei voida tehdä kuin yhdellä ainoalla sopimuksella. Tällöin hankinnan jakaminen osiin ei olisi taloudellisesti, menetelmällisesti tai muuten mahdollista tai tarkoituksenmukaista.

Pykälän 1 momentin mukainen tilanne saattaisi tulla kyseeseen, kun ase- tai muun puolustustarvikkeeksi katsottavan järjestelmän hankintaan liittyy myös siviilikäyttöön tarkoitettujen tuotteiden hankintoja. Näin voi olla kyse esimerkiksi silloin, kun järjestelmän yhteydessä hankitaan niiden kuljettamiseen tarvittavia ajoneuvoja tai kontteja, ja viimeksi mainitut ovat siviilikäyttöön tarkoitettuja. Palveluiden osalta samantyyppinen tilanne voi tulla kyseeseen silloin, kun hankinta koskee puolustusvoimien joukko-osaston ajoneuvojen kunnossapitopalveluja ja osa näistä ajoneuvoista on siviilikäyttöön tarkoitettuja ja vain osa puolustustarvikkeeksi luettavia. Arvioitaessa tällaisen hankinnan toteuttamistapaa tulisi huomiota kiinnittää etenkin siihen, onko kilpailutuksessa mahdollista erottaa hankintalain soveltamisalaan kuuluvat sekä tämän lain soveltamisalaan kuuluvat hankinnat omiksi kilpailutuksiksi ilman, että tämä haittaa hankinnan tarkoituksenmukaista toteuttamista. Hankinnassa voi olla kysymys sellaisesta kokonaisuudesta, jonka jakaminen kahteen osaan ei ole kustannustehokasta taikka järkevää tai mahdollista esimerkiksi turvallisuuteen tai viranomaisen toimintaan liittyvistä syistä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tilanteista, joissa osa hankinnasta kuuluisi tämän lain soveltamisalaan ja osa jäisi tämän lain – sekä myös hankintalain ja erityisalojen hankintalain – soveltamisalan ulkopuolelle. Käytännössä tällöin olisi useimmiten kyse hankinnasta, joka tämän lain 7 tai 8 §:n perusteella jäisi osittain tämän lain soveltamisalan ulkopuolelle. Tällaisissa tapauksissa hankintaan ei sovellettaisi tätä lakia, hankintalakia tai erityisalojen hankintalakia. Edellytyksenä kuitenkin on, kuten 1 momentissa, että hankintaa ei voida tehdä kuin yhdellä sopimuksella. Esimerkiksi sellaiset tietotekniset hankinnat, joissa hankinnan toteuttaminen edellyttää toimittajan pääsyä sekä alemman suojaustason tietoon että kansallisen turvallisuuden kannalta kriittiseen korkeimman mahdollisen suojaustason tietoon, voitaisiin tämän momentin nojalla toteuttaa soveltamatta tämän lain mukaisia säännöksiä.

Pykälän 1 ja 2 momentin mukainen edellytys hankinnan toteuttamisesta yhdellä sopimuksella täyttyisi siten tilanteessa, jossa hankintaa on mahdotonta toteuttaa muuten kuin yhdellä sopimuksella. Edellytys täyttyisi myös silloin, kun hankinta sinänsä olisi mahdollista toteuttaa kahdella tai useammalla sopimuksella, mutta se ei objektiivisista syistä ole perusteltua. Ratkaisevaa ei olisi se, onko hankintakokonaisuus ylipäätänsä mahdollista toteuttaa kahtena tai useampana erillisenä hankintana, vaan se, onko tällainen ratkaisu tarkoituksenmukainen hankinnan toteuttamisessa.

Esityksen 85 §:n mukaista hankintaoikaisua ja 104 §:n 2 momentin mukaista valituskieltoa sovellettaisiin myös niihin puolus-

tus- ja turvallisuushankintoihin, jotka ovat poissuljettu lain soveltamisalasta. Tästä johtuen pykälän 2 momentissa säädettäisiin nimenomaisesti näiden pykälien soveltamisesta myös niihin hankintoihin, jotka on poissuljettu lain soveltamisalasta 2 momentin nojalla.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että 1 ja 2 momentissa mainittua hankinnan toteuttamista yhtenä sopimuksena ei saisi tehdä tämän tai minkään muun lain säännösten soveltamisen välttämiseksi. Sellaisten hankintakokonaisuuksien luominen, johon keinotekoisesti yhdistetään kahden tai useamman hankintoja koskevan säännöstön soveltamisalaan kuuluvia hankintoja vain sen takia, että hankintalainsäädäntöä pystyttäisiin kiertämään, on erikseen todettu kielletyksi. Hankintayksiköllä voidaan katsoa olevan näyttövelvollisuus siitä, että useita toimintoja koskevan hankinnan eri osat ovat linkittyneet siten, että sopimuksen tekeminen vain yhden toimittajan kanssa on välttämätöntä.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin hankintalain soveltamisesta lakiehdotuksen soveltamisalaan kuuluviin hankintoihin. Momentin mukaan hankintayksikkö voisi soveltaa myös hankintalakia lakiehdotuksen soveltamisalaan kuuluvissa hankinnoissa.

Hankintalaki, joka perustuu hankintadirektiiviin, on julkisia hankintoja sääntelevä yleislaki. Puolustus- ja turvallisuushankintalaki puolestaan sisältää säännökset koskien yhtä julkisten hankintojen erityissektoria eli puolustus- ja turvallisuushankintoja. Nämä säännökset ovat yhtä poikkeusta lukuun ottamatta hankintalainsäännöksiä väljemmät ja joustavammat, sillä ne muun muassa sallivat aina neuvottelumenettelyn käytön puolustus- ja turvallisuushankintalain soveltamisalan hankinnoissa.

Rajanveto, kuuluuko tietty hankinta puolustus- ja turvallisuushankintalain soveltamisalaan vai hankintalain soveltamisalaan, ei aina välttämättä ole yksiselitteinen tai selvä. Toisaalta ennen puolustus- ja turvallisuushankintalain säätämistä sen soveltamisalaan kuuluviin hankintoihin on voitu, hankintayksikön omasta aloitteesta, soveltaa hankintalakia. Tällöin hankinta on toteutettu hankintalain menettelyjä noudattaen ja hankintaa koskevista päätöksistä on voitu valittaa markkinaoikeuteen. Näissä tilanteissa hankintayksikkö on itse tehnyt päätöksen olla vetoamatta hankintalain 7 §:n mukaisiin soveltamisalan poikkeuksiin.

Edellä mainituista syistä on perusteltua sallia, että lakiehdotuksen soveltamisalaan kuuluvissa hankinnoissa hankintayksikkö voi halutessaan noudattaa näistä kahdesta laista tiukempaa yleislakia eli hankintalakia. Erityisesti tilanteissa, joissa hankintaan sovellettavan lain valinta ei ole yksiselitteinen, on sekä hankintayksikön että tarjoajien oikeusturvan kannalta perustelua harkita hankintalain soveltamista. Hankintayksikön tulisi kuitenkin selkeästi todeta joko hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä, että hankintayksikkö on päätynyt tämän momentin nojalla soveltamaan hankintalakia. Sovellettavaksi tulisivat tällöin hankintalain säännökset kokonaisuudessaan. Muun muassa hankintamenettelyn valintaan, noudatettavien säännösten valintaan (EU-sääntely vai kansallinen sääntely) sekä oikeussuojakeinoihin sovellettaisiin siten hankintalain säännöksiä.

Jos hankintayksikkö päättää noudattaa hankintalakia yksittäisessä puolustus- ja turvallisuushankinnassa tämän momentin nojalla, on hankintayksikön samalla huomattava, että tämän lain 77 §:n 3 momenttiin sisältyy vaatimus hankintaa koskevan päätöksen tiedoksiannosta. Kun tältä osin puolustus- ja turvallisuushankintalaki sisältää hankintalakia tiukemman säännöksen, tulisi hankintayksikön noudattaa 77 §:n 3 momentin määräaikoja myös hankinnoissa, joissa noudatetaan hankintalakia tämän momentin nojalla.

7 §. *Yleiset poikkeukset lain soveltmisalasta.* Pykälässä säädettäisiin lain soveltamisalan rajoituksista. Säännös perustuu 1 momentin osalta puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 12 ja 13 artiklaan sekä 1 momentin 1 kohdan osalta saman direktiivin 2 artiklaan. Pykälässä säädettäväksi esitetyt poikkeukset tulisivat sovellettavaksi, kun kyseessä oleva hankinta sinänsä kuuluisi lakiehdotuksen soveltamisalaan eli kyseessä olisi lakiehdotuksen 5 §:ssä tarkoitettu puolustus- tai turvallisuushankinta. Soveltamisalan rajaukset eivät kuitenkaan koske 85 §:ssä säädettyä hankintaoikaisua eikä 104 §:n 2 momentin valituskieltoa, jotka siten tulisivat sovellettaviksi myös 7 §:n mu-

kaisissa puolustus- ja turvallisuushankinnoissa.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan puolustus- ja turvallisuushankintaan ei tule soveltaa tämän lain säännöksiä, jos hankinta on salassa pidettävä tai jos lain soveltaminen velvoittaisi hankintayksikön antamaan sellaisia tietoja, joiden julkaiseminen on vastoin valtion keskeisiä turvallisuusetuja. Säännöksen taustalla on SEUT 346 artiklan 1 kohdan a alakohta, joka antaa jäsenvaltiolle oikeuden poiketa perustamissopimuksessa vahvistetuista periaatteista, jos se on perusteltua valtion keskeisten turvallisuusetujen suojelemiseksi. Lainkohdan mukainen tilanne voi tulla kyseeseen sekä puolustus- että turvallisuusalan hankintasopimuksissa, joissa annetaan, laaditaan tai muutoin käsitellään tietoa, jonka salassa pitoa tämän lain säännökset ja sen mukaiset menettelyt eivät riittävästi pysty turvaamaan. Hankinnan kohde saattaa esimerkiksi olla valtion turvallisuuden kannalta niin tärkeä, että edes hankittavan järjestelmän olemassaolosta ei turvallisuussyistä voida kertoa mitään. Tällöin jo hankintailmoituksen tai hankintasopimuksen jälkeen tehtävän jälki-ilmoituksen julkaiseminen olisi omiaan vaarantamaan valtion keskeiset turvallisuusedut.

Vastaava tilanne voi syntyä myös silloin, kun hankinnan kohde ei sinänsä ole salassa pidettävä, mutta julkista ilmoittamista koskevat lain säännökset velvoittaisivat hankintayksikön ilmoittamaan turvallisuusluokiteltuja tietoja. Momentin 1 kohdan mukainen poissulkemisperuste saattaa tulla kyseeseen myös silloin, kun hankintaan sisältyy sellaista tietoa, jota ei kansalliseen turvallisuuteen tai maanpuolustukseen liittyvistä syistä ole mahdollisuutta luovuttaa toisen valtion kansalaisille. Tällöin turvallisuusluokitellun tiedon suojaaminen voisi edellyttää esimerkiksi, että kaikista hankintaan osallistuvista henkilöistä on tehty turvallisuusselvitys ja, että he ovat Suomen kansalaisia. Näitä tapauksia voivat olla esimerkiksi hankinnat, joissa asennetaan uusia järjestelmiä turvallisuusluokiteltuihin tiloihin tai järjestelmiin. Hankinta voi myös sisältää kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetun lain mukaista erityissuojattavaa tietoaineistoa ja tämän tietoaineiston suojaaminen voi edellyttää, että hankinnassa noudatetaan muita kuin lakiehdotuksen mukaisia menettelyjä.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukainen poikkeus voi tulla sovellettavaksi yhtä lailla puolustus- ja turvallisuushankinnoissa. Jälkimmäisissä hankittava tavara tai palvelu voi olla tarkoitettu esimerkiksi rajojen suojeluun tai terrorismin ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan. Salassapitotarve voi tällöin perustua esimerkiksi siihen, että hankinta voi täyttää käyttötarkoituksensa vain jos hankinnasta ei anneta tietoja ulkopuolisille. Esimerkiksi terrorismin torjunnassa tai rajavalvonnassa käytettävien sähköisten seurantajärjestelmien tai vastaavien tarkoituksenmukaisen käytön edellytyksenä on, etteivät seurannan kohteet tiedä seurannassa käytettävistä välineistä. Myös puolustushankintojen osalta vastaavantyyppinen tilanne voi tulla kysymykseen esimerkiksi valvonta- ja seurantajärjestelmien osalta.

Hankintayksikön turvautuessa lain soveltamisalaa koskevaan poikkeukseen on sillä perusteluvelvollisuus edellytyksen olemassaolosta. Sen pitää pystyä osoittamaan, miltä osin valtion keskeiset turvallisuusedut vaarantuisivat, mikäli hankinta toteutettaisiin lain säännöksiä soveltaen. Harkinta on tehtävä tapauskohtaisesti.

Euroopan yhteisön tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan mahdollisuutta poiketa perussopimuksen keskeisistä periaatteista tulee tulkita suppeasti (esimerkiksi C-337/06 Bayerischer Rundfunk). Poikkeuksiin tulisi turvautua vain siten, ettei vaikutuksia uloteta pidemmälle mikä on tarpeen jäsenvaltion oikeutettujen etujen suojelemiseksi. Suhteellisuusperiaatetta tulee noudattaa niin, että lain soveltamatta jättäminen on oikeassa suhteessa etuihin, joita EUT-sopimuksen artikloilla pyritään suojaamaan. Lisäksi perussopimuksen poikkeuksiin tulisi turvautua siten, että tavaroiden vapaalle liikkuvuudelle ja palvelujen tarjoamisen vapaudelle aiheutuva haitta on mahdollisimman vähäinen. Perussopimuksesta poikkeamiseen liittyvistä edellytyksistä on puolestaan lausuttu Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuomiossa C-284/05, komissio vs. Suomi (Kok. 2009, s. I-11705). Tuomioistuin katsoi, että SEUT 346 artiklaa ei voida tulkita siten, että siinä annettaisiin jäsenvaltiolle valta poiketa sopimuksen mää-

räyksistä ainoastaan viittaamalla valtion keskeisiin turvallisuusetuihin. Jäsenvaltion tulee pystyä näyttämään toteen tarve turvautua SEUT 346 artiklaan keskeisten turvallisuusetujensa suojelemiseksi.

Pykälän 1 momentin 2 kohdassa säädettäisiin, että viranomaisten välinen puolustus- ja turvallisuushankinta ei kuuluisi lain soveltamisalaan. Poikkeus koskee erityisesti valtioiden välisiä puolustushankintoja. Valtioiden välillä tapahtuvissa puolustushankinnoissa on pääosin kyse käytetystä materiaalista. Poikkeus ei kuitenkaan ole rajattu vain käytetyn materiaalin hankintaan, vaan esimerkiksi Yhdysvaltojen hallitukselta tehtävät Foreign Military Sales (FMS) -järjestelyyn perustuvat hankinnat katsottaisiin myös kuuluvan poikkeuksen piiriin. Poikkeus soveltuu myös valtioiden välillä tehtäviin palveluhankintoihin. Esimerkiksi toisen valtion ilmavoimien toteuttama lentokoulutus kuuluisi poikkeuksen piiriin. Poikkeus koskee myös turvallisuushankintoja.

Poikkeuksen soveltamisala kansallisesti on laaja, sillä se koskee yhtä lailla keskushallinnon kuin alueellisten viranomaisten välisiä hankintoja. Käytännössä kuitenkin tämän poikkeuksen piiriin kuuluvia puolustushankintoja tehdään ainoastaan keskushallintoviranomaisten välillä (puolustusvoimat ja rajavartiolaitos). Turvallisuushankintoja sen sijaan saatetaan toteuttaa myös alueellisten viranomaisten välillä tai keskushallintoviranomaisen ja alueellisen viranomaisen välillä.

Kohdan poikkeus ei kuitenkaan koske tilanteita, jolloin hankintayksikkö päättää toteuttaa hankinnan tarjouskilpailun kautta ja yhtenä tarjoajista on toinen viranomainen. Tällöin hankintaan on sovellettava tämän lain säännöksiä.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan a alakohta koskee erityisten kansainvälisten menettelysääntöjen nojalla tehtävää hankintaa. Hankintaan ei sovelleta lain säännöksiä, kun se tehdään Suomen ja vähintään yhden muun Euroopan talousalueen ulkopuolisen valtion välisen kansainvälisen sopimuksen tai järjestelyn nojalla.

Jotta hankinta voitaisiin toteuttaa 3 kohdan a alakohdan nojalla noudattamatta puolustus- ja turvallisuushankintalain säännöksiä, tulee hankinnan perustua kansainväliseen sopimukseen tai järjestelyyn. Kyseessä voi olla kahden tai useamman valtion välinen valtiosopimus tai puolustushankinnoissa ja -yhteistyössä usein käytetty yhteistoimintapöytäkirja (Memorandum of Understaning, MoU) tai muu vastaava sopimus tai asiakirja. Poikkeuksen soveltamisen toinen edellytys on, että sopijaosapuolina on vähintään yksi Euroopan talousalueen ulkopuolinen valtio. Poikkeusta ei siten voida soveltaa Suomen ja toisen Euroopan talousalueen valtion väliseen sopimukseen liittyvään hankintaan.

Poikkeuksen soveltamisen kolmantena edellytyksenä on se, että edellä mainittu kansainvälinen sopimus tai järjestely sisältää hankintoja koskevia erityisiä menettelysääntöjä. Näitä menettelysääntöjä voivat olla esimerkiksi hankintoja koskevat periaatteet tai hankinnoissa noudatettavan menettelyn kuvaus. Esimerkiksi pelkästään taisteluhävittäjien varaosien ja vaihtolaitteiden käyttäjäyhteistyötä koskeva sopimus ei täyttäisi tätä vaatimusta. Sen sijaan sopimus, joka sisältäisi myös määräyksiä näiden varaosien ja vaihtolaitteiden hankinnoista, täyttäisi tämän kohdan mukaiset edellytykset.

Saman 3 kohdan b alakohdan poikkeus koskee kansainvälisen sopimuksen tai järjestelyn nojalla tehtävää puolustus- ja turvallisuushankintaa, joka liittyy joukkojen sijoittamiseen. Poikkeus koskisi esimerkiksi tilanteita, joissa kotimaisia sotilaallisia joukkoja sijoitettaisiin toisen Euroopan talousalueen valtion alueelle ja tähän liittyisi puolustus- tai turvallisuushankintoja. Poikkeus soveltuisi myös silloin, kun Suomesta sijoitettaisiin joukkoja Euroopan talousalueen ulkopuolisen valtion alueelle tai kun Euroopan talousalueen valtiosta tai kolmannesta maasta sijoitettaisiin joukkoja Suomen alueelle. Jotta nämä hankinnat voitaisiin toteuttaa noudattamatta lakiehdotuksen määräyksiä, tulisi hankintojen perustua, kuten a alakohdan osalta, kansainväliseen sopimukseen tai järjestelyyn, joka sisältää hankintoja koskevia erityisiä menettelysääntöjä. Toisin kuin jäljempänä 5 kohdan mukaisen poikkeuksen osalta poikkeuksen soveltamisalaa ei ole rajoitettu maantieteellisesti. Jos kohdan mukaiset edellytykset täyttyvät, voidaan lain soveltamisalasta sulkea pois hankinnat, jotka tehdään Suomesta käsin samoin kuin hankinnat,

jotka tehdään varsinaiselta operaatioalueelta käsin.

C alakohdan poikkeus koskee hankintoja, joita kansainvälinen järjestö tekee omiin tarkoituksiin noudattaen erityisiä menettelysääntöjä. Jotta hankinta voitaisiin jättää puolustus- ja turvallisuushankintalain soveltamisalan ulkopuolelle c alakohdan perusteella, tulee hankintayksikön olla kohdassa mainittu kansainvälinen järjestö. Hankinta on toteutettava tämän järjestön omien erityisten menettelysääntöjen mukaisesti ja järjestön on tehtävä hankinta omiin tarkoituksiinsa.

D alakohta koskee tilanteita, joissa hankintayksikön on toteutettava hankinta noudattaen kansainvälisen järjestön erityisiä menettelysääntöjä. Alakohdan mukainen tilanne syntyy esimerkiksi silloin, kun hankintayksikkö on velvollinen noudattamaan hankintamenettelyssä kansainvälisen järjestön asettamia sääntöjä saatuaan kyseiseltä järjestöltä esimerkiksi rahallista tukea. Vastaava tilanne voi tulla kysymykseen, kun kansainvälisen järjestön jäsenenä järjestön hankintoja koskevat määräykset ulottuvat myös hankintayksikköön ja sen toimintaan.

Laissa ei erikseen määritellä c- ja d alakohdissa mainittua kansainvälistä järjestöä. Sillä kuitenkin tarkoitetaan lähtökohtaisesti joko valtiosopimuksella tai kansainvälisten organisaatioiden välisellä sopimuksella perustettua erillistä oikeushenkilöä, jolla on pysyvä luonne, oma rakenne ja toimintaa sekä päätöksentekoa ohjaavat säännöt. Puolustusalalla alakohdan tarkoittamia kansainvälisiä järjestöjä ovat esimerkiksi Euroopan puolustusvirasto (EDA), eurooppalainen puolustusmateriaaliyhteistyöjärjestö OCCAR, Nato sekä Naton materiaalihuoltovirasto NAMSA.

Pykälän 1 momentin 4 kohta koskee sellaista puolustus- ja turvallisuushankintaa, joka liittyy tutkimus- ja kehittämishankkeeseen, johon osallistuu vähintään kaksi Euroopan talousalueen valtiota ja jonka tavoitteena on uuden tuotteen kehittäminen. Poikkeus kattaa sekä varsinaisessa tutkimus- ja kehittämisvaiheessa tehtävät hankinnat kuin myös valmiin tuotteen elinkaaren myöhempiin vaiheisiin liittyvät hankinnat, kuten huolto- ja korjauspalvelut, tuotteen uudenaikaistamiset ja varaosat.

Jotta hankintaan voitaisiin soveltaa 4 kohdan mukaista poikkeusta, tulee hankinnan liittyä hankkeeseen, jossa on tai on ollut uuden tuotteen kehittämistä ja tutkimusta koskeva vaihe. Täten esimerkiksi yhteishankkeet ja sopimukset tai järjestelyt, joissa on kyse olemassa olevan tuotteen yhteishankinnasta, eivät täyttäisi tämän lainkohdan edellytyksiä. Hankkeessa on myös oltava mukana vähintään kaksi Euroopan talousalueen valtiota. Tämä ei estä sitä, että hankkeeseen osallistuu Euroopan talousalueen ulkopuolisia valtioita, kunhan vähintään kaksi mukana olevista valtioista on Euroopan talousalueelta.

Hankinnan täytyy myös liittyä edellä selostetun hankkeen osapuolten väliseen sopimukseen tai järjestelyyn. Kyseessä voi olla kahden tai useamman valtion välinen valtiosopimus tai puolustushankinnoissa ja - yhteistyössä usein käytetty yhteistoimintapöytäkirja (Memorandum of Understaning, MoU) tai muu vastaava sopimus tai asiakirja (esimerkiksi tekninen järjestely, Technical Arrangement, tai projektisopimus tai -järjestely, Program Agreement tai Program Arrangement). Tämä sopimus tai järjestely voi koskea joko varsinaisen tuotekehitysvaiheen toteuttamista tai aiemmin yhdessä kehitetyn tuotteen käyttäjäyhteistyötä. Edellytyksenä kuitenkin aina on, että kyseessä on todellinen yhteishanke, jossa osapuolet ovat sopineet muustakin yhteistyöstä kuin vain hankinnoista. Tämä muu yhteistyö voi kattaa esimerkiksi puolustustarvikkeen tuotekehityksen, käyttäjäyhteisön tiedonvaihdon, koulutusyhteistyön tai yhteiset logistiset järjestelyt. Yhteistyössä tulee lisäksi olla sovittu esimerkiksi osapuolten panostuksesta, riskien jaosta, hallinnosta ja päätöksenteosta. Yhteistyöhön liittyminen on mahdollista joko uuden tuotteen tutkimus- ja kehittämisvaiheen aikana tai sen jälkeen. Edellytyksenä kuitenkin aina on, että uuden osapuolen osallistumisesta ja hänen oikeuksista ja velvollisuuksista on sovittu yhteishankkeen aiempien osapuolten kanssa.

Poikkeus kattaa myös yhdessä kehitetyn valmiin tuotteen elinkaaren myöhempiin vaiheisiin liittyvät hankinnat. Tällöin edellytyksenä on, että hankinnat perustuvat edellä selostettuun sopimukseen tai järjestelyyn ja ne toteutetaan myös yhdessä kaikkien tai joi-

denkin sopimuksen tai järjestelyn osapuolten kanssa.

Säännöksen tarkoituksena on edesauttaa eurooppalaisten yhteisten tutkimus- ja kehityshankkeiden toteuttamista ja tätä kautta uusien eurooppalaisten puolustustarvikkeiden kehittämistä.

Pykälän 1 momentin 5 kohta koskee tilanteita, joissa jäsenvaltion asevoimat tai turvallisuusjoukot toteuttavat operaatioita Euroopan talousalueen rajojen ulkopuolella, ja operaatioon liittyvät toiminnalliset vaatimukset edellyttävät, että hankintayksikölle annetaan mahdollisuus tehdä hankintasopimuksia paikallisten talouden toimijoiden kanssa soveltamatta tämän lain säännöksiä. Kyseinen poikkeus ei rajoitu vain puolustus- ja turvallisuushankintoihin. Se kattaa myös sellaiset siviilituotteiden ja -palvelujen hankinnat, joilla on suora yhteys näiden operaatioiden toteuttamiseen. Esimerkiksi materiaalin tai joukkojen kuljettamiseen, terveyspalvelujen järjestämiseen tai ruoka- ja vesihuollon järjestämiseen liittyvät hankinnat eivät kuuluisi tämän lain soveltamisalaan. Edellytyksenä poikkeuksen soveltamiselle on kuitenkin se, että hankinnat on tehtävä ja tehdään operaatioalueella sijaitsevien talouden toimijoiden kanssa. Operaatioalue ei määritelmällisesti kata pelkästään sen valtion aluetta, jossa operaatio suoritetaan, vaan myös tämän valtion maantieteellisessä läheisyydessä olevat valtiot ja alueet.

Pykälän 2 momentin 1 kohdassa suljetaan lain soveltamisalan ulkopuolelle erityisalojen hankintalain mukaisen hankintayksikön hankinta silloin, kun sen arvo ei ylitä lain 12 §:n mukaista EU-kynnysarvoa. Sääntely vastaa erityisalojen hankintalain sääntelyä, jossa myös EU-kynnysarvon alle jäävät hankinnat on poissuljettu lain soveltamisalasta.

Pykälän 2 momentin 2 kohdassa ehdotetaan säädettäväksi, ettei lakia sovellettaisi erityisalojen hankintalain 11 §:ssä säädettyihin, suoraan kilpailulle avoimiin toimintoihin liittyviin hankintoihin. Tällainen Euroopan komission poissulkemispäätös on tehty muun ohella sähkön tuotannosta ja myynnistä Suomessa (komission päätös 2006/422/EY) sekä tietyistä Suomessa, Ahvenanmaata lukuun ottamatta, tarjottavista postialan palveluista (komission päätös 2006/564/EY). Kun näihin toimintoihin liittyvät hankinnat on poissuljettu erityisalojen hankintalain soveltamisalasta, on perusteltua säätää vastaavasta poikkeuksesta myös puolustus- ja turvallisuushankintalaissa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että 1 momentin 4 kohdan mukaisesta tutkimus- ja kehittämishankkeesta on ilmoitettava Euroopan unionin komissiolle silloin, kun hankkeeseen osallistuu vain Euroopan unionin jäsenvaltioita. Ilmoitus on tehtävä tutkimus- ja kehittämishanketta käynnistettäessä eli silloin, kun sen osapuolet solmivat hanketta koskevan ensimmäisen sopimuksen tai järjestelyn. Kohdassa säädettäisiin myös tiedoista, jotka on sisällytettävä Euroopan unionin komissiolle tehtävään ilmoitukseen.

8 §. *Erityiset poikkeukset soveltamisalasta.* Pykälässä säädettäisiin lain soveltamisalan rajauksista eräissä hankinnoissa. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 13 artiklaan. Pykälässä säädettäväksi esitetyt poikkeukset tulisivat sovellettavaksi, kun kyseessä oleva hankinta sinänsä kuuluisi lakiehdotuksen soveltamisalaan eli kyseessä olisi lakiehdotuksen 5 §:ssä tarkoitettu puolustus- tai turvallisuushankinta. Soveltamisalan rajaukset eivät kuitenkaan koske 85 §:ssä säädettyä hankintaoikaisua eikä 104 §:n 2 momentin valituskieltoa.

Pykälän 1 momentin mukaan lain soveltamisalaan ei kuuluisi tiedustelutoimintaan liittyvä puolustus- tai turvallisuushankinta. Nämä hankinnat ovat luonteeltaan sellaisia, että usein niiden koko olemassaolo tulee pitää salassa, jotta valtion keskeiset turvallisuusedut eivät vaarantuisi. Kyseeseen voisi tulla tiedustelutoiminnasta vastaavan sotilas- tai siviiliviranomaisen tekemä hankinta, joka liittyy tiedusteluun tai vastatiedusteluun. Poikkeuksen edellytyksenä on kuitenkin, että kyseinen hankinta liittyy – suoraan tai välillisesti – varsinaiseen tiedustelutoimintaan. Poikkeus ei siten kata automaattisesti kaikkia tiedustelupalvelun hankintoja. Esimerkiksi tiedustelutoiminnasta vastaavan sotilas- tai siviiliviranomaisen tekemiä siviilituotteiden hankintoja, kuten tavanomaisten konttoritarvikkeiden tai sellaisten tietoteknisten laitteiden, jotka eivät sisällä erityisiä tietojen suojaamiseen liittyviä ominaisuuksia, ei voitaisi sulkea tämän perusteella pois hankintalain

soveltamisalasta. Poikkeuksen soveltuvuutta arvioitaessa tulisi huomiota kiinnittää etenkin siihen, onko hankinnasta mahdollista ilmoittaa avoimesti ilman, että tiedustelutoiminnan edellytykset vaarantuisivat.

Edellytyksenä pykälän 1 momentin poikkeuksen soveltamiselle ei kuitenkaan olisi se, että hankinta on nimenomaan tiedustelupalveluksi katsottavan tahon tekemä, vaan että hankinnan kohde on tarkoitettu tiedustelutoimintaan. Hankinnan kohde voi liittyä esimerkiksi tiedustelutoimintaan, jota toteutetaan rajojen suojelemiseksi tai terrorismin ja järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi. Hankinnan kohde voi myös liittyä sotilaalliseen tiedusteluun. Hankinnan kohteena voi olla esimerkiksi kuuntelujärjestelmä, salausjärjestelmä, arkaluonteisten tietojen keräämiseen tarkoitettu sähköinen järjestelmä tai mikä tahansa sellainen tietojen keräämiseen ja analysointiin tarkoitettu järjestelmä, jonka olemassaolo tai sen toimintaan ja käyttöön liittyvät ominaisuudet sisältävät tai tuottavat turvallisuusluokiteltuja tietoja. Hankinnan kohde voi myös liittyä peitetoimiin, joita toteuttaa poliisi ja muut turvallisuusviranomaiset. Tällöin kyse saattaa olla sinänsä tavanomaisen ja yleisesti käytössä olevan tavaran tai palvelun hankinnasta, jonka käyttötarkoitus kuitenkin edellyttää, että hankinnasta ei anneta julkista tietoa.

Pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaan soveltamisalan ulkopuolelle jäisivät palvelu-hankintasopimukset, jotka koskevat maan, olemassa olevien rakennusten tai muun kiinteän omaisuuden hankintaa tai vuokrausta millä tahansa rahoitusmuodolla. Tällaisiin sopimuksiin liittyy erityispiirteitä, joiden vuoksi niiden kilpailuttaminen tämän lain menettelytapavaatimusten mukaisesti on epätarkoituksenmukaista. Poikkeus ei kuitenkaan kata rakennusurakkasopimuksia, joiden kohteena on hankintayksikön vaatimuksia vastaavan rakennusurakan toteuttaminen millä tahansa tavalla. Lakia sovelletaan myös kiinteän omaisuuden hankintaan tai vuokraukseen liittyviin rahoituspalvelujen hankintaan.

Pykälän 2 momentin 2 kohdan mukaan lain ulkopuolelle jäisivät välimies- ja sovittelupalveluja koskevat sopimukset, joiden kilpailuttamiseen tämän lain menettelytavat eivät tarkoituksenmukaisella tavalla sovellu.

Pykälän 2 momentin 3 kohdan mukaan lain soveltamisalaan eivät kuuluisi myöskään arvopaperien ja rahoitusvälineiden liikkeellelaskuun, ostoon, myyntiin ja siirtoon liittyvät palvelut. Erityisesti rahan tai pääomien hankinta jäisi lain soveltamisalan ulkopuolelle, joten julkisyhteisön lainanotto ei kuuluisi lain kilpailuttamisvelvoitteiden piiriin. Lain soveltamisalaan eivät kuuluisi myöskään keskuspankkipalveluja koskevat hankinnat. Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 13 artiklan 1 kohdan h alakohdan mukaisesti vakuutuspalvelut kuuluisivat lain soveltamisalaan. Tältä osin laki eroaa hankintalaista.

Pykälän 2 momentin 4 kohdan mukaan lakia ei sovellettaisi työsopimuksiin. Hankintalainsäädännön menettelytavat eivät sovellu työntekijän työsuhteeseen ottamiseen. Nimenomainen poissuljenta on kuitenkin tarpeen, sillä työsopimukset voivat täyttää 3 §:n 1 momentin 1 kohdassa olevan hankintasopimuksen määritelmän. Työsuhteen tunnusmerkkien täyttymisen arvioinnissa lähtökohtana olisi työlainsäädäntö.

Pykälän 2 momentin 5 kohdan mukaan lain soveltamisalan ulkopuolelle jäisivät myös tutkimus- ja kehittämispalvelut, paitsi jos niistä saatava hyöty koituu yksinomaan hankintayksikölle sen toiminnassa käytettäväksi ja hankintayksikkö korvaa suoritetun palvelun kokonaan. Säännöksellä pyritään edistämään SEUT 179 artiklan mukaista tutkimuksen ja teknologian kehittämistä Euroopan unionissa. Tutkimuksella ja kehittämisellä tarkoitettaisiin tämän lain 3 §:n 1 momentin 16 kohdassa määritettyä.

Lain soveltamisalasta olisivat täten poissuljettuja esimerkiksi julkisten tiedeyhteisöjen, kuten korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten ja yksityisten tahojen yhteisesti rahoittamat tutkimusohjelmat. Myös hankintayksiköiden tutkimusyhteistyö yksityisten tahojen kanssa kuuluisi poikkeuksen piiriin, jos tutkimuksen rahoittajana toimii myös muu taho kuin hankintayksikkö ja tutkimuksesta saatava hyöty ei koidu yksinomaan hankintayksilölle. Tällainen tilanne on kyseessä esimerkiksi silloin, kun tutkimuksen toteuttava yksityinen yritys osittain rahoittaa tutkimusta ja saa samalla itselleen oikeuden tutkimuksen tuloksiin.

Lainkohdassa tarkoitettujen tutkimushankkeiden tunnistamisessa merkityksellisiä tekijöitä ovat myös tutkimuksen avoimuus ja tutkimuksen hyödynnettävyys mahdollisimman laajasti. Puolustus- ja turvallisuushankintalaki tulisi sovellettavaksi lähinnä vain hankintayksikön kokonaan maksamaan ja yksinomaan sen käyttöön tulevaan tutkimus- ja kehitystyöhön. Tällaista tutkimusta on muun muassa olemassa olevat palvelut, kuten laboratorio-, mittaus- ja testauspalvelut sekä tavanomaiset tutkimukseen ja kehittämiseen liittyvät konsultointipalvelut, jotka voidaan hankkia useammalta eri toimittajalta. Näissä tilaaja määrittelee hankittavan palvelun sisällön ja vastaa kustannuksista kokonaisuudessaan. Lain soveltamisen ulkopuolelle jäisi muun muassa yhteistyöluontoinen tutkimus, jossa molemmat osapuolet osallistuvat tutkimuksen sisällön määrittelemiseen ja tutkimuksen rahoittamiseen, jakavat riskin tutkimuksen onnistumisesta ja saavat tutkimuksen tulokset käyttöönsä

9 §. *Hankinnat hankintayksikön sidosyksiköltä.* Pykälässä ehdotetaan puolustus- ja turvallisuushankintalain soveltamisalasta poissuljettavaksi hankinnat, joita hankintayksikkö tekee siihen sidossuhteessa olevalta yksiköltä, jos hankintayksikkö yksin tai muiden hankintayksikköjen kanssa valvoo sidosyksikön omia toimipaikkoja ja jos sidosyksikkö harjoittaa pääosaa toiminnastaan niiden hankintayksiköiden kanssa, joiden määräysvallassa se on. Säännös perustuu Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen sidosyksikköhankintoja koskevaan oikeuskäytäntöön.

Lakiehdotuksen 3 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti kilpailuttamisvelvoitteen piirissä olevien sopimusten osapuolina ovat taloudelliset toimijat ja hankintayksiköt. Puolustus- ja turvallisuushankintalain ulkopuolella ovat siten hankinnat, joita hankintayksikkö toteuttaa omana työnään eli käyttämällä omaa organisaatiotaan hyväkseen. Tunnusomaista omana työnä tekemiselle on hankintayksikön valta vaikuttaa hankinnan toteuttajan toimintaan siltä puuttuvan itsenäisyyden vuoksi sekä toimeksiantoon liittyvät piirteet, joiden vuoksi se eroaa erillisten oikeushenkilöiden välillä tehdyistä hankintasopimuksista.

Unionin oikeudessa hankintayksikön ja siihen sidossuhteessa olevan yksikön välisiä sopimuksia ei ole katsottu hankintasopimuksiksi. Sidossuhteen sisältöä on käsitelty Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuomiossa C-107/98, Teckal (Kok. 1999, s. I-8121). Tuomion mukaan yhteisön julkisten hankintojen direktiivin soveltamisalaan kuuluvat rahallista vastiketta vastaan tehdyt kirjalliset sopimukset, joiden kohteena on tavarahankinta, jonka alueellinen tai paikallinen viranomainen aikoo tehdä siitä muodollisesti erillisen ja päätöksenteon kannalta itsenäisen yksikön kanssa, riippumatta siitä, onko tämä yksikkö itse hankintaviranomainen. Toisin on ainoastaan sellaisissa tilanteissa, joissa viranomainen valvoo kyseistä oikeushenkilöä samoin, kuin se valvoo omia toimipaikkojaan ja, joissa tämä oikeushenkilö harjoittaa pääasiallista toimintaa sen omistavien viranomaisten kanssa.

Arvioitaessa hankintayksikön ja sidosyksikön välistä suhdetta, ratkaiseva merkitys on Teckal-tuomion mukaisesti annettava yksiköiden oikeudelliselle erillisyydelle sekä päätöksenteon itsenäisyydelle. Jos hankinnat tehdään muodollisesti erilliseltä yksiköltä, sidossuhdetta on arvioitava hankintayksikön määräys- ja valvontavallan laajuuden sekä sidosyksikön toiminnan kohdistumisen kannalta. Edellytysten täyttyminen on arvioitava tapauskohtaisesti.

Muodollisen erillisyyden ja päätöksenteon itsenäisyyden edellytysten tulkinnassa voidaan ottaa huomioon esimerkiksi oikeushenkilöyteen liittyvien tunnusmerkkien täyttyminen. Samaan oikeushenkilöön kuuluvien yksiköiden välisiä toimeksiantoja ei katsota kahden muodollisesti erillisen ja päätöksenteon kannalta itsenäisen oikeushenkilön välisiksi sopimuksiksi. Tällaiset toimeksiantosuhteet eivät siten olisi lakiehdotuksen tarkoittamia sopimussuhteita eivätkä siten kuuluisi lain soveltamisalaan. Jos hankintayksikkö kuitenkin päättäisi järjestää tarjouskilpailun tilanteessa, jossa se voisi tehdä hankinnan omana työnään järjestämättä tarjouskilpailua, olisi omaan organisaatioon kuuluvaa yksikköä kohdeltava tarjouskilpailussa 2 §:n 3 momentin mukaisesti samalla tavoin kuin muita ehdokkaita tai tarjoajia.

Valvontavaltaa koskevan edellytyksen on katsottu oikeuskäytännössä täyttyvän tilanteissa, joissa sidosyksikkö on hankintayksikön yksinomaisessa omistuksessa ja siten hankintayksikön rajoittamattomassa määräysvallassa. Valvontavaltaa koskevan edellytyksen täyttyminen edellyttää Euroopan komission mukaan tosiasiallista ja ehdotonta sidosyksikön toimintaan liittyvää päätös- ja valvontavaltaa. Yhteisön oikeuskäytännössä ei ole arvioitu valvontavaltaa koskevan edellytyksen täyttymistä erilaisissa oikeudellisissa muodoissa tapahtuvassa toiminnassa.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuomiossa C-26/03, Stadt Halle (Kok. 2005, s. I-00001) käsitellään kysymystä yksityisen omistuksen merkityksestä. Tuomion mukaan yksityisen yrityksen osakkuus – jopa vähemmistöosakkuus sellaisessa yhtiössä, jossa hankintaviranomainen on mukana, sulkee pois sen, että kyseinen hankintaviranomainen voisi valvoa kyseistä yhtiötä vastaavalla tavalla kuin se valvoo omia toimipaikkojaan. Tuomion mukaan hankintaviranomaisen ja sen omien toimipaikkojen välistä suhdetta sääntelevät yleisen edun tavoitteiden saavuttamiselle ominaiset seikat ja vaatimukset. Sitä vastoin yksityisen pääoman sijoittaminen yritykseen on yksityisille eduille ominaisten vaikuttimien mukaista ja sillä pyritään luonteeltaan erilaisiin tavoitteisiin. Tuomion mukaan yksityisen yrityksen osakkuus merkitsee siten sitä, että hankintayksikkö ei voi harjoittaa yksikköön vastaavaa valvontavaltaa kuin omiin toimipaikkoihinsa pykälässä tarkoitetulla tavalla.

Edellä mainitun ohella markkinaoikeus on katsonut hankintalakia koskevassa päätöksessään (MAO 120/09), että yksityisen yrityksen 3,7 prosentin omistusosuus merkitsi sitä, ettei osakeyhtiötä voitu pitää hankintalaissa tarkoitettuna sidosyksikkönä.

Sidosyksikön harjoittaman toiminnan tulee myös kohdistua pääasiallisesti niihin hankintayksiköihin, joiden omistuksessa sidosyksikkö on. Oikeuskäytännössä on katsottu, että edellytys merkitsee sitä, että sidosyksikön omistavalla hankintayksiköllä tai omistavilla hankintayksiköillä on lähes yksinoikeus sidosyksikön suorittamiin palveluihin, urakoihin tai tavarantuotantoon. Toiminnan on katsottu voivan kohdistua kuitenkin myös sellaisiin yksiköihin, jotka omistavat sidosyksikön omistajana toimivan yksikön.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on katsonut hankintadirektiiviä soveltaen tuomiossa C-295/05, Asociación Nacional de Empresas Forestales (Kok. 2007, s. I-02999), että pääosa sidosyksikön toiminnasta toteutui niiden julkisyhteisöjen ja julkisten elimien kanssa, jotka omistivat sen, kun sidosyksikön toiminnasta noin 90 prosenttia kohdistui sen omistajiin. Näin ollen oli hyväksyttävää, että noin 10 prosenttia sidosyksikön toiminnasta kohdistui muihin tahoihin kuin sen omistajiin.

Markkinaoikeus on taasen katsonut, ettei osakeyhtiön toiminta kohdistunut hankintalain 10 §:ssä tarkoitetulla tavalla pääosin sen omistajiin, kun yhtiön liike-vaihdosta yli 20 prosenttia kohdistui muihin kuin yhtiön omistajatahoihin (MAO 256/10 ja 257/10).

Hankinnat ilman kilpailuttamista eivät edellä mainituin perustein olisi mahdollisia sellaiselta sidosyksiköltä, jonka toiminta kohdistuu merkittävissä määrin muihin hankintayksiköihin tai yksityisille markkinoille.

Muodollisesti erilliset ja päätöksenteon kannalta itsenäiset yksiköt, joiden välillä ei vallitse pykälässä tarkoitettua sidossuhdetta, eivät lähtökohtaisesti voisi tehdä hankintoja toisiltaan ilman kilpailuttamista. Poikkeuksena ovat kuitenkin lain 7 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaiset viranomaisten väliset puolustus- ja turvallisuushankinnat, jotka eivät kuulu tämän lain soveltamisalaan. Vastaavaa poikkeamaa ei sisälly hankintalakiin.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 10 §.

10 §. *Hankinnat yhteishankintayksiköltä.* Pykälässä säädettäisiin yhteishankintayksiköltä tehtävistä hankinnoista. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 10 artiklaan sekä yhteishankintayksikön määritelmän osalta direktiivin 1 artiklan 18 kohtaan.

Hankintayksikkö voisi pykälän 1 momentin mukaan hankkia kilpailuttamatta tavaroita, palveluja ja rakennusurakoita yhteishankintayksiköltä. Yhteishankintayksikön olisi kuitenkin noudatettava tämän lain menettelytapavelvoitteita ja se olisi myös vastuussa hankinnan asianmukaisesta kilpailuttamisesta.

Yhteishankintayksikkö on määritelty pykälän 2 momentissa. Yhteishankintayksikön määritelmä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintojen direktiivin 1 artiklan 1 kohdan 18 alakohdassa olevaan yhteishankintaviranomaisen määritelmään. Määritelmä eroaa hankintalain vastaavasta siten, että tässä laissa ei edellytetä, että yhteishankintayksikkö on nimenomaisesti perustettu hoitamaan näitä tehtäviä taikka että näiden tehtävien hoitaminen on säädetty tai määrätty yhteishankintayksikön toimialaksi.

Yhteishankintayksiköllä tarkoitettaisiin hankintayksikköä tai eurooppalaista julkista elintä. Tämän lain mukaisista hankintayksiköistä säädetään lain 4 §:ssä. Eurooppalaisella julkisella elimellä tarkoitetaan julkisen kontrollin alaisuudessa olevaa tahoa, joka on perustettu tiettyä tarkoitusta varten ja joka ei ole luonteeltaan kaupallinen tai teollinen, vaan yleistä etua palveleva. Esimerkiksi Euroopan puolustusvirasto olisi lain tarkoittama eurooppalainen julkinen elin.

Yhteishankintayksikön edellytettäisiin lisäksi hankkivan hankintayksiköille tavaroita tai palveluja taikka tekevän näille tarkoitettuja tavaroita, palveluja tai rakennusurakoita koskevia hankintasopimuksia tai puitejärjestelyjä. Yhteishankintayksikkö voisi siten joko ennalta hankkia tavaroita tai palveluja taikka tehdä hankintayksiköiden puolesta hankintakohtaisia kilpailutuksia, joiden kohteena voivat olla tämän lain soveltamisalaan kuuluvat tavarat, palvelut sekä rakennusurakat. Hankinnat voitaisiin toteuttaa myös puitejärjestelyin.

Yhteishankintayksikkö voi olla myös lakiehdotuksen 9 §:ssä tarkoitettu sidosyksikkö. Sidosyksiköltä on mahdollista tehdä hankintoja ilman kilpailuttamista, jos sidosyksikkö harjoittaa pääosaa toiminnastaan niiden hankintayksiköiden kanssa, joiden määräysvallassa se on.

Tällä hetkellä Suomessa toimii valtion yhteishankintayksikkönä Hansel Oy, joka on perustettu lailla valtion hankintakeskuksen muuttamisesta osakeyhtiöksi (1508/1994), sekä KL-Kuntahankinnat Oy.

11 §. *Hankintojen varaaminen työkeskuksille.* Säännöksessä mahdollistettaisiin hankintasopimuksen suuntaaminen työkeskuksille tai vastaaville yksiköille taikka vammaisten työllistämisen edistämistä koskevan työohjelmien yhteydessä toteutettavaksi. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 14 artiklaan.

Säännöksen tavoitteena on edistää työkeskusten toimintaa ja työohjelmien tavoitteita vammaisten henkilöiden yhteiskuntaan osallistumisesta. Hankinnan varaamisesta työkeskuksille tai vastaaville yksiköille taikka työohjelman yhteydessä toteutettavaksi olisi ilmoitettava hankintailmoituksessa.

Työkeskuksilla tarkoitetaan lakiehdotuksessa yksiköitä, joiden enemmistö on vammaisia, jotka eivät voi vammojensa luonteen vuoksi harjoittaa ammattitoimintaa tavanomaisissa olosuhteissa. Samaten työohjelmien kohteena tulisi olla toiminta, joka on suunnattu pääasiassa vammaisille. Pykälässä tarkoitettua toimintaa on esimerkiksi sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 d §:ssä säännelty vammaisten henkilöiden työllistymistä edistävä toiminta.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 14 §.

3 luku Kynnysarvot ja hankintalajeihin liittyvät soveltamissäännökset

12 §. *EU-kynnysarvot.* Pykälän 1 momentissa todettaisiin niiden kynnysarvojen määräytymisperusteet ja euromääräiset arvot, joiden ylittyessä hankintaa koskisi puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivistä johtuvat velvoitteet. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 8 ja 68 artikloihin.

Tavara- ja palveluhankinnoissa kynnysarvo olisi 387.000 euroa ja rakennusurakoissa 4.845.000 euroa. Nämä kynnysarvot ovat tulleet voimaan komission 30 päivänä marraskuuta 2009 antamalla asetuksella (EY) N:o 1177/2009

Pykälän 2 momentissa todetaan, että Euroopan komissio vahvistaa kahden vuoden välein erityisnosto-oikeuksien euromääräiset arvot erityisnosto-oikeuksien ja euron keskimääräisen kahden vuoden vaihtokurssin perusteella. Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 68 artiklassa säädetään kynnysarvojen laskemisen perusteista sekä uusien

kynnysarvojen vahvistamisessa noudatettavista menettelytavoista.

Pykälän 2 momentissa velvoitettaisiin työ- ja elinkeinoministeriö viivytyksettä julkaisemaan kynnysarvojen tarkistetut arvot virallisessa lehdessä.

Kynnysarvon ylittymisen arvioinnissa käytettäisiin hankintasopimuksen ennakoitua arvonlisäverotonta kokonaisarvoa. Sopimuksen ennakoidun arvon laskentasäännöistä ehdotetaan säädettäväksi lain 16—18 §:ssä. Jos tavara- tai palveluhankinnan tai rakennusurakan ennakoitu kokonaisarvo ylittää EU-kynnysarvon, hankinnassa on noudatettava puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivistä johtuvia säännöksiä. Hankinnan arvoon perustuvasta lain säännösten soveltamisesta eri hankintalajeittain ehdotetaan säädettäväksi tarkemmin 14 §:ssä.

13 §. *Kansalliset kynnysarvot*. Pykälässä säädettäisiin hankinnan arvoon liittyvästä lain soveltamisalan rajauksesta. Tavara- ja palveluhankinnoissa kansalliseksi kynnysarvoksi ehdotetaan 100 000 euroa. Rakennusurakoiden kynnysarvoksi ehdotetaan 500 000 euroa.

Kansallisten kynnysarvojen alittavat hankinnat rajattaisiin puolustus- ja turvallisuushankintalain soveltamisalan ulkopuolelle. Hankintayksiköt voisivat toteuttaa pykälän soveltamisrajan alittavat hankinnat omien sisäisten hankintasääntöjen ja -ohjeiden mukaisesti. Näihin hankintoihin sovellettaisiin kuitenkin puolustus- ja turvallisuushankintalain 85 §:n mukaisesti lain hankintaoikaisua koskevia säännöksiä ja näitä hankintoja koskisi 104 §:n 2 momentin valituskielto. Tästä huolimatta julkisten hankintojen toteuttamisessa noudatettaviksi voivat tulla muussa lainsäädännössä olevat velvoitteet. Samaten sovellettavaksi voivat tulla toimintojen taloudellista tarkoituksenmukaisuutta sekä toimivaltasuhteita koskeva sääntely ja ohjeistus. Hankintayksiköiden sisäisiä ohjeita ovat muun muassa hankintasäännöt ja -ohjeet, taloussäännöt sekä työjärjestykset.

14 §. *Tavara- ja palveluhankintoihin sekä rakennusurakoihin sovellettavat säännökset.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi erilaisiin hankintalajeihin sovellettavista säännöksistä. Selkeä lain soveltamiseen liittyvä kokonaissäännös on tarpeen hankintalajien ja niihin liittyvien kynnysarvojen moninaisuuden johdosta. Säännöksellä pyritään selkeyttämään puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivistä johtuvien ja kansallisten säännösten soveltuvuutta luonteeltaan ja taloudelliselta arvoltaan erilaisissa hankinnoissa.

Pykälän 1 momentin mukaan lakiehdotuksen 12 §:ssä tarkoitetun EU-kynnysarvon ylittävään tavarahankintaan, rakennusurakkaan ja liitteen A palveluhankintaan sovellettaisiin lakia kokonaisuudessaan lukuun ottamatta kuitenkin III osan säännöksiä, jotka koskevat puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin ulkopuolelle jäävien hankintojen kilpailuttamismenettelyjä. Hankittaessa yhdessä liitteen A ensisijaisia ja liitteen B toissijaisia palveluja, sovellettavat säännökset määräytyvät arvoltaan suuremman palvelutyypin mukaisesti. Siten, jos EU-kynnysarvon ylittävässä hankinnassa liitteen A mukaisten ensisijaisten palvelujen arvo on suurempi kuin liitteen B mukaisten toissijaisten palvelujen arvo, tulisi koko hankinnassa noudattaa liitteen A mukaisiin ensisijaisiin palveluhankintoihin sovellettavia säännöksiä.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin soveltamisalan ulkopuolella oleviin hankintoihin sovellettavista säännöksistä. Momentissa tarkoitettuja hankintoja olisivat 12 §:n mukaisen EU-kynnysarvon alittavat mutta 13 §:n mukaisen kansallisen kynnysarvon ylittävät tavarahankinnat ja rakennusurakat sekä liitteen A palveluhankinnat. Mainittuihin hankintoihin sovellettaisiin mitä lain I, III ja IV osassa säädetään.

Lakiehdotuksen liitteessä B luetellut palvelut, eli niin sanotut toissijaiset palvelut, ovat vain osittain puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivistä johtuvan sääntelyn soveltamisalassa. Siten niihin sovelletaan, mitä lain I, III ja IV osassa säädetään. Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 16 artiklassa velvoitetaan lisäksi, että EU-kynnysarvon ylittävissä, liitteen B mukaisissa hankinnoissa, on sovellettavan direktiivin 18 artiklan ja 30 artiklan 3 kohdan säännöksiä. Tästä johtuen pykälän 3 momentissa ehdotetaan näissä hankinnoissa sovellettavan, mitä säädetään jälki-ilmoitusvelvollisuudesta ja suorahankintojen ilmoittamisesta 28 §:ssä sekä teknisistä eritelmistä ja ympäristöominaisuuksia

koskevista teknisistä eritelmistä 37—38 §:ssä ja tarjoajan esittämästä näytöstä 44 §:ssä.

Pykälä vastaa pääosin hankintalain 21 §:ää.

15 §. *Eräisiin muihin hankintoihin sovellettavat säännökset.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi eräisiin puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin soveltamisalan ulkopuolelle jääviin hankintoihin sovellettavista säännöksistä. Pykälä perustuu pääosin puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 2 ja 3 artiklaan.

Pykälän 1 momentin mukaan hankintaan, jonka osalta perussopimuksen 346 artiklan 1 kohdan b alakohdan edellytykset täyttyvät ja jonka arvo ylittää 13 §:ssä säädetyn kansallisen kynnysarvon, ei sovellettaisi lain II osaa. Tällaiseen hankintaan sovellettaisiin siten kokonaisuudessaan, mitä lain I, III ja IV osassa säädetään. Säännös perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 2 artiklaan, jonka mukaan direktiivin soveltamisalaan eivät kuulu hankinnat, joissa jäsenvaltio vetoaa valtion keskeisten turvallisuusetujen vuoksi SEUT 346 artiklaan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tilanteesta, jossa vain osa puolustushankinnasta täyttäisi SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdassa mainitut edellytykset ja muilta osin hankinta kuuluisi puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin soveltamisalaan. Tällaisessa tilanteessa hankintaan ei sovellettaisi tämän lain II osaa. Edellytyksenä kuitenkin on, että hankinta olisi mahdollista toteuttaa vain yhdellä sopimuksella. Tällainen tilanne voi tulla kysymykseen erimerkiksi silloin, kun hankinnassa on kyse kokonaisuudesta, jonka jakaminen osiin ei ole perusteltua kustannussyistä, turvallisuussyistä, viranomaisen toimintaan liittyvistä syistä taikka kun jakaminen muuten vaikeuttaisi hankinnan tarkoituksenmukaista toteuttamista.

Käytännössä kyse voisi olla esimerkiksi järjestelmähankinnasta, johon sisältyy erilaisia osakokonaisuuksia. Tällöin koko hankinta täyttäisi tämän lain 5 §:n mukaisen puolustushankinnan määritelmän edellytykset ja tietty tai tietyt osakokonaisuudet myös SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdan edellytykset eli osakokonaisuus olisi valtion turvallisuuden kannalta niin kriittinen, että sen hankinnassa tulisi valtion keskeisten turvallisuusetujen vuoksi noudattaa muita kuin puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin määräyksiä.

Tämän lain 6 §:ää vastaavasti on sovellettavien säännösten valinnassa huomioitava puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 3 artiklassa mainittu edellytys siitä, että yhden ainoan sopimuksen tekeminen on objektiivisista syistä perusteltua. Ratkaisevaa ei olisi se, onko hankintakokonaisuus ylipäätänsä mahdollista jakaa toteutettavaksi kahtena tai useampana erillisenä hankintana, vaan se, onko tällainen ratkaisu tarkoituksenmukainen hankinnan toteuttamisessa.

4 luku Hankinnan ennakoidun arvon laskeminen

16 §. *Hankinnan ennakoidun arvon laskeminen.* Pykälä koskisi hankinnan ennakoidun arvon laskemisessa noudatettavia yleisiä periaatteita. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 9 artiklan 1-5 kohtiin. Hankintasopimuksen ennakoidun arvon laskeminen olisi laskennallinen toimenpide, jonka avulla pyritään selvittämään hankintaan sen arvon perusteella soveltuvat säännökset.

Pykälän 1 momentin mukaan sopimuksen ennakoidun arvon laskemisessa olisi käytettävä pääsääntöisesti suurinta maksettavaa kokonaiskorvausta ilman arvonlisäveroa. Kokonaiskorvaukseen sisältyisivät optio- ja pidennysehdot. Jos tarjouskilpailu järjestetään useamman hankintayksikön yhteishankintana, on sopimuksen ennakoidun arvon laskennassa otettava huomioon kaikkien hankintamenettelyyn osallistuvien hankintayksiköiden sopimuskokonaisuuksien arvo (esimerkiksi KHO 27.11.2002 taltio 3101, hankintalakia koskien).

Pykälän 2 momentin mukaan rakennusurakan ennakoidun arvon laskennassa tulisi huomioida rakennustyön arvon lisäksi myös rakennusurakalle tarpeellisten tavarahankintojen ennakoitu arvo silloin, kun hankintayksikkö antaa tavarat urakoitsijan käyttöön.

Pykälän 3 momentin mukaan erillisinä osina toteutettavissa hankinnoissa hankinnan ennakoidun arvon laskemisessa tulisi ottaa huomioon kaikkien vastaavien osien ennakoitu yhteisarvo. Yhteenlasketun arvon ylit-

täessä EU- tai kansallisen kynnysarvon, olisi kyseisen kynnysarvon ylittäviin hankintoihin soveltuvia säännöksiä noudatettava jokaisen osan hankinnassa. Säännös perustuu rakennusurakoiden ja palveluhankintojen osalta puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 9 artiklan 5 kohdan a alakohtaan, jonka mukaan ”jos suunniteltu rakennusurakka tai suunniteltu palveluhankinta voi johtaa siihen, että hankintoja tehdään samanaikaisesti erillisinä osina, on otettava huomioon kaikkien näiden osien arvioitu yhteisarvo”. Tavarahankintojen osalta b alakohdan mukaan ennakoidun arvon laskennassa on otettava huomioon samanlaisten tavaroiden ennakoitu yhteisarvo.

Säännös mahdollistaisi hankinnan toteuttamisen erillisinä osina, mutta edellyttäisi erien kilpailuttamisen toteutettavan erien yhteenlasketun arvon edellyttämällä tavalla. Hankinnan toteuttaminen erinä saattaa olla tarkoituksenmukaista esimerkiksi markkinoilla olevien alan yritysten pienen koon vuoksi taikka tilanteissa, joissa hankinnan toteuttaminen yhdessä erässä voisi olla hankintayksikölle riskialtista. Toisaalta hankinnan toteuttamisella puitejärjestelyllä voidaan yleensä mainittuja ongelmia vähentää.

Pykälän 4 momentin mukaan 3 momentin erien kilpailuttamista koskevasta velvoitteesta poiketen sellaisissa tavara- ja palveluhankintojen osien hankinnoissa, jotka alittavat 80.000 euroa sekä sellaisissa rakennusurakoiden osien hankinnoissa, jotka alittaisivat 1 miljoona euroa, ei noudateta lain säännöksiä. Ehtona on, että osien yhteenlaskettu arvo on enintään 20 prosenttia kaikkien kyseiseen hankintaan kuuluvien osien yhteisarvosta. Poikkeuksen muodostavat kuitenkin sellaiset rakennusurakat, joiden ennakoitu arvo ylittää 13 §:ssä säädetyn kansallisen kynnysarvon. Näiden hankintojen osalta on noudatettava lain kansallisen kynnysarvon ylittäviä hankintoja koskevia I, III ja IV osien säännöksiä.

Pykälän 5 momentin mukaan ennakoidun arvon laskemisessa lähtökohtana pidettäisiin arvon pätemistä hankintailmoituksen lähettämishetkellä tai hankintamenettelyn aloittamisen muuna hetkenä. Siten myöhemmin esimerkiksi hyödykkeiden hinnoissa tapahtuvien yllättävien muutosten johdosta hankintamenettelyä ei tarvitsisi keskeyttää tai muuttaa vastaamaan ennakoidun arvon muutosta tai esimerkiksi komission vahvistamaa EU-kynnysarvon muutosta. Mahdollisten tiedossa olevien hinnan muutosten merkitys tulisi kuitenkin huomioida sopimuksen ennakoitua arvoa laskettaessa.

Pykälä vastaa pääosaltaan hankintalain 17 §:ää. Puolustus- ja turvallisuushankintalaissa ei kuitenkaan erikseen huomioida työvoimaviranomaisten rahoittamaa osuutta hankinnasta laskettaessa yhteishankinnalle ennakoitua arvoa.

17 §. *Eräiden palveluhankintojen ennakoidun arvon laskeminen.* Pykälä koskisi vakuutuspalvelujen ja suunnittelupalvelujen ennakoidun arvon laskemisessa huomioitavia maksuja ja korvauksia. Säännös perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 9 artiklan 8 kohdan a alakohtaan.

18 §. *Ennakoidun arvon laskeminen sopimuskaudelta.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi pitkäaikaisissa hankintasopimuksissa noudatettavista ennakoidun arvon laskemissäännöistä. Säännös perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 9 artiklan 6 – 9 kohtiin. Säännös koskisi erityisesti sellaisia sopimustyyppejä, joissa maksut suoritetaan useassa erässä, esimerkiksi kuukausittain.

Määräaikaisten sopimusten ennakoidun arvon laskennassa olisi käytettävä sopimuksen voimassaolon aikaista kokonaisarvoa jäännösarvo mukaan lukien. Toistaiseksi tai määrittelemättömän ajan voimassa olevien hankintojen osalta sopimuksen ennakoidun arvon laskennassa tulisi käyttää sopimuksen kuukausiarvoa kerrottuna luvulla 48, jolloin huomioiduksi tulisivat neljän vuoden aikana tapahtuvat korvaukset. Määräajoin uudistettavien sopimusten osalta ennakoidun kokonaisarvon laskennassa käytettäisiin edellisen vuoden tai tilikauden vastaavien hankintojen arvoa huomioiden ne ennakoidut muutokset, joita tulevalla sopimuskaudella on odotettavissa.

Puitejärjestelyissä ennakoidun arvon laskennassa käytettäisiin 4 momentin mukaan puitejärjestelyn keston ajalle suunniteltujen hankintojen enimmäisarvoa.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 19 §.

19 §. *Kielto jakaa hankintaa tai yhdistellä hankintoja keinotekoisesti.* Pykälässä ehdote-

taan säädettäväksi nimenomainen kielto lain soveltamisen välttämisen tarkoituksessa tehtävästä hankinnan jakamisesta osiin, ennakoidun arvon laskemisesta poikkeuksellisin menetelmin sekä eri kynnysarvon omaavien hankintojen yhdistämisestä toisiinsa. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 9 artiklan 3 ja 7 kohtaan. Säännös koskisi kaikkia lain soveltamisalaan kuuluvia hankintoja. Hankinnan jakamisen osiin tulee perustua todellisiin taloudellisiin tai teknisiin seikkoihin, jotka hankintayksiköiden tulee pystyä näyttämään tarvittaessa toteen. Lähtökohtana arvioinnissa olisi luontevan hankintakokonaisuuden määrittely. Luontevasti samanaikaisesti kilpailutettavien samantyyppisten hankintojen tulisi katsoa kuuluvan samaan hankintakokonaisuuteen. Huomiota voidaan kiinnittää ajanjaksoihin, joiden aikana tehtäviä hankintaeriä kilpailutetaan kokonaisuuksina suunnitelmallisessa hankintatoimessa. Ehdotetun pykälän vastaista olisi siten esimerkiksi jakaa samanlaisista tavaroista koostuva hankinta osissa kilpailutettavaksi lain säännösten välttämisen tarkoituksessa.

Säännös ei kuitenkaan estäisi hankinnan jakamista eriin sellaisissa tapauksissa, joissa kunkin erän hankinta toteutetaan lakiehdotuksen menettelytapavaatimusten mukaisesti. Laajan hankinnan jakaminen osiin saattaa olla hankinnasta aiheutuvan taloudellisen tai teknisen riskin jakamisen tai kilpailuolosuhteiden huomioimisen kannalta perusteltua. Jotta tarjouskilpailuun osallistuisi riittävästi tarjoajia, on erityisesti yhteishankinnoissa pohdittava osatarjousten mahdollistamista. Tällöin myös pienet ja keskisuuret yritykset voivat osallistua tarjouskilpailuihin. Menettely ei olisi pykälässä tarkoitetun pilkkomiskiellon vastaista, jos se ei johda lain velvoitteiden kiertämiseen. Sitä vastoin ilman kilpailuttamista samanaikaisesti tai lyhyehkön ajan kuluessa tilattavien samanlaisten tavaroiden, palvelujen tai rakennustöiden osalta kysymyksessä voitaisiin katsoa olevan pilkkomiskiellon vastainen menettely. Toistuvat hankinnat voidaan toteuttaa esimerkiksi puitejärjestelyin.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 20 §.

II OSA EU-kynnysarvon ylittäviä tavarahankintoja, liitteen A mukaisia ensisijaisia palvelu-hankintoja ja rakennusurakoita koskevat säännökset

5 luku Hankintamenettelyt

20 §. *Hankintamenettelyn valinta.* Pykälässä säädettäisiin lakiehdotuksen 12 §:ssä tarkoitetun EU-kynnysarvon ylittävissä tavarahankinnoissa, liitteen A mukaisissa ensisijaisissa palveluhankinnoissa ja rakennusurakoissa käytettävistä hankintamenettelyistä.

Hankintalaista poiketen puolustus- ja turvallisuushankintalain hankintamenettelyt eivät sisällä avointa menettelyä. Syynä tähän on puolustus- ja turvallisuushankinnoille luonteenomainen hankintojen monimutkaisuus sekä erityiset, esimerkiksi huoltovarmuuteen ja tietoturvallisuuteen liittyvät vaatimukset. Näiden tarpeiden täyttäminen edellyttää lähtökohtaisesti ehdokkaiden soveltuvuuden arviointia ennen tarjouspyynnön lähettämistä ja usein myös yksityiskohtaisia neuvotteluja hankintayksikön ja tarjoajien välillä.

Lisäksi puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin määräykset neuvottelumenettelystä ja kilpailullisesta neuvottelumenettelystä eroavat hankintadirektiivin vastaavista menettelyistä käyttöedellytysten osalta. Hankintadirektiivin 30 artiklan 1 kohdan mukaan hankintaviranomaiset voivat julkisia hankintasopimuksia tehdessään noudattaa neuvottelumenettelyä vain kyseisessä kohdassa mainituissa poikkeustapauksissa. Neuvottelumenettelyn käyttö on mahdollista esimerkiksi silloin, kun hankintaa ei sen luonteen tai siihen liittyvien riskien vuoksi voida hinnoitella yleisesti ennakolta. Hankintadirektiivissä kilpailullisen neuvottelumenettelyn käyttöedellytykset eivät ole yhtä tiukkoja kuin neuvottelumenettelyssä. Direktiivin 29 artiklan 1 kohdan mukaan hankintayksiköt voivat erityisen monimutkaisissa sopimuksissa noudattaa kilpailullista neuvottelumenettelyä, jos hankintaviranomaiset katsovat, ettei hankintasopimusta kyetä tekemään avointen tai rajoitettujen menettelyjen avulla. Kilpailullisen neuvottelumenettelyn käyttö on siten hankintalain mukaisissa menettelyissä väljemmin ja

useimmin sallittua kuin varsinaisen neuvottelumenettelyn käyttö.

Puolustus- ja turvallisuusdirektiivin 25 artiklan mukaan hankintayksiköt voivat vapaasti valita, tekevätkö ne hankintasopimukset noudattaen rajoitettua menettelyä tai neuvottelumenettelyä. Puolustus- ja turvallisuusdirektiivissä neuvottelumenettelyn käytölle ei siten ole säädetty hankintadirektiivin tavoin käyttöedellytyksiä. Kilpailullisen neuvottelumenettelyn osalta käyttöedellytykset ovat hankintadirektiivissä sekä puolustus- ja turvallisuusdirektiivissä sen sijaan pitkälti yhteneväiset, eli kilpailullista neuvottelumenettelyä ei voida käyttää rajoituksetta myöskään puolustus- ja turvallisuushankinnoissa. Käytännössä kilpailullinen neuvottelumenettely ja neuvottelumenettely eivät, käyttöedellytyksiä lukuun ottamatta, muodostu merkittävästi toisistaan poikkeaviksi, sillä oikeuskäytännössä on esimerkiksi erityisalojen hankintalain mukaisissa hankinnoissa katsottu neuvottelumenettelyssä toteutetun neuvottelutavan voivan olla sisällöllisesti sama kuin mitä kilpailullisesta neuvottelumenettelystä on säädetty (MAO 137/10).

Pykälän 1 momentin mukaan rajoitettu menettely ja neuvottelumenettely olisivat ensi sijaisia menettelyjä kaikissa hankinnoissa. Hankinta voitaisiin toteuttaa kilpailullisella neuvottelumenettelyllä, puitejärjestelyin tai suorahankintana vain 22—27 §:ssä säädetyin edellytyksin. Hankintamenettelyt määriteltäisiin lakiehdotuksen 3 §:ssä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta rajata hankintamenettelyyn kutsuttavien ehdokkaiden määrää rajoitetussa menettelyssä, neuvottelumenettelyssä sekä kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä. Ehdotettu säännös perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 38 artiklaan. Ehdokkaiden vähimmäismäärä, soveltuvissa tapauksissa ehdokkaiden enimmäismäärä sekä ehdokkaiden valinnassa noudatettavat perusteet tulisi ehdokkaiden tasapuolisen ja avoimen kohtelun takaamiseksi ilmoittaa hankintailmoituksessa. Hankintayksiköt voisivat asettaa ehdokkaille valintaan liittyviä vähimmäisvaatimuksia, jotka ehdokkaiden tulee täyttää voidakseen tulla hyväksytyksi tarjousmenettelyyn. Hankintayksiköt voisivat esittää myös sellaisia lisäperusteita, joita ne tulevat käyttämään, jos vähimmäisvaatimukset ylittäviä ehdokkaita on riittävästi. Näiden perusteiden on oltava objektiivisia ja syrjimättömiä. Ehdokkaiden soveltuvuuden arvioinnista säädettäisiin tarkemmin lain 8 luvussa.

Pykälän 3 momentin mukaan ehdokkaita tulisi kutsua hankintamenettelyyn hankinnan kokoon ja laatuun nähden riittävä määrä todellisen kilpailun varmistamiseksi koko hankintamenettelyn ajan. Ehdokkaiden vähimmäis- ja enimmäismäärästä päättäessään hankintayksikön tulisi siten ottaa suhteellisuuden vaatimukset huomioon. Arvioinnissa merkitystä voitaisiin antaa esimerkiksi hankinnan monimutkaisuudelle sekä tarjousmenettelyn läpiviemisen vaatimille kustannuksille, työmäärälle ja hankintayksikön käytössä oleville resursseille.

Pykälän 4 momentin mukaan rajoitetussa menettelyssä, neuvottelumenettelyssä ja kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä ehdokkaita tulisi kutsua vähintään kolme, edellyttäen että soveltuvia ehdokkaita on riittävä määrä. Jos vähimmäisehdot täyttäviä ehdokkaita on vähemmän kuin hankintailmoituksessa on ilmoitettu menettelyyn kutsuttavan, hankintayksikkö voisi kuitenkin jatkaa menettelyä kelpoisuusehdot täyttävien ehdokkaiden kanssa. Menettelyyn ei voida ottaa ehdokkaita, jotka eivät täytä hankintayksikön asettamia vähimmäisvaatimuksia tai, jotka eivät ole tehneet osallistumishakemusta.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin hankintayksikön mahdollisuudesta julkaista uudelleen hankintailmoitus jos se katsoo, että sopivia ehdokkaita ei ole riittävästi todellisen kilpailun varmistamiseksi. Tarjouskilpailuun kutsuttavat ehdokkaat on valittava alkuperäisen ja uuden hankintailmoituksen perusteella ilmoittautuneista ehdokkaista. Hankintayksiköllä säilyy edelleen mahdollisuus keskeyttää hankintamenettely lain 75 §:n mukaisesti.

Pykälä vastaa osittain hankintalain 24 §:ää. Puolustus- ja turvallisuushankintalaissa ei kuitenkaan ole avointa menettelyä hankintamenettelynä. Toisaalta lain soveltamisalaan kuuluvissa hankinnoissa voidaan kaikissa tapauksissa käyttää hankintamenettelynä neuvottelumenettelyä. Puolustus- ja turvallisuushankinnoissa tarjoajien vähimmäismäärä rajoitetussa menettelyssä on kolme tarjoajaa.

21 §. *Neuvottelumenettelyn kulku.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi neuvottelumenettelyn sisällöllisistä vaatimuksista. Säännös perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 26 artiklaan.

Pykälän 1 momentin mukaisesti neuvottelujen tarkoituksena olisi lain 57 §:n mukaisen parhaan tarjouksen valinta. Neuvottelut voisivat koskea kaikkia hankintasopimuksen toteuttamiseen liittyviä ehtoja. Lainkohdassa ei siten rajoitettaisi neuvottelujen sisältöä.

Neuvottelumenettelyn yleisenä tavoitteena olisi kuitenkin tarjousten mukauttaminen hankintayksikön asettamiin vaatimuksiin parhaan tarjouksen löytämiseksi. Hankintayksikön vaatimuksista olisi ilmoitettava hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä. Täten neuvottelumenettelyn käynnistäminen olisi mahdollista jo pelkän hankintailmoituksen perusteella, jolloin hankintayksikön ja tarjoajien väliset neuvottelut käytäisiin hankintailmoituksessa ilmoitettujen vaatimusten ja tarjoajan tähän antaman vastauksen (osallistumishakemus) pohjalta. Näiden neuvottelujen lopputuloksena olisi tarjoajien neuvottelujen tai erillisen tarjouspyynnön perusteella antamat tarjoukset. Toisaalta neuvottelumenettely on myös mahdollista tarjoajien antamien tarjousten pohjalta, jolloin neuvottelujen tarkoituksena on tarjousten mukauttaminen tarjouspyynnön ja hankintayksikön vaatimuksiin.

Neuvottelumenettelyyn kutsuttavien ehdokkaiden vähimmäismäärästä ehdotetaan säädettäväksi lain 20 §:ssä. Ehdokkaiden valinnassa voidaan perusteina käyttää esimerkiksi taloudelliseen tilaan ja tekniseen ja ammatilliseen pätevyyteen liittyviä perusteita taikka muita syrjimättömiä ja puolueettomia perusteita.

Pykälän 2 momentti vastaa puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 26 artiklan 3 kohtaa. Momentissa säädettäisiin nimenomaisesti mahdollisuudesta käydä neuvotteluja vaiheittain silloin, kun vaiheittaisuudesta ja sen perusteista on ilmoitettu ennen hankintamenettelyn aloittamista.

Neuvoteltavien ratkaisujen tai tarjousten määrän vähentämisessä neuvottelumenettelyn aikana voitaisiin käyttää ennalta ilmoitettuja ja neuvottelussa vielä tarkentuvia tarjouksen vertailuperusteita. Siten tarjoajien soveltuvuuteen liittyviä perusteita ei tule käyttää enää neuvoteltavien tarjousten määrän vähentämisessä. Ohjaavalla säännöksellä pyritään turvaamaan neuvottelumenettelyn puolueetonta toteuttamista ja avointa kulkua.

Erityisesti kooltaan ja arvoltaan merkittävissä puolustus- ja turvallisuushankinnoissa 2 momentin mukainen hankintamenettelyn vaiheittainen toteuttaminen voi olla aiheellista. Menettelyn vaiheittaista toteuttamista koskevassa harkinnassa tulisi ottaa huomioon esimerkiksi tarjousmenettelyyn osallistumisesta aiheutuvat kustannukset tarjoajille, etenkin, jos menettelyn kuluessa edellytetään erityistä työpanosta edellyttävien suunnitelmien laatimista tai muiden töiden tekemistä. Toisaalta hankintayksikkö voi korvata tarjouskilpailuun osallistumisesta tarjoajille aiheutuvat tavanomaista korkeammat kustannukset myös maksamalla palkkioita. Samoin, jos tarjouskilpailu, hankinnan monimutkaisuuden ja laajuuden vuoksi, on erittäin pitkäkestoinen, voi neuvottelumenettelyn vaiheittaisuus olla perusteltua. Tällöin neuvottelumenettelyn kuluessa voidaan epäsopivimmat tarjoukset jättää menettelyn ulkopuolelle ja nämä tehnyt tarjoaja samalla vapautuu sitovasta tarjouksestaan.

Pykälän 3 momentin mukaan neuvottelumenettelyn viimeisessä vaiheessa hankintayksikön tulisi pyrkiä ylläpitämään riittävä kilpailun taso. Neuvotteluissa tulisi olla mukana riittävä määrä tarjoajia, jotta voitaisiin varmistua todellisesta kilpailutilanteesta. Neuvotteluja voidaan kuitenkin käydä vain niiden tarjoajien kanssa, jotka ovat täyttäneet tarjouspyynnössä tai hankintailmoituksessa asetetut vaatimukset. Tämän edellytyksen voidaan katsoa olevan ensisijainen, ja hankintayksikön velvollisuus on ottaa neuvottelumenettelyn viimeiseen vaiheeseen mukaan vain sellaisia tarjoajia ja tarjouksia, jotka täyttävät hankintayksikön asettamat vaatimukset.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin puolustus- ja turvallisuushankintojen direktiivin 26 artiklan 2 kohdan mukaisesti tasapuolisen kohtelun vaatimuksesta neuvotteluissa. Tarjoajien tasapuolisen kohtelun ja menettelyn jälkikäteisen arvioinnin vuoksi neuvottelumenettelyä käytettäessä tulisi kiinnittää huo-

miota menettelyn kulkua koskevien asiakirjojen, kuten pöytäkirjojen, laatimiseen.

Pykälä on muuten samansisältöinen kuin hankintalain 26 §, mutta pykälän 3 momentin säännös sisältyy hankintalaissa 24 §:ään.

22 §. *Suorahankinta.* Pykälässä säädettäisiin 3 §:n 1 momentin 11 kohdassa tarkoitetun suorahankinnan edellytyksistä. Säännösehdotus perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 28 artiklan 1 ja 2 kohtiin. Lakiehdotuksen 22 ja 23 §:ssä esitetyt suorahankinnan edellytykset olisivat tyhjentäviä, koska suorahankinta on poikkeus yleiseen kilpailuttamisvelvoitteeseen ja sen käyttöedellytyksiä on tulkittava suppeasti. Kansallisessa lainsäädännössä ei ole myöskään mahdollista säätää puolustus- ja turvallisuushankintadirektiiviä laajemmin suorahankintojen käyttöedellytyksistä.

Pykälän 1 kohdan mukaan suorahankinta olisi mahdollinen, jos edeltävässä rajoitetussa menettelyssä, neuvottelumenettelyssä tai kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä ei ole saatu lainkaan osallistumishakemuksia tai tarjouksia taikka sopivia tarjouksia eikä alkuperäisiä tarjouspyynnön ehtoja hankintamenettelyssä muuteta. Tilanteissa, joissa hankintailmoituksen perusteella ei ole tullut yhtään osallistumishakemusta, suorahankinta voitaisiin aloittaa hankintayksikön valitseman tarjoajan kanssa, joka täyttää hankintailmoituksessa asetetut edellytykset. Tilanteessa, jossa tarjouspyynnön perusteella ei ole tullut yhtään tarjousta, suorahankintamenettely voitaisiin aloittaa hankintayksikön valitseman toimittajan kanssa, joka täyttää tarjouspyynnössä ja hankintailmoituksessa asetetut vaatimukset. Hankintamenettely ei olisi käytettävissä tilanteissa, joissa tarjouspyynnön sisältöä tai ehdokkaiden tai tarjoajien kelpoisuuteen liittyviä vaatimuksia muutetaan olennaisesti. Suorahankintaan siirtyminen olisi mahdollista myös silloin, jos edeltävässä rajoitetussa menettelyssä, neuvottelumenettelyssä tai kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä ei ole saatu sopivia tarjouksia. Kysymykseen tulisivat siten lähinnä sellaiset tilanteet, joissa saadut tarjoukset ovat täysin tarjouspyyntöä vastaamattomia. Tarjousten tarjouspyyntöä vastaamattomuus tarkoittaisi käytännössä sitä, että tarjotuilla tuotteilla tai palveluilla ei ole mahdollista täyttää hankintayksikön tarkoittamaa tarvetta tai hankinnan tavoitetta. Edellytyksenä lisäksi on, ettei alkuperäisiä tarjouspyynnön ehtoja olennaisesti muuteta suorahankinnassa.

Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 28 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan Euroopan unionin komissiolle on sen pyynnöstä toimitettava selostus suorahankinnan tekemisestä pykälän 1 momentin 1 kohdan tarkoittamissa tilanteissa. Komissiolle annettavista selvityksistä ehdotetaan säädettäväksi 109 §:n mukaisesti asetuksella.

Pykälän 2 kohdan mukaan suorahankinta voitaisiin tehdä, jos mikään saaduista tarjouksista ei sisällöltään vastaa tarjouspyyntöä, tai jos tarjouksia ei voida 39, 41—43, 46—56, 60 ja 62 §:n perusteella hyväksyä. Lisäksi edellytyksenä olisi, että tehtävään suorahankintaan otetaan mukaan kaikki ne ja vain ne tarjoajat, jotka ovat edeltävässä menettelyssä tehneet muotovaatimukset täyttävän tarjouksen ja täyttävät lain 46—54 §:ien soveltuvuusvaatimukset eikä tarjouspyynnön ehtoja olennaisesti muuteta. Kun pykälän 1 kohdassa säädettäisiin tilanteista, jolloin saadut tarjoukset ovat täysin tarjouspyyntöä vastaamattomia, säädettäisiin 2 kohdassa tilanteista, jolloin tarjouksissa tarjotuilla vaihtoehdoilla sinänsä voitaisiin täyttää hankintayksikön tarpeet, mutta tarjoukset ovat olleet olennaisesti puutteellisia tai tarjouspyyntöä vastaamattomia. Käytännössä esimerkiksi tarjous, jossa on sinänsä tarjottu tarjouspyynnön mukaista tuotetta, mutta vain puolet pyydetystä määrästä, olisi 2 kohdan tarkoittamalla tavalla puutteellinen. Vastaavasti tarjoukset, joiden tarjoajat eivät täyttäisi tarjoajalle asetettuja edellytyksiä, olisivat 2 kohdan tarkoittamalla tavalla puutteellisia.

Pykälän 3 kohdan mukaan suorahankinta olisi mahdollinen, jos vain tietty toimittaja voisi toteuttaa hankinnan teknisestä tai yksinoikeuden suojaamiseen liittyvästä syystä. Teknisenä syynä kyseeseen voisi tulla esimerkiksi poikkeuksellinen uusi tekninen ratkaisu tai erityiset yhteentoimivuuteen tai turvallisuuteen liittyvät vaatimukset, jotka on täytettävä, jotta voidaan varmistaa puolustusvoimien tai muiden turvallisuusviranomaisten yhteistoiminta muiden viranomaisten kanssa sekä rauhan aikana että mahdollisessa kriisitilanteessa. Yhteentoimivuusvaa-

timus voi kohdistua myös hankittavan järjestelmän yhteentoimivuuteen jo käytössä olevien järjestelmien kanssa. Esimerkiksi uuden viestijärjestelmän hankinta puolustusvoimille edellyttää lähtökohtaisesti aina sen yhteentoimivuutta puolustusvoimien käytössä olevien muiden viesti- ja johtamisjärjestelmien kanssa. Samoin kriisinhallintaoperaatiot ja varautuminen kriisitilanteeseen ja mahdolliseen avun vastaanottoon edellyttävät, että Suomen puolustusvoimilla on käytössään ase- ja muita järjestelmiä sekä muita puolustustarvikkeita, jotka ovat yhteentoimivia muiden Euroopan Unionin jäsenvaltioiden ja Naton jäsenvaltioiden vastaavien järjestelmien kanssa. Yksinoikeuden suojaamiseen liittyvänä syynä voisi olla myös esimerkiksi se, että hankinnassa on käytettävä erityistä tietotaitoa, välineitä tai keinoja, joita ainoastaan yhdellä toimittajalla on käytettävissään. Puolustus- ja turvallisuushankinnoissa näin voisi tapahtua esimerkiksi muunneltaessa tai uudenaikaistettaessa olemassa olevaa korkean teknologian puolustustarvikkeita tai asennettaessa taikka integroitaessa hankittuja järjestelmiä jo käytössä oleviin järjestelmiin. Samoin kun hankinnan kohteeseen liittyy suojatun lähdekoodin teknologiaa, voi usein vain tuotteen alkuperäinen toimittaja toteuttaa esimerkiksi uudenaikaistamisen tai uuden järjestelmän integroinnin osaksi tätä tuotetta. Yksinoikeuden suojaamisen vuoksi suorahankinta olisi mahdollinen myös silloin, kun hankintailmoituksen julkaiseminen saattaisi paljastaa mahdollisen toimittajan liikesalaisuuden tai muun vastaavan tiedon, jonka paljastuminen aiheuttaisi toimittajalle taloudellista vahinkoa.

Säännöksen käyttötilanteiden tulisi olla perusteltuja ja hankintayksikön tulisi pystyä osoittamaan, ettei ole olemassa vastaavaa tuotetta tai palvelua, jolla sama lopputulos voitaisiin saavuttaa. Säännöksen tarkoittamana syynä ei voisi siten olla esimerkiksi hankintayksikön ilman pakottavaa syytä toteuttamat toimet tai tekemät sopimukset, joilla taataan tietylle palveluntarjoajalle yksinoikeus palvelujen tuottamiseen taikka hankintojen puutteellisesta suunnittelusta aiheutuvat tilanteet, jollainen voisi olla kysymyksessä muun muassa hankintatarpeen tultua vajavaisesti kartoitetuksi etukäteen. Säännöksen käyttötilanteita on arvioitu hankintadirektiivin soveltamista koskevassa oikeuskäytännössä. Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen yhdistetyissä asioissa C-20/01 ja C-28/01 komissio vs. Saksa (Kok. 2003, s. I-3609) antamassa tuomiossa arvioitiin mahdollisuutta ilman hankintailmoitusta tehtävän neuvottelumenettelyn käyttöön teknisen syyn perusteella jätevedenkäsittelyä koskevassa hankinnassa. Tällaiseksi tekniseksi syyksi ei katsottu tiettyä jäteveden käsittelytekniikkaa, jätehuoltolaitoksen läheisyyttä eikä myöskään palveluntarjoajan sijoittumista lähelle hankintayksikköä. Sitä vastoin tuomioistuin katsoi, että ympäristönsuojeluun liittyvä tekninen syy voitaisiin tapauksessa ottaa huomioon arvioitaessa, voidaanko hankintasopimus tehdä tietyn palvelunsuorittajan kanssa. Menettelyssä on kuitenkin noudatettava tällöinkin unionin oikeuden perusperiaatteita ja erityisesti syrjintäkiellon periaatetta.

Kotimaisessa hankintalain soveltamista koskevassa oikeuskäytännössä on vastaavasti Korkein hallinto-oikeus katsonut, ettei rakennusurakkaa ollut hyväksyttävää toteuttaa suorahankintana ilman tarjouskilpailua. Asiassa esitetyssä talonrakennustekniikan professorin lausunnossa oli todettu, että koska ainoastaan erään toisen hankkeen rakennusurakassa mukana olleilla yrityksillä oli ollut kokemusta kyseisestä korjaustavasta, hän oli voinut suositella ainoastaan tällaista yritystä. Professorin lausunnossa ei ollut kuitenkaan nimenomaisesti suljettu pois sitä, etteikö jokin muukin yritys olisi voinut teknisesti suoriutua korjaustyön suorittamisesta kyseisellä korjaustavalla. Lisäksi asiassa esitetyssä tekniikan tohtorin lausunnossa oli todettu, että kysymyksessä olevan tyyppisiä julkisivuja oli korjattu myös muilla lähestymistavoilla kuin mainitulla erään toisen hankkeen korjaustöissä käytetyllä korjaustavalla. Korkein hallinto-oikeus katsoi, ettei asiassa ollut kysymys sellaisesta tilanteesta, että teknisistä tai taiteellisista taikka yksinoikeuden suojelemiseen liittyvistä syistä ainoastaan tietty toimittaja olisi voinut toteuttaa hankinnan (KHO 12.7.2006 taltio 1781).

Pykälän 4 kohdassa säädettäisiin tilanteesta, jolloin kriisistä johtuvasta syystä ei hankintamenettelyn normaaleja määräaikoja olisi mahdollista noudattaa. Kriisillä tarkoitettai-

siin tämän lain 3 §:n 15 kohdassa määriteltyä tapahtumaa. Täten 4 kohdan perusteella voitaisiin suorahankintana toteuttaa esimerkiksi kiireelliset uuden sotilaallisen tai siviilikriisinhallintaoperaation perustamiseen liittyvät hankinnat. Suorahankintaperustetta ei kuitenkaan ole ajallisesti sidottu kriisin alkamiseen vaan kriisistä johtuva kiireellisyys voi yhtälailla tulla ajankohtaisesti kriisin aikana kuin sen syvetessä. Esimerkiksi sotilaallisen kriisinhallintaoperaation alueella tapahtuva äkillinen turvallisuustilanteen heikkeneminen voi olla peruste toteuttaa suorahankintana kriisinhallintaoperaation tarvitsemia lisätarvikkeiden, kuten esimerkiksi panssaroitujen ajoneuvojen tai henkilökohtaisen suojan hankintoja.

Pykälän 5 kohdan mukaan suorahankinta voitaisiin tehdä, jos määräaikojen noudattaminen olisi hankintayksikölle ennalta arvaamattomista syistä aiheutuneen äärimmäisen kiireen vuoksi mahdotonta ja hankinnan tekeminen on ehdottoman välttämätöntä. Kiireen tulisi ensinnäkin johtua hankintayksikön ulkopuolisista syistä, joten hankintayksiköstä johtuva syy ei puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 28 artiklan 1 kohdan d alakohdan mukaisesti voi olla peruste suorahankinnan tekemiseen. Perusteen on lisäksi oltava äkillinen ja sellainen, jota hankintayksikkö ei ole kohtuudella voinut ennakoida. Säännöksen tarkoittamaksi kiireeksi ei siten voitaisi katsoa hankintayksikön viivyttelyä hankinnan toteuttamisessa. Edellytyksenä suorahankinnan tekemiselle olisi lisäksi, että hankinnan tekeminen on ehdottoman välttämätöntä. Säännökseen vetoavan hankintayksikön on kyettävä näyttämään toteen poikkeamisperusteen edellytysten täyttyminen.

Unionin oikeudessa kiireen edellytyksiä on tulkittu tiukasti. Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuomiossa C-24/91, komissio vs. Espanja (Kok. Ep. 1992, s. I-1989) säännökseen vetoamista ei katsottu oikeutetuksi, kun kysymyksessä oli yliopiston lisärakennuksen rakennusurakkaa koskeva hankinta, jonka toteuttamiselle tuli kiire yliopiston opiskelijamäärän kasvun ja lukuvuoden alkamisen johdosta. Tuomiossa C-107/92, komissio vs. Italia (Kok. Ep. 1993, s. I-4655) kiireen ei katsottu olevan kysymyksessä maanvyöryesteen rakentamista koskevassa hankinnassa alueella, jolla maanvyöryjen uhka oli yleinen ja pysyväisluontoinen.

Säännöksen mukaisen kiireen voidaan arvioida olevan olemassa esimerkiksi kun hankittava tuote tai palvelu tarvitaan äkillisen luonnonilmiön tai onnettomuuden aiheuttamien vahinkojen korjaamiseksi tai kyse on ennalta arvaamattomasta laitteen rikkoutumisessa ja rikkoutunut laite on hankintayksikön toiminnalle välttämätön.

Pykälän 6 kohdan mukaan suorahankinta olisi mahdollinen kun ilma- ja meriliikennepalveluja hankitaan asevoimien tai turvallisuusjoukkojen ulkomaille siirtämiseksi. Edellytyksenä on, että nämä palvelut voidaan hankkia vain sellaisilta yksityisiltä kaupallisilta toimijoilta, joiden tarjoukset ovat voimassa vain niin lyhyen aikaa, ettei laissa asetettuja määräaikoja ole mahdollista noudattaa. Kyseeseen siten tulisivat tapaukset, joissa palveluntarjoajat toimivat sellaisilla sektoreilla, joiden ominaispiirteisiin kuuluu vain lyhyen aikaa voimassa olevat tarjoukset. Näitä ovat esimerkiksi tietyt laivarahtauspalvelut.

Pykälän 7 kohdan mukaan suorahankinta olisi mahdollinen, kun kysymys on tutkimusta, kokeilua, tuotekehitystä tai tieteellistä tarkoitusta varten valmistettavasta tavarasta. Edellytyksenä on, ettei kyseessä ole tavaran massatuotanto taloudellisessa tarkoituksessa. Kysymykseen voisivat siten tulla esimerkiksi kehitysprojektit, joissa tavaraa valmistetaan yksittäiskappaleita vain tilaajalle, esimerkiksi prototyyppi, eikä kaupallista menekkiä silmällä pitäen sarjatuotantona.

Pykälän 8 kohdan mukaan suorahankinta olisi mahdollista niiden tutkimus- ja kehittämispalvelujen hankinnassa, joita ei ole poissuljettu kokonaan lain soveltamisalasta sen 8 §:n perusteella. Tutkimuksella ja kehittämisellä tarkoitettaisiin tämän lain 3 §:n 16 kohdassa määriteltyä kuitenkin niin, että 8 kohdan suorahankintamahdollisuus olisi rajattu koskemaan vain tutkimukseen ja kehittämiseen liittyviä palveluja.

Kohdan suorahankintaperuste soveltuisi sellaisiin tutkimus- ja kehittämispalveluihin, josta hyöty koituu kokonaan hankintayksikölle sen omassa toiminnassa käytettäväksi ja jonka rahoittamisesta se kokonaan vastaa. Tutkimus- ja kehittämispalveluun liittyviä

riskejä ja hyötyjä ei tällöin jaeta, vaan ne jäävät yksinomaan hankintayksikölle. Tutkimus- ja kehittämispalvelusta saatavilla hyödyillä tarkoitetaan etenkin hankinnan kohteeseen liittyviä immateriaalioikeuksia, joiden tulisi jäädä yksinomaan hankintayksikön käyttöön ja hyödynnettäväksi. Esimerkiksi tavanomaisten tutkimuspalvelujen, kuten testauspalvelujen, ostojen voitaisiin katsoa täyttävän pykälän 8 kohdan mukaiset edellytykset.

Pykälän 8 kohdan mukaisen suorahankintaperusteen tarkoituksena on mahdollistaa siviilihankintoja suurempi liikkumavara tutkimukseen ja kehittämiseen liittyvissä palveluhankinnoissa. Tutkimuksen ja kehittämisen edistäminen on ratkaisevassa asemassa vahvistettaessa Euroopan unionin puolustuksen teollista ja teknologista perustaa. Samalla 8 kohdan mukainen suorahankintaperuste ei kuitenkaan saisi estää tasapuolista kilpailua tuotteen elinkaaren myöhemmissä vaiheissa.

Pykälän 9 kohdan mukaan suorahankinta olisi mahdollinen hankittaessa raaka-ainemarkkinoilla noteerattuja ja sieltä hankittavia tavaroita. Kyseeseen tulisi esimerkiksi polttoaineiden hankkiminen raaka-ainepörssistä.

Pykälän 10 kohdan mukaan suorahankinta olisi mahdollinen hankittaessa tavaroita erityisen edullisin ehdoin kaupallisen toiminnan päättävältä taholta tai pesän selvityksestä vastaavalta taholta. Kysymykseen voisivat tulla esimerkiksi konkurssipesän realisointitilanteet taikka liiketoiminnan päättymisen johdosta tapahtuva tavaroiden myynti markkinahintoja alempaan, erityisen edulliseen hintaan.

Pykälä vastaa osittain hankintalain 27 §:ää. Puolustus- ja turvallisuushankinnoissa ei kuitenkaan ole avointa menettelyä hankintamenettelynä, minkä vuoksi tässä laissa ei myöskään ole säännöksiä suorahankinnan käyttämisestä avoimen menettelyn jälkeen. Puolustus- ja turvallisuushankinnoissa suorahankinta on säädetyin edellytyksin mahdollinen myös neuvottelumenettelyn ja kilpailullisen neuvottelumenettelyn jälkeen. Puolustus- ja turvallisuushankinnoissa suorahankinta ei ole mahdollinen taiteellisin perustein. Näissä hankinnoissa suorahankinta ei ole mahdollinen myöskään suunnittelukilpailun perusteella, koska tässä laissa ei ole suunnittelukilpailua koskevia säännöksiä. Puolustus- ja turvallisuushankinnoissa suorahankinta on mahdollinen myös pykälän 4, 6 ja 8 kohdissa mainituilla perusteilla. Vastaavia säännöksiä ei sisälly hankintalakiin.

23 §. *Suorahankinta lisätilauksissa.* Pykälässä säädettäisiin suorahankinnan käyttämisestä alkuperäisen toimittajan kanssa tehtävissä lisätilauksissa. Säännös perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 28 artiklan 3 ja 4 kohtiin

Pykälän 1 momentin mukaan suorahankinta olisi mahdollinen alkuperäisen toimittajan kanssa tehtävissä tavarahankintaa koskevien lisätilausten tekemisessä, jos tavarantoimittajan vaihtaminen johtaisi suhteettomiin teknisiin vaikeuksiin tai yhteensopimattomuuteen. Alkuperäisen samoin kuin uudistettavien sopimusten voimassaoloaika voisi pääsääntöisesti olla enintään viisi vuotta. Pitempien sopimusten osalta lisätilaukset voidaan tehdä suorahankintana vain, jos toimitettujen tavaroiden, laitteistojen tai järjestelmien odotettu elinkaari ja toimittajan vaihtumisesta aiheutuvat tekniset ongelmat poikkeuksellisesti edellyttävät pidempää sopimusta. Näitä poikkeuksellisia tilanteita voivat olla esimerkiksi käyttöiältään pitkien taisteluhävittäjien tai sota-alusten huoltoon, ylläpitoon tai varaosiin liittyvät hankinnat.

Lähtökohtaisesti mahdollisten lisätilausten tarve olisi otettava huomioon hankinnan suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Siviilihankintoja koskevassa Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä on tulkittu tiukasti tekniseen yhteensopimattomuuteen liittyviä perusteita suorahankinnan tekemiselle. Tuomiossa C-385/02, komissio vs. Italia (Kok. 2004) tuomioistuin katsoi, että hankinnan kohteen vaikeus, arkaluonteisuus ja tekniseen yhteensopivuuteen liittyvät perusteet sopimuksen antamiselle vain yhdelle toimittajalle tulee pystyä yksityiskohtaisesti osoittamaan.

Pykälän 2 momentin mukaan suorahankinta olisi mahdollinen myös alkuperäiseltä sopijakumppanilta tilattavissa lisäurakoissa ja -palveluissa. Edellytyksenä on, että hankinnan toteuttaminen on ennalta arvaamattomista syistä osoittautunut välttämättömäksi alkuperäisen urakan tai palveluhankinnan suoritta-

miseksi ja, että sitä ei voida teknisistä tai taloudellisista syistä erottaa pääsopimuksesta ilman huomattavaa haittaa. Suorahankinta olisi mahdollinen myös tilanteissa, joissa hankinta voidaan erottaa alkuperäisen sopimuksen toteuttamisesta, mutta se on ehdottoman välttämätön alkuperäisen sopimuksen loppuun saattamiseksi. Lisäurakoiden tai -palvelujen arvo voi olla enintään puolet alkuperäisen hankintasopimuksen arvosta.

Pykälän 3 momentin mukaan suorahankinta olisi mahdollinen myös silloin, kun alkuperäisessä palveluhankinta- tai rakennusurakkasopimuksessa on jo kilpailutettu pituudeltaan määrätty optioehto, joka on huomioitu alkuperäisessä tarjouspyynnössä tai hankintailmoituksessa sekä sopimuksen arvon laskemisessa. Option käyttöön liittyy viiden vuoden aikarajoitus. Jos kuitenkin toimitettujen tavaroiden, laitteistoiden tai järjestelmien oletettu elinkaari ja toimittajan vaihtumisesta aiheutuvat tekniset ongelmat tätä edellyttävät, voi kuitenkin edellä mainittu voimassaoloaika olla viittä vuotta pidempi.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuomion C-385/02, komissio vs. Italia (Kok. 2004) mukaan option käyttöä koskeva aikarajoitus alkaa hetkestä, jolloin alkuperäinen sopimus tehtiin eikä hetkestä jolloin sopimuksen kohteena oleva rakennustyö valmistui. Säännös mahdollistaisi optioihin perustuvien lisätilausten joustavan tekemisen. Optioiden tulisi olla kuitenkin ennalta ajallisesti ja sisällöllisesti määriteltyjä, jotta tarjoajien tasapuolinen asema tulisi turvatuksi. Säännös ei siten mahdollistaisi yleisten, sisällöltään täsmentymättömien lisätilausten tekemistä suorahankintoina.

Pykälä vastaa pääosin hankintalain 28 §:ää. Tavarahankinnoissa sopimusten ja uudistettavien sopimusten voimassaoloaika voi olla enintään viisi vuotta. Rakennusurakoissa ja palveluhankinnoissa optiota on mahdollista käyttää viiden vuoden kuluessa alkuperäisen sopimuksen tekemisestä. Tässä laissa ei ole käyttöoikeusurakoita koskevia säännöksiä, eikä tämän vuoksi myöskään näihin liittyvää lisähankintamahdollisuutta.

24 §. *Kilpailullinen neuvottelumenettely.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi kilpailullisen neuvottelumenettelyn käyttöedellytyksistä. Säännös perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 1 artiklan 21 kohtaan ja 27 artiklan 1, 3 ja 8 kohtaan. Kilpailullista neuvottelumenettelyä koskevien säännösten tavoitteena on lisätä joustavuutta monimutkaisiin hankintoihin tarjoajien yhdenvertaisen kohtelun turvaavalla tavalla.

Hankintayksikkö voisi käyttää kilpailullista neuvottelumenettelyä pykälän 1 momentin mukaan erityisen monimutkaisissa hankinnoissa, joissa se ei pysty ennalta määrittelemään hankinnan oikeudellisia, rahoituksellisia tai teknisiä yksityiskohtia. Määrittelyn tulisi olla objektiivisesti arvioiden vaikeaa, joten hankintayksikön resurssiongelmiin liittyvät syyt eivät olisi säännöksessä tarkoitettu peruste menettelyn käytölle. Kilpailullisen neuvottelumenettelyn käyttökohteita ovat esimerkiksi korkean teknologian hankinnat, joissa innovatiivisten ratkaisujen huomioiminen voi olla erityisen tarkoituksenmukaista sekä hankinnat, joissa parhaan rahoituskeinon tai riskinjakomallin valintaa ei ole tarkoituksenmukaista tehdä ennakolta. Kilpailullisen neuvottelumenettelyn käytön edellytyksenä olisi lisäksi, että tarjousten valintaperusteena käytetään kokonaistaloudellista edullisuutta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 27 artiklan 3 kohdan mukaisesti tasapuolisen kohtelun erityisestä sisällöstä kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä. Tasapuolisen kohtelun vaatimukset on huomioitava erityisesti neuvotteluissa ja hankintamenettelyssä muuten tapahtuvassa tietojen antamisessa ehdokkaille ja tarjoajille.

Pykälän 3 momentin mukainen luottamuksellisuuden suoja edellyttäisi, että tarjoajien esittämiä ratkaisuehdotuksia ja muita hankintamenettelyssä merkityksellisiä tietoja käsitellään luottamuksellisina hankintamenettelyn aikana. Hankintayksikkö voisi kuitenkin pyytää ehdokkaiden suostumusta tietojen antamiseen muille tarjoajille, jolloin esimerkiksi ratkaisuehdotuksissa olevia tietoja voitaisiin käyttää tarjouspyynnön tekemisessä. Säännös perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 27 artiklan 3 kohtaan. Tarjouskilpailun jälkeen tarjoajien menettelyn aikana antamia tietoja tulisi käsitellä salassapidon osalta sen mukaisesti mitä julkisuuslaissa säädetään.

Hankintayksikkö voisi 4 momentin mukaisesti maksaa hankintamenettelyyn osallistuville raha- tai muita palkintoja. Säännös mahdollistaisi siten menettelyyn osallistuville aiheutuvien kulujen korvaamisen. Kulujen korvaaminen voi olla tarkoituksenmukaista, jotta menettelyyn osallistuvien resurssi- ja taloudelliset rasitukset eivät nouse kohtuuttomaksi. Kilpailullisen neuvottelumenettelyn käytön ei tulisi johtaa tilanteisiin, joissa normaalisti hankintayksikön vastuulle kuuluvaa suunnittelu- ja määrittelytyötä teetetään ilman korvausta yrityksillä, mikä saattaa pitemmällä aikavälillä vähentää yritysten kiinnostusta osallistua kilpailullisilla neuvottelumenettelyillä toteutettaviin hankintoihin tai johtaa ratkaisuehdotusten tason laskuun.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 29 §.

25 §. *Kilpailullisen neuvottelumenettelyn kulku.* Pykälässä säädettäisiin kilpailullisen neuvottelumenettelyn toteuttamisen vaiheista. Säännös perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 27 artiklan 2—7 kohtiin.

Pykälän 1 momentin mukaan kilpailullisesta neuvottelumenettelystä tulisi julkaista hankintailmoitus, jossa määritellään hankinta yleisellä tasolla. Hankinnasta olisi mahdollista laatia myös yksityiskohtaisempi hankekuvaus. Hankekuvauksen laatiminen voi olla käytännössä välttämätöntä hankintailmoituslomakkeiden suppeuden vuoksi.

Pykälän 2 momentissa säädetään, että hankintayksikön tulisi valita menettelyyn mukaan otettavat ehdokkaat soveltamalla lakiehdotuksen 46—54 §:n ehdokkaiden ja tarjoajien soveltuvuutta koskevia säännöksiä. Ehdokkaiden valinta tulisi tehdä hankinnan kohteeseen liittyvien perusteiden mukaisesti. Perusteet voivat liittyä esimerkiksi ehdokkaiden taloudelliseen ja rahoitukselliseen asemaan tai tekniseen ja ammatilliseen pätevyyteen. Hankintayksikkö aloittaa valitsemiensa ehdokkaiden kanssa neuvottelun hankinnan toteuttamiseen soveltuvien keinojen määrittelemiseksi. Ehdokkaiden kanssa käytävät neuvottelut voisivat koskea kaikkia sopimukseen liittyviä näkökohtia. Hankintayksikkö olisi siten vapaa käymään ehdokkaiden kanssa läpi erilaisiin teknisiin, oikeudellisiin tai rahoituksellisiin tekijöihin liittyviä vaihtoehtoja.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta käydä neuvotteluja vaiheittain. Vaiheittaisuudesta sekä sovellettavista tarjousten valintaan liittyvistä perusteista on ilmoitettava ennakolta. Neuvottelujen vaiheittaisuudella voidaan keventää hankintamenettelyä valitsemalla jatkoneuvotteluihin sellaiset ehdokkaat, joiden esittämät ratkaisut vastaavat parhaiten hankintayksikön tarpeita.

Neuvotteluja voidaan 4 momentin mukaan jatkaa siihen saakka, kunnes hankintayksikkö pystyy tekemään päätöksen hankinnan toteuttamista koskevasta yhdestä tai useammasta ratkaisumallista. Neuvottelujen päättymisestä on ilmoitettava neuvotteluun osallistuneille ehdokkaille.

Pykälän 5 momentin mukaan hankintayksikön on pyydettävä ehdokkailta neuvotteluissa esitettyihin ja määriteltyihin ratkaisuihin perustuvat tarjoukset. Tarjoukset pyydetään kaikilta menettelyn tässä vaiheessa mukana olevilta ehdokkailta. Tarjouksen on oltava tarjouspyynnössä esitettyjen hankkeen kohteen edellyttämien vaatimusten mukainen.

Pykälän 6 momentin mukaan tarjouksen valinnassa on sovellettava hankintailmoituksessa tai hankekuvauksessa ilmoitettuja vertailuperusteita. Tarjouksen valinnassa olisi myös noudatettava mitä siitä 57 §:ssä säädetään.

Pykälän 7 momentin mukaan tarjoajat voisivat hankintayksikön pyynnöstä täsmentää ja selkeyttää tarjouksiaan. Tarjousten täsmentäminen ja selkeyttäminen olisi mahdollista myös tarjouksen valinnan jälkeen, jolloin tarjoajaa voidaan pyytää myös vahvistamaan tarjouksessa olevia sitoumuksia. Tarjousten täsmentämisellä ja selkeyttämisellä ei kuitenkaan voitaisi muuttaa tarjouksen tai tarjouspyynnön perusosia kilpailua vääristävällä tai syrjivällä tavalla.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 30 §.

26 §. *Puitejärjestely.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi puolustus- ja turvallisuushankinnoissa käytettävien puitejärjestelyjen tekomenettelystä. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 29 artiklaan.

Pykälän tarkoituksena on mahdollistaa puitesopimusten käyttäminen julkisissa puolustus- ja turvallisuushankinnoissa säätämällä nimenomaisesti niistä menettelytavoista, joita puitesopimuksen osapuolien valinnassa ja puitesopimukseen perustuvien hankintojen tekemisessä noudatetaan. Puitejärjestelyllä tarkoitetaan lakiehdotuksen 3 §:n 1 momentin 13 kohdan mukaisesti hankintayksikön ja toimittajien välistä sopimusta tiettynä ajanjaksona toteutettavista hankintasopimuksista.

Pykälän 1 momentin mukaan hankintayksikkö kilpailuttaa puitejärjestelyyn otettavat toimittajat noudattaen ehdokkaiden ja tarjoajien valintaa sekä tarjouksen valintaa koskevia säännöksiä. Kilpailuttaminen olisi toteutettava rajoitetulla menettelyllä tai neuvottelumenettelyllä noudattaen näihin menettelyihin liittyviä määräaikoja ja ilmoittamisvelvoitteita. Puitejärjestely voidaan tehdä myös 22 §:ssä säädetyin edellytyksin suorahankintana.

Puitejärjestelyä voisivat käyttää erityisesti yhteishankintayksiköt pidempiaikaisena hankintamenettelynä. Laajoissa ja arvoltaan suurissa sopimuksissa puitesopimusten osapuolten valintavaihe on erityisen merkittävä. Järjestelyssä mukana olevista hankintayksiköistä ja niiden sopimusaikana todennäköisesti tekemistä hankinnoista tulisi antaa jo hankinnasta ilmoitettaessa riittävät tiedot.

Puitejärjestely voidaan tehdä yhden tai useamman toimittajan kanssa. Usean toimittajan kanssa tehtävään puitejärjestelyyn on valittava vähintään kolme toimittajaa, jos kelpoisuusehdot täyttäviä toimittajia ja hyväksyttäviä tarjouksia on riittävästi. Toimittajien vähimmäismäärää koskevalla edellytyksellä pyritään edistämään riittävää kilpailua puitejärjestelyissä.

Puitejärjestelyyn perustuvat hankintasopimukset on tehtävä 2 momentin mukaan puitejärjestelyn alkuperäisten osapuolten kesken. Järjestelyyn ei ole siten mahdollista ottaa puitejärjestelyn tekemisen jälkeen uusia osapuolia, vaan hankintayksikkö voi tehdä puitejärjestelyyn perustuvat hankinnat vain järjestelyssä mukana olevilta toimittajilta. Jos hankintayksikkö ei kuitenkaan halua käyttää hyväkseen puitejärjestelyn mahdollistamia joustavampia kilpailuttamismenettelyjä, hankintayksikkö voi kilpailuttaa hankinnan noudattamalla lain ilmoittamis- ja menettelytapavaatimuksia.

Lisäksi momentissa erikseen säädettäisiin, että puitejärjestelyä ei saa käyttää kilpailua vääristävällä, rajoittavalla tai estävällä tavalla.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin puitejärjestelyn enimmäiskestosta. Puitejärjestely voisi olla voimassa enintään seitsemän vuotta. Poikkeustapauksissa, hankinnan kohteen sitä välttämättä edellyttäessä, puitejärjestely voisi olla kestoltaan pidempi. Sopimuksen pidempää kestoa arvioitaessa on otettava huomioon toimitettujen tavaroiden, laitteistojen ja järjestelmien oletettu elinkaari ja tekniset ongelmat, joita toimittajan vaihtumisesta saattaa aiheutua.

Puitejärjestely soveltuu erityisesti sellaisten hankintojen toteuttamiseen, joissa tuotteet ja hinnat kehittyvät nopeasti eikä hankintayksikön kannalta ole tarkoituksenmukaista sitoutua kiinteisiin hintoihin ja ehtoihin. Käyttöalana olisivat myös hankinnat, joissa palvelun tai toimitettavien tavaroiden määrää ei ole tarkoituksenmukaista tai mahdollista etukäteen vahvistaa. Toisaalta menettelyn käyttö mahdollistaa kestoltaan melko pitkien sopimusten käytön.

Pykälä vastaa pääosin hankintalain 31 §:ää. Puolustus- ja turvallisuushankinnoissa ei ole hankintamenettelynä avointa menettelyä. Näissä hankinnoissa voidaan aina käyttää neuvottelumenettelyä. Nämä seikat koskevat myös puitejärjestelyä koskevaa tarjouskilpailua. Puolustus- ja turvallisuushankinnoissa puitejärjestelyn kesto voi olla pääsääntöisesti enintään seitsemän vuotta.

27 §. *Puitejärjestelyyn perustuvat hankinnat.* Pykälässä säädettäisiin, että yhden tai useamman toimittajan kanssa tehtyyn puitejärjestelyyn perustuvat hankinnat voitaisiin tehdä ilman kilpailuttamista, jos puitejärjestelyn ehdot on vahvistettu järjestelyssä. Puitejärjestelyn ehtojen tulisi olla tällöin osapuolia sitovia. Hinnan osalta vähintään hinnan muodostamista koskevan säännön tulisi olla osapuolia sitova.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin yhden toimittajan kanssa tehtyyn puitejärjestelyyn perustuvien hankintojen tekemisestä puitejärjestelyn ehtojen mukaisesti. Menettely ei käytännössä poikkeaisi hankintasopimuksis-

ta, joissa toimitukset on sovittu tapahtuvaksi tilauksen perusteella ennalta sovittujen ehtojen mukaisesti. Puitejärjestelyssä hankintayksikkö voisi tarpeen vaatiessa kuitenkin pyytää toimittajaa täsmentämään tarjoustaan.

Pykälän 2 momentin mukaan myös usean toimittajan kanssa tehtyyn puitejärjestelyyn perustuvat hankinnat voitaisiin tehdä ilman kilpailuttamista, jos kaikki järjestelyn ehdot on vahvistettu etukäteen. Hankinnat voitaisiin tällöin toteuttaa esimerkiksi tilauksin kyseisen tavaratyypin osalta parhaan tarjouksen tehneeltä toimittajalta. Jos parhaan tarjouksen tehneellä toimittajalla ei hankintayksikön tilaustarpeen syntyessä olisi kuitenkaan mahdollisuutta toteuttaa hankintaa, olisi hankintayksiköllä oikeus valita hankinnan toteuttajaksi toiseksi tullut tarjoaja. Hankinta voitaisiin toteuttaa ilman kilpailutusta myös siinä tapauksessa, että hankittavien tuotteiden tai palveluiden määräarvio sekä etusijajärjestys mukaan otettavien toimittajien välillä on määritetty etukäteen puitejärjestelyssä edellyttäen, että hankinnassa noudatetaan määriteltyä etusijajärjestystä ja määräarvioita

Jos osa puitejärjestelyn ehdoista on jätetty avoimeksi, hankintayksikön on kilpailutettava puitejärjestelyyn perustuvat hankinnat 3 momentin mukaisesti.

Pykälän 3 momentti koskisi sellaista useamman toimittajan kanssa tehtävää puitejärjestelyä, jonka kaikkia ehtoja ei ole järjestelyssä vahvistettu. Puitejärjestelyyn perustuvien hankintojen kilpailuttaminen edellyttää tällöin kirjallisten tarjousten pyytämistä puitejärjestelyyn otetuilta toimittajilta. Tarjousaikaa asetettaessa on huomioitava muun muassa hankintasopimuksen kohteen monimutkaisuus sekä tarjousten tekemisen edellyttämä aika. Tarjouspyynnössä voidaan hankinnan kohdetta ja menettelyn ehtoja täsmentää, kunhan tämä ei johda olennaisiin muutoksiin.

Tarjouksista on valittava paras noudattaen ennalta tarjouspyynnössä asetettua valintaperustetta ja vertailuperusteita, joiden ei tarvitse olla samoja kuin puitejärjestelyä koskevassa tarjouskilpailussa. Hankintojen kilpailuttaminen voidaan siten toteuttaa kevein menettelytavoin, vaikka kyseisen hankinnan arvo ylittäisi 12 §:ssä tarkoitetun EU-kynnysarvon.

Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 29 artiklan 3 ja 4 kohtiin ja on samansisältöinen kuin hankintalain 32 §.

6 luku Velvollisuus ilmoittaa hankinnoista ja määräajat

28 §. *Ilmoitusvelvollisuus.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi hankintojen ilmoitusvelvoitteesta. Säännös perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 30—32 artiklaan.

Pykälän 1 momentin mukaisesti hankintayksikön on toimitettava julkaistaviksi hankintailmoitus, jonka tulee sisältää riittävät tiedot hankinnasta osallistumishakemusten tekemiseksi. Hankintailmoituksen julkaisemisvelvoite koskee suorahankintaa lukuun ottamatta kaikkia hankintamenettelyjä käyttäen tehtäviä hankintoja. Hankintailmoituksen julkaisemisvelvollisuutta on tulkittu siviilihankintoja koskevassa Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä ankarasti (esimerkiksi tuomiot C-323/96 komissio vs. Belgia (Kok. 1998, s. I-5063) ja C-385/02, komissio vs. Italia (Kok. 2004)).

Hankintailmoituksen julkaisemisvelvollisuus koskee EU-kynnysarvot ylittäviä tavarahankintoja, palveluhankintoja ja rakennusurakoita. Liitteen B palveluhankintoja koskisi kuitenkin ainoastaan jälki-ilmoitusvelvoite.

Pykälän 2 momentissa säädetään hankintayksikön velvollisuudesta tehdä jälki-ilmoitus. Jälki-ilmoitusvelvoitteella tarkoitetaan hankintasopimuksen tekemisen jälkeen julkaistavaa ilmoitusta tehdystä hankinnasta. Jälki-ilmoitusvelvoitteet liittyvät valvontatarkoituksiin sekä tilastollisiin tarkoituksiin. Jälki-ilmoitusvelvoite koskisi suorahankintaa lukuun ottamatta kaikkia hankintamenettelyjä käyttäen tehtyjä hankintoja. Puitejärjestelyjen osalta jälki-ilmoitus tulisi tehdä puitejärjestelystä, mutta ei kuitenkaan siihen perustuvista yksittäisistä hankintasopimuksista. Jälki-ilmoitusvelvoite koskisi myös liitteen B mukaisia toissijaisia palveluhankintoja koskevia sopimuksia. Liitteen B mukaisia toissijaisia palveluhankintoja koskevasta jälki-ilmoituksesta tulisi käydä ilmi saako ilmoituksen julkaista. Myös hankinnan keskeyttämisestä olisi tehtävä jälki-ilmoitus. Tästä

jälki-ilmoituksesta tulisi käydä ilmi keskeyttämisen perusteet.

Pykälän 3 momentissa kiellettäisiin hankintayksikköä julkaisemasta jälki-ilmoituksessa tietoja, joiden julkaiseminen olisi vastoin yleisen edun ja erityisesti valtion turvallisuusetujen suojaamiseksi annettuja säännöksiä. Momentissa huomioidaan puolustus- ja turvallisuushankintoihin liittyvä erityinen tarve suojata hankintaan liittyvää tietoaineistoa. Esimerkiksi hankittavan asejärjestelmän suorituskykyyn tai teknisiin ominaisuuksiin liittyviä tietoja ei hankintayksikön tulisi lähtökohtaisesti julkaista jälki-ilmoituksessa. Samoin valtion turvallisuusetujen turvaaminen voi edellyttää, että hankittavien järjestelmien tai ampumatarvikkeiden lukumäärää ei ilmoiteta. Jälki-ilmoituksessa ei tulisi myöskään julkaista tietoja, joiden julkitulo vaarantaisi liikesalaisuuksien säilymistä tai haittaisi tarjoajien välistä kilpailua.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin hankintayksikön mahdollisuudesta lyhentää säädettyjä tarjousaikoja julkaisemalla ennakkoilmoitus. Ennakkoilmoituksella tarkoitetaan varainhoitovuoden alussa julkaistavaa ilmoitusta hankintayksikön seuraavan vuoden hankinnoista, jotka ylittävät ennakkoilmoitusrajan. Ennakkoilmoituksen tarkoituksena on antaa yrityksille alustavia tietoja hankintayksikön tulevista hankinnoista. Ennakkoilmoituksen julkaiseminen oikeuttaa hankintayksikön lyhentämään tarjousmenettelyn määräaikoja 31 §:n mukaisesti.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin hankintayksikön mahdollisuudesta julkaista suorahankintaa koskeva ilmoitus. Kyseessä on hankintayksikön vapaaehtoinen ilmoitus, jolla lisätään hankintojen avoimuutta sekä ohjataan ja rajataan käytettävissä olevia oikeussuojakeinoja. Kun ilmoitus on julkaistu, hankintayksikön tulee odottaa 14 päivän valitusaika ennen hankintasopimuksen tekemistä. Määräaika hankintasopimuksen tekemiselle lasketaan ilmoituksen julkaisemista Euroopan unionin virallisessa lehdessä. Suorahankintaa koskevan ilmoituksen julkaiseminen ja määräajan noudattaminen ilmoituksen julkaisemisen jälkeen estävät muutoksenhakuviranomaista toteamasta hankintasopimusta tehottomaksi lain 98 §:ssä säädetyllä tavalla, vaikka myöhemmin ilmenisi, ettei hankinnalle olisi ollut laillista perustetta.

Pykälän 6 momentissa kiellettäisiin hankintayksikköä julkaisemasta hankintaa koskevia ilmoituksia muualla ennen niiden lähettämistä Euroopan unionin virallisten julkaisujen toimistoon. Samoin muualla julkaistuun ilmoitukseen ei saisi sisältyä sellaisia tietoja, joita ei ole julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä. Säännöksellä pyritään turvaamaan mahdollisten ehdokkaiden ja tarjoajien tasapuolinen kohtelu koko Euroopan unionin alueella keskittämällä hankintaa koskevien ilmoitusten julkaisu Euroopan unionin virallisen lehden täydennysosan verkkoversioon (TED, Tenders Electronic Daily), joka on avoin ja yleisesti tunnettu Euroopan unionin jäsenvaltioiden julkisten hankintojen ilmoituspaikka.

Pykälän 7 momentin mukaan tarkemmat säännökset ilmoitusvelvoitteista, ilmoitusten lähettämisestä sekä käytettävistä viestintävälineistä, ilmoitusten sisällöstä, julkaisemisesta sekä muista ilmoitusvelvollisuuteen liittyvistä seikoista ehdotetaan annettavaksi valtioneuvoston asetuksella. Asetuksella säädettäisiin muun muassa puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 30 ja 32 artiklan sekä direktiivin liitteiden IV, VI ja VIII mukaisesti hankinnassa käytettävistä ilmoituksista, yhteisen hankintanimikkeistön (CPV) käyttämisestä sekä ilmoitusten toimittamistavoista ja siihen liittyvistä teknisistä seikoista. Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 69 artiklan mukaisesti Euroopan komissio voi 67 artiklassa tarkoitettua neuvoa-antavaa komiteaa kuultuaan muuttaa muun muassa direktiivin ilmoitusvelvoitteisiin liittyviä säännöksiä, tietojen toimittamisen ja julkaisemisen menettelytapoja koskevia velvoitteita sekä hankintanimikkeistön viitenumerointia. Euroopan komission säädöksin säädetään myös vakioilmoituslomakkeiden käytöstä (esimerkiksi vakiolomakkeiden käytöstä hankintailmoituksissa annettu komission direktiivi 2001/78/EY). Mainitut ilmoitusvelvoitteisiin liittyvät hankintadirektiiviin perustuvat säännökset, niihin mahdollisesti tehtävät muutokset sekä muut unionin oikeuden ilmoituksiin liittyvät teknisluonteiset velvoitteet on tarpeen saattaa kansallisesti voimaan mahdollisimman joustavalla tavalla.

29 §. *Vähimmäismääräajat ja määräaikojen laskeminen.* Ehdotettu tarjousmenettelyn määräaikoja koskeva säännös perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 33 artiklan 1 ja 2 kohtiin. Määräaikojen tavoitteena on turvata tarjoajille riittävä aika ilmoittautua tarjouskilpailuun, ottaa selko tarjouspyynnön sisällöstä sekä laatia tarjous.

Hankintayksiköillä on lähtökohtaisesti oikeus määritellä osallistumishakemusten ja tarjousten tekemiselle varattava aika. Pykälän 1 momentin mukaisesti hankintayksikön on kuitenkin määräaikoja asettaessaan otettava huomioon hankinnan monitahoisuuteen, laajuuteen ja luonteeseen liittyvät seikat. Tarjousten laatimisen edellyttämän ajan lisäksi hankintayksikön on huomioitava myös tarjoukseen liittyvien todistusten ja selvitysten hankkimiseen ja laatimiseen tarvittava aika sekä tarjousten ja asiakirjojen toimittamisen edellyttämä aika käytettäessä hankintayksikön vaatimia viestintätapoja.

Rajoitetun menettelyn, neuvottelumenettelyn ja kilpailullisen neuvottelumenettelyn osallistumishakemusten tekemisen määräaikojen laskeminen aloitettaisiin sitä päivää seuraavasta päivästä, jona hankintailmoitus on lähetetty julkaistavaksi. Säännöksessä on huomioitu määräaikoihin, päivämääriin ja määräpäiviin sovellettavista säännöistä annetun neuvoston asetuksen 1182/1971/ETY, Euratom, 3 artiklan 1 kohta, joka edellyttää määräaikojen laskemisen aloittamista hankintailmoituksen lähettämistä seuraavasta päivästä. Rajoitetun menettelyn kaksivaiheisuudesta johtuen rajoitetun menettelyn tarjousten määräaika alkaisi kuitenkin tarjouspyynnön lähettämispäivästä.

Pykälän 2 momentin mukaan rajoitetussa menettelyssä, neuvottelumenettelyssä sekä kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä osallistumishakemusten tekemiselle on varattava vähintään 37 päivää hankintailmoituksen lähettämispäivää seuraavasta päivästä. Vastaavasti 3 momentin mukaisesti rajoitetun menettelyn tarjousaika lasketaan tarjouspyynnön lähettämispäivästä ja sen on oltava vähintään 40 päivää. Neuvottelumenettelyssä ja kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä tarjousajan on oltava kohtuullinen ottaen huomioon hankinnan laatu, laajuus ja muut siihen liittyvät seikat. Jos vähimmäismääräajat ovat hankinnan kohteen ja tarjousten tekemisen vaatiman ajan kannalta liian lyhyitä, hankintayksikön tulee pidentää tarjousten tekemisen määräaikoja.

Pykälä vastaa pääosin hankintalain 36 §:ää. Puolustus- ja turvallisuushankinnoissa ei ole avointa menettelyä eikä käyttöoikeusurakkaa eikä näitä koskevia määräaikoja.

30 §. *Nopeutettu menettely.* Pykälässä säädettäisiin määräaikojen lyhentämisestä tilanteissa, joissa määräaikojen noudattaminen on kiireen vuoksi mahdotonta. Säännös perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 33 artiklan 7 kohtaan.

Pykäläehdotuksen mukaan osallistumishakemusten määräaikaa voidaan lyhentää, jos määräajan noudattaminen on kiireen vuoksi mahdotonta. Määräaikojen lyhentäminen olisi mahdollista rajoitetussa menettelyssä ja neuvottelumenettelyssä. Nopeutettuun menettelyyn oikeuttavalta kiireeltä ei edellytetä samanlaista poikkeuksellisuutta ja äärimmäisyyttä kuin suorahankinnan edellytyksenä olevalta kiireeltä. Nopeutettu menettely on avoimempi ja siten sen käyttöedellytyksiä ei ole tulkittava yhtä ankarasti kuin 22 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitetun kiireeseen perustuvan suorahankinnan käyttöedellytystä.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 37 §.

31 §. *Määräaikojen lyhentäminen.* Pykälässä säädettäisiin mahdollisuudesta lyhentää tarjousaikaa sekä osallistumishakemuksen tekemisen määräaikaa. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 33 artiklan 3—5 kohtiin. Tarkoituksena on mahdollistaa sähköisten menettelytapojen käyttämisestä aiheutuvan ajan säästön huomioiminen sekä toisaalta kannustaa sähköisten menettelytapojen käyttämiseen.

Pykälän 1 momentin mukaan määräaikoja voitaisiin lyhentää seitsemällä päivällä rajoitetussa menettelyssä, neuvottelumenettelyssä ja kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä, jos hankintailmoitukset lähetetään sähköisesti noudattaen säädettyjä vaatimuksia. Määräajan lyhentäminen koskisi osallistumishakemusten tekemisen määräaikaa.

Rajoitetussa menettelyssä voidaan 2 momentin mukaan lyhentää tarjousaikaa vähintään 22 päivään, jos hankintayksikkö on toi-

mittanut julkaistavaksi ennakkoilmoituksen. Momentissa lisäksi säädettäisiin tällaista ennakkoilmoitusta koskevista määräaikaedellytyksistä.

Pykälän 3 momentin mukaan rajoitetussa menettelyssä tarjousaikaa voitaisiin lisäksi lyhentää viidellä päivällä, jos tarjouspyyntöasiakirjat on asetettu kokonaisuudessaan internetiin ehdokkaiden saataville hankintailmoituksen julkaisupäivänä. Tällöin edellytetään, että hankintailmoituksessa on ilmoitettu, mistä internet-osoitteesta tarjousasiakirjat ovat saatavilla. Määräaikojen lyhentäminen edellyttää käytettävien sähköisten menettelyjen täyttävän hankintadirektiivin liitteen VI mukaiset vaatimukset, joista ehdotetaan säädettäväksi kansallisesti erikseen asetuksella.

Pykälä vastaa pääosin hankintalain 38 §:ää. Puolustus- ja turvallisuushankinnoissa ei ole avointa menettelyä eikä sitä koskevia määräaikoja.

32 §. *Määräaikojen pidentäminen.* Pykälässä säädettäisiin määräaikojen pidentämisestä tilanteissa, joissa tarjouspyyntöasiakirjoja tai niihin liittyneitä lisätietoja ei ole toimitettu määräaikojen kuluessa tai tarjousten tekeminen edellyttää hankinnan kohteeseen tarkempaa tutustumista tai tarjouspyyntöasiakirjojen tarkastamista paikan päällä. Säännös perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 33 artiklan 6 kohtaan.

Määräaikoja tulisi kaikissa menettelyissä pidentää siten, että tarjoajat pystyvät perehtymään tarjousten laatimisessa tarvittaviin tietoihin. Määräajan pidentämiselle ei ehdoteta asetettavan tarkempia aikarajoja, joten hankintayksikön tulisi käyttää kohtuuharkintaa ottaen huomioon muun muassa tarjoajien tasapuoliseen kohteluun ja suhteellisuuteen liittyvät vaatimukset. Tarjousajan pidentämisen hankintamenettelyn jo käynnistyttyä tulisi olla poikkeuksellista. Tarjousten tekemiseen vaatima aika tulee pääsääntöisesti huomioida hankintaa suunniteltaessa.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 39 §.

7 luku Tarjouspyyntö ja hankinnan kohteen määrittely

33 §. *Tarjouspyyntö.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi yleisistä tarjouspyyntöön liittyvistä kysymyksistä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että tarjouspyyntö tulisi tehdä kirjallisesti. Kirjallisen muodon vaatimus on arvoltaan merkittävissä hankinnoissa luonnollinen edellytys hankintamenettelyn asianmukaiselle toteuttamiselle sekä myöhemmälle todentamiselle. Tarjouspyyntö voi koostua useista asiakirjoista, jotka koskevat hankintaa, tarjousmenettelyä sekä tulevaa hankintasopimusta. Tarjouspyyntöön voi sisältyä myös liiteasiakirjoja, kuten piirustuksia, teknisiä määrityksiä, laskelmia sekä sopimusehtoja. Tarjouspyynnössä tai hankintailmoituksessa pyydettäisiin tarjoajia esittämään kirjallisesti ja määräaikaan mennessä tarjouksensa.

Tarjouspyynnön tarkoituksena on hankinnan kohteen ja sen toteuttamiseen liittyvien seikkojen kuvaaminen siten, että sen perusteella saadaan yhteismitallisia ja vertailukelpoisia tarjouksia, joiden perusteella tarjouksia voidaan tasapuolisesti verrata. Tarjouspyyntöjen sisällön puutteellisuudesta johtuva tarjousten vertailukelvottomuus on hankintalakia koskevassa oikeuskäytännössä katsottu yhdeksi merkittävimmistä hankintamenettelyjä koskevaksi yksittäiseksi ongelmaksi. Yhteismitattomat tarjoukset ovat käytännössä johtaneet tarpeeseen täsmentää tarjouspyyntöä tai tarjouksia hankintamenettelyn aikana tarjoajien tasapuolisen kohtelun vaarantavalla tavalla.

Tarjouspyyntö täydentää hankintailmoitusta. Käytännössä hankintailmoituksessa ei voida tila- ja muiden rajoitteiden vuoksi kuvailla hankintaan liittyviä asioita kovin täsmällisesti, joten yleensä tarjouspyyntö laaditaan erikseen. Niitä tilanteita varten, jolloin tarjouspyyntö ja hankintailmoitus eroaisivat sisällöltään toisistaan, säädettäisiin 2 momentissa hankintailmoituksen ensisijaisuudesta. Oikeusohje vastaa hankintalain 40 §:n 2 momenttia sekä hankintalain osalta oikeuskäytännössä vahvistettua periaatetta hankintailmoituksen ensisijaisuudesta (esimerkiksi MAO 36/02)

Tarjouspyynnön ollessa erityisen laajan tai sisältäessä sellaista aineistoa, jonka toimittamisesta aiheutuu erityisiä kustannuksia, hankintayksikkö voisi pykälän 3 momentin mukaan periä näiden erityisten kustannusten kattamiseksi maksun. Oikeus maksun perimiseen ilmenee epäsuorasti muun muassa puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 34 artiklan 3 kohdasta. Tarjouspyyntöä koskevan maksun tulisi olla kohtuullinen ja sen tarkoituksena ei tulisi olla hankintayksikön normaalien tarjousasiakirjojen laatimiseen liittyvien työkustannusten tai tavanomaisten materiaalikustannusten kattaminen. Erityisiä kustannuksia voivat olla esimerkiksi tarjouspyyntöön sisältyvistä piirustuksista, näytteistä tai erityisistä materiaaleista aiheutuvat kustannukset. Hankintayksikkö voi palauttaa maksun sellaisille tahoille, jotka tekevät hankinnan kohdetta koskevan tarjouksen. Menettelystä tulee ilmoittaa tarjouspyynnön pyytäville tahoille ennakolta.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 40 §.

34 §. *Tarjouspyynnön sisältö.* Koska tarjouspyyntö on hankintamenettelyn yksi keskeisimmistä asiakirjoista, ehdotetaan tarjouspyynnön sisältöä koskevat yleiset periaatteet ja vaatimukset koottavaksi yhteen pykälään.

Tarjouspyynnön yksityiskohtaiseen sisältöön liittyvät vaatimukset vaihtelevat eri hankintamenettelyissä. Rajoitetussa menettelyssä tarjoajan kelpoisuusehdot, tarjouksen valintaperuste sekä vertailuperusteet ilmoitetaan jo kehotettaessa ehdokkaita osallistumishakemusten jättämiseen ja niitä sovelletaan jo aiemmassa tarjousmenettelyn vaiheessa. Rajoitetussa menettelyssä tarjouspyynnössä ei siten ole enää tarpeen ilmoittaa tarjoajan kelpoisuuteen ja valintaan liittyviä vaatimuksia. Kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä hankintailmoituksessa on ilmoitettava tarjouksen valintaperuste. Vertailuperusteiden suhteellinen painotus voidaan kuitenkin ilmoittaa vasta hankekuvauksessa puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 47 artiklan 2 kohdan mukaisesti.

Pykälän 1 momentissa luetellut tarjouspyynnön sisältöä koskevat vähimmäisvaatimukset perustuvat puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 18 artiklan 1 kohtaan, 34 artiklan 5 kohtaan sekä 47 artiklan 2 kohtaan. Tarjouspyynnön on siten sisällettävä hankinnan kohteen määrittely muun ohessa teknisin eritelmin esitettynä. Tarjouspyynnössä on lisäksi oltava viittaus julkaistuun hankintailmoitukseen, tarjousaikaa ja lähettämispaikkaa koskevat tiedot, tarjousten voimassaoloaika sekä tieto kielestä tai kielistä, joilla tarjoukset on laadittava. Tarjouspyyntö voidaan laatia suomen tai ruotsin kielellä taikka jollakin muulla Euroopan unionin virallisella kielellä. Hankintayksikön päätettävissä on millä kielillä tarjoukset tulisi tehdä.

Tarjouspyynnössä on oltava myös tieto tarjouksen valintaperusteesta sekä kokonaistaloudellisen edullisuuden ollessa valintaperuste, myös vertailuperusteista ja vertailuperusteiden painotuksesta tai kohtuullisesta vaihteluvälistä taikka poikkeuksellisessa tapauksissa vähintään tärkeysjärjestyksestä. Siviilihankintoja koskevassa oikeuskäytännössä on katsottu, että tarjousten arvioinnissa käytettävät perusteet tulee ilmoittaa nimenomaisesti tarjouspyynnössä tai hankintailmoituksessa, joten riittävää ei ole, että arviointiperusteet käyvät esimerkiksi välillisesti ilmi tarjouspyynnössä esitetyistä vaatimuksista.

Tarjouspyyntöön on sisällytettävä myös alihankintasopimuksia, huoltovarmuutta ja tietoturvallisuutta koskevat vaatimukset. Alihankintasopimuksia koskevista vaatimuksista säädettäisiin lain 60—67 §:ssä, huoltovarmuutta koskevista vaatimuksista 42 §:ssä ja tietoturvallisuutta koskevista vaatimuksista 41 ja 54 §:ssä

Tarjouspyynnöstä tulisi käydä ilmi myös tarjoajan kelpoisuutta koskevat edellytykset sekä luettelo asiakirjoista, jotka tarjoajien on toimitettava kelpoisuuden todistamiseksi. Tarjoajien soveltuvuuden arvioinnissa käytettävien perusteiden ilmoittaminen on tarjoajien tasapuolisen kohtelun ja avoimuuden vuoksi tärkeää. Edellä mainitut tiedot voidaan ilmoittaa myös hankintailmoituksessa. Ratkaisevaa olisi, että tarjoajilla on ollut tasapuoliset mahdollisuudet saada tiedot ennen hankintamenettelyn aloittamista.

Pykälän 2 momentin mukaan tarjouspyynnössä tai hankintailmoituksessa tulisi edellä mainittujen tietojen lisäksi ilmoittaa myös sellaiset muut tiedot, joilla on olennaista merkitystä hankintamenettelyssä sekä tarjo-

uksen tekemisessä. Tarjouspyynnössä ilmoitettavat tiedot riippuvat hankinnan sisällöstä, koosta ja luonteesta. Lähtökohtana on 1 momentin mukaisesti, että tarjoajilla on riittävät tiedot vertailukelpoisten tarjousten tekemiseen. Toisaalta tarjouspyyntö on lopullinen, joten tarjouspyynnössä esitetyistä edellytyksistä ei yleensä voida poiketa.

Tarjouspyynnössä ilmoitettavia tietoja voisivat olla muun muassa tieto vaihtoehtoisten tarjousten esittämisen sallittavuudesta, osatarjousten sallittavuudesta sekä hankinnan vaihtoehtoisiin toteutustapoihin liittyvät vähimmäisvaatimukset, jos vaihtoehtoja halutaan sallia. Tarjouspyynnössä tulisi myös mainita, jos on tarkoitus tehdä hankintasopimus useamman kuin yhden tarjoajan kanssa esimerkiksi huoltovarmuuteen liittyvistä syistä. Tarjouspyynnössä tulisi ilmoittaa myös hankintasopimuksen erityisehdot, jos hankintayksikkö haluaa soveltaa erityisehtoja 40 §:n mukaisesti. Tarjouspyynnössä tulisi ilmoittaa myös sellaiset sopimusehdot, joilla on merkitystä tarjousten tekemisessä. Tällaiset ehdot voivat vaikuttaa esimerkiksi tarjouksen hintaan.

Pykälä on pääosin samansisältöinen kuin hankintalain 41 §. Puolustus- ja turvallisuushankintalaissa tarjouspyyntöön tai hankintailmoitukseen tulee sisältyä myös mahdolliset alihankintasopimuksia, tietoturvallisuutta sekä huoltovarmuutta koskevat vaatimukset.

35 §. *Tarjouspyynnön lähettäminen ja asettaminen ehdokkaiden ja tarjoajien saataville.* Pykälässä säädettäisiin tarjouspyynnön antamisesta. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 34 artiklan 4 kohtaan.

Pykälän 1 momentin mukaisesti tarjouspyyntö toimitettaisiin rajoitetussa menettelyssä neuvottelumenettelyssä ja kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä vain niille tarjoajille, jotka on valittu hankintamenettelyyn. Tarjouspyyntö on lähettävä samanaikaisesti kaikille tarjoajille.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tarjouspyyntöön liittyvien lisätietojen toimittamisen määräajoista nopeutetussa menettelyssä, rajoitetussa menettelyssä ja neuvottelumenettelyssä. Lisätiedot tulee toimittaa vähintään neljä päivää ennen tarjousajan päättymistä, jos tiedot on pyydetty riittävän ajoissa.

Pykälä vastaa pääosin hankintalain 42 §:ää. Puolustus- ja turvallisuushankinnoissa ei ole avointa menettelyä eikä sen tarjouspyyntöä koskevia säännöksiä.

36 §. *Neuvottelukutsu.* Pykälässä säädettäisiin neuvottelumenettelyssä ja kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä ehdokkaille lähetettävän neuvottelukutsun sisällöstä. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 34 artiklan 5 kohtaan.

Neuvottelukutsu lähetettäisiin niille osallistumishakemuksen jättäneille ehdokkaille, jotka on valittu osallistumaan tarjouskilpailuun. Neuvottelukutsun tulisi 1 momentin mukaan sisältää neuvottelumenettelyssä tarjouspyynnön ja kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä hankekuvauksen, jos hankintayksikkö on laatinut sellaisen. Vaihtoehtoisesti neuvottelukutsussa voi olla ilmoitus siitä, mistä asiakirjat ovat saatavissa, pyytämiseen liittyvä määräaika sekä tieto mahdollisesti perittävistä maksuista.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että tarjouspyynnön sisällön osalta sovellettaisiin 34 §:n 1 momentissa olevia vähimmäisvaatimuksia, sillä tarkkuudella kuin nämä tiedot voidaan ilmoittaa. Kilpailullista neuvottelumenettelyä koskevan kutsun tulisi sisältää tieto neuvotteluvaiheen aloittamisajankohdasta ja tieto osoitteesta, jossa neuvottelut tullaan käymään sekä kielestä, jolla neuvottelu tullaan käymään. Kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä ei tarjousaikaa voida vielä hankintamenettelyn kulkuun liittyvistä syistä menettelyn tässä vaiheessa ilmoittaa.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 43 §.

37 §. *Hankinnan tekninen määrittely.* Pykälässä säädettäisiin teknisten eritelmien käyttämisestä hankinnan kohteen kuvaamisessa. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 18 artiklaan.

Tekniset eritelmät liittyvät erityisesti tavarahankintojen ja rakennusurakoiden ominaisuuksien tekniseen määrittelyyn. Vaikka teknisten eritelmien käsite on palveluhankinnoissa vieraampi, olisi myös palveluhankinnoissa hankinnan kohteen kuvauksessa noudatettava ehdotettuja säännöksiä. Palveluhankintoihin soveltuu erityisesti palveluihin

liittyvien vaatimusten kuvaaminen suorituskyvyn tai toiminnallisten vaatimusten perusteella. Palvelujen osalta käytettävissä on myös joitakin standardeja, jotka voivat soveltua hankinnan kohteen määrittelyyn.

Pykälän 1 momentin mukaisesti tekniset eritelmät tulisi esittää hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä. Käytettäessä kilpailullista neuvottelumenettelyä hankintayksikkö voi kuitenkin määritellä hankintaa koskevat tekniset vaatimukset hankintamenettelyn aikana esitettyjen ratkaisuehdotusten perusteella. Lisäksi momentissa ehdotetaan säädettäväksi teknisiä eritelmiä koskeva yleinen säännös eritelmien laatimisesta tarjoajien tasapuolisen kohtelun turvaavalla tavalla sekä siten, ettei niillä estetä kilpailua.

Tekniset eritelmät voitaisiin esittää viittaamalla standardeihin, teknisiin hyväksyntöihin tai suunnitteluun, laskentaan tai rakennusurakoiden toteuttamiseen tai tuotteiden tuottamiseen liittyviin teknisiin eritelmiin esitetyssä etusijajärjestyksessä. Käytettäessä tällaista viittausta standardiin tai muuhun tekniseen määrittelyyn myös sellaiset tuotteet, palvelut tai materiaalit, jotka eivät ole viitatun standardin tai muun teknisen määrittelyn mukaisia, mutta jotka täyttävät niissä asetetut, hankinnan kohteeseen liittyvät vaatimukset, on hyväksyttävä. Tämän vuoksi viittaukseen tulee liittää ilmaisu ”tai vastaava”.

Tekniset eritelmät voitaisiin ilmoittaa 2 momentin mukaisesti paitsi viittaamalla tekniseen määrittelyyn, myös esittämällä hankinnan kohteelta edellytettäviä suorituskykyä ja toiminnallisia ominaisuuksia koskevia vaatimuksia. Tällöin tarjoajat voivat esittää tarjouksia, jotka perustuvat moniin erilaisiin teknisiin ratkaisuihin. Tarjousten vertailukelpoisuus ja tarjoajien syrjimättömän kohtelu edellyttävät, että suorituskykyyn ja toiminnallisiin ominaisuuksiin liittyvät vaatimukset ovat riittävän täsmällisiä. Tekniset eritelmät voitaisiin laatia myös viittaamalla osittain standardeihin tai muihin teknisiin määrittelyihin ja osittain suorituskykyä ja toiminnallisia ominaisuuksia koskeviin vaatimuksiin. Hankintayksikkö voisi lisäksi ilmoittaa pitävänsä tiettyjä standardeja tai muita teknisiä määrittelyjä olettamana suorituskykyä tai toiminnallisia ominaisuuksia koskevien vaatimusten täyttymisestä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että tekniset eritelmät voidaan 2 momentissa säädetystä poiketen laatia siten, että niissä otetaan huomioon pakolliset, esimerkiksi tuoteturvallisuuteen liittyvät kansalliset tekniset säännökset tai tekniset vaatimukset, jotka valtion on täytettävä kansainvälisten standardointisopimusten nojalla.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, ettei teknisissä eritelmissä saa mainita tiettyä valmistajaa, viitata tavaramerkkiin, patenttiin, tyyppiin, alkuperään tai tuotantoon siten, että viittaus suosii tai syrjii tiettyjä tarjoajia. Tällainen viittaus olisi sallittua vain, jos hankintasopimuksen kohdetta ei ole mahdollista riittävän täsmällisesti ja selvästi kuvata muulla tavoin teknisiä eritelmiä käyttäen. Viittaukseen on liitettävä ilmaisu ”tai vastaava”. Oikeusohje on vahvistettu muun muassa hankintadirektiivin soveltamista koskevassa Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuomiossa C-359/93, komissio vs. Alankomaat (nk. Unix-tapaus, Kok. 1995, s. I-157). Tuomioistuin on katsonut tuomioissaan asiassa C-59/00, Vestergaard (Kok. 2001, s. I-9505) Euroopan unionin tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevien säännösten edellyttävän, että myös hankintadirektiivien soveltamisalan ulkopuolisissa hankinnoissa on kiellettyä edellyttää tietynmerkkisiä tuotteita liittämättä vaatimukseen ilmausta ”tai vastaava”.

Tekniset eritelmät voivat koskea myös tuotantomenetelmää, jos tuotantomenetelmää koskevalla vaatimuksella on välitön liittymä hankinnan kohteena olevan palvelun, tavaran tai rakennustyön laatuun tai muihin ominaisuuksiin. Siten hankintayksikkö voisi edellyttää myös ympäristöystävällistä tuotantomenetelmää, silloin kun vaatimus liittyy hankinnan kohteeseen.

Teknisten eritelmien laatimista varten hankintayksikkö voi käydä teknisiä vuoropuheluja esimerkiksi potentiaalisten tarjoajien ja teknisten asiantuntija-tahojen kanssa. Tällainen vuoropuhelu tulisi ensisijaisesti tapahtua kirjallisesti, esimerkiksi lausuntomenettelyllä, jolloin tulisi selkeästi ilmoittaa, ettei kysymys ole hankintapäätökseen johtavasta tarjouskilpailusta. Tekninen vuoropuhelu ei saa

johtaa kilpailun estymiseen tai vaarantaa tarjoajien tasapuolista ja syrjimätöntä kohtelua.

Pykälä vastaa pääosin hankintalain 44 §:ää. Puolustus- ja turvallisuushankinnoissa ei ole vammaisten käyttäjien tarpeita koskevia viittauksia teknisten eritelmien osalta. Puolustus- ja turvallisuushankinnoissa on mainittu hankintalakia enemmän esimerkkejä teknisistä eritelmistä.

38 §. *Ympäristöominaisuuksia koskevat tekniset eritelmät.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi mahdollisuudesta esittää ympäristönäkökohtiin liittyviä suorituskykyä tai toiminnallisia ominaisuuksia koskevia vaatimuksia viittaamalla ympäristömerkkeihin. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 18 artiklan 6 kohtaan. Ympäristöominaisuuksien määrittely voitaisiin tehdä joko viittaamalla ympäristömerkkien perusteisiin tai määrittelemällä ne muuten 37 §:n mukaisina teknisinä eritelminä.

Hankintayksikkö voisi 1 momentin mukaan käyttää ympäristöominaisuuksiin liittyvien vaatimusten esittämisessä ympäristömerkkeihin kuuluvia perusteita tai niiden osia. Ympäristömerkkien myöntämisperusteina eli ympäristömerkkien perusteina olevat vaatimukset, jotka koskevat esimerkiksi tuotteiden laatuominaisuuksia, materiaaleja tai käyttöohjeita, olisivat julkisten hankintojen teknisiä eritelmiä. Ympäristömerkin perusteiden käyttäminen hankinnan kohteen teknisenä eritelmänä edellyttää, että ne perusteet, joihin viitataan, soveltuvat hankinnan kohteen ominaisuuksien määrittämiseen. Eritelmien on siten liityttävä hankinnan kohteeseen ja siten myös ympäristömerkin perusteista olisi valittava vain sellaiset, joilla on liittymä hankinnan kohteeseen. Esimerkiksi pohjoismaisen ympäristömerkin perusteissa oleva tavaranvalmistuksen laadunvalvontaan liittyvän edellytyksen ei voida katsoa liittyvän hankinnan kohteeseen pykälässä tarkoitetulla tavalla. Laadunvalvonta voi olla ehdokkaan tai tarjoajan tekniseen pätevyyteen liittyvä edellytys, jota koskeva mahdollinen vaatimus tulisi tehdä ehdokkaan tai tarjoajan kelpoisuuteen liittyvien vaatimusten tai arvioinnissa käytettävien tekijöiden esittämisen yhteydessä.

Pykälän 2 momentin mukaan ympäristömerkin, jota käytetään hankinnan kohteen ympäristöominaisuuksien määrittelyssä, tulisi myös täyttää merkin laatimiseen liittyvät edellytykset. Merkin tulee siten olla kehitetty tieteellisen tiedon pohjalta prosessissa, johon kaikki asianomaiset tahot, kuten viranomaiset, kuluttajat, valmistajat, vähittäiskaupan edustajat sekä ympäristöjärjestöt ovat voineet osallistua. Lisäksi edellytetään, että merkki on kaikkien osapuolten saatavilla ja käytettävissä. Näiden edellytysten johdosta vain sellaiset ympäristömerkit ovat käytettävissä, jotka on laadittu kansallisesti, monikansallisesti tai unionin tasolla yhdenmukaistetun järjestelmän puitteissa. Avoimuuden vaatimuksen johdosta vain sellaisiin merkkeihin, jotka ovat tuottajien ja toimittajien saatavilla, tehtävät viittaukset ovat mahdollisia. Soveltuvia ympäristömerkkejä ovat muun muassa pohjoismainen ympäristömerkki tai Euroopan unionin ympäristömerkki.

Pykälän 3 momentin mukaan hankintayksikkö voisi ilmoittaa, että jollakin tietyllä ympäristömerkillä varustetun tavaran tai palvelun katsotaan täyttävän ympäristöominaisuuksiin liittyvät teknisten eritelmien vaatimukset. Pykälä ei mahdollistaisi jonkin tietyn ympäristömerkin käyttöoikeuden vaatimista tuotteelta. Julkisten puolustus- ja turvallisuushankintojen yleisenä lähtökohtana teknisten eritelmien laatimisessa on, ettei perusteena tule käyttää jonkun tietyn organisaation tai yrityksen menetelmiä tai määritelmiä, jotka suosivat tiettyjä toimijoita. Tiettyä ympäristömerkkiä voidaan pitää kuitenkin näyttönä siitä, että tavara tai palvelu täyttää asetetut vaatimukset. Tasapuolisen ja syrjimättömän kohtelun turvaamiseksi hankintayksikön on kuitenkin hyväksyttävä myös tarjoajan muu näyttö, joka koskee ympäristönäkökohtiin liittyvien vaatimusten täyttymistä. Tällainen näyttö voi olla esimerkiksi valmistajan tekninen asiakirja tai tunnustetun toimielimen laatima tekninen raportti.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 45 §.

39 §. *Vaihtoehtoiset tarjoukset.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi hankinnan vaihtoehtoisia toteuttamistapoja koskevien tarjousten hyväksymisen edellytyksistä. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 19 artiklaan.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että hankintayksiköllä on mahdollisuus sallia tarjoajien esittää vaihtoehtoisia tapoja toteuttaa hankinta. Tämä voi olla perusteltua esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, joissa hankintayksikkö ei tarkalleen tiedä markkinoilla olevia tuotteita ja haluaa antaa tarjoajille mahdollisuuden esittää useampia vaihtoehtoja, tai tilanteissa, joissa hankintayksikkö toivoo tarjoajien esittävän uusia innovatiivisia ratkaisuja hankinnan kohteen toteuttamiseksi. Vaihtoehtojen salliminen voi käytännössä olla tarkoituksenmukaista myös silloin, jos hankintayksikkö epäilee, ettei se saa korkeiden ympäristö- tai muihin näkökohtiin liittyvien vaatimusten johdosta riittävää määrää tarjouksia aidon kilpailun aikaansaamiseksi.

Vaihtoehtojen salliminen edellyttää käytännössä sitä, että hankintayksikkö laatii sopimuksen kohteen yleismääritelmän, joka sisältää hankinnan kohdetta koskevat vähimmäisvaatimukset. Tämän lisäksi hankintayksikkö laatii vaihtoehtoisia sopimuksen kohteen määrittelyjä, joissa esitetään esimerkiksi korkeampia ympäristönäkökohtiin tai teknisiin ominaisuuksiin liittyviä vaatimuksia.

Hankintayksikön tulisi hankintailmoituksessa ilmoittaa hyväksyykö se vaihtoehdot. Jos tällaista ilmoitusta ei ole tehty, vaihtoehtoja ei saa hyväksyä.

Pykälän 2 momentin mukaan hankintayksikön on myös ilmoitettava vaihtoehdoille asetetut vähimmäisvaatimukset sekä niiden esittämiselle mahdollisesti asetetut erityisvaatimukset. Vaihtoehtoinen tarjous voidaan hyväksyä vain, jos se täyttää nämä vaatimukset.

Pykälän 3 momentin mukaan vaihtoehtoa ei saisi hylätä pelkästään sen takia, että se johtaisi eri hankintalajiin kuuluvan hankinnan toteuttamiseen. Säännöksellä pyritään edistämään uusien innovatiivisten ratkaisujen hyväksikäyttöä julkisissa puolustus- ja turvallisuushankinnoissa.

Siviilihankinnoissa rakennusurakan vaihtoehtoisten toteuttamistapojen hyväksymistä on käsitelty Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuomiossa C-243/89, Storebelt (Kok. Ep. 1993, s. I-3353). Tuomioistuin katsoi sallituksi menettelyn, jossa siltaurakka voitiin toteuttaa kolmen vaihtoehtoisen mallin mukaan edellyttäen, että tarjoaja maksaa vaihtoehtoisten suunnitelmien piirustuskulut.

Pykälä vastaa sisällöllisesti hankintalain 47 §:ää.

40 §. *Hankintasopimuksen erityisehdot.* Pykälässä säädettäisiin hankintasopimuksia koskevista erityisehdoista. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 20 artiklaan.

Puolustus- ja turvallisuushankintoja koskevien sopimusten erityisehdot voivat liittyä etenkin tietoturvallisuuteen, huoltovarmuuteen tai alihankintoihin. Ympäristönäkökohtien osalta erityisehdot voivat liittyä esimerkiksi ympäristönsuojelun tasoon tai toimeenpanoon. Hankintasopimuksessa asetettavat ehdot eivät saa olla välittömästi tai välillisesti syrjiviä ja niiden tulee liittyä hankintasopimuksen toteuttamiseen. Erityisehtojen on lisäksi oltava unionin oikeuden mukaisia.

Siviilihankinnoissa erityisehtojen hyväksyttävyyttä on käsitelty Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuomiossa C-31/87, Beentjes (Kok. Ep. 1988, s. 4635), joka koski työllistämisvelvoitetta koskevaa ehtoa, sekä tuomiossa C-225/98, Nord-pas-de-Calais (Kok. 2000, s. I-7445), joka koski työttömyyden vastaista kampanjaa koskevaa ehtoa. Erityisehdot katsottiin sallituiksi, kun ne olivat perustamissopimuksen mukaisia, syrjimättömiä ja niistä oli ilmoitettu hankintailmoituksessa tai tarjouspyyntöasiakirjoissa. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että syrjimättömyysperiaate edellyttää muun muassa sitä, että erityisehtona käytettävää työttömien työllistämiseen liittyvää vaatimusta ei voida rajoittaa kansallisiin tai paikallisiin työttömiin.

Koska hankintasopimuksen toteuttamisen ehdoilla voi olla merkitystä tarjousten sisältöön ja esimerkiksi tarjoushintoihin, tulisi niistä ilmoittaa etukäteen hankintailmoituksessa tai tarjouspyyntöasiakirjoissa, jotta tarjoajat voivat ottaa ehdot huomioon tarjouksia tehdessään.

Pykälä vastaa osittain hankintalain 49 §:ää. Puolustus- ja turvallisuushankinnoissa erityisehdot voivat koskea erityisesti myös alihankintaa, tietoturvallisuutta tai huoltovarmuutta. Vammaisten palvelukseen ottamista ei mainita puolustus- ja turvallisuushankintojen erityisehdoissa. Lisäksi hankintalain

2 momentin edellytys valtion keskushallinto-viranomaisen ja yksityisen yrityksen väliseen sopimukseen lisättävästä lausekkeesta koskien työsuhteissa noudatettavia vähimmäisehtoja ei sisälly puolustus- ja turvallisuushankintalakiin.

41 §. *Tietoturvallisuutta koskevat vaatimukset.* Pykälässä säädettäisiin erityisistä hankinnan toteuttamiseen liittyvistä tietoturvallisuutta koskevista vaatimuksista, joita hankintayksikkö voi asettaa tarjoajille. Hankinnan toteuttamisvaiheella tarkoitettaisiin tässä yhteydessä hankintasopimusta ja sen täytäntöönpanoa. Ehdokkaalle ja tarjoajalle asetettavista tarjouskilpailun aikaisista tietoturvallisuusvaatimuksista säädettäisiin puolestaan lain 54 §:ssä. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 22 artiklaan.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että hankintayksikkö voi, kun hankinnan toteuttamiseksi annetaan, laaditaan tai muutoin käsitellään turvallisuusluokiteltuja asiakirjoja, asettaa tarjoajille tietoturvallisuutta koskevia vaatimuksia, jotka ovat tarpeen viranomaiselle asetettujen velvoitteiden toteuttamiseksi. Hankintayksikön tulee hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä esittää tietoturvallisuutta koskevat vaatimukset sekä toimitettavat sitoumukset ja tiedot. Näiden tarkoituksena on antaa hankintayksikölle varmuus siitä, että tarjoajalla on riittävä kyky täyttää hankinnassa asetetut tietoturvallisuusvaatimukset.

Pykälän 1 momentissa ei erikseen määriteltäisi asetettavien tietoturvallisuusvaatimusten sisältöä. Näiden vaatimusten tulee kuitenkin perustua viranomaiselle asetettujen velvoitteiden toteuttamiseen. Viranomaiselle asetetuista salassapitovelvoitteista ja asiakirjojen julkisuudesta säädetään julkisuuslaissa ja laissa kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista. Julkisuuslain 22 §:n mukaan viranomaisen asiakirja on pidettävä salassa, jos se julkisuuslaissa tai muussa laissa on säädetty salassa pidettäväksi tai jos viranomainen lain nojalla on määrännyt sen salassa pidettäväksi taikka jos se sisältää tietoja, joista on lailla määrätty vaitiolovelvollisuus.

Kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetussa laissa säädetään viranomaisten toimenpiteistä kansainvälisten tietoturvallisuusvelvoitteiden toteuttamiseksi. Tietoturvallisuusasetuksella on puolestaan säädetty valtionhallinnon viranomaisten asiakirjojen käsittelyä koskevista yleisistä tietoturvallisuusvaatimuksista sekä asiakirjojen luokittelun perusteista ja luokittelua vastaavista asiakirjojen käsittelyssä noudatettavista tietoturvallisuusvaatimuksista.

Tietoturvallisuuslainsäädäntö ei nykyisellään sisällä säännöksiä Suomen viranomaisten tai muiden hankintayksiköiden toteuttamien tarjouskilpailuiden yhteisöturvallisuusselvityksistä, muista arvioista, todistuksista tai sitoumuksista. Kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetun lain 12 §:ssä säädetään yhteisöturvallisuusselvityksistä ja arvioista, lain 13 §:ssä sitoumuksesta turvallisuustoimenpiteiden suorittamiseksi ja 14 §:ssä turvallisuustodistuksesta. Esityksessä ehdotetaankin muutettavaksi kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetun lain 1 §:n 3 momenttia jäljempänä selostetulla tavalla. Muutoksen jälkeen kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetun mukaisen yhteisöturvallisuusselvityksen (12 §) ja arvion (13 §) tekeminen olisi mahdollista myös silloin kun hankinnan tekee suomalainen viranomainen tai muu hankintayksikkö ja tarjoajana on suomalainen elinkeinonharjoittaja. Samoin lain 14 §:n mukainen turvallisuustodistus voitaisiin antaa tämän lain mukaisessa hankinnassa.

Hankintayksikkö voisi vaatia tarjoajalta myös muita sitoumuksia ja tietoja kuin yhteisöturvallisuusselvitys ja arvio. Näitä voisivat olla muun muassa tarjoajan antama sitoumus siitä, että se noudattaa turvallisuusluokiteltujen tietojen salassapitoon liittyviä sitoumuksessa määriteltyjä vaatimuksia. Nämä vaatimukset voivat liittyä esimerkiksi turvallisuusluokiteltujen tietojen käsittelyyn, säilyttämiseen, tuhoamiseen sekä luovuttamiseen. Vaatimuksia voidaan myös asettaa niiden tilojen turvajärjestelyille, joissa turvallisuusluokiteltuja tietoja käsitellään tai säilytetään. Hankintayksikkö voi lisäksi vaatia, että kyseiset asiakirjat ja tieto on turvattava sekä koko hankintasopimuksen voimassaoloaikana, mutta myös sen jälkeen. Tällöin tarjoajalla ei olisi oikeutta luovuttaa tai ilmaista kolmannelle taholle hankinnassa turvallisuusluokitelluksi asiakirjoiksi määriteltyjä asiakirjoja, niihin sisältyviä tietoja tai muuta ai-

neistoa myöskään sen jälkeen, kun tavara, palvelu tai rakennusurakka on suoritettu ja sopimukseen sisältyvät velvoitteet ovat päättyneet. Vastaavanlainen sitoumus on mahdollista vaatia myös niiltä alihankkijoilta, jotka tarjoajalla on tarjouksen tekovaiheessa jo tiedossa.

Tarjoajan tai alihankkijan sitoumukseen liittyy tai sitä edeltää usein viranomaisen toteuttama tarjoajan tilojen, toimintatapojen ja prosessien tarkastus, josta voidaan antaa kansainvälisistä tietoturvavelvoitteista annetun lain mukainen yhteisöturvallisuusselvitys. Turvallisuusluokiteltujen tietojen salassapito voi edellyttää myös erillisten henkilöturvallisuusselvitysten ja arviointien tekemistä turvallisuusselvityksistä annetun lain (177/2002) tai kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetun lain mukaisesti niiden tarjoajan tai alihankkijan työntekijöiden osalta, joilla on oikeus käsitellä turvallisuusluokiteltuja tietoja. Käytännössä tietyn tarjoajan kyky turvata tiedon luottamuksellisuus varmistetaan edellä mainittujen turvallisuusselvitysten avulla. Kyseessä ovat viranomaisen tekemät selvitykset siitä, että tietyn tarjoajan tilat, käyttämä henkilöstö ja muut mahdolliset hankinnan toteuttamiseen liittyvät seikat ovat sen mukaisia, että riskiä turvallisuusluokitellun tiedon päätymisestä asiattomien käsiin ei ole.

Hankintayksikkö voisi myös pyytää tarjoajalta riittävät tiedot tarjoajan alihankkijoista, jotta se voisi todeta, että näillä on riittävä kyky suojata hankinnan toteuttamisen aikana turvallisuusluokiteltuja asiakirjoja ja tietoja. Hankintayksikkö voisi lisäksi esimerkiksi vaatia, että tarjoaja tarjouksessaan antaa sitoumuksen tai todistuksen siitä, että kaikki sen hankinnan toteuttamisessa käyttämät alihankkijat antavat vastaavan sitoumuksen tai todistuksen kuin tarjoaja kyvystään taata hankintaan liittyvien turvallisuusluokiteltujen asiakirjojen ja tietojen suoja. Tällaisella vaatimuksella on yhteys 60—67 §:n alihankintoja koskevaan sääntelyyn, jossa annetaan hankintayksikölle oikeus esittää alihankintojen kilpailuttamiseen ja toteuttamiseen liittyviä vaatimuksia sekä mahdollisuus hylätä tarjoajan esittämä alihankkija, jos hankintayksiköllä on perusteltu syy epäillä, että kyseisellä alihankkijalla ei ole riittävää kykyä suojata hankintaan liittyviä turvallisuusluokiteltua asiakirjoja. Tarjoajan tulisi pyydettäessä sitoutua toimittamaan tarvittavat tiedot myös uusista alihankkijoista ennen kuin se tekee alihankintaa koskevan sopimuksen. Käytännössä tällä pyrittäisiin varmistamaan, että sekä jo tiedossa olevat että mahdolliset tulevat alihankkijat omaavat riittävän kyvyn käsitellä hankintaan liittyviä turvallisuusluokiteltuja asiakirjoja ja tietoja asianmukaisella tavalla.

Ulkomaalaisen tarjoajan ollessa kyseessä momentin mukaisilla sitoumuksilla ja tiedoilla tarkoitetaan lähtökohtaisesti tarjoajan sijoittautumismaan toimivaltaisen viranomaisen tekemää turvallisuusselvitystä ja arviota. Hankintayksikön on hyväksyttävä sellaisen valtion toimivaltaisen viranomaisen antama sitoumus tai tiedot, jonka kanssa Suomella on kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetun lain mukaisesti voimaansaatettu kahden- tai monenvälinen tietoturvallisuussopimus. Tällöin Suomen ja kyseessä olevan valtion välillä on voimassa eduskunnan hyväksymä valtiosopimus, jonka lainsäädännön alaan kuuluvat tietoturvaa koskevat velvoitteet on saatettu Suomessa voimaan lailla. Kun Suomen ja kaikkien Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä ei ole voimassa tietoturvallisuussopimusta, olisi hankintayksikön suhteellisuusperiaate huomioiden lähtökohtaisesti hyväksyttävä tällaisessa tilanteessa tarjoajan toimittamat muut toimivaltaisen viranomaisen antamat sitoumukset ja tiedot. Hankintayksikkö voi kuitenkin aina edellyttää, että tarjoajan toimittamien sitoumusten ja tietojen on vastattava Suomen tietoturvallisuuslainsäädännön asettamia vaatimuksia.

Turvallisuusluokiteltujen asiakirjojen salassa pitoa koskeva vaatimus on usein tarpeen esittää jo hankintailmoituksessa. Näin hankintayksikkö voi varmistua siitä, että varsinaiseen tarjousvaiheeseen osallistuu vain sellaisia tarjoajia ja alihankkijoita, jotka pystyvät todistamaan omaavansa riittävän kyvyn hankintaan liittyvien turvallisuusluokiteltujen tiedon suojaamiseen.

Pykälän 2 momentin mukaan hankintayksikkö voi tehdä ja ottaa huomioon myös omia lisäselvityksiä arvioidessaan tarjoajan kykyä suoriutua hankinnan tietoturvallisuusvaatimuksista. Hankintayksikkö voi esimerkiksi

tehdä omia tarkastuksia tai selvityksiä taikka pyytää muilta hankintayksiköiltä tietoja tarjoajan kyvystä suoriutua tietoturvallisuusvaatimuksista. Hankintayksikkö voi arvioinnissa ottaa huomioon saamansa lisäselvitykset samoin kuin aiemmissa hankinnoissa tarjoajan kyvystä saamansa kokemukset.

Vastaavaa pykälää ei sisälly hankintalakiin. Kyseessä on puolustus- ja turvallisuushankintoihin liittyvä erityissäännös

42 §. *Huoltovarmuutta koskevat vaatimukset.* Pykälässä säädettäisiin erityisistä huoltovarmuuteen liittyvistä vaatimuksista. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 23 artiklaan.

Yleisesti huoltovarmuudella tarkoitetaan kykyä sellaisten yhteiskunnan taloudellisten perustoimintojen ylläpitämiseen, jotka ovat välttämättömiä väestön elinmahdollisuuksien, yhteiskunnan toimivuuden ja turvallisuuden sekä maanpuolustuksen materiaalisten edellytysten turvaamiseksi vakavissa häiriöissä ja poikkeusoloissa. Käsitteeseen liittyy olennaisesti myös yhteiskunnan kriittisten järjestelmien toimintavarmuus. Sotilaallinen huoltovarmuus on osa yhteiskunnan yleistä huoltovarmuutta. Sotilaallisen huoltovarmuuden voidaan katsoa sisältävän materiaalisen huoltovarmuuden (eli toimitusvarmuuden) lisäksi myös teollisen osaamisen ylläpitämisen, huollon ja ylläpidon, tutkimus- ja kehitystoiminnan, laadunvarmistuksen, vientilupakäytännöt sekä poliittiset ja taloudelliset näkökohdat. Sotilaallinen huoltovarmuus ei rajoitu vain puolustussektorille, vaan se kattaa myös maanpuolustuksen kannalta välttämättömien taloudellisten toimintojen turvaamisen poikkeusoloissa.

Huoltovarmuudella on myös oleellinen yhteys sisäiseen turvallisuuteen. Esimerkiksi tietoliikenteen, tietojärjestelmien ja viestinnän toimintavarmuus on nykyaikaisen yhteiskunnan häiriöttömän toiminnan, turvallisuuden ja kansalaisten toimeentulon välttämätön edellytys. Näiden järjestelmien toiminta on pystyttävä turvaamaan niin normaali- kuin poikkeusoloissa, ja tämä saattaa edellyttää muun ohella erityisiä vaatimuksia tai turvatoimenpiteitä näihin järjestelmiin liittyvissä hankinnoissa.

Kansalaisten terveyden ja hyvinvoinnin turvaaminen kaikissa olosuhteissa edellyttää myös erityisiä huoltovarmuusjärjestelyjä. Esimerkkinä tällaisesta on tiettyjen lääkkeiden tai terveydenhuollon elintärkeiden tarvikkeiden saatavuuden turvaaminen myös poikkeusoloissa. Myös elintarvikehuolto on kaikissa oloissa turvattava yhteiskunnan elintärkeä toiminto.

Pykälän 1 momentin mukaan huoltovarmuuteen liittyvät vaatimukset tulee määritellä hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä.

Pykälän 2 momentti sisältää listan niistä huoltovarmuuteen liittyvistä vaatimuksista, joita hankintayksikkö voi vaatia tarjoajia täyttämään. Lista on luonteeltaan esimerkinomainen. Hankintayksikkö voi siis esittää muitakin huoltovarmuuteen liittyviä vaatimuksia edellyttäen, että nämä ovat hankinnan koko ja laatu huomioon ottaen suhteellisuusperiaatteen mukaisia. Vaatimusten tulee olla myös syrjimättömiä, jollei muuhun ole objektiivisesti katsoen perusteita. Syrjimättömyyden periaate kohdistuu erityisesti tarjoajan kansallisuuteen. Huoltovarmuuteen liittyvät vaatimukset eivät voi johtaa kotimaisen toimittajan suoraan tai epäsuoraan suosimiseen. Hankintaan saattaa kuitenkin liittyä niin vaativia huoltovarmuusvaatimuksia, että siinä on perusteltua vedota SEUT 346 artiklaan ja toteuttaa hankinta lain III osassa määritetyin menettelytavoin.

Pykälän 2 momentin vaatimukset voivat liittyä yhtä lailla yleisen huoltovarmuuden turvaamiseen kuin erityisesti sotilaallisen huoltovarmuuden turvaamiseen.

Pykälän 2 momentin 1 kohdan vaatimus liittyy pääosin puolustustarvikkeisiin ja niiden rajat ylittäviin siirtoihin. Kohta voi tulla sovellettavaksi myös niin kutsuttujen kaksikäyttötuotteiden osalta. Hankintayksikkö voi sen mukaan pyytää todistusta tai asiakirjaa tarjoajalta, jossa tämä riittävällä tavalla osoittaa, että se pystyy noudattamaan puolustustarvikkeen siirtoa koskevia viranomaisvaatimuksia. Käytännössä tämä tarkoittaa, että tarjoajan on näytettävä toteen, että se ja sen alihankkijat voivat saada toimivaltaisilta viranomaisilta tarvittavat luvat puolustustarvikkeen vientiin. Puolustustarvikkeen tuotantoketjusta riippuen valtioita, joiden viranomaisten myöntämä vientilupa on edellytyksenä puolustustarvikkeen hankinnalle, voi ol-

la useita. Vaatimuksella voidaan katsoa käytännössä olevan merkitystä niissä tapauksissa, joissa tarjoajista tai alihankkijoista joku tai jotkut ovat peräisin toisesta valtioista kuin hankintayksikkö.

Pykälän 2 momentin 2 kohta täydentää 1 kohtaa antamalla hankintayksikölle mahdollisuuden pyytää tarjoajalta tietoa kaikista hankinnan kohteeseen liittyvistä mahdollisista luovuttamista, siirtoa tai käyttöä koskevista rajoitteista, jotka johtuvat puolustustarvikkeen vientivalvonnasta tai tietoturvallisuusjärjestelyistä. Kohta on merkityksellinen esimerkiksi niissä tapauksissa, joissa hankinnan kohde sisältää sellaisen osan tai alajärjestelmän, jota hankintayksikkö ei saa modifioida, luovuttaa edelleen tai käyttää muualla kuin kotimaassaan. Kyseessä voi olla myös alajärjestelmä tai osa, jonka myynti hankintayksikölle edellyttää joko vientilupaa tai muuta vastaavaa lupaa kolmannen maan viranomaisilta, tai jonka käyttöä, varastointia ja ylläpitoa toimittajan sijoittautumisvaltion tai kolmannen valtion viranomaiset erikseen valvovat. Hankintayksikön intressissä on saada tieto tällaisesta rajoituksesta mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Pykälän 2 momentin 3 kohdassa säädettäisiin hankintayksikön mahdollisuudesta pyytää tarjoajaa todistamaan, että se pystyy selviytymään sopimuksen toteuttamiseen liittyvistä huoltovarmuusvaatimuksista. Tarjoajan tulisi pystyä osoittamaan, että sen toimitusketju on organisoitu siten, että se pystyy täyttämään hankintayksikön asettamat vaatimukset. Nämä vaatimukset voivat liittyä esimerkiksi hankinnan kohteen huoltoon, kunnossapitoon ja korjauskykyyn. Tällöin tarjoajan on tarjouksessaan näytettävä toteen, että sen toimitusketju on luotettava ja vakaa, ja että sillä on vakiintunut ja hankinnan kokoon nähden riittävä ja oikein organisoitu logistiikka. Vaatimukset voisivat koskea yhtä lailla hankinnan alkuhetken tilannetta kuin koko sopimuskautta tai hankittavan tuotteen elinjaksoa, jolloin myöskään muutokset tarjoajan alihankintaketjussa eivät saisi vaarantaa edellä mainittujen vaatimusten toteuttamista. Hankintayksiköllä on mahdollisuus vaatia, että tarjous sisältää sitoumuksen myös siitä, että mahdolliset muutokset tarjoajan alihankintaketjussa eivät haittaa hankintaan liittyvien vaatimusten toteuttamista.

Tarjoajan toimitusketjun sijaintiin liittyvät vaatimukset eivät kuitenkaan saisi johtaa kansallisuuteen perustuvaan syrjintään. Toimitusketjun osalta maantieteellisillä tekijöillä voi olla merkitystä, mutta lähtökohtaisesti vain välimatkojen ja vasteaikojen merkityksessä. Vaatimusten tulee tältä osin olla objektiivisia ja suoritusperusteisia, esimerkkinä tietyn varaosan tai huoltopalvelun saamiselle asetettava aikaraja. Suomen maantieteellinen sijainti etäällä Euroopan teollisuuskeskittymistä voi lisäksi johtaa siihen, että kriisiaikaan ja muihin poikkeusoloihin varautumisen vuoksi tarjoajan toimitusketjulle joudutaan erityisesti puolustustarvikkeen vauriokorjaus-, huolto- ja ylläpitopalvelujen osalta asettamaan yksityiskohtaisia vaatimuksia. Muun muassa kriisiajan huoltovarmuusvaatimukset saattavat edellyttää, että puolustustarvikkeen — esimerkiksi sotilasilma-aluksen — vauriokorjaus- ja huoltokyky on oltava saatavissa Suomessa tietyllä etäisyydellä sen käyttäjistä. Tarjoajan velvollisuudeksi jäisi tällöin todistaa tarjouksessaan, että sen toimitusketjun sijainti ja organisointi mahdollistaa hankinnan toteuttamisen hankintayksikön asettamin vaatimuksin.

Pykälän 2 momentin 4—5 kohdissa säädettäisiin hankintayksikön mahdollisuudesta pyytää tarjoajalta sitoumus siitä, että se pystyy täyttämään hankintayksikölle mahdollisen kriisitilanteen myötä syntyvät lisätarpeet. Näillä tarkoitetaan hankintasopimuksen ylittäviä kapasiteetin lisäyksiä, jotka ilmaantuvat hankintayksikölle poikkeusoloissa tai poikkeusolojen uhatessa. Kyseessä voivat siten olla hankitun tavaran lisätoimitukset tai lisääntyvä hankitun tavaran kunnossapito- ja huoltopalveluiden tarve. Kun näiden lisätarpeiden yksityiskohtia ei voida vielä hankintasopimusta solmittaessa tietää, olisi niitä koskevat ehdot sovittava erikseen myöhemmin. Tämä ei kuitenkaan estä sitä, että jo hankintasopimuksessa sovitaan kriisitilanteiden lisätarpeita koskevien vaatimusten täyttämisen keskeisimmistä periaatteista. Tarjoajan tulisi myös pyydettäessä toimittaa omilta kansallisilta viranomaisilta saadut asiakirjat, joista ilmenee tarjoajan kyky täyttää edellä mainitut vaatimukset.

Pykälän 2 momentin 6 kohdassa annetaan hankintayksikölle mahdollisuus vaatia tarjoajalta sitoumus toteuttaa hankinnan kohteena olevien tuotteiden huolto, uudenaikaistaminen tai mukauttaminen. Tämänkaltainen vaatimus sisältyy usein puolustustarvikkeiden hankintaan, koska kyseessä ovat tuotteet, joiden arvioitu käyttöikä voi olla selkeästi tavallisia siviilituotteita pidempi. Vaatimuksella voidaan varmistaa tarjoajan sitoutuminen vastaamaan myös hankinnan kohteen elinkaaren aikaisesta käytettävyydestä. Tällaisista velvoitteista olisi suositeltavaa sopia tarkemmin hankintasopimuksessa, jotta hankinnan osapuolilla olisi yhteinen ymmärrys siitä, miten käytönaikaiset huolto-, ylläpito- tai modernisaatiotyöt hoidetaan. Tuotteiden käyttötarkoitus huomioiden voi edellä mainittuihin töihin sisältyä myös vasteaikoihin liittyviä vaatimuksia.

Pykälän 2 momentin 7 kohdan mukaan hankintayksikkö voi vaatia tarjoajalta sitoutumisen toimittaa tiedot kaikista sellaisista sen toimintaan liittyvistä muutoksista, jotka saattavat vaikuttaa sen kykyyn suoriutua hankintasopimuksen mukaisista velvoitteista. Muutokset voivat liittyä tarjoajan toimitusketjuun, omistussuhteisiin, strategiaan, erilaisiin lupamenettelyihin tai muuhun sen toiminnan tai hankinnan toteuttamisen kannalta oleelliseen seikkaan. Mahdolliset muutokset ovat hankintayksikön kannalta oleellista tietoa ja liittyvät kiinteästi muun muassa sen riskiarvioihin. Tarjoajan ilmoittamisvelvoite edellä mainituista muutoksista antaa hankintayksikölle myös mahdollisuuden riittävän ajoissa harkita vaihtoehtoisia ratkaisuja. Velvoite ilmoittaa tarjoajan toimitusketjussa tapahtuvista muutoksista liittyy myös momentin 3 kohtaan, jossa tarjoajalta voidaan vaatia todistus tai asiakirja siitä, etteivät toimitusketjun muutokset vaikuta haitallisesti tarjoajan kykyyn suoriutua velvoitteistaan.

Pykälän 2 momentin 8 kohta koskisi hankintayksikön mahdollisuutta varautua niihin tilanteisiin, joissa tarjoaja ei enää pystyisi suoriutumaan niistä velvoitteista joihin se on sopimuksessa sitoutunut. Kyseinen tilanne liittyy siihen hankintayksikön riskiin, että tarjoaja joutuu tai päättää lopettaa tuotantonsa. Tällaisen tilanteen varalta hankintayksikkö voisi jo tarjouspyyntövaiheessa vaatia tarjoajalta sitoumuksen siitä, että se sitoutuu luovuttamaan hankintayksikölle kaikki tarvittavat välineet, jotta hankitun tuotteen käyttöä voidaan jatkaa alkuperäisen suunnitelman mukaan. Kohdassa mainittu lista sisältää niin välineet, kuin tekniset piirustukset, luvat ja käyttöohjeet. Jotta kohdassa tarkoitettu hankitun tuotteen käyttö olisi jatkossa mahdollista, voi tämä edellyttää myös immateriaalioikeuksien tai niiden käyttöoikeuksien luovuttamista hankintayksikölle. Tästä velvoitteesta olisi suositeltavaa sopia erikseen varsinaisessa hankintasopimuksessa.

Huoltovarmuuteen liittyvät vaatimukset saattavat määrittää myös koko sopimuksen kohteen. Tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi silloin, kun hankintayksiköllä on huoltovarmuussyistä tarve löytää toinen toimittaja tavaralle tai palvelulle jo olemassa olevan toimittajan lisäksi. Tällöin hankintayksikkö voisi kilpailuttaa niin sanotun toissijaisen lähteen sopimuksen. Sopimuksen kohteena voisi olla esimerkiksi kriisinhallintaoperaatioissa usein käytetty ampumatarvike, jonka jatkuva saatavuus haluttaisiin turvata erityisellä järjestelyllä. Tällaisessa tilanteessa hankintayksiköllä voitaisiin katsoa olevan oikeus sulkea kilpailusta pois jo olemassa oleva toimittaja. Poissulkemisen tulisi kuitenkin perustua riittävän huoltovarmuuden tason turvaamiseen. Lisäksi järjestelyn tulisi noudattaa suhteellisuusperiaatetta.

Hankintayksiköllä olisi myös mahdollisuus jakaa uusi sopimus huoltovarmuussyistä useammalle toimittajalle. Tällöin se voisi tehdä tämän joko puitejärjestelyin tai jakamalla hankinnan pienempiin osakokonaisuuksiin siten, että kukin tarjoaja voisi antaa tarjouksen vain yhdestä osasta tai rajoitetusta määrästä osia.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että hankintayksikkö ei kuitenkaan voisi vaatia tarjoajalta sellaista sitoumusta, jolla rajoitettaisiin tarjoajan sijaintivaltion vapautta määrätä puolustustarvikkeen vientiin, siirtoon tai kauttakuljetukseen liittyvistä asioista. Hankintayksikkö ei voisi vaatia tarjoajaa antamaan sille sitoumusta, jossa esimerkiksi varmistettaisiin, ettei mahdolliselle vientiluvalle ole myöskään tulevaisuudessa esteitä. Puolustustarvikkeiden kansainvälisten ja Euroopan unionin sisäisten sääntöjen lähtökohta

on, että puolustustarvikkeen vientiin, siirtoon tai kauttakuljetukseen liittyvä lupaharkinta perustuu aina siihen ajankohtaan jolloin lupaa haetaan. Hankintayksikkö ei siis voisi vaatia tarjoajalta sellaista todistusta, että tarjoajan sijaintimaan lupaviranomainen myöntää tarvittavan luvan myös tulevaisuudessa ja kaikissa olosuhteissa.

Suomessa huoltovarmuudesta on säädetty huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa. Lain 2 §:n 2 momentin ja 12 §:n 2 momentin nojalla on annettu valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista (539/2008). Päätöksessä määritellään ne varautumistoimenpiteet, joilla yhteiskunnan toimivuuden kannalta välttämättömän infrastruktuurin sekä kriittisen tuotannon jatkuminen pystytään turvaamaan kaikissa tilanteissa.

Päätöksen mukaan maanpuolustukselle tärkeän teollisuuden ja palvelutuotannon säilyminen kotimaassa on turvattava. Erityisen tärkeää on turvata kotimainen integraatio- ja ylläpitokyky sekä kriisiajan vauriokorjauskyky. Ylläpidon lisäksi päätöksessä määrätään suorituskykyjen vahvistamisesta ja varmentamisesta tiedustelun, valvonnan ja johtamisen, hallitun vaikutuksen sekä liikkuvuuden, logistiikan, erikoisrakenteiden ja suojan osalta.

Hankintayksikkö joutuukin huoltovarmuusvaatimuksia asettaessaan huomioimaan edellä mainitun valtioneuvoston päätöksen määräykset. Nämä vaatimukset on sovitettava yhteen esitettävän lain säännösten kanssa siten, että valtioneuvoston päätöksessä asetetut sotilaallista huoltovarmuutta koskevat tavoitteet voidaan myös tulevaisuudessa saavuttaa. Tämä saattaa käytännössä johtaa muun ohella siihen, että tietyissä hankinnoissa edellä mainittujen tavoitteiden saavuttaminen ei ole mahdollista direktiivissä määriteltyjen sääntöjen ja periaatteiden puitteissa, vaan hankinta tulee toteuttaa ns. kansallisin menettelyin.

Vastaavaa pykälää ei sisälly hankintalakiin. Huoltovarmuus on puolustus- ja turvallisuushankintojen tärkeä erityispiirre, jota varten lakiin ehdotetaan otettavaksi erillinen säännös.

43 §. *Verotukseen, ympäristönsuojeluun, työsuojeluun ja työoloja koskeviin säännöksiin liittyvät velvoitteet.* Pykälässä säädettäisiin hankintayksikön mahdollisuudesta ilmoittaa tarjoajille tiettyihin säännöksiin liittyvät velvoitteet. Ehdotettu säännös perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 24 artiklaan, jossa jäsenvaltioille annetaan mahdollisuus päättää säännöksen velvoittavuudesta kansallisessa lainsäädännössä.

Hankintayksikkö voisi 1 momentin mukaisesti ilmoittaa tarjouspyynnössä tarjoajille tiedot sellaisista viranomaisista, joilta tarjoaja voi saada tietoja verotukseen, ympäristönsuojeluun, työsuojeluun, työoloihin tai työehtoihin liittyvistä velvoitteista Suomessa. Hankintayksiköiden tulisi kiinnittää huomiota siihen, että ilmoittamalla säännöksessä tarkoitetuista viranomaisista ehdokkaille ja tarjoajille voidaan erityisesti rakennusurakoissa ja palveluhankinnoissa pyrkiä estämään harmaan talouden piiriin kuuluvia epäterveitä ilmiöitä ja edistää sitä, että ehdokkaat ja tarjoajat ovat tietoisia Suomessa sovellettavista säännöksistä ja siitä, että hankintayksikkö edellyttää niiden noudattamista.

Rajat ylittävissä tapauksissa, joissa jonkin jäsenvaltion työntekijät suorittavat palveluja toisessa jäsenvaltiossa hankintasopimuksen toteuttamiseksi, palvelujen tarjoamisen yhteydessä tapahtuvasta työntekijöiden lähettämisestä työhön toiseen jäsenvaltioon on noudatettava kansallisia säädöksiä, jotka perustuvat palvelujen tarjoamisen yhteydessä tapahtuvasta työntekijöiden lähettämisestä työhön toiseen jäsenvaltioon annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 96/71/EY. Suomessa nämä velvoitteet on pantu täytäntöön lailla lähetyistä työntekijöistä (1146/1999).

Tarjoajien kannalta pykälässä tarkoitettuihin velvoitteisiin liittyvät tiedot voivat olla oleellisia ja ne voivat vaikuttaa tarjoajan mahdollisuuksiin toteuttaa esimerkiksi rakennusurakka tai palvelu, joka edellyttää työvoiman sijoittumista toiseen jäsenvaltioon. Tietojen saanti edistää tavaroiden ja palvelujen vapaata liikkuvuutta koskevien tavoitteiden täyttymistä sekä ympäristönsuojeluun ja työntekijöiden suojeluun liittyvien vaatimusten toteuttamista käytännössä.

Hankintayksikön tiedonanto rajoittuu niiden viranomaisten ilmoittamiseen, jotka vastaavat verotukseen, ympäristönsuojeluun,

työsuojeluun tai työoloihin liittyvien tietojen antamisesta. Hankintayksikön velvollisuutena ei siten ole esimerkiksi ratkaista työehtosopimusten soveltamisalaa koskevia tulkintaongelmia.

Pykälän 1 momentin mukaan hankintayksikön tulisi myös vaatia tarjoajia ilmoittamaan, että ne ovat tarjousta tehdessään ottaneet huomioon pykälässä tarkoitetut verotukseen, ympäristönsuojeluun tai työntekijöiden suojeluun liittyvät velvoitteet. Tarjoajien tulee siten hankintayksikön vaatimuksesta ilmoittaa tarjouksessaan, että ne ovat ottaneet huomioon esimerkiksi palvelun tai rakennusurakan suorittamispaikassa voimassa olevat työntekijöiden palkkaukseen tai työsuojeluun liittyvät lainsäädännöstä johtuvat velvoitteet, joilla pyritään ehkäisemään lainsäädännön edellyttämiä ehtoja huonommilla ehdoilla tapahtuvaa työvoiman käyttöä.

Pykälän 2 momentin mukaan tarjoajan verotusta, ympäristönsuojelua, työsuojelua tai työoloja koskevien velvoitteiden täyttämiseen liittyvällä ilmoituksella ei ole vaikutusta poikkeuksellisen alhaisten tarjousten käsittelyyn. Poikkeuksellisen alhaisia tarjouksia ei saa hylätä selvittämättä syytä tarjoushinnan alhaisuuteen. Toisaalta lakiehdotuksen 48 §:n mukaan esimerkiksi verojen tai sosiaaliturvamaksujen laiminlyöntiin, ammattitoimintaa koskevaan vakavaan sopimattomuuteen tai lainvastaiseen tekoon syyllistynyt tarjoaja voidaan sulkea tarjouskilpailusta. Edellä mainitut perusteet voivat liittyä esimerkiksi työntekijöiden suojelua tai ympäristönsuojelua koskevien säädösten rikkomiseen.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 50 §.

44 §. *Tarjouksen vaatimustenmukaisuuden osoittaminen.* Pykälässä säädettäisiin tarjoajan velvollisuudesta osoittaa tarjouksen olevan tarjouspyynnön mukainen sekä siitä, miten tarjouspyynnössä esitettyjen vaatimusten täyttyminen voitaisiin osoittaa. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 18 artiklan 4 ja 5 kohtiin.

Pykälän 1 momentissa vahvistettaisiin tarjoajan näyttövelvollisuus siitä, että tarjottu tavara, palvelu tai rakennustyö on tarjouspyynnön mukainen. Tarjoukset, jotka eivät vastaa tarjouspyyntöä tai tarjousmenettelyn ehtoja, on suljettava tarjouskilpailusta. Siviilihankintoja koskevassa oikeuskäytännössä on vakiintuneesti katsottu tarjoajien tasapuolisen kohtelun vaatimuksen sekä yleisten sopimusoikeudellisten periaatteiden edellyttävän tarjousten olevan tarjouspyynnön mukaisia. Hankintayksikön tulee siten hylätä sellaiset tarjoukset, jotka eivät vastaa tarjouspyynnön vaatimuksia. Siten esimerkiksi sellaiset tarjoukset, jotka eivät vastaa tarjouspyynnössä esitettyjä teknisiä eritelmiä tai muita hankinnan kohdetta koskevia vaatimuksia, on suljettava tarjouskilpailusta. Tarjous on hylättävä tarjousmenettelyn ehtoja vastaamattomana myös, jos se on saapunut myöhässä tai on puutteellinen.

Tarjouksen hylkäämistä tulisi arvioida nimenomaan tarjoajien tasapuolisen kohtelun näkökulmasta. Korkein hallinto-oikeus on hankintalakia koskevassa päätöksessään (29.1.2010, taltio 173) todennut, että tarjousvertailussa tarjoajien tasapuolinen kohtelu voi toteutua ainoastaan, jos tarjoukset ovat keskenään yhteismitallisia ja vertailukelpoisia. Hankintayksikkö on velvollinen hylkäämään tarjouspyyntöä vastaamattoman tarjouksen silloin, kun tarjouksen puutteellisuus tai tarjouspyynnön vastaisuus vaarantaa tarjoajien tasapuolisen ja syrjimättömän kohtelun tarjousvertailussa. Jos tarjousten vertailukelvottomuus kuitenkin johtuu siitä, että tarjouspyyntö on ollut sisällöltään tulkinnanvarainen tai epäselvä, ei sanottua tarjouspyynnön virheellisyyttä voida korjata vertailukelvottomat tarjoukset hylkäämällä.

Hankintalakia koskevan vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tarjoajien yhdenvertaisen kohtelun ja avoimuuden periaatteet edellyttävät, että myöhässä saapuneet tarjoukset olisi suljettava tarjouskilpailusta (esimerkiksi KHO 3.9.1998 taltio 39 ja KHO 2.4.2003 taltio 810). Myöhästyneiden tarjousten hylkäämisellä varmistetaan, että tarjoajilla on samanpituinen aika tarjousten laatimiseen ja toisaalta turvataan tarjousten sisällön salassapito tarjousaikana.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tilanteista, joissa tekniset eritelmät on määritelty viittaamalla standardiin tai muuhun tekniseen määrittelyyn. Tarjoaja voi tarjouksessaan osoittaa, että vaikka sen tarjoama tavara tai palvelu ei ole hankintayksikön käyttämän teknisen määrittelyn mukainen, tuote tai ta-

vara täyttää tarjouspyynnössä esitetyt vaatimukset. Näyttönä edellytysten täyttymisestä voidaan esittää esimerkiksi testauslaboratorion tai sertifiointielimen antama todistus. Myös muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden antamien toimielimien todistukset on vastaavasti hyväksyttävä. Tarjoaja voi toimittaa myös oman kuvauksen teknisten vaatimusten täyttymisestä. Tarjoajalla olisi tällöin näyttövelvollisuus siitä, että hankintayksikön asettamat vaatimukset täyttyvät.

Pykälän 3 momentin mukaan hankintayksikön määriteltyä tekniset eritelmät suorituskykyyn tai toiminnallisiin ominaisuuksiin perustuvin vaatimuksin, tarjoaja voi osoittaa tarjoamansa tuotteen tai tavaran olevan tarjouspyynnön mukainen osoittamalla sen olevan asianmukaisen eurooppalaisen tai kansainvälisen standardin taikka muun teknisen määrittelyn mukainen. Hankintayksiköllä ei ole oikeutta hylätä tarjousta tarjouspyyntöä vastaamattomana, paitsi tilanteissa, joissa standardin tai muun teknisen määrittelyn mukainen eritelmä ei sovellu tarkoitukseen, koska se esimerkiksi koskee muita ominaisuuksia, kuin mitä hankintayksikkö on tarjouspyynnössä edellyttänyt. Tarjoajan tulee tällöin osoittaa, että standardin mukainen ratkaisu täyttää suorituskykyä tai toiminnallisia ominaisuuksia koskevat vaatimukset.

Tarjoaja voi esittää erilaisia selvityksiä osoittaakseen tarjouksen olevan esitettyjen suorituskykyä tai toiminnallisia ominaisuuksia koskevien vaatimusten mukainen. Jos hankintayksikkö katsoo, ettei tarjoajan tarjous täytä esitettyjä vaatimuksia, sen tulee edellytyksen puuttumisen vakavuudesta riippuen joko pyytää tarjoajalta täydennyksiä tarjoukseen tai hylätä tarjous tarjouspyyntöä vastaamattomana. Hankintayksikön on perusteltava päätöksensä.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 46 §.

45 §. *Viestintä.* Pykälässä säädettäisiin hankintamenettelyyn liittyvien ilmoitusten ja asiakirjojen lähettämisen tavoista. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 36 artiklan 1 ja 2 kohtiin.

Pykälän 1 momentin mukaan tarjousmenettelyyn liittyvä tiedonvaihto voisi tapahtua kirjeitse, telekopiolla tai sähköisiä viestimiä käyttäen. Hankintayksikkö voisi päättää käytettävistä viestintätavoista ottaen huomioon hankinnan kohteen ja laajuuden. Jos tarjouksissa edellytetään esimerkiksi piirustuksia tai näytteitä, tulee tämä luonnollisesti ottaa huomioon viestintätapoja harkittaessa. Viestintävälineiden valinnassa olisi erityisesti huomioitava syrjimättömyys, minkä vuoksi viestintävälineiden tulisi olla yleisesti käytettävissä olevia.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tietojen toimittamisesta käytettävistä sähköisistä välineistä. Niiden tulisi olla yleisesti saatavissa ja yhteensopivia yleisesti käytössä olevan tieto- ja viestintäteknologian kanssa. Hankintayksiköllä olisi myös oikeus edellyttää, että tarjousten ja osallistumishakemusten sähköisten allekirjoitusten tulisi täyttää sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista annetun lain (617/2009) vaatimukset.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin hankintayksikköön kohdistuvista tietojen teknisiin ominaisuuksiin sekä luottamukselliseen käsittelyyn liittyvistä velvoitteista. Kaikessa hankintamenettelyyn liittyvässä hankintayksikön ja ehdokkaiden tai tarjoajien välisessä tiedottamisessa ja tietojenvaihdossa olisi pystyttävä säilyttämään luottamuksellisuus. Hankintayksikön velvollisuutena olisi myös huolehtia, ettei osallistumishakemuksen tai tarjouspyynnön sisältö paljastu ennen näitä koskevien määräaikojen päättymistä. Lisäksi hankintayksikön tulisi jo hankintailmoituksessa ilmoittaa, mitä mahdollisia tiedonvaihtoon liittyviä vaatimuksia hankinta sisältää. Pykälän 4 momentissa ehdotetaan sähköiseen viestintään sovellettavista teknisistä ja muista edellytyksistä säädettävän valtioneuvoston asetuksella. Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 36 artiklan 3-6 kohdissa on teknisluonteisia tietojenvaihtoon liittyviä säännöksiä, jotka koskevat muun muassa sähköisessä tietojenvälityksessä käytettäviä laitteita, salausta ja sähköistä allekirjoitusta. Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 69 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaan Euroopan komissiolla on oikeus muuttaa liitteessä VIII olevia sähköisten vastaanottojärjestelmien teknisiä yksityiskohtia ja ominaisuuksia koskevia vaatimuksia. Viestintään liittyvät mainitut puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin velvoitteet ovat teknisluonteisia ja niiden muuttuminen teknisen kehityksen joh-

dosta on todennäköistä. Tämän vuoksi näistä viestintää koskevista vaatimuksista ehdotetaan säädettävän tarkemmin asetuksella.

Pykälän 1 momentti vastaa hankintalain 51 §:ää.

8 luku Ehdokkaiden ja tarjoajien valinta sekä tarjouksen valinta

46 §. *Ehdokkaiden ja tarjoajien soveltuvuuden arviointi.* Pykälässä säädettäisiin yleisesti hankintamenettelyn vaiheittaisuuteen liittyvän periaatteen mukaisesti ehdokkaiden ja tarjoajien soveltuvuuden arvioinnista. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 38 artiklan 1 kohtaan.

Pykälän mukaan ehdokkaiden ja tarjoajien soveltuvuuden arviointi tulisi tehdä ennen tarjousten vertailua 47—56 §:ssä säädetyn mukaisesti. Siten hankintayksikön olisi ennen tarjousvertailuun ryhtymistä harkittava, tuleeko ehdokas tai tarjoaja sulkea tarjouskilpailusta luvussa säädettyjen poissulkemisperusteiden vuoksi, arvioida täyttävätkö ehdokkaat ja tarjoajat asetetut taloudelliseen ja rahoitukselliseen tilanteeseen, tekniseen ja ammatilliseen pätevyyteen sekä tietoturvallisuuteen ja huoltovarmuuteen liittyvät, tarjouspyynnössä esitetyt vähimmäisvaatimukset sekä suorittaa rajoitetussa menettelyssä, neuvottelumenettelyssä ja kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä tarjouskilpailuun mukaan otettavien tarjoajien valinta. Hankintayksikkö voisi kuitenkin sulkea ehdokkaan tai tarjoajan tarjouskilpailusta 47 ja 48 §:n mukaisella perusteella myöhemminkin saatuaan tiedon poissulkemisperusteesta.

Hankintadirektiiveissä on pyritty selkeyttämään tarjousmenettelyn vaiheittaisuutta. Tarjoajien ominaisuuksien ja kelpoisuuden arvioinnin erottaminen hankinnan kohteeseen liittyvien tekijöiden eli tarjousten sisällön arvioinnista lisää hankintamenettelyn puolueettomuutta, läpinäkyvyyttä ja avoimuutta sekä parantaa tarjoajien oikeusturvaa. Hankintayksikön olisi ilmoitettava etukäteen ehdokkailta tai tarjoajilta edellytettävät vähimmäisvaatimukset, sekä arvioitava niiden täyttymistä ja poissulkemisperusteiden käyttämistä erillisessä hankintamenettelyn vaiheessa. Tarjoajien asemaan vaikuttavat päätökset tulee perustella ja saattaa asianosaisille tiedoksi 74 §:n mukaisesti.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on palveluhankintadirektiivin 92/50/ETY soveltamista koskevassa ratkaisussa asiassa C-532/06, Lianakis (Kok. 2008, s. I-00251), katsonut, että tarjoajien soveltuvuuden tarkistaminen ja tarjouskilpailun ratkaiseminen ovat kaksi erillistä toimenpidettä, joihin sovelletaan eri oikeussääntöjä. Sopimuksen tekemisen perusteita (vertailuperusteita) eivät voi olla perusteet, joiden nojalla ei voida selvittää, mikä tarjouksista on taloudellisesti edullisin, vaan jotka liittyvät sen arvioimiseen, kykenevätkö tarjoajat täyttämään kyseisen sopimuksen. Periaate on vahvistettu myös tuomiossa C-315/01, Gesellschaft für Abfallentsorgnungs-Technik (GAT) (Kok. 2003, s. I-6351). Myös korkein hallintooikeus on päätöksissään (KHO 12.12.2003 taltio 3202 sekä KHO 6.10.2004 taltio 2514) käsitellyt asiaa ja katsonut hankintamenettelyn kaksivaiheiseksi prosessiksi, jossa ensin tulisi arvioida tarjoajan tekniset, taloudelliset ja muut edellytykset hankinnan toteuttamiseen. Jos tällaisia edellytyksiä ei ole, hankintayksikkö voi sulkea tarjoajan tarjouskilpailusta. Tämän jälkeen suoritetaan tarjousten vertailu niiden tarjoajien tekemien tarjousten kesken, joita ei ole suljettu tarjouskilpailusta.

Pykälä vastaa sisällöllisesti hankintalain 52 §:ää.

47 §. *Eräisiin rikoksiin syyllistyneiden ehdokkaiden tai tarjoajien sulkeminen tarjouskilpailusta.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi eräisiin rikoksiin syyllistyneiden ehdokkaiden ja tarjoajien poissulkemisesta tarjouskilpailusta. Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 39 artiklassa luetellaan unionin säädökset, jotka koskevat pakolliseen poissulkemiseen velvoittavia rikoksia. Seuraavissa säädöksissä ja sopimuksissa on lueteltu poissulkemiseen velvoittavat rikokset: Yhteisen toiminnan 98/773/YOS 2 artiklan 1 kohta, Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamista koskevan yleissopimuksen 1 artikla, rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesutarkoituksiin sekä terrorismin rahoitukseen 26 päivänä lokakuuta 2005 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2005/60/EY, 26 päivänä toukokuuta 1997 annetun Euroopan unionista

tehdyn sopimuksen K.3 artiklan 2 kohdan c alakohdan nojalla tehty sellaisen lahjonnan, jossa on osallisina Euroopan yhteisöjen virkamiehiä tai Euroopan unionin jäsenvaltioiden virkamiehiä, torjumista koskeva yleissopimus, neuvoston puitepäätös 2002/475/YOS terrorismin torjumisesta sekä lahjonnan torjumisesta yksityisellä sektorilla annetun neuvoston puitepäätöksen 2003/568/YOS 2 artiklan 1 kohta. Nämä säännökset on lueteltu pykälän 1 momentissa.

Edellä luetelluissa unionin säädöksissä mainittuja rikoksia vastaavat Suomen rikoslain (39/1889) 17 luvun 1a §:n mukainen osallistuminen järjestäytyneen rikollisjärjestön toimintaan, 16 luvun 13 §:n mukainen lahjuksen antaminen, 16 luvun 14 §:n mukainen törkeä lahjuksen antaminen, 30 luvun 7 §:n mukainen lahjominen elinkeinotoiminnassa, 29 luvun 1 ja 2 §:n mukaiset veropetos ja törkeä veropetos, 29 luvun 5 §:n mukainen avustuspetos, 29 luvun 6 §:n mukainen törkeä avustuspetos, 29 luvun 7 §:n avustuksen väärinkäyttö, 32 luvun 6 §:n mukainen rahanpesu, 32 luvun 7 §:n mukainen törkeä rahanpesu sekä 34 a luvun 5 §:n mukainen terrorismin rahoittaminen. Nämä rikokset on lueteltu pykälän 1 momentin 1—3 ja 5 kohdissa.

Pykälän 1 momentin 4 kohdassa mainittaisiin ne rikoslain 34 luvun mukaiset terrorismirikokset, jotka velvoittaisivat hankintayksikön sulkemaan ehdokkaan tai tarjoajan pois tarjouskilpailusta.

Pykälän 1 momentin 6 kohdan mukaan tarjouskilpailusta olisi niin ikään suljettava ehdokas tai tarjoaja, joka on syyllistynyt rikoslain 47 luvun 3 a §:ssä tarkoitettuun kiskonnantapaiseen työsyrjintään. Kiskonnantapaisesta työsyrjinnästä on kysymys, kun työnhakija tai työntekijä asetetaan kielletyllä syrjintäperusteella huomattavan epäedulliseen asemaan käyttämällä hyväksi työnhakijan ja työntekijän taloudellista tai muuta ahdinkoa, riippuvaista asemaa, ymmärtämättömyyttä, ajattelemattomuutta tai tietämättömyyttä. Kiskonnantapaisesta työsyrjintärikoksesta annettu vankeustuomio olisi osoitus siitä, että työnantaja on tietoisesti käyttänyt hyväkseen esimerkiksi ulkomaalaistaustaisen, kielitaidottoman työntekijän hädänalaista asemaa ja soveltanut häneen muista työntekijöistä poiketen huomattavasti heikompia työehtoja, mitä laki ja työehtosopimukset edellyttävät.

Hankintayksiköllä ei olisi harkintavaltaa 1 momentissa tarkoitettuun rikokseen syyllistyneen ehdokkaan tai tarjoajan poissulkemisessa, vaan sen olisi suljettava tarjouskilpailusta edellä mainittuihin rikoksiin syyllistynyt ehdokas tai tarjoaja. Poissulkeminen edellyttää lainvoimaista tuomiota, joten hankintayksiköllä ei ole velvollisuutta sulkea tarjoajaa menneillään olevan esitutkinnan tai vireillä olevan, mainittuja rikoksia koskevan, oikeudenkäynnin vuoksi. Lisäksi olisi huomioitava, mitä liiketoimintakiellosta annetussa laissa (1059/1985) säädetään.

Pykälän 1 momentin mukaan mainittuja rikoksia koskeva tuomio tulisi ilmetä rikosrekisterin otteesta, mikä rajaisi poissulkemisperusteen käyttömahdollisuuden tilanteissa, joissa tieto rikosta koskevasta tuomiosta on poistettu rikosrekisteristä. Rikosrekisterilain (770/1993) 10 §:n mukaan tieto ehdollisesta vankeudesta ja yhteisösakosta poistetaan rikosrekisteristä viiden vuoden kuluttua, tieto ehdottomasta enintään kahden vuoden vankeusrangaistuksesta kymmenen vuoden kuluttua ja tieto yli kahden vuoden ehdottomasta vankeusrangaistuksesta kahdenkymmenen vuoden kuluttua lainvoiman saaneen tuomion antamispäivästä. Sakkotuomiot eivät ilmene rikosrekisteristä, joten sakkorangaistus ei oikeuttaisi poissulkemisperusteen käyttöön.

Julkisissa puolustus- ja turvallisuushankinnoissa noudatettavan suhteellisuusperiaatteen vuoksi edellä mainittujen rikosten lievät tekomuodot eivät voisi tulla kysymykseen pakollisina poissulkemisperusteina, mutta rikoksen laadusta riippuen tarjoajan poissulkeminen voi olla mahdollista 48 §:n 1 momentin 3 tai 4 kohdassa tarkoitetun poissulkemisperusteen nojalla.

Mainittuja rikoksia koskeva tuomio voisi olla annettu tarjouskilpailuun osallistumishakemuksen tai tarjouksen tehneelle yrityksen, yhdistyksen tai muun oikeushenkilön johtohenkilölle, kuten toimitusjohtajalle, varatoimitusjohtajalle, hallituksen puheenjohtajalle tai vastaavassa asemassa olevalle henkilölle sekä myös ehdokkaan tai tarjoajan muulle edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävälle henkilölle. Kysymykseen tulisi myös yritystä tai muuta oikeushenkilöä koskeva

mainittuja rikoksia koskeva rikostuomio, josta oikeushenkilö on tuomittu rikoslain 9 luvussa tarkoitettuun yhteisösakkoon. Pykälän 3 momentissa tuomiolla tarkoitetaan myös yhteisösakkotuomiota.

Ehdokkaan tai tarjoajan poissulkeminen pykälässä tarkoitettujen perusteiden nojalla tulisi tapahtua heti hankintayksikön saatua tiedon lainvoimaisesta tuomiosta. Hankintayksiköllä ei olisi velvollisuutta vaatia ehdokkaita tai tarjoajia osoittamaan, ettei niitä rasita pykälässä tarkoitettu poissulkemisperuste. Hankintayksiköiltä voidaan kuitenkin edellyttää huolellisuutta ja aktiivisuutta, jos ilmenee aihetta epäillä poissulkemisperusteen olemassaoloa ja sillä on velvollisuus ryhtyä toimenpiteisiin, jos sen tietoon saatetaan tieto tai epäily poissulkemisperusteen olemassaolosta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin hankintayksikön velvollisuudesta sulkea pois tarjouskilpailusta 1 momentissa mainitun rikoksen johdosta rikoslain 9 luvussa tarkoitettuun yhteisösakkoon tuomittu ehdokas tai tarjoaja.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin hankintayksikön velvollisuudesta sulkea tarjousmenettelystä myös muussa jäsenvaltiossa vastaavaan rikokseen syyllistynyt tarjoaja.

Pykälän 4 momentin mukaan hankintayksikkö voisi poiketa pykälässä tarkoitetusta velvollisuudesta sulkea tarjouskilpailusta 1 momentissa mainittuun rikokseen syyllistynyt ehdokas tai tarjoaja yleistä etua koskevasta pakottavasta syystä. Kysymykseen tulisivat siten vain erityistapaukset, kuten tilanteet, joissa luonnontapahtuman vuoksi kiireellisessä tarjouskilpailussa tarjouksen on jättänyt vain yksi tarjoaja, jota rasittaa pykälässä tarkoitettu poissulkemisperuste. Tarjoajan poissulkeminen vaarantaisi tällaisessa tilanteessa koko hankkeen toteutumisen ja aiheuttaisi vakavaa haittaa yhteisölle. Poissulkemisesta poikkeamista voitaisiin yleistä etua koskevan pakottavan syyn lisäksi perustella myös sillä, ettei aiemmalla rikollisella menettelyllä ole merkitystä hankkeen toteuttamiselle, esimerkiksi tuomittu henkilö ei enää työskentele vastuuasemassa tarjouksen tehneessä yrityksessä.

Pykälä vastaa pääosin hankintalain 53 §:ää. Puolustus- ja turvallisuushankinnoissa pakolliset poissulkemisperusteet koskevat myös terrorismirikoksia ja terrorismin rahoitusta.

48 §. *Muut poissulkemisperusteet.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi mahdollisuudesta sulkea tarjoaja tarjouskilpailusta eräiden muiden poissulkemisperusteiden vuoksi. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 39 artiklan 2 kohtaan.

Pykäläehdotuksen tarkoituksena on vähentää tarjoajan heikosta taloudellisesta asemasta johtuvia taloudellisia tai muista tekijöistä johtuvia riskejä, jotka liittyvät hankinnan toteuttamiseen. Hankintayksiköllä olisi harkintavalta poissulkemisperusteen käyttämisessä. Poissulkemisoikeuden käyttäminen ei edellyttäisi siitä mainittavan tarjouspyyntöasiakirjoissa tai hankintailmoituksessa, vaikkakin ilmoitus olisi suositeltava. Ehdokkaiden ja tarjoajien poissulkemisessa hankintayksikön tulisi noudattaa suhteellisuuden periaatetta. Koska tarjoajan sulkeminen tarjouskilpailusta on ankara toimenpide, tulisi poissulkemista koskevassa harkinnassa ottaa huomioon esimerkiksi rikkomuksen tai laiminlyönnin vakavuus, laatu ja laajuus, yhteys hankinnan kohteeseen, kulunut aika, mahdolliset muut aiheutuneet seuraamukset sekä rikkomukseen tai laiminlyöntiin syyllistyneen mahdolliset korjaavat teot. Tasapuolisen kohtelun ja syrjimättömyyden periaatteet edellyttävät, että poissulkemisperusteita sovelletaan samalla tavalla kaikkiin ehdokkaisiin tai tarjoajiin.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan heikon taloudellisen tilan vuoksi tarjouskilpailusta voitaisiin sulkea sellainen ehdokas tai tarjoaja, joka on konkurssissa, keskeyttänyt liiketoimintansa, jolle on vahvistettu akordi, velkajärjestely tai velkasaneerausohjelma. Tarjouskilpailusta sulkeminen olisi 2 kohdan mukaan mahdollista myös, jos vireillä on edellä mainittu menettely.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukainen ammattitoimintaan liittyvä lainvastainen teko olisi esimerkiksi puolustustarvikkeiden tai kaksikäyttötuotteiden vientiä koskevan lainsäädännön, kilpailulainsäädännön, työlainsäädännön tai tasa-arvolainsäädännön rikkominen. Kysymykseen voi tulla myös rikoslain 48 luvun mukaiset ympäristörikokset tai rikoslain 30 luvun mukaiset markkinointiin ja kilpailumenettelyyn liittyvät rikokset. Rikolliseen tekoon syyllistyneen ehdokkaan tai

tarjoajan sulkeminen tarjouskilpailusta edellyttäisi lainvoimaista tuomiota, minkä osalta noudatettavia periaatteita on käsitelty 47 §:n kohdalla.

Pykälän 1 momentin 4 kohdan mukainen ammattitoimintaan liittyvä vakava virhe olisi esimerkiksi tietoturvaa tai huoltovarmuutta koskevien velvoitteiden ja sitoumusten rikkominen aikaisemman hankintasopimuksen yhteydessä. Rajat ylittävissä tapauksissa ammattitoimintaan liittyväksi vakavaksi virheeksi tai lainvastaiseksi teoksi voitaisiin katsoa myös palvelujen tarjoamisen yhteydessä tapahtuvasta työntekijöiden lähettämisestä työhön toiseen jäsenvaltioon annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 96/71/EY perustuvan kansallisen lainsäädännön vastainen toiminta. Vakavaksi virheeksi voitaisiin katsoa myös ympäristölainsäädännön noudattamatta jättäminen. Momentin 3 ja 4 kohdissa tarkoitettuun vakavaan virheeseen tai lainvastaiseen tekoon voisi olla syyllistynyt ehdokas tai tarjoaja, joka on luonnollinen henkilö. Oikeushenkilöiden osalta kysymykseen voisi tulla rikos, josta oikeushenkilö on tuomittu rikoslain 9 luvun mukaiseen yhteisösakkoon. Yritysten ja muiden oikeushenkilöiden osalta poissulkemisen peruste olisi olemassa, jos vakavaan virheeseen tai lainvastaiseen tekoon on syyllistynyt yrityksen tai muun oikeushenkilön johtohenkilö taikka edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävä henkilö.

Henkilökohtaista työpanosta edellyttävissä palveluhankinnoissa poissulkemiseen oikeuttavana vakavana virheenä kysymykseen voisi tulla myös palveluntarjoamisesta vastaavan henkilön rikos, laiminlyönti tai vastaava teko, jos teolla on vaikutusta palveluntarjoajan luotettavuudelle palvelun tarjoamisessa. Suhteellisuuden vaatimusten huomioiminen edellyttää kuitenkin, että poissulkeminen ei ole kohtuuttomassa suhteessa teon vakavuuteen nähden. Ehdokkaan tai tarjoajan sulkeminen tarjouskilpailusta ammattitoimintaan liittyvän vakavan virheen johdosta on mahdollista vain silloin, jos hankintayksikkö voi tällaisen teon näyttää toteen.

Hankintalain soveltamisessa korkein hallinto-oikeus on käsitellyt ehdokkaan poissulkemista ammattitoimintaan liittyvän vakavan virheen vuoksi päätöksessään (KHO 9.6.2004 taltio 1395). Poissulkemisen edellytyksen katsottiin olevan tilanteessa, jossa osallistumishakemuksen tehneen yrityksen laskutuksessa oli epäselvyyksiä, jotka oli oikaistu vasta hankintayksikön pyytämien ja laatimien selvitysten jälkeen. Ratkaisussa katsottiin laskutuksen virheettömyydellä olevan sillä tavoin merkitystä osapuolten keskinäisen luottamuksen kannalta, että siihen liittyvät epäselvyydet oikeuttivat yrityksen poissulkemiseen tarjouskilpailusta. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että poissulkeminen ei edellytä virheen kohdistumista siihen vetoavaan hankintayksikköön, joten poissulkeminen oli tapauksessa mahdollista, vaikka yhtiön toiminta oli siirretty samojen omistajien omistamaan toiseen yhtiöön.

Pykälän 1 momentin 5 kohdan mukaan sellaisen ehdokkaan tai tarjoajan poissulkeminen olisi mahdollista, jos ehdokas tai tarjoaja on todettu minkä tahansa näytön perusteella, suojatut tietolähteet mukaan lukien, luotettavuudeltaan riittämättömäksi siinä määrin, että valtion turvallisuudelle aiheutuvaa riskiä ei voida sulkea pois. Puolustus- ja turvallisuushankintojen erityispiirteenä on lähtökohtaisesti ehdokkaaseen tai tarjoajaan kohdistuva vaatimus korkeasta luotettavuudesta. Luotettavuus riippuu erityisesti näiden valmiudesta vastata tietoturvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin hankintayksikön vaatimuksiin. Tarjoajien haltuun voidaan antaa maanpuolustukseen tai kansalliseen turvallisuuteen liittyvää sellaista turvallisuusluokiteltua tietoa, jonka julkituleminen aiheuttaisi merkittävää vahinkoa. Tarjoajalta edellytettävien huoltovarmuutta koskevien vaatimusten toteuttamatta jättäminen saattaisi samalla tapaa muodostaa riskin kansalliselle turvallisuudelle. Mahdollisuus poissulkea tarjoaja tämän luotettavuuteen liittyvien ongelmien takia säilyisi hankintayksikön oikeutena läpi koko hankintaprosessin. Tämä mahdollistaisi sen, että hankintaprosessin kuluessa saatu tieto tarjoajan luotettavuuteen liittyvistä ongelmista pystyttäisiin huomioimaan ja tarvittaessa riski valtion keskeisille turvallisuuseduille minimoimaan sulkemalla tarjoaja pois tarjouskilpailusta.

Tarjoajan luotettavuutta koskeva arviointi saattaa olla sidoksissa myös tämän sijaintipaikan olosuhteisiin. Poliittiset levottomuu-

det, maan sisäinen epäjärjestys tai sen aggressiivinen toiminta kansainvälisissä suhteissa voitaisiin myös katsoa sellaiseksi tekijäksi, joka siinä määrin asettaa tietyssä valtiossa kotipaikkaansa pitävän tarjoajan luotettavuuden kyseenalaiseksi, että päätös sulkea se pois tarjouskilpailusta olisi perusteltu. Tämä edellytys voisi kuitenkin koskea vain niitä Euroopan talousalueen ulkopuolisia valtioita, joita puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin säännökset eivät koske ja joille direktiivi ei näin ollen luo mitään oikeuksia.

Pykälän 1 momentin 6 kohdassa mahdollistettaisiin tarjoajan poissulkeminen myös verojen tai sosiaaliturvamaksujen maksamatta jättämisen johdosta.

Pykälän 1 momentin 7 kohdan mukaan poissulkeminen olisi mahdollista myös silloin, jos ehdokas tai tarjoaja on syyllistynyt olennaisesti väärien tietojen antamiseen ilmoittaessaan tarjoajien soveltuvuutta koskevia tietoja.

Hankintayksiköiden tulisi ennen varsinaisen tarjouskilpailun käynnistämistä harkita, minkälaista luotettavuutta hankinnan kohde edellyttää ja minkälaisia selvityksiä tämän luotettavuuden osoittamiseksi ehdokkaiden tai tarjoajien tulee toimittaa.

Jos hankintayksikkö toteaa ehdokkaiden tai tarjoajien toimittamista tai muuten käytössään olevista selvityksistä poissulkemisen perusteen olevan olemassa, sen olisi myös tehtävä perusteltu päätös siitä, suljetaanko tarjoaja tarjouskilpailusta. Tarjoajalla on oikeus saada tieto poissulkemisesta sekä hakea muutosta hankintayksikön päätökseen. Poissulkeminen olisi mahdollista ainoastaan tarjouskilpailun aikana. Mahdollisuus puuttua vastaavien perusteiden ilmenemiseen hankintaa koskevan sopimussuhteen aikana määräytyy hankintasopimuksen sopimusrikkomuksen seuraamuksia koskevien ehtojen mukaan.

Tarjouskilpailusta poissuljetulla tarjoajalla ja ehdokkaalla olisi oikeus saattaa poissulkeminen markkinaoikeuden arvioitavaksi.

Pykälä vastaa pääosin hankintalain 54 §:ää. Puolustus- ja turvallisuushankinnoissa on puolustukseen ja turvallisuuteen liittyviä tarkennuksia poissulkemisperusteissa.

49 §. *Poissulkemisen edellytysten selvittäminen.* Pykälässä mainittujen selvitysten ja todistusten perusteella pyrittäisiin selvittämään 47 ja 48 §:ssä tarkoitettujen poissulkemisperusteiden olemassaolo. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 39 artiklan 3 kohtaan.

Hankintayksiköllä olisi pykälän 1 momentin mukaan mahdollisuus ilmoittaa hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä ne selvitykset, joita ehdokkaiden tai tarjoajien on toimitettava, jolloin vaadittujen selvitysten liittäminen osallistumishakemukseen tai tarjouspyyntöön olisi yksi tarjouksen muotovaatimuksista. Hankintayksiköllä olisi kuitenkin oikeus vaatia selvitysten esittämistä myös tarvittaessa myöhemmin hankintamenettelyn aikana. Mikäli ilmenee aihetta selvittää, onko joku tarjoaja syyllistynyt rikosrekisteristä ilmenevään tekoon, voidaan ote rikosrekisteristä pyytää myös pelkästään tarjouskilpailun voittajalta ennen hankintasopimuksen allekirjoittamista. Hankintayksiköllä olisi mahdollisuus pyytää selvityksiä myös muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden viranomaisilta. Jäsenvaltioiden viranomaiset toimivat kansallisten tietosuojaa koskevien säännösten mukaisesti ja voivat luovuttaa ehdokasta tai tarjoajaa koskevia tietoja kansallisen lainsäädännön mukaisin edellytyksin.

Pykälän 2 momentin mukaan rikoksiin liittyviä poissulkemisperusteita koskevaksi selvitykseksi tulisi hyväksyä toimivaltaisen viranomaisen antama rikosrekisteriote. Taloudellista asemaa koskevaksi näytöksi tulisi puolestaan hyväksyä toimivaltaisen viranomaisen antama asiaa koskeva todistus. Tällaisia olisivat Suomessa muun muassa kaupparekisteriotteet, tuomioistuimen todistukset, verohallinnon antamat todistukset verojen ja sosiaaliturvamaksujen maksamisesta sekä oikeusrekisterikeskuksen rekisterit velkajärjestelyistä, liiketoimintakielloista sekä konkursseista ja yrityssaneerauksista. Rikoksia koskevien poissulkemisperusteiden osalta kysymykseen tulisivat rikosrekisteriotteet tai vastaavat asiakirjat. Jos muusta jäsenvaltiosta tulevan tarjoajan sijoittumismaassa ei tällaisia asiakirjoja anneta tai kaikki tarvittavat tiedot eivät ilmene annetuista asiakirjoista, hankintayksikön olisi hyväksyttävä tarjoajan sijoittumismaan käytännön mukaisesti toimivaltaiselle oikeus- tai hallintoviranomaiselle, notaarille tai ammattialan yhteisölle annettu valaehtoinen tai vakuutuksella vahvistettu

ilmoitus siitä, ettei tarjoajaa koske poissulkemisperuste.

Suomen rikosrekisterilain (770/1993) mukaan rikosrekisteritiedot ovat pääsääntöisesti salassa pidettäviä ja rekisteristä luovutetaan tietoja vain lain 4—8 §:ssä mainituille tahoille ja tarkoituksiin. Rikosrekisteristä ei voida siten luovuttaa tietoja suoraan hankintaviranomaisille käytettäväksi pakollisen poissulkemisen perusteiden arviointia varten. Tiedot voidaan käytännössä saada vain yksityisten henkilöiden osalta rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentin mukaisen rekisteritietojen tarkastusoikeutta käyttämällä.

Hankintayksikkö voi sulkea tarjoajan tarjouskilpailusta riippumatta siitä saako se tiedon poissulkemisperusteen olemassaolosta ehdokkaan tai tarjoajan toimittamasta selvityksestä, viran puolesta hankkimastaan selvityksestä tai muualta. Ehdokkailta ja tarjoajilta vaadittavien selvitysten pyytämisessä tulisi käyttää suhteellisuusperiaatteen mukaista harkintaa. Tavanomaisten selvitysten (mm. verovelkatodistus ja todistus sosiaaliturvamaksujen maksamisesta) ohella tulisi pyytää muita selvityksiä vain, mikäli siihen on hankinnan luonteen ja laajuuden vuoksi aihetta.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 55 §.

50 §. *Ehdokkaiden ja tarjoajien soveltuvuutta koskevat vaatimukset ja selvitykset.* Pykälässä selvennettäisiin ehdokkaan tai tarjoajan ominaisuuksiin liittyvien vaatimusten esittämistä ja tätä varten vaadittavien selvitysten pyytämistä. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin II osaston VII lukuun ja erityisesti sen 38 artiklaan.

Pykälän 1 momentin mukaan hankintayksiköllä olisi mahdollisuus esittää ehdokkaiden ja tarjoajien soveltuvuuteen liittyviä vaatimuksia ja pyytää niitä koskevia selvityksiä. Ehdokkaiden ja tarjoajien soveltuvuutta koskevilla vaatimuksilla hankintayksikkö pyrkii varmistumaan tavarantoimittajan, palveluntuottajan tai urakoitsijan kyvyistä toteuttaa hankinta. Rajoitetussa menettelyssä, neuvottelumenettelyssä sekä kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä hankintayksikkö valitsee rahoitukselliseen ja taloudelliseen tilanteeseen, tekniseen suorituskykyyn, ammatilliseen pätevyyteen ja tietoturvallisuuteen tai huoltovarmuuteen liittyviä arviointiperusteita käyttäen ne tarjoajat, jotka otetaan mukaan tarjouskilpailuun.

Ehdokkaiden ja tarjoajien ominaisuuksiin liittyvillä vaatimuksilla voidaan edistää laatuun liittyvien tekijöiden huomioimista hankinnan toteuttamisessa. Erityisesti palvelu-hankinnoissa ehdokkaiden ja tarjoajien ammattitaitoon, pätevyyteen ja kokemukseen liittyvät vähimmäisvaatimukset voivat parantaa palvelujen laatua. Hankintayksiköllä on harkintavaltaa ehdokkaiden ja tarjoajien ominaisuuksiin liittyvien vaatimusten asettamisessa. Menettelyyn voidaan puuttua vain tilanteissa, joissa vaatimukset eivät liity ehdokkaiden tai tarjoajien mahdollisuuksiin toteuttaa hankinta tai joissa vaatimuksilla vaarannetaan ehdokkaiden tai tarjoajien tasapuolista kohtelua. Siten hankintayksikkö voi halutessaan edellyttää myös esimerkiksi lakisääteistä ammatillista pätevyyttä korkeampaa pätevyyttä.

Pykälän 2 momentin mukaan ehdokkaiden tai tarjoajien rahoitukselliseen ja taloudelliseen tilanteeseen, tekniseen suorituskykyyn, ammatilliseen pätevyyteen ja tietoturvallisuuteen tai huoltovarmuuteen liittyvien vaatimusten ja tarjoajien valinnassa käytettävien perusteiden olisi oltava suhteellisia, puolueettomia ja perusteltavissa hankinnan kohteen kannalta. Siten hankintayksikön tulisi hankinnan luonteen ja laajuuden perusteella harkita vaatimusten tasoa. Soveltumattomat tai liian ankarat vaatimukset voivat rajoittaa tarpeettomalla tavalla kilpailua. Vaadittavien selvitysten osalta tulisi myös harkita niiden laatimisen ja toimittamisen edellyttämää, ehdokkaille tai tarjoajille koituvaa työmäärää ja kustannuksia.

Hankintayksikön olisi ilmoitettava hankintailmoituksessa vähimmäisvaatimuksista ja vaadittavista selvityksistä, jotta toimittajat voivat ottaa vaatimukset huomioon harkitessaan tarjouksen tekemistä sekä sen sisältöä. Vaatimukset ja selvitykset olisi suositeltavaa ilmoittaa myös tarjouspyynnössä, jotta ne tulisivat selkeästi tarjoajien tietoon ja huomioiduiksi tarjousten laatimisessa.

Ehdokas tai tarjoaja, joka ei täytä esitettyjä vähimmäisvaatimuksia olisi suljettava tarjouskilpailusta. Hankintayksikkö voi myös oma-aloitteisesti hankkia erilaisia ehdokkaita ja tarjoajia koskevia selvityksiä esimerkiksi

yhteisötietojärjestelmästä tai luottotietojärjestelmästä. Tällaisista viran puolesta hankittavien selvitysten käyttämisestä ehdokkaiden tai tarjoajien soveltuvuuden arvioinnissa olisi suositeltavaa ilmoittaa myös tarjouspyynnössä tai hankintailmoituksessa. Jotta menettely ei johtaisi syrjintään, muista Euroopan unionin jäsenvaltioista tulevien tarjoajien antamat vastaavat todistukset olisi hyväksyttävä. Selvitysten hankkimisessa viran puolesta tulisi huomioida tarjoajien tasapuolisen kohtelun vaatimukset.

Pykälän 3 momentin mukaan hankintayksikön tulisi ilmoittaa hankintailmoituksessa vähimmäisvaatimusten lisäksi myös sellaiset perusteet, joita käyttäen ehdokkaat valitaan rajoitettuun menettelyyn, neuvottelumenettelyyn sekä kilpailulliseen neuvottelumenettelyyn. Vaatimukset ja perusteet voivat liittyä esimerkiksi ehdokkaiden tai tarjoajien vakavaraisuuteen, ammattipätevyyteen, kokemukseen tai kykyyn suojata hankinnan toteuttamiseen liittyvä turvallisuusluokiteltu tieto. Vaatimuksia asetettaessa hankintayksiköiden tulisi huomioida se, ettei sellaisia ehdokkaita, jotka eivät täytä vähimmäisvaatimuksia, voida ottaa tarjousmenettelyyn.

Pykälän 4 momentti perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 45 artiklaan. Hankintayksiköllä olisi oikeus pyytää ehdokasta tai tarjoajaa täydentämään tai täsmentämään tämän antamia asiakirjoja. Säännös ei kuitenkaan velvoita hankintayksikköä pyytämään ehdokkaita tai tarjoajia täydentämään tai täsmentämään puutteellisia selvityksiä. Vastuu tarjouksen tarjouspyynnönmukaisuudesta ja vaadittujen selvitysten toimittamisesta on tarjoajalla. Siviilihankintoja koskevan korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen (KHO 22.4.2004 taltio 1008) mukaan tarjousmenettelyn asiakirjoihin ei ollut sovellettava hallintomenettelylain 9 §:ssä olevaa säännöstä asiakirjoissa olevien puutteellisuuksien poistamisesta eikä hankintayksiköllä ollut siten velvollisuutta antaa tarjoajalle mahdollisuutta puutteellisen tarjouksen täydentämiseen. Ratkaisun johdosta hallintolain (434/2003) 22 §:ssä oleva viranomaisen velvollisuus kehottaa lähettäjää täydentämään asiakirjoja sekä lähettäjän oikeus asiakirjojen täydentämiseen ei tulisi sovellettavaksi tarjousmenettelyssä. Kohtuullista kuitenkin on, että hankintayksiköillä on mahdollisuus pyytää tarjoajaa tai ehdokasta täydentämään soveltuvuutta koskevia selvityksiä tai muita asiakirjoja esimerkiksi tilanteissa, joissa annetut todistukset tai selvitykset eivät ole vertailukelpoisia tai jos selvitys puuttuu tarjouspyynnön tulkinnanvaraisuuden vuoksi.

Hankintayksiköllä on oikeus sulkea tarjouskilpailusta tarjous, jossa ei ole vaadittuja selvityksiä. Harkittaessa täydennysmahdollisuuden antamista puutteellisen tarjouksen jättäneelle tarjoajalle, hankintayksikön tulee ottaa suhteellisuuden periaatteen ja tarjoajien tasapuolisen kohtelun vaatimukset huomioon. Pienten puutteellisuuksien vuoksi tarjousten sulkeminen tarjouskilpailusta saattaa olla kohtuuton seuraamus rikkomuksen vakavuuteen nähden. Tällaisissa tilanteissa hankintayksikön tulisi pyytää tarjoajaa täydentämään tai täsmentämään antamiaan selvityksiä tai asiakirjoja.

Pykälä on pääosin samansisältöinen kuin hankintalain 56 §.

51 §. *Rekisteritiedot.* Pykälässä säädettäisiin ammatti- ja elinkeinorekisterimerkintöjä koskevien selvitysten pyytämisestä. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 40 artiklaan.

Toimittajalta voitaisiin vaatia selvityksiä rekisteröitymisestä omassa sijoittautumismaassaan tai sen puuttuessa sijoittumismaan lainsäädännön mukaista valaehtoista todistusta tai ilmoitusta elinkeinotoiminnan harjoittamisesta. Hankintayksiköllä olisi oikeus pyytää ehdokasta tai tarjoajaa myös osoittamaan, että sillä on tarvittava toimilupa tai palvelun suorittamiseen oikeuttavan järjestön jäsenyys.

Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin liitteissä VII A-C luetellaan pykälässä tarkoitetut ammatti- ja kaupparekisterit. Valtaosassa Euroopan unionin jäsenvaltioissa rekisteri on jäsenvaltion kaupparekisteri. Eräissä maissa, kuten Irlannissa ja Yhdistyneissä kuningaskunnissa, yritysrekisteriin kuulumisen lisäksi urakoitsijat, tavarantoimittajat ja palveluntarjoajat voivat valaehtoisin ilmoituksin osoittaa harjoittavansa ammattia tietyllä paikkakunnalla ja toiminimellä sijoittautumismaassaan. Espanjassa vastaavan valaehtoisen ilmoituksen voivat antaa yksityishenkilöt, joita ei ole merkitty kauppa-

rekisteriin. Suomessa pykälän tarkoittama rekisteri on kaupparekisteri. Vastavuoroista tunnustamista koskevat periaatteet edellyttävät, että rekisteröityminen yhdessä unionin jäsenvaltiossa on riittävä.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 57 §.

52 §. *Taloudellinen ja rahoituksellinen tilanne.* Pykälässä säädettäisiin ehdokkailta tai tarjoajilta pyydettävistä taloudellista ja rahoituksellista tilannetta koskevista selvityksistä. Ehdotettu säännös perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 41 artiklaan.

Pykälässä lueteltaisiin esimerkinomaisesti sellaisista ehdokkaiden tai tarjoajien rahoituksellista tai taloudellista tilannetta koskevista selvityksistä, joita hankintayksikkö voi vaatia. Myös muita kuin luettelossa mainittuja todistuksia voidaan pyytää, jos se ei ole syrjivää ja jos se on perusteltavissa hankinnan kohteen kannalta. Pykälässä tarkoitettujen selvitysten perusteella hankintayksikkö arvioi ehdokkaan tai tarjoajan hankinnan toteuttamiseen liittyvien taloudellista suorituskykyä koskevien vähimmäisvaatimusten täyttymistä tai käyttää saamiaan tietoja ehdokkaiden valinnassa rajoitetussa menettelyssä, neuvottelumenettelyssä sekä kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä.

Pykälän 1 momentin mukaan vaadittavia selvityksiä olisivat esimerkiksi luottolaitosten lausunnot luottokelpoisuudesta, tieto asianmukaisesta vastuuvakuutuksesta, yrityksen tilinpäätöstiedot sekä liikevaihtoa koskevat tiedot. Tilinpäätöstietoja ei olisi kuitenkaan mahdollista vaatia silloin, jos tietoja ei ole julkaistava toimittajan sijoittautumismaassa. Taloudellista tilannetta koskeva selvitys voisi olla myös todistus siitä, onko yrityksen työntekijöille maksettu palkkaturvaa. Jos palkkaturvaa koskeva hakemus on vireillä, palkka-turvaa ei ole maksettu takaisin tai sille ei ole vahvistettu maksuohjelmaa, voisi se olla peruste tarjouskilpailusta poissulkemiselle.

Pykälän 2 momentin mukaan tilanteissa, joissa ehdokas tai tarjoaja ei voi toimittaa hankintayksikön vaatimia asiakirjoja esimerkiksi siksi, ettei sen sijoittumismaan lainsäädännön mukaan vaadittuja selvityksiä ole mahdollista saada, sillä olisi mahdollisuus toimittaa selvitys jollakin muulla hankintayksikön hyväksymällä asiakirjalla. Samaten tilanteissa, joissa yritys on toiminut vähemmän kuin kolme tilikautta, se voisi toimittaa selvityksen jollakin muulla hankintayksikön hyväksymällä tavalla. Joidenkin hankintayksiköiden vaatimien tietojen antaminen voi olla mahdotonta myös pörssisääntöjen vuoksi. Koska pörssiyhtiöt eivät tavallisesti laadi toimialakohtaisia tilinpäätöksiä, ne eivät voi näitä tietoja yleensä pörssisääntöjä rikkomatta antaa. Tällaisissa tilanteissa hankintayksikön tulisi hyväksyä vastaava näyttö ottaen huomioon ehdokkaiden ja tarjoajien tasapuolisen kohtelun vaatimukset.

Pykälä vastaa sisällöllisesti hankintalain 58 §:ää.

53 §. *Tekninen suorituskyky ja ammatillinen pätevyys.* Pykälässä esitettäisiin tyhjentävä luettelo selvityksistä, joita voidaan vaatia ehdokkaan tai tarjoajan teknisen suorituskyvyn tai ammatillisen pätevyyden arvioimista varten. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 42 artiklaan.

Selvitysten vaatimisen tulee olla perusteltua menettelyn kohteena olevan palvelu- tai tavarahankinnan taikka rakennusurakan laadun ja laajuuden kannalta. Vaatimusten tulisi olla kohtuullisessa suhteessa hankinnan toteuttamiseen liittyvien riskien minimointitavoitteen kanssa. Huomiota tulisi kiinnittää myös siihen, millä tavoin vaatimukset vaikuttavat ehdokkaiden tai tarjoajien määrään. Perusteettomat tai ylimitoitetut vaatimukset voivat sulkea tarjouskilpailusta muuten soveliaita yrityksiä. Hankintayksikön tulisi ottaa huomioon myös pyydettyjen selvitysten tietosuojaan ja julkisiksi tulemiseen liittyvät näkökohdat esimerkiksi henkilötietoja tai ammatti- ja liikesalaisuuksia koskevien asiakirjojen osalta.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaisena toimittajan johtohenkilöiden tai palvelun tai urakan suorittamisesta vastaavien henkilöiden koulutusta ja ammatillista pätevyyttä koskevina selvityksinä voisivat tulla kysymykseen esimerkiksi tutkintotodistukset tai ansioluettelot. Koulutusta ja ammatillista pätevyyttä koskevien selvitysten vaatiminen on perusteltua erityisesti henkilökohtaista työsuoritusta edellyttävissä palveluhankinnoissa.

Pykälän 1 momentin 2 ja 3 kohdan mukaan hankintayksikkö voisi pyytää toimittajalta re-

ferenssiluetteloja enintään viimeksi kuluneen viiden vuoden aikana toteutetuista rakennusurakoista tai tavaratoimituksista taikka toimitetuista palveluista. Hankintayksikkö voisi edellyttää referenssiluetteloilta yksityiskohtaista jaottelua hankintojen ajankohdista, arvoista ja asianmukaisesta toteuttamisesta. Hankintayksikkö voisi pyytää myös asianmukaisia varmennuksia, kuten tilaajan vahvistusta tai tarjoajan vakuutusta. Referenssejä koskevien selvitysten vaatimisessa ja niihin perustuvien ehdokkaiden tai tarjoajien teknistä kapasiteettia koskevissa vaatimuksissa tulisi huomioida referenssien merkitys hankinnan kohteen kannalta. Tarjoajien tasapuolisen kohtelun periaatteen ja kilpailuolosuhteiden hyödyntämistä koskevien vaatimusten kanssa ristiriitainen voi olla menettely, jossa painoarvoa annettaan yrityksen sellaisille referensseille, jotka eivät koske hankinnan kohteena olevaa tavara- tai palveluhankintaa taikka rakennusurakkaa.

Pykälän 1 momentin 4 ja 5 kohdan mukaan hankintayksiköllä olisi oikeus pyytää tarjoajilta ja urakoitsijoilta selvityksiä niiden omista ja ulkopuolisista teknisistä asiantuntijoista tai toimielimistä, erityisesti niistä, jotka ovat vastuussa laadunvalvonnasta. Hankintayksikkö voisi vaatia tavara- ja palveluhankinnoissa myös kuvauksia tarjoajan käyttämistä välineistä, laitteista ja laadun varmistamiseen liittyvistä toimenpiteistä sekä tarvittavista tutkimus- ja kokeilujärjestelmistä sekä teollis- ja tekijänoikeuksien suojaa koskevista sisäisistä säännöistä.

Pykälän 1 momentin 6 kohdan mukaan hankintayksikkö voi vaatia tarjoajaa esittämään todistuksen tarjoajan tuotantokapasiteettia tai palveluntarjoajan teknistä suorituskykyä, tutkimus- tai kokeilujärjestelmiä tai laadunvalvontatoimenpiteitä koskevasta tarkastuksesta.

Pykälän 1 momentin 7 kohdan mukaisesti hankintayksiköllä olisi oikeus vaatia teknistä kapasiteettia koskevina selvityksinä asiakirjoja, jotka osoittavat palveluntarjoajan tai rakennusurakoitsijan työvoiman vuotuista keskimäärää ja johtohenkilöiden lukumäärää. Työvoiman ja johtohenkilöiden lukumäärän käyttäminen ehdokkaiden tai tarjoajien valinnan perusteina voi olla perusteltua esimerkiksi hyvin laajoissa hankinnoissa, jotka edellyttävät työvoiman nopeaa saatavuutta. Ylimitoitetut työvoiman määrää koskevat vaatimukset voivat toisaalta pienemmissä hankinnoissa syrjäyttää aiheettomasti tarjouskilpailusta pienempiä yrityksiä, joten hankintayksikön tulisi käyttää kohtuuharkintaa asiassa.

Pykälän 1 momentin 8 kohdan mukaan hankintayksikkö voisi pyytää ehdokkailta tai tarjoajilta myös selvityksiä hankinnan toteuttamisessa käytettävistä työvälineistä, kalustosta, henkilöstön määrästä, tietotaidosta, hankintalähteistä tai teknisistä laitteista. Tällaisten selvitysten pyytäminen voisi olla perusteltua hankinnoissa, joiden toteuttamisessa laitteiden korkeatasoisuudella on erityinen merkitys. Kysymykseen voisivat tulla esimerkiksi korkean teknologian asejärjestelmiin tai tietotekniikkaan liittyvät hankinnat.

Hankintalaista poiketen puolustus- ja turvallisuushankinnoissa on myös mahdollista pyytää ehdokkaalta tai tarjoajalta selvitystä työvälineistä, kalustosta, teknisistä laitteista, henkilöstön määrästä, tietotaidosta tai hankintalähteistä, joita ehdokas tai tarjoaja aikoo käyttää täyttääkseen mahdolliset kriisistä johtuvat hankintayksikön lisätarpeet tai toteuttaakseen hankintasopimuksen kohteena olevien tavaroiden kunnossapidon, uudenaikaistamisen tai mukauttamisen. Lisäksi, jos kohdassa tarkoitetut työvälineet, kalusto, tekniset laitteet, henkilöstö, tietotaito tai hankintalähteet sijaitsevat Euroopan unionin alueen ulkopuolella, voi hankintayksikkö pyytää selvitystä niiden maantieteellisestä sijainnista. Nämä selvitykset liittyvät hankintayksikön mahdollisiin huoltovarmuusvaatimuksiin ja niiden kautta hankintayksikkö pyrkii jo tarjoajan soveltuvuutta arvioidessaan tarkastamaan ehdokkaan tai tarjoajan kyvyn vastata tarjouspyynnössä esitettäviin huoltovarmuusvaatimuksiin.

Siviilihankintoja koskevassa oikeuskäytännössä on katsottu sallituksi, että tarjoaja hankkii hankintasopimuksen toteuttamisessa tarvitsemansa kaluston vasta hankintasopimuksen varmistumisen jälkeen. Tarjouksen tekemisellä tarjoajan katsotaan sitoutuvan hankinnan edellyttämän kapasiteetin hankintaan (esimerkiksi KHO 20.5.2009 taltio 1244). Puolustus- ja turvallisuushankinnoissa on kuitenkin usein siviilihankintoja korke-

ammat toimitusvarmuusvaatimukset sekä muut huoltovarmuusvaatimukset. Hankinnan tai siihen liittyvien huoltovarmuusvaatimusten kriittisyys voi edellyttää, että tämän kohdan selvityksissä mainitut kalusto, tietotaito ja muut tekijät ovat ehdokkaan tai tarjoajan omassa tai sen alihankkijan taikka yhteistyökumppanin hallussa ennen hankintasopimuksen solmimista. Tällöin kuitenkin näiden edellytysten asettamisen tulee olla objektiivisesti perusteltua ja liittyä nimenomaan hankinnan huoltovarmuusvaatimuksiin.

Pykälän 1 momentin 9 kohdan mukaisesti hankintayksikkö voisi vaatia myös hankittavaa tavaraa koskevia näytteitä, kuvauksia ja valokuvia. Menettely tulee kysymykseen esimerkiksi erityisiä laatuvaatimuksia koskevissa tavarahankinnoissa. Hankintayksikkö voisi pyytää todistusta tai selvitystä myös mahdollisen standardin vaatimusten täyttymisestä.

Pykälän 1 momentin 10 kohdan mukaan sijoittamis- ja asennustoimia edellyttävissä hankinnoissa hankintayksikkö voisi pyytää ehdokkailta tai tarjoajilta selvityksiä ammattitaidosta, tehokkuudesta, kokemuksesta ja luotettavuudesta. Tällaisina selvityksinä voivat tulla kysymykseen esimerkiksi tarjoajan omat kuvaukset, aiempia töitä koskevat asiakkaiden lausunnot tai ammatillista pätevyyttä koskevat todistukset.

Pykälän 2 momentin mukaan hankintayksikkö voisi vaatia ympäristönäkökohtiin liittyviä selvityksiä rakennusurakoissa tai palvelun suorittamisessa toteutettavista ympäristönhoitotoimenpiteistä. Selvitysten vaatiminen edellyttäisi vastaavaa liittymää hankinnan kohteeseen kuin mitä vaaditaan muiltakin selvityksiltä. Ympäristönhoitoa koskevien standardien vaatimusten osalta hankintayksikön olisi viitattava ympäristöasioiden hallinta- ja auditointijärjestelmään (EMAS) tai olemassa oleviin eurooppalaisiin tai kansainvälisiin asianmukaisiin standardeihin. Ehdokas tai tarjoaja voi osoittaa täyttävänsä ympäristönhoitoa koskevat vaatimukset ympäristönhallintajärjestelmän rekisteröinnillä, asianmukaisella sertifikaatilla tai vaihtoehtoisesti omalla kuvauksellaan toimenpiteistä ympäristönsuojelun varmistamiseksi. Tällaisessa tilanteessa tarjoajalla olisi näyttövelvollisuus siitä, että toimenpiteet takaavat samantasoisen ympäristönsuojelun tason. Toisaalta hankintayksikön olisi perusteltava epäilyksensä siitä, etteivät tarjoajan toimenpiteet takaa ympäristönhallintajärjestelmää vastaavaa tasoa ympäristönsuojelussa.

Pykälän 3 momentin mukaan hankintayksikön vaatiessa selvitystä laadunvarmistustoimenpiteistä sen tulisi viitata alan eurooppalaisiin standardisarjoihin perustuviin laadunvarmistusjärjestelmiin. Hankintayksikön on hyväksyttävä muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden toimielinten vastaavat todistukset sekä ehdokkaiden ja tarjoajien kuvaukset laadunvarmistuksen tasosta.

Pykälän 4 momentin mukaan ehdokas tai tarjoaja voi osoittaa teknisen suorituskykynsä tai ammatillisen pätevyytensä myös jollakin muulla kuin hankintayksikön vaatimalla asiakirjalla silloin, kun se ei hyväksyttävästä syystä voi toimittaa hankintayksikön vaatimia asiakirjoja. Tällainen muu asiakirja tulee olla hankintayksikön hyväksymä. Muun vastaavan asiakirjan hyväksymisen harkinnassa merkityksellistä on, että ehdokkaan tai tarjoajan toimittaman asiakirjan myötä hankintayksikölle tarjoutuu vastaava näyttö, ja että ehdokkaiden ja tarjoajien tasapuolisen kohtelun periaatetta ei tilanteessa rikota.

Pykälä vastaa pääosin hankintalain 59 §:ää. Puolustus- ja turvallisuushankinnoissa referenssitietoja voidaan pyytää myös tavara- ja palveluhankinnoissa viiden vuoden ajalta ja huoltovarmuuteen liittyviä selvityksiä lakiehdotuksen kohdan 8 mukaisesti. Lisäksi pykälän 4 momentin kaltaista säännöstä ei sisälly hankintalakiin.

54 §. *Ehdokkaille ja tarjoajille asetettavat tietoturvallisuutta koskevat vaatimukset.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi niistä tietoturvallisuutta koskevista vaatimuksista, joita hankintayksikkö voi asettaa tarjouskilpailun toteuttamiseksi ehdokkaalle tai tarjoajalle. Sopimuksenaikaisista, hankinnan varsinaiseen toteuttamiseen liittyvistä tietoturvallisuutta koskevista vaatimuksista säädetään aiemmin lain 41 §:ssä. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 42 artiklaan.

Pykälän 1 momentin mukaan hankintayksikkö voi, kun tarjouskilpailun toteuttamiseksi annetaan, laaditaan tai muutoin käsitellään turvallisuusluokiteltuja asiakirjoja, asettaa

ehdokkaalle tai tarjoajalle tietoturvallisuutta koskevia vaatimuksia. Tällainen voi olla esimerkiksi ehdokkaalta tai tarjoajalta pyydetty sitoumus tai tiedot siitä, että se pystyy suojaamaan tarjouskilpailun yhteydessä sen käyttöönsä saamat turvallisuusluokitellut asiakirjat ja niiden sisältämät tiedot hankintailmoituksessa edellytetyllä suojaustasolla.

Pykälän 1 momentissa ei erikseen määriteltäisi asetettavien tietoturvallisuusvaatimusten sisältöä. Näiden vaatimusten tulee kuitenkin perustua viranomaiselle asetettujen velvoitteiden toteuttamiseen.

Momentissa ei myöskään erikseen määriteltäisi mitä sitoumuksia tai tietoja hankintayksikkö voi pyytää. Tietoturvallisuuslainsäädäntö ei nykyisellään sisällä säännöksiä viranomaisten tai muiden hankintayksiköiden toteuttamien tarjouskilpailuiden yhteisöturvallisuusselvityksistä, arvioista, todistuksista tai sitoumuksista. Kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetussa laissa säädetään viranomaisten toimenpiteistä kansainvälisen tietoturvallisuusvelvoitteen toteuttamiseksi. Lakiesityksessä ehdotetaankin muutettavaksi kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetun lain 1 §:n 3 momenttia jäljempänä selostetulla tavalla. Muutoksen jälkeen kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteita annetun lain mukaisen yhteisöturvallisuusselvityksen ja arvion tekeminen olisi mahdollista myös silloin kun tarjouskilpailun järjestää suomalainen viranomainen tai muu hankintayksikkö ja ehdokkaana tai tarjoajana on suomalainen elinkeinonharjoittaja.

Hankintayksikkö voisi vaatia ehdokkaalta tai tarjoajalta myös muita sitoumuksia ja tietoja kuin yhteisöturvallisuusselvitys ja arvio. Näitä voisivat olla muun muassa ehdokkaan tai tarjoajan antama sitoumus siitä, että se noudattaa turvallisuusluokiteltujen tietojen salassapitoon liittyviä sitoumuksessa määriteltyjä vaatimuksia. Nämä vaatimukset voivat liittyä esimerkiksi turvallisuusluokiteltujen tietojen käsittelyyn, säilyttämiseen, tuhoamiseen sekä luovuttamiseen. Vaatimuksia voidaan myös asettaa niiden tilojen turvajärjestelyille, joissa turvallisuusluokiteltuja tietoja käsitellään tai säilytetään.

Tarjoajan tai ehdokkaan sitoumukseen liittyy tai sitä edeltää usein viranomaisen toteuttama tilojen, toimintatapojen ja prosessien tarkastus, josta voidaan antaa kansainvälisistä tietoturvavelvoitteista annetun lain mukainen yhteisöturvallisuusselvitys. Turvallisuusluokiteltujen tietojen salassapito voi edellyttää myös erillisten henkilöturvallisuusselvitysten ja arviointien tekemistä turvallisuusselvityksistä annetun lain (177/2002) tai kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetun lain mukaisesti niiden tarjoajan tai ehdokkaan työntekijöiden osalta, joilla on oikeus käsitellä turvallisuusluokiteltuja tietoja. Käytännössä tietyn ehdokkaan tai tarjoajan kyky turvata tiedon luottamuksellisuus varmistetaan edellä mainittujen turvallisuusselvitysten avulla. Kyseessä ovat viranomaisen tekemät selvitykset siitä, että tietyn tarjoajan tai ehdokkaan tilat, käyttämä henkilöstö ja muut mahdolliset tarjouskilpailun toteuttamiseen liittyvät seikat ovat sen mukaisia, että riskiä turvallisuusluokitellun tiedon päätymisestä asiattomien käsiin ei ole.

Ulkomaalaisen tarjoajan kyseessä ollessa momentin mukaisilla sitoumuksilla ja tiedoilla tarkoitetaan lähtökohtaisesti ehdokkaan tai tarjoajan sijoittautumismaan toimivaltaisen viranomaisen tekemää turvallisuusselvitystä ja arviota. Hankintayksiköllä on mahdollisuus pyytää kansallisen tietoturvallisuusviranomaisen kautta ehdokkaan tai tarjoajan sijoittumismaan turvallisuusviranomaista tekemään tarvittavat tietoturvallisuuteen liittyvät tarkastukset. Näitä olisivat esimerkiksi hankinnan toteuttamisessa käytettäviin tiloihin, laitteisiin tai henkilöstöön kohdistuvat tarkastukset.

Ulkomaalaisen tarjoajan ja ehdokkaan osalta hankintayksikön on hyväksyttävä sellaisen valtion toimivaltaisen viranomaisen antama sitoumus tai tiedot, jonka kanssa Suomella on kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetun lain mukaisesti voimaansaatettu kahden- tai monenvälinen tietoturvallisuussopimus. Tällöin Suomen ja kyseessä olevan valtion välillä on voimassa eduskunnan hyväksymä valtiosopimus, jonka lainsäädännön alaan kuuluvat tietoturvaa koskevat velvoitteet on saatettu Suomessa voimaan lailla. Kun Suomen ja kaikkien Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä ei ole voimassa tietoturvallisuussopimusta, olisi hankintayksikön suhteellisuusperiaate huomioiden lähtökohtaisesti hyväksyttävä tällaisessa ti-

lanteessa ehdokkaan tai tarjoajan toimittamat muut toimivaltaisen viranomaisen antamat sitoumukset ja tiedot. Hankintayksikkö voi kuitenkin aina edellyttää, että tarjoajan toimittamien sitoumusten ja tietojen on vastattava Suomen tietoturvallisuuslainsäädännön asettamia vaatimuksia.

Tarjouskilpailuvaiheen tietoturvallisuutta koskevat vaatimukset on 50 §:n mukaisesti esitettävä hankintailmoituksessa. Näin hankintayksikkö voi varmistua siitä, että tarjouskilpailuvaiheeseen osallistuu vain sellaisia ehdokkaita ja tarjoajia, jotka pystyvät asianmukaisesti huolehtimaan turvallisuusluokiteltujen asiakirjojen ja tietojen salassapidosta tarjouskilpailun aikana.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta antaa lisäaikaa sellaiselle ehdokkaalle, jolla ei vielä ole vaadittua turvallisuusselvitystä. Edellytyksenä on, että turvallisuusselvityksen toimittamiselle asetetaan määräaika joka on kohtuullinen eikä vaaranna ehdokkaiden tasapuolisen kohtelun periaatetta. Säännös on tarpeen esimerkiksi sellaisissa tapauksissa, jossa ehdokkaan turvallisuusselvityksen toimittaminen on viivästynyt siitä itsestään riippumattomista syistä. Momentissa säädettäisiin myös, että hankintayksikkö voi tehdä ja ottaa huomioon myös omia lisäselvityksiä arvioidessaan ehdokkaan ja tarjoajan kykyä suoriutua tietoturvallisuusvaatimuksista. Hankintayksikkö voi esimerkiksi tehdä omia tarkastuksia tai selvityksiä taikka pyytää muilta hankintayksiköiltä tietoja ehdokkaan tai tarjoajan kyvystä suoriutua tietoturvallisuusvaatimuksista. Hankintayksikkö voi arvioinnissa ottaa huomioon saamansa lisäselvitykset samoin kuin aiemmissa hankinnoissa ehdokkaan tai tarjoajan kyvystä saamansa kokemukset. Vastaavaa pykälää ei sisälly hankintalakiin. Kyseessä on puolustus- ja turvallisuushankintojen arkaluonteisuuteen liittyvä erityissäännös.

55 §. *Ehdokkaan tai tarjoajan oikeudellinen muoto sekä ilmoitus vastaavista henkilöistä.* Pykälässä säädettäisiin ehdokkaan tai tarjoajan oikeudelliseen muotoon liittyvistä edellytyksistä. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 5 artiklan 1 kohtaan.

Ehdokkaiden tai tarjoajien oikeudellista muotoa koskevat vaatimukset määräytyisivät ensisijaisesti sen sijoittumismaan lainsäädännön mukaisesti. Siten, jos ehdokas tai tarjoaja on sijoittautumismaassaan oikeutettu palvelujen tarjoamiseen, sitä ei voida hylätä sillä perusteella, että se ei täytä hankintayksikön sijoittumismaan lainsäädännön vaatimusta palvelujen tarjoamisesta luonnollisena henkilönä tai oikeushenkilönä. Hankintayksiköllä olisi kuitenkin oikeus vaatia selvitystä palvelujen suorittamisesta vastaavista henkilöistä ja heidän ammatillisesta pätevyydestään.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 60 §.

56 §. *Tarjouskilpailuun osallistuminen ryhmittymänä ja muiden tahojen voimavarojen käyttö.* Pykälässä säädettäisiin tarjouskilpailuun osallistumisesta ryhmittymänä sekä muiden tahojen voimavarojen käyttämisestä hankinnan toteuttamisessa. Pykälän 1 momentti perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 5 artiklan 2 kohtaan. Pykälän 2 momentti perustuu direktiivin 41 artiklan 2 ja 3 kohtiin sekä 42 artiklan 2 ja 3 kohtiin.

Ryhmittymillä tarkoitetaan toimittajien yhteistyötä hankintasopimuksen saamiseksi. Ryhmittymiä voidaan käyttää erityisesti mittavissa, eri alojen ammattitaitoa tai resursseja edellyttävissä hankinnoissa, kuten laajoissa rahoitusta edellyttävissä rakennushankkeissa tai merkittävissä asejärjestelmähankinnoissa. Ryhmittymänä tarjoaminen voi mahdollistaa myös pienten yritysten yhteisen pääsyn laajempiin hankintoihin.

Pykälän 1 momentin mukaan tarjoajilla olisi oikeus muodostaa ryhmittymiä tarjouksen tekemiseksi. Hankintayksikkö ei voisi edellyttää ryhmittymiltä tiettyä oikeudellista muotoa osallistumishakemuksen tai tarjouksen tekohetkellä. Ryhmittymältä voidaan kuitenkin vaatia tietty oikeudellinen muoto hankintasopimusta tehtäessä, jos se on tarpeen sopimuksen asianmukaiseksi toteuttamiseksi. Siten hankinnan sitä edellyttäessä, hankintayksikkö voisi edellyttää ryhmittymän toimivan esimerkiksi osakeyhtiönä taloudellisiin ja oikeudellisiin velvoitteisiin ja vastuisiin liittyvien tekijöiden vuoksi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että ehdokas tai tarjoaja voisi käyttää myös muiden yksiköiden voimavaroja hankinnan toteuttamiseksi. Samaten ryhmittymä voisi

käyttää ryhmittymään kuuluvien tahojen taikka sen ulkopuolella olevien tahojen voimavaroja hankinnan toteuttamiseen. Pykälässä tarkoitettuja muiden yksiköiden voimavaroja voivat olla esimerkiksi tarjouskilpailuun osallistuvan yrityksen omistajayritysten, samaan konserniin kuuluvien yritysten taikka yrityksen kumppanuusyritysten taloudelliset tai tekniset voimavarat.

Näyttövelvollisuus hankintayksikön esittämien taloudelliseen ja rahoitukselliseen tilanteeseen, tekniseen ja ammatilliseen pätevyyteen sekä muiden vaatimusten täyttämisestä on siihen vetoavalla ehdokkaalla, tarjoajalla tai niiden ryhmittymällä. Todisteena voidaan esittää esimerkiksi yksiköiden sitoumus antaa tarvittavat resurssit hankinnan toteuttamiseen. Hankintayksikön tulisi arvioida näytön riittävyys vaatimusten täyttymisestä.

Hankintadirektiivin soveltamisessa Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on käsitellyt muiden yksiköiden voimavaroihin vetoamista asiassa C-176/98 Holst Italia (Kok. 1999, s. I-8607). Tapauksessa tarjouskilpailuun osallistunut yritys osoitti vuosiliikevaihtoa koskevan vaatimuksen täyttymisen osaomistajansa liikevaihtoa koskevalla näytöllä. Tuomioistuin katsoi sallituksi sen, että sellainen palvelujen suorittaja, joka ei täytä tarjouskilpailuun osallistumisen vähimmäisedellytyksiä, voi vedota kolmannen suorituskykyyn, johon se voi turvautua hankinnan toteuttamisessa. Tarjouskilpailuun osallistuvan yrityksen on osoitettava näyttö resurssien käytettävyydestä. Hankintayksikön on vastaavasti tarkastettava takeet siitä, että resurssit ovat käytettävissä koko sen ajan jonka sopimus kattaa.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 61 §.

57 §. *Tarjouksen valinta.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi tarjouksen valintaan liittyvistä menettelytavoista. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 47 artiklaan.

Pykälän 1 momentin mukaan hankintayksikön olisi valittava tarjouksista sen kannalta kokonaistaloudellisesti edullisin tai hinnaltaan halvin. Pykälässä lueteltaisiin esimerkinomaisesti sellaisia vertailuperusteita, joita käytetään tarjousten vertailussa käytettäessä valintaperusteena kokonaistaloudellista edullisuutta.

Jos tarjouskilpailun valintaperusteena käytetään halvinta hintaa, tulisi tarjouksista valita halvin, joka täyttää tarjouspyynnössä esitetyt hankinnan toteuttamiseen ja tarjoajien ominaisuuksiin liittyvät vaatimukset.

Kokonaistaloudellisen edullisuuden vertailuperusteiden asettaminen on hankintayksikön harkittavissa. Vertailuperusteiden on liityttävä hankinnan kohteeseen, oltava objektiivisia ja syrjimättömiä eivätkä ne saa antaa hankintayksikölle rajoittamatonta valinnanvapautta. Perusteet on lisäksi ilmoitettava hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä. Siviilihankintoja koskevassa oikeuskäytännössä Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on vahvistanut edellä mainitut periaatteet muun muassa tuomioissaan C-31/87, Beentjes (Kok. Ep. 1988, s. 4635), C-324/93, Evans Medical ja Macfarlan Smith (Kok. 1995, s. I-563), C-513/99, Concordia Bus Finland (Kok. 2002, s. I-7213) sekä C-19/00, SIAC Construction (Kok. 2001, s. I-7725). Kansallisessa hankintalakia koskevassa oikeuskäytännössä on vakiintuneesti katsottu, että hankintayksikön harkintavaltaan voidaan puuttua vain silloin, jos valintaperusteen tai vertailuperusteiden asettamisessa on syyllistytty syrjintään.

Hankinnan kohteeseen liittyviksi voidaan katsoa sellaiset vertailuperusteet, jotka koskevat välittömästi hankinnan kohdetta. Tällaisia vertailuperusteita ovat esimerkiksi hankinnan kohteena olevan tavaran, palvelun tai rakennustyön laatu, hinta taikka toimitusaika. Sitä vastoin sellaisia vertailuperusteita, joilla ei ole liittymää hankinnan kohteeseen, ei voitaisi käyttää tarjousten vertailuperusteina. Tällaisia vertailuperusteita ovat esimerkiksi tarjoajayrityksen toimintaan liittyvät tekijät. Toisaalta viimeksi mainitut saattavat kuitenkin tulla arvioitavaksi, jos vertailuperusteena on huoltovarmuus. Näin esimerkiksi silloin, kun huoltovarmuusvaatimuksen vuoksi tarjoajayrityksen toimitusketju sijainteineen tulee arvioinnin kohteeksi.

Momentin esimerkkiluettelossa on hankintalaista poiketen mainittu myös huoltovarmuus. Lakiehdotuksen 42 §:ssä on säädetty huoltovarmuutta koskevista vaatimuksista. Huoltovarmuus vertailuperusteena linkittyy-

kin näihin vaatimuksiin ja arvioitavaksi saattavat siten tulla esimerkiksi tuotteeseen tai palveluun liittyvät rajoitukset, toimitusketjun rakenne ja sijainti suhteessa huoltovarmuusvaatimuksiin.

Vertailuperusteiden tulisi olla myös syrjimättömiä. Siten sallittua ei olisi esimerkiksi käyttää vertailuperusteita, jotka suosivat tiettyjä tarjoajia, edellyttävät aiempaa sopimussuhdetta hankintayksikön kanssa tai suosivat paikallista toimittajaa. Hankinnan kohteen sitä vaatiessa voidaan kuitenkin edellyttää esimerkiksi paikallistuntemusta. Tällaiselle perusteelle ei kuitenkaan saa antaa sellaista painoarvoa, joka estäisi uusien yrittäjien alalle pääsyä.

Tarjousten valinnassa käytettävillä perusteilla tulisi pääsääntöisesti olla taloudellista merkitystä hankintayksikölle. Koska kysymys on julkisten varojen käytöstä, hankinnasta aiheutuville kustannuksille tulisi antaa riittävää painoarvoa tarjousten valinnassa.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on tuomiossaan C-513/99, Concordia Bus Finland (Kok. 2002, s. I-7213) katsonut, ettei jokaisen kokonaistaloudellisen edullisuuden vertailuperusteista ole välttämättä kuitenkaan tuotettava taloudellista etua hankintayksikölle, vaan myös sellaiset seikat, jotka eivät ole puhtaasti taloudellisia, voivat vaikuttaa tarjouksen edullisuuteen. Ratkaisussaan tuomioistuin katsoi sallituksi ottaa huomioon esteettisiä ominaisuuksia sekä sellaisia ympäristönäkökohtia, jotka eivät tuota hankintayksikölle välitöntä taloudellista etua.

Hankinnasta aiheutuvien välittömien kustannusten lisäksi merkitystä voidaan antaa myös koko hankinnan elinkaaren aiheuttamille kustannuksille. Tällaisia kustannuksia voivat olla esimerkiksi takuuehdot, huoltokustannukset, jätteiden käsittelyyn liittyvät kustannukset tai jälleenmyyntiarvo.

Tarjouksen vertailuperusteina ei tule käyttää sellaisia perusteita, jotka liittyvät ehdokkaiden tai tarjoajien ominaisuuksiin. Ehdokkaiden ja tarjoajien soveltuvuuden arviointi on tehtävä 52 §:n mukaisesti ennen tarjousten arviointia ja se tulee erottaa tarjousten arvioinnista. Tarjousten vertailuun tulisi ottaa vain sellaisten tarjoajien tarjoukset, joilla voidaan katsoa olevan edellytykset hankinnan toteuttamiseksi. Ehdokkaiden ja tarjoajien ominaisuuksien arvioinnissa ja tarjousten arvioinnissa käytettävät perusteet tulisi myös erottaa toisistaan. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on tuomiossaan C-315/01, Geschellshaft für Abfallentsorgnungs-Technik (GAT) (Kok. 2003, s. I-6351) katsonut, ettei tarjousten vertailuperusteina tule käyttää tarjoajan muille asiakkaille tarjoamien tuotteiden referenssien lukumäärää, vaan kysymyksessä on peruste, jolla varmistetaan tarjoajan soveltuvuus sopimuksen täyttämiseen. Korkein hallinto-oikeus on myös katsonut siviilihankintoja koskevissa päätöksissään (KHO 6.10.2004 sekä KHO 12.12.2003 taltio 3202), että tarjousten arvioinnissa ei tulisi käyttää tarjoajien teknisiin, taloudellisiin ja muihin edellytyksiin liittyviä perusteita, vaan toteutettavan hankinnan kohteeseen liittyviä perusteita.

Hankintayksikkö käyttää vertailuperusteita tarjousten vertailussa. Siten tarjouksia on verrattava jokaista vertailuperustetta käyttäen ja hankintapäätöksessä on perusteltava perusteiden soveltaminen tarjoukseen. Oikeuskäytännön mukaan tarjousvertailusta on selvästi ilmettävä kaikkien tarjousten osalta, miten niitä on arvioitu kunkin vertailuperusteen osalta. Jos tarjouksille on annettu toisistaan poikkeavia pisteitä, vertailusta on ilmettävä, mihin tarjousten piste-erot perustuvat. Jotta tarjousten vertailu olisi läpinäkyvää eikä siitä muodostuisi raskasta, vertailuperusteena olisi käytettävä vain sellaisia tekijöitä, joiden perusteella voidaan arvioida tarjouksen suoritustasoa suhteessa hankinnan kohteen määrittelyyn sekä tarjousten hintalaatusuhdetta. Perusteiden asettamista koskevassa harkinnassa olisi siten huomioitava tarjousten vertailtavuus vertailuperusteita soveltaen. Hankintalakia koskevan oikeuskäytännön mukaan hankintayksikkö on oikeutettu ottamaan tarjousten vertailussa huomioon vain tarjoajien tarjouksissaan esittämät tiedot.

Vertailuperusteet ja niiden suhteellinen painotus tulisi 2 momentin mukaisesti ilmoittaa hankintailmoituksessa tai tarjouspyyntöasiakirjassa. Kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä painotus voitaisiin ilmoittaa hankekuvauksessa. Hankintayksikön olisi samalla ilmoitettava hankekuvauksessa myös vertailuperusteiden suhteellinen painotus taikka painoarvojen kohtuullinen vaihteluväli. Pai-

notus voitaisiin ilmoittaa eri muodoissa, muun muassa prosentteina tai suhteellisena osuutena toisesta perusteesta. Joustavuuden säilyttämiseksi painotus voitaisiin ilmoittaa myös suuruusluokkana tai vaihteluvälinä, johon kullekin perusteelle annetun arvon on sijoituttava. Vertailuperusteiden ilmoittamisvelvoitteella pyritään edistämään hankintamenettelyn avoimuutta ja mahdollistamaan menettelyn jälkikäteinen arviointi. Tarjoajat voivat ottaa vertailuperusteet huomioon tarjouksia laatiessaan, mikä osaltaan edistää myös tarjousten vertailukelpoisuutta.

Yhteisöjen tuomioistuimen siviilihankintoja koskevassa oikeuskäytännössä (ratkaisut asiassa C-532/06, Lianakis, sekä asiassa C-470/99, Universale Bau, tuomio 12.12.2002, Kok. 2002, s. I-11617) on katsottu, että hankintayksikkö ei voi soveltaa sopimuksen tekemisen perusteisiin painotusta koskevia sääntöjä tai osatekijöitä, joita se ei ole etukäteen saattanut tarjoajien tietoon, koska tarjoajien on voitava tarjouksia valmistellessaan tietää näiden tekijöiden olemassaolosta ja merkityksestä. Myös korkein hallinto-oikeus on ratkaisussaan KHO 2010:69 katsonut, että hankintayksikön menettely tarjouspyynnön laatimisessa ja tarjouksia vertailtaessa ei ollut omiaan turvaamaan tarjoajien tasapuolista ja syrjimätöntä kohtelua, kun hankintayksikkö oli soveltanut tarjousvertailussaan sellaisia osatekijöiden painoarvoja ja sellaista laskentakaavaa, joita se ei ollut ilmoittanut tarjouspyyntöasiakirjoissa ja joiden merkityksestä tarjoajat eivät näin ollen olleet tietoisia tarjousta laatiessaan.

Hankintayksikkö voisi poiketa vertailuperusteiden painoarvojen ilmoittamisesta perustelluissa tapauksissa. Korkein hallinto-oikeus on katsonut yli 200 tarvikkeen hankintaa koskevassa päätöksessään (19.8.2010 taltio 1870), ettei hankittavan nimikkeistön suurta lukumäärää kuitenkaan voitu sellaisenaan pitää seikkana, jonka perusteella vertailuperusteiden painotuksen ilmoittamisesta olisi voitu poiketa. Poikkeaminen olisi mahdollista esimerkiksi silloin, jos kysymyksessä on monimutkainen hankinta, joka voidaan toteuttaa erilaisin tavoin. Hankintayksikön olisi tällöin kuitenkin ilmoitettava vertailuperusteiden tärkeysjärjestys.

Pykälä vastaa pääosin hankintalain 62 §:ää. Puolustus- ja turvallisuushankinnoissa on käytetty jonkin verran eri esimerkkejä kokonaistaloudellisen edullisuuden vertailuperusteista kuin hankintalaissa. Puolustus- ja turvallisuushankinnoissa ei viitata vertailuperusteiden osalta mahdollisuuteen käyttää hankintalain 62 §:n 2 momentissa mainittuja tekijöitä.

58 §. *Poikkeuksellisen alhaiset tarjoukset.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi mahdollisuudesta hylätä hinnaltaan poikkeuksellisen alhaiset tarjoukset sekä tällaisten tarjousten käsittelyn menettelytavoista. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 49 artiklaan.

Pykälän 1 momentin mukaan hankintayksiköllä olisi oikeus hylätä hankinnan edellyttämään suoritukseen nähden hinnaltaan poikkeuksellisen alhaiset tarjoukset. Poikkeuksellisen alhaisten tarjousten hylkäämisellä mahdollistetaan hankintayksikölle hankinnasta aiheutuvien riskien, kuten tarjoushinnan riittämättömyydestä todennäköisesti aiheutuvien taloudellisten riskien, huomioiminen. Hylkäämisen tulisi perustua nimenomaan siihen, ettei tarjoajan tarjoamalla hinnalla tai muulla ehdolla ole mahdollista toteuttaa hankintaa tarjouspyynnössä edellytetyllä tavalla.

Tarjoushinnan poikkeuksellisen alhaisuuden syyn selvittämiseksi hankintayksikön olisi pyydettävä tarjoajalta kirjallisesti selvitystä tarjouksen perusteista. Hankintayksikön olisi annettava asianomaiselle tarjoajalle aina mahdollisuus osoittaa kykynsä hankinnan asianmukaiseen toteuttamiseen. Hankintayksikkö ei siten voisi hylätä tarjousta yksinomaan sellaisten selvitysten perusteella, jotka on esitetty tarjousta jätettäessä, vaan sen tulisi tarkastaa tarjouksen perusteet erillisessä menettelyssä tarjousten avaamisen jälkeen. Siviilihankintoja koskevassa Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen yhdistetyissä asioissa C-285/99 ja C-286/99 Impresa Lombardini (Kok. 2001, s. I-9233) antaman tuomion mukaan hankintayksikkö ei voi rajoittaa tarjoajan oikeutta toimittaa selvityksiä, vaan sen on tarjouksen poikkeuksellista alhaisuutta arvioidessaan otettava huomioon kaikki selvitykset, jotka tarjoaja toimittaa.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi niistä seikoista, joista hankintayksik-

kö voisi erityisesti pyytää lisätietoja. Luettelo olisi esimerkinomainen, joten hankintayksikkö voisi pyytää selvitystä myös muista seikoista, jotka voivat olla perusteena tarjoushinnan alhaisuudelle. Hankintayksikön tulisi arvioida selvitysten perusteella hankinnan toteuttamismahdollisuudet sekä siihen liittyvät riskit. Syynä tarjouksen alhaiseen hintaan voi olla esimerkiksi virhe tarjoushinnan laskemisessa, jolloin hankintayksikön on arvioitava mahdollisuudet pyytää täsmennyksiä tarjoukseen. Tarjousten väliset hintaerot voivat johtua myös yritysten välisistä eroista teknisissä ratkaisuissa, tuotannon tehokkuudessa, tuotanto- ja toimituskapasiteetissa, tuotantokapasiteetin käyttöasteessa tai katevaatimuksissa. Kyseessä voi myös olla tarjoajan pyrkimys vallata uusia markkinoita. Tällaiset syyt eivät voisi oikeuttaa tarjouksen hylkäämiseen alihintaisena, jos tarjoaja pystyy luotettavasti osoittamaan mahdollisuutensa hankinnan toteuttamiseen.

Hankintalakia koskevassa oikeuskäytännössä on katsottu lainsäädännön vastaisiksi menettelyt, joissa tarjousten vertailu on perustunut niin sanottuun oikeaan hintaan tai keskiarvohintaan, jolloin tätä hintaa alhaisempi hinta on tarjousten arvioinnissa otettu negatiivisena seikkana huomioon, taikka alhaisemman hinnan sisältäneitä tarjouksia ei ole lainkaan huomioitu. Oikeuskäytännössä on katsottu, ettei hankintalainsäädännön vastaisena kuitenkaan ole pidettävä sitä, että poikkeuksellisen alhaisia tarjouksia määriteltäessä käytetään hyväksi matemaattisia perusteita, jos nämä perusteet ovat puolueettomia ja syrjimättömiä (esimerkiksi Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuomio yhdistetyissä asioissa C-285/99 ja C-286/99, Impresa Lombardini (Kok. 2001, s. I-9233)).

Pykälän 3 momentin mukaan hankintayksikkö voisi hylätä tarjouksen myös alihintaisuuden johtuessa tarjoajan saamasta laittomasta valtiontuesta. Säännöksen tavoitteena on ehkäistä unionin lainsäädännön vastaisten valtiontukien kilpailua vääristäviä vaikutuksia. Valtion tukitoimia koskee Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107—109 artiklat. Valtiontuet, joilla tarkoitetaan laajasti julkisista lähteistä olevia erilaisia etuuksia, kuten suoria avustuksia, edullisia lainoja, takauksia tai markkinahintaa alhaisempia vuokria, ovat lähtökohtaisesti kiellettyjä. Valtiontuella tarkoitetaan myös muiden kuin valtion viranomaisten myöntämiä tukia, kuten esimerkiksi kuntien tai alueellisten viranomaisten antamia tukia. Valtiontuen yleinen määritelmä sisältyy Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 artiklaan sekä tiettyjen toimialojen osalta muihin tämän sopimuksen säännöksiin.

Toimivalta arvioida tukien hyväksyttävyys on Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen mukaan Euroopan komissiolla, joka päättää jäsenvaltioilta tulevien ennakkoilmoitusten perusteella tukien hyväksyttävyydestä. Ennakkoilmoitusvelvoitteesta vastaavat tukiohjelmaa suunnittelevat tahot. Suomessa työ- ja elinkeinoministeriö vastaa keskitetysti ilmoitusten välittämisestä komissiolle ja antaa tietoja hyväksytyistä tukiohjelmista, lukuun ottamatta maa- ja metsätalouden alan tukiohjelmia, joita koskevia tietoja saa maa- ja metsätalousministeriöltä. Myös tuen myöntäjä ilmoittaa yleensä päätöksessään tuen saajalle, onko kyseessä tuki, jota koskevat unionin oikeuden säännöt.

Myös muut kuin edellä mainitut unionin toimivaltaan kuuluvat julkiset tuet voidaan katsoa 3 momentissa tarkoitetuiksi valtiontuiksi, joita voidaan arvioida tarjousten alihintaisuuden perusteena. Siten esimerkiksi muu laiton valtiontuki voisi oikeuttaa tarjouksen hylkäämiseen alihintaisena. Tilanteet tulisi tutkia yksityiskohtaisesti. Tarjoajan vastuulla olisi antaa selvitys valtiontuen perusteena olevasta tukijärjestelmästä.

Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 49 artiklan 3 kohdan mukaan hankintayksikön on ilmoitettava Euroopan komissiolle hylätessään alihintaisen tarjouksen unionin oikeuden vastaisen valtiontuen vuoksi. Ilmoitusvelvoitteesta ehdotetaan säädettävän asetuksella.

Pykälä vastaa pääosin hankintalain 63 §:ää. Puolustus- ja turvallisuushankinnoissa on erityisesti mainittu velvollisuudesta ilmoittaa komissiolle tarjouksen hylkäämisestä lainvastaisen valtiontuen vuoksi.

59 §. *Hankintayksikön antaman tuen huomioiminen tarjousten vertailussa.* Pykälässä säädettäisiin tarjoajien yhdenvertaisesta kohtelusta hankintayksikön omistaman yhteisön tai laitoksen osallistuessa tarjouskilpailuun.

Säännös koskisi myös tilanteita, joissa hankintayksikkö antaa tarjoushintaan vaikuttavaa taloudellista tukea muulle tarjouksen tekijälle. Säännös konkretisoi 2 §:n 3 momentin tasavertaisen kohtelun periaatetta.

Ehdotetun lain 2 §:n mukaan hankintayksikön omistaman yhteisön tai laitoksen osallistuminen hankintayksikön tai muiden hankintayksiköiden järjestämiin tarjouskilpailuihin olisi sallittua. Tällaista yksikköä tulisi kuitenkin kohdella samalla tavoin kuin muita tarjouskilpailuun osallistuvia.

Julkisten yksiköiden osallistumisella tarjoajana hankintamenettelyihin ei tule aiheuttaa kilpailun vääristymistä yksityisiin tarjoajiin nähden. Siten hankintayksikön omaan organisaatioon kuuluvan yksikön tarjouksen tulee olla vertailukelpoinen muiden tarjousten kanssa, minkä on hankintalakia koskevassa oikeuskäytännössä katsottu edellyttävän kaikkien asiaankuuluvien kustannusten huomioon ottamista tarjousvertailussa. Muussa tapauksessa hankintayksikön tarjoajalle antama tuki voi merkitä sitä, ettei tarjoushinta kuvaa hankintayksikölle aiheutuvaa tosiasiallista kustannusta. Tuen vaikutus on selvitettävä jokaisessa tapauksessa sen varmistamiseksi, että hankinta tehdään mahdollisimman edullisesti.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 64 §.

9 luku Alihankintasopimukset

60 §. *Alihankinnat sidossuhteessa olevilta yrityksiltä.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi tarjoajaan sidossuhteessa olevilta yrityksiltä tehtävistä alihankinnoista ja hankintayksikön mahdollisuudesta pyytää näistä tietoja. Pykälän 1 ja 3 momentit perustuvat puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 50 artiklaan ja 2 momentti 1 artiklan 23 kohtaan.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin hankintayksikön oikeudesta vaatia tarjoajaa ilmoittamaan tarjouksessaan, minkä osan hankintasopimuksesta toteuttaa tarjoajaan sidossuhteessa oleva alihankkija. Tarjoajan tulisi myös ilmoittaa - hankintayksikön niin pyytäessä – nämä yritykset. Jotta hankintayksikkö pystyisi arvioimaan täyttääkö kyseessä oleva yritys pykälän 2 momentin mukaisen sidossuhteessa olevan yrityksen määritelmän edellytykset, tulisi tarjoajan ilmoituksen sisältää myös selvityksen sidossuhteesta.

Edellä mainittu ilmoittamisvelvoite voidaan asettaa myös 56 §:n mukaisena ryhmittymänä tarjouksen antaville yrityksille.

Tarjoaja olisi myös velvollinen päivittämään tarjouksensa tiedot, jos yritysten väliset suhteet muuttuvat hankintamenettelyn aikana. Kysymykseen tulevat esimerkiksi tilanteet, jolloin sidossuhteessa olevan yrityksen asema muuttuu tarjouksen jättämisen jälkeen siten, että se ei enää täytä pykälän 2 momentin mukaista sidosyrityksen määritelmää. Vastaava tilanne voi olla myös kyseessä silloin, kun tarjoaja saa pykälän 2 momentin mukaisen määräysvallan alihankkijastaan tarjouskilpailun aikana.

Pykälän 2 momentin mukaan sidossuhteessa olevalla yrityksellä tarkoitetaan yritystä, johon tarjoaja voi joko suoraan tai välillisesti käyttää määräysvaltaansa tai joka voi käyttää määräysvaltaa tarjoajaan. Sidossuhteessa olevaksi yritykseksi katsottaisiin myös yritys, joka yhdessä tarjoajan kanssa on toisen yrityksen määräysvallan alainen. Määritelmä siten kattaisi tarjoajan tytär-, emo- ja sisaryritykset samoin kuin sellaiset tarjoajan kanssa samaan konserniin kuuluvat yhtiöt, joihin tarjoaja voi välillisesti, esimerkiksi oman tytäryhtiönsä kautta, käyttää määräysvaltaa. Määräysvaltaa puolestaan arvioitaisiin omistuksen, rahoitusosuuden ja yrityksen sääntöjen, eli lähinnä yhtiöjärjestyksen tai osakassopimuksen, perusteella. Momentin mukaan yrityksellä katsottaisi olevan määräysvalta, mikäli se suoraan tai välisesti omistaa enemmistön toisen yrityksen pääomasta. Vastaava tilanne syntyisi, kun yritys hallitsee enemmistöä yrityksen osakkeisiin perustuvasta äänioikeudesta tai voi nimittää puolet yrityksen hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsenistä. Tarkoituksena ei olisi tutkia erikseen, onko mahdollisesti yksittäisessä hankinnassa määräysvalta-asemaa tosiasiallisesti käytetty, vaan sidossuhteen katsotaan aina olevan yritysten välillä, joiden välillä vallitsee määräysvaltasuhde.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tilanteista, jolloin tämän lain 62—66 §:n alihankintasopimuksia koskevia määräyksiä ei sovellettaisi. Tarjoajan tehdessä alihankintaso-

pimuksen siihen sidossuhteessa olevan yrityksen kanssa ei alihankintasopimuksia koskevia määräyksiä sovellettaisi. Tämä tarkoittaisi, että tarjoaja ei voisi täyttää hankintayksikön 62 §:n 3 momentin 2 kohdan mukaista alihankintojen kilpailuttamisvelvoitetta antamalla vaaditun osan sopimuksesta siihen sidossuhteessa olevan alihankkijan toteutettavaksi. Samoin hankintayksikkö ei voisi asettaa tarjoajalle tämän lain 62 §:n 3 momentin 1 tai 3 kohdan mukaista alihankintojen kilpailuttamisvaatimusta niiden alihankintojen osalta, jotka tarjoaja tekee siihen sidossuhteessa olevalta yritykseltä. Momentin mukaan alihankintasopimuksia koskevia 62—66 §:n säännöksiä ei myöskään sovellettaisi, kun tarjous on tehty ryhmittymänä ja alihankintasopimus on tehty samaan ryhmittymään kuuluvan yrityksen kanssa tai samaan ryhmittymään kuuluvaan yritykseen sidossuhteessa olevan yrityksen kanssa.

61 §. *Alihankkijan valinta.* Pykälässä säädettäisiin tarjoajan oikeudesta valita vapaasti alihankkijansa niissä tapauksissa, joissa hankintayksikkö ei ole tämän lain 62—66 § mukaisesti asettanut alihankintoja koskevia vaatimuksia. Tarjoajan oikeuteen valita alihankkijansa voidaan siten puuttua vain silloin, kun hankintayksikkö on esittänyt hankintailmoituksessa ja tarjouspyynnössä 62 §:n tai 63 §:n mukaisia alihankintojen toteuttamiseen liittyviä vaatimuksia. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 21 artiklaan.

62 §. *Alihankintasopimuksia koskevat vaatimukset.* Pykälässä säädettäisiin vaatimuksista, joita hankintayksikkö voi esittää tarjoajalle alihankintojen toteuttamisen osalta. Pykälä on tyhjentävä eikä hankintayksiköllä ole oikeutta esittää muita alihankintaa koskevia kilpailuttamisvaatimuksia kuin mitä pykälän 2—4 momenteissa on säädetty. Alihankintojen kilpailuttamista koskevia vaatimuksia ei ole sidottu tiettyyn hankintamenettelyyn, vaan niitä voitaisiin asettaa kaikissa hankintamenettelyissä. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 21 artiklaan.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että hankintayksikön tulee määritellä hankintailmoituksessa ja tarkentaa tarjouspyynnössä alihankintasopimuksia koskevat vaatimukset. Hankintailmoituksessa tulee antaa riittävä tieto alihankintasopimuksia koskevista vaatimuksista. Momentissa myös säädettäisiin, että alihankintasopimuksia koskevien vaatimusten tulee olla suhteellisuus- ja syrjimättömyysperiaatteen mukaisia. Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti alihankintoja koskevien vaatimusten tulee olla oikeassa suhteessa hankinnan kokoon ja laatuun nähden. Syrjimättömyys puolestaan tarkoittaa, että alihankintoja koskevat vaatimukset eivät saa asettaa alihankkijoita tai tarjoajia epätasapuoliseen asemaan. Esimerkiksi sellaiset vaatimukset, joissa edellytetään alihankkijoiden olevan tietystä valtiosta, eivät täyttäisi lain edellyttämää syrjimättömyyden vaatimusta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin hankintayksikön mahdollisuudesta vaatia tarjoajaa ilmoittamaan tarjouksessaan, minkä osan se aikoo antaa alihankintana kolmansille osapuolille. Tarjoajan tulisi myös hankintayksikön niin vaatiessa ilmoittaa tehtävien alihankintasopimusten sisältö sekä valitut alihankkijat. Tarjoajalle jäisi täten vapaus valita, minkä osan tai osat se antaa sopimuksesta alihankintaan. Tarjoajalle jäisi myös vapaus päättää, kenelle se antaa alihankinnat eikä sen tarvitsisi järjestää alihankinnoista Euroopan unionin laajuista tarjouskilpailua. Hankintayksikön oikeudeksi jäisi ainoastaan tarkistaa, että esitetty alihankkija täyttää lain 63 §:n 1 momentin mukaisesti hankintailmoituksessa asetetut soveltuvuusvaatimukset ja, että alihankkijaa ei koske lain 47 tai 48 §:n mukainen poissulkemisperuste.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin alihankintojen kilpailuttamisvaatimuksista. Momentin 1 kohdan mukaan hankintayksiköllä on oikeus vaatia tarjoajaa kilpailuttamaan tietyn osan tai kaikki niistä sopimuksista, joita tarjoaja on pykälän 2 momentin mukaisesti ilmoittanut tarjouksessaan antavansa alihankkijoiden toteutettavaksi. Tässä tilanteessa hankintayksiköllä on oikeus kohdistaa kilpailutusvaatimuksensa vain niihin sopimuksen osiin, jotka tarjoaja on tarjouksessaan ilmoittanut antavansa alihankkijoiden toteutettavaksi. Sopimuspuoleksi valitun tarjoajan puolestaan tulee kilpailuttaa nämä alihankintansa siten kuin tämän lain 64—66 §:ssä säädetään.

Hankintayksikön tulee ilmoittaa alihankintojen kilpailuttamisvelvoitteesta jo hankintailmoituksessa. Tällöin ehdokkaat voivat, harkitessaan osallistuvatko he tarjouskilpailuun, ottaa huomioon alihankintojen kilpailuttamisvaatimuksen. Hankintayksikön tulisi tarkentaa hankintailmoituksessa esitettyä vaatimusta tarjouspyynnössä. Tällöin tarjoajan velvollisuudeksi jäisi selvittää 2 momentin mukaisesti tarjouksessaan alihankintasuunnitelmansa, eli mitä sopimuksen osia (määrä ja kohde) tarjoaja aikoo antaa alihankintaan, samoin kuin alihankkijoiden nimet, mikäli tarjoaja on jo valinnut alihankkijat, ja muut tarvittavat tiedot. Puolustushankinnoissa näitä sopimuksen osia, joita tarjoaja aikoo hankkia alihankkijoiltaan, voivat olla esimerkiksi ajoneuvoihin, sota-aluksiin tai ilmaaluksiin liitettävät asejärjestelmät, panssarointi tai suojavarustus tai johtamiseen ja valvontaan liittyvät järjestelmät.

Mikäli hankintayksikkö on varannut hankintailmoituksessa ja tarjouspyynnössä oikeuden asettaa 1 kohdan mukaisen kilpailuttamisvelvoitteen, tulee hankintayksikön ensinnäkin arvioida tarjoajan tarjouksen perusteella, onko tarjoaja toimittanut tarjouksessaan hankintailmoituksessa ja tarjouspyynnössä vaaditut tiedot. Tämän jälkeen hankintayksikön tulee määritellä, minkä tarjoajan ilmoittamien alihankintojen osalta se tulee vaatimaan tämän lain 64—66 §:ien mukaista kilpailuttamista. Hankintayksikkö voi vaatia tarjoajaa kilpailuttamaan kaikki tarjoajan ilmoittamat alihankinnat tai osan niistä. Hankintayksikkö voi myös tarjoajan tarjouksen perusteella päätyä siihen, että se ei aseta tarjoajalle hankintailmoituksessa ja tarjouspyynnössä esitettyä alihankintojen kilpailuttamisvelvoitetta. Tästä mahdollisuudesta hankintayksikön tulisi kuitenkin ilmoittaa selkeästi jo tarjouspyyntövaiheessa. Hankintayksikkö on myös voinut jo hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä todeta, että se tulee vaatimaan kaikkien tarjoajan ilmoittamien alihankintojen kilpailuttamista. Tällöin hankintayksiköllä ei ole tarvetta suorittaa edellä kuvatunlaista kilpailutettavien alihankintojen määrittelyä.

Tarjoajien ilmoitukset siitä, mitä osia sopimuksesta ne aikovat antaa alihankintoina kolmansille, voivat erota merkittävästi toisistaan. Tästä johtuen hankintayksikkö voi päätyä määritellessään sitä, mitkä yksittäiset alihankinnat tulee kilpailuttaa tämän lain 64—66 §:ien mukaisesti, eri tarjoajien osalta erilaisiin ratkaisuihin. Hankintayksikön tulee kuitenkin aina noudattaa suhteellisuus- ja syrjimättömyysperiaatteita.

Edellä selostettu kilpailutettavien alihankintojen määrittely tulisi suorittaa tarjousten arvioinnin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Rajoitetussa menettelyssä hankintayksikön tulee ilmoittaa tarjoajille mihin niiden ilmoittamista yksittäisistä alihankinnoista kilpailuttamisvelvoite kohdistetaan. Kyseessä on hankintayksikön ilmoitus, jolla se täsmentää hankintailmoituksessa ja tarjouspyynnössä esitettyä vaatimusta. Neuvottelumenettelyssä ja kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä voidaan tarjoajan ja hankintayksikön välillä käydä neuvotteluja siitä, mihin yksittäisiin alihankintoihin kilpailuttamisvelvoite kohdistetaan. Näiden neuvotteluiden kautta hankintayksikkö voi varmistaa, että sillä on riittävät ja oikeat tiedot siitä, mitä vaikutuksia yksittäisen alihankinnan kilpailuttamisella on erityisesti hankinnan kustannusten, riskien ja laadun osalta.

Varsinaisen alihankintojen kilpailuttamisen tarjoaja olisi velvollinen suorittamaan tämän lain 64—66 §:ien mukaisesti tultuaan valituksi sopijapuoleksi. Tämä ei kuitenkaan estä tai rajoita tarjoajan mahdollisuuksia aloittaa tai toteuttaa alihankintojen kilpailutus tarjousmenettelyn aikana sen mukaisesti, mitä hankintayksikkö on vaatinut.

Pykälän 3 momentin 2 kohdassa annettaisiin hankintayksikölle mahdollisuus vaatia, että sopimuspuoleksi valittu tarjoaja antaa tietyn prosenttiosuuden hankinnasta kolmansille osapuolille alihankintoina. Hankintayksikön tulisi määritellä tämä prosenttiosuus hankintailmoituksessa. Hankintayksikön tulisi ilmoittaa tämä osuus vähimmäis- ja enimmäisprosenttiosuuksina. Enimmäismäärä ei kuitenkaan voi ylittää 30 prosenttia. Hankintayksiköllä ei siten olisi oikeutta vaatia tarjoajaa kilpailuttamaan tiettyä osaa sopimuksesta (esimerkiksi integrointi- tai kokoonpanotyö, huoltotyö), vaan se voisi ainoastaan määritellä, mikä enimmäis- ja vähimmäisprosenttiosuus alihankinnoista olisi kilpailutettava.

Tarjoajan puolestaan tulee ilmoittaa tarjouksessaan hankintayksikölle, minkä osan sopimuksesta se aikoo antaa alihankintaan täyttääkseen hankintayksikön asettaman vaatimuksen. Hankintayksikön tehtäväksi jäisi arvioida tarjoajan tarjouksen perusteella, onko tarjoaja toimittanut tarjouksessaan hankintailmoituksessa ja tarjouspyynnössä vaaditut tiedot. Varsinaisen alihankintojen kilpailuttamisen tarjoaja olisi velvollinen toteuttamaan tultuaan valittua sopimusosapuoleksi. Tämä ei kuitenkaan estä sitä, että tarjoaja jo tarjousmenettelyn aikana (esimerkiksi tarjouksen laadinnan yhteydessä) kilpailuttaa vaaditun osan alihankinnoista tämän lain 64—66 §:ien mukaisesti.

Pykälän 3 momentin 3 kohdassa säädettäisiin hankintayksikön mahdollisuudesta edellyttää niiden alihankintojen kilpailuttamista, jotka tarjoaja aikoo antaa kolmansille osapuolille toteutettavaksi sen lisäksi, mitä hankintayksikkö on 3 momentin 2 kohdassa edellyttänyt. Hankintayksiköllä ei olisi oikeutta vaatia, että tarjoaja tekee alihankintoja yli vaaditun prosenttiosuuden. Hankintayksikkö voi vaatia, että tarjoaja ilmoittaa tarjouksessaan, aikooko se tehdä alihankintoja yli 2 kohdan mukaisen vaatimuksen. Lisäksi hankintayksikkö voisi vaatia, että tarjoaja erittelee tarjouksessaan nämä alihankinnat (kohde, määrä ja valittu alihankkija) sekä kilpailuttaa lain 64—66 §:ien mukaisesti kaikki tai osan niistä. Tarjoajalla olisi kuitenkin aina oikeus valita, minkä osan tarjouksestaan (esimerkiksi tietyt alajärjestelmät) se antaa alihankintaan täyttääkseen hankintayksikön asettaman 2 kohdan mukaisen vaatimuksen.

Mikäli hankintayksikkö on varannut hankintailmoituksessa ja tarjouspyynnössä oikeuden asettaa 3 momentin 3 kohdan mukaisen kilpailuttamisvelvoitteen, tulee hankintayksikön ensinnäkin arvioida tarjoajan tarjouksen perusteella, onko tarjoaja toimittanut tarjouksessaan hankintailmoituksessa ja tarjouspyynnössä vaaditut tiedot. Tämän jälkeen hankintayksikön tulee määritellä, minkä tarjoajan ilmoittamien kohdan 2 mukaisen velvoitteen ylittävien alihankintojen osalta se tulee vaatimaan tämän lain 64—66 §:ien mukaista kilpailuttamista. Hankintayksikkö voi myös tarjoajan tarjouksen perusteella päätyä siihen, että se ei aseta tarjoajalle hankintailmoituksessa ja tarjouspyynnössä esitettyä kilpailuttamisvelvoitetta. Tällaisesta mahdollisuudesta hankintayksikön tulisi kuitenkin ilmoittaa selkeästi jo tarjouspyyntövaiheessa. Hankintayksikkö on myös voinut jo hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä todeta, että se tulee vaatimaan kaikkien tarjoajan ilmoittamien alihankintojen kilpailuttamista. Tällöin hankintayksiköllä ei ole tarvetta suorittaa edellä kuvatunlaista kilpailutettavien alihankintojen määrittelyä.

Varsinaisen alihankintojen kilpailuttamisen tarjoaja olisi velvollinen toteuttamaan tultuaan valittua sopimusosapuoleksi.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin hankintayksikön mahdollisuudesta vaatia tarjoajaa ilmoittamaan hankintasopimuksen toteuttamisen aikana alihankkijatasolla tapahtuvista muutoksista. Alihankkijoiden kokoonpano on hankintayksikölle olennaista tietoa varsinkin puolustus- ja turvallisuushankinnoissa, jotka sisältävät usein muun muassa tietoturvallisuutta koskevia vaatimuksia. Tällöin hankintayksikön tulee pystyä varmistamaan, että myös hankintasopimuksen aikana valitut uudet alihankkijat omaavat riittävän kyvyn käsitellä turvallisuusluokiteltua tietoa.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin hankintayksikön alihankintoja koskevien vaatimusten rajoitteista. Pykälän 3 momentin 2 kohdan mukainen vähimmäis- ja enimmäisosuus tulisi olla oikeassa suhteessa sopimuksen kohteeseen ja kokoon. Lisäksi vaatimuksia asettaessaan hankintayksikön tulisi tarkkaan huomioida kyseessä oleva teollisuudenala ja sen mahdolliset ominaispiirteet, kilpailutilanne sekä tekniseen suorituskykyyn liittyvät tekijät. Säännöksen lähtökohtana on, että hankintayksikkö ei saa asettaa sellaisia alihankintavaatimuksia, joiden toteuttaminen asettaa tarjoaville yrityksille kohtuuttomia vaikeuksia. Alihankintavaatimusten taustalla tulee olla hankintayksikön pyrkimys saada rahoilleen paras mahdollinen vastine. Lähtökohtana on, että alihankintojen kilpailuttamisvaatimuksella ei tule vaarantaa tarjoajan tuotantoketjun toimivuutta. Tästä johtuen hankintayksikön tulisikin pyrkiä välttämään velvoitteen asettamista pienissä hankinnoissa ja hankinnoissa, joissa alihankinnat ovat tyypillisesti vähäisiä. Näitä voivat olla esimer-

kiksi pitkälle standardisoitujen aseiden tai ampumatarvikkeiden hankinnat.

Pykälän 6 momentissa säädettäisiin, että tarjoajalla on oikeus antaa kolmansille alihankintaan suurempi osuus kuin mitä hankintayksikkö on vaatinut. Säännöksen tavoitteena on taata riittävä liikkumavapaus tarjoajille. Tarjoaja voisi niin halutessaan antaa koko sopimuksen alihankkijoiden toteutettavaksi, kunhan se noudattaa niitä vaatimuksia, joita hankintayksikkö on alihankintojen osalta esittänyt.

63 §. *Alihankkijan hylkääminen.* Pykälässä säädettäisiin niistä edellytyksistä, joiden perusteella hankintayksikkö voisi hylätä tarjoajan esittämän alihankkijan. Säännös perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 21 artiklan 5 kohtaan.

Pykälän 1 momentin mukaan hankintayksiköllä on oikeus esittää alihankkijan soveltuvuutta koskevia vaatimuksia. Nämä voivat liittyä alihankkijan rahoitukselliseen ja taloudelliseen tilanteeseen, tekniseen suorituskykyyn ja ammatilliseen pätevyyteen, tietoturvallisuuteen, huoltovarmuuteen tai laatuvaatimuksiin. Lista ei ole tyhjentävä, vaan hankintayksikköllä voi esittää hankinnan luonne ja laajuus huomioiden myös muita alihankkijan soveltuvuutta koskevia vaatimuksia. Edellytyksenä kuitenkin on, että vaatimusten tulee olla tasapuolisia, syrjimättömiä ja yhdenmukaisia hankintailmoituksessa asetettujen ehdokkaan tai tarjoajan soveltuvuutta koskevien vaatimusten kanssa. Hankintayksiköllä ei siis ole oikeutta asettaa alihankkijalle täysin erilaisia soveltuvuusvaatimuksia kuin se on asettanut ehdokkaalle tai tarjoajalle. Käytännössä alihankintaan liittyvät soveltuvuusvaatimukset ovat alisteisia päätoteuttajaan kohdistettuihin vaatimuksiin. Kaikki alkuperäiset soveltuvuusvaatimukset eivät välttämättä kuitenkaan ole tarkoituksenmukaisia arvioitaessa ehdotetun alihankkijan soveltuvuutta. Samoin soveltuvuusvaatimusten taso voi vaihdella tarjoajan ja alihankkijan osalta. Esimerkiksi alihankkijaan ei välttämättä ole perusteltua kohdistaa samanlaajuisia taloudellista ja rahoituksellista tilannetta koskevia vaatimuksia kuin ehdokkaaseen tai tarjoajaan. Alihankkijan soveltuvuutta koskevista vaatimuksista tulee ilmoittaa hankintailmoituksessa. Mikäli suorahankinnan edellytykset täyttyvät, tulee mahdollisista alihankkijan soveltuvuutta koskevista vaatimuksista ilmoittaa tarjouspyynnössä.

Tarjoajan tulisi sisällyttää tarjoukseensa riittävät alihankkijoitaan koskevat tiedot, jotta hankintayksikkö pystyy arvioimaan, miten tarjoajan valitsemat alihankkijat täyttävät hankintailmoituksessa esitetyt soveltuvuusvaatimukset. Alihankkijan soveltuvuutta koskeva hankintayksikön arviointi tapahtuu osana ehdokkaan ja tarjoajan tai näiden tarjouksen arviointia.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin hankintayksikön mahdollisuudesta hylätä tarjoajan valitsema alihankkija. Hylkääminen olisi mahdollista tehdä sekä hankintamenettelyn että hankintasopimuksen täytäntöönpanon aikana. Hylkääminen voi kuitenkin perustua ainoastaan niihin alihankkijan soveltuvuutta koskeviin vaatimuksiin, jotka on ilmoitettu hankintailmoituksessa. Tämän lisäksi hankintayksikkö voi hylätä alihankkijan hankintamenettelyn aikana sekä hankintasopimuksen täytäntöönpanon aikana, jos alihankkijaa koskee lain 47 tai 48 §:n mukainen poissulkemisperuste. Hankintayksikön tulee perustella kirjallisesti tarjoajalle päätös alihankkijan hylkäämisestä. Päätöksessä on tuotava hylkäämiseen johtaneet syyt selkeästi esille. Päätös alihankkijan hylkäämisestä tulisi saattaa tarjoajan tietoon mahdollisimman nopeasti, jotta tarjoaja voisi valita uuden alihankkijan hylätyn tilalle.

Lain 88 §:n 2 momentin mukaan alihankkijan hylkäämistä koskevasta päätöksestä ei olisi mahdollista valittaa markkinaoikeuteen. Hankintasopimuksen täytäntöönpanovaiheessa tietyn alihankkijan hylkääminen olisi lähtökohtaisesti sopimusoikeudellinen kysymys. Tällöin olisikin tarkasteltava, mitä hankintayksikön ja sopimuspuoleksi valitun tarjoajan välisessä sopimuksessa on sovittu alihankinnoista ja niiden toteuttamisesta.

64 §. *Alihankintojen toteuttaminen.* Pykälässä säädettäisiin alihankintojen toteuttamiseen liittyvistä vaatimuksista. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 52 ja 53 artiklaan.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin tarjoajan velvollisuudesta toimia avoimesti sekä kohdella kaikkia mahdollisia alihankkijoita tasapuolisesti ja syrjimättä. Avoimuudella

tarkoitetaan, että tarjoajan tulee julkaista Euroopan unionin laajuinen ilmoitus niistä alihankinnoista, joihin kohdistuu hankintayksikön asettama 62 §:n 3 momentin mukainen alihankintojen kilpailuttamisvelvoite. Tasapuolisen ja syrjimättömän kohtelun vaatimus vastaa hankintasopimukselle asetettua vaatimusta. Tasapuolisen ja syrjimättömän kohtelun vaatimuksista sekä niihin liittyvästä oikeuskäytännöstä on selostettu tarkemmin tämän lain 2 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Pykälän 2 momentin mukaan alihankinnoista, joita koskee tämän lain 62 §:n 3 momentin mukainen kilpailuttamisvelvoite, on toimitettava julkaistavaksi alihankintailmoitus. Ilmoituksen toimittaminen on sopimuspuoleksi valitun tarjoajan tehtävä. Ilmoitusvelvoite koskee niitä hankintoja, joiden ennakoitu arvo on 12 §:ssä mainittuja EU-kynnysarvoja suurempi ja joiden osalta 22—23 §:ssä mainitut suorahankinnan edellytykset eivät täyty. Ilmoitusvelvollisuutta ei myöskään ole jos alihankinta voidaan toteuttaa 66 §:n mukaisesti puitejärjestelyyn perustuen. Alihankintasopimusten ennakoitu arvo lasketaan samojen perusteiden mukaan kuin varsinaisen sopimuksen ennakoitu arvo.

Edellä selostettu ilmoittamisvelvoite edellyttää, että tarjoaja ilmoittaa kilpailutettavista alihankinnoista Euroopan laajuisesti, Euroopan unionin sähköisessä ilmoituskanavassa (TED, Tenders Electronic Daily). Ilmoitus tehdään täyttämällä määrämuotoinen lomake, jossa kerrotaan perustiedot alihankintasopimuksesta. Lomakkeen tietosisältö määräytyy puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin liitteen V perusteella. Kansallisesti on vireillä HILMA-järjestelmän uudistamishanke, jonka myötä alihankintailmoitus olisi mahdollista täyttää myös osoitteessa www.hankintailmoitukset.fi, josta se toimitettaisiin automaattisesti julkaistavaksi EU:n sähköiseen ilmoituskanavaan (TED).

Alihankintojen kilpailuttamista koskevan 62 §:n 3 momentin mukaan tarjoajan on toteutettava alihankintojen kilpailuttaminen sen jälkeen kun tarjoaja on valittu sopimuskumppaniksi. Tämä ei estä sitä, että tarjoaja kilpailuttaa alihankinnat jo tarjousmenettelyn aikana. Jos tarjoaja tällöin noudattaa tämän lain 64—66 §:ien mukaisia menettelyjä, voidaan näin kilpailutetut alihankinnat lukea tarjoajan hyväksi 62 §:n 3 momentin mukaisen velvoitteen täyttämisessä.

Pykälän 3 momentin mukaan alihankintailmoituksen tulee sisältää riittävät tiedot alihankinnasta ja sopimuspuoleksi valitusta tarjoajasta. Erityisesti tarjoajan tulee alihankintailmoituksessaan esittää ne perusteet, joita tarjoaja soveltaa arvioidessaan alihankkijoiden soveltuvuutta ja alihankkijoita valitessaan. Vaatimusten tulee olla syrjimättömiä ja tasapuolisia. Vaatimusten tulee myös olla yhdenmukaisia niiden perusteiden kanssa, joita hankintayksikkö soveltaa tarjoajan valinnassa. Sopimuspuoleksi valitulla tarjoajalla ei siis ole oikeutta asettaa alihankkijalle täysin erilaisia soveltuvuusvaatimuksia kuin mitä hankintayksikkö on asettanut. Käytännössä alihankintaan liittyvät soveltuvuusvaatimukset ovat alisteisia suhteessa päätoteuttajaan kohdistettuihin vaatimuksiin. Kaikki alkuperäiset soveltuvuusvaatimukset eivät kuitenkaan välttämättä ole tarkoituksenmukaisia arvioitaessa alihankkijan soveltuvuutta. Samoin soveltuvuusvaatimusten taso voi vaihdella tarjoajan ja alihankkijan osalta. Esimerkiksi alihankkijaan ei välttämättä ole perusteltua kohdistaa samanlaajuisia taloudellista ja rahoituksellista tilannetta koskevia vaatimuksia kuin ehdokkaaseen tai tarjoajaan.

Soveltuvuusvaatimusten on selkeästi liityttävä hankinnan kohteeseen. Esimerkiksi vaatimus alihankinnan toteuttavan yrityksen kansallisuudesta ei lähtökohtaisesti liity olennaisesti hankinnan kohteeseen. Yhtä lailla tällainen vaatimus asettaisi mahdolliset alihankkijat kansallisuuden perusteella epätasa-arvoiseen asemaan eikä se näin ollen olisi sallittu. Vaatimusten on myös oltava oikeassa suhteessa hankinnan kokoon. Tällä tarkoitetaan sitä, että arvoltaan pienemmissä hankinnoissa ei olisi tarkoituksenmukaista asettaa mittavia alihankkijoiden soveltuvuutta koskevia vaatimuksia.

Lain 63 §:ssä säädetään hankintayksikön asettamista alihankkijan soveltuvuutta koskevista vaatimuksista. Sopimuspuoleksi valittu tarjoaja voi myös soveltuvin osin hyödyntää hankintayksikön asettamia alihankkijan soveltuvuutta koskevia vaatimuksia.

Pykälän 4 momentissa kiellettäisiin julkaisemasta alihankintaa koskevaa ilmoitusta

muualla ennen sen lähettämistä Euroopan unionin virallisten julkaisujen toimistoon. Muualla julkaistussa ilmoituksessa ei saisi olla sellaisia tietoja, joita ei ole julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä. Säännöksen tavoitteena on turvata tarjoajien tasapuolinen kohtelu koko EU:n laajuisesti keskittämällä hankintaa koskevat ilmoitukset Euroopan unionin laajuisesti sähköiseen TED-ilmoitusjärjestelmään. Edellä mainittu ei kuitenkaan estä julkaisemasta alihankintaa koskevaa ilmoitusta muualla, kunhan julkaisu ei tapahdu ennen kuin ilmoitus on julkaistu TED-järjestelmässä. Alihankintoja koskeva ilmoitus onkin mahdollista julkaista myös kansallisessa HILMA-järjestelmässä, josta se toimitetaan automaattisesti EU:n sähköiseen ilmoitusjärjestelmään. Ilmoitus julkaistaan HILMA:ssa vasta kun se on toimitettu ja julkaistu EU:n TED-järjestelmässä. Muualla julkaistaviin ilmoituksiin tulee myös sisällyttää päivämäärä jolloin ilmoitus on lähetetty julkaistavaksi Euroopan unionin viralliseen lehteen.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin asetuksenantovaltuudesta. Valtioneuvoston asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset alihankintoja koskevista ilmoitusvelvoitteista, alihankintailmoitusten lähettämisestä ja lähettämisessä käytettävistä viestintävälineistä, alihankintailmoituksen sisällöstä, julkaisemisesta ja muista alihankintojen ilmoitusvelvollisuuteen liittyvistä seikoista.

Alihankintojen toteuttamisessa sopimuspuoleksi valitulle tarjoajalle jää runsaasti liikkumavaraa. Käytännössä tarjoajaan kohdistuu vain kaksi vaatimusta. Ensiksikin, tarjoajan tulee täyttää alihankintoihin liittyvä ilmoittamisvelvoite. Tämä merkitsee alihankintailmoituksen julkaisemista Euroopan unionin sähköisessä ilmoituskanavassa (TED). Toiseksi, tarjoaja on velvollinen kohtelemaan alihankkijoita syrjimättömästi ja tasapuolisesti. Muita alihankkijoiden valintaa koskevia velvoitteita ei tarjoajalla ole. Esimerkiksi tarjousmenettely, tarjousaika, tarjouspyynnön sisältö, toimittamistavat sekä tarjouksen valintakriteerit ja niiden painotus ovat täysin tarjoajan päätettävissä. Lisäksi lain 88 §:n 2 momentin mukaan sopimuspuoleksi valitun tarjoajan päätöstä tai muuta alihankintasopimusta koskevaa toimenpidettä ei voida saattaa markkinaoikeuden käsiteltäväksi valituksella, kuten ei muitakaan tämän lain mukaisia alihankintaa koskevia toimenpiteitä. Näiden osalta sovellettavaksi tulevat sopimusoikeudelliset tai muut yksityisoikeudelliset oikeussuojakeinot.

65 §. *Alihankintaa koskevasta velvoitteesta vapautuminen.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi niistä perusteista, joilla tarjoaja voi vapautua hankintayksikön asettamista alihankintaa koskevista velvoitteista. Säännös perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 53 artiklaan.

Pykälän mukaan sopimuspuoleksi valittua tarjoajaa ei saa vaatia tekemään alihankintasopimusta, jos se pystyy osoittamaan, että mikään kilpailuun osallistuneista alihankkijoista tai näiden tarjouksista ei täytä alihankintailmoituksessa asetettuja vaatimuksia, ja tästä johtuen tarjoaja ei pystyisi täyttämään hankintayksikön asettamia hankintasopimuksen vaatimuksia. Alihankintavelvoitteesta vapautuminen edellyttää, että sopimuspuoleksi valittu tarjoaja on järjestänyt 64 §:ssä määritetyn mukaisesti alihankintakilpailun. Olennaista arvioinnissa olisi alihankintailmoituksessa esitettyjen vaatimusten sekä annettujen alihankintatarjousten vastaamattomuus.

66 §. *Puitejärjestelyt.* Pykälässä säädettäisiin alihankintavelvoitteiden ja puitejärjestelyjen välisestä suhteesta. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 52 artiklaan.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että niihin alihankintoihin, jotka sopimuspuoleksi valittu tarjoaja tekee puitejärjestelyyn perustuen, ei sovelleta 62 §:n säännöksiä. Tällöin kuitenkin edellytetään, että tarjoajan ja alihankkijan välinen puitejärjestely on kilpailutettu siten, kuin tämän lain 64 §:ssä säädetään. Puitejärjestelystä on täten pitänyt ilmoittaa avoimesti kansallisessa hankintailmoitusjärjestelmässä (HILMA), jonka kautta ilmoitus on toimitettu Euroopan unionin sähköiseen ilmoitusjärjestelmään (TED). Lisäksi puitejärjestelyn kilpailutuksessa tarjoajan on noudatettava tasapuolisen ja syrjimättömän kohtelun vaatimuksia.

Pykälän 2 momentin mukaan puitejärjestelyyn perustuvat alihankintasopimukset on tehtävä noudattaen puitejärjestelyn ehtoja.

Näitä ehtoja ovat esimerkiksi hintaan, toimitusmääriin ja toimitusaikaan liittyvät ehdot tai toimittajien välinen keskinäinen etusijajärjestys. Lisäksi varsinaisissa alihankintasopimuksissa on noudatettava puitejärjestelyssä vahvistettuja ehtoja. Alihankintasopimus on mahdollista tehdä vain puitejärjestelyn alkuperäisten osapuolten välillä.

Pykälän 3 momentin mukaan puitejärjestelyä ei saisi käyttää kilpailua vääristävällä, rajoittavalla tai estävällä tavalla

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin puitejärjestelyjen maksimikestosta. Lähtökohta olisi, että puitejärjestely voisi olla voimassa enintään seitsemän vuotta. Puitejärjestelyn pitempi kesto olisi myös mahdollista, jos hankinnan kohde tätä poikkeuksellisesti edellyttää. Perusteena tulisi olla alihankkijan vaihtamisesta syntyvät ongelmat tavaroiden, laitteistojen ja järjestelmien odotetun elinkaaren suhteen sekä mahdolliset alihankkijan vaihtumisesta aiheutuvat tekniset ongelmat. Pitempi puitejärjestely voisi tulla kyseeseen etenkin niillä tuotannonaloilla, joissa tuotteen tai järjestelmän odotettu elinkaari on pitkä. Esimerkkinä tällaisesta alueesta ovat ilmaalukset, joiden odotettu elinjakso on useimmiten hyvinkin pitkä.

Käyttämällä puitejärjestelyjä tarjoaja voi vastata hankintayksikön alihankintojen kilpailuttamista koskevaan vaatimukseen samalla varmistaen riittävän jatkuvuuden toimitusketjussa. Puitejärjestelyssä tarjoajan ei tarvitsisi jokaisen yksittäisen alihankkijoiden kilpailuttamisvelvoitteen sisältävän hankinnan yhteydessä erikseen järjestää Euroopan unionin laajuista alihankintojen kilpailutusta. Puitejärjestelyssä tarjoajalla olisi sopivat, luotettavat ja asianmukaisesti kilpailutetut alihankkijat valmiiksi käytettävissä.

67 §. *Tarjoajan vastuu hankinnan toteuttamisesta.* Pykälässä säädettäisiin tarjoajan vastuusta hankinnan toteuttamisesta. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 21 artiklaan.

Pykälässä säädettäisiin, että hankintayksikön asettamat alihankintojen kilpailuttamiseen kohdistuvat vaatimukset eivät rajoita sopimuspuoleksi valitun tarjoajan vastuuta hankinnan toteuttamisesta. Alihankintaa koskevista vaatimuksista huolimatta tarjoajan vastuulle jäisi hankintasopimuksen toteuttaminen siinä sovittujen ehtojen mukaisesti. Esimerkiksi alihankintaan liittyvät ongelmat eivät olisi hankintayksikön vastuulla, vaikka tämä olisi asettanut alihankintojen kilpailuttamisvelvoitteen.

III OSA Kansalliset menettelyt

10 luku Tarjousmenettely EU-kynnysarvot alittavissa hankinnoissa, liitteen B mukaisissa toissijaisissa palveluhankinnoissa sekä eräissä muissa hankinnoissa

68 §. *Hankintamenettelyt.* Pykälässä esitetään säädettäväksi niistä menettelyistä, joita tulisi käyttää 12 §:n 1 momentin mukaisen EU-kynnysarvon alittavissa, mutta 13 §:n 1 momentin kansallisen kynnysarvon ylittävissä tavarahankinnoissa, rakennusurakoissa sekä liitteen A mukaisissa ensisijaisissa palveluhankinnoissa. Menettelyjä tulisi myös käyttää kansallisen kynnysarvon ylittävissä liitteen B mukaisissa toissijaisissa palveluhankinnoissa ja niissä puolustushankinnoissa, joissa SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdassa asetetut edellytykset täyttyvät.

Lain III osan kansallisella sääntelyllä pyritään yhdenmukaistamaan hankintamenettelyjä puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin ulkopuolelle jäävissä hankinnoissa. Tämän voidaan katsoa lisäävän tarjoajien oikeussuojaa sekä yhdenmukaisuutta nyt puhtaasti hallinnonalakohtaiseen ohjaukseen perustuvalle hankintatoiminnalle. EU-kynnysarvon alle jäävien hankintojen osalta ratkaisu on yhdenmukainen siviilihankintojen kanssa, sillä myös niissä on hankintalakiin sisällytetty EU-kynnysarvon alittavia hankintoja koskevaa kansallista sääntelyä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että kansallisia menettelyitä sovellettaisiin 12 §:n 1 momentissa tarkoitettuihin EU-kynnysarvon alittaviin tavarahankintoihin ja rakennusurakkoihin sekä liitteen A mukaisiin ensisijaisten palveluiden hankintoihin. Kansallisia menettelyjä sovellettaisiin myös 13 §:n 1 momentin kansallisen kynnysarvon ylittäviin liitteen B mukaisiin toissijaisiin palveluhankintoihin. Soveltamisalaan kuului-

sivat täten edellä mainituista hankinnoista sekä puolustus- että turvallisuushankinnat. Pykälän 1 momentin säännöksellä rajataan kansallisten menettelyiden soveltamisalaa sulkemalla siitä pois 13 §:n mukaisten kansallisten kynnysarvojen alle jäävät hankinnat. Tämä on perusteltua etenkin siksi, että niin sanotuissa pienhankinnoissa kilpailuttamiskustannusten tulisi olla kohtuullisessa suhteessa hankintojen arvoon nähden, jotta ne voidaan toteuttaa taloudellisesti.

Pykälän 1 momentissa mainittuihin hankintoihin ehdotetaan laintasoista sääntelyä, sillä Euroopan unionin tuomioistuinkäytäntö edellyttää, että myös EU-kynnysarvot alittavissa hankinnoissa noudatetaan perussopimuksen velvoitteita, kuten avoimuus. Euroopan unionin tuomioistuin ei ole määritellyt näiden velvoitteiden sisältöä tarkasti. Oikeuskäytännössä avoimuutta on kuitenkin edellytetty erityisesti tilanteissa, jolloin hankintasopimukseen on liittynyt rajat ylittäviä intressejä eli muissa jäsenvaltioissa toimivat yritykset olisivat olleet kiinnostuneita hankinnasta. Tämän lisäksi puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin johdanto-osan 15 kohdassa edellytetään, että jäsenvaltioiden on määriteltävä direktiivin soveltamisen kynnysarvojen alapuolelle jääviä hankintasopimuksia koskevat avoimuutta ja kilpailua koskevat velvoitteet. Nämä periaatteet on erityisesti otettava huomioon hankinnoissa, joihin liittyy rajat ylittäviä intressejä. Johdanto-osan 15 kohdan mukaan jäsenvaltion tehtävänä on erityisesti määritellä kaikkein sopivimmat järjestelyt näiden hankintasopimusten tekemiseksi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että 10 luvun menettelyjä tulee käyttää myös lain 5 §:ssä määritellyissä puolustushankinnoissa silloin, kun SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaiset edellytykset täyttyvät. Tällöin kyse on puolustushankinnoista, joissa jäsenvaltion keskeiset turvallisuusedut edellyttävät muiden kuin puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin mukaisten menettelyjen käyttämistä.

Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin johdanto-osan 16 kohdan mukaan jäsenvaltio voi toteuttaa puolustus- tai turvallisuushankinnan SEUT 346 artiklan nojalla soveltamatta direktiivin säännöksiä, mikäli se on perusteltua jäsenvaltion keskeisten turvallisuusetujen suojelemiseksi. Tällainen tapaus voi tulla kysymykseen esimerkiksi sellaisissa puolustushankinnoissa, joissa valtion keskeiset turvallisuusedut vaativat erityisiä huoltovarmuusjärjestelyjä tai -vaatimuksia ja puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin säännökset eivät mahdollista näiden vaatimusten asettamista, tai säännökset eivät muuten turvaa riittävällä tavalla valtion keskeisiä turvallisuusetuja. Vastaava tilanne voi olla kyseessä myös hankinnoissa, jotka ovat kansallisen itsemääräämisoikeuden kannalta niin tärkeitä, että puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin säännökset eivät ole riittäviä turvaamaan jäsenvaltion keskeisiä turvallisuusetuja. Tällainen tilanne voi olla kyseessä esimerkiksi silloin, kun tietty puolustustarvike tai palvelu on strategiselta merkitykseltään niin keskeinen maanpuolustukselle, että mikä tahansa toiseen valtioon liittyvä riippuvuus, kuten riippuvuus toisen valtion myöntämästä vientiluvasta, katsottaisiin vaarantavan valtion keskeisiä turvallisuusetuja. Esimerkiksi elektroniseen sodankäyntiin ja tiedusteluun liittyvät järjestelmät tai salaamislaitteet ja niihin liittyvät ohjelmistot saattaisivat edellyttää tällaista jäsenvaltion täydellistä riippumattomuutta toisesta jäsenvaltiosta.

Puolustushankinnoissa huoltovarmuusvaatimukset voivat edellyttää SEUT 346 artiklaan vetoamista etenkin, kun kyse on maanpuolustuksen kannalta keskeisestä ase- tai muusta järjestelmästä, johon liittyy yksityiskohtaisia huoltoa ja ylläpitoa koskevia vaatimuksia. Esimerkiksi varautuminen siihen, että huolto- ja ylläpitopalvelut ovat saatavissa myös kriisiaikana tuolloin tarvittavassa laajuudessa ja nopeudella, saattaa edellyttää, että hankittavaa järjestelmää koskevat huolto- ja ylläpitopalvelut on myös normaalioloissa oltava saatavissa Suomesta. Tämä voi edellyttää palveluntarjoajan sijoittumista Suomeen tai tarvittavan kapasiteetin ja osaamisen luomista Suomessa olemassa olevaan teollisuuteen. Puolustusvoimien kriisiajan huoltojärjestelyt voivat myös edellyttää keskeisten ase- ja muiden järjestelmien huolto- ja ylläpitopalvelujen tuottajalta varautumista kriisiaikaa varten sekä palveluntuotannon siirtämistä kriisiaikana osaksi puo-

lustusvoimien organisaatiota. Nämä vaatimukset saattavat edellyttää myös, että näitä palveluita tuottavat Suomen kansalaiset. Tämän tyyppiset kansallisen puolustuskyvyn turvaamiseksi asetettavat vaativat huoltovarmuusvaatimukset usein johtavat siihen, että valtion keskeisten turvallisuusetujen turvaaminen ei ole mahdollista puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin mukaisessa hankintamenettelyssä ja hankintayksikkö joutuu vetoamaan SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohtaan. Esimerkiksi ilmavalvontaan liittyvien laitteiden ja torjuntahävittäjien merkitys kansalliselle turvallisuudelle on niin olennainen, että niiden huoltoon, ylläpitoon ja korjauksiin liittyvät toiminnot on pystyttävä toteuttamaan myös normaalioloissa nopeasti ja luotettavasti eikä esimerkiksi riski vasteaikojen pidentymisestä olisi hyväksyttävä.

Keskeiset turvallisuusedut voivat edellyttää, että Suomessa säilytetään riittävä puolustusteollinen kapasiteetti tiettyyn kriittiseen ase- tai muuhun järjestelmään liittyen. Kapasiteetti voi koskea yhtä lailla teknologiaa (esimerkiksi informaatioteknologia) kuin puolustustarvikkeen tuotantokykyä (esimerkiksi tietyt ampumatarvikkeet) tai siihen liittyvää huolto-, korjaus-, integrointi- ja modifiointikykyä. Oleellista on, että hankinnan kohde on kansallisen turvallisuuden kannalta niin keskeinen, ettei riippuvuutta ulkomaisesta toimittajasta olisi mahdollista toteuttaa ilman, että kansallisten turvallisuusetujen voitaisiin katsoa vaarantuvan. Tässä tapauksessa huoltovarmuusvaatimus ei liittyisi pelkästään hankinnan kohteeseen, vaan myös keskeisten turvallisuusetujen edellyttämään teolliseen kapasiteettiin tai osaamiseen.

SEUT 346 artiklan soveltamisen kannalta olennaista on artiklan mukaisten keskeisten turvallisuusetujen määrittely. Tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan tämä on yksinomaan jäsenvaltion vastuulla. Esimerkiksi asiassa T-26/01 ensimmäisen asteen tuomioistuin katsoi, että jäsenvaltioilla on perustamissopimuksen 296 artiklaan (nykyisin SEUT 346 artikla) pohjautuva erityisen laaja harkintavalta sen suhteen, miten ne päättävät turvata keskeiset turvallisuusetunsa. Tuomioistuin myös vahvisti artiklan yleisen soveltamisalan toteamalla, että artiklan sijainnista osana yleisiä määräyksiä ja loppumääräyksiä seuraa, että sillä on vaikutuksia kaikkiin perustamissopimuksen yleisesti sovellettaviin määräyksiin, kuten kilpailusääntöihin, joista tässä tapauksessa oli kyse.

SEUT 346 artikla on perussopimusta koskeva poikkeusartikla ja sitä, kuten muitakin perussopimuksen poikkeuksia, on tulkittava suppeasti. Tämä käy ilmi muun muassa puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin johdanto-osan kohdasta 17, joka mukaan SEUT 346 artiklan mukaiseen poikkeukseen voidaan turvautua vain siten, että sen vaikutuksia ei uloteta pidemmälle kuin mitä on ehdottoman tarpeen oikeutettujen etujen, eli SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdan osalta keskeisten turvallisuusetujen, suojelemiseksi. Lisäksi SEUT 346 artiklaa sovellettaessa on noudatettava suhteellisuusperiaatetta ja sen soveltamisen on aiheutettava mahdollisimman vähän haittaa sellaisten tavaroiden vapaalle liikkuvuudelle ja palvelujen tarjoamisen vapaudelle, joita ei ole tarkoitettu nimenomaan sotilaalliseen käyttöön.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on myös todennut oikeuskäytännössään, että jäsenvaltiolla ei ole oikeutta turvautua SEUT 346 artiklan poikkeuksiin laajemmalti kuin mitä on ehdottoman tarpeen oikeutettujen etujen suojelemiseksi artiklassa sallitulla tavalla. Tuomioistuin on esimerkiksi asiassa C-414/97 antamassaan tuomiossa katsonut, että jäsenvaltion, joka aikoo vedota perustamissopimuksen 296 artiklaan (nykyinen 346 artikla), on esitettävä näyttö siitä, että näillä vapautuksilla ei ylitetä selkeästi määriteltyjä tilanteita koskevia rajoja. Jäsenvaltion on tällöin myös osoitettava, että vapautukset olisivat tarpeellisia keskeisten turvallisuusetujensa turvaamiseksi. Asiassa C-423/98 tuomioistuin puolestaan totesi, että voidakseen vedota poikkeusperusteena turvallisuusetuihinsa jäsenvaltion tuli osoittaa, että syrjimätön kohtelu aiheuttaisi todellista, erityistä ja vakavaa vaaraa jäsenvaltion sotilaallisille eduille. Yhteisöjen tuomioistuin on myös todennut, että perustamissopimuksen 296 artikla ei kuitenkaan anna jäsenvaltiolle oikeutta poiketa perustamissopimuksen määräyksistä ainoastaan viittaamalla kyseisiin etuihin (Kok. 2009 s. I-11705).

Toimenpiteet, jotka jäsenvaltio toteuttaa keskeisten turvallisuusetujensa turvaamiseksi

SEUT 346 artiklan nojalla, eivät saa myöskään heikentää sellaisten tuotteiden kilpailun edellytyksiä yhteismarkkinoilla, joita ei ole nimenomaan tarkoitettu sotilaalliseen käyttöön. Asiassa C-337/05, Euroopan yhteisöjen komissio vastaan Italian tasavalta (Kok. 2008 s. I-2173), yhteisöjen tuomioistuin totesi, että perustamissopimuksen 296 artiklan sanamuodosta ilmenee, että tuotteiden on oltava tarkoitettu nimenomaan sotilaalliseen käyttöön. Italia oli katsonut, että sillä oli oikeus vedota perustamissopimuksen 296 artiklaan ja keskeisiin turvallisuusetuihinsa, koska hankinnan kohteena olleet helikopterit olivat kaksikäyttötuoteita, joita siviilikäytön lisäksi saatettiin käyttää sotilaallisiin tarkoituksiin. Tuomioistuin kuitenkin totesi, että Italialla ei ollut oikeutta vedota perustamissopimuksen 296 artiklaan ja toteuttaa hankinnat vastoin yhteisön voimassa olevia hankintadirektiivejä, koska kyse oli ensisijaisesti siviilikäyttöön tarkoitetuista tuotteista, joita oli mahdollista käyttää myös sotilaallisesti.

SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaisten edellytysten täyttyminen on arvioitava aina tapauskohtaisesti ja soveltamisen lähtökohtana ovat aina valtion keskeiset turvallisuusedut. Puhtaasti taloudelliset seikat eivät oikeuta poikkeamaan SEUT 346 artiklan perusteella puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin määräyksistä. Mikäli SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaiset edellytykset eivät täyty EU-kynnysarvon ylittävässä puolustushankinnassa, ja samalla myös mikään muu tämän lain mukainen poikkeusperuste ei sovellu, on hankinta toteutettava tämän lain I, II ja IV osan säännöksiä noudattaen.

Valtion keskeiset turvallisuusedut voivat myös tulla tarkasteltaviksi arvioitaessa tämän lain soveltamista puolustus- tai turvallisuushankintaan, joka sisältää turvallisuusluokiteltua tietoa. Lain 7 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan puolustus- ja turvallisuushankintalakia ei sovelleta puolustus- ja turvallisuushankintoihin, jotka ovat salassa pidettäviä tai joissa tämän lain soveltaminen velvoittaisi hankintayksikköä toimittamaan tietoja, joiden julkistaminen on vastoin valtion keskeisiä turvallisuusetuja. Sääntelyn taustalla on puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 13 artiklan 1 kohdan a alakohta ja SEUT 346 artiklan 1 kohdan a alakohta. Jotta 7 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaiseen poikkeusperusteeseen voitaisiin vedota, tulee joko koko hankinnan olla salassa pidettävä tai sen toteuttamiseksi annetaan, laaditaan tai muutoin käsitellään turvallisuusluokiteltuja tietoja, joiden julkistaminen on vastoin valtion keskeisiä turvallisuusetuja. Tämä poikkeusperuste voi tulla sovellettavaksi myös puolustushankinnassa, joka täyttää SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdan edellytykset. Tällainen tilanne voi olla kyseessä esimerkiksi silloin, kun hankinnan kohteena on valtion turvallisuuden kannalta keskeinen ase- tai muu järjestelmä ja jo tarjouksen antaminen vaatii pääsyä sellaiseen kansallisen turvallisuuden kannalta kriittiseen tietoon, jota ei turvallisuussyistä voida luovuttaa kuin yhdelle tarjoajalle tai etukäteen määritellyille korkeat tietoturvallisuusvaatimukset täyttäville tarjoajille. Käytännössä tällöin tarjouspyyntö sisältää kansallisen turvallisuuden vuoksi turvallisuusluokiteltuja tietoja, jotka kuuluvat suojaustasoon I-III. Lain 7 §:n 1 momentin 1 kohdan soveltamisen perusteita on selvitetty tarkemmin kohdan yksityiskohtaisissa perusteluissa.

69 §. *Yleiset menettelysäännöt.* Pykälässä säädettäisiin kansallisia hankintoja koskevista yleisistä menettelysäännöistä ja keskeisistä periaatteista.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kilpailuolosuhteiden hyödyntämisestä ja tarjouskilpailumenettelyn ensisijaisuudesta. Hankintayksiköiden olisi pyrittävä kilpailun aikaansaamiseen hankintoja tehdessään. Hankintayksiköiden tulisi hyödyntää markkinoilla jo olevaa kilpailua hintalaatusuhteeltaan ja hankintatarpeisiin parhaiten soveltuvan ratkaisun löytämiseksi. Tarjouskilpailu olisi ensisijainen menettely, jota on sovellettava, ellei joku pykälän 3 ja 4 momentissa mainituista suorahankinnan edellytyksistä täyty.

Tarjouksia tulisi pyytää riittävä määrä kilpailun varmistamiseksi. Arvioitaessa, mikä on riittävä määrä tarjouksia, tulee huomiota kiinnittää sekä suhteellisuusperiaatteeseen että markkinoilla tarjolla olevien mahdollisten toteuttajien määrään. Lähtökohtana tulisi olla tarjouksen pyytäminen vähintään kolmelta toimittajalta, jollei soveltuvia toimittajia olisi vähemmän kuin kolme. Suhteellisuusperiaat-

teen huomioiminen tarjouspyyntömenettelyssä merkitsee, että hankintamenettelyn vaatimukset samoin kuin noudatettava hankintaprosessi ovat oikeassa suhteessa tavoiteltavan päämäärän sekä hankinnan kohteen ja laajuuden kanssa. Lisäksi hankintamenettelyn kustannusten tulisi olla oikeassa suhteessa hankinnan kokoon nähden, jotta kokonaistaloudellisen edullisuuden tavoite olisi mahdollista saavuttaa. Tästä johtuen taloudelliselta arvoltaan vähemmän merkityksellisissä hankinnoissa on harkittava, kuinka laajalta joukolta tarjoajia on tarkoituksenmukaista pyytää tarjouksia.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin julkisesta ilmoittamisvelvollisuudesta 13 §:n 1 momentin mukaisen kansallisen kynnysarvon ylittävissä liitteen B mukaisissa toissijaisissa palveluhankinnoissa sekä lain 12 §:n 1 momentin mukaisen EU-kynnysarvon alittavissa, mutta 13 §:n 1 momentin kansallisen kynnysarvon ylittävissä tavarahankinnoissa, rakennusurakoissa ja liitteen A mukaisissa ensisijaisissa palveluhankinnoissa. Näistä hankinnoista hankintayksiköllä olisi velvollisuus ilmoittaa julkisesti. Ilmoittamisvelvoite poikkeaisi tämän lain 28 §:ssä säädetystä EU-kynnysarvon ylittäviä hankintoja koskevasta velvoitteesta, sillä hankintayksiköllä ei olisi velvollisuutta julkaista ilmoitusta kansallisessa ilmoituskanavassa HILMA:ssa eikä Euroopan unionin sähköisessä TED-tietokannassa. Kun laissa ei määrättäisi tietyn ilmoituskanavan käytöstä, tulisi hankintayksikön katsoa täyttäneen ilmoitusvelvollisuutensa, kun ilmoitus hankinnasta olisi julkaistu esimerkiksi sellaisessa sähköisessä tai muussa ympäristössä, jonne pääsyä ei ole miltään osin rajoitettu. Hankintayksikkö voisi täten täyttää ilmoitusvelvoitteen esimerkiksi ilmoittamalla hankinnasta omilla internetsivuillaan, sähköisellä ilmoitustaulullaan tai sanomalehdessä. Samoin ilmoitusvelvollisuus tulisi täytettyä, kun hankintayksikkö julkaisisi hankintaa koskevan ilmoituksen omalla ilmoitustaulullaan, joka sijaitsee tilassa, jonne pääsyä ei ole rajoitettu. Jotta näissä hankinnoissa päästäisiin mahdollisimman suureen avoimuuteen, on kuitenkin suositeltavaa, että hankintayksiköillä olisi vakiintuneet ilmoitustavat ja -kanavat ja että näissä hyödynnettäisiin sähköisiä ilmoitusmenetelmiä.

Ilmoittamisvelvoitteella mahdollistetaan kattavampi kilpailu myös EU-kynnysarvon alle jäävissä puolustus- ja turvallisuushankinnoissa. Lisäksi laissa asetetulla velvoitteella täytetään puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin johdanto-osan 15 kohdan ja EU:n perussopimuksen vaatimus avoimuudesta myös niissä hankintasopimuksissa, jotka jäävät Euroopan unionin lainsäädännön soveltamisen ulkopuolelle. Edellä mainitun kohdan mukaan jäsenvaltioiden olisi määriteltävä direktiivin soveltamisen kynnysarvojen alapuolelle jääviä hankintasopimuksia koskevat avoimuutta ja kilpailua koskevat velvoitteet yhdenmukaisesti perustamissopimuksesta johtuvien periaatteiden, kuten yhdenvertaisen kohtelun, syrjimättömyyden, tasapuolisen kohtelun sekä avoimuusperiaatteen kanssa. Erityisesti olisi otettava huomioon tilanteet, joihin liittyy rajat ylittäviä intressejä. Jäsenvaltioiden tehtävänä on erityisesti määritellä kaikkein sopivimmat järjestelyt näiden hankintasopimusten tekemiseksi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lisäksi, että julkinen ilmoittamisvelvoite ei koske niitä puolustushankintoja, joissa SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaiset edellytykset täyttyvät. Hankinnasta ilmoittamiseen liittyvä tarkoituksenmukaisuusharkinta kuuluisi hankintayksikölle, jonka tulisi pyrkiä ratkaisuun, joka parhaiten mahdollistaisi kilpailuolosuhteiden hyödyntämisen sekä hinta-laatusuhteiltaan parhaiten hankintojen tekemisen, huomioiden kuitenkin mahdolliset maanpuolustukseen ja kansalliseen turvallisuuteen liittyvät erityiset vaatimukset.

SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdan edellytykset täyttävät hankinnat jäävät puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin soveltamisalan ulkopuolelle eikä niihin myöskään sovelleta perussopimuksen vaatimuksia, kuten avoimuutta. Tästä johtuen ja ottaen huomioon näiden hankintojen luonteen sekä niiden liittymisen valtion keskeisiin turvallisuusetuihin, ei näiden hankintojen julkista ilmoittamisvelvollisuutta ole pidettävä perusteltuna.

Laissa ei määriteltäisi erikseen III osan hankinnoissa noudatettavia hankintamenettelyitä. Lain III osan mukainen tarjouskilpailu

eroaisi II osan mukaisista hankintamenettelyistä. Tämä ei kuitenkaan estäisi hankintayksikköä soveltamasta soveltuvin osin lain II osan mukaisia menettelyjä kilpailuttaessaan III osan soveltamisalaan kuuluvia hankintoja. Tästä johtuen hankintayksiköllä olisi mahdollista soveltuvin osin käyttää III osan mukaisissa hankinnoissa esimerkiksi rajoitettua menettelyä. Myös puitejärjestelyt olisivat mahdollisia III osan mukaisissa hankinnoissa. Näiden menettelyjen lisäksi hankintayksikkö voisi myös käyttää hankintalain avoimen menettelyn kaltaista menettelyä. Tällöin hankintayksikkö ilmoittaisi julkisesti hankinnasta ja lähettäisi tarjouspyynnöt kaikille niille tarjoajille, jotka tuon ilmoituksen perusteella ovat tarjousasiakirjoja pyytäneet. Hankintayksikön tulisi kuitenkin aina kuvata riittävällä tarkkuudella hankinnassa noudatettava menettely joko tarjouspyynnössä tai hankinnasta tekemässään ilmoituksessa. Tarjouskilpailun tulisi kuitenkin aina täyttää tässä luvussa asetetut vaatimukset. Nämä koskevat hankinnan ilmoittamista ja tarjoajien määrää (69 §), neuvotteluja tarjoajien kanssa sekä tarjouksen ja tarjouspyynnön täsmentämistä (70 §), tarjouspyyntöä (71 §), tarjouspyynnön ja tarjouksen tekemistä (72 §) sekä tarjoajan ja tarjouksen valintaa sekä tarjouksen hylkäämistä (73 §).

Pykälän 3 momentin mukaan hankintayksikkö voisi pyytää tarjousta suoraan yhdeltä toimittajalta, jos tarjouskilpailua ei voisi järjestää maanpuolustukseen, valtion turvallisuuteen tai huoltovarmuuteen liittyvistä perustelluista syistä. Valtion turvallisuuteen liittyvät perustellut syyt voivat olla suorahankinnan perusteena esimerkiksi, kun hankinnan kohteena on sellainen yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen kannalta kriittinen tieto- ja viestijärjestelmä tai sen osa, johon liittyvää tietoa ei ole mahdollista antaa kuin yhdelle kotimaiselle toimittajalle. Huoltovarmuus puolestaan voisi olla suorahankinnan perusteena esimerkiksi silloin, kun puolustuskyvyn kannalta kriittinen teollinen kapasiteetti tai osaaminen on välttämätöntä säilyttää kotimaassa ja tämän kapasiteetin tai osaamisen ylläpito edellyttää hankinnan kohdentamista tietylle tarjoajalle. Kyseeseen voi tällöin tulla esimerkiksi kriittisen ase- tai muun järjestelmän huolto- ja korjauskyky (esimerkiksi sotilasilma-alusten huolto- ja korjauskyky), tuotantoon liittyvä osaaminen ja kapasiteetti (esimerkiksi keskeiset ampumatarvikkeet) tai muutoin huoltovarmuuden kannalta tärkeä osaaminen (esim. järjestelmien integrointiosaaminen). Samoin tilanteet, joissa tarjoajalta edellytetään varautumista tai kapasiteettivarauksia mahdollista kriisiä varten, voivat huoltovarmuussyistä edellyttää suorahankintaa. Huoltovarmuus ja siihen liittyvät hankintatarpeet voidaan määrittää kunkin viranomaisen toimesta niiden omien, lakiin perustuvien ydintehtävien osalta. Tällaisia voivat olla esimerkiksi tietyt pelastustehtävät tai yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ylläpitoon liittyvät tehtävät. Maanpuolustus ja puolustuskyvyn kehittäminen voi myös edellyttää tiettyä kotimaista teknologista tai teollista osaamista ja tämän osaamisen kehittäminen kustannustehokkaasti ja maanpuolustuksen edut turvaten on mahdollista vain kohdentamalla hankintoja tietylle kotimaiselle toimittajalle. Säännös jättää hankintayksilölle harkintavaltaa sen osalta, milloin maanpuolustukseen, valtion turvallisuuteen tai huoltovarmuuteen liittyvät edut vaativat hankinnan toteuttamista suorahankintana. Harkintavaltaa kuitenkin rajoittaa se, että edellä mainittuihin seikkoihin suorahankinnan perusteina voidaan vedota vain perustelluista syistä.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin eräistä muista tilanteista, jolloin hankintayksikkö voi pyytää tarjouksen suoraan yhdeltä toimittajalta. Momentin 1 kohdan mukaan suorahankinta olisi mahdollinen, jos mikään saaduista tarjouksista ei vastaa sisällöltään tarjouspyyntöä tai jos tarjouksia ei voida muutoin hyväksyä. Lisäksi edellytyksenä olisi, että tarjouspyynnön ehtoja ei olennaisesti muuteta. Kohtaa sovellettaisiin ensinnäkin tilanteissa, jolloin saadut tarjoukset olisivat täysin tarjouspyyntöä vastaamattomia. Kohtaa sovellettaisiin myös tilanteissa, jolloin tarjouksissa tarjotuilla vaihtoehdoilla sinänsä voitaisiin täyttää hankintayksikön tarpeet, mutta tarjoukset olisivat olennaisesti puutteellisia tai tarjouspyyntöä vastaamattomia. Käytännössä esimerkiksi tarjous, jossa olisi sinänsä tarjottu tarjouspyynnön mukaista tuotetta, mutta vain puolet pyydetystä määrästä, olisi 1 kohdan tarkoittamalla tavalla puutteellinen.

Vastaavasti tarjoukset, joiden tarjoajat eivät täyttäisi tarjoajalle asetettuja edellytyksiä, olisivat samalla tavoin puutteellisia.

Pykälän 4 momentin 2 kohdan mukaan suorahankinta olisi mahdollinen, jos vain tietty toimittaja voisi toteuttaa hankinnan tekniseen tai yksinoikeuden suojaamiseen liittyvästä syystä. Teknisenä syynä kyseeseen voisi tulla esimerkiksi poikkeuksellinen uusi tekninen ratkaisu tai hankinnan kohteen edellyttämä tietotaito. Teknisenä seikkana kyseeseen voisi tulla myös erityiset yhteentoimivuuteen liittyvät vaatimukset, jotka on täytettävä, jotta voidaan varmistaa puolustusvoimien tai turvallisuusviranomaisten yhteistoiminta muiden viranomaisten kanssa sekä rauhan aikana että mahdollisessa kriisitilanteessa. Yhteentoimivuusvaatimus voi kohdistua myös hankittavan järjestelmän yhteentoimivuuteen jo käytössä olevien järjestelmien kanssa. Esimerkiksi uuden viestijärjestelmän hankinta puolustusvoimille edellyttää lähtökohtaisesti sen yhteentoimivuutta puolustusvoimien käytössä olevien muiden viesti- ja johtamisjärjestelmien kanssa. Samoin kriisinhallintaoperaatiot ja varautuminen kriisitilanteeseen sekä mahdolliseen avun vastaanottoon edellyttää, että Suomen puolustusvoimilla on käytössään ase- ja muita järjestelmiä sekä muita puolustustarvikkeita, jotka ovat yhteentoimivia muiden Euroopan Unionin jäsenvaltioiden ja Naton jäsenvaltioiden vastaavien järjestelmien kanssa. Myös tilanteessa, jossa tiettyyn puolustustarvikkeeseen liittyvät huolto-, varaosa- tai muut tekniset palvelut ovat saatavissa vain yhdeltä toimittajalta, olisi perusteltua tehdä suorahankinta. Yksinoikeuden suojaamisen vuoksi suorahankinta olisi myös mahdollinen esimerkiksi silloin, kun tietyllä tarjoajalla ovat hankittavaan tuotteeseen tai palveluun liittyvät immateriaalioikeudet ja tästä johtuen muut tarjoajat eivät voi toteuttaa hankintaa. Hankintayksikön tulisi kuitenkin pystyä osoittamaan, ettei ole olemassa vastaavaa tuotetta tai palvelua, jolla sama lopputulos voitaisiin saavuttaa. Yksinoikeuden suojaamisen vuoksi suorahankinta olisi mahdollinen myös silloin, kun tarjouspyyntö saattaisi paljastaa mahdollisen toimittajan liikesalaisuuden tai muun vastaavan tiedon, jonka paljastuminen aiheuttaisi toimittajalle taloudellista vahinkoa. Säännöksen käyttötilanteiden tulisi olla perusteltuja. Säännöksen tarkoittamana syynä ei voisi siten olla esimerkiksi hankintayksikön ilman perusteltua syytä toteuttamat toimet tai tekemät sopimukset, joilla taataan tietylle palveluntarjoajalle yksinoikeus palvelujen tuottamiseen, taikka hankintojen puutteellisesta suunnittelusta aiheutuvat tilanteet.

Pykälän 4 momentin 3 kohdan mukaan suorahankinta voidaan toteuttaa, jos kriisistä johtuvan kiireellisyyden vuoksi tarjouskilpailua ei ole mahdollista järjestää. Kriisillä tarkoitettaisiin tämän lain 3 §:n 15 kohdassa määriteltyä tapahtumaa.

Pykälän 4 momentin 4 kohdan mukaan suorahankinta voitaisiin tehdä, jos hankintayksikölle ennalta arvaamattomista syistä aiheutuneen äärimmäisen kiireen vuoksi tarjouskilpailua ei olisi mahdollista järjestää ja sopimuksen tekeminen olisi ehdottoman välttämätöntä. Kiireen tulisi johtua hankintayksiköstä ulkopuolisista syistä. Perusteen on lisäksi oltava äkillinen ja sellainen, jota hankintayksikkö ei ole kohtuudella voinut ennakoida. Esimerkiksi kriisinhallintaoperaatioissa turvallisuustilanteen nopean huonontumisen myötä saattaa syntyä tilanne, jossa joukkojen suojaustasoa on kohotettava mahdollisimman nopeasti. Tämä saattaa edellyttää esimerkiksi henkilökohtaisten suojavarusteiden tai ajoneuvojen suojaustason nostamiseksi tehtäviä kiireellisiä hankintoja. Säännöksen tarkoittamaksi kiireeksi ei siten voitaisi katsoa hankintayksikön viivyttelyä hankinnan toteuttamisessa. Säännökseen vetoavan hankintayksikön on kyettävä näyttämään toteen poikkeamisperusteen soveltumisen edellytysten täyttyminen.

Pykälän 4 momentin 5 kohdan mukaan suorahankinta olisi mahdollinen, kun kysymys on tutkimusta, kokeilua, tuotekehitystä tai tieteellistä tarkoitusta varten valmistettavasta tavarasta. Edellytyksenä on, ettei kyseessä ole tavaran massatuotanto taloudellisessa tarkoituksessa. Kysymykseen voisivat siten tulla esimerkiksi kehitysprojektit, joissa tavaraa valmistetaan yksittäiskappaleita vain tilaajalle eikä kaupallista menekkiä silmällä pitäen sarjatuotantona.

Pykälän 4 momentin 6 kohdan mukaan suorahankinta olisi mahdollista niiden tutki-

mus- ja kehittämispalvelujen hankinnassa, joita ei ole poissuljettu kokonaan lain soveltamisalasta sen 8 §:n perusteella. Tutkimuksella ja kehittämisellä tarkoitettaisiin tämän lain 3 §:n 16 kohdassa määriteltyä kuitenkin niin, että 6 kohdan suorahankintamahdollisuus olisi rajattu koskemaan vain tutkimukseen ja kehittämiseen liittyviä palveluja. Suorahankintamahdollisuus koskisi siten sellaisia tutkimus- ja kehittämispalvelun hankintoja, joissa palvelusta saatava hyöty (kuten immateriaalioikeudet) koituvat yksinomaan hankintayksikölle käytettäväksi sen toiminnassa ja hankintayksikkö on korvannut tehdyn tutkimus- ja kehittämispalvelun kokonaan.

Pykälän 4 momentin 7 kohdan mukaisesti suorahankintaa voidaan myös käyttää, kun hankinta on välttämätön sen selvittämiseksi, soveltuuko tutkimus- ja kehittämispalvelun lopputulos hankintayksikön tarkoittamaan käyttöön.

Puolustustarvikkeiden tuotekehitys alkaa tyypillisesti käyttäjän strategisista vaatimuksista, edeten suunnitteluprosessin kuluessa taktisiin ja operatiivisiin vaatimuksiin. Vasta tämän jälkeen toimittaja voi esitellä tekniset tuoteratkaisunsa, joilla hankintayksikön vaatimukset täyttävä tuote pyritään kehittämään. Tästä johtuen puolustustarvikkeiden tutkimus- ja kehitystyön lopputulosta voidaan arvioida lähtökohtaisesti vasta siinä vaiheessa, kun uuden puolustustarvikkeen voidaan varmuudella havaita täyttävän käyttäjän strategiset, taktiset ja operatiiviset vaatimukset. Toimivuuden arviointi edellyttää usein myös kehitetyn puolustustarvikkeen arviointia osana isompaa asejärjestelmää tai -kokonaisuutta. Tästä johtuen puolustustarvikkeiden hankinnoissa on usein välttämätöntä, että hankintayksikkö ja käyttäjät osallistuvat tuotteen testaamiseen, vaatimustenmukaisuuden arviointiin ja todentamiseen. Osa tästä tehdään käytännön olosuhteissa, esimerkiksi sotaharjoitusten yhteydessä. Niin kutsuttu sarjatuotelupa uudelle puolustustarvikkeelle myönnetään usein vasta sen jälkeen, kun puolustusvoimat on voinut itse testata tuotetta kohtuullisen ajan ja on saanut mahdollisesti havaitut puutteet korjatuksi. Tämä usein edellyttää prototyypin lisäksi niin kutsutun esisarjan (erimerkiksi 1-3 kappaletta uutta tuotetta) valmistamista ja testaamista.

Lainkohdassa on tarkoitus huomioida edellä mainitut puolustushankintojen erityispiirteet ja ulottaa suorahankintamahdollisuus siviilihankintojen vastaavaa sääntelyä pidemmälle käsittämään tarpeen vaatiessa myös tutkimus- ja kehityspalvelun myöhempiä vaiheita, siihen asti kunnes kehitetyn puolustustarvikkeen kypsyysastetta on pidettävä riittävänä sarjatuotantoon. Suorahankintana voitaisiin siis hankkia niin varsinainen tutkimus- ja kehittämispalvelu kuin sen tulokselliseuuden selvittämiseksi välttämättömät jatkotoimenpiteet, kuten prototyypin ja esisarjan hankinnat. Näin puolustusvoimilla säilyisi mahdollisuus saada käyttöönsä myös sellaisia puolustustarvikkeita, jotka ovat kehitetty Suomen puolustuksen erityispiirteiden, kuten esimerkiksi ilmastollisten, maastonmuotojen sekä kansallisen sotilasorganisaation vaatimusten mukaisten tarpeiden pohjalta.

Pykälän 4 momentin 8 kohdan mukaan suorahankinta olisi mahdollinen hankittaessa raaka-ainemarkkinoilla noteerattuja ja sieltä hankittavia tavaroita. Kyseeseen tulisi esimerkiksi polttoaineiden hankkiminen raaka-ainepörssistä.

Pykälän 4 momentin 9 kohdan mukaan suorahankinta olisi mahdollinen hankittaessa tavaroita erityisen edullisin ehdoin kaupallisen toiminnan päättävältä taholta tai pesän selvityksestä vastaavalta taholta. Kysymykseen voisivat tulla esimerkiksi konkurssipesän realisointitilanteet taikka liiketoiminnan päättymisen johdosta tapahtuva tavaroiden myynti markkinahintoja alempaan, erityisen edulliseen hintaan.

Pykälän 4 momentin 10 kohdan mukaan suorahankinta olisi mahdollinen, kun hankinta koskee käytettyä tavaraa. Puolustushankinnoissa käytetyn tavaran kauppa on useimmiten valtioiden välistä, joka on poissuljettu kokonaan lain soveltamisalasta 7 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla. Käytetyn tavaran hankinta saattaa, erityisesti kynnysarvot alittavien turvallisuushankintojen osalta, tulla kuitenkin kyseeseen myös yksityiseltä toimittajalta. Käytetyn tavaran osalta useimmiten on kyse tilanteesta, jossa hankintayksikön on pystyttävä reagoimaan nopeasti myyntitarjoukseen. Tarjouskilpailun järjestäminen tässä

tilanteessa usein johtaisi ostomahdollisuuden menettämiseen, jolloin käytetyn tavaran hankinnalla saavutettavat kustannussäästöt jäisivät hyödyntämättä. Käytetyn tavaran hankinnoissa ei tarjouskilpailun järjestäminen myöskään esimerkiksi tarjousten vertailun ongelmallisuuteen liittyvistä syistä ole lähtökohtaisesti tarkoituksenmukaista.

Pykälän 4 momentin 11 kohdan mukaan suorahankinta olisi mahdollinen, kun hankinnassa on kyse alkuperäiseen sopimukseen sisältyvän lisähankintaoikeuden käyttämisestä.

Pykälän 4 momentin 12 kohdan mukaan suorahankinta olisi mahdollinen alkuperäisen toimittajan kanssa tehtävissä tavarahankintaa koskevien lisätilausten tekemisessä, jos tavarantoimittajan vaihtaminen johtaisi suhteettomiin teknisiin vaikeuksiin tai yhteensopimattomuuteen, kun hankinnan tarkoituksena olisi aikaisemman toimituksen tai laitteiston osittainen korvaaminen tai laajentaminen.

Pykälän 4 momentin 13 kohdan mukaan suorahankinta olisi myös mahdollinen alkuperäiseltä sopijakumppanilta tilattavissa lisäurakoissa ja –palveluissa. Edellytyksenä olisi, että hankinnan toteuttaminen on ennalta arvaamattomista syistä osoittautunut välttämättömäksi alkuperäisen urakan tai palvelu-hankinnan suorittamiseksi ja, että sitä ei voida teknisistä tai taloudellisista syistä erottaa pääsopimuksesta ilman huomattavaa haittaa. Suorahankinta olisi mahdollinen myös tilanteissa, joissa hankinta voidaan erottaa alkuperäisen sopimuksen toteuttamisesta, mutta se on ehdottoman välttämätön alkuperäisen sopimuksen loppuun saattamiseksi.

Pykälän 3 ja 4 momenteissa säädeltäisiin tilanteista, joissa hankintayksikkö voi toteuttaa hankinnan suoraan yhdeltä toimittajalta. Näissä momenteissa säädetty hankintamenettely eroaisi siten lain 3 §:n 11 kohdassa määritellystä suorahankinnasta, sillä menettelyä ei voitaisi käyttää, jos tarjoajia on useampia.

70 §. *Neuvottelut tarjoajien kanssa ja tarjouksen sekä tarjouspyynnön täsmentäminen.* Pykälässä säädettäisiin hankintayksikön ja tarjoajien välisten neuvottelujen perusperiaatteista sekä mahdollisuudesta täsmentää tarjousta sekä tarjouspyyntöä.

Pykälän 1 momentin mukaan hankintayksiköllä olisi oikeus neuvotella kaikista hankintaan liittyvistä asioista valitsemiensa tarjoajien kanssa, jotta hankintayksikkö päätyisi valitsemaan parhaan tarjouksen hankintansa toteuttajaksi. Edellytyksenä kuitenkin on, että neuvottelujen myötä tarjouspyynnön olennaiset tekijät eivät muutu syrjivällä tai kilpailua vääristävällä tavalla. Parhaalla tarjouksella tarkoitettaisiin lain 73 §:n 2 momentin mukaista joko halvinta tai kokonaistaloudellisesti edullisinta tarjousta. Hankintayksiköllä olisi mahdollisuus vähentää tarjoajien määrää neuvottelujen kuluessa, mutta vähentämisen perusteista tulisi ilmoittaa tarjouspyynnössä. Näiden perusteiden tulisi olla samoja mitä tarjouksen vertailuperusteiden.

Neuvottelut olisivat mahdollisia myös hankekuvauksen perusteella ennen lopullista tarjouspyyntöä. Tällöin hankintayksikkö pyrkisi neuvottelujen kautta määrittelemään hankinnan toteuttamista varten yhden tai useamman ratkaisuvaihtoehdon. Hankekuvaukseen perustuvat neuvottelut ovat tarkoituksenmukaisia erityisesti monimutkaisissa hankinnoissa, joissa hankintayksikkö ei pysty ennalta määrittelemään hankinnan oikeudellisia, rahoituksellisia tai teknisiä yksityiskohtia. Hankekuvaukseen perustuvat neuvottelut voisivat täten tulla kyseeseen esimerkiksi korkean teknologian hankkeissa ja hankinnoissa, joissa innovatiivisten ratkaisujen huomioiminen on erityisen tarkoituksenmukaista sekä hankkeissa, joissa parhaan rahoituskeinon tai riskinjakomallin valintaa ei ole tarkoituksenmukaista tehdä ennakolta. Sääntelyn tavoitteena on mahdollistaa kilpailullista neuvottelumenettelyä vastaavan menettelyn käyttö myös III osan soveltamisalaan kuuluvissa hankinnoissa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että tarjoajalla tulee olla käytettävissään etukäteen tieto siitä, että tarjouskilpailuun sisältyy mahdollisesti neuvotteluja. Tästä sekä neuvotteluissa noudatettavista perusteista tulee olla ilmoitettu jo tarjouspyynnössä tai hankekuvauksessa. Hankintayksiköllä ei siis ole oikeutta edellyttää toimittajaa osallistumaan hankintaa koskeviin neuvotteluihin, jos tästä mahdollisuudesta ei ole tarjouspyynnössä tai hankekuvauksessa ilmoitettu.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin hankintayksikön velvollisuudesta kohdella kaikkia neuvotteluihin osallistuvia toimittajia neuvot-

teluissa tasapuolisesti. Tasapuolisen kohtelun velvoite edellyttää, että toimittajia kohdellaan samalla tavalla neuvotteluiden kaikissa vaiheissa. Esimerkiksi tarjouspyyntöön perustuvissa neuvotteluissa hankintayksikkö voi pyytää tarjoajaa täsmentämään tai selkeyttämään tarjoustaan, mutta tämä ei saa johtaa tarjouksen muuttumiseen olennaisella ja muita tarjoajia syrjivällä tavalla. Neuvotteluissa hankintayksikkö ei myöskään saa antaa tietoja tavalla, joka kyseenalaistaa neuvotteluun osallistuvien toimittajien tasapuolisen kohtelun. Esimerkiksi antaessaan yhdelle toimittajalle hankintaan liittyvää olennaista informaatiota neuvottelujen kuluessa, tulee hankintayksikön antaa tämä olennainen informaatio myös kaikille muille neuvotteluihin osallistuville toimittajille.

71 §. *Tarjouspyyntö.* Pykälässä säädettäisiin tarjouspyyntöä koskevista vaatimuksista sekä hankintayksikön oikeudesta periä tietyissä tapauksissa korvaus tarjouspyyntöasiakirjoista.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että tarjouspyynnössä tulisi selvittää hankinnan keskeiset ehdot siten, että tarjoajat voivat antaa keskenään mahdollisimman vertailukelpoisia tarjouksia. Tarjouspyynnön tarkoituksena on hankinnan kohteen ja sen toteuttamiseen liittyvien seikkojen kuvaaminen siten, että sen perusteella saadaan mahdollisimman yhteismitallisia ja vertailukelpoisia tarjouksia. Yhteismitallisten ja vertailukelpoisten tarjousten saaminen edellyttää, että hankintayksikkö tuo tarjouspyynnössä selkeästi esille kaikki ne tiedot, joilla on olennaista merkitystä hankintamenettelyssä ja tarjousten tekemisessä.

Säännöksellä pyritään lisäksi huomioimaan erityisesti SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdan hankintojen erityispiirteet ja se, että niissä korostuvat valtion turvallisuusetuihin liittyvät vaatimukset. Nämä vaatimukset eivät välttämättä aina ole sisällöltään yhteneviä eri tarjoajien osalta johtuen esimerkiksi hankinnan kohteen valmistusketjusta ja hankintaan liittyvistä huoltovarmuusvaatimuksista. Huoltovarmuussyyt saattavat esimerkiksi edellyttää, että hankittavan ase- tai muun järjestelmän kriisiaikana tarvittava huolto- ja ylläpitokyky on olemassa kotimaassa. Kriittisen ase- ja muiden järjestelmien osalta tämä voi myös tarkoittaa sitä, että mainittu huolto- ja ylläpitokyky on oltava myös kotimaisessa hallinnassa. Tällöin kyky ja osaaminen on luotava joko kotimaisessa omistuksessa olevaan teollisuuteen tai puolustusvoimiin. Vastaavasti puolustusvoimien huolto- ja ylläpitojärjestelyt ja niihin liittyvä kriisiajan varautuminen voivat edellyttää, että uuden hankittavan järjestelmän huolto- ja ylläpito-osaaminen luodaan kotimaiseen teollisuuteen. Näin on tilanne erityisesti silloin, kun rauhan aikana huolto- ja ylläpitotoimintaa toteuttava toimija on kriisiaikana osa puolustusvoimien kriisiajan organisaatiota. Edellä selostettujen huoltovarmuutta koskevien vaatimusten täyttäminen voi edellyttää SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdan edellytykset täyttävissä hankinnoissa, että ulkomaiseen tarjoajaan kohdistetaan teollista yhteistyötä eli vastakauppoja koskeva vaatimus.

Pykälän 2 momentin mukaan tarjouspyynnössä tulisi ilmoittaa, onko tarjouksen valintaperusteena halvin hinta vai kokonaistaloudellinen edullisuus. Käytettäessä valintaperusteena kokonaistaloudellista edullisuutta, tulee hankintayksikön ilmoittaa tarjouspyynnössä vertailuperusteet ja niiden tärkeysjärjestys. Vertailuperusteiden ilmoittamista koskeva vaatimus kansallisissa menettelyissä poikkeaa siten tämän lain 57 §:ssä asetetuista, EU-kynnysarvot ylittäviä hankintoja koskevista vaatimuksista. Lain 10 luvun mukaisissa hankinnoissa ei kokonaistaloudellisen edullisuuden vertailuperusteiden suhteellista painotusta tarvitse ilmoittaa, vaan riittävää olisi ilmoittaa käytettävien vertailuperusteiden tärkeysjärjestys. Lain 10 luvun säännöksiä sovelletaan muun muassa EU-kynnysarvot alittaviin hankintoihin. Näiden hankintojen koko huomioiden voidaan vertailuperusteiden ilmoittamista tärkeysjärjestyksessä pitää riittävänä ja kohtuullisena vaatimuksena.

Tarjouspyynnössä tulee antaa kohtuullinen aika tarjoajille tarjouksen tekemiseen. Tarjouksen kohtuullista aikaa arvioitaessa on otettava huomioon hankinnan koko, ominaispiirteet ja vaativuus sekä tarjouspyynnön laajuus. Kohtuullisuuden arvioinnissa tulee noudattaa suhteellisuusperiaatetta. Arvoltaan pienehköissä tai vaatimuksiltaan selkeissä puolustus- ja turvallisuushankinnoissa koh-

tuullinen aika tarjoukseen tekemiseen tulisi olla vähintään 20 päivää, kun taas laajoissa ja vaativissa SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaisissa hankinnoissa kohtuullinen aika on vähintään muutamia kuukausia. Antamalla riittävän pitkän ajan tarjouksen tekemiselle hankintayksikkö vähentää myös riskiä, että tarjoajien tarjoukset ovat puutteellisia. Kohtuullinen aika tarjousten tekemiselle olisi harkittava aina tapauskohtaisesti.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin hankintayksikön mahdollisuudesta periä korvaus tarjouspyyntöasiakirjoista. Tarjouspyynnön ollessa erityisen laajan tai sisältäessä sellaista aineistoa, jonka toimittamisesta aiheutuu erityisiä kustannuksia, hankintayksikkö voisi periä näiden kustannusten kattamiseksi maksun. Tarjouspyyntöä koskevan maksun tulisi olla kohtuullinen ja sen tarkoituksena ei tulisi olla hankintayksikön normaalien tarjouspyyntöasiakirjojen laatimiseen liittyvien työkustannusten tai tavanomaisten materiaalikustannusten kattaminen. Erityisiä kustannuksia voivat olla esimerkiksi tarjouspyyntöön sisältyvistä piirustuksista, näytteistä tai erityisistä materiaaleista aiheutuvat kustannukset. Hankintayksikkö voi palauttaa maksun sellaisille tahoille, jotka tekevät hankinnan kohdetta koskevan tarjouksen.

Lain III osassa ei säänneltäisi edellä selostettua tarkemmin tarjouspyynnön laatimista tai sen sisältöä. Hankintayksiköllä olisi aina mahdollisuus noudattaa soveltuvin osin lain 7 ja 9 luvun säännöksiä. Näissä luvuissa on puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin soveltamisalaan kuuluvien hankintojen tarjouspyyntöä, hankinnan kohteen määrittelyä sekä alihankintasopimuksia koskevat säännökset. Edellä mainittuun perustuen hankintayksikkö voi esimerkiksi asettaa hankinnassa 41 §:n mukaisia tietoturvallisuuteen ja 42 §:n mukaisia huoltovarmuuteen liittyviä vaatimuksia. Hankintayksiköllä olisi lisäksi mahdollisuus asettaa 9 luvun mukaisia alihankintojen kilpailuttamista koskevia vaatimuksia. Säännöksellä pyritään jättämään hankintayksikölle riittävä joustavuus laatia tarjouspyyntö sellaiseen muotoon, että kaikki hankintaan liittyvät erityiset piirteet pystytään huomioimaan myös SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaisissa hankinnoissa. Näissä hankinnoissa korostuvat valtion turvallisuusetuihin liittyvät vaatimukset, jotka saattavat edellyttää hyvinkin yksityiskohtaisia, esimerkiksi huoltovarmuutta ja tietoturvaa koskevia ehtoja.

72 §. *Tarjouspyynnön ja tarjouksen tekeminen.* Pykälässä säädettäisiin hankintayksikköön ja tarjoajiin kohdistuvasta vaatimuksesta tehdä tarjouspyyntö sekä siihen perustuvat tarjoukset kirjallisessa muodossa. Suullinen tarjous olisi mahdollinen vain, jos kirjallinen menettely ei perustellusti olisi tarkoituksenmukaista. Esimerkiksi äärimmäisen kiireellisissä hankinnoissa kirjallisen tarjouspyynnön ja tarjouksen laatiminen voi vaarantaa hankinnan toteuttamisen. Näitä kiireellisiä hankintoja voivat olla esimerkiksi varaosien tai korjauspalvelun hankinnat tilanteessa, jolloin turvallisuusviranomaisen tai puolustusvoimien toiminnalle keskeisen laitteen tai järjestelmän odottamaton vioittuminen tai vahingoittuminen estää sen käytön kokonaan ja laitetta tai järjestelmää tarvitaan viranomaisen toiminnassa päivittäin. Puolustushankinnoissa tämän tyyppisiä voisivat olla esimerkiksi päivittäin aluevalvontaan käytettävän tutkan vioittumiseen liittyvät hankinnat. Samoin muut keskeiset valvonta- ja seurantajärjestelmät voivat vaatia välittömiä korjaustoimenpiteitä.

Kirjallisen muodon vaatimus on arvoltaan merkittävissä hankinnoissa luonnollinen edellytys hankintamenettelyn asianmukaiselle toteuttamiselle sekä sen myöhemmälle todentamiselle. Tarjouspyyntö voi koostua useista asiakirjoista, jotka koskevat hankintaa, tarjousmenettelyä sekä tulevaa hankintasopimusta. Tarjouspyyntöön voi sisältyä myös liiteasiakirjoja, kuten piirustuksia, teknisiä määrityksiä, laskelmia sekä sopimusehtoja.

Pykälässä myös säädettäisiin tilanteesta, jossa tarjouspyyntöä tai tarjouksia ei ole laadittu kirjallisesti. Tässä tilanteessa hankintayksikön ja tarjoajien välisistä neuvotteluista tulisi pitää pöytäkirjaa, josta ilmenee menettelyn kulkuun ja tarjoajien asemaan vaikuttavat tiedot. Pöytäkirja on merkityksellinen muun muassa hankintamenettelyn asianmukaisuuden jälkikäteen tehtävässä todentamisessa.

73 §. *Tarjoajan ja tarjouksen valinta, tarjouksen hylkääminen.* Pykälässä ehdotetaan

säädettäväksi tarjoajan ja tarjouksen valintaan ja hylkäämiseen liittyvistä edellytyksistä.

Pykälän 1 momentin mukaan hankintayksikkö voi jättää tarjouskilpailun ulkopuolelle sellaisen toimittajan, jolla ei ole hankinnan laajuus, kohde ja muut vaatimukset huomioiden teknisiä, taloudellisia tai muita edellytyksiä hankinnan toteuttamiseen. Toimittajan soveltuvuuden arvioinnissa voidaan siten käyttää kriteereinä muun muassa tämän rahoituksellista ja taloudellista tilannetta, teknistä suorituskykyä, ammatillista pätevyyttä sekä tietoturvallisuutta ja huoltovarmuutta koskevia edellytyksiä. Soveltuvuuden arvioinnissa voidaan myös käyttää lain 47 ja 48 §:ssä säädettyjä, ehdokkaan tai tarjoajan poissulkemiseen liittyviä perusteita. Pykälän 1 momentin mukaan hankintayksikkö voi myös jättää tarjousvertailun ulkopuolelle tarjouksen, jos se katsoo, että sen antaneella tarjoajalla ei ole edellä mainitulla tavalla edellytyksiä hankinnan toteuttamiseen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin hankintayksikön velvollisuudesta hyväksyä tarjouksista joko kokonaistaloudellisesti edullisin tai hinnaltaan halvin tarjous. Käyttäessään valintaperusteena kokonaistaloudellista edullisuutta hankintayksikön tulee noudattaa ennalta ilmoitettuja vertailuperusteita. Vertailuperusteiden on liityttävä hankinnan kohteeseen sekä tavoitteisiin ja niiden tulee olla objektiivisia. Vertailuperusteita voivat siten olla esimerkiksi hankittavan tavaran, palvelun tai urakan hinta tai elinkaarikustannukset, tekniset ansiot, toiminnalliset ominaisuudet, laatu, ympäristöystävällisyys, myynnin jälkeinen palvelu ja tekninen tuki, huolto- ja kunnossapitojärjestelyt, huoltovarmuus tai tietoturvallisuus. Tarjouksen vertailuperusteina ei tule käyttää sellaisia perusteita, jotka pelkästään liittyvät tarjoajan soveltuvuuteen.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi tarjouksen hylkäämisestä. Hankintayksikkö voi hylätä tarjouksen, joka ei vastaa tarjouspyynnön keskeisiä ehtoja. Säännös ei ole luonteeltaan ehdoton, vaan hankintayksikkö voisi hankinnan laajuus ja vaativuus huomioiden jättää hylkäämättä tarjouksen, vaikka se ei täysin vastaisi tarjouspyyntöä. Esimerkiksi laajoissa ja monimutkaisissa SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaisissa puolustushankinnoissa, joissa tarjous voi käsittää useita tuhansia sivuja, on perusteltua jättää hankintayksikölle harkinnanvaraa tarjousten hylkäämisen osalta. Näissä hankinnoissa on tavanomaista, että tarjoukset eivät aina täysin vastaa tarjouspyyntöä esimerkiksi tarjottavien järjestelmien teknisistä eroista johtuen ja, että tästä syystä hankintayksikkö pyytää neuvottelujen edetessä tarkentavia tarjouksia ensimmäisen tarjouspyyntökierroksen jälkeen. Tätä kautta tarjoukset saatetaan vertailukelpoisiksi. Tämän tyyppisissä tilanteissa tarjouksen hylkääminen aina kun se ei vastaa tarjouspyyntöä, voi rajoittaa kohtuuttomasti kilpailua. Tästä johtuen hankintayksiköllä tulee olla mahdollisuus riittävän laaja-alaiseen tarkoituksenmukaisuusharkintaan tarjouksen hylkäämisessä.

Hankintayksikkö voisi myös hylätä hankinnan edellyttämään suoritukseen nähden hinnaltaan poikkeuksellisen alhaiset tarjoukset. Poikkeuksellisen alhaisten tarjousten hylkäämisellä mahdollistetaan hankintayksikölle hankinnasta aiheutuvien riskien, kuten tarjoushinnan riittämättömyydestä todennäköisesti aiheutuvien taloudellisten riskien huomioiminen. Hylkäämisen tulisi perustua nimenomaan siihen, ettei tarjoajan tarjoamalla hinnalla tai muulla ehdolla ole mahdollista toteuttaa hankintaa tarjouspyynnössä edellytetyllä tavalla. Tarjoushinnan poikkeuksellisen alhaisuuden syyn selvittämiseksi hankintayksikön olisi pyydettävä tarjoajalta kirjallisesti selvitystä tarjouksen perusteista. Hankintayksikön olisi annettava asianomaiselle tarjoajalle aina mahdollisuus osoittaa kykynsä hankinnan asianmukaiseen toteuttamiseen. Hankintayksikkö ei siten voisi hylätä tarjousta yksinomaan sellaisten selvitysten perusteella, jotka on esitetty tarjousta jätettäessä, vaan sen tulisi tarkastaa tarjouksen perusteet erillisessä menettelyssä tarjousten avaamisen jälkeen.

IV OSA Yhteiset säännökset hankintaa koskevista päätöksistä, hankintasopimuksesta, hankintaoikaisusta ja hankinta-asiakirjojen julkisuudesta sekä erinäiset säännökset

11 luku Hankintaa koskevat päätökset ja tiedoksianto

74 §. *Hankintaa koskeva päätös.* Pykälässä säädettäisiin hankintaa koskevan päätöksen vähimmäisedellytyksistä sekä tilanteista, joissa hankintayksiköllä ei olisi velvollisuutta tehdä hankintapäätöstä. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 37 artiklaan sekä odotusaikaa koskevan sääntelyn osalta direktiivin 57 artiklaan.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin hankintayksikön velvollisuudesta tehdä ehdokkaiden ja tarjoajien asemaan vaikuttavista ratkaisuista ja hankintamenettelyn päättävästä ratkaisusta kirjallinen päätös, joka on perusteltava. Ehdokkaiden ja tarjoajien asemaan vaikuttavia ratkaisuja voidaan myös tehdä hankintamenettelyn aikana vaiheittain esimerkiksi ehdokkaiden tai tarjoajien soveltuvuudesta, tarjousten tarjouspyynnönmukaisuudesta tai vaiheittain etenevässä neuvottelumenettelyssä neuvotteluissa mukana olevista tarjouksista. Myös näistä ratkaisuista hankintayksikön tulisi tehdä perusteltu kirjallinen päätös. Hankintayksikön tulisi aina tehdä kirjallinen päätös hankintamenettelyn päättävästä ratkaisusta. Voittaneen tarjouksen valinnasta hankintayksikön tulisi tehdä kirjallinen hankintapäätös. Muista hankintamenettelyn päättävistä ratkaisuista, kuten päätös keskeyttää hankinta, hankintayksikkö tekisi kirjallisen hankintaa koskevan päätöksen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin päätöksen perusteluista. Hankintayksikön tulisi joko päätöksessä tai siihen liittyvissä muissa asiakirjoissa kertoa ratkaisuun vaikuttaneet seikat sellaisella tarkkuudella, että ehdokas tai tarjoaja voi päätöksen ja sen perustelujen nojalla arvioida, onko hankintamenettelyssä noudatettu lain velvoitteita. Ratkaisuun vaikuttaneita seikkoja ovat esimerkiksi perusteet, joilla hankintayksikkö on arvioinut ehdokkaan tai tarjoajan soveltuvuutta, tai perusteet, joilla tarjous on katsottu tarjouspyynnön vastaiseksi. Tarjousvertailun osalta perustelut tulisi esittää sellaisella tarkkuudella, että tarjoajalle käy ilmi oman tarjouksen sijoittuminen tarjouskilpailussa suhteessa muihin tarjouksiin. Tarjousvertailusta tulisi selkeästi ilmetä kaikkien tarjousten osalta, miten niitä on arvioitu kunkin vertailuperusteen osalta. Tarjousvertailusta tulisi esimerkiksi käydä ilmi, mihin konkreettisiin tarjouksista ilmenneisiin seikkoihin vertailu on kunkin vertailuperusteen osalta perustunut ja mihin tarjousten piste-erot perustuvat.

Momentissa säädettäisiin myös hankintapäätöksen perustelemisesta puitejärjestelyyn perustuvien hankintojen kilpailuttamisessa. Puitejärjestelyyn perustuvien hankintojen kilpailuttamisesta säädetään lain 27 §:ssä. Hankinnan kilpailuttaminen tapahtuu keveämmin menettelytavoin, koska osa hankinnan ehdoista on jo vahvistettu puitejärjestelyä perustettaessa. Esimerkiksi ehdokkaan tai tarjoajan soveltuvuutta koskevat seikat on jo ratkaistu puitejärjestelyä perustettaessa, ja oikeussuojan arviointi on näiltä osin tullut arvioida puitejärjestelyä perustettaessa annetun hankintapäätöksen perusteella. Näin ollen puitejärjestelyyn perustuvassa kilpailuttamisessa olisi riittävää, että ratkaisusta käy ilmi, kuinka hankintayksikkö on soveltanut kilpailuttamista koskevan tarjouspyynnön valinta- ja vertailuperusteita.

Jos hankinnassa on noudatettava 79 §:ssä tarkoitettua odotusaikaa, hankintayksiköllä olisi vielä velvollisuus sisällyttää hankintapäätökseen tai siihen liittyviin asiakirjoihin tieto odotusajan pituudesta. Säännös perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 57 artiklan 2 kohdan toiseen luetelmakohtaan. Odotusajan pituuden ilmoittamisella on merkitystä erityisesti ulkomaisille tarjoajille. Tieto odotusajasta tulisi mainita myös, jos hankintayksikkö noudattaa odotusaikaa, vaikka se 80 §:n nojalla voisi odotusajasta poiketa.

Pykälän 3 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitettua päätöstä ei tarvitsisi tehdä lain 23 §:ssä tai 69 §:n 4 momentin 12 tai 13 kohdissa tarkoitetusta lisätilauksesta tai hankinnan väliaikaisesta järjestämisestä muutoksenhaun ajaksi. Hankinnan väliaikainen järjestäminen on tarkoitus säännellä varsinaista hankintaa joustavammin jäljempänä 95 §:ssä

ehdotetulla tavalla. Näissä tilanteissa oikeussuojan tarve kohdistuu ensisijaisesti muutoksenhaun kohteena olevaan hankintaan, jolloin väliaikaisissa järjestelyissä päätöksissä voitaisiin poiketa tässä laissa säädetyistä edellytyksistä.

Lain 23 §:ää koskevalta osin säännöksessä on kysymys tilanteista, joissa hankintayksikkö tekee uuden hankinnan alkuperäisen toimittajan kanssa joko lisätilauksena tai aiempaa vastaavana uutena hankkeena. Tavarahankintojen osalta 23 §:n 1 momentin mukaan lisätilaus aiempaan toimitukseen liittyen on mahdollista, jos tavarantoimittajan vaihtaminen johtaisi suhteettomiin teknisiin vaikeuksiin tai yhteensopimattomuuteen. Lisäksi sopimuksen voimassaoloaika on pääsääntöisesti rajoitettu viiteen vuoteen. Palveluiden ja urakoiden osalta lisätilaus voidaan 23 §:n 2 momentin mukaan tehdä tilanteissa, joissa lisätilaus on osoittautunut ennalta arvaamattomista syistä välttämättömäksi alkuperäisen palvelun tai urakan toteuttamiselle. Lisäedellytyksenä on, että lisätilausta ei voi erottaa alkuperäisestä hankinnasta ilman huomattavaa haittaa hankintayksikölle ja että lisätilauksen arvo ei ylitä 50 prosenttia alkuperäisen hankinnan arvosta. Hankintayksikkö voi tehdä aiempaa hankintaa vastaavan uuden palvelua tai urakkaa koskevan hankinnan alkuperäiseltä toimittajalta 23 §:n 3 momentin mukaan tilanteessa, jossa lisätilausmahdollisuudesta on ilmoitettu ensimmäistä hankintaa koskevassa hankintailmoituksessa ja lisätilaus on laskettu mukaan tämän hankinnan ennakoituun arvoon. Aiempaa vastaavan hankinnan tilaaminen on ajallisesti rajoitettu viiteen vuoteen alkuperäisen hankintasopimuksen tekemisestä.

Lain 23 §:ssä mainituissa tilanteissa on käytännössä kysymys hankintayksikön toiminnan jatkuvuudesta joustavasti lain suorahankintaperusteiden puitteissa. Kaikissa mainituissa tilanteissa lisätilausta on edeltänyt alkuperäistä hankintaa koskeva hankintamenettely ja sitä koskeva hankintapäätös, jolloin tarjoajilla on ollut mahdollisuus näistä ratkaisuista käyttää oikeussuojakeinoja.

Hankintapäätöksen tekemisestä voitaisiin siten poiketa tilanteissa, joissa hankintayksikön ratkaisua edeltää 3 momentin mukainen aiempi hankintapäätöksen sisältänyt vaihe. Tällöin ehdokas ja tarjoaja on voinut arvioida, onko menettelyssä noudatettu lain velvoitteita. Tarkoituksena on, että hankintapäätöstä ei tarvitsisi tehdä ja antaa tiedoksi tässä laissa edellytetyllä tavalla tilanteissa, joissa oikeussuojan tarve on mainitulla tavalla kerran arvioitu. Vaikka hankintayksiköllä ei olisi näissä tilanteissa velvollisuutta tehdä kirjallista hankintapäätöstä tämän lain edellyttämällä tavalla, suositeltavaa kuitenkin olisi, että hankintayksikkö hyvän hallinnon periaatteita noudattaen tekee asiasta kirjallisen ratkaisun.

Hankintayksikön tulisi kuitenkin ottaa huomioon, että 98 §:ssä ehdotettu hankintasopimuksen tehottomuusseuraamus tulisi koskemaan kaikkia muita kuin lain 68 §:n 2 momentin mukaisia laittomia suorahankintatilanteita. Näiden osalta markkinaoikeuden ainoa määrättävissä oleva seuraamus on hyvitysmaksu. Tehottomuusseuraamus voisi siten koskea myös lain 23 §:ssä tarkoitettuja EU-kynnysarvon ylittäviä lisätilauksia (puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 60 artiklan 1 kohdan a alakohta). Tästä syystä EU-kynnysarvon ylittävässä lisätilauksessa olisi suositeltavaa, jos hankintayksikkö on epävarma lain 23 §:n soveltamisesta, että lisätilauksesta tehtäisiin tässä pykälässä tarkoitettu erillinen hankintapäätös ja julkaistaisiin ilmoitus Euroopan unionin virallisessa lehdessä jäljempänä 81 §:ssä selostetulla tavalla.

Pykälän 4 momentin mukaan päätöstä ei tarvitsisi tehdä tietyissä puitejärjestelyyn perustuvissa hankinnoissa. Momentin 1 kohdan mukaan tässä pykälässä tarkoitettua hankintapäätöstä ei edellytettäisi, jos hankinnan ehdot on sitovasti vahvistettu jo puitejärjestelyä perustettaessa ja hankinta tehdään kilpailuttamatta. Kysymykseen tulevat tilanteet, joissa puitejärjestelyyn on otettu joko yksi tai useampi toimittaja ja hankinnat puitejärjestelyn voimassaoloaikana tehdään alkuperäisten ehtojen mukaisesti. Poikkeussäännös koskisi sekä EU-kynnysarvon että kansallisen kynnysarvon ylittäviä puitejärjestelyyn perustuvia hankintoja.

Momentin 2 kohdan mukaan hankintayksikön ei tarvitsisi tehdä päätöstä puitejärjestelyyn perustuvien hankintojen kilpailuttamisesta. Poikkeus hankintaa koskevan päätöksen tekemisestä koskisi vain kansallisen kyn-

nysarvon ylittäviä, mutta EU-kynnysarvon alittavia kilpailutuksia. EU-kynnysarvon ylittävissä kilpailutuksissa oikeussuojakeinojen käytössä on otettava huomioon puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin edellyttämä sääntely. Direktiivin mukaan jäsenvaltioissa tulee EU-kynnysarvon ylittävissä kilpailutuksissa ottaa käyttöön joko odotusaikasääntely, joka antaa mahdollisuuden oikeussuojakeinojen käyttöön ennen hankintasopimuksen tekemistä, tai hankintasopimuksen tehottomuussääntely, jolloin tuomioistuin voi puuttua tehtyyn hankintasopimukseen (puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 58 ja 60 artikla). Odotusajasta ja odotusajan poikkeuksista säädettäisiin jäljempänä 79 ja 80 §:ssä ja hankintasopimuksen tehottomuudesta 98 ja 99 §:ssä.

Vaikka hankintayksiköllä ei olisi 4 momentin 1 ja 2 kohdassa mainituissa puitejärjestelyyn perustuvissa hankinnoissa velvollisuutta tehdä hankintapäätöstä tämän lain edellyttämällä tavalla, suositeltavaa kuitenkin olisi, että hankintayksikkö hyvän hallinnon periaatteita noudattaen tiedottaisi riittävällä tavalla puitejärjestelyssä mukana oleville toimittajille tekemästään ratkaisusta. Hankintayksikön tulisi myös huomioida, että muutoksenhakuajalle 89 §:ssä ehdotettujen määräaikojen laskeminen edellyttää puitejärjestelyissä 1 momentin mukaisen hankintapäätöksen tiedoksiantoa valitusosoituksineen tarjoajille.

Pykälä on pääosin samansisältöinen kuin hankintalain 73 §.

75 §. *Hankintamenettelyn keskeyttäminen.* Pykälässä säädettäisiin hankintamenettelyn keskeyttämisestä. Säännöksen tarkoituksena olisi selkiyttää käytäntöä siitä, milloin hankintamenettely voidaan keskeyttää hankintaa tekemättä.

Pykälän 1 momentin mukaan hankintamenettely voitaisiin keskeyttää vain todellisesta ja perustellusta syystä. Keskeyttämisen syyn arvioinnissa hankintayksikön tulisi kiinnittää huomiota siihen, perustuuko hankintamenettelyn keskeyttäminen todellisiin syihin, ja siihen, vaikuttaisiko ratkaisu syrjivästi ehdokkaisiin tai tarjoajiin. Koska harkintamenettelyn tulee pääsääntöisesti johtaa hankintasopimuksen tekemiseen, ei olisi hyväksyttävää aloittaa hankintamenettelyä ilman aikomusta tehdä hankintasopimusta esimerkiksi pelkästään markkinatilanteen kartoittamiseksi.

Hankintalakia koskevassa oikeuskäytännössä hankintamenettelyn keskeyttämiseen on suhtauduttu suhteellisen sallivasti, eikä säännöksellä ole tarkoitus tiukentaa tätä tulkintakäytäntöä. Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan hankintaviranomaisen on keskeytyspäätöksen tehdessään noudatettava julkisia hankintoja koskevia unionin oikeuden perussääntöjä, kuten muun ohella syrjinnän kiellon ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteita (esimerkiksi asiassa C-27/98, Fracasso ja Leitschutz ja asiassa C-92/00, HI). Hyväksyttävänä hankinnan keskeyttämisen perusteena on yhteisön oikeuskäytännössä katsottu myös se, että tarjouspyyntö on osoittautunut tulkinnanvaraiseksi taikka virheelliseksi (C-244/02, Kauppatalo Hansel Oy) tai hankinnasta on saatu vain yksi hyväksyttäväksi katsottava tarjous (C-27/98, Metalmeccanica Fracasso SpA).

Kotimaisen oikeuskäytännön mukaan hankintamenettelyn keskeyttämistä ei ole pidetty julkisista hankinnoista annettujen säännösten vastaisena, kun tarjouskilpailun keskeyttäminen on perustunut todellisiin syihin (KHO 28.9.2006 taltio 2514). Hyväksyttävänä keskeyttämisperusteena on pidetty myös hankintayksikön muuttunutta rahoitustilannetta (esimerkiksi KHO 22.3.2006 taltio 671), hankinnan kohteen tai hankinnan tarpeen muuttumista hankintamenettelyn aikana (esimerkiksi KHO 1997:124, KHO 15.04.1999 taltio 770, KHO 2004:29) ja epäonnistunutta tarjouspyyntöä, jonka perusteella on ollut mahdotonta suorittaa vertailua (esimerkiksi MAO 108/09, MAO 123/09 ja MAO 131/09). Keskeyttämistä ei ole hyväksytty, jos sen tarkoituksena on ollut kiertää lain säännösten soveltaminen tai estää tarjoajan mahdollisuus saada oikeussuojaa (MAO 330/09 ja MAO 539–540/09).

Hyväksyttävänä keskeyttämisperusteena voitaisiin pitää myös tilannetta, jossa tarjoaja tai tarjoajat sekä hankintayksikkö eivät neuvotteluista huolimatta löydä sellaista ratkaisua, joka vastaisi hankintayksikön tarpeita. Tällainen tilanne saattaisi ilmentyä etenkin 68 §:n 2 momentin mukaisissa hankinnoissa silloin, kun tarjoaja tai tarjoajat eivät pystyisi

tarjoamaan sellaista ratkaisua, joka täyttäisi hankintayksikön asettamat sotilaallisen suorituskyvyn vaatimukset.

Hankinnan keskeyttäminen tarkoittaa asiallisesti hankintamenettelyn päättämistä hankintaa tekemättä, vaikka hankintayksikön hankintatarve pysyisikin ennallaan. Hankintayksikkö voi päätyä keskeyttämisen jälkeen toteuttamaan hankinnan omana työnään, käynnistämään uuden hankintamenettelyn, joka on keskeytettyyn hankintamenettelyyn nähden kuitenkin erillinen ja uusi hankintaprosessi tai luopua hankinnan toteuttamisesta kokonaan. Jos hankinta päätetään kilpailuttaa myöhemmin, hankintayksikön tulisi varmistaa, että aiempaan menettelyyn osallistuneet tarjoajat eivät saa uudessa tarjouskilpailussa perusteetonta etua tai haittaa keskeytettyyn menettelyyn osallistumisen johdosta.

Pykälän 2 momentin mukaan hankinnan keskeyttämistä koskevasta ratkaisusta tulisi lain 74 §:n mukaisesti tehdä perusteltu päätös, joka annetaan valitusosoituksineen tiedoksi tarjouskilpailuun osallistuneille. Päätöksen perusteluista tulisi käydä ilmi keskeyttämisratkaisuun vaikuttaneet seikat sellaisella tarkkuudella, että ehdokas tai tarjoaja voi päätöksen ja sen perustelujen nojalla arvioida, onko keskeyttämisessä noudatettu lain velvoitteita. EU-kynnysarvon ylittävän hankinnan keskeyttämisestä on lisäksi tehtävä jälki-ilmoitus, poislukien kuitenkin III osan mukaiset hankinnat. Jos kyseessä on lain 74 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettu hankintamenettely, sen keskeyttämisestä ei tarvitsisi tehdä 75 §:ssä tarkoitettua päätöstä.

Hankinnan keskeyttämistilanteessa hankintayksikön tulee usein ottaa kantaa myös keskeytettyä menettelyä koskevien asiakirjojen julkisuuteen. Tulkintaohjeena voitaisiin pitää, että hankinnan keskeyttämistilanteessa asianosaisen tiedonsaanti-intressi ei koske kilpailevia tarjouksia, vaan hankintayksikön keskeyttämispäätöstä ja sen perusteluita. Näin ollen erityisesti tarjousasiakirjat voitaisiin pitää salassa asiakirjojen julkisuudesta annetun lain (612/1999) 24 §:n 1 momentin 17 kohdan perusteella aina siihen saakka, kunnes hankintayksikkö on tehnyt ratkaisunsa uudessa hankintamenettelyssä tai päättänyt luopua hankinnasta.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain uusi 73 a §, joka tuli voimaan 1 päivänä lokakuuta 2011.

76 §. *Valitusosoitus ja oikaisuohje.* Pykälässä säädettäisiin hankintayksikön päätökseen liitettävistä pakollisista asiakirjoista.

Pykälän 1 momentin mukaan hankintayksikön tulisi liittää hankintaa koskevaan päätökseen valitusosoitus, jossa selostetaan, miten asia saatetaan markkinaoikeuden käsiteltäväksi. Hankintayksikön tulisi ilmoittaa yhteystietonsa, johon hankintaa koskevasta päätöksestä muutosta hakeva voi ilmoittaa hankintayksikölle siitä, että asia on saatettu markkinaoikeuden käsiteltäväksi. Päätökseen tulisi liittää myös oikaisuohje, jossa selostetaan, miten asian voi saattaa hankintayksikön uudelleen käsiteltäväksi hankintaoikaisuna. Hankintaoikaisun sisällöstä ehdotetaan säädettäväksi tarkemmin jäljempänä 82–85 §:ssä.

Pykälän 2 momenttiin otettaisiin selventävä viittaus hallintolainkäyttölain (586/1996) 3 lukuun, jossa säädetään valitusosoitukseen sisällytettävistä tiedoista sekä valitusosoituksen korjaamisesta. Vastaavasti oikaisuohjeen antamiseen ja korjaamiseen sovellettaisiin hallintolain (434/2003) 7 luvussa olevia säännöksiä. Tältä osin olisi huomattava, että oikaisuohjetta ei enää olisi tarvetta liittää sellaiseen viranomaisen hankintaoikaisua koskevaan päätökseen, joka ei johda miltään osin hankintaa koskevan päätöksen muuttamiseen.

Hallintolainkäyttölain mukaan valitusosoitus on korjautettava valitusajan kuluessa, jolloin käytettävissä oleva valitusaika pitenee uuden valitusosoituksen osoittaman ajan verran. Valittajan on noudatettava saamaansa uutta valitusosoitusta ja sen mukaista määräaikaa. Koska puolustus- ja turvallisuushankintalaissa säädettäisiin valitusajasta sekä siinä tilanteessa, että valitusosoitus on ollut asianmukainen (lain 89 §:n 1 ja 2 momentti), että tilanteessa, jossa valitusosoitus on ollut jollakin tavoin puutteellinen (lain 89 §:n 3 momentti), lakia sovellettaessa on otettava huomioon, että valitusosoituksen korjauttamisella ei ylitettäisi muutoksenhaulle säädettyä uutta enimmäisaikaa. Puutteellisen ja virheellisen valitusosoituksen korjaamisen tulisi siis lähtökohtaisesti tapahtua normaalin vali-

tusajan kuluessa siitä, kun ehdokas tai tarjoaja on saanut hankintapäätöksen tiedokseen. Estettä ei kuitenkaan olisi sille, että puolustus- ja turvallisuushankintalain mukaisessa hankinnassa korjaaminen ei olisi niin tarkkaan sidottua muutoksenhakuaikaan kuin hallintolainkäyttölain mukaan, kunhan muutoksenhaku toimitetaan markkinaoikeuteen viimeistään 6 kuukauden määräajassa. Markkinaoikeuden ratkaistavaksi jää, onko valitus tuolloin tullut vireille oikeassa määräajassa.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 74 §.

77 §. *Hankintaa koskevan päätöksen tiedoksianto.* Pykälässä säädettäisiin hankintaa koskevan päätöksen ja siihen liittyvien muutoksenhakuohjausta koskevien asiakirjojen, valitusosoituksen ja oikaisuohjeen, tiedoksiantotavoista sekä tiedoksisaannin ajankohdasta. Pääasialliseksi tiedoksiantotavaksi tulisi sähköinen tiedoksianto, joka perustuisi hankintamenettelyn eri osapuolten käytössä oleviin yleisimpiin sähköisiin asiointitapoihin eli sähköpostin ja telefaksin käyttöön. Sähköisen tiedoksiannon vaihtoehtona voitaisiin edelleen käyttää kirjeitse tapahtuvaa tiedoksiantoa. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 35 ja 57 artikloihin.

Pykälän 1 momentin mukaan hankintayksikön tekemä päätös perusteluineen sekä valitusosoitus ja oikaisuohje on annettava tiedoksi kirjallisesti niille, joita asia koskee. Tiedoksi annettavat asiakirjat annettaisiin tiedoksi ensisijaisesti käyttäen ehdokkaan tai tarjoajan hankintayksikölle ilmoittamaa sähköistä yhteystietoa. Käytännössä tämä tarkoittaisi sähköpostiosoitetta tai telefaksinumeroa. Tällaista sähköistä yhteystietoa käytettäessä ehdokkaan tai tarjoajan katsottaisiin saaneen päätöksestä oheisasiakirjoineen tiedon sinä päivänä, jona asiaa koskeva sähköinen asiakirja on viestin vastaanottajan käytettävissä tämän vastaanottolaitteessa siten, että sähköistä viestiä voidaan käsitellä.

Erityisesti puolustushankinnat ovat luonteeltaan kansainvälisiä ja tarjouskilpailuihin lähtökohtaisesti osallistuu myös ehdokkaita ja tarjoajia muista maista kuin Suomesta. Hankintaa koskevan päätöksen tiedoksianto myös näille ehdokkaille ja tarjoajille on tehtävä momentin säännösten mukaisesti. Hankintayksiköllä ei kuitenkaan ole velvollisuutta päätöksen, oikaisuohjeen ja valitusosoituksen kääntämiseen tarjoajan tai ehdokkaan kielelle. Tästä huolimatta suositeltavaa on, että hankintayksikkö toimittaa ulkomaalaisille ehdokkaille ja tarjoajille myös lyhyen englanninkielisen tiivistelmän tehdyn päätöksen keskeisestä sisällöstä ja liittää tämän oheen samoin englannin kielelle käännetyt oikaisuohjeen ja valitusosoituksen.

Momentissa tarkoitettaisiin sähköisellä viestillä ja sähköisellä asiakirjalla samaa kuin sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetussa laissa (13/2003), jota sovelletaan sellaisenaan myös hankintayksiköiden toimintaan siltä osin kuin niiden toiminnassa on kysymys hallintoasian tai siihen rinnastuvan asian käsittelystä. Mainitun lain 4 §:n 2 kohdan mukaan sähköisellä viestillä tarkoitetaan sähköisellä tiedonsiirtomenetelmällä lähetettyä tarvittaessa kirjalliseen muotoon tallennettavissa olevaa informaatiota ja saman pykälän 3 kohdan mukaan sähköisellä asiakirjalla sähköistä viestiä, joka liittyy asian vireillepanoon, käsittelyyn tai päätöksen tiedoksiantoon.

Momentissa ei mainittaisi tai määriteltäisi erikseen sähköistä tiedonsiirtomenetelmää. Sillä tarkoitettaisiin sähköisestä viranomaisasioinnista annetun lain 4 §:n 1 kohdassa määriteltyä.

Tarkoituksena on, että sähköinen yhteystieto tunnistetaan hankintamenettelyissä yleistasoisesti sähköisenä asiointimahdollisuutena niin, ettei asiointimahdollisuuden tekninen tausta tai kehitys vaikuta tällaisen asiointimahdollisuuden käyttöön. Hankintalakia koskevassa markkinaoikeuden soveltamiskäytännössä tiedoksiantotapaan ei ole kiinnitetty huomiota, jos tiedoksisaantiajankohta on ollut todennettavissa ja tiedoksiantotapa ei ole vaikuttanut säädettyyn määräaikaan toimittaa hakemus markkinaoikeuden käsiteltäväksi.

Tässä laissa tarkoitettu sähköinen tiedoksiantotapa poikkeaa sähköisestä viranomaisasioinnista annetussa laissa säädetystä todisteellisesta sähköisestä tiedoksiannosta. Toisaalta todisteellista tiedoksiantotapaa ei edellytetä hallintolaissa, jossa pääasiallinen tiedoksiantotapa on kirjeitse tapahtuva niin sanottu tavallinen tiedoksianto. Lisäksi on

otettava huomioon, että hankintamenettelyssä on kysymys yrityksistä ja elinkeinon- tai ammatinharjoittajista, joilla on käytettävissään sähköiseen asiointiin tarvittavat välineet. Silloin kun hankintaa koskevan päätöksen sähköiseen tiedoksiantoon ei liity julkisuuslain tai muun lain mukaan salassa pidettäviä tietoja, hankintamenettelyyn osallistuvan itsensä antamaa sähköistä yhteystietoa voidaan pitää tiedoksiantoon soveltuvana tapana. Puolustus- ja turvallisuushankintoihin sisältyy kuitenkin usein tietoa, joka on pidettävä salassa julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 1-10 kohtien perusteella. Jos näitä tietoja sisältyy myös hankintaa koskevaan päätökseen, ei sähköinen tiedoksiantotapa välttämättä riittävästi huomioi salassapitoon liittyviä suojatarpeita. Tällöin hankintayksikkö joutuu antamaan päätöksen tiedoksi esimerkiksi tavallisena kirjeenä tai, jos salassa pidettävien tietojen suojatarve niin edellyttää, todisteellisesti kuittausta vastaan.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin myös sähköistä yhteystietoa käyttäen lähetetyn asiakirjan tiedoksisaantiajankohdasta. Momentin mukaan ehdokkaan tai tarjoajan katsottaisiin saaneen sähköisen asiakirjan sisältävän viestin tiedokseen oheisasiakirjoineen sinä päivänä, jolloin sähköinen viesti on viestin vastaanottajan käytettävissä tämän vastaanottolaitteessa siten, että viestiä voidaan käsitellä. Sähköisessä asioinnissa lähtökohtana on, että tiedoksisaantiajankohta on käytetyn välineen tekniset erityispiirteet huomioon ottaen viestin lähettämispäivä. Momentissa tarkoitettu käsittely olisi lähetetyn viestin teknistä käsittelyä eli viesti asiakirjoineen voidaan saattaa luettavaan muotoon. Käsittelyllä tarkoitetaan teknistä käsittelyä myös sähköisestä viranomaisasioinnista annetussa laissa.

Momentissa säädettäisiin lisäksi mahdollisuudesta esittää vastanäyttöä tiedoksisaantiajankohdasta tilanteessa, jossa sähköinen viesti olisi saapunut vastaanottajalle myöhemmin tietoliikenneyhteyksien toimimattomuuden tai vastaavan syyn vuoksi. Vastaanottajan vastanäyttömahdollisuuksien helpottamiseksi hankintayksikön velvollisuudeksi säädettäisiin käytettäessä sähköistä tiedoksiantoa merkitä lähettämäänsä viestiin erikseen tieto viestin lähettämispäivästä. Näin ollen vastaanottaja voisi viestin saatuaan varmistua siitä, että mitään erityistä viivästystä viestin lähettämisen ja vastaanottamisen välisenä ajankohtana ei ole tapahtunut.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin vaihtoehtoisesta tiedoksiantomuodosta eli kirjeitse tapahtuvasta tiedoksiannosta. Tiedoksianto tapahtuisi tuolloin siten kuin hallintolain 59 §:ssä säädetään tavallisesta tiedoksiannosta. Hallintolain 59 §:n 2 momentin mukaan vastaanottajan katsotaan saaneen asiasta tiedon seitsemäntenä päivänä kirjeen lähettämisestä, jollei muuta näytetä. Hallintolain 59 §:n 2 momentin mukaan asian katsotaan tulleen viranomaisen tietoon kuitenkin kirjeen saapumispäivänä. Viimeksi mainituilla säännöksellä olisi merkitystä erityisesti niissä tilanteissa, joissa hankintayksikkö lähettäisi tiedon päätöksestään myös sellaiselle viranomaiselle, jolla olisi tämän lain mukainen valitusoikeus. Hallintolain 54 §:n mukaan viranomaisen on annettava tekemänsä päätös tiedoksi viipymättä asianosaiselle ja muulle tiedossa olevalle, jolla on oikeus hakea siihen muutosta valittamalla. Hankintayksiköllä on vastaava velvollisuus lähettää tekemänsä hankintaa koskeva päätös tiedoksi myös viranomaiselle silloin, kun viranomaisella on valitusoikeus asiassa.

Kirjetiedoksiannon tiedoksisaantiaika vastaisi momentissa hallintolain mukaista sanamuotoa ”seitsemäntenä päivänä”. Presumptiosäännökseen liittyvä näyttövelvollisuus tarkoittaa vain näyttövelvollisuutta siitä, että tiedoksianto on tosisiassa tapahtunut myöhemmin kuin seitsemän päivän kuluessa. Tiedoksisaantiajankohta on laskennallisesti määräytyvä eikä perussoveltamistilanteessa ole syytä ryhtyä asiaa edes selvittämään. Näin ollen merkitystä ei ole myöskään asianosaisen itsensä esittämällä tiedolla todellisesta tiedoksisaantiajankohdasta, jollei kysymys ole presumptiosäännöstä myöhemmästä tiedoksisaannista.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin hankintayksikön tekemän päätöksen tiedoksiantoa koskevasta määräajasta. Hankintayksikön tekemä päätös olisi annettava tiedoksi ilman aiheetonta viivästystä, mutta kuitenkin viimeistään 15 päivän kuluttua siitä, kun hankintayksikkö vastaanottaa kirjallisen pyynnön tehdyn päätöksen tiedoksiantamisesta.

Momentti perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 35 artiklaan. Artiklan 1 kohdan mukaan hankintayksiköiden on ilmoitettava ehdokkaille ja tarjoajille mahdollisimman nopeasti päätökset, jotka koskevat hankintasopimuksen tai puitejärjestelyn tekemistä, mukaan lukien seikat, joiden perusteella ne ovat päättäneet olla tekemättä tarjouskilpailun kohteena ollutta hankintasopimusta tai puitejärjestelyä, vaan päättäneet aloittaa menettelyn uudelleen. Nämä tiedot on pyydettäessä annettava kirjallisesti ehdokkaille / tarjoajille. Artiklan 2 kohdan mukaan hankintayksikön on asianosaisen pyynnöstä ilmoitettava mahdollisimman nopeasti ja viimeistään 15 päivän kuluessa kirjallisen pyynnön vastaanottamisesta jokaiselle hylätylle ehdokkaalle seikat, joiden perusteella asianomaisen ehdokkuus on hylätty. Vastaavalla tavalla hankintayksikön on ilmoitettava jokaiselle hylätylle tarjoajalle seikat, joiden perusteella asianomaisen tarjous on hylätty, ja jokaiselle hyväksyttävän tarjouksen tehneelle tarjoajalle valitun tarjouksen ominaisuudet ja suhteelliset edut sekä sopimuspuoleksi valitun tarjoajan nimi tai puitejärjestelyn osapuolet.

Pykälän 1 ja 2 momentit ovat samansisältöisiä kuin hankintalain 75 §. Vastaavaa säännöstä kuin tämän lain 3 momentissa ei sisälly hankintalakiin. Ilmoittamisvelvoitteen ja siihen liittyvän määräajan voidaan katsoa olevan tarkoituksenmukainen erityisesti puolustus- ja turvallisuushankinnoissa, joissa hankintojen koot ovat usein suuria ja menettely vaiheittaista. Tällöin tarjoajien intressissä on saada tietoonsa mahdollisimman nopeasti omaa asemaansa koskevan päätöksen sisällön.

12 luku **Hankintasopimus**

78 §. *Hankintasopimuksen tekeminen.* Pykälässä säädettäisiin hankintayksikön velvollisuudesta tehdä hankintapäätöksen jälkeen erillinen hankintasopimus. Hankintamenettelyjen sääntelyssä sopimuksen syntymisellä on merkitystä käytettävissä olevien oikeussuojakeinojen kannalta. Ennen sopimuksen tekemistä markkinaoikeus voi määrätä hankintamenettelyn aikana tehdyn virheen tai hankintapäätöksen korjattavaksi jäljempänä 96 §:ssä säädetyllä tavalla. EU-kynnysarvon ylittävissä hankinnoissa hankintasopimusta ei saa tehdä ennen kuin hankintapäätöksen tiedoksiannosta on kulunut jäljempänä 79 §:ssä säädetty odotusaika. Odotusaikarikkomuksesta markkinaoikeus voisi määrätä hankintayksikön maksettavaksi seuraamusmaksun 100 §:ssä ehdotetulla tavalla. Yleisten tuomioistuinten hankintalakia koskevassa oikeuskäytännössä hankintasopimus on katsottu syntyneeksi hankintapäätöksen tiedoksiannolla (KKO 6.7.2007 nro 1857). Hankintojen oikeussuojakeinojen käytön kannalta linjaus on ongelmallinen. Mainituista syistä lakiin ehdotetaan erityissäännöstä hankintasopimuksen syntymisestä lain oikeussuojakeinojen tehokkaaksi käyttämiseksi.

Pykälän mukaan hankinnasta tehtäisiin hankintapäätöksen jälkeen erillinen kirjallinen hankintasopimus. Sopimus syntyisi hankintayksikön ja tarjoajan nimenomaisella tahdonilmaisulla, joka tapahtuisi kirjallisen hankintasopimuksen allekirjoittamisella. Hankintasopimus ei ilman erityistä syytä syntyisi ainoastaan hankintapäätöksen tiedoksiannolla. EY-tuomioistuimen ratkaisussa asiassa C-81/98 (Alcatel Austria ym.) katsottiin, että jäsenvaltion lainsäädäntöä ei olisi tullut tulkita siten, että tarjouskilpailusta tiedottaminen merkitsi sopimuksen syntymistä. Tällainen tulkinta ehkäisisi tehokkaan oikeussuojan saamisen. Lain 96 §:n 2 momentissa säädettäisiin seuraamusten määräämisestä tilanteissa, joissa kirjallista sopimusta ei ole tehty, mutta hankinnan toteuttamiseen on ryhdytty.

Sopimuksen syntymistä koskevien tulkintatilanteiden välttämiseksi olisi suositeltavaa, että hankintayksikkö viimeistään hankintapäätöksen tiedoksiannossa ilmoittaisi, että hankintasopimus ei synny hankintapäätöksellä. Samalla hankintayksikkö ilmoittaisi, miten hankintasopimus osapuolten kesken on tarkoitus myöhemmin tehdä.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 76 §.

79 §. *Odotusaika.* Pykälässä säädettäisiin hankintayksikköä koskevasta pakollisesta odotusajasta. Pykälä perustuisi puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 57 ja 58 artiklaan. Odotusajan poikkeuksista on säädetty tyhjentävästi ehdotetussa 80 §:ssä.

Jos kyseessä olisi 12 §:ssä tarkoitettu EU-kynnysarvon ylittävä hankinta, hankintasopimus voitaisiin tehdä 1 momentin mukaan aikaisintaan 21 päivän kuluttua siitä, kun hakija on saanut tai hänen katsotaan saaneen päätöksen, valitusosoituksen ja muut oheisasiakirjat tiedoksi. Odotusajan pituutta määriteltäessä on otettu huomioon paitsi 14 vuorokauden määräaika asian saattamisesta markkinaoikeuden käsiteltäväksi myös seitsemän päivän aika, jolloin hankintayksiköillä on mahdollisuus selvittää muutoksenhakuprosessin ja siten valituksen lykkäävän vaikutuksen alkaminen. Odotusaikasääntely koskisi myös EU-kynnysarvon ylittäviä puolustus- ja turvallisuushankintalain liitteen B mukaisia toissijaisia palveluhankintoja.

Pykälän 2 momentissa todettaisiin, että odotusaikaa ei sovellettaisi 22 ja 23 §:ään perustuvissa suorahankinnoissa. Säännöksen tarkoituksena olisi selventää, että suorahankinnoissa hankintapäätöksen ja hankintasopimuksen välistä määräaikaa tehokkaalle muutoksenhaulle säännellään toisin kuin tarjouskilpailuun perustuvissa hankinnoissa. Suorahankinnoissa puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi edellyttää ilmoituksen julkaisemista ennen hankintasopimuksen tekemistä, jotta tehottomuussääntelyä ei sovellettaisi. Ilmoitusmenettelystä ja siihen liittyvästä määräajasta ennen hankintasopimuksen tekemistä säädettäisiin jäljempänä 81 §:ssä.

Pykälän 3 momentissa viitattaisiin 92 §:ään, jossa säädettäisiin muutoksenhaun vaikutuksesta hankintasopimuksen tekemiseen. Jos markkinaoikeus ratkaisee täytäntöönpanoa koskevan asian tai antaa pääasiaratkaisun ennen kuin odotusaika on kulunut umpeen, hankintayksikön olisi noudatettava odotusaikaa markkinaoikeuden päätöksen estämättä odotusajan loppuun asti. Säännöksen tarkoituksena olisi varmistaa, että jokaisella asianosaisella on käytössään tehokkaat oikeussuojakeinot riippumatta muiden asianosaisten tekemiin valituksiin annetuista ratkaisuista.

Pykälä on pääosin samansisältöinen kuin hankintalain 77 §.

80 §. *Poikkeukset odotusajan noudattamisesta.* Pykälässä säädettäisiin tilanteista, joissa 79 §:ssä ehdotettua odotusaikaa ei tarvitsisi noudattaa. Odotusajan noudattaminen voisi vaikuttaa pykälässä mainituissa tilanteissa hankintamenettelyillä tavoiteltuun tehokkuuteen ja joustavuuteen. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 58 artiklaan.

Pykälän 1 kohdan mukaan puitejärjestelyyn perustuvassa hankinnassa ei tarvitsisi noudattaa odotusaikaa ennen hankintasopimuksen tekemistä. Poikkeus koskisi kaikkia puitejärjestelyyn perustuvia EU-kynnysarvon ylittäviä hankintoja riippumatta siitä, onko kaikki puitejärjestelyn ehdot vahvistettu järjestelyssä. Odotusajan noudattamisesta päättäisi hankintayksikkö. Odotusajan noudattamatta jättäminen vaikuttaisi valitusajan pituuteen 89 §:ssä ehdotetulla tavalla. Jos odotusaikaa 1 kohdan perusteella ei noudateta, valitus voidaan tehdä 30 päivän kuluessa hankintaa koskevasta päätöksen ja valitusosoituksen tiedoksisaannista. Näin ollen odotusajan noudattamatta jättäminen pidentäisi 14 päivän muutoksenhakuaikaa puitejärjestelyyn perustuvassa hankinnassa.

Pykälän 2 kohdan mukaan odotusajan noudattamisesta voitaisiin poiketa myös tilanteessa, jossa hankintasopimus tehdään ainoan tarjousmenettelyn vaatimukset täyttävän tarjouksen antaneen ja 46—55 §:n mukaisesti asetetut vähimmäisedellytykset täyttävän toimittajan kanssa. Lisäksi edellytettäisiin, ettei tarjouskilpailussa ole enää mukana tarjoajia tai ehdokkaita, joiden asemaan sopimuskumppanin valinta vaikuttaa.

Poikkeus soveltuisi lähinnä tilanteeseen, jossa vain yksi yritys on osallistunut tarjouskilpailuun tai jossa tarjouskilpailun aikana poissuljettu ehdokas tai hylätyn tarjouksen tehnyt tarjoaja on voinut menettelyn aiemmassa vaiheessa hakea muutosta poissulkemista tai hylkäämistä koskevaan ratkaisuun.

Pykälän 3 kohdan mukaan odotusaikaa ei tarvitsisi noudattaa kun kyse tämän lain 68 §:n 2 momentin mukaisesta hankinnasta. Kyseessä on tällöin hankinta, jossa valtion keskeisten turvallisuusetujen takia hankintayksikkö vetoaa SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohtaan ja toteuttaa hankinnan kansallisin menettelyin.

Odotusajan noudattamatta jättäminen perustuu lain 68 §:n 2 momentissa tarkoitettujen hankintojen erityisluonteeseen. Nämä hankinnat liittyvät kiinteästi valtion keskei-

siin turvallisuusetuihin eikä niitä ole mahdollista toteuttaa puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivissä määritellyin menettelytavoin. Erityisluonteesta johtuen niihin kohdistettavien seuraamusten valikoima on rajoitetumpi kuin muihin tämän lain soveltamisalaan kuuluviin hankintoihin. Näihin hankintoihin ei ole mahdollista ulottaa tehottomuusseuraamusta, vaan ainoa mahdollinen seuraamus on hyvitysmaksu. Odotusajan noudattamisella ei näin ollen olisi merkitystä tarjoajan oikeussuojan kannalta, koska 68 §:n 2 momentin mukaisissa hankinnoissa tuomioistuimen määräämä seuraamus ei voi kohdistua tehtyyn sopimukseen. Lisäksi valtion keskeisiin turvallisuusetuihin liittyvät hankinnat tulisi pystyä kaikissa olosuhteissa toteuttamaan direktiivin soveltamisalaan kuuluvia hankintoja suuremmalla joustavuudella sekä viivytyksettä.

Pykälän 1 ja 2 kohdat ovat samansisältöisiä hankintalain 78 §:n vastaavien kohtien kanssa, 3 momentti on puolustus- ja turvallisuushankintojen erityispiirteisiin liittyvä säännös.

81 §. *Suorahankinnasta ilmoittaminen ja hankintasopimuksen tekeminen.* Pykälässä säädettäisiin suorahankintojen vapaaehtoisesta ilmoittamisesta. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 60 artiklan 4 kohtaan.

Säännöksen tavoitteena on lisätä suorahankintojen avoimuutta ja oikeussuojakeinojen tehokkuutta ennen kuin hankintasopimus on tehty. Hankintayksikkö voisi toimittaa suorahankinnasta ilmoituksen julkaistavaksi Euroopan unionin virallisessa lehdessä ennen kuin hankintasopimus on tehty. Ilmoitusmenettely on sidoksissa puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin hankintasopimuksen tehottomuussääntelyyn. Vapaaehtoinen ilmoittaminen koskisi EU-kynnysarvon ylittäviä hankintoja. Suorahankintojen avoimuutta koskeva sääntely ja sopimuksen tehottomuussääntely ovat toistensa vaihtoehtoja siten, että suorahankintaa koskevan ilmoituksen julkaiseminen ja määräajan noudattaminen ilmoituksen julkaisemisen jälkeen estävät muutoksenhakuviranomaista toteamasta hankintasopimusta tehottomaksi, vaikka myöhemmin ilmenisi, että hankinnalle ei olisi ollut laillista suorahankintaperustetta (puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 60 artiklan 1 ja 4 kohta).

Direktiivin sääntelyä täydentävästi kansallisesti säädettäisiin, että suorahankintaa koskeva valitus tulisi tehdä määräajan puitteissa 89 §:ssä ehdotetulla tavalla. Näin ollen ilmoitusmenettelyä käyttämällä ja pykälässä ehdotettua 14 päivän määräaikaa noudattamalla hankintayksikkö varmistaisi, että hankintasopimuksen sitovuuteen ei voisi muutoksenhaulla puuttua.

Suorahankinnan edellytyksistä EU-kynnysarvon ylittävissä hankinnoissa säädetään lain 22 ja 23 §:ssä. Hankintayksikkö voisi tehdä suorahankintaa koskevan ilmoituksen hankintapäätöksen jälkeen. Suorahankintaa koskevassa ilmoituksessa tulisi hankintayksikön nimen ja yhteystietojen lisäksi olla ainakin kuvaus hankinnan kohteesta, tiedot suorahankintaperusteesta ja tarjoajasta, jonka hyväksi hankintapäätös on tehty (puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 64 artikla). Ilmoitukset on tehtävä vakiolomakkeitten vahvistamisesta julkisiin hankintamenettelyihin liittyvien ilmoitusten julkaisemista varten ja asetuksen (EY) N:o 1564/2005 kumoamisesta annetulla komission täytäntöönpanoasetuksella (EU) N:o 842/2011 (*vakiolomakeasetus*) vahvistettuja vakiolomakkeita käyttäen. Käytännössä suorahankintaa koskeva ilmoitus toimitettaisiin julkaistavaksi kansallisessa hankintojen sähköisessä ilmoitusjärjestelmässä internetosoitteessa www.hankintailmoitukset.fi, josta ilmoitukset toimitettaisiin edelleen sähköisessä muodossa julkaistavaksi Euroopan unionin virallisessa lehdessä. Ilmoitusmenettelyn yksityiskohdista säädettäisiin puolustus- ja turvallisuushankintoja koskevassa asetuksessa.

Kun ilmoitus on julkaistu, hankintayksikön tulisi noudattaa 14 päivän määräaikaa hankintasopimuksen tekemisessä. Määräaika hankintasopimuksen tekemiselle laskettaisiin ilmoituksen julkaisemisesta Euroopan unionin virallisessa lehdessä. Määräaika olisi lyhyempi kuin 79 §:n mukainen odotusaika, koska suorahankintojen luonteen vuoksi niissä on usein tarve tehdä hankintasopimus nopeasti hankintapäätöksen jälkeen. Valitusaika olisi edellä kerrotulla tavalla 14 päivää suorahankintaa koskevan ilmoituksen julkaise-

misesta ja valituksen vireilletulo markkinaoikeudessa lykkäisi hankintasopimuksen tekemistä jäljempänä 92 §:ssä ehdotetulla tavalla. Hankintayksikön olisi syytä tarkistaa mahdollinen valituksen vireilletulo markkinaoikeudesta ennen hankintasopimuksen tekemistä.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 79 §.

13 luku Hankintaoikaisu

82 §. *Hankintaoikaisun tekeminen.* Markkinaoikeuden toimivaltaan kuuluvassa hankinta-asiassa ei olisi mahdollista tehdä kuntalakiin (365/1995) perustuvaa kunnallisvalitusta, hallintolainkäyttölakiin perustuvaa hallintovalitusta eikä myöskään kunnallisvalituksen pakollisena esivaiheena olevaa oikaisuvaatimusta. Koska hankintamenettelyissä olennaisen tärkeää on saada menettely oikaistua mahdollisimman nopeasti, laissa otettaisiin kaikille hankintayksiköille ja myös lain ulkopuolelle jääviin hankintoihin soveltuva ensi vaiheen oikeussuojakeino nimeltään hankintaoikaisu, joka olisi edellytyksiltään samalla hallintolakiin perustuvia oikaisumahdollisuuksia joustavampi. Menettelyyn osallistuvien oikeussuojan kannalta hankintaoikaisussa tehtävä uusi päätös olisi uusi hankintaa koskeva päätös, johon kohdistuvat oikeussuojakeinot olisivat siten niiden osapuolten käytössä, joiden oikeuksiin uudella päätöksellä on tässä laissa tarkoitettu vaikutus. Hankintaoikaisussa tehtävään uuteen päätökseen kohdistuvat samat sisältövaatimukset kuin alkuperäiseen hankintaa koskevaan päätökseen.

Lain soveltamisalaan kuuluvia turvallisuushankintoja tekevät kunnat vain vähäisissämäärin. Hankintaoikaisu ei vaikuta siihen menettelyyn, jonka mukaan kunnanhallituksella on kuntalaissa säädetty otto-oikeus alaisensa viranhaltijan tai toimielimen tekemään päätökseen. Jos kunnanhallitus käyttää otto-oikeuttaan ja ratkaisee hankinta-asiassa tehdyn päätöksen uudestaan, kunnanhallituksen tekemä päätös on hankintamenettelyn näkökulmasta hankinta-asiassa tehty uusi päätös. Tuosta päätöksestä voi valittaa se, jonka oikeutta uusi hankintapäätös koskee tässä laissa tarkoitetulla tavalla.

Oikeudelliselta luonteeltaan hankintaoikaisu ei olisi varsinaista muutoksenhakuvaihetta edeltävä pakollinen oikaisuvaatimusvaihe eikä menettelyssä olisi myöskään kysymys puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivissä tarkoitetusta oikaisuvaatimuksesta. Koska hankintaoikaisun määräaika olisi sama kuin markkinaoikeuteen tehtävän muutoksenhaun, käytännössä tämä oikeussuojakeino olisi ajallisesti päällekkäinen varsinaisen markkinaoikeusmenettelyn kanssa. Hankintayksikön osalta hankintaoikaisua voitaisiin käyttää hankintayksikön aloitteesta vielä siinäkin tilanteessa, jossa asiasta on jo tehty valitus markkinaoikeuteen ilman, että hankintayksikköön olisi kohdistettu oikaisuvaatimusta. Tällä menettelyllä mahdollistetaan se, että hankintayksikkö voisi korjata valituksen sisällön tiedoksi saatuaan itse menettelyään, jolloin puolestaan asian käsittely markkinaoikeudessa voitaisiin päättää pääasiaan ratkaisua antamatta.

Hankintalain 85 §:n mukaan hankintaoikaisua sovelletaan myös niihin hankintoihin, jotka jäävät lain soveltamisalan ulkopuolelle. Hankintaoikaisu soveltuu siis nykyisellään myös hankintalain soveltamisalasta sen 7 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohtien nojalla poissuljettuihin puolustus- ja turvallisuushankintoihin. Puolustus- ja turvallisuushankintalaissa ehdotetaan säädettävän hankintaoikaisusta hankintalakia vastaavalla tavalla. Puolustus- ja turvallisuushankintoja koskevat säännökset on oikeudellisen selkeyden ja johdonmukaisuuden näkökulmasta perusteltua sisällyttää näiden hankintojen toteuttamisesta säädettävään lakiin. Hankintaoikaisu tulee sovellettavaksi kaikkiin puolustus- ja turvallisuushankintoihin, myös niihin, jotka jäävät tämän lain ulkopuolelle sen 6 §:n 2 momentin, 7, 8 tai 13 §:n nojalla. Nopeana, tehokkaana ja tuomioistuinkäsittelyä kevyempänä menettelynä sen voidaan katsoa soveltuvan hyvin näiden hankintojen oikeussuojakeinoksi.

Pykälän 1 momentin mukaan hankintayksikkö voisi itse poistaa virheellisen päätöksensä tai peruuttaa muun vastaavan toimenpiteen, jolla on oikeudellisia vaikutuksia ehdokkaiden tai tarjoajien asemaan, sekä ratkaista asian uudelleen. Kuten laista jäljempänä ilmenee, hankintaoikaisu olisi sekä ehdokkaiden että tarjoajien käytössä oleva oi-

keussuojakeino että myös hankintayksikön oma-aloitteisesti käyttämä korjaamiskeino. Edellytyksenä hankintaoikaisun käytölle olisi kaikissa tapauksissa se, että hankintayksikön päätös tai toimenpide perustuu lain soveltamisessa tapahtuneeseen virheeseen. Käytännössä hankintaoikaisua voitaisiin käyttää esimerkiksi tilanteessa, jossa hankintayksikkö havaitsee tarjousten vertailussa tapahtuneen pisteytysvirheen tai että vertailuperustetta on sovellettu muutoin virheellisellä tavalla. Hankintaoikaisussa voitaisiin päättää myös sellaisista virhetilanteista, joissa asian käsittely uudestaan on tarpeen ehdokkaiden ja tarjoajien tasapuolisen kohtelun turvaamiseksi. Hankinta-asian ratkaisuun on voinut esimerkiksi osallistua esteellisenä pidettäviä henkilöitä tai hankintayksikkö ei ole toimittanut kaikille ehdokkaille tai tarjoajille hankintamenettelyssä samoja tietoja. Laissa käytettäisiin ilmaisua ”lain soveltamisessa tapahtunut virhe” sellaisessa merkityksessä, että se kattaisi myös hankintamenettelyn kannalta merkityksellisen muun lainsäädännön soveltamisessa tapahtuneet virheet, kuten esimerkiksi esteellisyysvirheet.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että päätöksen tai toimenpiteen korjaaminen ei edellytä asianosaisen suostumusta. Korjaaminen ei siten edellyttäisi hallintolaissa edellytetyllä tavalla sen osapuolen tai niiden osapuolten suostumusta, joiden asemaan päätöksen korjaaminen vaikuttaa epäedullisesti.

Jos virhe on oikeudelliselta laadultaan sellainen, että jo tarjouspyyntö on ollut lain vastainen, hankintamenettelyssä tulee harkittavaksi hankintamenettelyn keskeyttäminen, jonka edellytyksistä säädetään lain 75 §:ssä. Keskeyttämisen edellytyksenä on, että keskeyttämisen syy on todellinen ja ettei keskeyttäminen merkitse ehdokkaiden tai tarjoajien syrjivää tai epätasapuolista kohtelua. Tällainen virhe voi tulla esille juuri hankintaoikaisun yhteydessä, joten hankintaoikaisun lopputuloksena voi olla uuden hankintapäätöksen sijasta myös hankintamenettelyn keskeyttämispäätös. Keskeyttämispäätös rinnastuu oikeussuojakeinojen käytön kannalta muihin hankintaa koskeviin päätöksiin.

Pykälän 2 momentissa rajoitettaisiin lisäksi mahdollisuutta tehdä hankintaoikaisuvaatimuksen perusteella uusi hankintapäätös tai muuttaa hankintapäätöstä tilanteessa, jossa hankintasopimus on jo tehty. Rajaus on tarpeen sen vuoksi, että puolustus- ja turvallisuushankintojen oikeussuojajärjestelmään liittyy hankintasopimuksiin kohdistuvia toimenpiteitä (tehottomuus, sopimuskauden lyhentäminen), joiden osalta toimivalta kuuluu markkinaoikeudelle. Rajaus suhteessa hankintasopimukseen on muotoiltu siten, että kysymys ei ole hankintaoikaisun tekemisen prosessuaalisesta edellytyksestä, vaan hankintayksikön harkintavaltaan vaikuttavasta seikasta. Jos hankintaoikaisun vireille tulemisen jälkeen tehdään hankintasopimus, hankintayksikkö joutuu käytännössä hylkäämään hankintaoikaisuvaatimuksen.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 80 §.

83 §. *Hankintaoikaisun vireilletulo*. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin niistä tahoista, joilla on oikeus hankintaoikaisua koskevan vaatimuksen tekemiseen. Asian voisi saattaa momentin mukaan vireille asianosainen, jota ei määriteltäisi laissa tämän tarkemmin. Asianosaisella tarkoitettaisiin yleisesti sellaista ehdokasta tai tarjoajaa, jonka oikeusasemaan hankintaa koskevalla päätöksellä on vaikutusta. Asianosaisen käsite olisi siten rinnasteinen 87 §:ssä tarkoitettuihin muutoksenhakuun oikeutettuihin tahoihin. Ehdokkaan ja tarjoajan lisäksi oikeussuojakeino olisi myös niiden viranomaistahojen käytettävissä, jotka voivat tehdä valituksen markkinaoikeudelle.

Pykälän 1 momentin mukaan hankintaoikaisu olisi myös hankintayksikön itsensä käytettävissä oleva keino korjata virheellistä hankintaa koskevaa päätöstä tai muuta siihen rinnastuvaa toimenpidettä. Riippumatta hankintaoikaisuasian vireilletulotavasta hankintayksikön velvollisuutena olisi ilmoittaa tällaisen asian vireilletulosta välittömästi muille asianosaisille. Asiasta ilmoittamisvelvollisuus koskisi lähinnä niitä asianosaisia, joilla saattaa olla oikeus hakea muutosta hankintayksikön hankintaoikaisun johdosta tekemään uuteen päätökseen.

Laissa ei säädettäisi erikseen siitä menettelystä, jossa hankintayksikkö käsittelee asian uudelleen hankintaoikaisuna. Hankintaoikaisun käsittely rinnastuu hallintolaissa tarkoitettuun hallintomenettelyyn. Hallintolakia voidaan soveltaa myös muuhun kuin viran-

omaisen toimintaan, jos asia rinnastuu julkisen hallintotehtävän hoitamiseen. Hankintaoikaisun käsittely on rinnastettavissa hallintolaissa tarkoitettuun julkiseen hallintotehtävään, koska hankintaoikaisussa hankintayksikkö käsittelee hankintamenettelyä koskevan oikeussuojavaateen ja antaa siitä ratkaisun. Viranomaisella ja muulla hankintayksiköllä on lisäksi velvollisuus käsitellä vireille tulleet hankintaoikaisut. Menettelyn käynnistymisen harkinnanvaraisuus siinä mielessä, että menettelyä ei ole pakko käyttää ennen varsinaisen valituksen tekemistä markkinaoikeudelle, ei siten tarkoita sitä, että hankintayksikkö voisi oman harkintansa mukaan olla käsittelemättä tehdyt hankintaoikaisut. Vaikka hankintaoikaisussa ei edellytetä sen osapuolen suostumusta, jonka oikeuteen tai etuun asiassa tehtävä uusi päätös tulee vaikuttamaan epäsuotuisasti, lähtökohtana on pidettävä kuitenkin sitä, että hankintaoikaisussa tällaista osapuolta kuultaisiin ennen asian uudelleen ratkaisemista.

Laissa ei säädettäisi erikseen hankintaoikaisun käsittelyyn toimivaltaisesta hankintayksiköstä. Toimivaltaisen hankintayksikön määrittely jäisi siten hankintayksiköiden omaan harkintaan. Hankintaoikaisun käsittely olisi siten mahdollista järjestää sekä sillä tavoin, että hankintaoikaisun käsittelee alkuperäisen hankintaa koskevan päätöksen tehnyt hankintayksikkö, tai sillä tavoin, että toimivalta uskotaan hankintayksikön organisaatiossa jollekulle muulle. Hallintolain tulkinnassa lähtökohtana on pidetty sitä, että saman toimielimen jäsenet eivät ole esteellisiä asian uudelleen käsittelyyn. Laissa ei säädettäisi myöskään hankintaoikaisun ratkaisemisen määräajasta. Tältä osin lähtökohtana on pidettävä mahdollisimman ripeää ratkaisutoimintaa, joka johtuu jo asiaryhmän oikeudellisesta luonteesta.

Pykälän 2 momentissa selvennettäisiin, että alihankkijalla ei ole pykälän 1 momentissa tarkoitettua asianosaisasemaa hankintaa koskevassa asiassa. Kyseessä olisi erityisesti puolustus- ja turvallisuushankintoja koskeva säännös, jonka taustalla on lain 60—67 §:n alihankintasopimuksia koskeva sääntely, jossa annetaan hankintayksikölle oikeus vaatia tarjoajaa kilpailuttamaan osan tai kaikki hankintasopimuksen alihankinnat. Esimerkiksi lain 63 §:n 2 momentin mukaan hankintayksikkö voi hylätä tarjoajan valitseman alihankkijan, jos tämä ei täytä hankintailmoituksessa asetettuja vaatimuksia tai siihen soveltuu 47 tai 48 §:n mukainen poissulkemisperuste. Tällainen päätös ei anna hylätylle alihankkijalle asianosaisasemaa, koska puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 55 – 64 artiklassa säädetyt oikeussuojakeinot ovat käytettävissä vain direktiivin 2 artiklan mukaisissa hankinnoissa. Lisäksi alihankkijalla ei voida katsoa olevan välitöntä oikeudellista intressiä hankintasopimukseen. Näin asianosaisasema rajoitetaan koskemaan vain varsinaista ehdokasta tai tarjoajaa.

Hankintayksikön 63 §:n mukaiseen alihankkijan hylkäämispäätökseen voi hakea muutosta alihankkijan valinnut tarjoaja. Tämä voi vaatia hankintayksikön hylkäämispäätöksen kumoamista. Hylätty alihankkija ei kuitenkaan voi esittää vastaavaa vaatimusta, koska se ei ole suoranaisessa sopimus- tai muussa suhteessa hankintayksikköön. Alihankkijan sopimussuhde kohdistuu varsinaiseen tarjoajaan, ja hankintayksikön toimiin liittyvää oikeussuojan tarvetta ei alihankkijalla voida katsoa olevan. Lisäksi asiassa on merkityksellistä se, että alihankkijan hylkäämistä koskevan päätöksen osapuolina ovat vain hankintayksikkö ja tarjoaja, ei alihankkija. Selventävä säännös on kuitenkin perusteltua sisällyttää lakiin, koska lakiehdotus sisältää alihankintoja koskevaa sääntelyä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin hankintaoikaisun tekemisen määräajasta silloin, kun kysymyksessä on asianosaisaloitteinen hankintaoikaisu, sekä hankintayksikköaloitteisen hankintaoikaisun käsiteltäväksi ottamista koskevasta määräajasta. Asianosaisen vaatimus olisi tehtävä 14 päivän kuluessa siitä, kun asianosainen on saanut tiedon hankintayksikön päätöksestä tai toimenpiteestä. Hankintayksikön omassa harkinnassa olisi ottaa asia käsiteltäväkseen ilman tehtyä hankintaoikaisuvaatimusta 60 päivän kuluessa siitä, kun päätös tai toimenpide on tehty.

Ensiksi mainittu määräaika olisi sama kuin muutoksenhaun määräaika markkinaoikeuteen ja määräaika alkaisi samasta ajankohdasta. Hankintayksikön käyttöön tarkoitettu erillinen ja pidempi määräaika mahdollistaisi puolestaan sen, että hankintayksikkö voi saa-

tuaan tietää markkinaoikeuteen tehdyn muutoksenhakemuksen sisällön, vapaaehtoisesti korjata päätöstään markkinaoikeuskäsittelyn aikana. Myönteisessä tapauksessa tämä merkitsisi markkinaoikeudelle mahdollisuutta poistaa tällainen asia käsittelystään oikeudellisen ongelman tultua ratkaistuksi hankintayksikön omin toimenpitein. Käytännössä markkinaoikeus antaisi tuolloin vain ratkaisun vaadituista oikeudenkäyntikuluista.

Pykälän 4 momentissa korostettaisiin sitä seikkaa, että muutoksenhaku markkinaoikeuteen ei estä hankintaoikaisun tekemistä tai hankintaoikaisun käsittelemistä. Lisäksi momentissa todettaisiin siitä seikasta, että hankintaoikaisu voisi koskea myös sellaista lainvoimaiseksi tullutta hankintayksikön päätöstä, jolta osin asiaa ei ole saatettu markkinaoikeuden käsiteltäväksi. Mainittu seikka on rinnasteinen sille hallintolain mukaiselle virheiden korjaamismahdollisuudelle, jossa korjaaminen voi kohdistua myös lainvoimaisiin päätöksiin kuitenkin sillä lisäedellytyksellä, että lainvoimaisuutta ei ole saavutettu tuomioistuinratkaisun kautta. Käytännössä lainvoimaisen päätöksen hankintaoikaisu voisi tulla vireille vain hankintayksikön omasta aloitteesta. Esitetty 60 päivän määräaika mahdollistaa sinänsä myös tällaisen korjaamisen.

Pykälän 1, 3 ja 4 momentit ovat samansisältöisiä kuin hankintalain 81 §. Pykälän 2 momentti on puolustus- ja turvallisuushankintoja koskeva erityissäännös, jonka taustalla ovat alihankintojen kilpailuttamista koskevat säännökset.

84 §. *Hankintaoikaisun käsittelyn vaikutus markkinaoikeuden käsittelyyn.* Pykälän 1 momentin mukaan määräajat muutoksenhaulle markkinaoikeuteen ja hankintaoikaisun tekemiseksi hankintayksikölle ovat erillisiä. Näin ollen siinä tilanteessa, että oikaisuvaatimus hylätään, ehdokkaalla tai tarjoajalla ei ole tähän päätökseen perustuvaa määräaikaa valituksen tekemiselle markkinaoikeuteen, jos valitusta ei ole tehty lain 89 §:ssä säädetyssä määräajassa siitä hankintaa koskevasta päätöksestä, joka on ollut oikaisuvaatimuksen kohteena. Jos hankintaa koskeva päätös hankintaoikaisun seurauksena muuttuu, tähän uuteen hankintaa koskevaan päätökseen liittyy mahdollisuus saattaa asia markkinaoikeuden käsiteltäväksi tuossa vaiheessa. Valittajakohtaisesti tarkasteltuna ratkaiseva määräaika muutoksenhaun käytölle alkaa siitä ensimmäisestä hankintaa koskevasta päätöksestä, jolla on valittajan oikeusasemaan tässä laissa tarkoitettu vaikutus. Hankintaoikaisun tekemisellä tuota määräaikaa ei voida pidentää.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin toimenpiteistä, joita hankintayksikön on tehtävä hankintaoikaisun tultua vireille joko hankintayksikön omasta aloitteesta tai asianosaisen vaatimuksesta ja asian ollessa samaan aikaan vireillä valituksena markkinaoikeudessa. Markkinaoikeudelle on ensinnäkin toimitettava hankintaoikaisussa tehty päätös. Lisäksi momentissa säädettäisiin hankintayksikölle itselleen kuuluvasta mahdollisuudesta kieltää tai keskeyttää oman hankintaa koskevan päätöksensä täytäntöönpano. Tämä mahdollisuus vastaisi hallintolain mukaisen asiavirheen korjaamisasian käsittelyä, sillä myös tuossa vaiheessa asianomainen viranomainen voi keskeyttää tai kieltää oman päätöksensä täytäntöönpanon. Jos samassa asiassa käytetään jo markkinaoikeudessa täytäntöönpanotoimia, ovat nämä luonteeltaan pakottavia ja hankintayksikköä velvoittavia. Hankintayksikön velvollisuutena on joka tapauksessa ilmoittaa markkinaoikeudelle mahdollisista täytäntöönpanoratkaisuistaan.

Pykälän 3 momentin mukaan, jos hankintayksikkö korjaa hankintapäätöksensä tai muun ratkaisunsa hankintaoikaisuna joko omasta aloitteestaan tai asianosaisen esittämästä vaatimuksesta, markkinaoikeus voisi poistaa tällaisen asian käsittelystään pääasiaratkaisua antamatta silloin, kun korjaustoimenpide on suoritettu oikein. Tuolloin valittajalla ei ole enää oikeussuojan tarvetta eikä tarvetta saada perusteltua ratkaisua. Siinä tilanteessa, että asia on vireillä markkinaoikeudessa valituksena ja hankintayksikön korjaamistoimet ovat virheellisiä ja johtavat hakijan aseman heikentymiseen, asian käsittely jatkuisi markkinaoikeudessa. Jos markkinaoikeus poistaa asian käsittelystään, hallintolainkäyttölain 74 §:n 1 ja 2 momentin perusteella markkinaoikeuden on joka tapauksessa annettava ratkaisu vaadituista oikeudenkäyntikuluista. Tuomittavat oikeudenkäyntikulut

koskevat luonnollisesti vain asian ajamisesta markkinaoikeudessa aiheutuneita kuluja.

Säännös hankintaoikaisun ja markkinaoikeusmenettelyn yhteensovittamisesta edellä tarkoitetuilla tavalla on tarpeen sen vuoksi, että sekä kuntalain että hallintolainkäyttölain mukaista valitusta on tulkittu oikeuskäytännössä siten, että valituksen tekemisen jälkeiset seikat eivät välttämättä poista tarvetta ratkaista asiaa. Sekä hallintovalitus että kunnallisvalitus ovat laillisuusvalituksia, joiden kohteena on perusmuotoisesti hallintoviranomaisen menettelyn ja päätöksenteon lainmukaisuus. Valittajan oikeusaseman kannalta muissa suhteissa, kuten esimerkiksi vahingonkorvauksen hakemiseksi, voi siten olla merkitystä sillä seikalla, että tuomioistuin lausuu menettelyn lainvastaisuutta koskevista väitteistä, vaikkei viranomaisen toimilla enää olekaan konkreettista vaikutusta valittajan oikeusasemaan.

Pykälä vastaa sisällöllisesti hankintalain 82 §:ää.

85 §. *Hankintaoikaisun soveltaminen muihin hankintoihin.* Hankintaoikaisun lähtökohtana on pidetty sitä, että nopean ja tehokkaan korjaamisen mahdollistavien oikeussuojakeinojen pitäisi olla käytettävissä myös markkinaoikeusmenettelyn ulkopuolelle jäävissä puolustus- ja turvallisuushankinnoissa siten, että oikeussuojakeinojen käyttö ei johtaisi varsinaiseen muutoksenhakuun markkinaoikeuteen. Pykälän mukaisilla muilla hankinnoilla tarkoitettaisiin niitä puolustus- ja turvallisuushankintoja, jotka jäävät lain soveltamisalan ulkopuolelle 6 §:n 2 momentin tai 7, 8 tai 13 §:n nojalla.

Pykälässä säädettäisiin myös muutoksenhakukiellosta. Hankintaoikaisun johdosta tehtyyn päätökseen ei saisi hakea muutosta markkinaoikeudelta eikä hallintolainkäyttölain tai kuntalain nojalla. Tältä osin säännös täydentää 104 §:ssä säädettyä muutoksenhakukieltoa lain soveltamisalan ulkopuolelle jäävien hankintojen osalta. Hankintaoikaisu olisi näin ollen ainoa puolustus- ja turvallisuushankintalaissa säädetty lain soveltamisalan ulkopuolelle jääviin hankintoihin sovellettava oikeussuojakeino.

Pykälä poikkeaa hankintalain 83 §:stä siten, että pykälän mukainen muutoksenhaun rajoittaminen on ulotettu koskemaan myös hallintolainkäyttölain sekä kuntalain nojalla tehtäviä valituksia.

14 luku Hankinta-asiakirjojen julkisuus

86 §. *Asiakirjojen julkisuutta koskevien säännösten soveltaminen.* Pykälässä esitetään säädettäväksi hankintaa koskevien asiakirjojen julkisuutta koskevien säännösten soveltamisesta. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 6 sekä 56 artiklaan.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin hankintayksikön asiakirjojen julkisuudesta, asiakirjoista perittävistä maksuista sekä asianosaisen tiedonsaantioikeudesta. Näiden osalta tulisi sovellettavaksi julkisuuslaki, kun hankintayksikkö on lain 4 §:ssä tarkoitettu viranomainen tai jos sen on muualla laissa olevan säännöksen perusteella noudatettava sanottua lakia.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin muun kuin 1 momentissa tarkoitetun hankintayksikön järjestämään tarjouskilpailuun osallistuneen oikeudesta saada tieto hankintaan liittyvistä asiakirjoista. Myös tältä osin sovellettavaksi tulee julkisuuslaki, ja merkityksellisenä voidaan pitää erityisesti lain 11 §:ää (asianosaisen tiedonsaantioikeus). Hankintayksikön tulee myös soveltaa tiedoksisaantiasian käsittelemistä ja ratkaisemista koskevia säännöksiä, ja tällä viitataan erityisesti julkisuuslain 13—16 §:ään

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin muutoksenhausta viranomaiseen päätökseen koskien tiedon saantia asiakirjasta. Tältä osin tulisi noudatettavaksi julkisuuslain 33 §. Lisäksi pykälässä todettaisiin, että muun kuin viranomaisena toimivan hankintayksikön päätöksestä tehtävän valituksen osalta hallintooikeuden toimivallan määräytymisperusteena käytettäisiin hankintayksikön sijaintia.

Pykälä vastaa sisällöltään hankintalain 84 §:ää muilta osin kuin sen 4 momentin osalta. Toisin kuin hankintalaissa, evankelisluterilainen kirkko ja ortodoksinen kirkko sekä niiden seurakunnat ja muut viranomaiset eivät kuulu tämän lain soveltamisalaan. Näin ollen hankintalain 84 §:n 4 momenttia vastaavaa säännöstä ei sisälly ehdotettavaan lakiin.

15 luku Muutoksenhaku ja seuraamukset

87 §. *Muutoksenhakuun oikeutetut.* Pykälässä säädettäisiin muutoksenhakuun oikeutetuista. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 55 ja 57 artiklaan.

Pykälän 1 momentin mukaan asian voi saattaa markkinaoikeuden käsiteltäväksi valituksella se, jota asia koskee. Hankintalain esitöissä tällaisella asianosaisella on todettu tarkoitettavan henkilöä, jolla on oikeudellinen intressi saada muutos virheelliseen hankintamenettelyyn (ks. HE 50/2006 vp s. 120−121). Hankintalain esitöissä ja vakiintuneessa oikeuskäytännössä asianosaisena on pidetty lähinnä alalla toimivaa yrittäjää, jolla on tai olisi ollut mahdollisuus saada oma tarjouksensa hyväksytyksi oikein toteutetussa hankintamenettelyssä (oikeuskäytännöstä esimerkiksi MAO 72/08, MAO 142/08 ja MAO 294/08). Alalla toimiminen on riittänyt asianosaisaseman edellyttämän oikeudellisen intressin perusteeksi erityisesti niissä tapauksissa, joissa oikeussuojapyyntö perustuu hankinnan kilpailuttamisen laiminlyömiseen. Hakijana on voinut olla myös toimittaja, jonka hankintayksikkö on muutoin lainvastaisesti jättänyt tarjousmenettelyn ulkopuolelle. Tilanteissa, joissa hankintayksikkö on kilpailuttanut hankinnan hankintasäännösten edellyttämällä tavalla, alalla toimiva yrittäjä on oikeuskäytännössä katsottu asianosaiseksi lähtökohtaisesti vain, jos yrittäjä on antanut tarjouskilpailussa tarjouksen tai jos yrittäjä on ainakin voinut osoittaa pyrkineensä osallistumaan tarjouskilpailuun (esimerkiksi MAO 180/09). Toisaalta ehdokas, joka on tarjouskilpailun aiemmassa vaiheessa hankintayksikön päätöksellä suljettu pois menettelystä, ei voi hakea muutosta hankintamenettelyn jatkovaiheista.

Asianosaisasemaa ei kuitenkaan olisi alihankkijalla. Säännöksen myötä alihankkijalla ei olisi mahdollista valittaa sellaisesta hankintayksikön hankintaa koskevasta päätöksestä, joka koskee tai vaikuttaa alihankintaan. Käytännössä kyse olisi lähinnä tilanteesta, jolloin hankintayksikkö lain 63 §:n mukaan hylkää hankinnan toteuttajaksi valitun tarjoajan ehdottaman alihankkijan. Tällaisessa tapauksessa ainoastaan sopimuspuoleksi valitulla tarjoajalla olisi mahdollisuus hakea muutosta hankintayksikön tekemään päätökseen tai ratkaisuun. Alihankkijan rajaaminen muutoksenhakumenettelyjen ulkopuolelle perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 55 artiklaan. Sen mukaan direktiivissä määritetyt oikeussuojakeinot voivat koskea vain varsinaisia hankintasopimuksia, jotka määritellään direktiivin 2 artiklassa.

Alihankkija ei ole osapuolena tai mahdollisena osapuolena hankinnassa eikä hänellä pelkän alihankkija-asemansa perusteella tule olemaan sopimus- tai muuta suhdetta hankintayksikköön. Alihankkija on sopimussuhteessa hankinnassa tarjouksen tehneeseen tahoon. Alihankkija ei täten pelkällä alihankinta-asemallaan saavuta suhteessa hankintayksikköön hankinnassa puhevaltaa. Hankinnassa tehdyt päätökset myös kohdistuvat tarjoajaan ja vain epäsuorasti alihankkijaan. Näistä syistä alihankkijalla ei voida katsoa olevan oikeussuojan tarvetta hankintayksikön hankinnassa tekemissä päätöksissä. Alihankkijan itsenäinen valitusoikeus voisi myös johtaa tilanteisiin, joissa alihankkija valittaa hankintayksikön tekemästä alihankintaa koskevasta päätöksestä, johon samaan päätökseen tarjoaja ei ole hakenut muutosta. Tarjoajalla tulee olla yksinomainen oikeus päättää, milloin hänen tarjoukseensa kohdistuvista hankintayksikön päätöksistä valitetaan. Alihankkijoiden oikeussuojakeinot määrittyvätkin sen sopimussuhteesta tarjouksen tehneeseen tahoon. Sen käytössä ovat normaalit yksityisoikeudelliset oikeussuojakeinot.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin niistä viranomaistahoista, joilla on oikeus valittaa hankinta-asiasta markkinaoikeuteen. Viranomaisen ensi asteen muutoksenhakumahdollisuus tarkoittaa sitä, että tällaisella viranomaisella on asianosaisena mahdollisuus tehdä jatkovalitus korkeimpaan hallintooikeuteen. Momentissa valitusmahdollisuus annettaisiin työ- ja elinkeinoministeriölle. Hallintolainkäyttölain eräs lähtökohta on, että viranomaisen valitusoikeudesta säädetään erikseen. Jollei tällaista erityissääntelyä ole, viranomainen on oikeutettu hakemaan muutosta valittamalla, jos valitusoikeus on viranomaisen valvottavana olevan julkisen edun vuoksi tarpeen.

Pykälän 3 momentin mukainen valitusmahdollisuus koskisi ainoastaan unionin valvontamenettelyä koskevaa asiaa. Työ- ja elinkeinoministeriön vireillepano-oikeuden tarkoituksena olisi täyttää velvoite, jonka mukaan Euroopan komissio voi vaatia Suomen valtiota ryhtymään asianmukaisiin toimenpiteisiin SEUT 258 artiklan nojalla, mikäli suomalainen hankintayksikkö on syyllistynyt virheelliseen menettelyyn.

Pykälä vastaa osittain hankintalain 85 §:ää. Puolustus- ja turvallisuushankintalain 2 momentin mukaista, alihankkijan valitusmahdollisuuden kieltävää säännöstä ei sisälly hankintalakiin. Vastaavasti hankintalain 85 §:n 2 momentin 2 kohdan säännöstä ei sisälly puolustus- ja turvallisuushankintalakiin.

88 §. *Muutoksenhaun kohde.* Pykälässä säädettäisiin erikseen muutoksenhaun kohteena olevasta hankintayksikön päätöksestä tai muusta vastaavasta toimenpiteestä, jolla on vaikutusta ehdokkaan tai tarjoajan asemaan.

Pykälän 1 momentissa valituksen kohteeksi määriteltäisiin ensisijaisesti hankintayksikön lain 74 §:n mukaisesti tekemä päätös, mikä vastaa myös käytännössä hankintalain osalta kaikkein yleisintä oikeussuojakeinojen soveltamistilannetta markkinaoikeudessa. Koska on kuitenkin ajateltavissa, että hankintamenettelyssä voi ratkaisevaa merkitystä olla myös jollakulla muulla hankintayksikön tekemällä toimenpiteellä, jota ei ole kuitenkaan tehty nimenomaisesti päätöksenä, valituskelpoiseen päätökseen rinnastettaisiin myös muu hankintayksikön toimenpide, jolla on vaikutusta ehdokkaan tai tarjoajan asemaan.

Hallintolainkäyttölain 5 §:n 1 momentin mukaan päätöksellä, josta saa valittaa, tarkoitetaan toimenpidettä, jolla asia on ratkaistu tai jätetty tutkimatta. Hallintolainkäyttölain tulkinnassa valituskelpoisena ei siten ole pidetty sellaisia viranomaispäätöksiä, jotka tarkoittavat vasta asian valmistelua tai vastaavasti kohdistuvat valituskelpoisen päätöksen täytäntöönpanovaiheeseen ja merkitsevät siten täytäntöönpanotoimien tekemistä.

Unionin tuomioistuimen hankintadirektiivejä koskevassa oikeuskäytännössä oikeussuojakeinojen käytön on katsottu kohdistuvan laajasti hankintamenettelyn eri vaiheisiin. Yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisussa asiassa C-26/03 (Stadt Halle ym.) on todettu muun ohella, että hankintadirektiiveissä edellytetty oikeussuojakeinojen nopeus ja tehokkuus merkitsevät samalla, että jäsenvaltioille ei anneta oikeutta edellyttää, että muutosta voidaan hakea ainoastaan, jos kyseisessä hankintamenettelyssä on virallisesti päästy tiettyyn vaiheeseen (tuomion kohta 38). Tuomion kohdan 39 perusteella esimerkiksi konkreettisten sopimusneuvottelujen aloittaminen on tällainen hankintayksikön tahdonilmaisu, johon on voitava hakea muutosta. Saman tuomion kohdassa 35 korostetaan, että muutosta ei voida hakea sellaisiin toimiin, jotka ovat pelkkää hankinnan alustavaa tarkastelemista tai jotka ovat yksinomaan valmistelevia ja jotka liittyvät hankintaviranomaisen julkisen hankintasopimuksen tekemiseen nähden suorittamaan sisäiseen pohdintaan.

Edellä mainituista syistä pykälän 2 momentissa säädettäisiin unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä ja kansallista oikeuskäytäntöä vastaavasti siitä, että markkinaoikeuden käsiteltäväksi valituksella ei voida saattaa hankintayksikön sellaista päätöstä tai muuta toimenpidettä, joka koskee yksinomaan hankintamenettelyn valmistelua. Tulkintaa ohjaisi esimerkiksi Stadt Halle -tuomiosta ilmenevä oikeusohje siitä, milloin hankintayksikön menettely olisi yksinomaan valmistelua.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lisäksi, että sopimuspuoleksi valitun tarjoajan alihankintaa koskevaa päätöstä tai muuta toimenpidettä ei olisi mahdollista saattaa markkinaoikeuden käsiteltäväksi. Lain 87 §:n mukaan alihankkijalla ei ole muutoksenhakuun oikeutetun asianosaisen asemaa varsinaisen hankinnan osalta. Tätä täydentäisi kyseinen säännös, joka rajaisi myös sopimuspuoleksi valitun toimittajan alihankintaa koskevat päätökset tai muut toimenpiteet tässä laissa säädettyjen oikeussuojakeinojen ulkopuolelle. Täten sopimuspuoleksi valitun tarjoajan ja tämän käyttämän alihankkijan mahdolliset riidat olisi rajattu tämän lain oikeussuojakeinojen ulkopuolelle. Yhtä lailla oikeussuojakeinojen ulkopuolelle olisi rajattu hankintayksikön alihankintaa koskeva ratkaisu tai päätös, joka on tehty hankintasopimuksen täytäntöönpanon aikana. Käytännössä kyse

olisi sellaisesta 63 §:n mukaisesta tarjoajan ehdottaman alihankkijan hylkäämispäätöksestä, joka tapahtuu hankintasopimuksen täytäntöönpanon aikana. Vaikka hylkäämispäätöksen voidaan katsoa kohdistuvan myös alihankkijaan, on päätös kuitenkin osoitettu sopimuspuoleksi valitulle tarjoajalle, koska kyseessä on päätös nimenomaan tarjoajan ehdottaman alihankkijan hylkäämisestä. Säännöksen taustalla on lain 63—66 §, joissa säädetään alihankkijan hylkäämisestä sekä sopimuspuoleksi valitun tarjoajan alihankintojen toteuttamisesta silloin, kun hankintayksikkö on edellyttänyt hankintailmoituksessa ja täsmentänyt tarjouspyynnössä alihankintojen kilpailuttamista.

Pykälän 3 momentin mukaan tämän lain 27 §:ssä tarkoitettuun puitejärjestelyyn perustuvaan hankintaan ja 68 §:n 2 momentissa tarkoitettuun hankintaan ei saisi hakea valittamalla muutosta markkinaoikeudelta, jollei markkinaoikeus myönnä asiassa lupaa. Lupaa kutsuttaisiin käsittelyluvaksi. Markkinaoikeuden olisi myönnettävä käsittelylupa, jos asian käsittely on lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa asioissa tärkeää tai jos siihen on painava, hankintayksikön menettelyyn liittyvä syy.

Puitejärjestelyä koskevassa käsittelylupaharkinnassa on otettava huomioon, että puitejärjestelyn perustamista koskevasta hankintapäätöksestä on jo ollut erillinen muutoksenhakumahdollisuus. Oikeussuojatarpeiden kannalta tarkasteltuna kysymys voi olla jo kertaalleen päätetyn asian täytäntöönpanoon rinnastuvasta ja siten oikeussuojan kannalta ongelmattomasta vaiheesta.

Lain 68 §:n 2 momentissa mainitut hankinnat ovat niitä puolustushankintoja, joissa hankintayksikkö katsoo, että hankintaa ei ole mahdollista toteuttaa direktiivissä säädetyn mukaisesti, koska tämä vaarantaisi valtion keskeiset turvallisuusedut. Hankinta on tällöin toteutettava lain III osan mukaisin menettelyin. Näillä hankinnoilla on täten erityisluonne ja poikkeuksellisen suuri merkitys Suomen puolustuskyvylle ja kansalliselle turvallisuudelle, mikä on myös huomioitava oikeussuojakeinoista säädettäessä.

Käsittelylupajärjestelmän kautta tarjoajilla olisi käytössään nopeat ja tehokkaat oikeussuojakeinot. Samalla oikeussuojakeinot suhteutettaisiin näiden hankintojen luonteeseen ja erityispiirteisiin. Käsittelyluvan kautta voitaisiin myös varmistaa, että mahdolliset valitukset eivät vaaranna valtion keskeisiä turvallisuusetuja, sillä käsittelylupajärjestelmän avulla voitaisiin karsia selkeästi riittämättömin perustein sekä pelkästään haitantekomielessä tehdyt valitukset. Myös sellaiset valitukset, joissa motiivit ovat todellisuudessa muualla kuin hankintayksikön päätöksen tai ratkaisun moittimisessa, voitaisiin karsia pois käsittelyluvan avulla. Käsittelylupajärjestelmä kuitenkin samalla mahdollistaisi hankintaa koskevan päätöksen tai muun ratkaisun oikeellisuuden arvioinnin, kun arvioinnin tekemisen voitaisiin katsoa olevan perusteltua tarjoajan oikeussuojan kannalta.

Markkinaoikeuden tulisi myöntää käsittelylupa silloin, kun asialla olisi selkeä ennakkopäätösluonne. Päätöksellä voitaisiin arvioida olevan muita lainkäyttäjiä ohjaava vaikutus esimerkiksi uuden tai epäselvän oikeuskysymyksen kannalta. Markkinaoikeuden tulisi myöntää käsittelylupa 2 kohdan mukaisesti silloin, kun siihen on painava, hankintayksikön menettelyyn liittyvä syy. Puitejärjestelyä koskevassa hankinnassa edellytyksen voidaan katsoa täyttyvän perustuslakivaliokunnan tulkinnan mukaan silloin, kun asianosainen katsoo, ettei hankintaa ole toteutettu oikein puitejärjestelyyn perustuvana (PeVL 35/2009 vp).

Lain 68 §:n 2 momentin mukaisessa hankinnassa pelkkää asianosaisen arviota siitä, että hankintaa ei ole toteutettu oikein, ei kuitenkaan tulisi katsoa riittäväksi perusteeksi käsittelyluvan myöntämiselle. Hankintayksikön menettelyyn liittyväksi painavaksi syyksi voitaisiin katsoa esimerkiksi se, että hankintayksikkö ei ole perustellut hankintaa koskevaa päätöstään tai että perusteluista ei käy ilmi 74 §:ssä edellytetyllä tavalla hankintayksikön ratkaisuun vaikuttaneet seikat. Käsittelyluvan myöntämisen edellytykset täyttyisivät myös silloin, kun tuomioistuin saatujen selvitysten perusteella voisi arvioida, että tarjoajien tasapuolisen kohtelun periaatteetta on suurella todennäköisyydellä rikottu. Käsittelyluvan myöntämiseen liittyvässä harkinnassa markkinaoikeuden tulisi punnita hankintayksikön mahdollisen virheellisen menettelyn vakavuutta ja yleistä merkittä-

vyyttä ja toisaalta tarjoajan oikeussuojan tarvetta suhteessa valtion keskeisiin turvallisuusetuihin.

Muutoksenhakuoikeuden rajoittaminen lain 68 §:n 2 momentin mukaisissa hankinnoissa voidaan katsoa olevan perusteltua arvioitaessa asiaa Euroopan unionin oikeuden näkökulmasta. Kyseiset hankinnat on rajattu kokonaan puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin ulkopuolelle sen 2 artiklan nojalla. Perusteena tälle on niiden keskeinen merkitys valtion turvallisuudelle. Hankintojen toteuttamiseen liittyvät vaatimukset eivät ole yhteen sovitettavissa direktiivin säännösten ja keskeisten periaatteiden kanssa, jonka takia ne on jätetty sen soveltamisalan ulkopuolelle. Tämän johdosta mitkään direktiivin oikeussuojaa koskevat säännökset tai muut unionin oikeudesta peräisin olevat oikeussuojasäännökset eivät tule niiden kohdalla sovellettaviksi. Ehdotettu kansallinen oikeusturvajärjestelmä käsittelylupineen antaakin ehdokkaille ja tarjoajille paremman oikeusturvan kuin unionin oikeus edellyttää tai mitä nykytila on.

Käsittelylupaa tulisi arvioida myös oikeudenkäytön sujuvuuden ja käsittelyn viipymättömyyden näkökulmasta. Lausunnossaan PeVL 35/2009 vp hallituksen esityksestä (HE 190/2009 vp) laiksi julkisista hankinnoista annetun lain, vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista annetun lain ja markkinaoikeuslain muuttamisesta perustuslakivaliokunta on todennut ehdotetusta käsittelylupajärjestelmästä, että se oletettavasti vähentäisi markkinaoikeuteen käsiteltäväksi tulevien asioiden määrää ja lyhentäisi osaltaan käsiteltävänä olevien hankinta-asioiden käsittelyaikaa. Valiokunta on todennut hankinta-asioiden käsittelyn ruuhkautuneen markkinaoikeudessa, joka saattaa aiheuttaa oikeudenkäynnin viivästymistä (PeVL 2/2009 vp, s. 3/II). Käsittelyn joutuisuuden edistämisen taustalla on perustuslain 21 §:n 1 momentin mukainen jokaisen oikeus saada asiansa käsitellyksi ilman aiheetonta viivytystä (PeVL 33/2008 vp, s. 2/II). Edellä mainitun käsittelyn viipymättömyyden vaatimuksen voidaan katsoa soveltuvan erityisen hyvin lain 68 §:n 2 momentin mukaisiin hankintoihin, koska niitä koskevan markkinaoikeuden ratkaisun viivästymisellä saattaisi olla haitallinen vaikutus Suomen puolustuskykyyn ja kansalliseen turvallisuuteen. Välillisesti asialla olisi vaikutus myös muihin markkinaoikeuden toimivaltaan kuuluvien asioiden käsittelyyn, koska käsittelylupa vaikuttaisi tuomioistuimessa käsiteltävien asioiden kokonaismäärään, keskimääräiseen käsittelyaikaan ja tarvittaviin resursseihin.

Käsittelylupajärjestelmä parantaisi edellä mainittujen hankintojen oikeussuojaa nykytilaan verrattuna. Puolustus- ja turvallisuushankintoja koskevista päätöksistä ei voimassa olevan hankintalain mukaan voida valittaa markkinaoikeuteen. Tarjoaja voi pyytää markkinaoikeutta tutkimaan, onko tietyn hankinnan osalta tehty ratkaisu olla soveltamatta hankintalakia oikea. Varsinaisen hankintamenettelyn lainmukaisuuden arvioimiseen ei markkinaoikeudella kuitenkaan ole toimivaltaa. Hankintalain soveltamisalan ulkopuolisiin puolustus- ja tuvallisuushankintoihin on tähän asti voinut soveltaa yleishallinto-oikeudellisia oikeussuojakeinoja, jotka nyt suljettaisiin pois lain 104 §:n nojalla. Tarjoajat ja ehdokkaat eivät kuitenkaan ole käyttäneet yleishallinto-oikeudellisia oikeussuojakeinoja, mikä todennäköisesti johtuu tiedonpuutteesta. Kun oikeussuojakeinoista ei ole selkeästi säädetty lailla, eivät tarjoajat ja ehdokkaat ole välttämättä tienneet mahdollisuudesta valittaa puolustus- ja turvallisuushankinnoista yleiseen hallinto-oikeuteen. Käsittelylupajärjestelmä täten selkeyttäisi SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaisten hankintojen osalta tilannetta.

Markkinaoikeuskäsittelyn säätäminen käsittelyluvanvaraiseksi mahdollistaisi markkinaoikeudessa menettelyn, jossa tällaisen valituksen vireille tullessa ei olisi tarpeen ryhtyä kirjallisella menettelyllä selvittämään asiaa enempää, jos hankintapäätöksen tai muun hankintaa koskevan päätöksen oikeellisuutta suhteessa puolustus- ja turvallisuushankintalaissa säädettyyn ei ole perusteltua epäillä käsittelylupahakemuksessa ja siihen liitetyssä valituksessa esitettyjen seikkojen perusteella. Käsittelylupaa harkittaessa asian arviointi perustuisi myös hankintayksiköltä saatuihin asiakirjoihin. Markkinaoikeus voisi tuolloin hylätä käsittelypyynnön nopeassa menettelyssä. Jotta menettely olisi nopeaa myös jat-

komuutoksenhaussa, esitetään lisäksi, että käsittely olisi valitusluvanvaraista korkeimmassa hallinto-oikeudessa, jos markkinaoikeus ei ole myöntänyt käsittelylupaa. Jatkovalituksen valitusluvanvaraisuudesta ehdotetaan säädettäväksi lakiehdotuksen 105 §:n 3 momentissa.

Käsittelylupahakemus tehtäisiin osana valitusta ja sitä tulisi hakea valitusajan puitteissa. Valituksessa tulisi ilmoittaa perusteet käsittelyluvan myöntämiselle. Yleisten prosessuaalisten tulkintaperiaatteiden mukaan tuomioistuimilla ei ole velvoitetta perustella valituslupatyyppisiä ratkaisujaan.

Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin sekä Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella varsinaisen valituskiellon säätäminen puitejärjestelyyn perustuvissa hankinnoissa olisi ongelmallista. Tällaisen valituskiellon säätäminen niin puitejärjestelyjä kuin lain 68 §:n 2 momentin mukaisia hankintoja koskien saattaisi olla ongelmallista myös suhteessa perustuslain 21 §:ään. Jos asia jätettäisiin säätämättä, yhtenä tulkintamahdollisuutena olisi katsoa, että esimerkiksi asianmukaisesti hoidetussa minikilpailutuksessa valittajalla ei olisi oikeussuojan tarvetta ja että tällainen valitus voitaisiin jättää tutkimatta valittajan oikeussuojan puuttumisen vuoksi. Tutkimatta jättäminen edellyttäisi kuitenkin useimmiten täysimittaisten lausuntokierrosten käymistä asian selvittämiseksi. Jotta asiassa voitaisiin edetä prosessuaalisesti sujuvammalla tavalla, selkeämpi vaihtoehto on säätää tällaisen asian käsittely jo ensimmäisessä tuomioistuinasteessa luvanvaraiseksi.

Pykälä vastaa muilta osin hankintalain 86 §:ää, mutta puolustus- ja turvallisuushankintalaissa markkinaoikeuden käsittelylupa tulee hakea myös lain 68 §:n 2 momentin tarkoittamissa hankinnoissa.

89 §. *Muutoksenhakuaika.* Pykälässä säädettäisiin markkinaoikeudelle tehtävän valituksen määräajasta. Määräajan laskeminen perustuisi osittain puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 62 artiklaan, jossa säädetään muutoksenhaun määräajoista hankintasopimuksen tehottomuutta koskevien vaatimusten osalta. Valitusaikaa rajoitettaisiin myös tilanteessa, jossa hankintayksikkö on antanut hankintapäätöksen tiedoksi, mutta tiedoksiantoa rasittaa virhe siten, että valitusaika ei ole alkanut kulua. Suorahankintaa koskeva muutoksenhakuaika säänneltäisiin erikseen ottaen huomioon puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin määräaikoja koskeva sääntely.

Pykälän 1 momentissa ilmaistaisiin valitusajan pääsääntö. Valitus tulisi tehdä kirjallisesti 14 päivän kuluessa siitä, kun ehdokas tai tarjoaja on saanut tiedon hankintaa koskevasta päätöksestä valitusosoituksineen. Säännöstä sovellettaisiin muissa kuin suorahankintatilanteissa, joista säädettäisiin erikseen 4 ja 5 momentissa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin valitusajasta puitejärjestelyyn perustuvassa kilpailuttamisessa. Säännös perustuu pääosin puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 62 artiklan a kohdan toiseen luetelmakohtaan. Hankintayksikkö voisi puitejärjestelyyn perustuvassa kilpailuttamisessa valita, noudatetaanko hankinnassa ennen hankintasopimuksen tekemistä 79 §:n mukaista odotusaikaa vai tehdäänkö hankintasopimus 80 §:n nojalla nopeammin hankintapäätöksen jälkeen. Jos hankintayksikkö ei ole noudattanut odotusaikaa, valitus tulisi 1 momentissa säädetyn 14 päivän valitusajan sijaan tehdä 30 päivässä siitä, kun tarjoaja on saanut tiedon hankintapäätöksestä valitusosoituksineen.

Koska 2 momentin valitusaikaa sovellettaisiin odotusaikasääntelyn piiriin kuuluviin hankintoihin, se käytännössä koskisi puitejärjestelyyn perustuvaa kilpailuttamista, kun hankinnan arvo ylittää EU-kynnysarvon.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin muutoksenhaun enimmäismääräajasta. Se koskisi tilannetta, jossa 1 tai 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa hankintapäätöksen tiedoksiantoa rasittaa virhe siten, että muutoksenhakuaika ei ole alkanut kulua. Valitus markkinaoikeudelle tulisi tehdä viimeistään kuuden kuukauden kuluessa hankintapäätöksen tekemisestä.

Ehdotettu säännös merkitsisi poikkeusta hallintolainkäyttölain sääntelystä. Hallintolainkäyttölain lähtökohtana on, että valitusta ei jätetä tutkimatta, jos valitusosoitukseen sisältyy virheellisyys, joka on voinut vaikuttaa valituksen saapumiseen myöhässä (näin oikeuskäytännössä esimerkiksi KHO 22.9.2006 taltio 2453). Hankintapäätöksen osalta on oi-

keuskäytännössä katsottu, että asianosaisen tulee saada riittävät tiedot hankintayksikön ratkaisusta ja sen perusteista oikeussuojakeinojen käyttämisen arviointia varten ennen kuin muutoksenhakuaika alkaa kulua (esimerkiksi MAO 128/08, MAO 192/08 ja MAO 150/09). Toisaalta hankintapäätöksen tiedoksi saanut asianosainen on puutteellisesti perustellusta päätöksestä tai puutteellisesta tai kokonaan puuttuvasta valitusosoituksesta huolimatta tullut tietoiseksi hankintayksikön ratkaisusta ja ainakin osittain myös oikeussuojan tarpeestaan. Hankinta-asioiden luonteen ja oikeussuojakeinojen tehokkaan käytön näkökulmasta tällaisissa tilanteissa voitaisiin kilpailun hävinneeltä tarjoajalta edellyttää, että tarjoaja ottaa ratkaisun tarkemmasta sisällöstä ja valitusosoituksesta selkoa kohtuullisessa ajassa. Kohtuulliseksi ajaksi ehdotetaan kuutta kuukautta hankintapäätöksen tekemisestä. Määräajalla suojattaisiin syntynyttä oikeustilaa.

Muutoksenhakua koskeva enimmäismääräaika ei tulisi kuitenkaan sovellettavaksi tilanteessa, jossa hankintapäätöstä ei olisi lainkaan annettu tiedoksi tarjouskilpailuun osallistuneelle. Tällaisessa tilanteessa asianosaisen valitusaika ei alkaisi kulua.

Pykälän 4 ja 5 momentissa säädettäisiin erityisestä suorahankintoja koskevasta valitusajasta. Pykälän 5 momentti perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 62 artiklan a ja b kohtaan.

Pykälän 4 momentti koskisi tilannetta, jossa hankintayksikkö on toimittanut EU-kynnysarvon ylittävästä suorahankinnasta ilmoituksen julkaistavaksi Euroopan unionin viralliseen lehteen 81 §:ssä ehdotetulla tavalla. Valitusaika laskettaisiin ilmoituksen julkaisemisesta ja olisi 14 päivää. Pituudeltaan valitusaika vastaisi muissa hankintamenettelyissä sovellettavaa valitusaikaa.

Jos suorahankinnasta ei ole julkaistu vapaaehtoista ilmoitusta Euroopan unionin virallisessa lehdessä ennen hankintasopimuksen tekemistä, suorahankintaa koskeva valitus tulisi 5 momentin 1 kohdan mukaan tehdä 30 päivän kuluessa hankintaa koskevan jälkiilmoituksen tekemisestä. Suorahankintojen jälki-ilmoitusvelvollisuus koskee EU-kynnysarvon ylittäviä hankintoja, lukuun ottamatta palveluiden käyttöoikeussopimuksia. Jälki-ilmoituksen merkitys korostuu, koska sen julkaiseminen rajoittaisi muutoksenhakuaikaa hankintasopimuksen tekemisen jälkeen.

Jos suorahankinnasta ei ole ilmoitusvelvollisuudesta huolimatta julkaistu jälkiilmoitusta tai kysymys on hankinnasta, jossa tätä ilmoittamisvelvollisuutta ei ole, valitus tulisi 5 momentin 2 kohdan mukaan joka tapauksessa tehdä viimeistään kuuden kuukauden kuluessa hankintasopimuksen tekemisestä. Jälki-ilmoitusvelvollisuutta ei ole EU-kynnysarvon alittavissa mutta kansallisen kynnysarvon ylittävissä hankinnoissa. Ilmoitusvelvollisuutta ei ole myöskään niissä puolustushankinnoissa, joissa hankintayksikkö on vedonnut SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohtaan eli kyseessä on lain 68 §:n 2 momentissa mainittu hankinta.

EU-kynnysarvon ylittäviin suorahankintoihin sovellettava hankintasopimuksen tehottomuussääntely parantaa potentiaalisten tarjoajien oikeussuojaa ja avaa hankinnan kilpailulle. Toisaalta hankintasopimuksella aikaan saadun oikeustilan suojaaminen korostuu ajan kulumisen myötä. Ajan kulumisen myötä on myös todennäköistä, että markkinaoikeuden hankintasopimuksen tehottomuuden sisällön määrittäminen jäljempänä 98 §:ssä ehdotetulla tavalla vaikeutuu.

Säännöksen tarkoituksena olisi, että suorahankinnoissa vaatimusten esittäminen rajoitettaisiin enimmillään kuuteen kuukauteen hankintasopimuksen tekemisestä.

Pykälä on muuten samansisältöinen kuin hankintalain 87 §, mutta puolustus- ja turvallisuushankinnoissa muutoksenhakua koskeva enimmäismääräaika ei tulisi sovellettavaksi ainoastaan sellaisessa tilanteessa, jossa hankintapäätöstä ei olisi lainkaan annettu tiedoksi tarjouskilpailuun osallistuneelle.

90 §. *Muutoksenhausta ilmoittaminen hankintayksikölle sekä hankinta-asioiden luettelo.* Pykälässä säädettäisiin muutoksenhakijan velvollisuudesta ilmoittaa kirjallisesti hankintayksikölle asian saattamisesta markkinaoikeuden käsiteltäväksi sekä markkinaoikeuden velvollisuudesta ylläpitää puolustus- ja turvallisuushankinta-asioiden luetteloa. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 55 artiklan 5 kohtaan.

Pykälä liittyisi etenkin 92 §:ssä ehdotettuun sääntelyyn muutoksenhaun lykkäävästä vai-

kutuksesta hankintasopimuksen tekemiseen. Mainittu 92 §:n sääntely edellyttäisi, että hankintayksikkö saisi tiedon asian saattamisesta markkinaoikeuden käsiteltäväksi. Hankintayksiköiden tiedonsaanti toteutettaisiin pykälässä esitetyin tavoin sekä muutoksenhakijoiden ilmoitusvelvoitteen että markkinaoikeuden ylläpitämän luettelon avulla. Vaikka ehdotettu säännös liittyisi erityisesti 92 §:ssä säädettyihin tilanteisiin, säännöstä ei ehdoteta rajattavaksi vain 92 §:n soveltamisalaan kuuluviin tapauksiin, vaan se koskisi johdonmukaisuussyistä kaikkia lain soveltamisalaan kuuluvia tilanteita.

Pykälän 1 momentin mukaan hankinta-asiaan muutosta hakevan olisi kirjallisesti ilmoitettava hankintayksikölle asian saattamisesta markkinaoikeuden käsiteltäväksi. Ilmaisu kirjallisesti kattaisi myös sähköisesti toimitetun ilmoituksen. Koska hankintasopimuksen tekemisen lykkääminen olisi muutoksenhakijan intressissä, olisi velvoite tiedoksiannosta perusteltua asettaa muutoksenhakijalle. Ilmoittamalla valituksesta hankintayksikölle muutoksenhakija pyrkisi säilyttämään markkinaoikeudella mahdollisuuden määrätä asiassa ensisijaisia oikeussuojakeinoja eli reaalikeinoja.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin ilmoituksen tekoajankohdasta ja toimitusosoitteesta. Säännöksen mukaan ilmoitus olisi toimitettava hankintayksikölle viimeistään silloin, kun hankintaa koskeva valitus toimitetaan markkina-oikeuteen. Pykälässä säädettäisiin vain ilmoituksen tekemisen takarajasta. Ilmoitus voitaisiin tehdä hankintayksikölle jo aikaisemminkin, jos asian vireille saattaminen markkinaoikeudessa kävisi ilmeiseksi. Lain 92 §:n kannalta olennaista olisi kuitenkin se, että hankintayksikkö saisi tiedon asian saattamisesta markkinaoikeuden käsiteltäväksi viimeistään samanaikaisesti, kun asia tulisi markkinaoikeudessa vireille. Lain 92 §:ssä ehdotettu kielto tehdä hankintasopimus alkaisi asian vireille tulosta markkinaoikeudessa. Näin ollen käsillä olevan ilmoitusvelvoitteen kannalta olennaista olisi turvata hankintayksiköiden tiedonsaanti tähän ajankohtaan mennessä.

Säännöksen mukaan ilmoitus olisi toimitettava hankintayksikön osoitteeseen, jonka hankintayksikkö on ilmoittanut hankintapäätöksessä tai päätöksen liiteasiakirjassa yhteystiedoksi 76 §:n 1 momentissa ehdotetulla tavalla. Tarkoitus on turvata hankintayksiköiden tiedonsaanti muutoksenhausta takaamalla, että muutoksenhakua koskeva ilmoitus toimitettaisiin hankintayksikön sellaiseen osoitteeseen, josta ilmoitus tavoittaisi hankintaa hoitavan henkilön. Koska ilmoitus voitaisiin toimittaa perinteisen kirjallisen muodon lisäksi hankintayksikölle myös sähköisesti, voisi momentissa mainittu osoite olla joko posti-, telekopio- tai sähköpostiosoite taikka useampi näistä. Hankintayksikkö voisi itse harkita oman toimintansa kannalta tarkoituksenmukaisimman osoitteen.

Hankintalakia koskevan oikeuskäytännön mukaan mainitun velvoitteen laiminlyönti ei kuitenkaan estä hakemuksen tutkimista markkinaoikeudessa (esimerkiksi KHO 1999:45, MAO 70/2009, MAO 531/2008 ja MAO 160/2007). Tältä osin puolustus- ja turvallisuushankintojen osalta ehdotetaan noudatettavan vastaavaa tulkintaa. Ilmoitusvelvoitteen noudattaminen ei siten olisi jatkossakaan hankintaa koskevan valituksen tutkimisen edellytys. Ilmoitusvelvoitteen laiminlyöntiä ei olisi muutoinkaan erikseen sanktioitu.

Pykälän 3 momentin mukaan markkinaoikeuden olisi ylläpidettävä ja julkaistava mahdollisimman kattavaa ja ajantasaista luetteloa markkinaoikeudessa vireille tulleista puolustus- ja turvallisuushankinta-asioista. Mainitun luettelon avulla täydennettäisiin hankintayksiköiden tiedonsaantia markkinaoikeudessa vireille tulleista hankinta-asioista.

Luettelon julkaisutapaa ei olisi säännöksessä täsmennetty, mutta käytännössä markkinaoikeuden internetsivuja olisi pidettävä hankintayksiköiden tiedonsaannin kannalta tarkoituksenmukaisimpana julkaisutapana. Luettelon tulisi sisältää hankintayksiköiden tiedonsaannin kannalta tarpeelliset tiedot. Tämä tarkoittaisi käytännössä tietoa hankintayksiköstä, tietoa muutoksenhaun kohteena olevasta hankintapäätöksestä sekä tietoa muutoksenhakua koskevan valituksen saapumispäivästä. Sen sijaan muita kuin hankintayksiköiden tiedonsaannin kannalta tarpeellisia tietoja luettelossa ei olisi syytä julkaista.

Kuten säännöksen sanamuodosta ilmenee, luettelon tulisi olla mahdollisimman kattava

ja ajantasainen. Luetteloa tulisi päivittää jatkuvasti sitä mukaa kuin asioita kirjataan markkinaoikeuden diaarissa vireille tulleiksi. Luettelolla ei kuitenkaan olisi itsenäisiä oikeusvaikutuksia. Näin ollen luettelo ei nauttisi niin sanottua julkista luotettavuutta eikä se saisi aikaan muitakaan oikeusvaikutuksia. Epävarmassa tilanteessa hankintayksikön tulisi olla yhteydessä markkinaoikeuteen ja varmistaa vielä tätä kautta, ettei hankintaa ole saatettu markkinaoikeuden käsiteltäväksi. Tämä olisi kuitenkin tarpeen vain niissä tilanteissa, joissa hankintaa koskeva asia ei sisältyisi internetissä olevaan listaan, mutta hankintayksikkö haluaisi vielä varmistua mahdollisuudestaan tehdä hankintasopimus.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 88 §.

91 §. *Hankintayksikkö vastapuolena ja oikeudenkäyntikulujen korvaaminen.* Hankintalain soveltamisalaan kuuluvissa hankinnoissa markkinaoikeuden soveltamiskäytännössä hankintayksikköä pidetään yksityisen osapuolen vastapuolena tai vastapuolina. Käytännössä vastapuoliasetelma on ollut hakemukseen perustuvassa oikeussuojamenettelyssä merkityksellinen erityisesti erilaisia velvoitteita kohdennettaessa. Tämä lähtökohta todettaisiin myös puolustus- ja turvallisuushankintojen osalta pykälän 1 momentissa. Koska tuomioistuinvaiheessa muutoksenhakuun oikeutettu voi olla myös viranomainen, hankintayksikkö tai hankintayksiköt olisivat myös vastaavalla tavalla muutoksenhakuun oikeutetun viranomaisen vastapuolia.

Hankintamenettelyn erityispiirteet huomioon ottaen vastapuolilähtökohdalla on myös merkitystä asian selvittämisessä, koska hankintamenettelyn lopputuloksena ei ole ainoastaan viranomaispäätös, vaan molempia osapuolia velvoittava yksityisoikeudellinen sopimussuhde. Vastapuoliasetelma ei kuitenkaan poista markkinaoikeudelle hallintolainkäyttölain nojalla kuuluvaa selvitysvelvollisuutta. Vastapuoliasetelma ei vaikuta myöskään sillä tavoin, että markkinaoikeus olisi oikeudellisessa harkinnassaan sidottu osapuolten esittämiin näkemyksiin hankintamenettelyn virheiden oikeudellisesta laadusta. Vastapuoliasetelma korostaa lähinnä osapuolten aktiivista selvittämisvelvollisuutta.

Pykälän 2 momentin mukaan oikeudenkäyntikulujen korvaamiseen sovellettaisiin hallintolainkäyttölain 74 §:n 1 ja 2 momenttia.

Pykälän 3 momentissa täsmennettäisiin, että kaikkiin hankintayksiköihin sovelletaan molempia edellä mainittuja oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevia säännöksiä riippumatta siitä, onko hankintayksikkö viranomainen tai tehtäviensä puolesta muutoin viranomaiseen rinnastettavissa oleva.

Momentissa säädettäisiin lisäksi siitä, että kun jokin hankintayksikkö muutoin toimii muiden hankintayksiköiden puolesta, oikeudenkäyntikulujen korvausvelvoite voitaisiin kohdistaa tällaiseen muiden hankintayksiköiden puolesta toimivaan hankintayksikköön. Käytännössä näissä tilanteissa mukana olevat julkisyhteisöt ja muut yhteisöt eivät voi juurikaan vaikuttaa siihen, millaisessa menettelyssä hankinnasta vastuussa oleva hankintayksikkö hankinnat kilpailuttaa. Hallintolainkäyttölain 74 §:n 2 momentin lähtökohtana oleva julkisen osapuolen virheellinen menettely soveltuu siten lähinnä vain hankintamenettelystä käytännössä vastaavan hankintayksikön toiminnan arviointiin. Säännös helpottaisi myös markkinaoikeuden työtä, kun erilaisiin toimeksiantoihin perustuvissa hankinnoissa ei tarvitsisi erikseen selvittää, mitkä kaikki hankintayksiköt ovat tosiasiassa osallistuneet kysymyksessä olevaan hankintaan.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 89 § muilta osin, mutta 3 momentista on poistettu viittaus sellaiseen hankintayksikköön, joka ei ole viranomainen tai oikeushenkilö. Puolustus- ja turvallisuushankintalain 4 §:n mukaan hankintayksikön tulee aina olla viranomainen tai oikeushenkilö.

92 §. *Muutoksenhaun vaikutus hankintasopimuksen tekemiseen.* Pykälässä säädettäisiin muutoksenhaun vaikutuksesta hankintasopimuksen tekemiseen. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 56 artiklan 3 kohtaan. Direktiivi edellyttää, että muutoksenhaku lykkää hankintasopimuksen tekemistä, jos hankintapäätökseen haetaan muutosta itsenäiseltä muutoksenhakuelimeltä. Jäsenvaltioiden on direktiivin mukaan varmistettava, että hankintayksikkö ei voi muutoksenhakutilanteessa tehdä han-

kintasopimusta ennen kuin muutoksenhakuviranomainen on tehnyt asiassa päätöksen joko väliaikaistoimenpiteistä tai itse pääasiasta. Muutoksenhaun lykkäävä vaikutus ei saa direktiivin mukaan päättyä ennen direktiivissä säädetyn odotusajan päättymistä. Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivissä ei säännellä muutoksenhaun lykkäävän vaikutuksen pituutta.

Pykälän 1 momentin mukaan hankinnoissa, joissa on noudatettava 79 §:ssä tarkoitettua odotusaikaa tai 81 §:ssä tarkoitettua määräaikaa, hankintayksikkö ei saa tehdä hankintasopimusta, jos asia on saatettu markkinaoikeuden käsiteltäväksi. Säännöksellä säädettäisiin hankintayksiköille kielto tehdä hankintasopimus säännöksen tarkoittamissa tilanteissa. Kielto hankintasopimuksen tekemiseen seuraisi suoraan laista. Säännöksen tarkoituksena olisi turvata markkinaoikeudelle mahdollisuus reaalikeinojen käyttämiseen niissä tilanteissa, joissa hankintaan haettaisiin muutosta markkinaoikeudelta.

Kielto tehdä hankintasopimus alkaisi heti muutoksenhakua koskevan valituksen saapumisesta markkinaoikeuteen. Tästä hetkestä eteenpäin hankintayksikkö ei saisi säännöksen kattamissa tilanteissa tehdä hankintasopimusta ennen kuin markkinaoikeus on antanut asiassa pääasiaratkaisun tai antanut lain 93 §:ssä tarkoitetun väliaikaisen päätöksen, jolla se on sallinut hankintasopimuksen tekemisen. Pykälän 2 momentin mukaan hankintayksikön olisi kuitenkin aina noudatettava odotusaikaa sen loppuun saakka.

Säännös vastaisi soveltamisalaltaan odotusaikaa koskevaa sääntelyä. Näin ollen kielto tehdä hankintasopimus säännöksen tarkoittamissa tilanteissa koskisi vain niitä tilanteita, joissa olisi 79 §:n mukaan noudatettava odotusaikaa. Jos hankintaan soveltuisi 80 §:n mukainen poikkeus odotusajan noudattamisesta, ei hankintaa koskisi myöskään nyt käsiteltävänä olevan säännöksen tarkoittama kielto hankintasopimuksen tekemiseen. Lisäksi säännöksen nojalla hankintasopimuksen tekeminen lykkääntyisi tilanteessa, jossa hankintayksikkö on vapaaehtoisesti toimittanut julkaistavaksi ilmoituksen Euroopan unionin virallisessa lehdessä ja hankintasopimus voidaan tehdä vasta 81 §:ssä tarkoitetun määräajan jälkeen.

Hankintasopimuksen tekeminen vastoin säännöksessä tarkoitettua kieltoa merkitsisi odotusaikarikkomukseen rinnastettavaa tilannetta, jolloin markkinaoikeus voisi määrätä hankintayksikölle 98 §:ssä ehdotetun tehottomuusseuraamuksen tai 100 §:ssä ehdotetun seuraamusmaksun tai sopimuskauden lyhentämisen.

Hankintayksiköiden tiedonsaanti markkinaoikeudessa vireille tulleista hankintaasioista toteutettaisiin edellä 90 §:n yhteydessä todetuin tavoin kahdella tavalla.

Pykälän 2 momentin mukaan hankintayksikön olisi noudatettava odotusaikaa tai 81 §:ssä säädettyä määräaikaa markkinaoikeuden päätöksen estämättä odotusajan tai määräajan loppuun saakka, vaikka markkinaoikeus ratkaisisi täytäntöönpanoa koskevan asian tai antaisi pääasiaratkaisun ennen kuin odotusaika tai määräaika on kulunut umpeen. Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi edellyttää, että mainittuja määräaikoja on kaikissa tilanteissa noudatettava loppuun saakka.

Koska markkinaoikeudella olisi mahdollisuus lausua hankintasopimuksen tekemisen sallimisesta väliaikaisessa päätöksessään ennen pääasiaratkaisun antamista, nyt ehdotettu pykälä liittyisi kiinteästi ehdotettuun markkinaoikeuden väliaikaisia päätöksiä koskevaan 93 §:ään. Niissä tilanteissa, joissa hankintayksikkö, tarjouskilpailun voittanut tarjoaja tai muu mahdollinen asianosainen katsoisivat, että hankintasopimuksen teon estymisestä aiheutuisi vastapuolelle tai muiden oikeuksille, valtion turvallisuuseduille tai yleisen edun kannalta suurempaa haittaa kuin toimenpiteen edut olisivat, mainitut tahot voisivat vaatia markkinaoikeutta sallimaan hankintapäätöksen täytäntöönpanon jo ennen pääasiaratkaisun antamista. Markkinaoikeuden tulisi, harkitessaan hankintapäätöksen täytäntöönpanon sallimista, ottaa huomioon ehdotetussa 93 §.n 2 momentissa mainitut seikat. Jos markkinaoikeus päätyisi sallimaan hankintapäätöksen täytäntöönpanon, ei hankintayksikkö kuitenkaan voisi tehdä hankintasopimusta ennen kuin odotusaika tai 81 §.ssä tarkoitettu määräaika on kulunut umpeen.

Jos kukaan asianosaisista ei vaatisi markkinaoikeudelta hankintapäätöksen täytän-

töönpanon sallimista, markkinaoikeus ei pääsääntöisesti lausuisi asiasta viran puolesta. Kielto tehdä hankintasopimus jatkuisi näissä tilanteissa siihen saakka, kunnes markkinaoikeus asiassa muuta määräisi. Ehdotettu 93 § ei sanamuotonsa mukaan kuitenkaan estäisi markkinaoikeutta lausumasta asiasta myös viran puolesta. Käytännössä asiaa koskeva päätös annettaisiin pääsääntöisesti vain sitä koskevasta vaatimuksesta. Koska markkinaoikeuden harkinta olisi sidottu ehdotetun 93 §:n 2 momentissa mainittuihin seikkoihin, tulisi markkinaoikeuden joka tapauksessa saada selvitys lain 93 §:n 2 momentin kannalta merkityksellisistä seikoista, jotta se voisi ratkaista täytäntöönpanoa koskevan asian.

Niissä tilanteissa, joissa muutoksenhaku ei ehdotetun lain nojalla lykkäisi hankintasopimuksen tekemistä, muutoksenhakijan olisi vaadittava markkinaoikeudelta hankintapäätöksen täytäntöönpanon väliaikaista kieltämistä, jotta hankintapäätöksen täytäntöönpano voitaisiin saada keskeytetyksi. Menettelyä tältä osin selvitetään tarkemmin 93 §:n perustelujen yhteydessä.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 90 §.

93 §. *Markkinaoikeuden väliaikaiset päätökset.* Pykälässä säädettäisiin markkinaoikeuden väliaikaisista päätöksistä. Säännös liittyisi kiinteästi ehdotettuun 94 §:n säännökseen hankintayksikön väliaikaisesta sitoumuksesta. Säännös perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 56 artiklaan.

Pykälän 1 momentin mukaan valituksen tultua vireille markkinaoikeus voisi kieltää, keskeyttää tai sallia hankintaa koskevan päätöksen täytäntöönpanon taikka määrätä hankintamenettelyn muutoin keskeytettäväksi väliaikaisesti markkinaoikeuden käsittelyn ajaksi. Hankintalain mukaisesti määrättävien väliaikaisten päätösten joukkoon sisällytettäisiin myös hankintaa koskevan päätöksen täytäntöönpanon salliminen. Tämä olisi tarpeen niissä tilanteissa, joissa lain 92 §:stä johtuvasta hankintaa koskevan päätöksen täytäntöönpanon estymisestä aiheutuisi vastapuolelle tai muiden oikeuksille, valtion turvallisuuseduille tai yleisen edun kannalta suurempaa haittaa kuin toimenpiteen edut olisivat. Näissä tilanteissa markkinaoikeus voisi sallia hankintaa koskevan päätöksen täytäntöönpanon lain 92 §:n mukaisesti alkaneesta lykkäävästä vaikutuksesta huolimatta. Niissä hankinnoissa, joissa odotusaikaa ei olisi noudatettava ja joissa ei siten myöskään tulisi sovellettavaksi muutoksenhaun lykkäävä vaikutus hankintasopimuksen tekemiselle, asianosaisen tulisi vaatia markkinaoikeutta kieltämään hankintaa koskevan päätöksen täytäntöönpano väliaikaisesti markkinaoikeuden käsittelyn ajaksi, jotta hankintaa koskevan päätöksen täytäntöönpano voitaisiin saada keskeytetyksi. Jos hankintayksikkö ei näissä tapauksissa antaisi ehdotetussa 94 §:ssä tarkoitettua vapaaehtoista sitoumusta olla panematta hankintaa koskevaa päätöstä täytäntöön markkinaoikeuden käsittelyn aikana, markkinaoikeuden tulisi antaa asiaa koskeva väliaikainen päätös.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin markkinaoikeuden väliaikaisia päätöksiä koskevassa harkinnassa huomioon otettavista seikoista. Momentti soveltuisi kaikkiin 1 momentissa tarkoitettuihin tilanteisiin. Näin ollen harkinta perustuisi samoihin tekijöihin riippumatta siitä, olisiko asiassa kysymys hankintaa koskevan päätöksen täytäntöönpanon kieltämisestä tai keskeyttämisestä tai täytäntöönpanon sallimisesta.

Markkinaoikeuden tulisi harkinnassaan punnita 1 momentissa tarkoitetun toimenpiteen suhdetta vastapuolen tai muiden oikeuksiin, valtion turvallisuusetuihin tai yleiseen etuun. Esimerkiksi hankintayksikön velvollisuutta hoitaa lakiin perustuvia velvoitteitaan ei tulisi markkinaoikeuden väliaikaisella kieltopäätöksellä lähtökohtaisesti vaarantaa. Hankinnan toteuttamista koskevan kielteisen päätöksen mahdolliset haitat saattaisivat kohdistua kansalaisiin ja heidän oikeuteen saada tiettyjä laissa taattuja palveluja.

Pykälän 2 momentissa mainittaisiin myös valtion turvallisuusedut. Markkinaoikeuden väliaikaisten päätösten ei tulisi vaarantaa tai heikentää viranomaisen mahdollisuutta huolehtia asianmukaisella tavalla valtion turvallisuudesta ja puolustuksesta. Valtion turvallisuusedut ovat laaja käsite ja ne kattaisivat myös esimerkiksi Euroopan unionin tai muun kansainvälisen organisaation johdolla toteutettaviin kriisinhallintaoperaatioihin liittyvät toimet. Käytännössä esimerkiksi markkinaoikeuden väliaikainen päätös ei saisi vaaran-

taa Suomen kykyä toteuttaa osana kriisinhallintaoperaatiota antamaansa kansainvälisiä sitoumuksia. Esimerkiksi operaatiossa tarvittavan puolustusmateriaalin hankintaa koskevan päätöksen väliaikainen kieltäminen saattaisi johtaa tilanteeseen, jossa operaatioon lähetettävien joukkojen varustus olisi joltain osin puutteellinen ja aiheuttaisi näin turvallisuusriskin.

Hankintaa koskevan päätöksen täytäntöönpanon kieltäminen tai keskeyttäminen ei saisi myöskään johtaa sellaiseen puolustusvoimien suorituskyky-puutteeseen, joka vaarantaisi kansallisen puolustuksen tehtävien täysimääräistä hoitamista. Esimerkiksi ase-, tiedustelu- tai valvontajärjestelmän luotettavan toiminnan edellyttämien huolto-, kunnossapito- ja varaosahankintojen kieltäminen tai keskeyttäminen markkinaoikeuden käsittelyn ajaksi saattaisi vaikeuttaa ja jopa vaarantaa kansallisen puolustuksen ja turvallisuuden kannalta kriittisten järjestelmien toimintaa. Samoin uuden valtion puolustukselle keskeisen järjestelmän tai laitteen hankintaa koskevan päätöksen toimeenpanon kieltäminen voi johtaa, hankinnan lykkääntyessä pahimmassa tapauksessa useilla vuosilla, puolustuskyvyn heikkenemiseen. Tällainen tilanne voi tulla kysymykseen erityisesti silloin, kun käytöstä poistuva järjestelmä (esim. aluevalvontaan tarkoitetut tutkat) on tarkoitettu korvattavan uudella järjestelmällä ja vanhan järjestelmän käyttöikää ei enää voida jatkaa. Markkinaoikeuden tulisikin harkinnassaan punnita väliaikaisen päätöksen mahdollisia etuja ja haittoja ja tehdä hankintaa koskevan päätöksen täytäntöönpanoon liittyvä ratkaisu tämän harkinnan perusteella. Harkintaa ohjaaviin periaatteisiin tulisi kuulua muun muassa se, että valtion turvallisuuteen liittyvät intressit katsottaisiin lähtökohtaisesti merkitykseltään tärkeämmiksi kuin hankintaan liittyvät taloudelliset intressit.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin erikseen, että lain 68 §:n 2 momentin mukaisissa hankinnoissa ei markkinaoikeudella olisi mahdollisuutta antaa hankintapäätöksen täytäntöönpanoa koskevaa päätöstä. Valtion keskeisiin turvallisuusetuihin liittyvät hankinnat ovat luonteeltaan sellaisia, että niiden täytäntöönpanon viivästymistä tulisi välttää, ettei vaaranneta sisäisestä ja ulkoisesta turvallisuudesta vastaavien viranomaisten kykyä hoitaa tehtäviänsä täysimääräisesti. Markkinaoikeudella ei siten olisi näissä hankinnoissa 2 momentin mukaista harkinnanvaltaa.

Pykälän 4 momentin mukaan markkinaoikeuden lainoppinut jäsen voisi yksinään päättää väliaikaisesta toimenpiteestä.

Pykälän 1 ja 4 momentti olisivat yhdenmukaisia hankintalain 91 §:n 1 ja 3 momentin kanssa. Hankintalaista poiketen pykälän 2 momentissa mainittaisiin erikseen, että markkinaoikeuden määräämästä toimenpiteestä ei tulisi aiheutua haittaa valtion puolustus- ja turvallisuuseduille. Lisäksi pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että 68 §:n 2 momentin mukaisissa hankinnoissa markkinaoikeudella ei olisi mahdollista antaa väliaikaisia täytäntöönpanoa koskevia päätöksiä.

94 §. *Hankintayksikön väliaikainen sitoumus.* Pykälässä säädettäisiin hankintayksikön väliaikaisesta sitoumuksesta. Pykälän tarkoituksena olisi saattaa lain tasolle hankintayksikön mahdollisuus vapaaehtoisesti pidättäytyä hankintaa koskevan päätöksen täytäntöönpanosta markkinaoikeuden käsittelyn ajaksi. Koska kysymys olisi markkinaoikeuden käsittelyn ajalle ulottuvasta sitoumuksesta, nimitettäisiin sitoumusta laissa väliaikaiseksi sitoumukseksi. Terminologia vastaisi tältä osin 93 §:ssä omaksuttua terminologiaa.

Pykälän 1 momentin mukaan hankintayksikkö voisi valituksen tultua vireille antaa markkinaoikeudelle kirjallisen sitoumuksen olla panematta hankintaa koskevaa päätöstä täytäntöön niin kauan kuin asia on markkinaoikeudessa vireillä. Sitoumus olisi annettava kirjallisesti. Kirjallinen tarkoittaisi tässä myös mahdollisuutta antaa sitoumus käyttäen sähköisiä välineitä.

Kuten säännöksen sanamuodostakin ilmenee, säännös ei olisi velvoittava. Säännös antaisi hankintayksikölle vain mahdollisuuden sitoumuksen antamiseen. Jos hankintayksikkö kuitenkin antaisi pykälässä tarkoitetun sitoumuksen, tulisi sen myös sitä noudattaa.

Pykälän 2 momentin mukaan markkinaoikeus ei ilman erityistä syytä antaisi päätöstä hankintaa koskevan päätöksen täytäntöönpanon väliaikaista kieltämistä koskevasta vaatimuksesta, jos hankintayksikkö antaisi

markkinaoikeudelle 1 momentissa tarkoitetun sitoumuksen. Täten tilanteissa, joissa hankintayksikkö on antanut markkinaoikeudelle säännöksessä tarkoitetun vapaaehtoisen sitoumuksen, markkinaoikeus voi harkita, onko tarvetta antaa erillinen ratkaisu hakijan vaatimuksesta hankintaa koskevan päätöksen täytäntöönpanon väliaikaisesta kieltämisestä. Markkinaoikeuden päätöksen antaminen olisi mahdollista vain erityisestä syystä. Erityisen syyn olemassaolon harkinta kuuluisi markkinaoikeudelle.

Koska sitoumuksen antaminen olisi vapaaehtoista, olisi sitoumuksen peruuttaminenkin sinänsä mahdollista. Jos olosuhteet hankintayksikössä antaisivat aiheen sitoumuksen peruuttamiseen, tulisi hankintayksikön ilmoittaa sitoumuksen peruuttamisesta markkinaoikeudelle. Markkinaoikeuden tulisi puolestaan antaa sitoumuksen peruutus valittajalle tiedoksi. Markkinaoikeudelta myös poistuisi pykälän 2 momentin mukainen peruste olla antamatta päätöstä hankintaa koskevan päätöksen täytäntöönpanon väliaikaisesta kieltämisestä, jos valittaja on tällaisen vaatimuksen valituksessaan esittänyt. Tällöin markkinaoikeuden tulisi antaa täytäntöönpanon väliaikaista kieltämistä koskevasta vaatimuksesta päätös, ellei valittaja vaatimustaan nimenomaisesti peruuta.

Pykälä vastaa hankintalain 92 §:ää muilta osin, mutta termi hankintapäätös on tässä laissa muutettu muotoon hankintaa koskeva päätös. Tällä pyritään huomioimaan se, että markkinaoikeuden antamat väliaikaiset päätökset voivat kohdistua muihinkin hankintamenettelyn yhteydessä tehtäviin päätöksiin kuin varsinaiseen hankintapäätökseen. Erityisesti puolustus- ja turvallisuushankintojen vaiheittainen toteuttaminen käyttämällä rajoitettua menettelyä tai neuvottelumenettelyä luo hankintayksikölle tarpeen antaa hankintamenettelyn yhteydessä muitakin päätöksiä kuin varsinaisen hankintapäätöksen. Hankintalaista poikkeavalla muotoilulla pyritään huomioimaan tämä asia.

95 §. *Hankinnan väliaikainen järjestäminen.* Pykälässä säädettäisiin hankintayksikön oikeudesta järjestää hankinta väliaikaisin toimin muutoksenhaun ajaksi. Hankintalain soveltamisalaan kuuluvia hankintoja koskevassa oikeuskäytännössä on todettu, etteivät väliaikaiset järjestelyt, jotka päättyvät tuomioistuimen antaessa asiassa ratkaisunsa, vaaranna hakijan oikeusturvaa. Tällöin markkinaoikeudella on edelleen käytössään ensisijaiset seuraamusvaihtoehdot eli esimerkiksi mahdollisuus velvoittaa hankintayksikkö korjaamaan virheellinen menettely tai mahdollisuus kumota hankintayksikön päätös osaksi tai kokonaan (esimerkiksi MAO 129—130/09 ja MAO 534/08). Oikeuskäytännön mukaan hankintayksikkö on voinut järjestää hankinnan ilman tarjouskilpailua aina siihen saakka, kunnes uusi tarjouskilpailu muutoksenhaun johdosta annetun päätöksen perusteella on ehditty toteuttaa tilanteessa, jossa hankintayksikön järjestämiä palveluita käyttävien asiakkaiden etu on edellyttänyt palveluiden keskeytymätöntä järjestämistä (esimerkiksi MAO 308/09).

Säännöksen tarkoituksena olisi selkiyttää käytäntöä siitä, miten laajasti hankintayksikkö voi järjestää muutoksenhaun kohteena olevan hankinnan muutoksenhaun aikana. Säännöksellä ei ole tarkoitus muuttaa suorahankintaa koskevaa sääntelyä. Suorahankinnalle on laissa säädetty tiukat reunaehdot ja suorahankinta toteutetaan useimmiten kokonaan ilman kilpailutusta. Tästä syystä suorahankinnan edellytykset olisivat tiukemmat kuin nyt säädettävät edellytykset hankinnan väliaikaiselle järjestämiselle. Jos suorahankintaedellytykset kuitenkin täyttyisivät, hankintayksikkö voisi halutessaan vaihtoehtoisesti toteuttaa hankinnan suorahankintana.

Pykälän 1 momentin mukaan hankintayksikkö voisi järjestää hankinnan muutoksenhaun ajaksi, jollei hankintaa voida sen luonteen vuoksi lykätä tuomioistuinkäsittelyn ajaksi. Hankinnan järjestäminen edellyttäisi arviota siitä, onko hankinnan tarve välitön vai voidaanko hankinta lykätä muutoksenhaun ajaksi. Tarve hankinnan välittömälle järjestämiselle olisi lähtökohtaisesti esimerkiksi tilanteessa, jossa hankintayksiköllä on lakisääteinen velvollisuus palvelun järjestämiseen tai hankinnassa on kyse sellaisesta tavara- tai palveluhyödykkeestä, jota hankintayksikkö tarvitsee tehtäviensä hoitamisessa. Hankinnan arvolla ei lähtökohtaisesti olisi merkitystä arvioinnissa. Hankintayksikön oman toiminnan lisäksi vastaavin edellytyksin voitaisiin ottaa huomioon hankintayksi-

kön asiakkaiden tarpeet esimerkiksi tilanteessa, jossa lain 10 §:ssä tarkoitettu yhteishankintayksikkö vastaa kilpailuttamisesta.

Hankintayksikkö voisi järjestää hankinnan väliaikaisesti vain hankintamenettelyyn osallistuneelta ehdokkaalta tai tarjoajalta tai aiemmalta toimittajalta, vaikka tämä ei olisi osallistunut muutoksenhaun kohteena olevaan hankintamenettelyyn. Hankinnan väliaikaista järjestämistä koskevaa menettelyä ei säänneltäisi muutoin. Hankintayksikkö voisi kussakin yksittäistapauksessa hankinnan luonne huomioon ottaen valita toimittajan tarkoituksenmukaisella tavalla. Vaihtoehtoisesti hankintayksikkö voisi harkita hankinnan järjestämistä suorahankintana, jos suorahankinnalle laissa asetetut edellytykset täyttyisivät.

Pykälän 2 momentissa rajoitettaisiin hankinnan väliaikaista järjestämistä siten, että väliaikaisjärjestely ei saisi estää markkinaoikeuden käytössä olevien ensisijaisten oikeussuojakeinojen käyttöä 96 §:n 1 momentin 1—3 kohdassa säädetyllä tavalla. Käytännössä säännös edellyttäisi, että hankintayksikkö rajoittaisi väliaikaisjärjestelyn päättymään tuomioistuimen antamaan ratkaisuun tai viimeistään silloin, kun virhe aiemmassa hankintamenettelyssä on muutoksenhaun johdosta annetun ratkaisun perusteella korjattu. Suositeltavaa olisi, että väliaikaista järjestelyä koskevien sopimusehtojen mukaan sopimus voitaisiin irtisanoa päättymään markkinaoikeuden ratkaisun johdosta.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 93 §.

96 §. *Markkinaoikeuden määräämät seuraamukset.* Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin markkinaoikeuden toimivaltaan kuuluvat oikeusturvakeinot. Oikeussuojakeinojen soveltaminen edellyttäisi, että hankinnassa on menetelty tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai Euroopan unionin lainsäädännön vastaisesti. Markkinaoikeus voisi 1 momentin 1—3 kohdan mukaan kumota hankintayksikön päätöksen kokonaan tai osittain, kieltää hankintayksikköä soveltamasta hankintaa koskevassa asiakirjassa olevaa kohtaa tai muuten noudattamasta virheellistä menettelyä tai velvoittaa hankintayksikköä korjaamaan virheellinen menettelynsä. Momentin 4 kohdassa mainittaisiin hyvitysmaksu ja 5—7 kohdassa mainittaisiin hankintasopimuksen tehottomuus, seuraamusmaksu sekä sopimuskauden lyhentäminen. Viimeksi mainitut seuraamukset perustuisivat puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 60 ja 61 artiklaan.

Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentin 4—7 kohdan seuraamus voitaisiin määrätä vain 97—100 §:ssä ehdotettujen edellytysten täyttyessä. Ennen 4—7 kohdassa säädettyjen seuraamusten määräämistä on tärkeää selvittää, onko sopimussuhde syntynyt. Jos kirjallista sopimusta ei ole tehty, sopimuksen syntymistä tulisi arvioida olosuhteiden perusteella. Oikeussuojakeinojen tehokkaan käytön ja seuraamusten harkinnan kannalta kirjalliseen sopimukseen tulisi rinnastaa tilanteet, joissa olosuhteista voidaan päätellä hankintayksikön ja tarjoajan nimenomaisesti ryhtyneen hankinnan toteuttamiseen. Hiljaisen sopimuksen olemassaolon toteaminen olosuhteista ei ole täysin yksiselitteistä. Harkinnassa tulisi erityisesti kiinnittää huomiota siihen, onko hankintayksikkö hankintapäätöksen jälkeen antanut hankinnan toteuttamiselle nimenomaisen suostumuksen tai onko tarjoaja ryhtynyt hankinnan toteuttamiseen hankintayksikölle siinä määrin, että kyse ei ole enää tavanomaisista, kyseiseen hankintaan kuuluvista valmistelutoimenpiteistä. Hankintasopimuksen syntymistä koskeva olosuhdearviointi ei kuitenkaan saisi estää hankintayksikön ja hankintamenettelyn voittaneen tarjoajan yhteistyön aloittamista sopimusneuvotteluin ja tavanomaisin hankintaa valmistelevin toimenpitein.

Markkinaoikeudella olisi lainsäädännön puitteissa harkintavaltaa seuraamusten määräämisessä. Markkinaoikeuden tulisi kuitenkin harkintavaltaansa käyttäessään ottaa huomioon tehokkaan oikeussuojan toteutuminen sekä puolustus- ja turvallisuushankintalainsäädännön tavoitteet. Näin ollen virheelliseen hankintamenettelyyn tulisi ensisijaisesti puuttua pykälän 1 momentin 1—3 kohdassa luetelluilla ensisijaisilla seuraamuksilla eli reaalikeinoilla. Samoin seuraamusta määrätessään markkinaoikeuden olisi otettava huomioon, missä määrin menettelyvirhe on vaikuttanut asianosaisten tehokkaan oikeussuojan toteutumiseen. Hankintayksikön hankintamenettelyn lopputulokseen vai-

kuttamaton virhe ei siten voisi johtaa seuraamuksen määräämiseen. Edellä mainitut periaatteet ovat ohjanneet myös hankintalain soveltamista tuomioistuimissa.

Hankintayksikön virheen vaikutus voi myös poistua hankintamenettelyssä esimerkiksi sen vuoksi, että hankintayksikkö päättää itse keskeyttää hankintamenettelyn. Tuolloin markkinaoikeudessa ratkaistavaksi oikeuskysymykseksi jää, onko hankintayksiköllä ollut menettelyn keskeyttämiseen 75 §:n mukaiset perusteet, joissa keskeistä on harkita hankintayksikön menettelyn vaikutusta ehdokkaiden tai tarjoajien tasapuoliseen ja syrjimättömään kohteluun. Käytännössä seuraamusta ei tule määrättäväksi myöskään sellaisessa tilanteessa, jossa hankintayksikkö ei ole perustellut puolustus- ja turvallisuushankintalain edellyttämällä tavalla hankintapäätöstään, mutta hankintayksikkö esittää sittemmin menettelyn kuluessa hyväksyttävät perustelut.

Pykälän 3 momentin mukaan 1 momentin 5 kohdassa mainittu hankintasopimuksen tehottomuus olisi käytettävissä vain EU-kynnysarvon ylittävissä tavarahankinnoissa, liitteen A palveluhankinnoissa ja rakennusurakoissa. Pykälän 1 momentin 6 ja 7 kohdassa mainitun seuraamusmaksun ja sopimuskauden lyhentämisen markkinaoikeus voisi määrätä edellä lueteltujen hankintalajien lisäksi EU-kynnysarvon ylittävässä liitteen B mukaisessa palveluhankinnassa. EU-kynnysarvon alittavissa hankinnoissa reaalikeinojen vaihtoehtona olisi käyttöedellytysten täyttyessä hyvitysmaksu.

Pykälän 4 momentin mukaan tämän lain 68 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa hankinnoissa markkinaoikeus voisi ainoastaan määrätä hyvitysmaksun hankintayksikön maksettavaksi. Lain 68 §:n 2 momentissa tarkoitettuja hankintoja ovat ne puolustushankinnat, joissa SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaiset edellytykset täyttyvät.

Pykälän 4 momentin rajaus markkinaoikeuden käytettävissä olevien seuraamusten osalta perustuu 68 §:n 2 momentin mukaisten hankintojen erityismerkitykseen Suomen puolustuskyvylle. Reaalikeinojen käytön poissulkeminen rajoittaa tarjoajan ja ehdokkaan käytössä olevia oikeussuojakeinoja. Punnittaessa rajoituksen merkittävyyttä ja näihin hankintoihin liittyviä valtion keskeisiä turvallisuusetuja voidaan kuitenkin katsoa, että rajoitus on perusteltu. Sulkemalla reaalikeinot tai hankintasopimukseen vaikuttavat seuraamukset pois varmistetaan se, ettei hankinnan toteuttamiseen synny sellaista viivettä, joka saattaisi vaarantaa Suomen kyvyn hoitaa täysimääräisesti kansallista puolustustaan ja turvallisuuttaan. Rajoituksen ei myöskään voida katsoa olevan perustuslain 21 §:n hengen vastainen, koska ehdokas tai tarjoaja, joka kokee oikeutensa tulleen loukatuksi hankintamenettelyssä, saa asiansa käsiteltyä tuomioistuimessa. Markkinaoikeus voi määräämällä hyvitysmaksun sanktioida hankintayksikköä virheellisestä menettelystä tai laiminlyönnistä ja valituksen tehneellä ehdokkaalla tai tarjoajalla on mahdollista saada taloudellinen korvaus kärsimästään vahingosta. Myös näiden hankintojen osalta ehdokkaan tai tarjoajan tulee kuitenkin aina pystyä näyttämään toteen, että sillä olisi ollut virheettömässä menettelyssä todellinen mahdollisuus päästä hankinnan toimittajaksi.

Nykytilaan verrattuna ehdotettu malli parantaa tarjoajien oikeusturvaa. Hankintalain soveltamisalasta poissuljettujen puolustus- ja turvallisuushankintojen (hankintalain 7 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdat) osalta ei nykyisellään ole säädetty erillisistä oikeusturvakeinoista. Näissä hankinnoissa ehdokas ja tarjoaja on voinut saattaa asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi hallintolainkäyttölain mukaisella hallintovalituksella. Nyt säädettäväksi esitettävällä lailla selkeästi määriteltäisiin ehdokkaan ja tarjoajan käytössä olevat oikeussuojakeinot myös niissä hankinnoissa, jotka jäävät puolustus- ja turvallisuushankintalain EU-sääntelyn ulkopuolelle. Näiltä osin oikeusvarmuuden periaate säännösten selkeydestä ja täsmällisyydestä siten, että oikeussubjektit voivat saada ilman epäselvyyttä tiedon oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan, voitaisiin katsoa täyttyvän nykyistä paremmin.

Pykälä vastaa muilta osin hankintalain 94 §:ää, mutta 4 momenttiin sisältyvä markkinaoikeuden käytössä olevien seuraamusten rajoitus on käytössä ainoastaan puolustus- ja turvallisuushankintalaissa.

97 §. *Hyvitysmaksu.* Hyvitysmaksu olisi markkinaoikeuden käytettävissä oleva toissi-

jainen oikeussuojakeino, joka tulisi pääsääntöisesti sovellettavaksi vain silloin, kun markkinaoikeudella ei olisi käytettävissään lain 96 §:n 1 momentin 1—3 kohdassa säädettyjä keinoja puuttua hankintayksikön laittomaan menettelyyn. Markkinaoikeus voisi päättää, ettei se määrää hyvitysmaksua, jos hankintayksikkö on pidättäytynyt hankintapäätöksen toimeenpanosta markkinaoikeuskäsittelyn ajaksi. Lisäksi hyvitysmaksun suuruudelle säädettäisiin enimmäismäärä.

Pykälän 1 momentin mukaan hyvitysmaksu voitaisiin määrätä lähtökohtaisesti silloin, kun markkinaoikeuden ensisijaisten seuraamusten eli reaalikeinojen käyttö on mahdotonta, koska hankintasopimus on jo tehty. Hyvitysmaksu voitaisiin määrätä myös reaalikeinojen sijaan, jos reaalikeino saattaisi aiheuttaa hankintayksikölle, muiden tahojen oikeuksille, valtion turvallisuuseduille tai yleisen edun kannalta suurempaa haittaa kuin mitä toimenpiteen edut olisivat. Jos hankintayksikkö on tehnyt hankintasopimuksen EU-kynnysarvon ylittävässä hankinnassa noudattamatta odotusaikaa tai muutoksenhaun hankintasopimuksen lykkäävästä vaikutuksesta huolimatta tai hankintayksikkö on tehnyt hankintasopimuksen kilpailuttamatta, olisivat tehottomuus, seuraamusmaksu ja sopimuskauden lyhentäminen ensisijaisia oikeussuojakeinoja. Jos kansallisen kynnysarvon ylittävässä hankinnassa hankintasopimus on tehty ennen valituksen vireilletuloa markkinaoikeudessa, hankinnassa voitaisiin määrätä maksettavaksi hyvitysmaksu.

Hyvitysmaksun määräämisen edellytyksenä on 96 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaisesti, että hankintamenettelyssä on tapahtunut virhe ja ilman tätä virhettä hakijalla olisi ollut todellinen mahdollisuus päästä hankinnan toimittajaksi. Jotta hyvitysmaksu voidaan määrätä, molempien edellytysten tulee täyttyä. Hyvitysmaksua voitaisiin määrätä maksettavaksi sellaiselle asianosaiselle, jolla olisi ollut todellinen mahdollisuus voittaa tarjouskilpailu. Valittajan on tämä osoitettava.

Hankintalakia koskeva oikeuskäytäntö on osoittanut, että toteutumatta jääneiden tarjouskilpailujen lopputuloksen jälkikäteiseen arviointiin liittyy tiettyjä epävarmuustekijöitä, kuten miltä yritykseltä tarjouksia olisi pyydetty, mitkä yritykset olisivat jättäneet tarjouksensa, millaisia tarjoukset olisivat olleet ja millaisia kelpoisuusperusteita ja tarjousten valintaperusteita olisi sovellettu. Tämän vuoksi korkein hallinto-oikeus arvioi ratkaisussa KHO 2006:49, että asiassa (rakennuksen päällystysurakka) ei ollut jälkikäteisiin tarjouslaskelmiin ja muun asiassa esitetyn näytön perusteella mahdollista riittävällä varmuudella selvittää, olisiko hakijoilla, jotka eivät voineet tehdä omia tarjouksiaan, mutta jotka olivat tehdessään hakemuksen markkinaoikeudelle tienneet urakkahinnat, ollut todellinen mahdollisuus voittaa tarjouskilpailu virheettömässä menettelyssä. Kilpailuneuvoston aikaisessa oikeuskäytännössä (KN 27.2.2002 diaarinumero 143/690/2001) tuomittiin hyvitysmaksua hakijalle suorahankintatilanteessa, kun hakija oli aikaisemmin voittanut kaksi saman yksikön hankintakilpailua.

Markkinaoikeus voisi kuitenkin jättää hyvitysmaksun määräämättä tilanteessa, jossa hankintayksikkö on pidättäytynyt valituksen kohteena olevan hankintapäätöksen täytäntöönpanosta muutoksenhaun ajaksi. Säännöksellä lisättäisiin markkinaoikeuden harkintavaltaa hyvitysmaksun määräämisessä. Hankintalain soveltamisalaan kuuluvissa hankinnoissa markkinaoikeuskäsittelyn pitkä kesto on johtanut tilanteisiin, joissa ensisijaiset oikeussuojakeinot eivät ole enää olleet käytettävissä, koska hankinnan sopimuskausi on pitkälti tai kokonaan ehtinyt kulua muutoksenhaun aikana. Tällöin hankintayksikkö on määrätty maksamaan hakijalle hyvitysmaksu, jos hakijaa koskevat hyvitysmaksun määräämisen perusteet ovat täyttyneet. Pidättäytymällä hankintapäätöksen täytäntöönpanosta hankintayksikkö on kuitenkin omalla toiminnallaan pyrkinyt varmistamaan, että markkinaoikeudella on asiassa käytettävissään ensisijaiset oikeussuojakeinot. Tilanteessa, jossa asian markkinaoikeuskäsittely on kestänyt kauan hankintayksiköstä riippumattomasta syystä, markkinaoikeus voisi jättää hyvitysmaksun määräämättä.

Pykälän 2 momentissa hyvitysmaksun suuruudelle asetettaisiin raja. Hyvitysmaksu voisi olla korkeintaan 10 prosenttia hankinnan arvosta. Asetettu raja voitaisiin ylittää vain erityisestä syystä. Erityiseksi syyksi voitaisiin katsoa esimerkiksi hankintayksikön lai-

minlyönnin tai virheen valittajalle aiheuttama vahinko, mukaan lukien valittajan menettämän liikevoiton määrä, sekä hankintayksikön virheen laatu ja menettelyn erityinen moitittavuus. Kattoarvon määritystarve perustuu siihen, että perustuslain 2 §:n 3 momentin säännökset huomioon ottaen hallinnollisissa sanktioissa on vastaavalla tavalla kuin rikosoikeudellisissa sanktioissa määriteltävä sanktion määräytymisen perusteet. Hallinnollisten sanktioiden osalta on määriteltävä ainakin sen enimmäismäärä. Säädettävä 10 prosentin raja-arvo liittyisi siten nimenomaisesti hyvitysmaksun sanktioluonteeseen.

Hyvitysmaksun suuruutta arvioitaessa markkinaoikeuden tulee ottaa huomioon ensisijaisesti hankintayksikön virheelliseen toimintaan liittyvät seikat, kuten virheen tai laiminlyönnin laatu, valituksen kohteena olevan hankinnan arvo sekä hakijana olevalle tarjoajalle aiheutuneet kustannukset ja muu vahinko. Hakijalla olisi velvollisuus näyttää toteen virheellisestä menettelystä aiheutuneen vahingon määrä.

Hyvitysmaksun määrääminen ei estäisi hakijaa hakemasta vahingonkorvausta yleisessä alioikeudessa, jos valittajan kärsimän vahingon määrä ylittäisi tuomitun hyvitysmaksun. Hyvitysmaksun määrääminen ei myöskään estäisi valittajaa vaatimasta seuraamusmaksua EU-kynnysarvon ylittävissä hankinnoissa. Hyvitysmaksu olisi kuitenkin otettava huomioon vahingonkorvauksen ja seuraamusmaksun korvausvelvollisuutta ja korvauksen määrää arvioitaessa.

Pykälä vastaa muilta osin hankintalain 95 §:ää, mutta 1 momenttiin on lisätty hyvitysmaksun määräämisen perusteeksi muun seuraamuksen aiheuttama mahdollinen suurempi haitta valtion turvallisuuseduille.

98 §. *Tehottomuusseuraamus.* Pykälässä säädettäisiin tehottomuusseuraamuksen käyttöedellytyksistä. Pykälä vastaisi puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 60 artiklaa. Tehottomuutta sovellettaisiin ainoastaan EU-kynnysarvon ylittäviin tavarahankintoihin, liitteen A mukaisiin palveluhankintoihin sekä rakennusurakoihin. Tehottomuus ei kuitenkaan olisi käytettävissä liitteen B mukaisissa toissijaisissa palveluhankinnoissa eikä tämän lain 68 §:n 2 momentin mukaisissa hankinnoissa.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan markkinaoikeus voisi todeta hankintasopimuksen tehottomaksi, jos hankintayksikkö on tehnyt lain vastaisesti 22 §:ssä ja 23 §:ssä tarkoitetun suorahankinnan, eikä hankintayksikkö ole toimittanut julkaistavaksi suorahankintaa koskevaa ilmoitusta 81 §:n mukaisesti. Markkinaoikeus ei voisi todeta hankintasopimusta tehottomaksi, jos hankintayksikkö on toimittanut julkaistavaksi 81 §:n mukaisen suorahankintaa koskevan hankintailmoituksen ja noudattanut 14 päivän määräaikaa ennen hankintasopimuksen tekemistä. Ilmoitusmenettelyä käyttämällä hankintayksikkö varmistaisi, että hankintasopimuksen sitovuuteen ei voisi muutoksenhaulla puuttua.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan tehottomuusseuraamus voitaisiin määrätä myös silloin, kun hankintayksikkö on tehnyt hankintasopimuksen, vaikka hankinnassa olisi velvollisuus noudattaa 79 §:ssä säädettyä odotusaikaa.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan markkinaoikeus voisi todeta hankintasopimuksen tehottomaksi, jos hankintayksikkö on tehnyt 92 §:n vastaisesti hankintasopimuksen, vaikka hankinta-asia on saatettu markkinaoikeuden ratkaistavaksi. Kielto tehdä hankintasopimus muutoksenhaun lykkäävän vaikutuksen vastaisesti sekä tehottomuusseuraamuksen määrääminen tällä perusteella koskisivat tilanteita, joissa hankintayksiköllä olisi velvollisuus noudattaa odotusaikaa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin 1 momentin 2 ja 3 kohtaa koskevasta lisäedellytyksestä, jonka mukaan markkinaoikeus voisi todeta hankintasopimuksen tehottomaksi vain, jos hankintayksikkö on tehnyt tämä lain vastaisen muun virheen, joka on vaikuttanut hakijan mahdollisuuksiin saada hankintasopimus. Jos hankintayksikkö on jättänyt noudattamatta odotusaikaa tai tehnyt 92 §:n vastaisesti hankintasopimuksen, mutta ei ole tehnyt muuta hankintalain vastaista virhettä, seuraamuksena olisi 100 §:n mukainen seuraamusmaksu.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tehottomuusseuraamuksesta puitejärjestelyyn perustuvissa EU-kynnysarvon ylittävissä kilpailutuksissa. Säännös perustuu puolustus- ja

turvallisuushankintadirektiivin 58 artiklan c kohtaan ja 60 artiklan 1 kohdan c kohtaan.

Puitejärjestelyyn perustuvissa hankinnoissa hankintayksikkö voisi 80 §:n nojalla valita, noudattaako se hankinnassa odotusaikaa ennen hankintasopimuksen tekemistä vai ei. Tästä harkintavallasta huolimatta puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi edellyttää, että puitejärjestelyyn perustuvissa EU-kynnysarvon ylittävissä kilpailutuksissa tuomioistuimen tulee voida määrätä hankintasopimuksen tehottomuusseuraamus, jos kilpailutuksessa ei ole noudatettu menettelylle asetettuja vaatimuksia. Puitejärjestelyyn perustuvat kilpailutukset tulee tehdä lain 27 §:n 2 ja 3 momentissa säädettyjä menettelyjä noudattaen. Jos hankinnassa ei ole näin menetelty, voidaan hankintasopimus todeta tehottomaksi. Menettelyn tässä vaiheessa ei kuitenkaan voida tutkia puitejärjestelyn lainmukaisuutta laajemmalti, koska toimittajilla on ollut mahdollisuus käyttää oikeussuojakeinoja tältä osin jo puitejärjestelyä perustettaessa.

Pykälän 4 momentin mukaan tehottomuusseuraamus voisi koskea vain sellaisia sopimusvelvoitteita, jotka ovat täyttämättä markkinaoikeuden päätöksen antamishetkellä. Markkinaoikeus voisi kohdistaa tehottomuuden myös sellaisiin hankinta-asian vireille tulon hetkellä täyttämättä oleviin sopimusvelvoitteisiin, joiden täytäntöönpano on kielletty lain 92 §:n nojalla tai joita koskien hankintayksikkö on antanut 94 §:ssä tarkoitetun väliaikaisen sitoumuksen. Koska tehottomuusseuraamuksella puututaan merkittävällä tavalla sopimusten sitovuuteen, on markkinaoikeuden määrätessään tehottomuusseuraamuksesta selkeästi määritettävä ne sopimusvelvoitteet, jotka markkinaoikeus määrää tehottomiksi.

Jos hankintasopimus todetaan tehottomaksi, sopimusta koskeva hankintapäätös muuttuu käytännössä vaikutuksettomaksi. Tämän vuoksi markkinaoikeus voisi tehottomuusseuraamusta määrätessään samalla käyttää lain 96 §:n 1 momentin 1—3 kohdassa säädettyjä reaalikeinoja kuten kumota hankintaa koskevan hankintapäätöksen kokonaan tai osittain.

Tehottomuusseuraamus olisi sopimusoikeudellisesta pätemättömyydestä erillinen hankintaoikeudellinen seuraamusmuoto, joka tulisi kyseeseen vain EU-kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa. Tehottomuudesta mahdollisesti seuraavien vaikutusten tietystä samankaltaisuudesta huolimatta ei ehdotetulla säännöksellä pyritä muuttamaan vakiintuneita sopimusoikeudellisia oppeja sopimuksen pätemättömyydestä, eikä kyseessä siten ole uusi sopimusoikeudellinen pätemättömyysperuste. Tehottomuus olisi oikeudelliselta luonteeltaan hallinnollinen seuraamus, joka kohdistuisi puolustus- ja turvallisuushankintalainsäädännön mukaisen velvoitteensa laiminlyöneeseen hankintayksikköön ja tämän sopimuskumppaniin.

Todetessaan hankintasopimuksen tehottomaksi markkinaoikeuden tulisi ottaa huomioon sopimusosapuolten velvoitteiden täytäntöönpanon vastaavuus. Tehottomuusseuraamuksen tulisi kohdistua tasapuolisesti osapuolten toisiaan vastaaviin täyttämättä oleviin velvoitteisiin, vaikka osapuolten sopimusvelvoitteiden käytännön suorittaminen ajoittuisi tuomioistuimen päätöksen antamisajankohdan eri puolille. Jos suorituksia ei voida sovittaa yhteen, voidaan toisen sopimusosapuolen saama perusteeton etu palauttaa yleisten varallisuusoikeudellisten oppien perusteella. Samoin sopimusvelvoitteiden täyttymisen määrittelyssä tulisi omistusoikeuden siirtymiselle antaa ratkaisevampi painoarvo kuin hallintaoikeuden siirtymiselle.

Määrätessään tehottomuusseuraamuksesta markkinaoikeuden on 100 §:n 1 momentin mukaan määrättävä hankintayksikkö samalla maksamaan valtiolle 96 §:n 1 momentin 6 kohdassa tarkoitettu seuraamusmaksu.

Pykälä vastaa sisällöllisesti hankintalain 96 §:ää.

99 §. *Tehottomuusseuraamuksen määräämättä jättäminen.* Pykälässä säädettäisiin tilanteista, joissa markkinaoikeus voisi päättää, ettei hankintasopimusta todeta tehottomaksi. Pykälä vastaisi puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 60 artiklaa.

Pykälän 1 momentin mukaan markkinaoikeus voisi päättää, ettei tehottomuusseuraamusta määrätä, jos sopimuksen voimassapitämiselle on yleiseen etuun taikka valtion turvallisuusetuihin liittyviä pakottavia syitä.

Markkinaoikeuden olisi tutkittava kaikki olennaiset näkökohdat voidakseen todeta, onko sopimuksen vaikutukset pidettävä voimassa edellä mainittuihin asioihin liittyvistä pakottavista syistä. Tällaisia poikkeustilanteita voisivat olla esimerkiksi kansanterveyden tai yleisen turvallisuuden vaarantumiseen liittyvät uhkatilanteet. Valtion turvallisuusedut puolestaan voivat perustella tehottomuusseuraamuksen määräämättä jättämistä tilanteissa, jolloin puolustushankintaa koskevan sopimuksen tehottomuus heikentäisi tai vaarantaisi Suomen puolustuskyvyn tai sen pitkäjänteisen kehittämisen. Käytännössä kyse voisi olla esimerkiksi tilanteesta, jossa sopimuksen toteaminen tehottomaksi aiheuttaisi joko hankintahetkellä tai valituksen käsittelyajat huomioiden tulevaisuudessa sellaisen suorituskykypuutteen, jonka voitaisiin katsoa vaarantavan kansallisen puolustuksen. Yhtä lailla tehottomuusseuraamus tulisi jättää määräämättä esimerkiksi sellaisessa hankinnassa, jonka kohteen jatkuva ja häiriötön toiminta olisi ehdottoman tärkeää kansallisen turvallisuuden vuoksi. Kyse voisi olla esimerkiksi puolustusvoimien tai valtion sisäisestä turvallisuudesta vastaavan viranomaisen tekemistä tieto- ja viestijärjestelmiin liittyvistä hankinnoista tai rajojen turvaamisen kannalta tärkeän materiaalin, huolto-, varaosa- tai kunnossapito-palvelun hankinnasta. Pykälässä yleiseen etuun liittyvillä pakottavilla syillä on tarkoitettu ensisijaisesti muita kuin hankintasopimuksen osapuolten taloudellisia etuja. Tällaiset suoraan sopimukseen liittyvät taloudelliset edut, kuten tehottomaksi toteamisesta osapuolille syntyvät kustannukset, voisivat olla yleisen edun mukaisia vain sellaisissa poikkeuksellisissa olosuhteissa, joissa kustannukset olisivat kohtuuttomia. Vaikka puolustus- ja turvallisuusedut sinänsä ovat osa momentissa mainittua yleistä etua, on nämä kuitenkin perusteltua mainita lainkohdassa erikseen, sillä puolustus- ja turvallisuushankinnoissa on lakiehdotuksen 1 §:n mukaisesti erityisesti pyrittävä toteuttamaan hankinnat valtion keskeisiä turvallisuusetuja vaarantamatta.

Pykälän 2 momentin mukaan markkinaoikeudella ei olisi mahdollisuutta määrätä tehottomuusseuraamusta, mikäli tämä vaarantaisi valtion turvallisuusetujen kannalta olennaisen puolustus- tai turvallisuushankkeen toteuttamisen. Käytännössä tällöin kyseeseen voisi tulla esimerkiksi erikoisvarastotiloja koskevan rakennusurakan hankinta uudelle ohjusjärjestelmälle tai valtion turvallisuuden kannalta keskeisten tieto- ja viestintäjärjestelmien tilojen rakennusurakka. Tällöin tehottomuusseuraamuksen aiheuttama rakennusurakan viivästyminen ei suoraan vaarantaisi valtion turvallisuutta. Tehottomuusseuraamuksen määrääminen vaarantaisi kuitenkin olennaisen puolustus- ja turvallisuushankkeen toteuttamisen ja tätä kautta välillisesti asettaisi vaaraan myös valtion turvallisuusedut.

Pykälän 1 momentti vastaa pääosin hankintalain 97 §:ää. Toinen momentti liittyy puolustus- ja turvallisuussektorin erityispiirteisiin ja sisältyy vain puolustus- ja turvallisuushankintalakiin.

100 §. Seuraamusmaksu ja sopimuskauden lyhentäminen. Pykälässä säädettäisiin seuraamusmaksusta ja sopimuskauden lyhentämisestä. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 60 ja 61 artiklaan. Pykälän 1 ja 2 momentissa mainittuja seuraamuksia sovellettaisiin EU-kynnysarvon ylittäviin tavarahankintoihin, liitteen A ja B mukaisiin palveluhankintoihin sekä rakennusurakoihin. Pykälän 3 ja 4 momenttia sovellettaisiin ainoastaan EU-kynnysarvon ylittäviin tämän lain liitteen B mukaisiin palveluhankintoihin. Pykälän seuraamuksia ei sovellettaisi lainkaan palveluja koskeviin käyttöoikeussopimuksiin eikä tämän lain 68 §:n 2 momentin tarkoittamiin hankintoihin.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan markkinaoikeuden olisi täyttämättä oleviin sopimusvelvoitteisiin kohdistuvaa tehottomuusseuraamusta määrätessään määrättävä lisäksi hankintayksikkö maksamaan valtiolle seuraamusmaksu. Tilanteessa, jossa sopimusvelvoitteet on seuraamusta määrättäessä jo täytetty osittain tai kokonaisuudessaan, voisivat pelkän tehottomuusseuraamuksen vaikutukset jäädä merkityksettömiksi. Tämän vuoksi laissa säädettäisiin tehottomuuden lisäseuraamuksena valtiolle maksettavasta seuraamusmaksusta.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan seuraamusmaksu voitaisiin määrätä maksettavaksi valtiolle myös niissä tilanteissa, jois-

sa hankintayksikkö on jättänyt virheellisesti noudattamatta 79 §:ssä säädettyä odotusaikaa ja 1 momentin 3 kohdan mukaan tilanteissa, joissa hankintayksikkö on tehnyt 92 §:n vastaisesti hankintasopimuksen, vaikka hankinta-asia on saatettu markkinaoikeuden ratkaistavaksi. Seuraamusmaksun määrääminen ei tällaisissa tilanteissa edellyttäisi sitä, että hankintayksikkö olisi tehnyt puolustus- ja turvallisuushankintalain vastaisen muun virheen. Seuraamusmaksua ei kuitenkaan voitaisi määrätä, jos hankintayksiköllä olisi 80 §:ssä säädetty peruste olla noudattamatta odotusaikaa.

Pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaan seuraamusmaksu voitaisiin määrätä hankintasopimuksen tehottomuusseuraamuksen sijaan, jos tehottomuusseuraamusta ei määrättäisi 99 §:n nojalla yleiseen etuun tai valtion turvallisuusetuihin liittyvistä pakottavista syistä. Markkinaoikeus voisi tällöin 2 momentin mukaan seuraamusmaksun sijasta tai sen ohella lyhentää hankintasopimuksen sopimuskauden päättymään määräämänsä ajan kuluttua.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin seuraamusmaksun ja sopimuskauden lyhentämisen soveltamisesta EU-kynnysarvon ylittäviin liitteen B mukaisiin palveluhankintoihin, joissa tehottomuusseuraamus ei ole käytettävissä. Näiden seuraamusten käyttöedellytykset vastaisivat pääosin 98 §:ssä säädettyjä tehottomuuden määräämisedellytyksiä.

Seuraamusmaksu tai sopimuskauden lyhentäminen olisivat seuraamusvaihtoehtoina silloin, jos hankintayksikkö on 22 §:n vastaisesti tehnyt suorahankinnan, hankintayksikkö ei ole noudattanut 81 §:n mukaista odotusaikaa tai jos hankintayksikkö on odotusajan jälkeen 92 §:n vastaisesti tehnyt hankintasopimuksen, vaikka hankinta-asia on saatettu markkinaoikeuden ratkaistavaksi. Lisäksi seuraamusmaksu tai sopimuskauden lyhentäminen voitaisiin määrätä B-palveluita koskevissa puitejärjestelyyn perustuvissa kilpailuttamisissa vastaavalla tavalla kuin muissa tilanteissa hankintasopimus todettaisiin tehottomaksi 98 §:n 3 momentissa ehdotetulla tavalla.

Pykälän 4 momentissa edellytettäisiin odotusajan noudattamatta jättämisen ja muutoksenhaun lykkäävää vaikutusta koskevan 92 §:n vastaisesti tehdyn hankintasopimuksen osalta lisäksi, että hankintayksikkö olisi tehnyt puolustus- ja turvallisuushankintalain vastaisen muun virheen, joka on vaikuttanut hakijan mahdollisuuksiin saada hankintasopimus. Jos hankintayksikkö on jättänyt liitteen B mukaisessa EU-kynnysarvon ylittävässä palveluhankinnassa noudattamatta odotusaikaa tai tehnyt 92 §:n vastaisesti hankintasopimuksen, mutta ei ole tehnyt muuta hankintalain vastaista virhettä, markkinaoikeudella olisi seuraamusvaihtoehtona ainoastaan seuraamusmaksu. EU-kynnysarvon ylittävissä B-palveluissa seuraamusmaksu olisi siis seuraamusvaihtoehtona sekä odotusaikarikkomuksissa että tilanteissa, joissa mainittuun laiminlyöntiin yhdistyy muu menettelyvirhe. Odotusajan tai 92 §:n säännösten noudattamatta jättämisen ohella mahdollisesti tehdyt muut menettelyvirheet voitaisiin ottaa huomioon seuraamusmaksun määrää määriteltäessä.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin niistä tekijöistä, jotka markkinaoikeuden tulee ottaa huomioon määrätessään seuraamusmaksua tai lyhentäessään hankintasopimuksen sopimuskautta. Markkinaoikeuden tulisi seuraamusta määrätessään huomioida hankintayksikön virheen tai laiminlyönnin laatu sekä valituksen kohteena olevan hankinnan arvo. Tällaisia seikkoja voisivat käytännössä olla esimerkiksi täyttämättä olevien sopimusvelvoitteiden suhde täytettyihin sopimusvelvoitteisiin tai hankintayksikön odotusajan noudattamatta jättämisen ohella tekemät sellaiset puolustus- ja turvallisuushankintalain vastaiset menettelyvirheet, jotka eivät ole kuitenkaan vaikuttaneet valittajan mahdollisuuksiin saada hankintasopimus. Seuraamusmaksun määrä ei saisi ylittää 10 prosenttia hankintasopimuksen arvosta. Seuraamusmaksua määrättäessä yhdessä muiden seuraamusten kanssa tulisi lisäksi ottaa huomioon lain 101 §, jonka mukaan seuraamusten yhteisvaikutus ei saisi muodostua hankintayksikön tai sen sopimuspuolen kannalta kohtuuttomaksi.

Pykälä on muilta osin samansisältöinen kuin hankintalain 98 §, mutta siitä puuttuu viittaus dynaamisesta hankintajärjestelmästä ja sähköisestä huutokaupasta annettuun lakiin.

101 §. *Seuraamusten kohdistaminen ja yhteisvaikutus.* Pykälässä säädettäisiin seuraamusten kohdistamisesta ja yhteisvaikutuksesta. Seuraamusten yhteisvaikutusten huomioon ottamista koskevan sääntelyn tarve korostuu, koska seuraamuksia on useita ja niiden yhteisvaikutus saattaa yksittäisessä soveltamistilanteessa muodostua joko hankintayksikön tai sen sopimusosapuolen kannalta kohtuuttomaksi.

Pykälän 1 momentin mukaan seuraamus voitaisiin kohdistaa muiden hankintayksiköiden puolesta toimineeseen hankintayksikköön. Jotta markkinaoikeuden käsittelyaikaa ei kohtuuttomasti kohdistettaisi yhdessä toteutettavien hankintojen tilaajaosapuolten selvittämiseen kussakin konkreettisessa soveltamistilanteessa, lähtökohtana seuraamusharkinnassa pidettäisiin kohdistamisen osalta sitä, että seuraamus kohdistetaan siihen hankintayksikköön, joka on käytännössä vastannut hankintamenettelystä. Suositeltavaa olisi, että tilaajaosapuolet puolestaan keskinäisin sopimusjärjestelyin etukäteen sopisivat oikeudenkäynnistä aiheutuvan seuraamus- ja kuluriskin jakamisesta.

Lähtökohta ei toisaalta sulje pois sitä mahdollisuutta, että markkinaoikeus voi myös kohdistaa seuraamukset yhteisvastuullisesti hankinnassa mukana olleille kaikille hankintayksiköille.

Markkinaoikeuden harkintavaltaa kohdistamisessa täsmennettäisiin vastaavalla tavalla myös uhkasakon ja oikeudenkäyntikulujen korvausvelvoitteiden asettamisessa.

Pykälän 2 momentissa ei määriteltäisi tarkemmin, mitä seuraamusten kohtuuttomuudella tarkoitetaan. Seuraamusten taloudellinen luonne huomioon ottaen kysymys olisi lähinnä seuraamusten taloudellisten vaikutusten yhteisvaikutuksellisesta kohtuuttomuudesta suhteessa hankintayksikön tai sen sopimusosapuolen taloudelliseen kantokykyyn tai toimintaedellytyksiin muutoin. Seuraamusten yhteisvaikutusten kohtuuttomuuteen voisivat kiinnittää huomiota seuraamusharkinnassa kohteina olevat tahot. Havaitessaan kohtuuttomuuden markkinaoikeuden tulisi ottaa se huomioon myös oma-aloitteisesti. Koska seuraamuksia voidaan hankintamenettelyn osapuolille määritellä myös eri vaiheissa ja eri menettelyissä, kohtuuttomuuden huomioon ottaminen myöhemmissä menettelyissä voisi kohdistua vain tuolloin käsiteltävinä oleviin seuraamuksiin.

Seuraamusten yhteisvaikutuksen harkinnassa huomioon otettaisiin vain tässä laissa tarkoitetut hankintamenettelyyn välittömästi liittyvät seuraamukset. Seuraamusharkinnassa ei siten harkittaisi osana kohtuullisuusarviointia oikeudenkäyntikulujen korvausvelvoitteita eikä mahdollisesti määrättyjä uhkasakkoseuraamuksia.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 99 § muilta osin, mutta 1 momentista on poistettu viittaus sellaiseen hankintayksikköön joka ei ole viranomainen tai oikeushenkilö. Puolustus- ja turvallisuushankintalain 4 §:n mukaan hankintayksikön tulee aina olla viranomainen tai oikeushenkilö.

102 §. *Uhkasakko.* Pykälässä säädettäisiin markkinaoikeuden käytössä olevista sakon uhan asettamista koskevista toimivaltuuksista tilanteessa, jossa markkinaoikeus kieltää tai keskeyttää päätöksen täytäntöönpanon tai määrää laissa tarkoitetun reaalikeinon käytöstä. Markkinaoikeuden määräämään uhkasakkoon sovelletaan voimassa olevan lain mukaan muutoin uhkasakkolakia (1113/1990).

Pykälän muotoilu olisi 1 momentissa yleisluontoinen ja siinä ei lueteltaisi markkinaoikeuden eri päätöksentekotilanteita. Sakon uhkaa voitaisiin käyttää kaikissa niissä tilanteissa, joissa markkinaoikeus määrää tässä laissa tarkoitetun kiellon tai velvoitteen. Uhkasakon määräämiseen ja tuomitsemiseen sovellettaisiin muutoin uhkasakkolakia.

Pykälän 2 momentissa täsmennettäisiin lisäksi uhkasakon kohdistamista koskevaa harkintaa tilanteissa, joissa yksi hankintayksikkö on vastannut hankintaa koskevasta päätöksestä tai muusta toimenpiteestä muiden hankintayksiköiden puolesta. Koska yhteishankintatilanteissa on suurta vaihtelua esimerkiksi sen suhteen, ovatko muut hankintaan osallistuvat delegoineet päätösvaltaansa hankinnasta käytännössä vastaavalle hankintayksikölle vai ei, uhkasakon kohdistaminen myös hankinnassa mukana oleviin hankintayksiköihin on edelleen mahdollista. Täsmennykset vastaavat uhkasakkolain 7 §:n 1 momentin tulkinnallista lähtökohtaa, jonka mukaan uhkasakko voidaan kohdistaa vain

sellaiseen asianosaiseen, jolla on oikeudellinen ja tosiasiallinen mahdollisuus noudattaa päävelvoitetta.

Yhteishankintayksiköiden lisäksi uhkasakko voitaisiin muissa tilanteissa kohdistaa siihen hankintayksikköön, joka toimii muulla perusteella muiden hankintayksikköjen puolesta.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 100 § muilta osin, mutta 2 momentista on poistettu viittaus sellaiseen hankintayksikköön joka ei ole viranomainen tai oikeushenkilö. Puolustus- ja turvallisuushankintalain 4 §:n mukaan hankintayksikön tulee aina olla viranomainen tai oikeushenkilö.

103 §. *Markkinaoikeuden päätöksen tiedoksianto.* Säännös markkinaoikeuden mahdollisuudesta antaa omat päätöksensä tiedoksi sähköisesti liittyy laissa muutoinkin ehdotettuun mahdollisuuteen siirtyä menettelyjen nopeuttamiseksi käyttämään sähköistä yhteystietoa käyttäen tapahtuvaa sähköistä tiedoksiantoa. Markkinaoikeuden päätöksen sähköisen tiedoksiannon vaihtoehtona olisi edelleenkin päätöksen todisteellinen tiedoksianto siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Tästä ensisijaisesta vaihtoehdosta säädettäisiin pykälän 1 momentissa.

Pykälän 2 momentin mukaan muutoksenhakijan ja hankintayksikön suostumuksella markkinaoikeuden päätös valitusosoituksineen voitaisiin antaa tiedoksi käyttäen näiden osapuolten markkinaoikeudelle ilmoittamia sähköisiä yhteystietoja. Ilmoituksen osalta riittävänä olisi pidettävä sitä, että muutoksenhakija ilmoittaa valituksessaan, että päätös voidaan antaa tiedoksi sähköisesti käyttäen tätä varten ilmoitettavaa sähköistä yhteystietoa. Vastaavalla tavalla hankintayksikkö voisi vastineessaan ilmoittaa sähköisen yhteystietonsa, johon päätös voidaan antaa tiedoksi sähköisesti.

Sähköinen tiedoksianto on käytännössä välttämätön tilanteessa, jossa markkinaoikeus joutuu keskeyttämään tai kieltämään hankintapäätöksen täytäntöönpanon. Tästä huolimatta näissäkin tapauksissa sähköinen tiedoksianto perustuisi osapuolten antamaan suostumukseen tällaisen tiedoksiantotavan käyttöön.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin siitä, milloin sähköisen tiedoksisaannin katsotaan tapahtuneen. Vastaavalla tavalla kuten 77 §:ssä, tiedoksisaannin katsottaisiin tapahtuneen asiakirjan lähettämispäivänä, kun asiakirjan sisältävä sähköinen viesti on vastaanottajan vastaanottolaitteessa siten, että viestiä voidaan käsitellä. Muutoin tiedoksisaannissa voitaisiin esittää vastanäyttöä saapumisajankohdasta vastaavalla tavalla kuin lähetettäessä hankintapäätös sähköisesti tiedoksi 77 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 101 §.

104 §. *Muutoksenhakukielto.* Pykälässä säädettäisiin muutoksenhakukielloista. Pykälän 1 momentin mukaan markkinaoikeuden toimivaltaan kuuluvassa hankinta-asiassa ei voitaisi käyttää markkinaoikeuden menettelyn kanssa päällekkäisiä yleishallintooikeudellisia oikeussuojakeinoja. Markkinaoikeuden toimivaltaan kuuluvaan asiaan ei saisi hakea muutosta kuntalain eikä hallintolainkäyttölain nojalla. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin muutoksenhakukiellosta niissä hankinnoissa, jotka ovat kokonaan poissuljettuja lain soveltamisalasta sen 6 §:n 2 momentin, 7, 8 tai 13 §:n nojalla. Myöskään näitä hankintoja koskevaan päätökseen tai ratkaisuun ei saisi hakea muutosta kuntalain tai hallintolainkäyttölain nojalla.

Pykälän 1 momentin muutoksenhakukielto tarkoittaa, että markkinaoikeuden toimivaltaan kuuluvaa hankinta-asiaa ei voida saattaa enää erillisen oikeussuojamenettelyn kohteeksi kuntalain tai hallintolainkäyttölain nojalla. Kuntalain osalta valituskielto merkitsee sekä kieltoa tehdä oikaisuvaatimus asiassa että kieltoa tehdä valitus. Erityislainsäädännössä ilmaisua kielletään ”hakemasta muutosta siten kuin kuntalaissa säädetään” on tulkittu siten, että mainittu ilmaisu kattaa sekä oikaisuvaatimuksen että valituksen tekemisen. Myös puolustus- ja turvallisuushankintalaissa käytettäisiin vastaavaa ilmaisua. Käytetty ilmaisu ei kuitenkaan rajoita kuntalakiin perustuvia muita mahdollisuuksia ottaa kunnallisen hankintayksikön päättämä asia uudestaan kunnassa käsiteltäväksi. Rajoitus ei siten sulje pois kuntalakiin perustuvaa ottooikeuden käyttämistä.

Rajoitus merkitsee, että kuntalaisella ei ole mahdollisuutta tehdä oikaisuvaatimusta tai valitusta kunnallisen hankintayksikön pää-

töksestä. Hankintalakia koskevan markkinaoikeuskäytännön perusteella tarkasteltuna lähes kaikissa niissä tapauksissa, joissa sama asia on saatettu kahden eri tuomioistuimen käsiteltäväksi, oikaisuvaatimuksen tai valituksen tekijä on ollut hankintamenettelyyn osallistunut ja useimmiten juuri sama taho, joka on markkinaoikeudessa vireillä olevan menettelyjen oikeussuojan hakija.

Rajoituksen käytännön merkitys kuntalaisen yleisen valitusoikeuden osalta on siten arvioitavissa varsin vähäiseksi. Kunnat eivät tee puolustushankintoja ja niiden toteuttamat turvallisuushankinnat ovat todennäköisesti lukumääräisesti vähäisiä. Lisäksi rajoituksella on selkeästi oikeustilaa selventävä vaikutus, kun samaa asiaa ei voitaisi saattaa käsiteltäväksi kahdessa eri tuomioistuimessa. Esimerkiksi hankintapäätöksen lainvoimaiseksi tulon ajankohta on määriteltävissä yksiselitteisesti, kun asiassa annetaan vain yhden tuomioistuinlinjan lopullinen päätös.

Rajoitus ei supista mahdollisuuksia vedota hankintamenettelyssä tapahtuneisiin muihin kuin puolustus- ja turvallisuushankintalakiin perustuviin päätöksenteon virheellisyyksiin. Markkinaoikeuden toimivaltaan kuuluu hankinta-asiassakin esikysymyksenä ottaa kantaa väitteisiin siitä, että hankinta-asiassa tehty päätös on muullakin perusteella lainvastainen. Esikysymyksen käsittelymahdollisuuden vuoksi saman asian jakaminen kahteen eri oikeusturvamenettelyyn ei myöskään ole tarpeen.

Pykälän 2 momentin mukaan lain soveltamisalasta 6 §:n 2 momentin, 7, 8 tai 13 §:n nojalla poissuljetussa hankinnassa tehtyyn päätökseen tai ratkaisuun ei saisi hakea muutosta kuntalain tai hallintolainkäyttölain nojalla. Muutoksenhakukielto tarkoittaa, että hankinnasta, josta ei voisi valittaa markkinaoikeuteen, ei olisi mahdollista valittaa myöskään hallinto-oikeuteen kuntalain tai hallintolainkäyttölain nojalla. Rajoitus supistaisi mahdollisuutta vedota edellä mainituissa menettelyissä tapahtuneisiin muihin kuin puolustus- ja turvallisuushankintalakiin perustuviin päätöksenteon virheellisyyksiin, joiden osalta oikeussuojakeinoksi jäisi 85 §:n mukainen hankintaoikaisu. Lisäksi 2 momentin mukaan myöskään alihankkijalla ei olisi mahdollisuutta hakea kuntalain tai hallintolainkäyttölain nojalla muutosta tarjoajan tai hankintayksikön alihankintaa koskevaan päätökseen.

Lain soveltamisalasta 6 §:n 2 momentin, 7, 8 tai 13 §:n nojalla poissuljetut hankinnat ovat luonteeltaan sellaisia, ettei niiden sisällyttäminen puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin soveltamisalaan ole katsottu tarkoituksenmukaiseksi. Ne poikkeavat toteutusperiaatteiltaan ja luonteeltaan olennaisella tavalla lain soveltamisalaan kuuluvista hankinnoista. Yleishallinto-oikeudellisen valitusmahdollisuuden sisällyttäminen esimerkiksi kokonaan salassa pidettäviin tai tiedustelutoimintaan liittyviin hankintoihin ei ylipäätänsä voida pitää mielekkäänä näiden hankintojen merkittävä salassapito-intressi tai merkitys valtion turvallisuudelle huomioiden.

Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä oikeutta hakea muutosta viranomaisen päätökseen on tarkasteltu perustuslain 21 §:n 1 momentissa turvattuna oikeutena. Vakiintuneeksi katsottavan lausuntokäytännön mukaan perustuslain 21 §:n 1 momentti edellyttää muutoksenhaun turvaamista sellaisessa asiassa, jossa viranomaisen päätös tai muu kannanotto koskee lainsäädännössä jollain tavoin täsmällisesti määriteltyä jonkin oikeutta tai velvollisuutta (viimeaikaisesta lausuntokäytännöstä esimerkiksi PeVL 18/2007 vp ja PeVL 51/2006 vp). Käytännössä lain soveltamisalasta poissuljettuja hankintoja koskevien valitusten voitaisiin arvioida perustuvan sellaisiin yleishallinto-oikeudellisiin perusteluihin, jotka ovat päällekkäisiä suhteessa puolustus- ja turvallisuushankintalain menettelysäännöksiin. Tämän takia oikeussuojakeinojen olemassaolo ei ole perusteltua, kun otetaan huomioon lain menettelysäännösten soveltamisalarajaukset.

Lain soveltamisalasta 6 §:n 2 momentin, 7, 8 tai 13 §:n nojalla poissuljettuihin hankintoihin voidaan muutoksenhakukeinona soveltaa hankintaoikaisua siten kuin lain 85 §:ssä säädetään. Tämä mahdollistaa asian uudelleen tarkastelun nimenomaan hankintaoikeudelliselta kannalta. Varsinaista tuomioistuinkäsittelyä kevyempänä ja nopeampana menettelynä sen voidaan katsoa olevan hyvin soveltuva oikeussuojakeino edellä mainituissa hankinnoissa.

Pykälän 1 momentti vastaa hankintalain 102 §:ää. Pykälän 2 momentin kaltaista säännöstä ei sisälly hankintalakiin.

105 §. *Muutoksenhaku markkinaoikeuden päätökseen.* Pykälässä säädettäisiin muutoksenhausta markkinaoikeuden päätökseen. Muutoksenhakua ehdotetaan rajattavaksi siten, että markkinaoikeuden ratkaisuun, joka koskee täytäntöönpanon keskeyttämistä, kieltämistä tai sallimista ei saisi hakea muutosta. Lisäksi puitejärjestelyyn perustuvaa hankintaa tai lain 68 §:n 2 momentin mukaista hankintaa koskevassa asiassa muutoksenhaku korkeimpaan hallinto-oikeuteen edellyttäisi valitusluvan saamista siinä tilanteessa, että markkinaoikeus ei ole ensi asteena tällaisessa asiassa myöntänyt käsittelylupaa.

Pykälän 1 momentissa todettaisiin muutoksenhaun pääsääntö eli muutosta haetaan valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Muutoksenhakuun sovelletaan hallintolainkäyttölain säännöksiä.

Pykälän 2 momentin mukaan markkinaoikeuden päätökseen, joka koskee hankintapäätöksen täytäntöönpanon kieltämistä, keskeyttämistä tai sallimista, ei saisi hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Valituskiellon tarkoituksena on nopeuttaa markkinaoikeuden käsittelyä estämällä samassa asiassa asian käsittelyn kuluessa tehtävä välimuutoksenhaku. Koska täytäntöönpanon kieltämisen, keskeyttämisen tai sallimisen edellytyksiä ratkaistaessa ei vielä ratkaista, onko valituksella asiassa menestymisen mahdollisuuksia, käytännössä erillinen täytäntöönpanoon kohdistuva muutoksenhaku menestyy harvoin.

Jos tällainen valitus menestyy, syynä on yleensä se, että asiassa tai olosuhteissa on tapahtunut jokin sellainen muutos, jonka vuoksi täytäntöönpanon edellytyksiä tuleekin markkinaoikeuden päätöksen jälkeen harkita uudestaan. Asian tehokkaan käsittelyn kannalta tällainen harkinta tulisi kuitenkin suorittaa siinä tuomioistuimessa, jossa asia on vireillä, eikä muutoksenhakutuomioistuimessa erillisessä muutoksenhakumenettelyssä. Näin ollen momentissa säädettäisiin selvyyden vuoksi samalla siitä seikasta, että täytäntöönpanon kieltämistä, keskeyttämistä tai sallimista koskeva asia voidaan markkinaoikeuden aikaisemman ratkaisun estämättä ottaa uudestaan käsiteltäväksi, jos aikaisemman päätöksen perusteet ovat muuttuneet. Sääntely liittyy tältä osin samalla hallinto-oikeudelliseen tulkintaperinteeseen, jonka mukaan hylkääviin päätöksiin ei liity negatiivista oikeusvoimavaikutusta.

Pykälän 3 momentin mukaan markkinaoikeuden ratkaisuun, jolla markkina-oikeus ei ole myöntänyt käsittelylupaa puitejärjestelyyn perustuvaa hankintaa tai lain 68 §:n 2 momentin mukaista hankintaa koskevassa asiassa, ei saisi hakea muutosta valittamalla, jollei korkein hallinto-oikeus myönnä valituslupaa. Valituslupaperusteet tällaisessa asiassa perustuvat hallintolainkäyttölain 13 §:n 2 momenttiin. Nämä huomioon ottaen tuolloin on kysymys hankinnasta, jonka toteuttaminen puitejärjestelyyn perustuvana tai 68 §:n 2 momentin mukaisena ei ole ollut virheellistä eikä hankintaan myöskään ole liittynyt yleisempiä lainsoveltamisen kannalta tärkeitä näkökohtia. Näin ollen valituslupaharkinta kohdistuu asioihin, joissa ei ole jatkovalituksenkaan kannalta erityistä oikeussuojan tarvetta.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 103 §.

106 §. *Hallintolainkäyttölain soveltaminen.* Pykälässä todettaisiin, että markkinaoikeuden menettelyyn sovelletaan täydentävästi hallintolainkäyttölakia. Koska viittaussäännös hallintolainkäyttölakiin kattaa myös laissa erikseen säädetyt kuulemistilanteet väliaikaista kieltoa määrättäessä sekä säännökset asianosaisen velvoittamisesta saapumaan istuntoon ja esittämään tarvittavat asiakirjat, mainituista seikoista ei säädettäisi erikseen.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 105 §.

107 §. *Päätösten täytäntöönpano.* Pykälässä säädettäisiin markkinaoikeuden puolustus- ja turvallisuushankintalakiehdotuksen 96 §:n 1 momentin nojalla määräämien seuraamusten täytäntöönpanosta. Markkinaoikeuden kaikki päätökset ovat välittömästi täytäntöön pantavissa, jollei korkein hallinto-oikeus toisin määrää. Markkinaoikeuden määrättävissä oleva seuraamusjärjestelmä on monipuolinen ja samalla se mahdollistaa taloudellisesti raskaiden seuraamusten määräämisen. Tehottomuusseuraamuksen ja vaihtoehtoisena seuraamuksena olevan sopi-

muskauden lyhentämisen vuoksi seuraamukset kohdistuvat hankintayksikön ohella tämän sopimusosapuoliin. Seuraamuksista seuraamusmaksu on hallinnollinen rahanmääräinen sanktio ja hyvitysmaksu voi olla osittain samoin hallinnollisen sanktion luontoinen.

Pykälän 1 momentissa on omaksuttu perustuslakivaliokunnan viimeaikaisten lausuntolinjausten (esimerkiksi PeVL 4/2004 vp ja PeVL 32/2005 vp) perusteella lähtökohta, jonka mukaan markkinaoikeuden määräämistä seuraamuksista reaalikeinot olisivat muutoksenhausta huolimatta välittömästi täytäntöön pantavissa, jollei korkein hallinto-oikeus määrää toisin. Välitön täytäntöönpanokelpoisuus liittyy erityisesti siihen, että hankintamenettelyyn kohdistuu kiireellisyysvaatimuksia sekä hankintayksikön että hankintamenettelyyn osallistuvien toimijoiden näkökulmasta. Jos esimerkiksi markkinaoikeuden päätös hankintapäätöksen kumoamisesta ja hankintayksikön velvoittamisesta suorittamaan uusi tarjousvertailu tai kokonaan uusi tarjouskilpailu ei olisi välittömästi täytäntöönpanokelpoinen, hankintamenettelyn jatkamisen viivästymisestä voisi aiheutua huomattavaa haittaa.

Eri asemassa ovat sen sijaan ne markkinaoikeuden päätökset, joissa markkinaoikeus määrää ehdotetun 96 §:n 1 momentin 4—7 kohdassa tarkoitetun seuraamuksen. Tällaisten seuraamusten taloudellinen merkitys saattaa myös olla varsin suuri. Koska seuraamusten määräämiseen liittyy väistämättä sekä yksittäistapauksellista harkintaa että kokonaisharkintaa, tällaisten päätösten välitön täytäntöönpanokelpoisuus ei olisi hyvin sopusoinnussa perustuslain 21 §:n vaatimusten kanssa. Näin ollen hyvitysmaksun, seuraamusmaksun, tehottomuusseuraamuksen ja sopimuskauden lyhentämistä koskevat markkinaoikeuden päätökset olisivat pantavissa täytäntöön vasta sen jälkeen, kun markkinaoikeuden päätös on tullut lainvoimaiseksi joko sen vuoksi, että siihen ei ole haettu muutosta tai että asia on tullut muutoksenhaun johdosta korkeimmassa hallinto-oikeudessa lopullisesti ratkaistuksi.

Tilanteessa, jossa markkinaoikeus määrää sekä reaalikeinoja että hyvitysmaksun, seuraamusmaksun, tehottomuusseuraamuksen tai sopimuskauden lyhentämisen, päätös olisi reaalikeinojen osalta muutoksenhausta huolimatta välittömästi täytäntöön pantavissa. Muiden seuraamusten osalta päätös olisi täytäntöön pantavissa vasta sen jälkeen, kun se on tullut lainvoimaiseksi.

Pykälän 2 momentissa Oikeusrekisterikeskukselle säädettäisiin velvollisuus huolehtia seuraamusmaksua koskevan päätöksen täytäntöönpanosta. Oikeusrekisterikeskus vastaa myös muiden valtiolle tuomittavien vastaavien seuraamusten hallinnoinnista. Momentissa säädettäisiin lisäksi markkinaoikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden seuraamusmaksun määräämistä koskevien päätösten ilmoittamisesta Oikeusrekisterikeskukselle.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 106 §.

108 §. *Vahingonkorvaus.* Pykälässä säädettäisiin velvollisuudesta vahingonkorvaukseen. Korvaukseen olisi oikeutettu sellainen ehdokas tai tarjoaja taikka toimittaja, jolle on aiheutettu vahinkoa puolustus- ja turvallisuushankintalain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten taikka Euroopan unionin lainsäädännön vastaisella menettelyllä. Ehdokkaan, tarjoajan ja toimittajan määritelmät sisältyvät lakiehdotuksen 3 §:ään.

Vahingolla tarkoitetaan kaikentyyppisiä menetyksiä, ei ainoastaan hankintamenettelyyn osallistumisesta aiheutuneita kustannuksia. Korvauksen tuomitsemiseksi riittäisi, että tarjoaja tai ehdokas näyttää toteen hankintalain tai sen perusteella annettujen määräysten vastaisen virheellisen menettelyn ja sen, että hänellä olisi ollut todellinen mahdollisuus voittaa tarjouskilpailu.

On huomattava, että puolustus- ja turvallisuushankintalaki ja sen nojalla annetut alemmanasteiset säädökset sääntelevät vain julkiseen puolustus- ja turvallisuushankintasopimukseen johtavaa menettelyä, eikä lakiin sisälly lainkaan säännöksiä hankintayksikön ja valitun toimittajan välisestä sopimussuhteesta. Lain vahingonkorvausta koskeva säännös ei siten koskisi tapauksia, joissa on kyse hankintayksikön ja valitun sopimusosapuolen välisestä korvausvastuusta. Näitä tapauksia koskisivat yleiset vahingonkorvaussäännökset. Korvaukseen oikeuttavaa vahinkoa voisi syntyä ehdokkaalle tai tarjoajalle lähinnä tarjouskilpailuun osallistumisesta ai-

heutuneina kustannuksina ja saamatta jääneenä voittona.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin vahingon toteennäyttämisestä. Vahinkoa kärsineen näyttötaakkaa on kevennetty siltä osin kuin korvausvaatimus koskee tarjousmenettelystä aiheutuneita kuluja. Koska taloudellisen vahingon toteennäyttäminen on yleensä vaikeaa, näyttötaakkaan liittyvät helpotukset on laajennettu koskemaan kaikkia puolustus- ja turvallisuushankintalain soveltamisen piiriin kuuluvia hankintoja hankinnan arvosta ja hankintayksikön toimialasta riippumatta.

Pykälän 3 momentissa todettaisiin toimivaltaisen tuomioistuimen olevan oikeudenkäymiskaaren 10 luvun mukainen käräjäoikeus.

Pykälä on samansisältöinen kuin hankintalain 107 §.

16 luku Erinäiset säännökset

109 §. *Tietojen antaminen.* Pykälässä säädetään hankintayksiköiden velvollisuudesta antaa hankintaan liittyviä tilastotietoja ja muita hankintaa koskevia selvityksiä. Pykälä perustuu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 65 ja 66 artiklaan.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin hankintayksikön velvoitteesta antaa Suomen viranomaisille ja Euroopan unionin toimielimille tilastotietoja sekä tietoja hankinnan eri vaiheista ja tehdyistä hankinnoista. Lisäksi säädettäisiin työ- ja elinkeinoministeriön oikeudesta antaa tämän lain perusteella saamiaan tietoja Euroopan unionin viranomaisille.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin hankintayksikön velvollisuudesta laatia hankintasopimuksesta ja puitejärjestelystä kirjallinen selvitys, joka on toimitettava pyynnöstä Euroopan komissiolle. Momentissa myös säädettäisiin, että erillistä selvitystä ei kuitenkaan olisi tarpeen toimittaa siinä tilanteessa, jos vastaavat tiedot ilmenevät hankintapäätöksestä tai muista asiakirjoista.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin hankintayksikön velvollisuudesta varmistaa hankintamenettelyn kulun riittävä dokumentointi myös silloin, kun hankinta on toteutettu sähköisessä muodossa.

Pykälän 4 momentissa olisi valtuutussäännös valtioneuvoston asetuksen antamisesta.

110 §. *Voimaantulo ja siirtymäsäännökset.* Ehdotettu laki tulisi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2012.

Sitä ennen voitaisiin ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Lakia sovellettaisiin sellaisiin hankintamenettelyihin, jotka ovat alkaneet lain voimaan tulon jälkeen. Momentissa määriteltäisiin tarkemmin, mitä hankintamenettelyn aloittamisella tarkoitetaan. Hankintamenettelyn aloittaminen määriteltäisiin samalla tavoin kuin hankintalain voimaan tullessa. Sääntelyratkaisu merkitsee, että esimerkiksi sopimuksen tehottomuusseuraamusta ei voitaisi määrätä kuin vasta sellaisessa hankinnassa, joka on alkanut lain voimaan tulon jälkeen.

Lain voimaantulon jälkeen tehtäviin hankintapäätöksiin tai vastaaviin valituskelpoisiin muihin toimenpiteisiin ei voida hakea muutosta kuntalain mukaisin oikeussuojakeinoin oikaisuvaatimuksella ja sen jälkeisellä valituksella. Vastaava kielto koskee hallintovalituksen tekemistä. Aikaisemmin aloitettuihin puolustus- ja turvallisuushankintamenettelyihin, joissa hankintapäätös tehdään lain voimaantulon jälkeen, ei sovellettaisi tämän lain tai hankintalain säännöksiä.

1.2 Laki julkisista hankinnoista

7 §. *Yleiset hankintoja koskevat poikkeukset soveltamisalasta.* Pykälän 1 momentin mukaan hankintalakia ei sovellettaisi sellaisiin hankintoihin, joihin sovelletaan puolustus- ja turvallisuushankinnoista annettua lakia. Säännöksellä pantaisiin täytäntöön puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 71 artikla, jonka mukaan hankintadirektiivin 10 artiklaa muutetaan siten, että hankintadirektiivin soveltamisen ulkopuolelle rajataan sellaiset hankinnat, joihin sovelletaan puolustus- ja turvallisuushankintadirektiiviä. Samoin hankintadirektiivin soveltamisen ulkopuolelle rajataan sellaiset hankinnat, jotka jäävät puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin soveltamisalan ulkopuolelle sen vuoksi, etteivät EU-kynnysarvot ylity, tai joita koskevat erityiset menettelysäännöt taikka jotka on muutoin rajattu puolustus- ja turval-

lisuushankintadirektiivin soveltamisen ulkopuolelle.

Hankintalakia ei myöskään sovellettaisi niihin puolustus- ja turvallisuushankintoihin, jotka sinänsä täyttävät puolustus- ja turvallisuushankinnan määritelmän, mutta jotka jäävät puolustus- ja turvallisuushankintalain soveltamisalan ulkopuolelle. Näitä ovat hankinnat, jotka eivät ylitä puolustus- ja turvallisuushankintalain 13 §:n mukaisia kansallisia kynnysarvoja. Lisäksi hankintalain soveltamisalan ulkopuolelle jäisivät sellaiset hankinnat, jotka on rajattu puolustus- ja turvallisuushankintalain soveltamisen ulkopuolelle lain 6 §:n 2 momentin, 7 §:n 1 momentin tai 8 §:n nojalla.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin muista lain soveltamisalaa koskevista yleisistä poikkeuksista. Momentti vastaisi voimassa olevan pykälän 1 momenttia kuitenkin niin, että siitä poistettaisiin 1 kohdan maininta valtion keskeisistä turvallisuuseduista sekä 2 kohta kokonaan. Erityisesti sotilaalliseen käyttöön soveltuviin hankintoihin sovellettaisiin puolustus- ja turvallisuushankinnoista annettua lakia siten kuin lain 5 §:ssä säädetään.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin lain soveltamisesta kehitysyhteistyösopimuksiin perustuviin ulkoasiainhallinnon hankintoihin. Momentti vastaisi voimassa olevan pykälän 2 momenttia.

83 §. *Hankintaoikaisun soveltaminen muihin hankintoihin.* Pykälän 1 momentin mukaan hankintaoikaisua sovelletaan myös sellaisen hankintamenettelyssä tehdyn päätöksen tai ratkaisun korjaamiseen, johon ei muutoin sovelleta hankintalakia. Momentti vastaisi voimassa olevan pykälän 1 momenttia.

Pykälän 2 momentin mukaan puolustus- ja turvallisuushankintoja koskevasta hankintaoikaisusta säädettäisiin puolustus- ja turvallisuushankinnoista annetussa laissa.

Momentti olisi uusi ja sen tarkoituksena olisi selkeyttää tilannetta hankintalain soveltamisalan ulkopuolelle jäävien puolustus- ja turvallisuushankintojen hankintaoikaisusta. Oikeudellisen selkeyden takia olisi perusteltua säätää puolustus- ja turvallisuushankintoja koskevista oikeussuojakeinoista kokonaisuudessaan yhdessä ainoassa laissa.

Käytännössä pykälän soveltamisalaan kuuluisivat edelleen kaikki muut hankintalain soveltamisalan ulkopuolelle jäävät hankinnat kuin puolustus- ja turvallisuushankinnat. Merkityksellisin ryhmä näistä olisi edelleen pienhankinnat eli ne hankinnat, joiden arvo jää kansallisten kynnysarvojen alapuolelle.

1.3 Laki vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista

17 §. *Yleiset hankintoja koskevat poikkeukset soveltamisalasta.* Pykälässä säädettäisiin erityisalojen hankintadirektiivin mukaisesti lain soveltamisalan rajoituksista.

Pykälän 1 momentin mukaan erityisalojen hankintalakia ei sovellettaisi sellaisiin hankintoihin, joihin sovelletaan puolustus- ja turvallisuushankinnoista annettua lakia. Säännöksellä pantaisiin täytäntöön puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 70 artikla. Artiklan mukaan erityisalojen hankintadirektiivin soveltamisen ulkopuolelle rajataan sellaiset hankinnat, joihin sovelletaan puolustus- ja turvallisuushankintadirektiiviä. Näistä hankinnoista säädettäisiin puolustus- ja turvallisuushankintalain 5 §:ssä. Samoin erityisalojen hankintadirektiivin soveltamisen ulkopuolelle rajataan sellaiset hankinnat, jotka jäävät puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin soveltamisalan ulkopuolelle sen vuoksi, etteivät puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin mukaiset EU-kynnysarvot ylity, tai joita koskevat erityiset menettelysäännöt taikka jotka on muutoin rajattu puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin soveltamisen ulkopuolelle.

Erityisalojen hankintalain soveltamisen ulkopuolelle jäisivät siten puolustus- ja turvallishankintalain EU-kynnysarvot alittavat hankinnat sekä sellaiset hankinnat, jotka on rajattu puolustus- ja turvallisuushankintalain soveltamisen ulkopuolelle lain 6 §:n 2 momentin, 7 §:n tai 8 §:n nojalla.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin muista lain soveltamisalaa koskevista yleisistä poikkeuksista. Momentti vastaisi muilta osin voimassa olevan lain 17 §:ää, mutta momentin 6 kohdan lopussa oleva viittaus valtion keskeisiin turvallisuusetuihin poistettaisiin.

1.4 Laki kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista

1 §. *Lain soveltamisala.* Pykälän 3 momentti muutettaisiin siten, että lain 12—14 §:ää sekä 16 §:n 2 momenttia sovellettaisiin myös puolustus- ja turvallisuushankintaan tarjoajana tai alihankkijana osallistuvaan elinkeinonharjoittajaan, joka tällöin saa, laatii tai muutoin käsittelee hankinnan toteuttamiseksi luokiteltuja tietoja.

Kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetussa laissa säädetään viranomaisten toimenpiteistä kansainvälisen tietoturvallisuusvelvoitteen toteuttamiseksi. Lain 12 §:ssä säädetään yhteisöturvallisuusselvityksistä ja arvioista, lain 13 §:ssä sitoumuksesta turvallisuustoimenpiteiden suorittamiseksi ja 14 §:ssä turvallisuustodistuksesta. Lain 1 §:n 2 momentin mukaisesti lakia sovelletaan myös elinkeinonharjoittajaan ja tämän palveluksessa olevaan silloin, kun elinkeinonharjoittaja on sopimusosapuolena turvallisuusluokitellussa sopimuksessa tai osallistuu tällaista sopimusta koskevaan hankintakilpailuun tai toimii tällaisen elinkeinonharjoittajan alihankkijana. Turvallisuusluokitellulla sopimuksella tarkoitetaan kotimaisen elinkeinonharjoittajan ja ulkomaalaisen toimijan (viranomainen, yritys, järjestö tai toimielin) välistä sopimusta, joka on tehty kansainvälisessä tietoturvallisuusvelvoitteessa tarkoitetulla tavalla. Saman pykälän 3 momentin mukaisesti lain 12—14 §:ää sekä 16 §:n 2 momenttia sovelletaan myös elinkeinonharjoittajaan, joka pyytää yhteisöturvallisuusselvityksen ja arvion tekemistä voidakseen osallistua toisen valtion viranomaisen tai siellä kotipaikkaansa pitävän yrityksen järjestämään tarjouskilpailuun.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetun lain 1 §:n 3 momenttia siten, että muutoksen jälkeen yhteisöturvallisuusselvityksen ja arvion tekeminen olisi mahdollista myös silloin, kun hankinnan tekee suomalainen viranomainen tai muu hankintayksikkö ja tarjoajana on suomalainen elinkeinonharjoittaja. Muutos on tarpeen elinkeinonharjoittajien tasapuolisen kohtelun vuoksi ja sen varmistamiseksi, että suomalaiset elinkeinonharjoittajat voivat jatkossa osallistua puolustus- ja turvallisuushankintalain mukaisiin tarjouskilpailuihin tietoturvallisuusvelvoitteiden osalta tasaveroisesti. Ilman muutosta suomalainen elinkeinonharjoittaja osallistuessaan suomalaisen hankintayksikön järjestämään puolustus- ja turvallisuushankintalain mukaiseen tarjouskilpailuun ei voisi toimittaa hankinnassa asetettujen tietoturvallisuusvaatimusten täyttämiseksi viranomaisen laatimaa, lainsäädännössä määriteltyä yritysturvallisuusselvitystä tai arviota. Ulkomaalainen elinkeinonharjoittaja, jonka sijoittautumismaa on solminut Suomen kanssa tietoturvallisuussopimuksen, voisi taas toimittaa tällaisessa tilanteessa oman maansa tietoturvallisuusviranomaisen antaman asianmukaisen sitoumuksen tai tiedot.

Oikeusministeriössä on valmisteilla hallituksen esitys henkilöiden ja yritysten taustojen selvittämistä koskevaksi lainsäädännöksi. Uudessa laissa säädettäisiin muun ohella yritysturvallisuusselvityksistä. Tämän uudistuksen säätämisen yhteydessä tulevat nyt ehdotetut muutokset tarpeettomiksi ja ne kumotaan.

1.5 Markkinaoikeuslaki

1 §. *Markkinaoikeuden toimivalta ja toimipaikka.* Pykälää muutettaisiin siten, että markkinaoikeuden toimivaltaan kuuluisivat myös ne asiat, joista säädetään julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista annetussa laissa.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Perustuslain 80 §:n 1 momentin nojalla tasavallan presidentti, valtioneuvosto ja ministeriö voivat antaa asetuksia perustuslaissa tai muussa laissa säädetyn valtuuden nojalla.

Hallituksen esitykseen sisältyy joitakin asetusten antamiseen valtuuttavia säännöksiä. Puolustus- ja turvallisuushankintalakiehdotuksen 28 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi valtioneuvoston asetuksella antaa tarkemmat säännökset tässä laissa tarkoitetuista puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivissä edellytetyistä ilmoitusvelvoitteista, ilmoitusten lähettämisessä käytettävistä viestintävälineistä, ilmoitusten sisällöstä, julkaisemisesta ja

muista ilmoitusvelvollisuuteen liittyvistä seikoista.

Puolustus- ja turvallisuushankintalakiehdotuksen 45 §:n 4 momentin nojalla valtioneuvoston asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset sähköiseen viestintään sovellettavista teknisistä ja muista edellytyksistä.

Puolustus- ja turvallisuushankintalakiehdotuksen 64 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi, että sopimuspuoleksi valitun tarjoajan olisi toimitettava julkaistavaksi alihankintailmoitus niistä alihankinnoista, joita koskee 62 §:n 3 momentissa säädetty kilpailuttamisvelvoite ja joiden ennakoitu arvo ilman arvonlisäveroa vastaa vähintään 12 §:ssä mainittuja EU-kynnysarvoja.

Puolustus- ja turvallisuushankintalakiehdotuksen 109 §:n 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi valtuutus valtioneuvoston asetuksella antaa tarkemmat säännökset 1 momentissa tarkoitetuista, puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 65 ja 66 artiklassa edellytetyistä tilastointiin liittyvistä velvoitteista sekä hankintayksikön velvollisuudesta laatia puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 37 artiklassa edellytettyjä hankintamenettelyjä ja hankintapäätöksiä koskevia selvityksiä ja muita tietoja toimitettaviksi Euroopan unionin toimielimille.

3 Voimaantulo

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2012.

Laissa säädettyjä uusia menettelyitä sovellettaisiin kokonaisuudessaan sellaisiin hankintamenettelyihin, jotka ovat alkaneet lain voimaantulon jälkeen.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Yleistä

Ehdotettava laki julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista on merkityksellinen perustuslain 12 §:n 2 momentin kannalta. Lakiehdotukseen sisältyy asetuksenantovaltuutta koskevia säännöksiä, minkä vuoksi myös perustuslain 80 § on merkityksellinen esityksen arvioinnin kannalta.

Toisaalta puolustus- ja turvallisuushankintalakiehdotus sisältää sääntelyä, joka rajoittaa joitakin perusoikeuksia. Lailla olisi tällaisia vaikutuksia perustuslain 21 §:ssä säädettyyn oikeusturvaan. Lisäksi lakiehdotusta on arvioitava perustuslain 15 §:n sekä 98 ja 99 §:n kannalta.

Asiakirjojen julkisuus

Perustuslain 12 §:n 2 momentin mukaan viranomaisten hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta. Perustuslakivaliokunta on arvioidessaan viranomaisten oikeutta saada salassa pidettäviä tietoja muilta viranomaisilta tarkastellut sitä, millä ehdoilla tietoja pyytävän viranomaisen tiedonsaanti-intressi voi syrjäyttää salassapitointressit. Valiokunta on arviossaan kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen (PeVL 7/2000 vp, s. 4; PeVL 7a/2000 vp, s. 2—3; PeVL 23/2006 vp, s. 3). Väljässä ja ulottuvuudeltaan laajassa sääntely-yhteydessä perustuslakivaliokunta on pitänyt erityisen tärkeänä, että tietojensaantioikeus rajoitetaan koskemaan ainoastaan välttämättömiä tietoja. Jos luovutettavien tietojen sisältö on rajattu täsmällisesti, on tietojen luovuttaminen voinut koskea jonkin tarkoituksen vuoksi tarpeellisia tietoja (PeVL 14/2002 vp, s. 2).

Puolustus- ja turvallisuushankintalakiehdotuksen 109 §:n 1 momentissa säädettäisiin tietojen antamisesta Suomen viranomaisille ja Euroopan unionin toimielimille. Hankintayksikön olisi annettava hankintojen valvontaa ja tietojen vaihtoa varten Suomen viranomaisille ja Euroopan unionin toimielimille unionin lainsäädännössä edellytetyssä laajuudessa tilastotietoja ja muita tietoja hankinnan eri vaiheista ja tekemistään hankinnoista. Työ- ja elinkeinoministeriöllä olisi oikeus salassapitosäännösten estämättä edelleen antaa tämän lain perusteella saamiaan tietoja Euroopan unionin viranomaisille.

Ehdotetun 109 §:n 1 momentissa tarkoitetut tiedot saattavat sisältää myös salassa pi-

dettäviä tietoja esimerkiksi liike- ja ammattisalaisuudesta tai yksityisen elinkeinotoimintaa koskevasta seikasta.

Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaan salassa pidettävän tiedon luovuttaminen toiselle viranomaiselle voidaan lailla säätää sallituksi, jos tällaisen tiedon saaminen on välttämätöntä viranomaisen tehtävien toteuttamiseksi. Silloin kun tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi, voi tietojen luovuttaminen kohdistua myös jonkin tarkoituksen kannalta tarpeellisiin tietoihin (PeVL 14/2002 vp, s. 2/II).

Ehdotuksen mukaan tarvittavia tietoja ei voida luovuttaa muille kuin viranomaiselle. Tietojen luovuttaminen olisi välttämätöntä viranomaisen valvontatehtävien hoitamista varten. Ehdotettu säännös tietojen antamisesta Suomen viranomaisille ja Euroopan unionin toimielimille ei ole ongelma perustuslaissa säädettyjen perusoikeuksien kannalta.

Oikeusturva

Julkisiin puolustus- ja turvallisuushankintoihin ehdotetaan oikeussuojajärjestelmää, jossa hankintayksikön päätös tai muu hankintayksikön hankintamenettelyssä tekemä ratkaisu, jolla on vaikutusta ehdokkaan tai tarjoajan asemaan, voitaisiin saattaa valituksella markkinaoikeuden käsiteltäväksi (puolustus- ja turvallisuushankintalakiehdotuksen 88 §). Puolustus- ja turvallisuushankintalakiin ehdotettavat oikeussuojamenettelyjä koskevat säännökset puolustus- ja turvallisuushankintadirektiiviin soveltamisalaan kuuluvissa hankinnoissa olisivat vastaavat kuin hankintalaissa.

Puolustus- ja turvallisuuslakiehdotuksen 68 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa hankinnoissa noudatetaan lakiehdotuksen III osassa tarkoitettuja kansallisia hankintamenettelyjä. Näihin hankintoihin ehdotetaan erityissääntelyjä, jotka liittyvät muun muassa hankintasopimuksen tekemiseen sekä muutoksenhakuun ja seuraamuksiin. Hankinnoissa ei noudatettaisi odotusaikaa (80 §), niihin ei saisi hakea valittamalla muutosta, jollei markkinaoikeus myönnä käsittelylupaa (88 §:n 3 momentti) eikä markkinaoikeuden käsittelylupaa koskevaan päätökseen saisi hakea muutosta, jollei korkein hallinto-oikeus myönnä valituslupaa (105 §:n 3 momentti), markkinaoikeus ei voisi päättää väliaikaisesta toimenpiteestä (93 §:n 3 momentti) sekä markkinaoikeus voisi määrätä seuraamukseksi ainoastaan hyvitysmaksun (96 §:n 4 momentti).

Markkinaoikeuden erillisinä tekemistä päätöksistä, jotka koskevat hankintamenettelyn väliaikaista kieltämistä tai keskeyttämistä taikka hankintamenettelyn täytäntöönpanon sallimista, ei voitaisi hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Puolustus- ja turvallisuushankintalaissa säädettäisiin sen sijaan erikseen siitä, että markkinaoikeus voi ottaa aikaisemman päätöksensä estämättä tällaisen asian uudelleen käsiteltäväkseen (puolustus- ja turvallisuushankintalakiehdotuksen 105 §:n 2 momentti).

Hankintapäätöksiin, jotka tehdään puolustus- ja turvallisuushankintalain 27 §:ssä tarkoitetussa puitejärjestelyssä, ei saisi hakea valittamalla muutosta markkinaoikeudelta, jollei markkinaoikeus tällaisessa tapauksessa ota asiaa käsiteltäväkseen myöntäen muutoksenhakijalle puolustus- ja turvallisuushankintalaissa tarkoitetun käsittelyluvan. Asiaan, johon sovelletaan käsittelylupaa markkinaoikeudessa, ei saisi hakea valittamalla muutosta, jollei korkein hallinto-oikeus puolestaan myönnä valituslupaa hallintolainkäyttölain 13 §:n 2 momentissa tarkoitetuilla perusteilla niissä tapauksissa, joissa markkinaoikeus ei ole myöntänyt käsittelylupaa.

Markkinaoikeuden toimivaltaan kuulumattomissa lain soveltamisalan ulkopuolisissa puolustus- ja turvallisuushankinnoissa oikeussuojakeinona olisi hankintaoikaisu (85 §).

Hankinta-asiassa ei olisi mahdollista käyttää yhtä aikaa sekä hankintalakiin että yleishallinto-oikeudelliseen lainsäädäntöön perustuvia muutoksenhakukeinoja. Puolustus- ja turvallisuushankintalain 104 §:ssä säädettäisiin tätä koskevasta valituskiellosta, joka koskee hallintovalituksen lisäksi kunnallisvalitusta.

Kunnallisvalituksen osalta valituskielto ulottuu sekä oikaisuvaatimuksen että muutoksenhaun tekemiseen. Muutoksenhakukeinojen rajoitus ei vaikuta siihen, että kunnalla on mahdollisuus käyttää hankinta-asiassa otto-oikeutta ja tehdä uusi päätös.

Valituskielto koskee sekä puolustus- ja turvallisuushankintalain soveltamisalaan kuuluvia että sen ulkopuolelle lain 6 §:n 2 momentin, 7, 8 tai 13 §:n nojalla jääviä hankintoja. Muutoksenhakukielto tarkoittaisi, että muutoin markkinaoikeuden toimivaltaan kuuluvaan puolustus- ja turvallisuushankinta-asiaan, johon ei kuitenkaan sovelleta lakia edellä mainitun 6 §:n 2 momentin, 7, 8 tai 13 §:n nojalla, ei saisi hakea muutosta hallintolainkäyttölain tai kuntalain nojalla.

Alihankkijalla ei myöskään olisi mahdollisuutta hakea hallintolainkäyttölain nojalla muutosta tarjoajan tai hankintayksikön tekemään alihankintaa koskevaan päätökseen.

Hankintamenettelyjen eri osapuolten ja hankintayksiköiden käyttöön säädettäisiin oikaisutyyppinen korjauskeino nimeltään hankintaoikaisu, jota voitaisiin käyttää myös puolustus- ja turvallisuushankintalain soveltamisalan ulkopuolelle jäävissä hankinnoissa. Tuolloin hankintaoikaisun johdosta tehtyyn päätökseen ei kuitenkaan voitaisi hakea muutosta valittamalla markkinaoikeuteen eikä hallinto-oikeuteen.

Hankintaoikaisua voitaisiin käyttää puolustus- ja turvallisuushankintalaissa tarkoitetun muutoksenhaun kanssa ajallisesti päällekkäisesti, jolloin voi syntyä tilanteita, joissa hankintayksikkö kumoaa hankintaoikaisun johdosta oman virheellisen päätöksensä. Näitä tilanteita varten säädettäisiin markkinaoikeudelle mahdollisuus lopettaa tällaisen asian käsittely antamatta perusteltua ratkaisua.

Hankintaoikaisun käyttöedellytyksenä olisi mikä tahansa hankintamenettelyssä tapahtunut virhe. Koska hankintaoikaisun johdosta tehtävä uusi päätös on yleensä muutoksenhakukelpoinen uutena hankintapäätöksenä, hankintaoikaisun käytön edellytyksenä ei olisi sen asianosaisen suostumus, jonka etuihin tai oikeuksiin uusi päätös tulee vaikuttamaan epäedullisella tavalla.

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Perustuslain 21 §:n 2 momentin mukaan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä oikeutta hakea muutosta viranomaisen päätökseen on tarkasteltu perustuslain 21 §:n 1 momentissa turvattuna oikeutena. Vakiintuneeksi katsottavan lausuntokäytännön mukaan perustuslain 21 §:n 1 momentti edellyttää muutoksenhaun turvaamista sellaisessa asiassa, jossa viranomaisen päätös tai muu kannanotto koskee lainsäädännössä jollain tavoin täsmällisesti määriteltyä jonkin oikeutta tai velvollisuutta (viimeaikaisesta lausuntokäytännössä esimerkiksi PeVL 18/2007 vp ja PeVL 51/2006 vp).

Ensi vaiheen muutoksenhakuun kohdistuvat kielto käyttää päällekkäisiä yleishallinto-oikeudellisia oikeussuojamenettelyjä (puolustus- ja turvallisuushankintalakiehdotuksen 104 §:n 1 momentti) sekä kielto valittaa markkinaoikeuden sille muutoksenhakuna saatetussa asiassa ensi asteena antamasta täytäntöönpanoa koskevasta ratkaisusta (puolustus- ja turvallisuushankintalakiehdotuksen 105 §:n 2 momentti). Ensi vaiheen muutoksenhakurajoituksesta on kysymys myös siltä osin kuin puolustus- ja turvallisuushankintalain 27 §:ssä tarkoitettuihin puitejärjestelyihin perustuvista ja 68 §:n 2 momentissa tarkoitetuista valtion keskeisiin turvallisuusetuihin liittyvistä erillisistä hankintapäätöksistä ei voisi hakea valittamalla muutosta muutoin kuin siinä tapauksessa, että markkinaoikeus myöntää tällaisessa asiassa käsittelyluvan (puolustus- ja turvallisuushankintalakiehdotuksen 88 §:n 3 momentti).

Muutoksenhakurajoitukseen on rinnastettava tosiasiallisesta merkitykseltään myös puolustus- ja turvallisuushankintalakiehdotuksen 84 §:n 3 momentissa tarkoitettu säännösehdotus siitä, että markkinaoikeus voisi poistaa ratkaisua antamatta käsittelystään sellaisen asian, jonka hankintayksikkö on itse korjannut erillisessä hankintaoikaisumenettelyssä. Jälkimmäisessä rajoituksessa on myös kysymys perustuslain 21 §:n 2 momentissa tarkoitetusta oikeudesta saada perusteltu päätös.

Muutoksenhakurajoituksesta on kysymys myös puolustus- ja turvallisuushankintala-

kiehdotuksen 85 §:ssä, jonka mukaan markkinaoikeuden tai hallinto-oikeuden käsiteltäväksi valituksena ei kuitenkaan voida saattaa sellaista hankintaoikaisun johdosta tehtävää päätöstä, joka koskee puolustus- ja turvallisuushankintalain soveltamisalasta 6 §:n 2 momentin, 7, 8 tai 13 §:n nojalla poissuljettua hankintaa.

Perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännössä on katsottu, että perustuslain 21 §:n 2 momentti ei estä säätämästä vähäisiä poikkeuksia myös muutoksenhakuoikeuteen tai oikeuteen saada perusteltu päätös, kunhan poikkeukset eivät muuta oikeuden asemaa pääsääntönä eivätkä yksittäistapauksessa vaaranna yksilön oikeusturvaa (esimerkiksi PeVL 48/2006 vp, PeVL 10/2006 vp ja PeVL 8/2008 vp).

Lain soveltamisalan ulkopuolelle jäävien hankintojen oikeussuojan rajoitusta voidaan tarkastella perusoikeuden rajoituksen näkökulmasta. Lausunnossaan PeVL 21/1997 vp hallituksen esityksestä laiksi puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta (HE 118/1997 vp) valiokunta on katsonut, että esityksen mukaisilla liikkumisrajoituksilla pyritään suojaamaan puolustusvoimien toimintaan liittyen kansallista turvallisuutta. Tällainen tarkoitus muodostaa valiokunnan mielestä hyväksyttävän perusteen perusoikeusrajoituksen säätämiselle (myös PeVL 14/1998 vp). Lain 85 §:n mukaisen rajoituksen voidaan katsoa olevan tarkkarajainen ja laissa säädetty ja täyttävän näin ollen perusoikeuden rajoitukselle asetetut edellytykset. Rajoitus kohdistuu sellaisiin hankintoihin, joihin puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin avoimen ja syrjimättömän kilpailun edellytysten ei ole katsottu sopivan, jonka takia nämä hankinnat on suljettu direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle. Esimerkiksi salassa pidettävissä tai tiedusteluun liittyvissä hankinnoissa kansallisen turvallisuuden intressin voidaan arvioida olevan siinä määrin korkean, että yhteiskunnallinen intressi on kohtuullisessa suhteessa rajoitettavaan oikeushyvään.

Lain 13 §:ssä säädetään kansallisista kynnysarvoista. Esitetyn kynnysarvon alle jäävät hankinnat eivät kuulu lain soveltamisalaan. Rajaus on merkityksellinen myös oikeussuojakeinojen kautta. Markkinaoikeuteen voi valittaa vain silloin, kun hankinta kuuluu lain soveltamisalaan. Lain 85 §:n mukainen muutoksenhakurajoitus kynnysarvon alittavissa hankinnoissa perustuu ensinnäkin siihen, että lain ulkopuolelle jäädessä näihin hankintoihin ja niiden toteuttamiseen ei kohdistu lainsäädännössä tarkasti määriteltyjä oikeuksia tai velvollisuuksia. Unionin oikeuden osalta merkityksellistä on se, että ottaen erityisesti huomioon tämän lain soveltamisalaan kuuluvien hankintojen siviilihankintoja suuremman koon ja rahallisen merkityksen, voidaan katsoa, ettei kynnysarvon alle jääviin puolustus- ja turvallisuushankintoihin kohdistu rajat ylittävää intressiä. Edellä mainituin perustein lain 13 §:n nojalla sen ulkopuolelle jääviin hankintoihin kohdistuva 85 §:n mukainen muutoksenhakurajoitus voidaan arvioida olevan perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukainen.

Lausunnossaan PeVL 2/2009 vp hallituksen esityksestä (HE 233/2008 vp) laiksi oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi valiokunta on korostanut muun ohella, että muutoksenhakurajoituksen vähäisyyden arvioinnissa huomiota voidaan kiinnittää siihen, estääkö muutoksenhakurajoitus asian uudelleen käsittelyn siinä tuomioistuimessa, jossa asia on edelleen vireillä. Nyt esitetyistä muutoksenhakurajoituksista täytäntöönpanoa koskeviin ratkaisuihin kohdistuva valitusrajoitus on juuri tämänkaltainen eli asia voidaan saattaa uudestaan markkinaoikeudessa käsiteltäväksi. Hallintolainkäyttölain perusteella tällainen velvollisuus on tulkittavissa olevan markkinaoikeudella myös viran puolesta, jos markkinaoikeuden tietoon tulee sellainen seikka, jolla voi olla vaikutusta annetun aikaisemman täytäntöönpanoa koskevan ratkaisun sisältöön.

Päällekkäisten oikeussuojakeinojen käytön kiellossa on puolestaan kysymys siitä, että hankinta-asian käsittely ei viivästy sen johdosta, että asia saatetaan kahteen eri tuomioistuinasteeseen (markkinaoikeuteen hankinta-asian käsittelyjärjestyksessä ja hallinto-oikeuteen kunnallisvalituksena tai hallintovalituksena). Käytännössä siviilihankinnoissa hallinto-oikeuslinjaan on saatettu valituksia yleensä sillä muodollisella perusteella, että asian käsittelyyn on ottanut kunnallisessa

hankintayksikössä osaa esteellisiä henkilöitä. Esteellisyyttä voidaan kuitenkin arvioida markkinaoikeuden prosessissa esikysymyksenä soveltaen suoraan asianomaisia esteellisyyssäännöksiä tai kysymyksenä hankintamenettelyn syrjimättömyydestä ja tasapuolisuudesta. Erillisen prosessin käyminen on siten tarpeetonta. Vastaava näkökohta koskee kaikkia muitakin kunnalliseen päätöksentekoon liittyviä hankintamenettelyn menettelyllisiä esikysymyksiä, joita voidaan arvioida viimesijaisesti hankintamenettelyn tasapuolisuutta ja syrjimättömyyttä koskevien näkökohtien perusteella.

Käytännössä erillisen yleishallinto-oikeudellisen valitusoikeuden käyttäjät hallinto-oikeudessa ovat hankintamenettelyyn osallistuvia, joten valitusmahdollisuuden liitynnät perustuslaissa niin ikään turvattuun kuntien itsehallintoon (perustuslain 121 §) ja siihen olennaisesti liittyvään kunnallisvalitukseen valitusjärjestelmänä ovat vähäiset. Asiassa on otettava lisäksi huomioon, että kuntalain mukaan kunnallisen hankintayksikön päätökseen ei voida hakea muutosta tarkoituksenmukaisuusperusteella, esimerkiksi sillä perusteella, että hankintamenettelyyn ei olisi saanut lainkaan ryhtyä.

Edellä esitetyillä perusteilla valituskieltoa, jolla rajataan pois yleishallinto-oikeudellisten oikeussuojakeinojen käyttö puolustus- ja turvallisuushankintalain soveltamisalaan kuuluvissa hankinnoissa sekä hankinnoissa, jotka jäävät lain soveltamisalan ulkopuolelle sen 6 §:n 2 momentin, 7, 8 tai 13 §:n nojalla, voidaan pitää perustuslain 21 §:n 2 momentin vaatimukset täyttävänä.

Puolustus- ja turvallisuushankintalakiehdotuksen 88 §:n 3 momentin mukaan muutoksenhakua puolustus- ja turvallisuushankintalain 27 §:ssä tarkoitettuun puitejärjestelyyn perustuvassa hankinnassa ja 68 §:n 2 momentissa tarkoitetussa hankinnassa rajoitettaisiin valitusrajoituksella ottamalla käyttöön käsittelylupa markkinaoikeudessa. Käsittelyluvan piiriin kuuluvassa puitejärjestelyyn perustuvassa hankinnassa on kysymys hankinnasta, joka toteutetaan erikseen jo aikaisemmin kilpailutetun puitejärjestelyn perusteella. Puitejärjestelyyn perustuviin hankintoihin liittyy puolustus- ja turvallisuuslakiehdotuksessa muitakin hankintamenettelystä tehtäviä poikkeuksia, jotka koskevat erillisen hankintapäätöksen tekemistä ja tällaisen päätöksen perustelemista. Puolustus- ja turvallisuuslakiehdotuksen 68 §:n 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi kansallisista menettelyistä puolustushankinnoista, kun SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdassa asetetut edellytykset täyttyvät.

Oikeussuojadirektiivissä, joka koskee EU-kynnysarvot ylittäviä hankintoja, ei ole rajoitettu puitejärjestelyyn perustuvien hankintojen oikeussuojakeinoja. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä (esimerkiksi C-26/03, Stadt Halle ja RPL Lochau, tuomio 11.1.2005, Kok. s. I-1 kohdat 22–41) on katsottu, että tuomioistuinvalvonnan piiriin on saatettava hankintaviranomaisen hankintamenettelyihin liittyvät päätökset, joilla voi olla oikeusvaikutuksia, erottelematta näitä päätöksiä luonteen, sisällön tai tekoajan perusteella.

Näin ilmaistusta tulkintaohjeesta on pääteltävissä, että myös puitejärjestelyihin perustuvissa hankinnoissa on järjestettävä mahdollisuus saattaa asia tuomioistuimen ratkaistavaksi, jos asianosainen katsoo, ettei hankintaa ole toteutettu oikein puitejärjestelyyn perustuvana. Ehdotettu käsittelylupa täyttäisi tämän tuomioistuimeen pääsyn takaamista koskevan perustuslain 21 §:n 1 momenttiin ja yhteisönoikeuteen perustuvan vaatimuksen. Yhteisönoikeuden tehokkuus- ja vastaavuusperiaatteet huomioon ottaen ehdotettu säännös käsittelyluvasta koskisi kaikkia puitejärjestelyyn perustuvia hankintoja. Käsittelylupa sallii samalla tuomioistuimelle mahdollisuuden päättää asiasta ilman täyttä tutkintaa tilanteessa, jossa sen käsiteltäväksi saatettu toteutettava hankinta on puitejärjestelyn mukainen.

Puolustus- ja turvallisuuslakiehdotuksen 68 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa hankinnoissa ehdotetaan niin ikään järjestettäväksi mahdollisuus saattaa asia tuomioistuimen ratkaistavaksi käsittelylupajärjestelmän kautta. Puitejärjestelystä poiketen oikeusturvan vaatimus ei ole peräisin unionin oikeudesta, koska 68 §:n 2 momentin mukaisissa hankinnoissa on kyse SEUT 346 artiklan 1 kohdan b alakohdan nojalla perussopimuksen määräysten yleisestä poikkeuksesta, jonka perustana on valtion keskeisten turvallisuusetujen

suojeleminen. Edellä mainitut hankinnat on siten suljettu pois puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin soveltamisalasta perussopimuksen määräyksen nojalla. Direktiivi tai unionin yleiset oikeusturvasäännökset eivät velvoita säätämään kyseessä olevien hankintojen oikeussuojakeinoista. Tarkasteltaessa ehdotetun käsittelylupajärjestelmän perustuslainmukaisuutta tulee edellä mainittu unionin oikeuden näkökulma ottaa huomioon.

Lain 68 §:n 2 momentin mukaisten hankintojen ehdotettu käsittelylupajärjestelmä voidaan katsoa olevan merkityksellinen perustuslain 21 §:n 1 momentissa turvatun oikeuden kannalta. Käsittelylupajärjestelmän perusteena on mainittujen hankintojen erityisluonne ja poikkeuksellisen suuri merkitys Suomen puolustuskyvylle ja kansalliselle turvallisuudelle. Perusoikeuden rajoituksen perusteena on kansallinen turvallisuus, joka perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä on katsottu olevan hyväksyttävä perusoikeuden rajoitusperuste (PeVL 21/1997 vp ja PeVL 14/1998 vp). Käsittelylupajärjestelmän tavoitteena olisi karsia selkeästi riittämättömin perustein sekä pelkästään haitantekomielessä tehdyt valitukset samalla kuitenkin mahdollistaen arvioinnin hankintaa koskevan päätöksen oikeellisuudesta, kun arvioinnin tekemisen voitaisiin katsoa olevan perusteltua muutoksenhakijan oikeussuojan kannalta.

Ehdotettua käsittelylupajärjestelmää tulee tarkastella myös perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten näkökulmasta. Rajoituksen voidaan katsoa olevan tarkkarajainen, koska se koskee vain tiettyjä, tarkkaan rajattuja hankintoja. Rajoituksen voidaan myös arvioida olevan hyväksyttävä, koska siihen liittyy painava yhteiskunnallinen tarve – kansallinen turvallisuus. Ehdotetun käsittelyluvan 68 §:n 2 momentin mukaisissa hankinnoissa voidaan myös katsoa täyttävän suhteellisuusvaatimuksen. Käsittelyluvalla pyritään turvaamaan valtion ulkoisen turvallisuuden ja puolustuskyvyn kannalta välttämättömien hankintojen nopea ja häiriötön toteuttaminen. Mahdollisuus karsia turhat, kevyin perustein tai haitantekomielessä tehdyt valitukset on yleisesti ottaen hyväksyttävä ottaen myös huomioon julkisia hankintoja koskevien valitusten pitkät käsittelyajat. Tämän voidaan katsoa olevan yhtä lailla hankintayksikön kuin tarjouskilpailun voittaneen tarjoajan intressissä. Rajoituksen voidaan lisäksi katsoa kohdistuvan sellaiseen painavaan yhteiskunnalliseen intressiin, koska kyseessä on kansallinen turvallisuus ja valtion suvereniteetti.

Markkinaoikeuden tutkimisvaltaa ja samalla hankintamenettelyn osapuolten mahdollisuuksia saattaa hankintamenettelyssä tehty ratkaisu tuomioistuimen tutkittavaksi rajoitettaisiin kansallisilla kynnysarvoilla. Rajoitus ei kuitenkaan merkitse, että ehdokkailla ja tarjoajilla ei olisi lainkaan oikeussuojakeinoja käytettävissään. Alle kansallisen kynnysarvon jäävissä hankinnoissa olisi käytössä hankintaoikaisu. Nopeana ja tuomioistuinkäsittelyä kevyempänä menettelynä hankintaoikaisun voidaan katsoa soveltuvan hyvin arvoltaan kansallisen kynnysarvon alle jäävien hankintojen oikeussuojakeinoksi. Myös unionin oikeuden näkökulmasta edellä mainitun rajauksen ei voida arvioida olevan ongelmallinen, koska puolustus- ja turvallisuushankintojen siviilihankintoja keskimäärin suuremman koon myötä voidaan arvioida, että kansallisen kynnysarvon alittaviin hankintoihin ei sisälly varsinaista rajat ylittävää intressiä. Edellä esitetyt perustelut huomioon ottaen esitetyt ensiasteen muutoksenhakurajoitukset ovat oikeudelliselta luonteeltaan sellaisia, että niiden voidaan katsoa täyttävän perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä perustuslain 21 §:n 1 momentin tulkinnassa esitetyt näkökohdat.

Esityksessä ehdotetaan myös valitusluvan käyttöön ottamista haettaessa muutosta markkinaoikeuden päätökseen asiassa, jossa markkinaoikeus ei ole puitejärjestelyyn perustuvassa hankinta-asiassa tai 68 §:n 2 momentissa tarkoitetussa hankinnassa myöntänyt käsittelylupaa. Ehdotusta on tältä osin tarkasteltava suhteessa perustuslain 21 §:n 2 momenttiin.

Perustuslakivaliokunta ei ole lausuntokäytännössään pitänyt valituslupajärjestelmää sinänsä perustuslain 21 §:n vastaisena. Toisaalta valiokunta on huomauttanut sen olevan hallintolainkäytössä poikkeuksellinen järjestely tähdentäen, että lupajärjestelmän laajentamiseen uusiin asiaryhmiin tulee suhtautua pidättyvästi (esimeriksi PeVL 19/2002 vp, PeVL 4/2004 vp, PeVL 4/2005 vp ja PeVL 37/2005 vp).

Lausunnossaan PeVL 33/2006 vp perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota näkökohtiin siitä, onko valituslupasääntelyllä mahdollista vähentää asiaratkaisuun johtavia valituksia korkeimmassa hallinto-oikeudessa sellaisissa asiaryhmissä, joissa korkeinta hallinto-oikeutta edeltäviä muutoksenhakukeinoja voidaan useimmissa tapauksissa pitää oikeusturvan kannalta riittävinä. Tällaisina on vakiintuneesti valiokunnan tulkintakäytännössä mainittu esimerkiksi asiat, joilla on vähän taloudellista merkitystä ja jotka ovat oikeudellisesti melko yksinkertaisia tai joissa oikeuskäytäntö on jo vakiintunutta (esimerkiksi PeVL 37/2005 vp).

Hankinta-asioille on tyypillistä, että ne koskevat hankintamenettelyyn osallistuvien ensisijaisesti taloudellisia etuja. Hankintayksikön näkökulmasta kysymystä voidaan samoin arvioida pitkälti taloudellisena toimintana, johon kuitenkin liittyy usein kysymys hankintayksikön viranomaisvelvoitteista tai velvoitteesta muuna julkisena toimijana turvata tai tuottaa tiettyjä palveluja. Hankinta-asioiden käsittelyyn kohdistuu näistä syistä erityisiä kiireellisyysvaatimuksia, jotka eivät tule hyvin huomioon otetuiksi, jos hankintamenettelyssä tehtyä päätöstä oikeudelliselta merkitykseltään vähäisessä asiaryhmässä käsiteltäisiin täysimittaisesti kahdessa tuomioistuinasteessa. Näillä perusteilla jatkomuutoksenhaun rajoittamiselle valituslupajärjestelmän kautta puitejärjestelyyn perustuvissa hankinnoissa on katsottava oleva hyväksyttävät syyt suhteessa perusoikeuksien yleisiin rajoitusperiaatteisiin.

Seuraamukset

Puolustus- ja turvallisuushankintalaissa säädettyjä seuraamuksia olisivat sopimusten tehottomuus, sopimuskauden lyhentäminen ja seuraamusmaksun määrääminen. Sopimusten tehottomuuden osalta seuraamus kohdistuisi puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin mukaisesti EU-kynnysarvot ylittäviin hankintoihin direktiivissä muutoin säädetyin edellytyksin. Sopimuskauden lyhentäminen ja seuraamusmaksun määrääminen perustuvat niin ikään puolustus- ja turvallisuushankintadirektiiviin direktiivissä tarkoitettuina vaihtoehtoisina seuraamuksina.

Sopimusten tehottomuutta ja sopimuskauden lyhentämistä koskevaa seuraamusta on tarkasteltava suhteessa perustuslain 15 §:ssä tarkoitettuun omaisuudensuojaan. Omaisuudensuoja on unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan suojattu perusoikeutena myös unionin oikeuden yleisissä periaatteissa sekä primäärioikeuden tasolla perussopimuksen 6 artiklan 2 kohdassa, jossa viitataan Euroopan ihmisoikeussopimukseen ja jäsenvaltioiden yhteiseen valtiosääntöperinteeseen (PeVL25/2005 vp).

Koska kysymyksessä olevat seuraamukset tulevat määrättäviksi hallintolainkäytön järjestyksessä hallinnollisina sanktioina, niitä on tarkasteltava myös suhteessa hallinnollisiin sanktioihin liittyviin vaatimuksiin seuraamuksen täsmällisyydestä. Seuraamusten täsmällisyysvaatimus on puolestaan johdettavissa perustuslain rikosoikeudellisesta legaliteettiperiaatteesta. Lainsäädännön täsmällisyyttä koskeva vaatimus liittyy erityisesti siihen, että taloudellisilla toimijoilla tulee olla mahdollisuus arvioida etukäteen seuraamus myös silloin, kun kysymys on hallinnollisista sanktioista.

Perustuslain 15 §:n tulkintakäytännössä omaisuuden perustuslainsuojan on katsottu turvaavan myös sopimussuhteiden pysyvyyttä, joskaan kielto puuttua taannehtivastikin sopimussuhteiden koskemattomuuteen ei valiokunnan käytännössä ole muodostunut ehdottomaksi (esimerkiksi PeVL 28/1994 vp, PeVL 37/1998 vp, PeVL 63/2002 vp). Varallisuusoikeudellisten oikeustoimien pysyvyyden suojan taustalla on ajatus oikeussubjektien perusteltujen odotusten suojaamisesta taloudellisissa asioissa (esimerkiksi PeVL 48/1998 vp, PeVL 33/2002 vp, PeVL 21/2004 vp). Perusteltujen odotusten suojaan on valiokunnan käytännössä katsottu kuuluvan oikeus luottaa sopimussuhteen kannalta olennaisia oikeuksia ja velvollisuuksia sääntelevän lainsäädännön pysyvyyteen niin, että tällaisia seikkoja ei voida säännellä tavalla, joka kohtuuttomasti heikentäisi sopimusosapuolten oikeusasemaa (esimerkiksi PeVL 21/2004 vp). Valiokunta on arvioinut tällaistakin omaisuuden suojaan puuttuvaa sääntelyä perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten, kuten sääntelyn tarkoituksen hyväksyttävyyden ja sääntelyn oikeasuhtai-

suuden, kannalta (esimerkiksi PeVL 13/2003 vp, PeVL 56/2005 vp ja PeVL 42/2006 vp).

Ehdotettua sopimussuhteiden pysyvyyteen vaikuttavaa sääntelyä on arvioitava perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten kannalta. Puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivissä ja puolustus- ja turvallisuushankintalakiehdotuksessa tehottomuusseuraamus ja sen vaihtoehtona muun ohella sopimuskauden lyhentämistä koskeva seuraamus ovat seuraamuksia, joilla pyritään estämään erityisesti laittomien suorahankintojen tekemistä sekä turvaamaan markkinaoikeuden käsittelyn ajan ns. reaalikeinojen käyttöä. Suorahankintojen estämistä ja reaalikeinojen käytön turvaamista on pidettävä perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten kannalta hyväksyttävänä syynä.

Suhteellisuusperiaatteen kannalta huomioon on otettava, että hankintayksiköllä on mahdollisuus omalla toiminnallaan sulkea tehottomuusseuraamuksen määrääminen julkaisemalla hankinnasta puolustus- ja turvallisuushankintalakiehdotuksen 81 §:ssä tarkoitettu ennakkoilmoitus. Muissa soveltamistilanteissa suhteellisuusperiaate ilmenee siten, että tehottomuutta ei ole määrättävissä kaikissa odotusaikarikkomustilanteissakaan, vaikka kysymys on EU-kynnysarvot ylittävästä hankinnasta, jos hankintayksikön menettelylle on olemassa hankintalakiehdotuksen 80 §:ssä mainitut syyt. Odotusajan rikkomustilanteissa edellytetään lisäksi, että hankintayksikkö on tehnyt hankintamenettelyssä jonkin muun virheen, joka on vaikuttanut muutoksenhakijan mahdollisuuksiin saada hankintasopimus.

Tehottomuusseuraamuksen täsmällisyyden ja samalla suhteellisuuden kannalta on lisäksi otettava huomioon, että puolustus- ja turvallisuushankintalakiehdotuksen 98 §:n mukaan tehottomuusseuraamuksen vaikutukset kohdistuvat sellaisiin sopimusvelvoitteisiin, jotka ovat täyttämättä. Suhteellisuusperiaatteen kannalta oma merkityksensä on vielä sillä seikalla, että laissa säädettäisiin eri seuraamusten yhteisvaikutusten kohtuuttomuuden estämiseksi tuomioistuimelle harkintavaltaa seuraamusten määräämisessä (puolustus- ja turvallisuuslakiehdotuksen 101 §:n 2 momentti). Yhteisvaikutusten kohtuuttomuutta arvioitaisiin lisäksi sekä hankintayksikön että tämän sopimusosapuolten kannalta.

Puolustus- ja turvallisuushankintalakiehdotuksessa tarkoitetuista seuraamuksista hyvitysmaksu (97 §) on aikaisempaan lainsäädäntöön perustuva kansallinen seuraamus, jolla on sekä vahingonkorvauksen että hallinnollisen sanktion piirteitä.

Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä sanktioluontoisena hallinnollisena seuraamuksena on pidetty muun muassa aluksista aiheutuvan ympäristön pilaantumisen ehkäisemisestä annetussa laissa tarkoitettua seuraamusmaksua (PeVL 32/2005 vp). Koska maksun määräämiseen liittyi valiokunnan mukaan merkittävää julkisen vallan käyttöä, oli sen perusteista säädettävä perustuslain 2 §:n 3 momentin nojalla lailla. Mainitussa lausunnossa tämän katsottiin edellyttävän, että laissa täsmällisesti ja selkeästi määrätään muun muassa maksuvelvollisuudesta ja maksun suuruuden perusteista sekä maksuvelvollisen oikeusturvasta. Myös lain täytäntöönpanon perusteista tuli säätää lain tasolla.

Hyvitysmaksuseuraamuksen hallinnollisiin sanktioihin liittyvien piirteiden vuoksi hallituksen esityksessä ehdotetaan, että hyvitysmaksulle säädettäisiin sen määräämistä koskeva hankinnan arvoon suhteutettu yläraja, joka erityisestä syystä kuitenkin voitaisiin ylittää. Ehdotettu yläraja (10 prosenttia hankinnan arvosta) vastaa hankintalakia. Myös hyvitysmaksun määräämisen edellytykset sekä mahdollisuus käyttää oikeussuojakeinoja olisivat voimassa olevan hankintalain kaltaisina.

Hyvitysmaksuseuraamuksen oikeudellinen luonne huomioon ottaen ei ole mahdollista, että hyvitysmaksuseuraamukselle säädettäisiin kiinteää ylärajaa. Näin ollen perustuslain 2 §:n 3 momentin kannalta arvioituna riittävänä säätämistapana on pidettävä sitä, että yläraja määritellään sallien samalla erityisestä syystä sen ylittäminen. Sääntelyn oikeasuhtaisuuden kannalta merkitystä on lisäksi jo edellä selostetuilla säännöksillä seuraamusten yhteisvaikutusten kohtuullisuuden huomioon ottamisesta.

Markkinaoikeuden puolustus- ja turvallisuushankintalakiehdotuksen 96 §:n 1 momentin 1—3 kohdan nojalla määräämiä ns. reaalikeinoja koskevat päätökset olisivat vä-

littömästi täytäntöönpanokelpoisia. Muut markkinaoikeuden määräämät hankintamenettelyn puolustus- ja turvallisuushankintalain 96 §:ssä tarkoitetut seuraamukset – hyvitysmaksu, tehottomuus, sopimuskauden lyhentäminen ja seuraamusmaksu – olisivat täytäntöönpanokelpoisia vasta lainvoimaiseen päätökseen perustuvina.

Markkinaoikeuden määräämien seuraamusten täytäntöönpanokelpoisuutta on arvioitava valiokunnan lausuntokäytännön perusteella perustuslain 21 §:n kannalta (esimerkiksi PeVL 4/2004 vp ja PeVL 32/2005 vp). Valiokunnan lausuntokäytännössä hallinnollisten sanktioiden välitöntä täytäntöönpanokelpoisuutta on arvioitu muun ohella siitä näkökohdasta, miten joustaviin säännöksiin tai minkälaisen kokonaisharkintaan erityisesti olosuhteiden tai tapauksen erityispiirteiden perusteella seuraamuksen määrääminen laissa perustuu. Lausunnossaan PeVL 4/2004 vp valiokunta piti lakiehdotuksen tavallisen lain säätämisjärjestyksessä tapahtuvan käsittelyn edellytyksenä sitä, että seuraamusmaksun perimisen edellytykseksi säädettiin maksun määräämisen lainvoimaisuus. Valiokunnan mukaan näin luotiin tuossa tapauksessa muutoksenhakuteitse riittävät takeet oikeusturvajärjestelyjen asianmukaisuudesta.

Markkinaoikeuden päätösten välitöntä täytäntöönpanokelpoisuutta on arvioitava siitä näkökohdasta, että hankintamenettelyyn kohdistuu erityisiä kiireellisyysvaatimuksia sekä hankintamenettelyyn osallistuvien että hankintayksikön kannalta. Näin ollen markkinaoikeuden sellaiset ratkaisut, joissa hankintayksikkö velvoitetaan korjaamaan hankintamenettelyä tai kilpailuttamaan hankinta uudestaan, ovat eri asemassa, kuin markkinaoikeuden päätökset, joilla hankintayksikölle määrätään taloudellisia hallinnollisia seuraamuksia tai taloudelliset hallinnolliset seuraamukset tulevat koskemaan myös hankintamenettelyn voittanutta osapuolta. Tällaisten taloudellisten seuraamusten merkitys saattaa myös olla varsin suuri. Koska seuraamusten määräämiseen liittyy väistämättä sekä yksittäistapauksellista harkintaa että kokonaisharkintaa, tällaisten päätösten välitön täytäntöönpanokelpoisuus ei olisi hyvin sopusoinnussa perustuslain 21 §:n vaatimusten kanssa. Perustuslain 21 §:n vaatimusten kannalta ehdotettua täytäntöönpanojärjestelmää on lakiehdotuksen kokonaisuuden kannalta pidettävä siten hyväksyttävänä.

Esityksessä tarkoitettu tehottomuusseuraamus on oikeussuojadirektiiviin ja unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöön perustuva hallinnollinen seuraamus, joka kohdistuu sinänsä sopimussuhteeseen. Tällaisen seuraamuksen määrääminen tapahtuisi markkinaoikeudessa hankinta-asioiden normaalissa käsittelyjärjestyksessä eli hallintolainkäytön järjestyksessä. Hallintolainkäytön järjestyksessä käsiteltäisiin myös kaikki muutkin hallinnollisiksi seuraamuksiksi luokiteltavissa olevat seuraamukset eli myös tehottomuusseuraamuksen vaihtoehtoiset seuraamukset sopimuskauden lyhentäminen ja seuraamusmaksun määrääminen. Esitystä on tältä osin arvioitava suhteessa perustuslain 21, 98 ja 99 §:ään.

Perustuslakivaliokunta on korostanut valituksen hallintoviranomaisen päätöksestä määrätä hallinnollinen seuraamusmaksu olevan oikeudelliselta luonteeltaan sellainen asia, joka tulee käsitellä hallintolainkäytön järjestyksessä sen johdosta, että seuraamusmaksun määrääminen perustuu julkisen vallan käyttöön (PeVL 47/2005 vp). Ehdotetussa järjestelmässä hallinnollisten seuraamusten määrääminen kuuluisi ensi asteena markkinaoikeudelle menettelyssä, joka tulee vireille muutoksenhakuna hankintaviranomaisen päätöksestä tai toimenpiteestä. Hallinnollisten seuraamusten osalta muutoksenhaku markkinaoikeuden päätöksestä tapahtuisi korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Kun otetaan huomioon menettelyyn sovellettavat säännökset sekä muutoksenhaun täysi turvaaminen, hallinnollisten seuraamusten käsittelyjärjestykseen ei liity perustuslain 21 §:ssä turvatun asianmukaisen menettelyn eikä perustuslain 98 tai 99 §:ssä tarkoitetun tuomioistuinten välisen työnjaon kannalta valtiosääntöoikeudellisia ongelmia.

Valtuutussäännökset

Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista annettavaan lakiin ehdotetun 28, 45, 64 ja 109 §:n nojalla antaa tarkempia säännöksiä ilmoitusmenettelyistä, viestintään liittyvistä

menettelytavoista, tilastointiin liittyvistä velvoitteista ja Euroopan unionin toimielimille annettavista selvityksistä.

Julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista annettavaan lakiin ehdotettujen asetuksenantovaltuuksien voidaan katsoa perustuvan riittävän täsmällisiin ja tarkkarajaisiin säännöksiin yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista. Asetuksenantovaltuuksien voidaan katsoa täyttävän perustuslain 80 §:n 1 momentin vaatimukset.

Käsittelyjärjestys

Esitykseen sisältyvät lakiehdotukset voidaan hallituksen käsityksen mukaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Esitykseen liittyvien valtiosääntöoikeudellisten näkökohtien vuoksi pidetään kuitenkin perusteltuna, että esityksestä pyydettäisiin perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

Laki

julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään

I OSA

Yhteiset säännökset periaatteista ja soveltamisalasta

1 luku

Tarkoitus ja periaatteet

1 §

Lain tarkoitus

Tällä lailla säädetään valtion ja kuntien viranomaisten sekä muiden hankintayksiköiden velvollisuudesta kilpailuttaa puolustus- ja turvallisuushankintansa sekä näihin hankintoihin sovellettavista periaatteista ja menettelyistä.

Lain tavoitteena on valtion keskeisiä turvallisuusetuja vaarantamatta tehostaa julkisten varojen käyttöä, edistää laadukkaiden hankintojen tekemistä sekä turvata yritysten ja muiden yhteisöjen tasapuolisia mahdollisuuksia tarjota tavaroita, palveluita ja rakennusurakointia julkisten puolustus- ja turvallisuushankintojen tarjouskilpailuissa.

Tällä lailla pannaan täytäntöön julkisia rakennusurakoita sekä julkisia tavara- ja palveluhankintoja koskevien sopimusten tekomenettelyjen yhteensovittamisesta puolustus- ja turvallisuusalalla annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/81/EY, jäljempänä *puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivi.*

2 §

Julkisissa puolustus- ja turvallisuushankinnoissa noudatettavat periaatteet

Hankintayksikön on käytettävä hyväksi olemassa olevat kilpailuolosuhteet, kohdeltava hankintamenettelyn osallistujia tasapuolisesti ja syrjimättä sekä toimittava avoimesti ja suhteellisuuden vaatimukset huomioon ottaen, jollei Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen, jäljempänä *EUT-sopimus*, 346 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaista valtion keskeisistä turvallisuuseduista muuta johdu.

Hankintayksiköiden on pyrittävä järjestämään hankintatoimintansa siten, että hankintoja voidaan toteuttaa mahdollisimman taloudellisesti ja suunnitelmallisesti sekä mahdollisimman tarkoituksenmukaisina kokonaisuuksina ympäristönäkökohdat huomioon ottaen. Hankintatoimintaan liittyvien hallinnol-

listen tehtävien vähentämiseksi hankintayksiköt voivat käyttää puitejärjestelyjä sekä tehdä yhteishankintoja tai hyödyntää muita yhteistyömahdollisuuksia julkisten puolustus- ja turvallisuushankintojen tarjouskilpailuissa.

Jos tarjouskilpailussa ehdokkaana tai tarjoajana on hankintayksikön omistama yhteisö tai laitos taikka toinen hankintayksikkö, sitä on kohdeltava samalla tavoin kuin muita ehdokkaita ja tarjoajia.

3 §

Määritelmät

Tässä laissa ja sen nojalla annetuissa säännöksissä tarkoitetaan:

1) *hankintasopimuksella* kirjallista sopimusta, joka on tehty yhden tai usean hankintayksikön ja yhden tai usean toimittajan välillä ja jonka tarkoituksena on rakennusurakan toteuttaminen, tavaran hankinta tai palvelun suorittaminen taloudellista vastiketta vastaan;

2) *rakennusurakkasopimuksella* hankintasopimusta, jonka tarkoituksena on jonkin liitteessä C tarkoitettuun toimintaan liittyvän rakennustyön tai rakennusurakan toteuttaminen taikka suunnittelu ja toteuttaminen yhdessä; rakennusurakkasopimuksella tarkoitetaan myös hankintayksikön asettamia vaatimuksia vastaavan rakennusurakan toteuttamista millä tahansa tavalla; rakennusurakka voi olla talon-, maan- tai vesirakennustöiden muodostama taloudellinen tai tekninen kokonaisuus;

3) *tavarahankintasopimuksella* muuta kuin rakennusurakkaa koskevaa hankintasopimusta; tavarahankintasopimuksen kohteena on tavaroiden osto, leasing, vuokraus tai osamaksulla hankkiminen osto-optioin tai ilman niitä; tavarahankintasopimukseksi katsotaan myös sellainen hankintasopimus, jonka kohteena on tavarahankinnan lisäksi kokoamis- ja asennustöitä;

4) *palveluhankintasopimuksella* muuta kuin rakennusurakkaa tai tavarahankintaa koskevaa sopimusta, jonka kohteena on palvelujen suorittaminen; palveluhankintasopimukseksi katsotaan myös sellainen hankintasopimus, jonka kohteena on palvelujen ohella tavaroita, jos palvelujen arvo on suurempi kuin tavaroiden arvo; lisäksi palveluhankintasopimukseksi katsotaan hankintasopimus, johon palvelujen ohella sisältyy liitteessä C tarkoitettuja rakennustöitä, jos nämä ovat vain liitännäisiä hankinnan pääasialliseen kohteeseen nähden;

5) *alihankintasopimuksella* kirjallista sopimusta, joka on tehty sopimuspuoleksi valitun tarjoajan ja yhden tai usean toimittajan välillä ja jonka tarkoituksena on rakennusurakan toteuttaminen, tavaran hankinta tai palvelun suorittaminen taloudellista vastiketta vastaan;

6) *toimittajalla* luonnollista henkilöä, oikeushenkilöä tai julkista tahoa taikka edellä tarkoitettujen tahojen ryhmittymää, joka tarjoaa markkinoilla tavaroita tai palveluja taikka rakennustyötä tai rakennusurakoita;

7) *ehdokkaalla* toimittajaa, joka on ilmoittanut halukkuutensa osallistua rajoitettuun menettelyyn, neuvottelumenettelyyn taikka kilpailulliseen neuvottelumenettelyyn;

8) *tarjoajalla* toimittajaa, joka on jättänyt tarjouksen;

9) *rajoitetulla menettelyllä* hankintamenettelyä, jossa hankintayksikkö julkaisee hankinnasta hankintailmoituksen ja johon halukkaat toimittajat voivat pyytää saada osallistua; ainoastaan hankintayksikön valitsemat ehdokkaat voivat tehdä tarjouksen;

10) *neuvottelumenettelyllä* hankintamenettelyä, jossa hankintayksikkö julkaisee hankinnasta hankintailmoituksen ja johon halukkaat toimittajat voivat pyytää saada osallistua; hankintayksikkö neuvottelee hankintasopimuksen ehdoista valitsemiensa toimittajien kanssa;

11) *suorahankinnalla* hankintamenettelyä, jossa hankintayksikkö julkaisematta hankintailmoitusta valitsee menettelyyn mukaan yhden tai usean toimittajan, jonka kanssa hankintayksikkö neuvottelee sopimuksen ehdoista;

12) *kilpailullisella neuvottelumenettelyllä* hankintamenettelyä, jossa hankintayksikkö julkaisee hankinnasta hankintailmoituksen ja johon kaikki toimittajat voivat pyytää saada osallistua; hankintayksikkö neuvottelee menettelyyn hyväksyttyjen ehdokkaiden kanssa löytääkseen yhden tai usean ratkaisun, joka vastaa sen tarpeita ja jonka perusteella valit-

tuja ehdokkaita pyydetään tekemään tarjouksensa;

13) *puitejärjestelyllä* yhden tai usean hankintayksikön ja yhden tai usean toimittajan välistä sopimusta, jonka tarkoituksena on vahvistaa tietyn ajan kuluessa tehtäviä hankintasopimuksia koskevat ehdot, kuten hinnat ja suunnitellut määrät;

14) *turvallisuusluokitellulla asiakirjalla* asiakirjaa tai siihen sisältyviä tietoja, joihin lain tai lain nojalla annetun säännöksen perusteella on tehty turvallisuusluokkaa koskeva merkintä;

15) *kriisillä* Suomessa tai toisessa maassa ilmenevää tilannetta, jossa vahinkoa aiheuttavat tapahtumat ovat mittasuhteiltaan selvästi arkielämän vahinkoa aiheuttavia tapahtumia laajempia ja jossa ihmisten elämä ja terveys tai huomattava määrä arvokasta omaisuutta taikka väestön elinmahdollisuuksien kannalta välttämättömät huoltotoimet ovat merkittävästi vaarantuneet tai rajoittuneet; kriisin katsotaan olevan kyseessä myös, kun edellä tarkoitettua vahinkoa aiheuttavan tapahtuman uhkaa on pidettävä välittömänä; aseellisia selkkauksia ja sotia pidetään tätä lakia sovellettaessa kriiseinä;

16) *tutkimuksella ja kehittämisellä* kaikkia toimintoja, jotka koostuvat perustutkimuksesta, soveltavasta tutkimuksesta ja kokeellisesta kehittämisestä ja joissa viimeksi mainittuun voivat sisältyä laitteet, joilla esitellään uuden käsitteen tai uuden tekniikan toimintaa asiaankuuluvassa tai tyypillisessä ympäristössä;

17) *teknisellä eritelmällä* hankinnan kohteena olevan tuotteen, palvelun tai materiaalien ominaisuuksien määrittelyä; tällaisia ominaisuuksia ovat muun muassa laatua tai ympäristönsuojelun tasoa, suunnittelua, vaatimustenmukaisuutta ja käyttöön soveltuvuutta sekä tuotteen käytön arviointia, tuotteen turvallisuutta ja mittoja, myyntinimityksiä, termistöä, tunnuksia, testausta ja testausmenetelmiä, pakkauksen merkitsemisen, etiketöinnin, käyttöohjeiden ja tuotantoprosessien ja menetelmien sekä vaatimuksenmukaisuuden arviointimenetelmiä koskevat vaatimukset; julkisissa rakennusurakoissa teknisin eritelmin määriteltäviä ominaisuuksia ovat lisäksi suunnitteluun, kustannuslaskentaan, testaukseen ja tarkastukseen liittyvät säännöt, työn hyväksymisehdot, rakennusmenetelmät sekä rakennustekniikat ja muut valmiiseen työhön ja materiaaleihin tai niiden osiin liittyvät tekniset edellytykset;

18) *standardilla* tunnustetun standardointielimen toistuvaan tai jatkuvaan käyttöön hyväksymää teknistä määrittelyä, joka on julkaistu standardina ja jonka noudattaminen ei ole pakollista; standardi on:

a) *kansainvälinen*, jolloin se on kansainvälisen standardointijärjestön hyväksymä ja yleisesti saatavilla;

b) *eurooppalainen*, jolloin se on eurooppalaisen standardointielimen hyväksymä ja yleisesti saatavilla;

c) *kansallinen*, jolloin se on kansallisen standardointijärjestön hyväksymä ja yleisesti saatavilla; taikka

d) *puolustusalan*, jolloin sen on hyväksynyt kansainvälinen, alueellinen tai kansallinen standardointielin, joka on erikoistunut laatimaan teknisiä eritelmiä käytettäväksi toistuvasti ja jatkuvasti puolustusalalla, eikä standardin noudattaminen ole pakollista;

19) *eurooppalaisella teknisellä hyväksynnällä* Euroopan unionin jäsenvaltion nimeämän hyväksyntälaitoksen rakennustuotteelle antamaa myönteistä teknistä arviointia tuotteen sopivuudesta tarkoitettuun käyttöön; hyväksyntä perustuu niiden rakennuskohdetta koskevien olennaisten vaatimusten täyttymiseen, joiden pohjalta tuotteelle ominaiset ominaisuudet on määrätty, sekä käyttöolosuhteiden määrittelyyn;

20) *virallisella teknisellä määrittelyllä* teknistä määrittelyä, joka on Euroopan unionin jäsenvaltioiden tunnustama ja joka on julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä;

21) *teknisellä viitteellä* mitä tahansa muuta eurooppalaisen standardisointielimen markkinoiden tarpeet huomioon ottavien menettelyjen mukaisesti laatimaa teknistä määrittelyä kuin virallista standardia;

22) *tunnustetulla toimielimellä* testaus- tai kalibrointilaboratorioita ja tarkastus- ja varmentamiselimiä, jotka noudattavat sovellettavia eurooppalaisia standardeja; hankintayksikön on hyväksyttävä myös muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden tunnustettujen toimielinten antamat todistukset;

23) *elinkaarella* kaikkia mahdollisia peräkkäisiä tuotteen vaiheita eli tutkimusta ja kehittämistä, teollista kehittämistä, tuotantoa, korjausta, nykyaikaistamista, muuttamista, ylläpitoa, huoltoa ja huollon järjestämistä, varastointia, kuljetusta, koulutusta, testausta, poistoa ja hävittämistä;

24) *yhteisellä hankintanimikkeistöllä (CPV)* yhteisestä hankintasanastosta (CPV) annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 2195/2002 tarkoitettua viitenimikkeistöä;

25) ilmaisulla *kirjallinen* sanojen tai numeroiden yhdistelmää, joka voidaan lukea, tuottaa uudelleen ja sen jälkeen antaa tiedoksi; ilmaisu voi sisältää sähköisessä muodossa lähetettyjä ja tallennettuja tietoja;

Mitä tässä laissa säädetään turvallisuusluokitellusta asiakirjasta, sovelletaan myös sellaiseen asiakirjaan, johon laissa salassa pidettäväksi säädetyn kansallisen turvallisuusedun suojaamiseksi on tehty asiakirjan käsittelyssä noudatettavaa suojaustasoa koskeva merkintä siten kuin siitä erikseen säädetään.

2 luku

Soveltamisala

4 §

Hankintayksiköt

Tässä laissa tarkoitettuja hankintayksiköitä ovat:

1) valtion, kuntien ja kuntayhtymien viranomaiset;

2) valtion liikelaitoksista annetun lain (1062/2010) mukaiset liikelaitokset;

3) julkisoikeudelliset laitokset; *julkisoikeudellisella laitoksella* tarkoitetaan oikeushenkilöä, joka on nimenomaisesti perustettu tyydyttämään sellaisia yleisen edun mukaisia tarpeita, joilla ei ole teollista tai kaupallista luonnetta ja:

a) jota rahoittaa pääasiallisesti 1—3 kohdassa tarkoitettu hankintayksikkö;

b) jonka johto on 1—3 kohdassa tarkoitetun hankintayksikön valvonnan alainen; taikka

c) jonka hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsenistä 1—3 kohdassa tarkoitettu hankintayksikkö nimeää yli puolet; sekä

4) vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista annetun lain (349/2007), jäljempänä *erityisalojen hankintalaki*, 5 §:n mukaiset hankintayksiköt.

5 §

Puolustus- ja turvallisuushankinnat

Jollei EUT-sopimuksen 36, 51, 52 tai 62 artiklasta muuta johdu, tätä lakia sovelletaan 4 §:ssä tarkoitettujen hankintayksiköiden puolustus- ja turvallisuushankintoihin.

Puolustushankintoja ovat hankinnat, jotka koskevat:

1) puolustustarvikkeita, niiden osia tai osakokonaisuuksia;

2) rakennusurakoita, tavaroita tai palveluita, jotka liittyvät suoraan 1 kohdassa tarkoitettujen tavaroiden johonkin elinkaaren vaiheeseen; taikka

3) rakennusurakoita tai palveluita, joita käytetään erityisesti sotilaallisiin tarkoituksiin.

Turvallisuushankintoja ovat hankinnat, jotka koskevat:

1) tavaroita, jotka on tarkoitettu käytettäväksi turvallisuustarkoituksiin ja joiden hankinnan toteuttamiseksi annetaan, laaditaan tai muutoin käsitellään turvallisuusluokiteltuja asiakirjoja, sekä näiden tavaroiden osia tai osakokonaisuuksia;

2) rakennusurakoita, tavaroita tai palveluita, jotka liittyvät suoraan 1 kohdassa tarkoitettujen tavaroiden johonkin elinkaaren vaiheeseen; taikka

3) rakennusurakoita tai palveluita, jotka on tarkoitettu käytettäväksi turvallisuustarkoituksiin ja joiden hankinnan toteuttamiseksi annetaan, laaditaan tai muutoin käsitellään turvallisuusluokiteltuja asiakirjoja.

Puolustustarvikkeella tarkoitetaan tavaraa, joka on erityisesti suunniteltu tai sovitettu sotilaallisiin tarkoituksiin ja tarkoitettu käytettäväksi aseena, ammuksena tai puolustusmateriaalina.

6 §

Useita toimintoja koskevat hankintasopimukset ja hankintalain soveltaminen

Jos rakennusurakan, tavaran tai palvelun hankinta kuuluu osittain tämän lain soveltamisalaan ja osittain julkisista hankinnoista annetun lain (348/2007), jäljempänä *hankintalaki*, tai erityisalojen hankintalain soveltamisalaan, eikä hankintaa voida tehdä kuin yhdellä ainoalla sopimuksella, hankinta on tehtävä tämän lain mukaisesti.

Jos rakennusurakan, tavaran tai palvelun hankinta kuuluu tämän lain soveltamisalaan vain osittain, mutta johon ei lainkaan sovellettaisi hankintalakia tai erityisalojen hankintalakia, eikä hankintaa voida tehdä kuin yhdellä ainoalla sopimuksella, ei hankintaan sovelleta myöskään tätä lakia lukuun ottamatta tämän lain 85 §:ssä säädettyä hankintaoikaisua ja 104 §:n 2 momentissa säädettyä valituskieltoa.

Hankintaa ei saa toteuttaa yhtenä sopimuksena tämän lain, hankintalain tai erityisalojen hankintalain säännösten soveltamisen välttämiseksi.

Hankintayksikkö voi päättää soveltaa tämän lain soveltamisalaan kuuluvan tavaran, palvelun tai rakennusurakan hankinnassa hankintalakia tämän lain sijasta. Hankintalakia sovelletaan tällöin hankintaan kokonaisuudessaan, hankintayksikön tekemän päätöksen tiedoksiantoon sovelletaan kuitenkin tämän lain 77 §:n 3 momenttia.

7 §

Yleiset poikkeukset lain soveltamisalasta

Tätä lakia ei sovelleta, 85 §:ssä säädettyä hankintaoikaisua ja 104 §:n 2 momentissa säädettyä valituskieltoa lukuun ottamatta:

1) puolustus- ja turvallisuushankintaan, joka on salassa pidettävä tai jossa tämän lain soveltaminen velvoittaisi hankintayksikköä toimittamaan tietoja, joiden julkistaminen on vastoin valtion keskeisiä turvallisuusetuja;

2) viranomaisten väliseen puolustus- ja turvallisuushankintaan;

3) puolustus- ja turvallisuushankintaan, jota koskevat:

a) Suomen ja vähintään yhden Euroopan talousalueen ulkopuolisen valtion välisen kansainvälisen sopimuksen tai järjestelyn mukaiset erityiset menettelysäännöt;

b) joukkojen sijoittamista koskevan kansainvälisen sopimuksen tai järjestelyn mukaiset erityiset menettelysäännöt;

c) kansainvälisen järjestön erityiset menettelysäännöt, kun kansainvälinen järjestö tekee hankintoja omiin tarkoituksiinsa; tai

d) kansainvälisen järjestön erityiset menettelysäännöt, kun hankintayksikön on toteutettava hankinta näiden mukaisesti;

4) puolustus- ja turvallisuushankintaan, joka liittyy vähintään kahden Euroopan talousalueen valtion yhteiseen uutta tuotetta koskevaan tutkimus- ja kehittämishankkeeseen, eikä hankintaan, joka on tehty tämän tuotteen elinkaaren myöhemmissä vaiheissa;

5) hankintaan, joka toteutetaan lähetettäessä joukkoja Euroopan talousalueen ulkopuolelle, kun hankinta on toiminnallisten tarpeiden vuoksi tehtävä sellaisen toimittajan kanssa, joka toimii kyseisellä alueella.

Tätä lakia ei myöskään sovelleta puolustus- ja turvallisuushankintaan:

1) jonka tekee 4 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu hankintayksikkö, kun hankinnan arvo ei ylitä 12 §:n mukaista EU-kynnysarvoa;

2) joka tehdään sellaisen toiminnon suorittamiseksi, jonka osalta on erityisalojen hankintalain 11 §:n mukaisesti Euroopan komission päätöksellä vahvistettu, että toiminto on suoraan avoin kilpailulle markkinoilla, joille pääsyä ei ole rajoitettu.

Jos edellä 1 momentin 4 kohdan mukaiseen tutkimus- ja kehittämishankkeeseen osallistuu vain Euroopan unionin jäsenvaltioita, on tutkimus- ja kehittämishankkeesta ilmoitettava Euroopan komissiolle. Ilmoitus on tehtävä tutkimus- ja kehittämishanketta käynnistettäessä, ja sen tulee sisältää tiedot hankkeen osapuolten välisestä kustannustenjakosopimuksesta, tutkimus- ja kehittämiskulujen osuudesta suhteessa hankkeen kokonaiskustannuksiin sekä, jos hankintoja on suunniteltu tehtävän jäsenvaltioista, niiden osuudet.

8 §

Erityiset poikkeukset lain soveltamisalasta

Tätä lakia ei sovelleta, 85 §:ssä säädettyä hankintaoikaisua ja 104 §:n 2 momentissa säädettyä valituskieltoa lukuun ottamatta, puolustus- ja turvallisuushankintaan, joka liittyy tiedustelutoimintaan.

Tätä lakia ei myöskään sovelleta, 85 §:ssä säädettyä hankintaoikaisua ja 104 §:n 2 momentissa säädettyä valituskieltoa lukuun ottamatta, puolustus- ja turvallisuushankintaan, joka koskee:

1) maan, olemassa olevien rakennusten tai muun kiinteän omaisuuden hankintaa tai vuokrausta käyttämällä mitä tahansa rahoitusmuotoa taikka näihin liittyviä oikeuksia koskevien palveluiden hankintaa;

2) välimies- ja sovittelupalveluja;

3) rahoituspalveluja lukuun ottamatta vakuutuspalveluja;

4) työsopimuksia;

5) tutkimus- ja kehittämispalveluja, paitsi jos niistä saatava hyöty koituu yksinomaan hankintayksikölle sen toiminnassa käytettäväksi ja hankintayksikkö korvaa tutkimus- ja kehittämispalvelun kokonaan.

9 §

Hankinnat hankintayksikön sidosyksiköltä

Tätä lakia ei sovelleta puolustus- ja turvallisuushankintoihin, jotka hankintayksikkö tekee siitä muodollisesti erilliseltä ja päätöksenteon kannalta itsenäiseltä yksiköltä, jos hankintayksikkö yksin tai yhdessä muiden hankintayksiköiden kanssa valvoo yksikköä samalla tavoin kuin se valvoo omia toimipaikkojaan ja jos yksikkö harjoittaa pääosaa toiminnastaan niiden hankintayksiköiden kanssa, joiden määräysvallassa se on.

10 §

Hankinnat yhteishankintayksiköltä

Hankintayksikön, joka hankkii tämän lain soveltamisalaan kuuluvia tavaroita, palveluja tai rakennusurakoita käyttäen yhteishankintayksikköä, katsotaan noudattaneen tätä lakia, jos yhteishankintayksikkö on noudattanut sitä.

Yhteishankintayksiköllä tarkoitetaan hankintayksikköä tai eurooppalaista julkista elintä, joka hankkii hankintayksiköille tavaroita tai palveluja taikka tekee näille tavaroita, palveluja tai rakennusurakoita koskevia hankintasopimuksia tai puitejärjestelyjä.

11 §

Hankintojen varaaminen työkeskuksille

Hankintayksikkö voi rajoittaa tarjouskilpailuun osallistumisen työkeskuksille tai vastaaville yksiköille taikka varata hankinnan toteuttamisen tapahtuvaksi työohjelmien yhteydessä, jos asianomaisten työntekijöiden enemmistö on vammaisia, jotka eivät vammansa luonteen tai vakavuuden vuoksi voi harjoittaa ammattitoimintaa tavanomaisissa olosuhteissa. Hankintailmoituksessa on ilmoitettava sopimuksen olevan varattu työkeskuksille tai työohjelmien yhteydessä toteutettavaksi.

3 luku

Kynnysarvot ja hankintalajeihin liittyvät soveltamissäännökset

12 §

EU-kynnysarvot

EU-kynnysarvot, jotka perustuvat Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivien 2004/17/EY, 2004/18/EY ja 2009/81/EY muuttamisesta hankintoja koskevien sopimusten tekomenettelyihin sovellettavien kynnysarvojen osalta annettuun komission asetukseen (EY) N:o 1177/2009, ovat:

1) 387 000 euroa tavarahankinnoissa ja palveluhankinnoissa; sekä

2) 4 845 000 euroa rakennusurakoissa.

Euroopan unionin komissio tarkistaa kynnysarvot asetuksella kahden vuoden välein puolustus- ja turvallisuushankintadirektiivin 68 artiklassa säädetyn menettelyn mukaisesti ja julkaisee tarkistetut kynnysarvot Euroopan

unionin virallisessa lehdessä, jolloin 1 momentin mukaisten arvojen tilalle tulevat Euroopan komission kulloinkin tekemien tarkistusten mukaiset arvot. Työ- ja elinkeinoministeriön on viivytyksettä ilmoitettava virallisessa lehdessä EU-kynnysarvojen muutoksista Euroopan komission tekemien tarkistusten mukaisesti.

13 §

Kansalliset kynnysarvot

Tätä lakia ei sovelleta, 85 §:ssä säädettyä hankintaoikaisua ja 104 §:n 2 momentissa säädettyä valituskieltoa lukuun ottamatta, seuraaviin puolustus- ja turvallisuushankintoihin:

1) tavara- ja palveluhankintaan, jonka ennakoitu arvo ilman arvonlisäveroa on vähemmän kuin 100 000 euroa;

2) rakennusurakkaan, jonka ennakoitu arvo ilman arvonlisäveroa on vähemmän kuin 500 000 euroa.

14 §

Tavara- ja palveluhankintoihin sekä rakennusurakoihin sovellettavat säännökset

Tätä lakia sovelletaan III osaa lukuun ottamatta 12 §:n 1 momentissa tarkoitetun EU-kynnysarvon ylittävään tavarahankintaan, rakennusurakkaan ja liitteen A palveluhankintaan Lakia sovelletaan samoin hankittaessa liitteessä A tarkoitettuja palveluja yhdessä liitteessä B tarkoitettujen palvelujen kanssa, jos liitteen A palvelujen arvo on suurempi kuin liitteen B palvelujen arvo ja hankinnan kokonaisarvo ylittää EU-kynnysarvon.

Edellä 12 §:n 1 momentissa tarkoitetun EU-kynnysarvon alittavaan, mutta 13 §:ssä tarkoitetun kansallisen kynnysarvon ylittävään, tavarahankintaan, rakennusurakkaan ja liitteen A palveluhankintaan ei sovelleta II osaa.

Liitteen B palveluhankintaan ei sovelleta II osaa. Edellä 12 §:n 1 momentissa tarkoitetun EU-kynnysarvon ylittävään liitteen B palveluhankintaan sovelletaan kuitenkin, mitä säädetään jälki-ilmoitusvelvollisuudesta ja suorahankintojen ilmoittamisesta 28 §:ssä, teknisistä eritelmistä 37 §:ssä, ympäristöominaisuuksia koskevista teknisistä eritelmistä 38 §:ssä ja tarjoajan esittämästä näytöstä 44 §:ssä.

15 §

Eräisiin muihin hankintoihin sovellettavat säännökset

Hankintaan, jossa täyttyvät EUT-sopimuksen 346 artiklan 1 kohdan b alakohdassa asetetut edellytykset ja jonka arvo ylittää 13 §:ssä säädetyn kansallisen kynnysarvon, ei sovelleta II osaa.

Jos rakennusurakan, tavaran tai palvelun hankinta kuuluu tämän lain soveltamisalaan, mutta samalla vain osa hankinnasta täyttää EUT-sopimuksen 346 artiklan 1 kohdan b alakohdassa asetetut edellytykset, eikä hankintaa voida tehdä kuin yhdellä ainoalla sopimuksella, ei siihen sovelleta II osaa.

4 luku

Hankinnan ennakoidun arvon laskeminen

16 §

Hankinnan ennakoidun arvon laskeminen

Hankinnan ennakoitua arvoa laskettaessa perusteena on käytettävä suurinta maksettavaa kokonaiskorvausta ilman arvonlisäveroa. Arvoa laskettaessa on otettava huomioon myös hankinnan mahdolliset vaihtoehtoiset toteuttamistavat ja hankintasopimukseen sisältyvät optio- ja pidennysehdot.

Rakennusurakan ennakoitua arvoa laskettaessa on otettava huomioon urakan arvo sekä sellaisten urakan toteuttamisessa tarpeellisten tavaroiden ennakoitu kokonaisarvo, jotka hankintayksikkö antaa urakoitsijan käyttöön.

Jos hankinta toteutetaan samanaikaisesti erillisinä osina, kaikkien vastaavien osien ennakoitu kokonaisarvo on otettava huomioon hankintasopimuksen ennakoitua arvoa laskettaessa. Jos osien yhteenlaskettu arvo on vähintään sama kuin 12 §:ssä tarkoitettu EU-kynnysarvo tai 13 §:ssä tarkoitettu kansalli-

nen kynnysarvo, jokaisen osan hankinnassa on noudatettava kyseisen kynnysarvon ylittäviä hankintoja koskevia säännöksiä siten kuin 3 luvussa säädetään.

Tavara- ja palveluhankintoihin sisältyviin osiin, joiden ennakoitu arvo on alle 80 000 euroa, sekä rakennusurakoihin sisältyviin osiin, joiden ennakoitu arvo on vähintään 1 miljoona euroa, ei sovelleta tätä lakia, jos tällaisten osien yhteenlaskettu arvo on enintään 20 prosenttia kaikkien osien yhteisarvosta Jos rakennusurakan osan ennakoitu arvo ylittää 13 §:ssä säädetyn kansallisen kynnysarvon, hankintayksikön on kuitenkin noudatettava tämän lain säännöksiä siten kuin 14 §:n 2 momentissa säädetään.

Ennakoidun arvon on pädettävä silloin, kun hankintayksikkö toimittaa hankintailmoituksen julkaistavaksi tai muuten aloittaa hankintamenettelyn.

17 §

Eräiden palveluhankintojen ennakoidun arvon laskeminen

Hankinnan ennakoidun arvon laskennassa perusteena on käytettävä:

1) vakuutuspalvelussa maksettavia vakuutusmaksuja ja muita korvauksia;

2) suunnittelua koskevassa palveluhankinnassa maksettavia maksuja, palkkioita ja muita korvauksia.

18 §

Ennakoidun arvon laskeminen sopimuskaudelta

Jos tavarahankintasopimuksen kohteena on leasing, vuokraus tai osamaksulla hankkiminen, sopimuksen ennakoidun arvon laskennassa perusteena on käytettävä:

1) määräaikaisen, enintään 12 kuukautta voimassa olevan sopimuksen ennakoitua voimassaolon aikaista kokonaisarvoa tai määräaikaista, yli 12 kuukautta voimassa olevan sopimuksen kokonaisarvoa arvioitu jäännösarvo mukaan lukien; taikka

2) toistaiseksi tai määrittelemättömän ajan voimassa olevan sopimuksen ennakoitua kuukausiarvoa kerrottuna luvulla 48.

Säännöllisesti toistuvien tai määräajoin uudistettavien tavara- tai palveluhankintoja koskevien sopimusten ennakoidun arvon laskennassa perusteena on käytettävä:

1) viimeksi kuluneiden 12 kuukauden tai viimeksi kuluneen varainhoitokauden aikana peräkkäin tehtyjen vastaavien hankintojen yhteisarvoa seuraavan 12 kuukauden aikana tapahtuvat muutokset määrissä tai arvoissa huomioon ottaen; taikka

2) niiden hankintojen ennakoitua yhteisarvoa, jotka tehdään ensimmäistä tavarantoimitusta seuraavien 12 kuukauden aikana, taikka jos kysymys on yli 12 kuukautta voimassa olevasta sopimuksesta, sitä seuraavan varainhoitokauden aikana.

Sellaisissa palveluhankintasopimuksissa, joissa ei ilmoiteta kokonaishintaa, ennakoidun arvon laskennassa perusteena on käytettävä:

1) määräaikaisissa, enintään 48 kuukautta voimassa olevissa hankintasopimuksissa voimassaolon aikaista ennakoitua kokonaisarvoa; taikka

2) toistaiseksi voimassa olevissa tai yli 48 kuukautta voimassa olevissa hankintasopimuksissa kuukausiarvoa kerrottuna luvulla 48.

Puitejärjestelyssä hankinnan ennakoidun arvon laskennassa on käytettävä kaikkien puitejärjestelyn keston ajaksi suunniteltujen hankintasopimusten ennakoitua kokonaisarvoa.

19 §

Kielto jakaa hankintaa tai yhdistellä hankintoja keinotekoisesti

Hankintaa ei saa jakaa eriin, osittaa tai laskea poikkeuksellisin menetelmin tämän lain säännösten soveltamisen välttämiseksi. Tavarahankintaa tai palveluhankintaa ei myöskään saa liittää rakennusurakkaan tai hankintoja muutoin yhdistellä keinotekoisesti tämän lain säännösten soveltamisen välttämiseksi.

II OSA

EU-kynnysarvon ylittäviä tavarahankintoja, liitteen A mukaisia ensisijaisia palvelu-hankintoja ja rakennusurakoita koskevat säännökset

5 luku

Hankintamenettelyt

20 §

Hankintamenettelyn valinta

Hankinnoissa käytettävät kilpailuttamismenettelyt määritellään 3 §:n 9—13 kohdassa. Hankinnassa on käytettävä ensisijaisesti rajoitettua menettelyä tai neuvottelumenettelyä. Suorahankintaa, kilpailullista neuvottelumenettelyä ja puitejärjestelyä voidaan käyttää 22—27 §:ssä säädetyin edellytyksin.

Rajoitetussa menettelyssä, neuvottelumenettelyssä ja kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä hankintayksikkö voi ennalta rajata niiden ehdokkaiden määrää, jotka kutsutaan tarjousmenettelyyn. Menettelyyn kutsuttavien ehdokkaiden vähimmäismäärä sekä tarvittaessa ehdokkaiden enimmäismäärä on ilmoitettava hankintailmoituksessa. Tarjoajiksi hyväksyttävät ehdokkaat on valittava noudattamalla hankintailmoituksessa esitettyjä ehdokkaiden soveltuvuutta koskevia vähimmäisvaatimuksia sekä objektiivisia ja syrjimättömiä perusteita.

Ehdokkaita on kutsuttava tarjouskilpailuun hankinnan kokoon ja laatuun nähden riittävä määrä todellisen kilpailun varmistamiseksi. Tarjouskilpailuun on kutsuttava rajoitetussa menettelyssä, neuvottelumenettelyssä ja kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä vähintään kolme ehdokasta, jollei soveltuvia ehdokkaita ole vähemmän.

Tarjouskilpailuun on kutsuttava vähintään hankintayksikön ennalta vahvistama määrä ehdokkaita. Jos soveltuvia ehdokkaita on vähemmän, hankintayksikkö voi jatkaa hankintamenettelyä pyytämällä soveltuvia ehdokkaita esittämään tarjouksen tai aloittamaan neuvottelut. Tarjouskilpailuun voidaan ottaa vain ne ehdokkaat, jotka täyttävät vähimmäisedellytykset ja jotka ovat tehneet osallistumishakemuksen.

Jos hankintayksikkö katsoo, että sopivia ehdokkaita ei ole riittävästi todellisen kilpailun varmistamiseksi, se voi julkaista uudelleen alkuperäisen hankintailmoituksen ja asettaa uuden määräajan osallistumishakemusten jättämiselle. Tarjouskilpailuun kutsuttavat ehdokkaat on valittava alkuperäisen ja uuden hankintailmoituksen perusteella ilmoittautuneista ehdokkaista. Uuden hankintailmoituksen julkaiseminen ei rajoita hankintayksikön mahdollisuutta keskeyttää hankintamenettely 75 §:ssä säädetyn mukaisesti.

21 §

Neuvottelumenettelyn kulku

Hankintayksikön on neuvoteltava tarjoajien kanssa tarjousten mukauttamiseksi hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä esitettyihin vaatimuksiin. Neuvottelujen tarkoituksena on 57 §:n mukaisen parhaan tarjouksen valinta.

Neuvottelut voivat tapahtua vaiheittain siten, että neuvotteluissa mukana olevien tarjousten määrää rajoitetaan neuvottelujen aikana soveltamalla tarjouksen vertailuperusteita. Edellytyksenä on, että neuvottelujen vaiheittaisuudesta ja neuvotteluissa noudatettavista perusteista on ilmoitettu hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä.

Neuvottelumenettelyn viimeisessä vaiheessa on todellisen kilpailun varmistamiseksi oltava riittävä määrä tarjoajia, jos vaatimukset täyttäviä tarjoajia tai tarjouksia on riittävästi.

Hankintayksikön on kohdeltava ehdokkaita ja tarjoajia neuvotteluissa tasapuolisesti. Hankintayksikkö ei saa antaa tietoja tavalla, joka vaarantaa tarjouskilpailuun osallistuvien tasapuolisen kohtelun.

22 §

Suorahankinta

Hankintayksikkö voi valita suorahankinnan, jos:

1) rajoitetussa menettelyssä, neuvottelumenettelyssä tai kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä ei ole saatu lainkaan osallistumis-

hakemuksia tai tarjouksia taikka sopivia tarjouksia ja alkuperäisiä tarjouspyynnön ehtoja ei olennaisesti muuteta;

2) rajoitetussa menettelyssä, neuvottelumenettelyssä tai kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä on saatu tarjouksia, jotka eivät sisällöltään vastaa tarjouspyyntöä, tai jos tarjouksia ei voida 39, 41—43, 46—56, 60 ja 62 §:n mukaan hyväksyä; edellytyksenä on lisäksi, että tarjouspyynnön ehtoja ei olennaisesti muuteta ja suorahankintaan otetaan mukaan kaikki ne tarjoajat, jotka täyttävät 46—54 §:n mukaisesti asetetut vähimmäisvaatimukset ja jotka ovat edeltävässä menettelyssä tehneet tarjousmenettelyn muotovaatimusten mukaisen tarjouksen;

3) teknisestä tai yksinoikeuden suojaamiseen liittyvästä syystä vain tietty toimittaja voi toteuttaa hankinnan;

4) kriisistä johtuvan kiireellisyyden vuoksi ei ole mahdollista noudattaa rajoitetun menettelyn tai neuvottelumenettelyn eikä 30 §:ssä säädetyn nopeutetun menettelyn määräaikoja;

5) sopimuksen tekeminen on ehdottoman välttämätöntä, eikä säädettyjä määräaikoja voida noudattaa hankintayksiköstä riippumattomasta, ennalta arvaamattomasta syystä aiheutuneen äärimmäisen kiireen vuoksi;

6) kyse on ilma- ja meriliikennepalvelun hankinnasta ulkomaille siirretyille tai siirrettäville asevoimille tai turvallisuusjoukoille ja palvelut voidaan hankkia vain sellaisilta toimittajilta, joiden tarjoukset ovat voimassa vain niin lyhyen ajan, ettei ole mahdollista noudattaa säädettyjä määräaikoja;

7) hankittava tavara valmistetaan vain tutkimusta tai tieteellistä tarkoitusta varten eikä kyseessä ole massatuotanto tavaran valmistamisen taloudellisen kannattavuuden varmistamiseksi tai tutkimus- ja kehityskustannusten kattamiseksi;

8) kyseessä on muu kuin 8 §:ssä tarkoitettu tutkimus- ja kehittämispalvelu;

9) hankinta koskee raaka-ainemarkkinoilla noteerattuja ja sieltä hankittavia tavaroita; taikka

10) tavarat hankitaan erityisen edullisesti liiketoimintansa lopettavalta toimittajalta, pesänhoitajalta tai selvittäjältä maksukyvyttömyysmenettelyn, akordin tai vastaavan menettelyn seurauksena.

23 §

Suorahankinta lisätilauksissa

Hankintayksikkö voi tehdä suorahankinnan, kun alkuperäisen toimittajan kanssa tehtävä tavarahankinta on lisätilaus, jonka tarkoituksena on aikaisemman toimituksen tai laitteiston osittainen korvaaminen tai laajentaminen. Edellytyksenä on, että toimittajan vaihtaminen johtaisi teknisiltä ominaisuuksiltaan erilaisen materiaalin hankkimiseen, mikä aiheuttaisi yhteensopimattomuutta tai suhteettoman suuria teknisiä vaikeuksia käytössä ja kunnossapidossa. Tällaisten sopimusten ja uudistettavien sopimusten voimassaoloaika saa olla enintään viisi vuotta, ellei toimitettujen tavaroiden, laitteistojen tai järjestelmien odotettu elinkaari ja toimittajan vaihtumisesta aiheutuvat tekniset ongelmat poikkeuksellisesti edellytä pidempää voimassaoloaikaa.

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, hankintayksikkö voi tehdä suorahankinnan, kun kyseessä on alkuperäiseen hankintasopimukseen sisältymätön lisäpalvelu tai lisäurakka, joka hankitaan alkuperäiseltä toimittajalta ja joka on ennalta arvaamattomista syistä osoittautunut välttämättömäksi palvelun tai urakan toteuttamiselle sellaisena kuin se on alun perin määritelty. Edellytyksenä on, että lisäpalvelua tai lisäurakkaa ei voida teknisesti tai taloudellisesti erottaa alkuperäisestä sopimuksesta aiheuttamatta hankintayksikölle huomattavaa haittaa tai, vaikka lisäpalvelu tai lisäurakka voitaisiinkin erottaa alkuperäisen sopimuksen toteuttamisesta, se on ehdottoman välttämätön alkuperäisen sopimuksen loppuunsaattamiseksi. Lisäksi edellytyksenä on, että lisäpalvelujen tai lisäurakoiden kokonaisarvo on enintään 50 prosenttia alkuperäisen hankinnan arvosta.

Sen lisäksi, mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, hankintayksikkö voi tehdä suorahankinnan, kun kyseessä on alkuperäisen toimittajan kanssa tehtävä uusi rakennusurakkasopimus tai palveluhankinta, joka vastaa aikaisemmin rajoitettua menettelyä käyttäen tehtyä rakennusurakkaa tai palveluhankintaa. Edellytyksenä on, että alkuperäistä hankintaa koskevassa hankintailmoituksessa on mainittu mahdollisesta myöhemmästä suorahankinnasta ja että lisäpalvelun tai uuden rakennus-

urakan ennakoitu arvo on otettu huomioon laskettaessa alkuperäisen sopimuksen kokonaisarvoa. Suorahankinta voidaan tehdä enintään viiden vuoden kuluessa alkuperäisen sopimuksen tekemisestä, ellei toimitettujen tavaroiden, laitteistojen tai järjestelmien odotettu elinkaari ja toimittajan vaihtumisesta aiheutuvat tekniset ongelmat poikkeuksellisesti edellytä pidempää voimassaoloaikaa.

24 §

Kilpailullinen neuvottelumenettely

Hankintayksikkö voi käyttää kilpailullista neuvottelumenettelyä erityisen monimutkaisessa hankinnassa, jossa:

1) hankintayksikkö ei pysty objektiivisesti ennakolta määrittelemään hankinnan oikeudellisia tai taloudellisia ehtoja taikka teknisiä keinoja tarpeidensa tai tavoitteidensa toteuttamiseksi 37 §:n 2 momentin 2—4 kohdan mukaisesti; sekä

2) tarjouksen valintaperusteena on kokonaistaloudellinen edullisuus.

Hankintayksikön on kohdeltava ehdokkaita ja tarjoajia menettelyssä tasapuolisesti. Hankintayksikkö ei saa antaa tietoja tavalla, joka vaarantaa tarjouskilpailuun osallistuvien tasapuolisen kohtelun.

Hankintayksikkö ei saa paljastaa tarjouskilpailun aikana muille tarjoajille toisen tarjoajan ehdottamia ratkaisuja tai neuvotteluissa annettuja luottamuksellisia tietoja ilman ehdokkaan tai tarjoajan suostumusta.

Hankintayksikkö voi maksaa kilpailulliseen neuvottelumenettelyyn osallistuville raha- tai muita palkkioita taikka antaa palkintoja.

25 §

Kilpailullisen neuvottelumenettelyn kulku

Hankintayksikön on määriteltävä hankintailmoituksessa hankintaa koskevat tarpeensa ja vaatimuksensa. Hankintayksikkö voi laatia lisäksi hankinnan tavoitteita ja sisältöä tarkentavan hankekuvauksen.

Hankintayksikkö aloittaa 46—54 §:n mukaisesti valittujen ehdokkaiden kanssa neuvottelun, jonka tarkoituksena on määritellä hankinnan toteuttamista koskeva yksi tai useampi ratkaisuvaihtoehto. Hankintayksikkö voi neuvotella ehdokkaiden kanssa kaikista hankintasopimukseen liittyvistä näkökohdista.

Neuvottelut voivat tapahtua vaiheittain siten, että neuvotteluissa mukana olevien ratkaisujen määrää rajoitetaan neuvottelujen aikana soveltamalla tarjouksen vertailuperusteita. Neuvottelujen vaiheittaisuudesta ja noudatettavista perusteista on ilmoitettava hankintailmoituksessa tai hankekuvauksessa.

Hankintayksikön on päätettävä neuvottelut, kun se on valinnut ne ratkaisuvaihtoehdot, joilla hankinta voidaan toteuttaa. Neuvottelujen päättymisestä on ilmoitettava osallistujille.

Hankintayksikön on pyydettävä ehdokkailta neuvotteluissa esitettyihin ja määritettyihin ratkaisuihin perustuvat lopulliset tarjoukset. Tarjouksen on oltava tarjouspyynnössä esitettyjen hankkeen kohteen edellyttämien vaatimusten mukainen. Tarjouksia on pyydettävä todellisen kilpailun varmistamiseksi riittävältä määrältä ehdokkaita, jos vaatimukset täyttäviä ehdokkaita tai ratkaisuja on riittävästi.

Tarjouksen valinnassa on sovellettava hankintailmoituksessa tai hankekuvauksessa ilmoitettuja vertailuperusteita. Vertailuperusteiden asettamisesta sekä tarjouksen valinnasta säädetään 57 §:ssä

Lopullisia tarjouksia voidaan hankintayksikön pyynnöstä täsmentää ja selkeyttää, jos se ei johda tarjousten tai tarjouspyynnön olennaisten tekijöiden muuttumiseen syrjivällä tai kilpailua vääristävällä tavalla. Samoin edellytyksin myös tarjouskilpailun voittanutta tarjousta voidaan täsmentää tai selkeyttää taikka vahvistaa siinä olevia sitoumuksia.

26 §

Puitejärjestely

Hankintayksikön on valittava toimittajat puitejärjestelyyn rajoitetulla menettelyllä tai neuvottelumenettelyllä. Hankintayksikkö voi valita puitejärjestelyn toimittajat tekemällä 22 §:ssä säädetyin edellytyksin suorahankinnan. Puitejärjestelyyn otettavien toimittajien

valinnassa on noudatettava, mitä 8 luvussa säädetään. Usean toimittajan kanssa tehtävään puitejärjestelyyn on valittava vähintään kolme toimittajaa, jollei kelpoisuusehdot täyttäviä tarjoajia ja hyväksyttäviä tarjouksia ole vähemmän.

Puitejärjestelyyn perustuvat hankintasopimukset on tehtävä puitejärjestelyn alkuperäisten osapuolten kesken. Puitejärjestelyn ehtoihin ei saa tehdä huomattavia muutoksia sen voimassaoloaikana. Puitejärjestelyä ei saa käyttää kilpailua vääristävällä, rajoittavalla tai estävällä tavalla.

Puitejärjestely voi olla voimassa enintään seitsemän vuotta. Puitejärjestely voi olla poikkeuksellisesti kestoltaan pidempi, jos toimitettujen tavaroiden, laitteistojen tai järjestelmien odotettu elinkaari ja tekniset ongelmat, joita toimittajan vaihtumisesta saattaa aiheutua, sitä edellyttävät.

27 §

Puitejärjestelyyn perustuvat hankinnat

Jos hankintayksikkö on tehnyt puitejärjestelyn yhden toimittajan kanssa, siihen perustuvat hankinnat on tehtävä puitejärjestelyssä vahvistettujen ehtojen mukaisesti. Hankintayksikkö voi pyytää toimittajaa tarvittaessa täsmentämään tai täydentämään kirjallisesti tarjoustaan.

Jos hankintayksikkö on tehnyt puitejärjestelyn usean toimittajan kanssa, puitejärjestelyyn perustuvat hankinnat on tehtävä joko puitejärjestelyssä vahvistettujen ehtojen mukaisesti ilman kilpailuttamista tai, jos kaikkia ehtoja ei ole järjestelyssä vahvistettu, kilpailuttamalla puitejärjestelyyn otetut toimittajat puitejärjestelyn ja tarvittaessa tarjouspyynnön ehtojen mukaisesti. Tarpeen vaatiessa puitejärjestelyn ehtoja voidaan täsmentää tai selkeyttää.

Hankintayksikön on puitejärjestelyyn perustuvien hankintojen kilpailuttamisessa pyydettävä kirjallinen tarjous niiltä puitejärjestelyyn otetuilta toimittajilta, joilla on edellytykset hankinnan toteuttamiseen. Hankintayksikön on määrättävä tarjousaika, jonka on oltava riittävä ottaen huomioon hankinnan laatu, tarjousten tekemisen edellyttämä aika ja muut vastaavat seikat. Tarjousten sisältö on pidettävä luottamuksellisena tarjouskilpailun päättymiseen saakka. Hankintayksikön on valittava paras tarjous noudattaen tarjouspyynnössä esitettyä tarjouksen valintaperustetta ja vertailuperusteita.

6 luku

Velvollisuus ilmoittaa hankinnoista ja määräajat

28 §

Ilmoitusvelvollisuus

Hankintayksikön on toimitettava julkaistavaksi hankintailmoitus rajoitetulla menettelyllä, neuvottelumenettelyllä tai kilpailullisella neuvottelumenettelyllä toteutettavasta 12 §:n 1 momentin mukaisen EU-kynnysarvon ylittävästä tavarahankinnasta, liitteen A mukaisesta palveluhankinnasta, rakennusurakasta ja puitejärjestelystä. Hankintailmoituksen tulee sisältää osallistumishakemuksen tekemiseksi riittävät tiedot hankinnasta.

Hankintayksikön, joka on tehnyt 12 §:n 1 momentin mukaisen EU- kynnysarvon ylittävää tavarahankintaa, liitteen A mukaista palveluhankintaa tai rakennusurakkaa koskevan hankintasopimuksen tai puitejärjestelyn, on toimitettava julkaistavaksi jälki-ilmoitus hankintamenettelyn tuloksesta 48 päivän kuluessa hankintasopimuksen tai puitejärjestelyn tekemisestä. Hankintayksikön tulee myös toimittaa julkaistavaksi jälki-ilmoitus 12 §:n 1 momentin mukaisen EU-kynnysarvon ylittävistä liitteen B mukaisista toissijaisista palveluhankinnoista ja 75 §:n mukaisesta hankinnan keskeyttämisestä. Hankinnan keskeyttämistä koskevasta jälki-ilmoituksesta tulee käydä ilmi keskeyttämisen perusteet. Liitteen B mukaisia toissijaisia palveluhankintoja koskevassa jälki-ilmoituksessa on mainittava, saako ilmoituksen julkaista. Jälki-ilmoitusvelvoite ei koske puitejärjestelyn perusteella tehtäviä yksittäisiä hankintasopimuksia eikä suorahankintoja.

Hankintayksikkö ei saa ilmoittaa jälki-ilmoituksessa tietoja, joiden julkaiseminen on vastoin yleisen edun, ja erityisesti valtion turvallisuusetujen, suojaamiseksi annettuja

säännöksiä taikka joiden ilmaiseminen vaarantaa lailla suojattujen liikesalaisuuksien säilymistä taikka haittaa tarjoajien välistä kaupallista ja tervettä kilpailua.

Jos hankintayksikkö aikoo käyttää hyväkseen mahdollisuutta lyhentää säädettyjä tarjousaikoja 31 §:n 2 momentissa säädetyn mukaisesti, hankintayksikön on toimitettava julkaistavaksi ennakkoilmoitus. Ennakkoilmoituksessa on annettava ennakkoilmoituksen tekohetkellä hankintayksikön tiedossa olevat puolustus- ja turvallisuushankintaa koskevat tiedot, jotka vastaavat rajoitetun menettelyn hankintailmoituksen tietoja.

Hankintayksikkö voi toimittaa julkaistavaksi myös suorahankintaa koskevan ilmoituksen.

Hankintaa koskevia ilmoituksia ei ole oikeus julkaista muualla ennen niiden lähettämistä Euroopan unionin virallisten julkaisujen toimistoon eikä muualla julkaistuun ilmoitukseen saa sisältyä sellaisia tietoja, joita ei ole julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä. Muualla julkaistavassa ilmoituksessa on mainittava päivä, jona hankintailmoitus on lähetetty julkaistavaksi.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset ilmoitusvelvoitteista, ilmoitusten lähettämisestä ja lähettämisessä käytettävistä viestintävälineistä, ilmoitusten sisällöstä, julkaisemisesta ja muista ilmoitusvelvollisuuteen liittyvistä seikoista.

29 §

Vähimmäismääräajat ja määräaikojen laskeminen

Hankintamenettelyn määräaikoja asetettaessa on otettava huomioon hankinnan laatu ja monitahoisuus sekä tarjousten laatimisen ja toimittamisen vaatima aika. Määräajat lasketaan sitä päivää seuraavasta päivästä, jona hankintailmoitus on lähetetty julkaistavaksi. Rajoitetussa menettelyssä tarjousaika lasketaan tarjouspyynnön lähettämispäivästä.

Rajoitetussa menettelyssä, neuvottelumenettelyssä ja kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä osallistumishakemuksen jättämiselle on varattava vähintään 37 päivää.

Rajoitetussa menettelyssä tarjousajan on oltava vähintään 40 päivää. Neuvottelumenettelyssä ja kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä tarjousajan on oltava kohtuullinen ottaen huomioon hankinnan laatu, laajuus ja muut siihen liittyvät seikat.

30 §

Nopeutettu menettely

Edellä 29 §:ssä säädettyjä määräaikoja voidaan lyhentää, jos määräaikojen noudattaminen rajoitetussa menettelyssä tai neuvottelumenettelyssä on kiireen vuoksi mahdotonta. Osallistumishakemuksen jättämiselle on kuitenkin varattava vähintään 15 päivää, jollei hankintailmoitusta lähetetä sähköisesti, jolloin osallistumishakemusten jättämiselle on varattava vähintään 10 päivää. Tarjousajan on oltava rajoitetussa menettelyssä vähintään 10 päivää.

31 §

Määräaikojen lyhentäminen

Osallistumishakemusten jättämiselle tarkoitettua määräaikaa voidaan lyhentää rajoitetussa menettelyssä, neuvottelumenettelyssä ja kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä seitsemällä päivällä, jos hankintailmoitukset toimitetaan julkaistaviksi sähköisesti.

Tarjousaikaa voidaan lyhentää rajoitetussa menettelyssä vähintään 22 päivään, jos hankintayksikkö on toimittanut julkaistavaksi ennakkoilmoituksen vähintään 52 päivää ja enintään 12 kuukautta ennen hankintailmoituksen julkaistavaksi toimittamista.

Tarjousaikaa voidaan lyhentää lisäksi viidellä päivällä rajoitetussa menettelyssä, jos hankintayksikkö asettaa tarjousasiakirjat kokonaisuudessaan hankintailmoituksen julkaisupäivänä sähköisesti saataville sekä mainitsee hankintailmoituksessa Internet-osoitteen, jossa asiakirjat ovat saatavilla.

32 §

Määräaikojen pidentäminen

Tarjousaikaa on pidennettävä siten, että tarjoajat voivat perehtyä tarjousten laatimisessa tarvittaviin tietoihin, jos tarjouspyyntöasia-

kirjoja tai riittävän ajoissa pyydettyjä lisätietoja ei ole toimitettu säädettyjen määräaikojen kuluessa taikka jos tarjousten tekeminen edellyttää paikalla käyntiä tai tarjouspyyntöön liittyvien asiakirjojen tarkastusta paikan päällä.

7 luku

Tarjouspyyntö ja hankinnan kohteen määritteleminen

33 §

Tarjouspyyntö

Tarjouspyyntö on tehtävä kirjallisesti ja laadittava niin selväksi, että sen perusteella voidaan antaa yhteismitallisia ja keskenään vertailukelpoisia tarjouksia. Tarjouspyynnössä tai hankintailmoituksessa pyydetään toimittajia esittämään kirjallisesti ja määräaikaan mennessä tarjouksensa.

Jos tarjouspyyntö ja hankintailmoitus eroavat sisällöltään, noudatetaan hankintailmoituksessa ilmoitettua.

Hankintayksikkö voi periä kohtuullisen korvauksen tarjouspyyntöasiakirjoista niiden erityisestä laajuudesta, materiaaleista tai vastaavista seikoista aiheutuvien kustannusten korvaamiseksi.

34 §

Tarjouspyynnön sisältö

Tarjouspyynnössä tai soveltuvin osin hankintailmoituksessa on oltava:

1) hankinnan kohteen määrittely noudattaen, mitä teknisten eritelmien ja vaatimusten esittämisestä 37 ja 38 §:ssä säädetään, sekä hankinnan kohteeseen liittyvät muut laatuvaatimukset;

2) viittaus julkaistuun hankintailmoitukseen;

3) määräaika tarjousten tekemiselle;

4) osoite, johon tarjoukset on toimitettava;

5) kieli tai kielet, joilla tarjoukset on laadittava;

6) ehdokkaiden tai tarjoajien taloudellista ja rahoituksellista tilannetta, teknistä suorituskykyä ja ammatillista pätevyyttä sekä tietoturvallisuutta koskevat samoin kuin muutkin asetettavat vaatimukset sekä luettelo asiakirjoista, jotka ehdokkaan tai tarjoajan on tätä varten toimitettava;

7) alihankintasopimuksia, tietoturvallisuutta ja huoltovarmuutta koskevat vaatimukset;

8) tarjouksen valintaperuste sekä käytettäessä valintaperusteena kokonaistaloudellista edullisuutta tarjouksen vertailuperusteet ja niiden suhteellinen painotus tai kohtuullinen vaihteluväli taikka poikkeuksellisissa tapauksissa vertailuperusteiden tärkeysjärjestys; sekä

9) tarjousten voimassaoloaika.

Tarjouspyynnössä tai hankintailmoituksessa on oltava myös muut tiedot, joilla on olennaista merkitystä hankintamenettelyssä ja tarjousten tekemisessä.

35 §

Tarjouspyynnön lähettäminen tai asettaminen ehdokkaiden ja tarjoajien saataville

Tarjouspyyntö lähetetään rajoitetussa menettelyssä, neuvottelumenettelyssä ja kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä vain niille ehdokkaille, jotka hankintayksikkö on valinnut tarjousmenettelyyn. Tarjouspyyntö on lähetettävä samanaikaisesti kaikille ehdokkaille.

Hankintayksikön on toimitettava tarjouspyyntöön liittyvät lisätiedot nopeutetussa menettelyssä, rajoitetussa menettelyssä ja neuvottelumenettelyssä vähintään neljä päivää ennen tarjousajan päättymistä, jos lisätiedot on pyydetty riittävän ajoissa.

36 §

Neuvottelukutsu

Neuvottelumenettelyssä ja kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä ehdokkaille esitettävässä neuvottelukutsussa on oltava tarjouspyyntö tai mahdollinen hankekuvaus taikka ilmoitus siitä, mistä mainitut asiakirjat ovat saatavissa, määräaika asiakirjojen pyytämiselle sekä tieto asiakirjoista mahdollisesti perittävän maksun suuruudesta ja maksutavasta.

Neuvottelukutsussa on oltava 34 §:n 1 momentissa tarkoitetut tiedot. Kilpailullista neuvottelumenettelyä koskevassa neuvottelukutsussa ei kuitenkaan tarvitse ilmoittaa tarjousaikaa, mutta siinä on ilmoitettava tieto neuvotteluvaiheen alkupäivästä, osoitteesta, jossa neuvottelut tullaan käymään, sekä neuvotteluissa käytettävästä kielestä.

37 §

Hankinnan tekninen määrittely

Hankinnan sisältöä kuvaavat tekniset eritelmät on esitettävä hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä. Teknisten eritelmien on mahdollistettava tarjoajille yhtäläiset mahdollisuudet osallistua tarjouskilpailuun. Tekniset eritelmät eivät saa perusteettomasti rajoittaa kilpailua julkisissa puolustus- ja turvallisuushankinnoissa.

Tekniset eritelmät on laadittava:

1) viittaamalla etusijajärjestyksessä seuraaviin määrittelyihin, jolloin viittaukseen on lisättävä ilmaisu ”tai vastaava”:

a) muun kuin puolustusalan suomalainen tai muu kansallinen standardi, jolla saatetaan voimaan eurooppalainen standardi;

b) eurooppalainen tekninen hyväksyntä;

c) muun kuin puolustusalan yhteinen tekninen eritelmä;

d) muu kuin puolustusalan kansallinen standardi, jolla saatetaan voimaan kansainvälinen standardi;

e) muun kuin puolustusalan muu kansainvälinen standardi;

f) muun eurooppalaisten standardointielinten laatima tekninen viittausjärjestelmä, tai jos niitä ei ole muuhun kuin kansalliseen puolustusalan standardiin, kansalliseen tekniseen hyväksyntään tai kansalliseen suunnitteluun, laskentaan ja rakennusurakan toteuttamiseen sekä tuotteiden tuottamiseen liittyvä tekninen eritelmä;

g) muun kuin puolustusalan tekninen eritelmä, joka on lähtöisin toimialalta ja joka on laajalti hyväksytty; tai

h) kansallinen puolustusstandardi ja puolustusmateriaalieritelmä, joka on kyseisen standardin kaltainen;

2) sellaisten suorituskykyä tai toiminnallisia ominaisuuksia koskevien vaatimusten perusteella, jotka ovat riittävän täsmällisiä hankinnan kohteen määrittämiseen ja tarjouksen valintaan;

3) viittaamalla hankinnan kohteen tiettyjen ominaisuuksien osalta 1 kohdan mukaisiin teknisiin määrittelyihin ja tiettyjen ominaisuuksien osalta 2 kohdan mukaisiin vaatimuksiin; taikka

4) suorituskykyä koskevien tai toiminnallisten vaatimusten perusteella viittaamalla 1 kohdan mukaisiin teknisiin määrittelyihin olettaen niiden olevan suorituskykyä tai toiminnallisia ominaisuuksia koskevien vaatimusten mukaisia.

Edellä 2 momentissa säädetystä riippumatta tekniset eritelmät voidaan laatia siten, että niissä otetaan huomioon pakolliset, esimerkiksi tuoteturvallisuuteen liittyvät kansalliset tekniset säännökset tai tekniset vaatimukset, jotka valtion on täytettävä kansainvälisten standardointisopimusten nojalla.

Teknisissä eritelmissä ei saa mainita tiettyä valmistajaa tai tiettyä alkuperää olevia tavaroita. Teknisessä eritelmässä ei myöskään saa viitata tavaramerkkiin, patenttiin, tuotetyyppiin, alkuperään, erityiseen menetelmään tai tuotantoon siten, että viittaus suosii tai syrjii tiettyjä tarjoajia tai tavaroita. Tällainen viittaus on poikkeuksellisesti sallittu vain, jos hankintasopimuksen kohdetta ei ole mahdollista riittävän täsmällisesti ja selvästi kuvata muutoin. Viittaukseen on liitettävä ilmaisu "tai vastaava".

38 §

Ympäristöominaisuuksia koskevat tekniset eritelmät

Edellä 37 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettuihin suorituskykyä ja toiminnallisia ominaisuuksia koskeviin vaatimuksiin voi sisältyä myös ympäristöominaisuuksia koskevia vaatimuksia. Hankintayksikkö voi käyttää vaatimusten esittämiseen eurooppalaisessa, monikansallisessa tai muussa ympäristömerkissä olevia yksityiskohtaisia perusteita tai tarvittaessa niiden osia.

Edellytyksenä ympäristömerkin perusteiden tai niiden osien käyttämiselle on, että:

1) eritelmät soveltuvat hankintasopimuksen kohteena olevien tavaroiden tai palvelujen ominaisuuksien määrittämiseen;

2) merkkiä koskevat vaatimukset kehitetään tieteellisen tiedon pohjalta;

3) kaikki asianomaiset tahot, kuten viranomaiset, kuluttajat, valmistajat, vähittäiskaupan edustajat sekä ympäristöjärjestöt, ovat voineet osallistua merkin laatimiseen; sekä

4) merkki on kaikkien osapuolten saatavilla.

Hankintayksikkö voi ilmoittaa, että tietyllä ympäristömerkillä varustetun tuotteen tai palvelun katsotaan täyttävän ympäristöominaisuuksiin liittyvät vaatimukset. Hankintayksikön on kuitenkin hyväksyttävä myös tarjoajan esittämä muu osoitus, kuten valmistajan tekninen asiakirja tai tunnustetun toimielimen laatima tekninen raportti.

39 §

Vaihtoehtoiset tarjoukset

Hankintayksikön käyttäessä valintaperusteena kokonaistaloudellista edullisuutta se voi hyväksyä vaihtoehtoisia tarjouksia. Edellytyksenä on, että vaihtoehtoisten tarjousten esittäminen on hankintailmoituksessa ilmoitettu sallituksi.

Hankintayksikön on ilmoitettava tarjouspyynnössä vähimmäisvaatimukset, jotka vaihtoehtojen on täytettävä, sekä vaihtoehtojen esittämiselle asetetut erityisvaatimukset. Vaihtoehtoinen tarjous voidaan hyväksyä, jos se täyttää tarjouspyynnössä esitetyt edellä mainitut vaatimukset.

Jos hankintayksikkö on ilmoittanut hyväksyvänsä vaihtoehtoisten tarjousten esittämisen, vaihtoehtoa ei saa hylätä yksinomaan sillä perusteella, että se johtaisi tavarahankinnan sijasta palveluhankintaan tai palveluhankinnan sijasta tavarahankintaan.

40 §

Hankintasopimuksen erityisehdot

Hankintayksikkö voi asettaa hankintasopimuksen toteuttamiselle erityisehtoja, jotka voivat koskea erityisesti tietoturvallisuutta, huoltovarmuutta, alihankintasopimuksia tai ympäristö- ja sosiaalisia näkökohtia, kansainvälisen työjärjestön (ILO) sopimusten noudattamista, työoloja ja työehtoja. Edellytyksenä on, että ehdot ovat syrjimättömiä ja yhteisöoikeuden mukaisia ja että niistä ilmoitetaan hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä.

41 §

Tietoturvallisuutta koskevat vaatimukset

Jos hankinnan toteuttamiseksi annetaan, laaditaan tai muutoin käsitellään turvallisuusluokiteltuja asiakirjoja, hankintayksikkö voi asettaa tarjoajille tietoturvallisuutta koskevia vaatimuksia, jotka ovat tarpeen viranomaiselle säädettyjen velvoitteiden toteuttamiseksi. Hankintayksikkö voi pyytää tarjoajalta sitoumuksia ja tietoja, joka osoittavat tarjoajan kyvyn täyttää asetetut tietoturvallisuusvaatimukset. Tietoturvallisuutta koskevista vaatimuksista ja toimitettavista sitoumuksista ja tiedoista on ilmoitettava hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä.

Tarjoajan toimittamien tietojen ja selvitysten lisäksi hankintayksikkö voi tehdä ja ottaa huomioon omia lisäselvityksiä.

42 §

Huoltovarmuutta koskevat vaatimukset

Jos hankinta sisältää huoltovarmuutta koskevia vaatimuksia, on hankintayksikön määriteltävä ne hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä.

Hankintayksikkö voi vaatia, että tarjous sisältää muun muassa:

1) todistuksen tai asiakirjat, jotka osoittavat hankintayksikköä tyydyttävällä tavalla, että tarjoaja pystyy noudattamaan hankintaan liittyviä tavaroiden vientiä, siirtoa ja kauttakuljetusta koskevia vaatimuksia, mukaan lukien yhdeltä tai useammalta valtiolta saadut tätä koskevat asiakirjat;

2) tarjoajan ilmoituksen kaikista tuotteiden tai palveluiden taikka niiden tulosten luovuttamista, siirtoa taikka käyttöä koskevista rajoituksista, jotka johtuvat vientivalvonnasta tai tietoturvallisuusjärjestelyistä;

3) todistuksen tai asiakirjat, jotka osoittavat, että tarjoaja kykenee toimitusketjun rakenteen ja sijainnin puolesta noudattamaan hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä esitettyjä huoltovarmuutta koskevia vaatimuksia, sekä tarjoajan sitoumuksen, että mahdolliset muutokset toimitusketjussa sopimuksen toteuttamisen aikana eivät haittaa näiden vaatimusten noudattamista;

4) tarjoajan sitoutumisen perustaa tai ylläpitää hankintayksikön kriisitilanteiden lisätarpeiden täyttämiseksi tarvittavaa kapasiteettia erikseen sovittavien ehtojen mukaisesti;

5) tarjoajan kansallisilta viranomaisilta saamat asiakirjat, jotka koskevat kohdan 4 mukaisen vaatimuksen täyttämistä;

6) tarjoajan sitoutumisen toteuttaa hankintasopimuksen kohteena olevien tuotteiden huolto, uudenaikaistaminen tai mukauttaminen;

7) tarjoajan sitoutumisen ilmoittaa hankintayksikölle riittävän aikaisin kaikista sellaisista tarjoajan organisaation, toimitusketjun tai strategian muutoksista, jotka voivat vaikuttaa tarjoajan velvoitteisiin hankintayksikköä kohtaan;

8) tarjoajan sitoutumisen toimittaa hankintayksikölle erikseen sovittujen ehtojen mukaisesti kaikki tarvittavat erityisvälineet, mukaan luettuna tekniset piirustukset, luvat ja käyttöohjeet, varaosien, komponenttien, osakokonaisuuksien ja erikoistestivälineiden tuottamiseksi siinä tapauksessa, että tarjoaja ei pysty enää tarjoamaan näitä tuotteita.

Tarjoajaa ei voida vaatia hankkimaan Euroopan unionin jäsenvaltiolta sitoumusta, jolla rajoitettaisiin kyseisen Euroopan unionin jäsenvaltion vapautta soveltaa kansainvälisen oikeuden tai unionin oikeuden mukaisesti sen kansallisia vientiä, tavaroiden siirtoa tai kauttakuljetusta koskevia määräyksiä.

43 §

Verotukseen, ympäristönsuojeluun, työsuojeluun ja työoloja koskeviin säännöksiin liittyvät velvoitteet

Hankintayksikkö voi ilmoittaa tarjouspyynnössä ne viranomaiset, joilta tarjoaja voi saada tietoja verotusta, ympäristönsuojelua, työsuojelua, työoloja tai työehtoja koskeviin säännöksiin liittyvistä velvoitteista. Hankintayksikön on vaadittava tarjoajia ilmoittamaan, että ne ovat tarjousta laatiessaan ottaneet edellä tarkoitetut velvoitteet huomioon.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei vaikuta 58 §:ssä tarkoitettujen hinnaltaan poikkeuksellisen alhaisten tarjousten tarkastamista koskeviin velvoitteisiin.

44 §

Tarjouksen vaatimustenmukaisuuden osoittaminen

Tarjoajan tulee tarjouksessaan osoittaa tarjoamansa tavaran, palvelun tai rakennusurakan olevan tarjouspyynnössä esitettyjen vaatimusten mukainen. Tarjouspyyntöä tai tarjousmenettelyn ehtoja vastaamattomat tarjoukset on suljettava tarjouskilpailusta.

Jos hankintayksikkö on laatinut tekniset eritelmät 37 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaisesti ja tarjoaja tarjouksessaan osoittaa hankintayksikköä tyydyttävällä tavalla tarjoamansa tavaran, palvelun tai rakennustyön täyttävän hankintayksikön asettamat vaatimukset, hankintayksikkö ei saa hylätä tarjousta sillä perusteella, että tarjouksen mukainen tavara, palvelu tai rakennustyö ei ole hankintayksikön viittaaman teknisen määrittelyn mukainen. Tarjoaja voi käyttää osoituksena esimerkiksi valmistajan teknisiä asiakirjoja taikka Suomessa tai muussa Euroopan unionin jäsenvaltiossa sijaitsevan tunnustetun toimielimen teknistä raporttia.

Jos hankintayksikkö on laatinut tekniset eritelmät suorituskykyä tai toiminnallisia ominaisuuksia koskevien vaatimusten perusteella, se ei saa hylätä tarjousta sillä perusteella, että tarjous ei ole esitettyjen vaatimusten mukainen, jos tarjottu tavara, palvelu tai rakennustyö on kansallisesti voimaan saatetun eurooppalaisen standardin, eurooppalaisen teknisen hyväksynnän, virallisen teknisen määrittelyn, kansainvälisen standardin tai teknisen viitteen mukainen ja nämä tekniset määrittelyt koskevat tarjouspyynnössä edellytettyjä suorituskykyä tai toiminnallisia ominaisuuksia koskevia vaatimuksia. Tarjoajan on osoitettava tarjouksessaan hankintayksikköä tyydyttävällä tavalla, että stan-

dardin mukainen tavara, palvelu tai rakennustyö täyttää hankintayksikön asettamat suorituskykyä ja toiminnallisia ominaisuuksia koskevat vaatimukset. Tarjoaja voi käyttää osoituksena esimerkiksi valmistajan teknisiä asiakirjoja taikka Suomessa tai Euroopan unionin jäsenvaltiossa sijaitsevan tunnustetun toimielimen teknistä raporttia.

45 §

Viestintä

Hankintamenettelyyn liittyvät ilmoitukset ja tietojenvaihto on toimitettava hankintayksikön valinnan mukaan joko kirjeitse, telekopiolla tai sähköisiä välineitä käyttäen. Valittujen viestintävälineiden on oltava yleisesti käytettävissä, eivätkä ne saa rajoittaa toimittajien mahdollisuutta osallistua hankintamenettelyyn.

Tietojen toimittamisessa käytettävien sähköisten välineiden ja niiden teknisten vaatimusten on oltava syrjimättömiä, yleisesti saatavilla ja yhteensopivia yleisesti käytössä olevan tieto- ja viestintäteknologian kanssa. Hankintayksikkö voi edellyttää, että tarjousten ja osallistumishakemusten sähköisten allekirjoitusten tulee täyttää vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa (617/2009) säädetyt vaatimukset.

Hankintamenettelyyn liittyvässä tiedottamisessa, tietojenvaihdossa ja tietojen tallentamisessa on varmistettava, että tietojen eheys sekä osallistumishakemusten ja tarjousten luottamuksellisuus säilyy. Hankintayksikön on varmistettava, ettei tarjousten tai osallistumishakemusten sisältö paljastu ennen tarjousajan tai osallistumishakemusten esittämisen määräajan päättymistä. Hankintayksikön on ilmoitettava hankintailmoituksessa tiedonvaihtoa koskevista mahdollisista vaatimuksista.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset sähköiseen viestintään sovellettavista teknisistä ja muista edellytyksistä.

8 luku

Ehdokkaiden ja tarjoajien valinta sekä tarjouksen valinta

46 §

Ehdokkaiden ja tarjoajien soveltuvuuden arviointi

Ehdokas tai tarjoaja on suljettava tarjouskilpailusta, ehdokkaiden ja tarjoajien soveltuvuus muuten arvioitava sekä tarjoajat valittava ennen tarjousten vertailua 47—56 §:n mukaisesti. Ehdokas tai tarjoaja voidaan kuitenkin 47 tai 48 §:n mukaisesti sulkea tarjouskilpailusta myöhemminkin tarjouskilpailun aikana hankintayksikön saatua tiedon poissulkemisen perusteesta.

47 §

Eräisiin rikoksiin syyllistyneiden ehdokkaiden ja tarjoajien sulkeminen tarjouskilpailusta

Hankintayksikön on päätöksellään suljettava ehdokas tai tarjoaja tarjouskilpailun ulkopuolelle, jos hankintayksikön tiedossa on, että ehdokas tai tarjoaja taikka sen johtohenkilö tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävä henkilö on rikosrekisteristä ilmenevällä lainvoimaisella tuomiolla tuomittu jostakin seuraavasta rikoksesta:

1) rikoslain (39/1889) 17 luvun 1 a §:n mukainen osallistuminen järjestäytyneen rikollisjärjestön toimintaan;

2) rikoslain 16 luvun 13 §:n mukainen lahjuksen antaminen, 16 luvun 14 §:n mukainen törkeä lahjuksen antaminen tai 30 luvun 7 §:n mukainen lahjominen elinkeinotoiminnassa;

3) rikoslain 29 luvun 1 §:n mukainen veropetos tai 29 luvun 2 §:n mukainen törkeä veropetos, 29 luvun 5 §:n mukainen avustuspetos, 29 luvun 6 §:n mukainen törkeä avustuspetos, 29 luvun 7 §:n mukainen avustuksen väärinkäyttö;

4) rikoslain 34 a luvun 1 §:n mukainen terroristisessa tarkoituksessa tehty rikos, 34 a luvun 2 §:n mukainen terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu, 34 a

luvun 3 §:n mukainen terroristiryhmän johtaminen, 34 a luvun 4 §:n mukainen terroristiryhmän toiminnan edistäminen, 34 a luvun 4 a §:n mukainen koulutuksen antaminen terrorismirikoksen tekemistä varten tai 34 a luvun 4 b §:n mukainen värväys terrorismirikoksen tekemiseen taikka yllytys, avunanto tai yritys edellä mainittuihin rikoksiin;

5) rikoslain 32 luvun 6 §:n mukainen rahanpesu, 32 luvun 7 §:n mukainen törkeä rahanpesu tai 34 a luvun 5 §:n mukainen terrorismin rahoittaminen; taikka

6) rikoslain 47 luvun 3 a §:n mukainen kiskonnantapainen työsyrjintä.

Tarjouskilpailusta on suljettava myös 1 momentissa mainitun rikoksen johdosta rikoslain 9 luvussa tarkoitettuun yhteisösakkoon tuomittu ehdokas tai tarjoaja.

Hankintayksikön on suljettava tarjouskilpailusta ehdokas tai tarjoaja myös muussa valtiossa 1 momentissa mainittua rikosta vastaavasta rikoksesta annetun lainvoimaisen tuomion perusteella. Euroopan unionin jäsenvaltioissa säännökset koskevat seuraavia Euroopan unionin lainsäädännössä mainittuja rikoksia:

1) yhteisestä toiminnasta rikollisjärjestöön osallistumisen kriminalisoinnista Euroopan unionin jäsenvaltioissa annetun neuvoston puitepäätöksen 98/773/YOS 2 artiklan 1 kohdassa määritellyn rikollisjärjestön toimintaan;

2) lahjominen Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3 artiklan 2 kohdan c alakohdan nojalla sellaisen lahjonnan, jossa on osallisina Euroopan unionin virkamiehiä tai Euroopan unionin jäsenvaltioiden virkamiehiä, torjumista koskevan 26 päivänä toukokuuta 1997 tehdyn yleissopimuksen 3 artiklassa ja lahjonnan torjumisesta yksityisellä sektorilla tehdyn neuvoston puitepäätöksen 2003/568/YOS 2 artiklan 1 kohdan a alakohdassa määritellyllä tavalla;

3) yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamisesta 26 päivänä heinäkuuta 1995 tehdyn yleissopimuksen 1 artiklassa tarkoitetut petokset;

4) terrorismin torjumisesta tehdyn neuvoston puitepäätöksen 2002/475/YOS 1 artiklassa määritelty terrorismirikos tai 3 artiklassa määritelty terroritoimintaan liittyvä rikos taikka 4 artiklassa tarkoitettu yllyttäminen, avunanto tai yritys; sekä

5) rahanpesu sellaisena kuin se on määritelty rahoitusjärjestelmän rahanpesutarkoituksiin käyttämisen estämisestä annetun neuvoston direktiivin 91/308/ETY 1 artiklassa tai terrorismin rahoitus.

Velvollisuudesta sulkea tarjouskilpailusta tässä pykälässä tarkoitetusta rikoksesta tuomittu ehdokas tai tarjoaja voidaan poiketa yleistä etua koskevan pakottavan syyn perusteella tai sillä perusteella, ettei tuomittu henkilö enää työskentele vastuuasemassa tarjouksen tehneessä yrityksessä.

48 §

Muut poissulkemisperusteet

Hankintayksikkö voi päätöksellään sulkea tarjouskilpailun ulkopuolelle ehdokkaan tai tarjoajan:

1) joka on konkurssissa tai purettavana tai keskeyttänyt liiketoimintansa taikka jonka velkoja on vahvistetulla akordilla, saneerausohjelmalla tai muussa vastaavassa lainsäädäntöön perustuvassa menettelyssä järjestelty;

2) jonka konkurssiin asettaminen tai purkaminen taikka muu 1 kohdassa tarkoitettu menettely on vireillä;

3) joka on saanut ammattinsa harjoittamiseen liittyvästä lainvastaisesta teosta, kuten vientivalvontaa koskevan lainsäädännön rikkomisesta, lainvoimaisen tuomion;

4) joka on ammattitoiminnassaan syyllistynyt vakavaan virheeseen, kuten tietoturvallisuutta tai huoltovarmuutta koskevien velvoitteiden rikkomiseen, tai muuhun vastaavaan rikkomukseen aikaisemman hankintasopimuksen yhteydessä ja hankintayksikkö voi näyttää tämän toteen;

5) jonka luotettavuus on todettu siinä määrin riittämättömäksi, että valtion turvallisuudelle aiheutuvaa riskiä ei voida sulkea pois;

6) joka on laiminlyönyt velvollisuutensa maksaa Suomen tai sijoittautumismaansa veroja tai sosiaaliturvamaksuja; taikka

7) joka on syyllistynyt olennaisesti väärien tietojen antamiseen ilmoittaessaan hankintayksikölle tämän luvun soveltamista koske-

via tietoja tai laiminlyönyt vaadittavien tietojen antamisen.

Mitä 1 momentin 3 ja 4 kohdassa säädetään ehdokkaasta ja tarjoajasta, sovelletaan myös, kun virheeseen syyllistynyt tai velvollisuuden laiminlyönyt on ehdokkaan tai tarjoajan johtohenkilö tai sen edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävä henkilö. Poissulkemista koskevassa harkinnassa voidaan ottaa huomioon muun muassa rikkomuksen tai laiminlyönnin vakavuus, yhteys hankinnan kohteeseen, kulunut aika, mahdolliset muut aiheutuneet seuraamukset sekä rikkomukseen tai laiminlyöntiin syyllistyneen mahdolliset korjaavat teot.

49 §

Poissulkemisen edellytysten selvittäminen

Hankintayksikkö voi pyytää ehdokkailta ja tarjoajilta sekä muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden toimivaltaisilta viranomaisilta asianomaisten säännösten mukaisesti todistuksia ja selvityksiä sen tutkimiseksi, koskeeko ehdokasta tai tarjoajaa 47 tai 48 §:ssä tarkoitettu poissulkemisperuste.

Näytöksi on hyväksyttävä 47 §:n ja 48 §:n 1 momentin 3 kohdan osalta toimittajan sijoittautumismaan toimivaltaisen viranomaisen antama ote rikosrekisteristä. Näytöksi myös 48 §:n 1 momentin 1, 2 ja 6 kohdan osalta on hyväksyttävä toimivaltaisen viranomaisen antama todistus.

Jollei ehdokkaan tai tarjoajan sijoittautumismaassa anneta edellä tarkoitettuja otteita tai todistuksia, niiden sijasta näytöksi on hyväksyttävä ehdokkaan tai tarjoajan edustajan sijoittautumismaan lainsäädännön mukainen valaehtoinen tai vakuutuksella vahvistettu ilmoitus.

50 §

Ehdokkaiden ja tarjoajien soveltuvuutta koskevat vaatimukset ja selvitykset

Hankintayksikkö voi esittää ehdokkaiden tai tarjoajien rahoituksellista ja taloudellista tilannetta, teknistä suorituskykyä ja ammatillista pätevyyttä, tietoturvallisuutta, huoltovarmuutta sekä laatua koskevia vaatimuksia sekä vaatia ehdokkaita ja tarjoajia esittämään niihin liittyviä selvityksiä.

Vaatimusten ja niiden täyttymisen todistamiseksi pyydettävien selvitysten tulee liittyä ehdokkaan ja tarjoajan edellytyksiin toteuttaa hankinta, ja ne on suhteutettava hankinnan luonteeseen, käyttötarkoitukseen ja laajuuteen. Vaatimuksista ja selvityksistä on ilmoitettava hankintailmoituksessa. Ehdokkaat tai tarjoajat, jotka eivät täytä hankintayksikön asettamia vähimmäisvaatimuksia, on suljettava tarjouskilpailusta.

Hankintayksikön on hankintailmoituksessa ilmoitettava myös sellaisista objektiivisista ja syrjimättömistä perusteista ja säännöistä, joita se tulee käyttämään rajoitetussa menettelyssä, neuvottelumenettelyssä tai kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä tarjouskilpailuun tai neuvotteluun osallistuvien ehdokkaiden ja tarjoajien valitsemisessa. Hankintayksikön on ilmoitettava myös ehdokkaiden vähimmäismäärä ja, kun se on aiheellista, myös ehdokkaiden enimmäismäärä.

Hankintayksikkö voi pyytää ehdokkaita tai tarjoajia täydentämään tai täsmentämään selvityksiä ja muita asiakirjoja.

51 §

Rekisteritiedot

Hankintayksikkö voi pyytää ehdokasta tai tarjoajaa osoittamaan sijoittautumismaansa lainsäädännön mukaisella:

1) rekisteriotteella, että tämä on rekisteröity ammatti- tai elinkeinorekisteriin;

2) valaehtoisella ilmoituksella tai todistuksella, että tämä harjoittaa elinkeinotoimintaa; sekä

3) toimiluvalla tai järjestön jäsenyyttä koskevalla todistuksella, että tämä on oikeutettu palvelun tarjoamiseen sijoittautumismaassaan.

52 §

Taloudellinen ja rahoituksellinen tilanne

Hankintayksikkö voi pyytää ehdokasta tai tarjoajaa osoittamaan rahoituksellisen ja taloudellisen tilanteensa esittämällä esimerkiksi:

1) pankin tai luottolaitoksen lausunnon taikka selvityksen ammatin-harjoittajan vastuuvakuutuksesta;

2) tuloslaskelman, taseen, toimintakertomuksen, muut tilinpäätösasiakirjat sekä konsernitilinpäätöksen, jos nämä on julkaistava ehdokkaan tai tarjoajan sijoittumismaassa; sekä

3) todistuksen yrityksen kokonaisliikevaihdosta ja liikevaihdosta hankintasopimuksen kohteena olevalta toimialalta enintään kolmelta viimeksi kuluneelta tilikaudelta, jos liikevaihtoa koskevat tiedot ovat saatavilla.

Jos ehdokas tai tarjoaja ei hyväksyttävästä syystä voi toimittaa hankintayksikön vaatimia asiakirjoja, se voi osoittaa taloudelliseen tai rahoitukselliseen tilanteeseensa liittyvät tiedot jollakin muulla hankintayksikön hyväksymällä asiakirjalla.

53 §

Tekninen suorituskyky ja ammatillinen pätevyys

Hankintayksikkö voi pyytää ehdokasta ja tarjoajaa osoittamaan teknisen suorituskykynsä ja ammatillisen pätevyytensä:

1) todistuksella ehdokkaan tai tarjoajan tai yrityksen johtohenkilöiden sekä erityisesti palvelun tai urakan suorittamisesta vastaavien henkilöiden koulutuksesta ja ammatillisesta pätevyydestä rakennusurakkaa, palvelua tai tavaroita koskevissa hankinnoissa, joihin liittyy sijoittamis- tai asennustoimintoja taikka –palveluita;

2) luettelolla viimeksi kuluneen enintään viiden vuoden aikana toteutetuista rakennusurakoista sekä todistus merkittävimpien urakoiden asianmukaisesta toteuttamisesta; todistuksesta tulee käydä ilmi urakoiden arvo, ajankohta ja toteutuspaikka sekä se, onko työt tehty ammattialan sääntöjen mukaan ja onko ne saatettu asianmukaisesti päätökseen; tarvittaessa toimivaltaisen viranomaisen on toimitettava tiedot suoraan hankintayksikölle;

3) luettelolla viimeksi kuluneen enintään viiden vuoden aikana toteutetuista tärkeimmistä tavarantoimituksista tai palveluista arvoineen, ajankohtineen ja vastaanottajatietoineen; julkisyhteisölle toimitettuja tavaroita tai palveluita koskevan luettelon on oltava asianmukaisesti varmennettu; jos tavara on toimitettu tai palvelu suoritettu yksityiselle tilaajalle, ostajan antama todistus; jollei tällaista todistusta ole, myös ehdokkaan ja tarjoajan antama vakuutus on hyväksyttävä;

4) selvityksellä ehdokkaan tai tarjoajan omista ja ulkopuolisista teknisistä asiantuntijoista tai teknisistä laitoksista ja erityisesti niistä, jotka ovat vastuussa laadunvalvonnasta; rakennusurakoiden osalta selvitys urakoitsijan käytettävissä olevista asiantuntijoista ja toimielimistä;

5) ehdokkaan tai tarjoajan kuvauksella laadunvarmistukseen käytettävistä välineistä, laitteista ja toimenpiteistä, hankintaan tarvittavista tutkimus- ja kokeilujärjestelmistä sekä teollis- ja tekijänoikeuksien suojaa koskevista sisäisistä säännöistä;

6) todistuksella hankintayksikön tai sen pyynnöstä ehdokkaan tai tarjoajan sijoittautumismaan toimivaltaisen virallisen laitoksen suorittamasta ehdokkaan tai tarjoajan tuotantokapasiteettia, teknistä suorituskykyä, tutkimus- tai kokeilujärjestelmiä tai laadunvalvontaa koskevasta tarkastuksesta;

7) selvityksellä palveluntarjoajan tai rakennusurakoitsijan keskimääräisestä vuotuisesta työvoimasta ja johtohenkilöiden lukumäärästä enintään viimeisen kolmen vuoden aikana;

8) selvityksellä työvälineistä, kalustosta, teknisistä laitteista, henkilöstön määrästä, taitotiedosta ja hankintalähteistä, jotka ovat ehdokkaan tai tarjoajan käytössä hankinnan toteuttamiseksi, hankintayksikön mahdollisten kriisistä johtuvien lisätarpeiden täyttämiseksi tai hankintasopimuksen kohteena olevien tavaroiden kunnossapidon, uudenaikaistamisen tai mukauttamisen toteuttamiseksi; lisäksi tieto työvälineiden, kaluston, teknisten laitteiden, henkilöstön, taitotiedon ja hankintalähteiden maantieteellisestä sijainnista, jos nämä sijaitsevat Euroopan unionin alueen ulkopuolella;

9) hankittavaa tavaraa koskevilla näytteillä, kuvauksilla ja valokuvilla, joiden aitous on hankintayksikön pyynnöstä todistettava, sekä virallisen laadunvalvontaelimen tai toimivaltaiseksi tunnustetun laitoksen todistukset, jotka osoittavat hankinnan kohteena olevien tavaroiden vaatimustenmukaisuuden teknisten eritelmien tai standardien kanssa; sekä

10) selvityksellä ammattitaidosta, tehokkuudesta, kokemuksesta tai luotettavuudesta rakennusurakkaa, palvelua tai sijoittamis- tai asennuspalveluita edellyttävistä hankinnoista.

Hankintayksikkö voi hankinnan kohteen sitä edellyttäessä pyytää ehdokkaalta tai tarjoajalta selvityksen rakennusurakan toteuttamisessa tai palvelun suorittamisessa toteutettavista ympäristönhoitotoimenpiteistä. Hankintayksikön vaatiessa riippumattomien toimielinten antamia todistuksia siitä, että toimittaja täyttää ympäristönhoitoa koskevien standardien vaatimukset, sen on viitattava unionin ympäristöasioiden hallinta- ja auditointijärjestelmään (EMAS) tai alan eurooppalaisiin tai kansainvälisiin standardeihin perustuviin ympäristönhoitoa koskeviin standardeihin, jotka unionin lainsäädäntöä tai varmentamista koskevia eurooppalaisia tai kansainvälisiä standardeja noudattavat laitokset ovat vahvistaneet. Hankintayksikön on hyväksyttävä myös muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden toimielinten vastaavat todistukset sekä toimittajien todistukset vastaavista ympäristötoimenpiteistä.

Hankintayksikkö voi hankinnan kohteen sitä edellyttäessä pyytää ehdokkaalta tai tarjoajalta selvityksen laadunvarmistustoimenpiteistä. Hankintayksikön vaatiessa riippumattomien toimielinten antamia todistuksia siitä, että tarjoaja täyttää laadunvarmistusstandardien vaatimukset, sen on viitattava alan eurooppalaisiin standardisarjoihin perustuviin laadunvarmistusjärjestelmiin, jotka varmentamista koskevia eurooppalaisia standardisarjoja noudattavat toimielimet ovat vahvistaneet. Hankintayksikön on hyväksyttävä myös muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden toimielinten vastaavat todistukset sekä tarjoajien toimittamat todistukset vastaavista laadunvarmistustoimenpiteistä.

Jos ehdokas tai tarjoaja ei hyväksyttävästä syystä voi toimittaa hankintayksikön vaatimia asiakirjoja, se voi osoittaa tekniseen suorituskykyynsä ja ammatilliseen pätevyyteensä liittyvät tiedot jollakin muulla hankintayksikön hyväksymällä asiakirjalla.

54 §

Ehdokkaille ja tarjoajille asetettavat tietoturvallisuutta koskevat vaatimukset

Jos tarjouskilpailun toteuttamiseksi annetaan, laaditaan tai muutoin käsitellään turvallisuusluokiteltuja asiakirjoja, hankintayksikkö voi asettaa ehdokkaille ja tarjoajille tietoturvallisuutta koskevia vaatimuksia, jotka ovat tarpeen viranomaiselle säädettyjen velvoitteiden toteuttamiseksi. Hankintayksikkö voi pyytää ehdokkaalta tai tarjoajalta sitoumuksia ja tietoja, jotka osoittavat näiden kyvyn täyttää asetetut tietoturvallisuusvaatimukset.

Hankintayksikkö voi myöntää ehdokkaalle, jolla ei ole 1 momentissa tarkoitettua sitoumusta tai tietoja, lisäaikaa niiden hankkimiseen. Tällöin sitoumuksen ja tietojen toimittamiselle on asetettava hankintailmoituksessa määräaika. Ehdokkaan toimittamien sitoumusten ja tietojen lisäksi hankintayksikkö voi tehdä ja ottaa huomioon omia lisäselvityksiä.

55 §

Ehdokkaan ja tarjoajan oikeudellinen muoto sekä ilmoitus vastaavista henkilöistä

Ehdokasta tai tarjoajaa, joka saa tarjota hankinnan kohteena olevia palveluja sijoittautumismaansa lainsäädännön mukaan, ei saa hylätä pelkästään sillä perusteella, että sen Euroopan unionin jäsenvaltion lainsäädännön mukaan, jossa hankintasopimus tehdään, sen on oltava joko luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö.

Hankintayksikkö voi palveluhankinnoissa ja rakennusurakoissa sekä sijoittamis- tai asennustoimia sisältävissä tavarahankinnoissa velvoittaa ehdokkaat tai tarjoajat ilmoittamaan tarjouksissaan tai osallistumishakemuksissaan kyseisen palvelun tai rakennusurakan suorittamisesta vastaavien henkilöiden nimet ja ammatilliset pätevyydet.

56 §

Tarjouskilpailuun osallistuminen ryhmittymänä ja muiden tahojen voimavarojen käyttö

Toimittajat saavat tehdä tarjouksia tai ilmoittautua ehdokkaaksi ryhmittymänä. Hankintayksikkö ei saa edellyttää ehdokkaiden tai tarjoajien ryhmittymältä tiettyä oikeudellista muotoa tarjouksen tai osallistumispyynnön tekemistä varten. Ryhmittymältä voidaan kuitenkin edellyttää tiettyä oikeudellista muotoa sopimusaikana, jos se on tarpeen hankintasopimuksen asianmukaiseksi toteuttamiseksi.

Ehdokas tai tarjoaja voi käyttää hankinnan toteuttamiseen muiden tahojen voimavaroja riippumatta niiden välisten suhteiden oikeudellisesta luonteesta. Ryhmittymä voi käyttää hankinnan toteuttamiseen ryhmittymään kuuluvien tai muiden tahojen voimavaroja. Ehdokkaan tai tarjoajan taikka niiden ryhmittymän on osoitettava hankintayksikölle taloudellista ja rahoituksellista tilannetta, teknistä suorituskykyä ja ammatillista pätevyyttä koskevien sekä muiden vaatimusten täyttyminen. Näyttönä voidaan käyttää esimerkiksi yritysten välisiä sopimuksia tai muita sitoumuksia, joilla osoitetaan, että vaaditut edellytykset täyttävät voimavarat ovat ehdokkaiden tai tarjoajien taikka ryhmittymän käytettävissä.

57 §

Tarjouksen valinta

Tarjouksista on hyväksyttävä se, joka on hankintayksikön kannalta kokonaistaloudellisesti edullisin hankinnan kohteeseen liittyvien vertailuperusteiden mukaan, tai se, joka on hinnaltaan halvin. Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen vertailuperusteina voidaan käyttää esimerkiksi laatua, hintaa, teknisiä ansioita, toiminnallisia ominaisuuksia, ympäristöystävällisyyttä, käyttökustannuksia, elinkaarikustannuksia, kustannustehokkuutta, myynnin jälkeistä palvelua ja teknistä tukea, toimituspäivää, toimitus- ja toteutusaikaa, huoltovarmuutta, yhteentoimivuutta sekä toimintaominaisuuksia.

Käytettäessä valintaperusteena kokonaistaloudellista edullisuutta vertailuperusteet ja niiden suhteellinen painotus on ilmoitettava hankintailmoituksessa tai tarjouspyyntöasiakirjoissa. Kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä vastaavat tiedot on ilmoitettava hankintailmoituksessa tai hankekuvauksessa. Painotus voidaan ilmaista myös ilmoittamalla kohtuullinen vaihteluväli. Jos vertailuperusteiden suhteellisen painotuksen ilmaiseminen ei ole perustellusti mahdollista, vertailuperusteet on ilmoitettava tärkeysjärjestyksessä.

58 §

Poikkeuksellisen alhaiset tarjoukset

Hankintayksikkö voi hylätä hankinnan laatuun ja laajuuteen nähden hinnaltaan poikkeuksellisen alhaisen tarjouksen. Hankintayksikön on kirjallisesti pyydettävä tarjoajalta kirjallista selvitystä tarjouksen perusteista ennen tarjouksen hylkäämistä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu pyyntö voi koskea erityisesti tavaroiden valmistusmenetelmän, palvelun suorittamisen tai rakennusmenetelmän taloudellisia ja teknisiä ratkaisuja, poikkeuksellisen edullisia hankinnan toteuttamista koskevia ehtoja, ehdotetun ratkaisun omintakeisuutta, hankinnan toteuttamispaikan työsuojelua ja työoloja koskevien velvoitteiden noudattamista tai tarjoajan saamaa valtiontukea. Hankintayksikön on tarkistettava tarjouksen pääkohdat selvityksen perusteella.

Hankintayksikkö voi hylätä tarjouksen, joka on hinnaltaan poikkeuksellisen alhainen tarjoajan saaman lainvastaisen valtiontuen vuoksi. Ennen hylkäämispäätöstä tarjoajalle on varattava kohtuullinen aika sen osoittamiseksi, että valtiontuki on myönnetty laillisesti. Jos hankintayksikkö hylkää tarjouksen lainvastaisen valtiontuen vuoksi, sen on ilmoitettava asiasta Euroopan komissiolle.

59 §

Hankintayksikön antaman tuen huomioon ottaminen tarjousten vertailussa

Jos tarjoajana on hankintayksikön omaan organisaatioon kuuluva yksikkö taikka, jos

tarjoaja on saanut tai on saamassa hankintayksiköltä tarjoushintaan vaikuttavaa taloudellista tukea, hankintayksikön tulee tarjousten vertailussa ottaa huomioon sille aiheutuvat todelliset tarjoushintaan vaikuttavat seikat, kuten edellä mainittu taloudellinen tuki.

9 luku

Alihankintasopimukset

60 §

Alihankinnat sidossuhteessa olevilta yrityksiltä

Hankintayksikkö voi vaatia tarjoajaa ilmoittamaan tarjouksessaan, minkä osan hankintasopimuksesta se aikoo antaa alihankintana siihen 2 momentissa tarkoitetulla tavalla sidossuhteessa oleville yrityksille, sekä ilmoittamaan nämä yritykset. Hankintayksikkö voi myös vaatia 56 §:n mukaisena ryhmittymänä tarjouksen jättäviä tarjoajia ilmoittamaan tarjouksessaan, minkä osan hankintasopimuksesta ne aikovat antaa alihankintana niihin 2 momentissa tarkoitetulla tavalla sidossuhteessa oleville yrityksille, sekä ilmoittamaan nämä yritykset. Jos yritysten väliset suhteet muuttuvat hankintamenettelyn aikana, on tarjoajan päivitettävä tarjoukseensa sisällyttämiään tietoja.

Sidossuhteessa olevalla yrityksellä tarkoitetaan yritystä, johon tarjoaja voi suoraan tai välillisesti käyttää määräysvaltaa tai joka voi käyttää määräysvaltaa tarjoajaan taikka joka yhdessä tarjoajan kanssa on toisen yrityksen määräysvallassa omistuksen, rahoitusosuuden tai yritystä koskevien sääntöjen perusteella. Yrityksellä katsotaan olevan määräysvalta toisessa yrityksessä, kun se suoraan tai välillisesti omistaa enemmistön kyseisen yrityksen merkitystä pääomasta, hallitsee enemmistöä yrityksen osakkeisiin perustuvasta äänioikeudesta tai voi nimittää puolet yrityksen hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsenistä.

Jäljempänä 62—66 §:n alihankintasopimuksia koskevia määräyksiä ei sovelleta alihankintasopimukseen, jonka tarjoaja on tehnyt siihen sidossuhteessa olevan yrityksen tai, kun tarjous on tehty 56 §:n mukaisena ryhmittymänä, samaan ryhmittymään kuuluvan yrityksen tai samaan ryhmittyvään kuuluvaan yritykseen sidossuhteessa olevan yrityksen kanssa.

61 §

Alihankkijan valinta

Tarjoaja voi valita alihankkijansa kaikissa alihankintasopimuksissa, jollei tämän lain 62—66 §:stä muuta johdu.

62 §

Alihankintasopimuksia koskevat vaatimukset

Hankintayksikön on määriteltävä hankintailmoituksessa ja tarkennettava tarjouspyynnössä alihankintasopimuksia koskevat vaatimukset. Alihankintasopimuksia koskevien vaatimusten määrittelyssä on noudatettava suhteellisuus- ja syrjimättömyysperiaatteita.

Hankintayksikkö voi vaatia, että tarjoaja ilmoittaa tarjouksessaan, minkä osan tai osat hankintasopimuksesta se aikoo antaa alihankintana kolmansille osapuolille, tehtävien alihankintasopimusten sisällön sekä valitut alihankkijat.

Sen lisäksi, mitä 2 momentissa säädetään, hankintayksikkö voi vaatia, että sopimuspuoleksi valittu tarjoaja:

1) kilpailuttaa osan tai kaikki 2 momentin mukaisesti tarjouksessaan ilmoittamista alihankinnoista noudattaen tämän lain 64—66 §:n mukaisia menettelyjä;

2) antaa kolmansille osapuolille alihankintoina hankintayksikön määrittelemän vähimmäismäärän hankintasopimuksen arvosta ja että nämä alihankinnat kilpailutetaan noudattaen tämän lain 64—66 §:n mukaisia menettelyjä; hankintayksikön on tällöin määriteltävä prosenttiosuuksina, mikä vähimmäis- ja enimmäismäärä hankintasopimuksesta tarjoajan on annettava kolmansille alihankintoina sekä vaadittava tarjoajaa ilmoittamaan tarjouksessaan, minkä osan tai osat hankintasopimuksesta se aikoo antaa kolmansille alihankintoina hankintayksikön vaatimuksen täyttääkseen; hankintayksikön määrittelemä

enimmäismäärä ei saa ylittää 30 prosenttia hankintasopimuksen arvosta; taikka

3) kilpailuttaa osan tai kaikki niistä alihankinnoista, jotka se aikoo antaa kolmansille edellä 2 kohdassa mainittujen alihankintojen lisäksi; hankintayksikön tulee tällöin vaatia, että tarjoaja erittelee tarjouksessaan ne osat hankintasopimuksesta, jotka se aikoo antaa alihankintoina kolmansille kohdassa 2 mainittujen alihankintojen lisäksi.

Sen lisäksi mitä 2 ja 3 momentissa säädetään, hankintayksikkö voi vaatia tarjoajaa ilmoittamaan hankintasopimuksen toteuttamisen aikana alihankkijatasolla tapahtuvista muutoksista.

Hankintayksikön on suhteutettava 3 momentin 2 kohdan mukainen enimmäis- ja vähimmäismäärä sopimuksen kohteeseen ja arvoon sekä kyseessä olevan teollisuuden alan luonteeseen, kilpailutilanteeseen sekä tekniseen suorituskykyyn.

Tarjoajalla on oikeus antaa kolmansille alihankintoja enemmän kuin mitä hankintayksikkö on tämän pykälän mukaisesti vaatinut.

63 §

Alihankkijan hylkääminen

Hankintayksikkö voi esittää alihankkijan rahoituksellista ja taloudellista tilannetta, teknistä suorituskykyä ja ammatillista pätevyyttä, tietoturvallisuutta, huoltovarmuutta tai laatua koskevia vaatimuksia. Näistä samoin kuin muista alihankkijan soveltuvuutta koskevista vaatimuksista on ilmoitettava hankintailmoituksessa. Näiden vaatimusten tulee olla tasapuolisia, syrjimättömiä ja yhdenmukaisia hankintailmoituksessa asetettujen ehdokkaan tai tarjoajan soveltuvuutta koskevien vaatimusten kanssa.

Hankintayksikkö voi päätöksellään hylätä hankintamenettelyn tai hankintasopimuksen täytäntöönpanon aikana tarjoajan valitseman alihankkijan, jos tämä ei täytä hankintailmoituksessa asetettuja alihankkijan soveltuvuutta koskevia vaatimuksia tai alihankkijaa koskee 47 tai 48 §:n mukainen poissulkemisperuste. Hankintayksikön on kirjallisesti perusteltava hylkääminen tarjoajalle.

64 §

Alihankintojen toteuttaminen

Sopimuspuoleksi valitun tarjoajan on toimittava avoimesti ja kohdeltava kaikkia mahdollisia alihankkijoita tasapuolisesti ja syrjimättä.

Sopimuspuoleksi valitun tarjoajan on toimitettava julkaistavaksi alihankintailmoitus niistä alihankinnoista, joita koskee 62 §:n 3 momentissa säädetty kilpailuttamisvelvoite ja joiden ennakoitu arvo ilman arvonlisäveroa ylittää 12 §:ssä mainitun EU-kynnysarvon. Ilmoitusvelvollisuutta ei ole alihankinnasta, jonka osalta täyttyy 22 ja 23 §:ssä mainittu suorahankinnan edellytys. Alihankintasopimusten ennakoidun arvon laskemiseen sovelletaan 14—16 §:ää. Jos alihankinta voidaan toteuttaa puitejärjestelyyn perustuen 66 §:ssä säädetyin edellytyksin, velvollisuutta ilmoittamiseen ei ole.

Alihankintailmoituksen tulee sisältää alihankinnan toteuttamiseksi riittävät tiedot alihankinnasta ja sopimuspuoleksi valitusta tarjoajasta. Sopimuspuoleksi valitun tarjoajan on lisäksi esitettävä alihankintailmoituksessa perusteet, joita tarjoaja soveltaa alihankkijoiden soveltuvuutta arvioidessaan ja alihankkijoita valitessaan. Näiden perusteiden on oltava tasapuolisia, syrjimättömiä ja yhdenmukaisia niiden perusteiden kanssa, joita hankintayksikkö soveltaa tarjoajien soveltuvuutta arvioidessaan. Vaatimusten on liityttävä alihankinnan kohteeseen, ja ne on suhteutettava alihankinnan kokoon.

Alihankintaa koskeva ilmoitusta ei ole oikeus julkaista muualla ennen sen lähettämistä Euroopan unionin virallisten julkaisujen toimistoon eikä muualla julkaistuun ilmoitukseen saa sisältyä sellaisia tietoja, joita ei ole julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä. Muualla julkaistavassa ilmoituksessa on mainittava päivä, jona hankintailmoitus on lähetetty julkaistavaksi.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset alihankintoja koskevista ilmoitusvelvoitteista, alihankintailmoituksen lähettämisestä ja lähettämisessä käytettävistä viestintävälineistä, alihankintailmoituksen sisällöstä, julkaisemisesta ja muista alihankin-

tojen ilmoitusvelvollisuuteen liittyvistä seikoista.

65 §

Alihankintaa koskevasta velvoitteesta vapautuminen

Sopimuspuoleksi valittua tarjoajaa ei saa vaatia tekemään alihankintasopimusta, jos se osoittaa hankintayksikköä tyydyttävällä tavalla, ettei mikään kilpailuun osallistuneista alihankkijoista tai näiden tarjouksista täytä alihankintailmoituksessa esitettyjä vaatimuksia ja, että tämän vuoksi sopimuspuoleksi valittu tarjoaja ei voisi täyttää hankintasopimuksen vaatimuksia.

66 §

Puitejärjestelyt

Alihankintoihin, jotka sopimuspuoleksi valittu tarjoaja tekee puitejärjestelyyn perustuen, ei sovelleta 62 §:ää, jos puitejärjestely on kilpailutettu noudattaen 64 §:ää.

Puitejärjestelyyn perustuvat alihankintasopimukset on tehtävä puitejärjestelyssä vahvistettujen ehtojen mukaisesti ja puitejärjestelyn alkuperäisten osapuolten kesken. Alihankintasopimuksissa on noudatettava puitejärjestelyn ehtoja vastaavia ehtoja.

Puitejärjestelyä ei saa käyttää kilpailua vääristävällä, rajoittavalla tai estävällä tavalla.

Puitejärjestely voi olla voimassa enintään seitsemän vuotta. Puitejärjestely voi olla poikkeuksellisesti kestoltaan pidempi, jos toimitettujen tavaroiden, laitteistojen tai järjestelmien odotettu elinkaari ja alihankkijan vaihtumisesta aiheutuvat tekniset ongelmat sitä edellyttävät.

67 §

Tarjoajan vastuu hankinnan toteuttamisesta

Hankintayksikön tämän luvun perusteella asettamat vaatimukset ja tarjoajien niiden perusteella tekemät ilmoitukset eivät rajoita sopimuspuoleksi valitun tarjoajan vastuuta hankinnan toteuttamisesta.

III OSA

Kansalliset menettelyt

10 luku

Tarjousmenettely EU-kynnysarvot alittavissa hankinnoissa, liitteen B mukaisissa toissijaisissa palveluhankinnoissa sekä eräissä muissa hankinnoissa

68 §

Hankintamenettelyt

Tämän luvun mukaisia menettelyjä käytetään 12 §:n 1 momentissa tarkoitetun EU-kynnysarvon alittavissa, mutta 13 §:n 1 momentissa tarkoitetun kansallisen kynnysarvon ylittävissä tavarahankinnoissa, rakennusurakoissa ja liitteen A palveluhankinnoissa sekä 13 §:n 1 momentissa tarkoitetun kansallisen kynnysarvon ylittävissä liitteen B mukaisissa toissijaisissa palveluhankinnoissa.

Tämän luvun mukaisia menettelyjä käytetään myös 5 §:ssä tarkoitetuissa 13 §:n mukaisen kansallisen kynnysarvon ylittävissä puolustushankinnoissa EUT-sopimuksen 346 artiklan 1 kohdan b alakohdan edellytysten täyttyessä.

69 §

Yleiset menettelysäännöt

Hankintayksikön on pyrittävä hyödyntämään olemassa olevat kilpailuolosuhteet ja toteuttamaan hankinta ensisijaisesti tarjouskilpailun kautta. Tarjouksia on pyydettävä hankinnan kokoon ja laatuun nähden riittävä määrä kilpailun varmistamiseksi.

Hankinnasta on ilmoitettava julkisesti. Ilmoitusvelvollisuutta ei kuitenkaan ole, jos hankinta täyttää EUT-sopimuksen 346 artiklan 1 kohdan b alakohdassa asetetut edellytykset.

Hankintayksikkö voi pyytää tarjouksen suoraan yhdeltä toimittajalta, jos tarjouskilpailua ei voida järjestää maanpuolustukseen, valtion turvallisuuteen tai huoltovarmuuteen liittyvistä perustelluista syistä.

Hankintayksikkö voi myös pyytää tarjouksen suoraan yhdeltä toimittajalta, jos:

1) aiemmin toteutetussa tarjouskilpailuissa on saatu tarjouksia, joita ei voida hyväksyä; edellytyksenä on lisäksi, että tarjouspyynnön ehtoja ei olennaisesti muuteta;

2) teknisestä tai yksinoikeuden suojaamiseen liittyvästä syystä vain tietty toimittaja voi toteuttaa hankinnan;

3) kriisistä johtuvan kiireellisyyden vuoksi tarjouskilpailua ei ole mahdollista järjestää;

4) sopimuksen tekeminen on ehdottoman välttämätöntä eikä tarjouskilpailua voida järjestää hankintayksiköstä riippumattomasta, ennalta arvaamattomasta syystä aiheutuneen äärimmäisen kiireen vuoksi;

5) hankittava tavara valmistetaan vain tutkimusta tai tieteellistä tarkoitusta varten eikä kyseessä ole massatuotanto tavaran valmistamisen taloudellisen kannattavuuden varmistamiseksi tai tutkimus- ja kehityskustannusten kattamiseksi;

6) kyseessä on tutkimus- ja kehittämispalvelun hankinta, jota ei ole 8 §:n nojalla poissuljettu tämän lain soveltamisalasta;

7) hankinta on välttämätön sen selvittämiseksi soveltuuko tutkimus- ja kehittämispalvelun lopputulos hankintayksikön tarkoittamaan käyttöön;

8) hankinta koskee raaka-ainemarkkinoilla noteerattuja ja sieltä hankittavia tavaroita;

9) tavarat hankitaan erityisen edullisesti liiketoimintansa lopettavalta toimittajalta, pesänhoitajalta tai selvittäjältä maksukyvyttömyysmenettelyn, akordin tai vastaavan menettelyn seurauksena;

10) hankinta koskee käytettyä tavaraa;

11) hankinta perustuu sopimukseen sisältyvään lisähankintaoikeuteen;

12) kyseessä on alkuperäiseltä toimittajalta tehdyn tavarahankinnan lisätilaus, jonka tarkoituksena on aikaisemman toimituksen tai laitteiston osittainen korvaaminen tai laajentaminen; edellytyksenä on, että toimittajan vaihtaminen johtaisi teknisiltä ominaisuuksiltaan erilaisen materiaalin hankkimiseen, mikä aiheuttaisi yhteensopimattomuutta tai suhteettoman suuria teknisiä vaikeuksia käytössä ja kunnossapidossa; tai

13) kyseessä on alkuperäiseen hankintasopimukseen sisältymätön lisäpalvelu tai lisäurakka, joka hankintaan alkuperäiseltä toimittajalta ja joka on ennalta arvaamattomista syistä osoittautunut välttämättömäksi palvelun tai urakan toteuttamiselle sellaisena kuin se on alun perin määritelty.

70 §

Neuvottelut tarjoajien kanssa ja tarjouksen sekä tarjouspyynnön täsmentäminen

Hankintayksikkö voi neuvotella tarjoajien kanssa kaikista hankintasopimukseen liittyvistä näkökohdista edellyttäen, että neuvottelut eivät johda tarjouspyynnön olennaisten tekijöiden muuttumiseen syrjivällä tai kilpailua vääristävällä tavalla. Neuvottelujen tarkoituksena on 73 §:n 2 momentin mukaisen parhaan tarjouksen valinta tai hankinnan toteuttamista koskevan yhden tai useamman ratkaisuvaihtoehdon määrittely ennen lopullisen tarjouspyynnön lähettämistä. Neuvottelut voivat tapahtua vaiheittain siten, että neuvotteluissa mukana olevien tarjoajien tai ratkaisujen määrää rajoitetaan neuvottelujen aikana soveltamalla tarjouspyynnössä tai hankekuvauksessa ilmoitettuja tarjouksen vertailuperusteita.

Tarjouskilpailussa neuvotteluiden edellytyksenä on, että neuvotteluista ja niissä noudatettavista perusteista on ilmoitettu tarjouspyynnössä tai hankekuvauksessa.

Hankintayksikön on kohdeltava neuvotteluun osallistuvia toimittajia neuvotteluissa tasapuolisesti. Hankintayksikkö ei saa antaa tietoja tavalla, joka vaarantaa tarjouskilpailuun osallistuvien tasapuolisen kohtelun.

71 §

Tarjouspyyntö

Tarjouspyyntö on laadittava niin selväksi, että sen perusteella voidaan antaa mahdollisimman yhteismitallisia ja keskenään vertailukelpoisia tarjouksia. Tarjouspyynnössä on ilmoitettava kaikki tiedot, joilla on olennaista merkitystä hankintamenettelyssä ja tarjouksen tekemisessä.

Tarjouspyynnössä on ilmoitettava tarjouksen valintaperuste sekä käytettäessä valintaperusteena kokonaistaloudellista edullisuutta vertailuperusteet ja niiden tärkeysjärjestys.

Tarjouspyynnössä on tarjoajille varattava hankinnan laajuus ja laatu huomioon ottaen kohtuullinen aika tarjousten tekemiseen.

Hankintayksikkö voi periä kohtuullisen korvauksen tarjouspyyntöasiakirjoista niiden erityisestä laajuudesta, materiaaleista tai vastaavista seikoista aiheutuvien kustannusten korvaamiseksi.

72 §

Tarjouspyynnön ja tarjouksen tekeminen

Tarjouspyyntö ja siihen perustuvat tarjoukset on tehtävä kirjallisesti. Tarjouspyyntö ja tarjoukset voidaan tehdä suullisesti vain poikkeuksellisesti, jos kirjallinen menettely ei perustellusti ole tarkoituksenmukaista. Jos tarjouspyyntöä tai tarjouksia ei ole laadittu kirjallisesti, tarjoajien kanssa käytävistä neuvotteluista tulee pitää pöytäkirjaa, josta ilmenevät menettelyn kulkuun ja tarjoajien asemaan vaikuttavat tiedot.

73 §

Tarjoajan ja tarjouksen valinta, tarjouksen hylkääminen

Hankintayksikkö voi jättää tarjouskilpailun ulkopuolelle toimittajan, jolla ei ole hankinnan laajuus, kohde ja muut vaatimukset huomioiden teknisiä, taloudellisia tai muita edellytyksiä hankinnan toteuttamiseen. Hankintayksikkö voi jättää tarjousvertailun ulkopuolelle tarjouksen, jos sen antaneella tarjoajalla ei ole hankinnan laajuus, kohde ja muut vaatimukset huomioiden teknisiä, taloudellisia tai muita edellytyksiä hankinnan toteuttamiseen.

Hankintayksikön on hyväksyttävä tarjouksista joko tarjouspyynnössä asetettujen vertailuperusteiden mukainen hinnaltaan ja muilta perusteiltaan kokonaistaloudellisesti edullisin tai hinnaltaan halvin tarjous.

Hankintayksikkö voi hylätä tarjouksen, joka ei vastaa tarjouspyynnön keskeisiä ehtoja tai on hankinnan laatuun ja laajuuteen nähden hinnaltaan poikkeuksellisen alhainen. Hankintayksikön on kirjallisesti pyydettävä tarjoajalta kirjallista selvitystä poikkeuksellisen alhaisen tarjouksen perusteista ennen tarjouksen hylkäämistä.

IV OSA

Yhteiset säännökset hankintaa koskevista päätöksistä, hankintasopimuksesta, oikeusturvakeinoista ja hankinta-asiakirjojen julkisuudesta sekä erinäiset säännökset

11 luku

Hankintaa koskevat päätökset ja tiedoksianto

74 §

Hankintaa koskeva päätös

Hankintayksikön on tehtävä ehdokkaiden ja tarjoajien asemaan vaikuttavista ratkaisuista sekä tarjousmenettelyn ratkaisusta kirjallinen päätös, joka on perusteltava.

Päätöksestä tai siihen liittyvistä asiakirjoista on käytävä ilmi ratkaisuun olennaisesti vaikuttaneet seikat, joita ovat ainakin ehdokkaan, tarjoajan tai tarjouksen hylkäämisen perusteet sekä ne perusteet, joilla hyväksyttyjen tarjousten vertailu on tehty. Päätöksessä, joka koskee puitejärjestelyyn perustuvan hankinnan kilpailuttamista, on riittävää todeta seikat, jotka osoittavat, että tarjousten valinta- ja vertailuperusteita on sovellettu 27 §:ssä edellytetyllä tavalla. Jos hankinnassa on noudatettava 79 §:ssä tarkoitettua odotusaikaa, päätöksestä tai siihen liittyvistä asiakirjoista on lisäksi käytävä ilmi, minkä ajan kuluttua hankintasopimus voidaan tehdä.

Hankintayksikön ei tarvitse tehdä tässä pykälässä tarkoitettua päätöstä 23 §:ssä tai 69 §:n 4 momentin 12 kohdassa tarkoitetusta lisätilauksesta ja 13 kohdassa tarkoitetusta lisäpalvelusta tai lisäurakasta taikka 95 §:ssä tarkoitetusta hankinnan väliaikaisesta järjestämisestä.

Puitejärjestelyyn perustuvassa hankinnassa hankintayksikön ei tarvitse tehdä tässä pykälässä tarkoitettua päätöstä, jos:

1) hankinta tehdään puitejärjestelyssä vahvistettujen ehtojen mukaisesti ilman kilpailuttamista; tai

2) puitejärjestelyyn perustuvassa kilpailuttamisessa hankinnan arvo ei ylitä EU-kynnysarvoa.

75 §

Hankintamenettelyn keskeyttäminen

Hankintamenettely voidaan keskeyttää vain todellisesta ja perustellusta syystä.

Hankintamenettelyn keskeyttämistä koskevaan ratkaisuun sovelletaan, mitä hankintaa koskevasta päätöksestä 74 §:ssä säädetään.

76 §

Valitusosoitus ja oikaisuohje

Hankintayksikön on liitettävä tekemäänsä päätökseen valitusosoitus, jossa selostetaan, miten asia on mahdollista saattaa markkinaoikeuden käsiteltäväksi, hankintayksikön yhteystieto 90 §:ssä tarkoitettua ilmoitusta varten sekä oikaisuohje, jossa selostetaan, miten ehdokas tai tarjoaja voi saattaa asian uudelleen käsiteltäväksi hankintaoikaisuna.

Valitusosoituksen ja oikaisuohjeen antamiseen ja korjaamiseen sovelletaan muutoin, mitä niistä valituksen osalta hallintolainkäyttölain (586/1996) 3 luvussa ja oikaisuohjeen osalta hallintolain (434/2003) 7 luvussa säädetään.

77 §

Hankintaa koskevan päätöksen tiedoksianto

Hankintayksikön tekemä päätös perusteluineen sekä valitusosoitus ja oikaisuohje on annettava tiedoksi kirjallisesti niille, joita asia koskee. Päätös edellä mainittuine asiakirjoineen annetaan tiedoksi käyttäen ehdokkaan ja tarjoajan hankintayksikölle ilmoittamaa sähköistä yhteystietoa. Käytettäessä sähköistä yhteystietoa ehdokkaan ja tarjoajan katsotaan saaneen päätöksestä oheisasiakirjoineen tiedon sinä päivänä, jolloin mainitut asiakirjat sisältävä sähköinen viesti on vastaanottajan käytettävissä tämän vastaanottolaitteessa siten, että viestiä voidaan käsitellä. Tällaisena ajankohtana pidetään viestin lähettämispäivää, jollei asiassa esitetä luotettavaa selvitystä tietoliikenneyhteyksien toimimattomuudesta tai vastaavasta muusta seikasta, jonka johdosta sähköinen viesti on saapunut vastaanottajalle myöhemmin. Käytettäessä sähköistä tiedoksiantoa hankintayksikön on merkittävä viestiinsä erikseen tieto viestin lähettämispäivästä.

Päätös perusteluineen sekä valitusosoitus ja oikaisuohje voidaan antaa tiedoksi myös tavallisena kirjeenä siten kuin hallintolaissa säädetään. Ehdokkaan ja tarjoajan katsotaan saaneen päätöksestä oheisasiakirjoineen tiedon seitsemäntenä päivänä niiden lähettämisestä, jollei ehdokas tai tarjoaja näytä tiedoksiannon tapahtuneen myöhemmin.

Hankintayksikön tekemä päätös on annettava tiedoksi ilman aiheetonta viivytystä, mutta kuitenkin viimeistään 15 päivän kuluttua siitä kun hankintayksikkö vastaanottaa kirjallisen pyynnön tehdyn päätöksen tiedoksiantamisesta.

12 luku

Hankintasopimus

78 §

Hankintasopimuksen tekeminen

Hankintapäätöksen tekemisen jälkeen hankintayksikön on tehtävä hankintasopimus. Hankintasopimus syntyy kirjallisen sopimuksen allekirjoittamisella.

79 §

Odotusaika

Edellä 12 §:ssä tarkoitetussa EU-kynnysarvon ylittävässä hankinnassa hankintasopimus voidaan tehdä aikaisintaan 21 päivän kuluttua siitä, kun ehdokas tai tarjoaja on saanut tai hänen katsotaan saaneen päätöksen ja valitusosoituksen tiedoksi (*odotusaika*).

Odotusaikaa ei sovelleta suorahankinnassa.

Muutoksenhaun vaikutuksesta hankintasopimuksen tekemiseen säädetään 92 §:ssä.

80 §

Poikkeukset odotusajan noudattamisesta

Odotusaikaa ei tarvitse noudattaa, jos:

1) hankintasopimus koskee 27 §:n mukaista puitejärjestelyn perusteella tehtävää hankintaa;

2) hankintasopimus tehdään ainoan hyväksyttävän tarjouksen tehneen tarjoajan kanssa eikä tarjouskilpailussa ole jäljellä muita tarjoajia tai ehdokkaita, joiden asemaan sopimuskumppanin valinta vaikuttaa;

3) sopimus koskee 68 §:n 2 momentissa tarkoitettua hankintaa.

81 §

Suorahankinnasta ilmoittaminen ja hankintasopimuksen tekeminen

Edellä 12 §:ssä tarkoitetussa EU-kynnysarvon ylittävässä suorahankinnassa hankintayksikkö voi hankintapäätöksen jälkeen toimittaa julkaistavaksi suorahankintaa koskevan ilmoituksen ennen hankintasopimuksen tekemistä. Tällöin hankintasopimus voidaan tehdä aikaisintaan 14 päivän kuluttua ilmoituksen julkaisemisesta Euroopan unionin virallisessa lehdessä.

13 luku

Hankintaoikaisu

82 §

Hankintaoikaisun tekeminen

Hankintayksikkö voi itse poistaa virheellisen päätöksensä tai peruuttaa muun hankintamenettelyssä tehdyn ratkaisun, jolla on oikeudellisia vaikutuksia ehdokkaiden tai tarjoajien asemaan, ja ratkaista asian uudelleen (*hankintaoikaisu*), jos päätös tai muu hankintamenettelyssä tehty ratkaisu perustuu lain soveltamisessa tapahtuneeseen virheeseen.

Päätöksen tai ratkaisun korjaaminen ei edellytä asianosaisen suostumusta. Päätöstä tai ratkaisua ei kuitenkaan voida korjata hankintaoikaisuna, jos hankintasopimus on tehty.

83 §

Hankintaoikaisun vireilletulo

Hankintayksikkö voi ottaa hankintaoikaisun käsiteltäväkseen omasta aloitteestaan tai asianosaisen vaatimuksesta. Hankintayksikön on ilmoitettava hankintaoikaisun vireilletulosta välittömästi niille, joita asia koskee.

Alihankkijalla ei ole 1 momentissa tarkoitettua asianosaisasemaa hankintaa koskevassa asiassa.

Asianosaisen on esitettävä vaatimus 14 päivän kuluessa siitä, kun asianosainen on saanut tiedon hankintayksikön päätöksestä tai muusta hankintamenettelyssä tehdystä ratkaisusta. Hankintayksikkö voi itse ottaa hankintapäätöksen tai toimenpiteen korjattavakseen 60 päivän kuluessa siitä, kun hankintaoikaisun kohteena oleva päätös tai ratkaisu on tehty.

Muutoksenhaku markkinaoikeuteen ei estä hankintaoikaisun tekemistä tai hankintaoikaisun käsittelyä. Hankintaoikaisu voi koskea myös lainvoimaiseksi tullutta hankintayksikön päätöstä, jos asiaa ei ole saatettu markkinaoikeuden käsiteltäväksi.

84 §

Hankintaoikaisun käsittelyn vaikutus markkinaoikeuden käsittelyyn

Hankintaoikaisun vireilletulo ja käsittely eivät vaikuta siihen määräaikaan, jonka kuluessa asianosaisella on tämän lain nojalla oikeus hakea muutosta valittamalla markkinaoikeuteen.

Jos korjattavaan päätökseen tai muuhun hankintamenettelyssä tehtyyn ratkaisuun on haettu markkinaoikeudelta muutosta, asian käsiteltäväksi ottamisesta hankintaoikaisuna on ilmoitettava ja siinä tehty päätös on toimitettava markkinaoikeudelle. Hankintaoikaisua käsitellessään hankintayksikkö voi kieltää päätöksen tai ratkaisun täytäntöönpanon tai määrätä sen keskeytettäväksi. Täytäntöönpanon kieltämisestä ja keskeyttämisestä on ilmoitettava markkinaoikeudelle, jos asiaan on haettu markkinaoikeudelta muutosta valittamalla.

Jos hankintayksikkö korjaa hankintaa koskevan päätöksensä tai muun ratkaisunsa hankintaoikaisuna siten, että markkinaoikeudelle valituksen tehneellä ei ole enää oikeussuojan tarvetta eikä tarvetta saada perusteltua päätöstä, markkinaoikeus voi poistaa tällaisen asian käsittelystään antamatta pääasiasta ratkaisua.

85 §

Hankintaoikaisun soveltaminen muihin hankintoihin

Hankintaoikaisua sovelletaan myös sellaisen hankintayksikön päätöksen tai muun hankintamenettelyssä tehdyn ratkaisun korjaamiseen, johon ei 6 §:n 2 momentin, 7, 8 tai 13 §:n nojalla sovelleta tätä lakia. Tällaisen hankintaoikaisun johdosta tehtävään päätökseen ei saa hakea valittamalla muutosta markkinaoikeudelta eikä hallintolainkäyttölain tai kuntalain (365/1995) nojalla.

14 luku

Hankinta-asiakirjojen julkisuus

86 §

Asiakirjojen julkisuutta koskevien säännösten soveltaminen

Hankintayksikön asiakirjojen julkisuuteen ja asiakirjoista perittäviin maksuihin sekä asianosaisen tiedonsaantioikeuteen sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999), jos hankintayksikkö on mainitun lain 4 §:ssä tarkoitettu viranomainen tai jos sen on muualla laissa olevan säännöksen perusteella noudatettava sanottua lakia.

Muun kuin 1 momentissa tarkoitetun hankintayksikön järjestämään tarjouskilpailuun osallistuneen oikeuteen saada tieto tarjouksen käsittelyä varten laadituista ja saaduista asiakirjoista sekä hankintayksikön palveluksessa olevan vaitiolovelvollisuuteen sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään asianosaisen oikeudesta asiakirjaan, asiakirjan julkisuuden määräytymisestä sekä tiedonsaantia koskevan asian käsittelemisestä ja ratkaisemisesta.

Hankintayksikön päätökseen, jolla on ratkaistu tiedon saantia asiakirjasta koskeva asia, saa hakea muutosta siten kuin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 33 §:ssä säädetään. Toimivaltainen hallinto-oikeus käsittelemään muun kuin viranomaisena toimivan hankintayksikön päätöksestä tehdyn valituksen, on se hallinto-oikeus, jonka tuomiopiirin alueella hankintayksikkö sijaitsee.

15 luku

Muutoksenhaku ja seuraamukset

87 §

Muutoksenhakuun oikeutetut

Hankintaa koskevan asian voi saattaa markkinaoikeuden käsiteltäväksi tekemällä valituksen se, jota asia koskee. Alihankkijalla ei kuitenkaan ole tässä tarkoitettua asianosaisasemaa.

Asian voi saattaa markkinaoikeuden käsiteltäväksi valituksella lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö unionin valvontamenettelyä koskevassa asiassa.

88 §

Muutoksenhaun kohde

Markkinaoikeuden käsiteltäväksi valituksella voidaan saattaa tässä laissa tarkoitettu hankintayksikön päätös tai muu hankintayksikön hankintamenettelyssä tekemä ratkaisu, jolla on vaikutusta ehdokkaan tai tarjoajan asemaan.

Markkinaoikeuden käsiteltäväksi valituksella ei voida saattaa hankintayksikön sellaista päätöstä tai muuta toimenpidettä, joka koskee yksinomaan hankintamenettelyn valmistelua. Markkinaoikeuden käsiteltäväksi valituksella ei myöskään voida saattaa sopimuspuoleksi valitun toimittajan päätöstä tai muuta toimenpidettä, joka koskee alihankintasopimusta, eikä hankintayksikön alihankkijaa koskevaa ratkaisua tai päätöstä, joka on

tehty hankintasopimuksen täytäntöönpanon aikana.

Edellä 27 §:ssä tarkoitettuun puitejärjestelyyn perustuvaan hankintaan ja 68 §:n 2 momentissa tarkoitettuun hankintaan ei saa hakea valittamalla muutosta, jollei markkinaoikeus myönnä asiassa käsittelylupaa. Lupa on myönnettävä, jos:

1) asian käsittely on lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa asioissa tärkeää; tai

2) siihen on painava, hankintayksikön menettelyyn liittyvä syy.

89 §

Muutoksenhakuaika

Jollei tässä pykälässä toisin säädetä, valitus on tehtävä kirjallisesti 14 päivän kuluessa siitä, kun ehdokas tai tarjoaja on saanut tiedon hankintaa koskevasta päätöksestä valitusosoituksineen.

Jos hankintayksikkö on tehnyt hankintapäätöksen jälkeen hankintasopimuksen 80 §:n 1 kohdan nojalla noudattamatta odotusaikaa, valitus on tehtävä 30 päivän kuluessa siitä, kun tarjoaja on saanut tiedon päätöksestä valitusosoituksineen.

Valitus markkinaoikeudelle on tehtävä viimeistään kuuden kuukauden kuluessa hankintapäätöksen tekemisestä siinä tapauksessa, että ehdokas tai tarjoaja on saanut tiedon hankintapäätöksestä ja hankintapäätös tai valitusosoitus on ollut olennaisesti puutteellinen tai valitusosoitus on puuttunut kokonaan.

Jos hankintayksikkö on 12 §:ssä tarkoitetussa EU-kynnysarvon ylittävässä hankinnassa toimittanut julkaistavaksi suorahankintaa koskevan ilmoituksen Euroopan unionin virallisessa lehdessä, valitus on tehtävä 14 päivän kuluessa ilmoituksen julkaisemisesta.

Jollei 4 momentissa tarkoitettua ilmoitusta ole julkaistu, suorahankintaa koskeva valitus on tehtävä:

1) 30 päivän kuluessa siitä, kun suorahankinnasta on julkaistu jälki-ilmoitus Euroopan unionin virallisessa lehdessä; tai

2) viimeistään kuuden kuukauden kuluessa siitä kun hankintasopimus on tehty.

90 §

Muutoksenhausta ilmoittaminen hankintayksikölle sekä hankinta-asioiden luettelo

Hankinta-asiaan muutosta hakevan on kirjallisesti ilmoitettava hankintayksikölle asian saattamisesta markkinaoikeuden käsiteltäväksi.

Ilmoitus on toimitettava hankintayksikölle viimeistään silloin, kun hankintaa koskeva valitus toimitetaan markkinaoikeuteen. Ilmoitus on toimitettava hankintayksikön ilmoittamaan osoitteeseen.

Markkinaoikeuden on ylläpidettävä ja julkaistava mahdollisimman kattavaa ja ajantasaista luetteloa markkinaoikeudessa vireille tulleista hankinta-asioista.

91 §

Hankintayksikkö vastapuolena ja oikeudenkäyntikulujen korvaaminen

Hankinta-asian käsittelyssä hankintayksikköä pidetään valituksen tehneen asianosaisen tai viranomaisen vastapuolena.

Hankinta-asiassa oikeudenkäyntikulujen korvaamiseen sovelletaan, mitä hallintolainkäyttölain 74 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään.

Vastapuolen oikeudenkäyntikulujen korvaamisvelvollisuutta ratkaistaessa hankintayksikköön sovelletaan, mitä hallintolainkäyttölain 74 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään viranomaisesta tai muusta julkisesta osapuolesta. Jos hankintamenettelystä on vastannut jokin hankintayksikkö muiden hankintayksiköiden puolesta, oikeudenkäyntikulujen korvaamisvelvoite voidaan kohdistaa tällaiseen muiden hankintayksiköiden puolesta toimineeseen hankintayksikköön.

92 §

Muutoksenhaun vaikutus hankintasopimuksen tekemiseen

Hankinnassa, jossa on noudatettava odotusaikaa tai 81 §:ssä tarkoitettua määräaikaa, hankintayksikkö ei saa tehdä hankintasopi-

musta, jos asia on saatettu markkinaoikeuden käsiteltäväksi.

Jos markkinaoikeus ratkaisee täytäntöönpanoa koskevan asian tai antaa pääasiassa ratkaisun ennen kuin odotusaika tai 81 §:ssä tarkoitettu määräaika on kulunut umpeen, hankintayksikön on noudatettava odotusaikaa tai 81 §:ssä tarkoitettua määräaikaa markkinaoikeuden päätöksen estämättä loppuun saakka.

93 §

Markkinaoikeuden väliaikaiset päätökset

Valituksen tultua vireille markkinaoikeus voi kieltää, keskeyttää tai sallia hankintaa koskevan päätöksen täytäntöönpanon taikka määrätä hankintamenettelyn muutoin keskeytettäväksi väliaikaisesti markkinaoikeuden käsittelyn ajaksi.

Päättäessään 1 momentissa tarkoitetusta toimenpiteestä markkinaoikeuden tulee kiinnittää huomiota siihen, ettei toimenpiteestä aiheudu vastapuolelle tai muiden oikeuksille, valtion turvallisuuseduille taikka yleisen edun kannalta suurempaa haittaa kuin toimenpiteen edut olisivat.

Tämän pykälän 1 momentissa määrättyä päätöstä ei kuitenkaan voida tehdä 68 §:n 2 momentissa tarkoitetussa hankinnassa.

Markkinaoikeuden lainoppinut jäsen voi yksinään päättää väliaikaisesta toimenpiteestä.

94 §

Hankintayksikön väliaikainen sitoumus

Valituksen tultua vireille hankintayksikkö voi antaa markkinaoikeudelle kirjallisen sitoumuksen olla panematta hankintaa koskevaa päätöstä täytäntöön niin kauan kuin asia on markkinaoikeudessa vireillä.

Jos hankintayksikkö antaa markkinaoikeudelle 1 momentissa tarkoitetun sitoumuksen, markkinaoikeus ei ilman erityistä syytä anna päätöstä hankintaa koskevan päätöksen täytäntöönpanon väliaikaista kieltämistä koskevasta vaatimuksesta.

95 §

Hankinnan väliaikainen järjestäminen

Jos hankinnasta on tehty valitus markkinaoikeuteen, hankintayksikkö voi järjestää hankinnan väliaikaisesti tilaamalla sen hankintamenettelyyn osallistuneelta tai aiemmalta toimittajalta, jollei hankintaa voida sen luonteen vuoksi lykätä markkinaoikeuden käsittelyn ajaksi.

Hankinnan väliaikainen järjestäminen ei saa estää sitä, että valittajan vaatimuksesta markkinaoikeuden päätöksellä voidaan:

1) hankintayksikön päätös kumota osaksi tai kokonaan;

2) kieltää hankintayksikköä soveltamasta hankintaa koskevassa asiakirjassa olevaa virheellistä kohtaa tai muuten noudattamasta virheellistä menettelyä; tai

3) velvoittaa hankintayksikköä korjaamaan virheellisen menettelynsä.

96 §

Markkinaoikeuden määräämät seuraamukset

Jos hankinnassa on menetelty tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai Euroopan unionin lainsäädännön vastaisesti, markkinaoikeus voi:

1) kumota hankintayksikön päätöksen osaksi tai kokonaan;

2) kieltää hankintayksikköä soveltamasta hankintaa koskevassa asiakirjassa olevaa virheellistä kohtaa tai muuten noudattamasta virheellistä menettelyä;

3) velvoittaa hankintayksikön korjaamaan virheellisen menettelynsä;

4) määrätä hankintayksikön maksamaan hyvitysmaksun asianosaiselle, jolla olisi ollut todellinen mahdollisuus voittaa tarjouskilpailu virheettömässä menettelyssä;

5) määrätä hankintayksikölle tehottomuusseuraamuksen;

6) määrätä hankintayksikön maksamaan valtiolle seuraamusmaksun;

7) lyhentää hankintasopimuksen sopimuskauden päättymään määräämänsä ajan kuluttua.

Edellä 1 momentin 4—7 kohdassa mainittujen seuraamusten määräämisestä säädetään

97—100 §:ssä. Markkinaoikeus voi näitä seuraamuksia määrätessään katsoa hankintasopimuksen syntyneeksi olosuhteiden perusteella, jos hankintayksikkö on nimenomaisesti ryhtynyt hankinnan toteuttamiseen.

Tehottomuusseuraamus, seuraamusmaksu ja sopimuskauden lyhentäminen voidaan määrätä vain 12 §:ssä tarkoitetussa EU-kynnysarvon ylittävässä hankinnassa. Tehottomuusseuraamusta ei kuitenkaan voida määrätä liitteen B mukaisessa palveluhankinnassa.

Tämän lain 68 §:n 2 momentissa tarkoitetussa hankinnassa voidaan määrätä vain hyvitysmaksu.

97 §

Hyvitysmaksu

Hyvitysmaksu voidaan määrätä maksettavaksi, jos 96 §:n 1 momentin 1—3 kohdassa tarkoitettu toimenpide saattaisi aiheuttaa hankintayksikölle, muiden oikeuksille taikka valtion turvallisuusedun tai yleisen edun kannalta suurempaa haittaa kuin toimenpiteen edut olisivat taikka jos valitus on pantu vireille vasta hankintasopimuksen tekemisen jälkeen. Hyvitysmaksua määrättäessä otetaan huomioon hankintayksikön virheen tai laiminlyönnin laatu, valituksen kohteena olevan hankinnan arvo ja hakijalle aiheutuneet kustannukset ja vahinko. Markkinaoikeus voi kuitenkin jättää hyvitysmaksun määräämättä, jos hankintayksikkö on pidättäytynyt hankintapäätöksen täytäntöönpanosta markkinaoikeuskäsittelyn ajaksi.

Hyvitysmaksun määrä ei saa ilman erityistä syytä ylittää kymmentä prosenttia hankintasopimuksen arvosta.

98 §

Tehottomuusseuraamus

Markkinaoikeus voi todeta hankintasopimuksen tehottomaksi, jos:

1) hankintayksikkö on tehnyt suorahankinnan ilman tässä laissa mainittua perustetta eikä suorahankinnassa ole menetelty 81 §:ssä tarkoitetulla tavalla;

2) hankintayksikkö on tehnyt hankintasopimuksen, vaikka hankinnassa on velvollisuus noudattaa odotusaikaa;

3) hankintayksikkö on tehnyt 92 §:n vastaisesti hankintasopimuksen, vaikka hankintaasia on saatettu markkinaoikeuden ratkaistavaksi.

Edellä 1 momentin 2 ja 3 kohdassa tarkoitetussa tilanteessa edellytyksenä on lisäksi, että hankintayksikkö on tehnyt tämän lain vastaisen muun virheen, joka on vaikuttanut muutoksenhakijan mahdollisuuksiin saada hankintasopimus.

Jos hankintayksikkö on tehnyt puitejärjestelyyn perustuvassa kilpailuttamisessa hankintasopimuksen 80 §:n nojalla käyttämättä odotusaikaa ja jos kilpailuttamisessa on menetelty 27 §:n 2 tai 3 momentin vastaisesti siten, että virhe on vaikuttanut muutoksenhakijan mahdollisuuksiin saada hankintasopimus, markkinaoikeus voi todeta hankintasopimuksen tehottomaksi.

Markkinaoikeus määrää, mitä sopimuksen velvoitteita tehottomuusseuraamus koskee. Tehottomuusseuraamus voi koskea vain vielä täyttämättä olevia sopimusvelvoitteita.

99 §

Tehottomuusseuraamuksen määräämättä jättäminen

Edellä 98 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa markkinaoikeus voi jättää määräämättä tehottomuusseuraamuksen yleiseen etuun taikka valtion turvallisuusetuihin liittyvistä pakottavista syistä. Sopimukseen suoranaisesti liittyviä taloudellisia etuja voidaan pitää pakottavina syinä vain, jos sopimuksen tehottomuudella olisi poikkeuksellisesti kohtuuttomia seurauksia.

Markkinaoikeus ei voi määrätä tehottomuusseuraamusta, jos sen seuraukset vaarantaisivat vakavasti valtion turvallisuusetujen kannalta olennaisen puolustus- tai turvallisuushankkeen toteuttamisen.

100 §

Seuraamusmaksu ja sopimuskauden lyhentäminen

Markkinaoikeus voi määrätä hankintayksikön maksamaan valtiolle seuraamusmaksun jos:

1) markkinaoikeus on määrännyt hankintasopimuksen tehottomuusseuraamuksen;

2) hankintayksikkö on tehnyt hankintasopimuksen, vaikka hankinnassa on velvollisuus noudattaa odotusaikaa;

3) hankintayksikkö on tehnyt 92 §:n vastaisesti hankintasopimuksen, vaikka hankinta-asia on saatettu markkinaoikeuden ratkaistavaksi; tai

4) markkinaoikeus ei ole yleiseen etuun tai valtion turvallisuusetuihin liittyvistä pakottavista syistä 99 §:n mukaisesti määrännyt hankintasopimuksen tehottomuusseuraamusta.

Edellä 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetussa tapauksessa markkinaoikeus voi seuraamusmaksun määräämisen lisäksi tai sen sijasta lyhentää hankintasopimuksen sopimuskauden päättymään määräämänsä ajan kuluttua.

Markkinaoikeus voi määrätä hankintayksikön maksamaan valtiolle seuraamusmaksun tai lyhentää hankintasopimuksen sopimuskauden päättymään määräämänsä ajan kuluttua, kun on kyse tämän lain liitteen B mukaisesta palveluhankinnasta, jonka arvo ylittää 12 §:ssä tarkoitetun EU-kynnysarvon, jos hankintayksikkö on tehnyt:

1) suorahankinnan ilman tässä laissa mainittua perustetta eikä suorahankinnassa ole menetelty 81 §:ssä tarkoitetulla tavalla;

2) hankintasopimuksen, vaikka hankinnassa on velvollisuus noudattaa odotusaikaa;

3) 92 §:n vastaisesti hankintasopimuksen, vaikka hankinta-asia on saatettu markkinaoikeuden ratkaistavaksi; tai

4) puitejärjestelyyn perustuvassa kilpailuttamisessa hankintasopimuksen 80 §:n nojalla noudattamatta odotusaikaa ja jos kilpailuttamisessa on menetelty 27 §:n 2 tai 3 momentin vastaisesti siten, että virhe on vaikuttanut muutoksenhakijan mahdollisuuksiin saada hankintasopimus.

Edellä 3 momentin 2 ja 3 kohdassa tarkoitetussa tilanteessa sopimuskauden lyhentämisen edellytyksenä on lisäksi, että hankintayksikkö on tehnyt tämän lain vastaisen muun virheen, joka on vaikuttanut muutoksenhakijan mahdollisuuksiin saada hankintasopimus.

Seuraamusta määrätessään markkinaoikeuden on otettava huomioon hankintayksikön virheen tai laiminlyönnin laatu ja valituksen kohteena olevan hankinnan arvo. Seuraamusmaksun määrä ei saa ylittää kymmentä prosenttia hankintasopimuksen arvosta.

101 §

Seuraamusten kohdistaminen ja yhteisvaikutus

Jos hankintamenettelystä on vastannut jokin hankintayksikkö muiden hankintayksiköiden puolesta, markkinaoikeus voi kohdistaa määräämänsä seuraamuksen tällaiseen muiden hankintayksiköiden puolesta toimineeseen hankintayksikköön.

Määrätessään tässä laissa tarkoitetuista seuraamuksista markkinaoikeuden on otettava huomioon, että seuraamusten yhteisvaikutus ei saa muodostua hankintayksikön tai sen sopimuspuolen kannalta kohtuuttomaksi.

102 §

Uhkasakko

Markkinaoikeus voi asettaa tässä laissa tarkoitetun kiellon tai velvoitteen noudattamisen tehosteeksi uhkasakon. Uhkasakon määräämisestä ja tuomitsemisesta säädetään uhkasakkolaissa (1113/1990).

Jos hankintapäätöksestä tai muusta toimenpiteestä on vastannut jokin hankintayksikkö muiden hankintayksiköiden puolesta, markkinaoikeus voi kohdistaa uhkasakon tällaiseen muiden hankintayksiköiden puolesta toimineeseen hankintayksikköön.

103 §

Markkinaoikeuden päätöksen tiedoksianto

Markkinaoikeuden päätös valitusosoituksineen annetaan tiedoksi todisteellisesti siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Muutoksenhakijan ja hankintayksikön suostumuksella markkinaoikeuden päätös valitusosoituksineen voidaan antaa tiedoksi käyttäen näiden osapuolien markkinaoikeudelle ilmoittamia sähköisiä yhteystietoja.

Käytettäessä sähköistä yhteystietoa muutoksenhakijan ja hankintayksikön katsotaan saaneen tiedon päätöksestä valitusosoituksineen sinä päivänä, jolloin asiaa koskeva viesti on viestin vastaanottajan vastaanottolaitteessa siten, että viestiä voidaan käsitellä. Sähköiseen tiedoksiantoon sovelletaan muutoin, mitä 77 §:n 1 momentissa säädetään.

104 §

Muutoksenhakukielto

Markkinaoikeuden toimivaltaan kuuluvaan asiaan ei saa hakea muutosta kuntalain eikä hallintolainkäyttölain nojalla.

Hankinnassa, joka on 6 §:n 2 momentin, 7, 8 tai 13 §:n nojalla poissuljettu tämän lain soveltamisalasta, tehtyyn päätökseen tai ratkaisuun ei saa hakea muutosta hallintolainkäyttölain tai kuntalain nojalla. Alihankkija ei myöskään saa hakea muutosta hallintolainkäyttölain tai kuntalain nojalla hankintayksikön tekemään alihankintaa koskevaan päätökseen tai toimenpiteeseen.

105 §

Muutoksenhaku markkinaoikeuden päätökseen

Markkinaoikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Markkinaoikeuden 93 §:n 1 momentissa tarkoitettuun päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Markkinaoikeuden päätös ei estä asian saattamista uudelleen markkinaoikeuden ratkaistavaksi, jos aikaisemman päätöksen perusteet muuttuvat.

Jos markkinaoikeus on päättänyt, ettei se myönnä 88 §:n 3 momentissa tarkoitettua käsittelylupaa, saa tähän päätökseen hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

106 §

Hallintolainkäyttölain soveltaminen

Valitukseen sovelletaan muutoin hallintolainkäyttölakia, jollei tässä laissa toisin säädetä.

107 §

Päätösten täytäntöönpano

Markkinaoikeuden päätöstä, jolla markkinaoikeus on määrännyt 96 §:n 1 momentin 1—3 kohdassa tarkoitetun seuraamuksen, on noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei korkein hallinto-oikeus toisin määrää. Markkinaoikeuden päätös 96 §:n 1 momentin 4—7 kohdassa tarkoitetun seuraamuksen määräämisestä voidaan panna täytäntöön vain lainvoimaisen päätöksen nojalla. Hankintapäätös, jota koskevan valituksen markkinaoikeus on hylännyt, voidaan panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta, jollei korkein hallinto-oikeus toisin määrää.

Seuraamusmaksua koskevan päätöksen täytäntöönpanosta huolehtii Oikeusrekisterikeskus. Markkinaoikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden päätöksestä määrätä seuraamusmaksu on ilmoitettava Oikeusrekisterikeskukselle.

108 §

Vahingonkorvaus

Joka tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai Euroopan unionin lainsäädännön vastaisella menettelyllä aiheuttaa ehdokkaalle, tarjoajalle tai toimittajalle vahinkoa, on velvollinen korvaamaan aiheuttamansa vahingon.

Kun vahingonkorvausvaatimus koskee tarjousmenettelystä aiheutuneita kuluja, korvauksen tuomitsemiseksi riittää kuitenkin, että ehdokas tai tarjoaja näyttää toteen 1 momentissa tarkoitetun virheellisen menettelyn ja sen, että virheettömässä menettelyssä hänellä

olisi ollut todellinen mahdollisuus voittaa tarjouskilpailu.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa asioissa toimivaltainen tuomioistuin on oikeudenkäymiskaaren 10 luvun mukainen käräjäoikeus

16 luku

Erinäiset säännökset

109 §

Tietojen antaminen

Sen estämättä, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa tai muussa laissa säädetään salassapidosta, hankintayksikön on annettava hankintojen valvontaa ja tietojen vaihtoa varten Suomen viranomaisille ja Euroopan unionin toimielimille unionin lainsäädännössä edellytetyssä laajuudessa ja viranomaisen tai unionin toimielimen asettamassa määräajassa tilastotietoja ja muita tietoja hankinnan eri vaiheista ja tekemistään hankinnoista. Työ- ja elinkeinoministeriöllä on oikeus salassapitosäännösten estämättä edelleen antaa tämän lain perusteella saamiaan tietoja Euroopan unionin viranomaisille.

Hankintayksikön on laadittava jokaisesta hankintasopimuksesta ja puitejärjestelystä kirjallinen selvitys, jonka on sisällettävä keskeiset tiedot hankinnasta, hankintamenettelystä ja siihen osallistuneista ehdokkaista sekä tarjoajista sekä hankinnassa tehdyistä päätöksistä. Selvitys ja sen pääasiallinen sisältö on toimitettava pyynnöstä Euroopan komissiolle. Erillistä selvitystä ei vaadita, jos vastaavat tiedot ilmenevät hankintapäätöksestä tai muista asiakirjoista.

Hankintayksikön on toteutettava tarpeelliset toimenpiteet sähköisessä muodossa toteutetun hankintamenettelyn kulun dokumentoimiseksi.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset 1 momentissa tarkoitetuista tilastointiin liittyvistä velvoitteista sekä hankintayksikön velvollisuudesta laatia hankintamenettelyjä ja hankintapäätöksiä koskevia selvityksiä ja muita tietoja toimitettaviksi Euroopan unionin toimielimille.

110 §

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Jos hankintamenettely on aloitettu ennen tämän lain voimaantuloa, hankintaan sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Hankintamenettely katsotaan aloitetuksi hankintailmoituksen julkaisemisen hetkellä. Hankinta, jossa ei edellytetä hankintailmoituksen julkaisemista, katsotaan aloitetuksi hetkellä jona tarjouspyyntö tai neuvottelukutsu lähetetään taikka neuvottelut toimittajien kanssa aloitetaan.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

Liite A

Ensisijaiset palvelut

Ryhmä nro	Asia	CPV-viitenumero
1	Huolto- ja korjauspalvelut	50000000-5, 50100000-6-50884000-4 (paitsi 50310000-1-50324200-4 ja 50116510-9, 50190000-3, 50229000-6, 50243000-0) ja 51000000-9-51900000-1
2	Kansainväliseen sotilaalliseen apuun liittyvät palvelut	75211300-1
3	Puolustuspalvelut, sotilaspuolustus-palvelut ja siviilipuolustuspalvelut	75220000-4, 75221000-1, 75222000-8
4	Tutkinta- ja turvallisuuspalvelut	79700000-1-79720000-7
5	Maakuljetuspalvelut	60000000-8, 60100000-9-60183000-4 (paitsi 60160000-7, 60161000-4) ja 64120000-3-64121200-2
6	Ilmaliikenteen henkilö- ja tavarankuljetuspalvelut, paitsi postinkuljetus	60400000-2, 60410000-5-60424120-3 (paitsi 60411000-2, 60421000-5), 60440000-4-60445000-9 ja 60500000-3
7	Maaliikenteen ja ilmaliikenteen postikuljetus	60160000-7, 60161000-4, 60411000-2, 60421000-5
8	Rautatiekuljetuspalvelut	60200000-0-60220000-6
9	Vesikuljetuspalvelut	60600000-4-60653000-0 ja 63727000-1-63727200-3
10	Tuki- ja avustavat kuljetuspalvelut	63100000-0-63111000-0, 63120000-6-63121100-4, 63122000-0, 63512000-1 ja 63520000-0-6370000-6
11	Teleliikenteen palvelut	64200000-8-64228200-2, 72318000-7 ja 72700000-7-72720000-3
12	Rahoituspalvelut: vakuutuspalvelut	66500000-5-66720000-3
13	Tietojenkäsittelypalvelut ja niihin liittyvät palvelut	50310000-1-50324200-4, 72000000-5-72920000-5 (paitsi 72318000-7 ja 72700000-7-72720000-3), 79342410-4, 9342410-4
14	Tutkimus- ja kehittämispalvelut ([1]) ja arviointikokeet	73000000-2-73436000-7
15	Laskentatoimen palvelut, tilintarkastus ja kirjanpitopalvelut	79210000-9-79212500-8
16	Liikkeenjohdon konsulttipalvelut([2]) ja niihin liittyvät palvelut	73200000-4-73220000-0, 79400000-8-79421200-3 ja 79342000-3, 79342100-4, 79342300-6, 79342320-2, 79342321-9, 79910000-6, 79991000-7, 98362000-8
17	Arkkitehtipalvelut; tekniset suunnittelupalvelut ja tekniset kokonaispalvelut; kaupunkisuunnittelu- ja maisemasuunnittelupalvelut; edellisiin liittyvät tieteelliset ja tekniset konsulttipalvelut; tekniset testaus- ja analysointipal-	71000000-8-71900000-7 (paitsi 71550000-8) ja 79994000-8

	velut	
18	Rakennusten puhtaanapitopalvelut ja isännöinti- ja kiinteistönhoitopalvelut	70300000-4-70340000-6 ja 90900000-6-90924000-0
19	Jätevesi- ja jätehuoltopalvelut: puhtaanapito ja vastaavat palvelut	90400000-1 to 90743200-9 (paitsi 90712200-3), 90910000-9-90920000-2 ja 50190000-3, 50229000-6, 50243000-0
20	Puolustus- ja turvallisuusalan koulutus ja simulointipalvelut	80330000-6, 80600000-0, 80610000-3, 80620000-6, 80630000-9, 80640000-2, 80650000-5, 80660000-8

(1) Paitsi 8 §:n 2 momentin 5 kohdassa tarkoitetut tutkimus- ja kehittämispalvelut.
(2) Paitsi välimies- ja sovittelupalvelut.

Liite B

Toissijaiset palvelut

Ryhmä nro	Asia	CPV-viitenumero
21	Hotelli- ja ravintolapalvelut	55100000-1-55524000-9 ja 98340000-8-98341100-6
22	Tuki- ja avustavat kuljetuspalvelut	63000000-9-63734000-3 (paitsi 63711200-8, 63712700-0, 63712710-3), 63727000-1-63727200-3 ja 98361000-1
23	Oikeudelliset palvelut	79100000-5-79140000-7
24	Työnvälitys- ja henkilöstönhankinta-palvelut([1])	79600000-0-79635000-4 (paitsi 79611000-0, 79632000-3, 79633000-0), ja 98500000-8-98514000-9
25	Terveydenhoito- ja sosiaalipalvelut	79611000-0 ja 85000000-9-85323000-9 (paitsi 85321000-5 ja 85322000-2)
26	Muut palvelut	

([1]) Paitsi työsopimukset.

Liite C

NACE[1o]

Pääluokka F			RAKENTAMINEN		CPV-koodi
2-numero taso	**3-numero taso**	**4-numero taso**	**Kuvaus**	**Huomautukset**	
45			Rakentaminen	Tälle kaksinumerotasolle kuuluu: uudisrakentaminen, entisöinti ja tavanomainen korjaaminen	45000000
	45.1		Rakennusalueen pohjarakentaminen		45100000
		45.11	Rakennusten purku ja raivaus; maansiirto	Tälle nelinumerotasolle kuuluu: - rakennusten ja muiden rakenteiden purku - rakennusalueen raivaus - maansiirto: rakennusalueen maankaivuu, täyttö- ja tasaustyöt, ojankaivuu, louhintatyöt, räjäytystyöt jne. - maaperän rakentaminen kaivostoimintaa varten: -irtomaan poisto ja muut kaivosten ja kaivosalueiden perustyöt ja ensirakentaminen Tälle nelinumerotasolle kuuluu myös: - rakennusalueen salaojitustyöt - maa- tai metsätalousmaan ojitus	45110000
		45.12	Koeporaus	Tälle nelinumerotasolle kuuluu: -koeporaus, koekairaus ja näytteenotto rakennus-, geofysikaalisiin, geologisiin tai vastaaviin tarkoituksiin Tälle nelinumerotasolle ei	45120000

				kuulu: - öljy- tai kaasulähteiden poraus, vrt. 11.20 -vesikaivon poraus, vrt. 45.25	

[1]° Euroopan yhteisön tilastollisesta toimialaluokituksesta 9 päivänä lokakuuta 1990 annettu neuvoston asetus (ETY)N:o 3037/90 (EYVL L 293, 24.10.1990, s. 1), asetus sellaisena kuin se on muutettuna komission asetuksella (ETY) N:o 761/93 (EYVL L 83, 3.4.1993, s.1). Jos CPV:n ja NACE:n välillä esiintyy tulkintaeroja, sovelletaan NACE-nimikkeistöä.

				-kuilun syvennys, vrt. 45.25 - öljy- ja kaasukenttien tutkimus, geofysikaalinen, geologinen ja seisminen tutkimus, vrt. 74.20	
	45.2		Rakennusten tai niiden osien rakentaminen		45200000
		45.21	Rakennustyöt	Tälle nelinumerotasolle kuuluu: - kaikenlaisten rakennusten rakentaminen - maa- ja vesirakennustyöt: - siltojen, myös eritasoteiden, tunneleiden, metrotunneleiden rakentaminen - putkijohtojen, tietoliikennekaapelien ja voimalinjojen kaukoverkostojen rakentaminen - putkijohtojen, tietoliikennekaapelien ja voimalinjojen kunnallisverkostojen rakentaminen; siihen liittyvät asennustyöt - tehdasvalmisteisten rakennusten kokoaminen ja pystyttäminen rakennuspaikalla Tälle nelinumerotasolle ei kuulu: - öljyn ja kaasun tuotantoon liittyvät palvelut, vrt. 11.20 - itsevalmistetuista, muista kuin betonisista osista koostuvien kokonaisten valmiiden rakenteiden pystyttäminen, vrt. 20, 26, 28 - urheilukenttien, uima-altaiden, urheilusalien, tenniskenttien, golfratojen ja muiden urheilualueiden rakentaminen lukuun ottamatta rakennusten pystyttä-	45210000 Paitsi: 45213316 45220000 45231000 45232000

				mistä, vrt. 45.23 - rakennusasennus, vrt. 45.3 - rakennusten viimeistely, vrt. 45.4 - arkkitehti- ja insinööripalvelut, vrt. 74.20 -rakentamisen projektihallinta, vrt. 74.20	
		45.22	Kattorakenteiden pystyttäminen ja kattaminen	Tälle nelinumerotasolle kuuluu: - kattorakenteiden asennustyöt - katteiden asennustyöt -vesitiivistystyöt	45261000
		45.23	Teiden, katujen, lentokenttien ja urheilulaitteiden rakentaminen	Tälle nelinumerotasolle kuuluu: - teiden, katujen, muiden ajoneuvoille ja jalankulkijoille tarkoitettujen liikenneväylien rakentaminen - rautateiden rakentaminen - kiitoratojen rakentaminen - urheilukenttien, uima-altaiden, urheilusalien, tenniskenttien, golfratojen, ja muiden urheilualueiden rakentaminen lukuun ottamatta rakennusten pystyttämistä - ajoratamerkintöjen maalaustyöt teillä ja paikoitusalueilla Tälle nelinumerotasolle ei kuulu: - alustavat maansiirtotyöt, vrt. 45.11	45212212 ja DA03 45230000 paitsi: 45231000 45232000 45234115
		45.24	Vesirakentaminen	Tälle nelinumeroiselle kuuluvat seuraavat rakennustyöt: - vesiväylien, satamien ja jokien, huvivenesatamien, sulkujen jne. rakentaminen - patojen ja aallonmurtajien rakentaminen - ruoppaustyöt - vedenalaiset rakennustyöt	45240000
		45.25	Muu rakentaminen	Tälle nelinumerotasolle kuuluu: - erillisille rakenteille yhteiseen piirteeseen erikoistunut rakentaminen, joka edellyttää erityistaitoja tai -laitteita: -perustuksien rakentaminen, mukaanlukien paalutustyöt - kaivojen poraus ja rakentaminen, kuilun syvennys muiden kuin itse valmistettujen	45250000 45262000

				teräsrunkorakenteiden pystyttäminen - teräksen taivuttaminen - muuraustyöt ja katukivetyksen laskeminen -rakennustelineiden ja työtasojen asentaminen ja purku, mukaan lukien telineiden ja tasojen vuokraus - savupiippujen ja teollisuusuunien pystytys Tälle nelinumerotasolle ei kuulu: -rakennustelineiden vuokraus ilman asennusta ja purkamista vrt. 71.32	
	45.3		Rakennusasennus		45300000
		45.31	Sähköjohtojen ja –laitteiden asennus	Tälle nelinumerotasolle kuuluu seuraavien laitteistojen rakennusasennus tai niiden muu rakentaminen: - sähköjohdot ja –laitteet - tietoliikennejärjestelmät - sähkölämmitysjärjestelmät - taloantennit - palohälyttimet -varashälyttimet - hissit ja liukuportaat - ukkosenjohdattimet jne.	45213316 45310000 Paitsi: 45316000
		45.32	Eristystyöt	Tälle nelinumerotasolle kuuluu: - lämpö-, ääni- tai tärinäeristeiden rakennusasennus tai niiden muu rakentaminen Tälle nelinumerotasolle ei kuulu: - vesitiivistystyöt, vrt. 45.22	45320000
		45.33	Putkityöt	Tälle nelinumerotasolle kuuluu seuraavien laitteistojen rakennusasennus tai niiden muu rakentaminen: - vesi- ja viemärilaitteet ja -kalusteet - kaasulaitteet -lämmitys-, tuuletus-, jäähdytys-, tai ilmastointilaitteet ja –putket - palosammutusjärjestelmät Tälle nelinumerotasolle ei kuulu: -sähkölämmitysjärjestelmien	45330000

				asennus, vrt. 45.31	
		45.34	Muu asentaminen	Tälle nelinumeroiselle kuuluu: - valaistus- ja merkinantolaitteistojen asennus teille, rautateille, lentokentille ja satamiin - muualla luokittelemattomien laitteiden ja laitteistojen rakennusasennus tai niiden muu rakentaminen	45234115 45316000 45340000
	45.4		Rakennusten viimeistely		45400000
		45.41	Rappaus	Tälle nelinumerotasolle kuuluu: - rakennusten tai muiden rakenteiden sisä- tai ulkopintojen rappaustyöt laastilla tai stukilla sekä vastaavilla rappausaineilla	45410000
		45.42	Rakennuspuusepän asennustyöt	Tälle nelinumerotasolle kuuluu: - muiden kuin itsevalmistettujen, puusta tai muista aineista valmistettujen ovien, ikkunoiden, oven- ja ikkunankarmien, sovitettujen keittiöiden, portaikkojen, myymäläkalusteiden asennus - sisätilojen viimeistelytyöt kuten sisäkattojen päällystys, seinien panelointi, siirrettävien väliseinien asennus jne. Tälle nelinumerotasolle ei kuulu: - parketin ja muiden puisten lattiapäällysteiden asennus, vrt. 45.43	45420000
		45.43	Lattianpäällystys ja seinien verhoilu	Tälle nelinumerotasolle kuuluu: - rakennusten tai muiden rakenteiden päällystäminen tai laatoittaminen: - keraamisilla, betonisilla tai kivisillä seinä- tai lattiatiilillä tai kivillä - parketilla tai muulla puisella lattiapäällysteellä -kokolattiamatoilla tai linoleumilla, myös kumisella tai muovisella lattiapäällysteellä - mosaiikkisilla, marmorisilla, graniittisilla tai liuskekivisillä seinä- tai lattiapäällysteillä	45430000

				- tapetilla	
		45.44	Maalaus ja lasitus	Tälle nelinumerotasolle kuuluu: -rakennusten sisä- ja ulkomaalaus - muiden rakenteiden ulkomaalaus - lasien, peilien jne. asennus Tälle nelinumerotasolle ei kuulu: - ikkunoiden asennus, vrt. 45.42	45440000
		45.45	Muu rakennusten viimeistely	Tälle nelinumerotasolle kuuluu: - yksityisten uima-altaiden rakentaminen - rakennusten ulkopintojen puhdistaminen höyryllä, hiekkapuhaltamalla ja vastaavalla tavalla - muut muualla luokittelemattomat rakennusten viimeistelytyöt Tälle nelinumerotasolle ei kuulu: -rakennusten ja muiden rakenteiden siivous, vrt. 74.70	45212212 ja DA04 45450000
	45.5		Rakennus- tai purkulaitteiden vuoraus käyttäjineen		45500000
		45.50	Rakennus- tai purkulaitteiden vuoraus käyttäjineen	Tälle nelinumerotasolle ei kuulu: - rakennus- tai purkukoneiden ja –laitteiden vuokraus ilman käyttäjää, vrt. 71.32	45500000

2.

Laki

julkisista hankinnoista annetun lain 7 ja 83 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan julkisista hankinnoista annetun lain (348/2007) 7 ja 83 §, sellaisena kuin niistä on 83 § laissa 321/2010, seuraavasti:

7 §

Yleiset hankintoja koskevat poikkeukset soveltamisalasta

Tätä lakia ei sovelleta julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista annetun lain (/) 5 §:ssä tarkoitettuihin hankintoihin eikä hankintoihin, jotka jäävät mainitun lain soveltamisalan ulkopuolelle sen 6 §:n 2 momentin, 7 §:n 1 momentin taikka 8 tai 13 §:n nojalla.

Tätä lakia ei myöskään sovelleta hankintoihin:

1) jotka ovat salassa pidettäviä tai joiden toteuttaminen edellyttää lakiin perustuvia erityisiä turvatoimenpiteitä;

2) joita koskevat muut menettelysäännöt ja jotka tehdään:

a) Suomen ja yhden tai useamman kolmannen maan välisen kansainvälisen sopimuksen nojalla, joka koskee tavarahankintoja tai rakennusurakoita allekirjoittajavaltioiden yhteisen rakennusurakan toteuttamiseksi tai hyödyntämiseksi taikka palveluhankintoja allekirjoittajavaltioiden yhteisen hankkeen toteuttamiseksi tai hyödyntämiseksi;

b) kansainvälisen järjestön erityismenettelyn nojalla; taikka

c) joukkojen sijoittamiseen liittyvät kansainvälisen sopimuksen nojalla, joka koskee jossakin Euroopan unionin jäsenvaltiossa tai kolmannessa maassa toimivia yrityksiä.

Edellä 2 momentin 2 kohdan a alakohdassa säädetystä poiketen lakia sovelletaan kehitysyhteistyösopimuksiin perustuviin ulkoasiainhallinnon hankintoihin.

83 §

Hankintaoikaisun soveltaminen muihin hankintoihin

Hankintaoikaisua sovelletaan myös sellaisen hankintayksikön päätöksen tai muun hankintamenettelyssä tehdyn ratkaisun korjaamiseen, johon ei muutoin sovelleta tätä lakia. Tällaisen hankintaoikaisun johdosta tehtävään päätökseen ei saa hakea valittamalla muutosta markkinaoikeudelta.

Hankintaoikaisusta puolustus- ja turvallisuushankinnoissa säädetään julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista annetussa laissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista annetun lain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan vesi – ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista annetun lain (349/2007) 17 § seuraavasti:

17 §

Yleiset hankintoja koskevat poikkeukset soveltamisalasta

Tätä lakia ei sovelleta julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista annetun lain (/) 5 §:ssä tarkoitettuihin hankintoihin eikä hankintoihin, jotka jäävät mainitun lain soveltamisalan ulkopuolelle sen 6 §:n 2 momentin taikka 7 tai 8 §:n nojalla.

Tätä lakia ei myöskään sovelleta:

1) rakennusurakoita tai palveluja koskeviin käyttöoikeussopimuksiin, joita yhtä tai useaa tässä laissa tarkoitettua toimintoa harjoittava hankintayksikkö tekee näiden toimintojen harjoittamiseksi;

2) hankintoihin, joiden tarkoituksena on jälleenmyynti tai vuokraus ulkopuolisille tahoille, jos hankintayksiköllä ei ole erityis- tai yksinoikeutta myydä tai vuokrata hankinnan kohdetta ja jos muut yksiköt voivat myydä tai vuokrata sen samoin edellytyksin kuin hankintayksiköt;

3) hankintoihin, joita hankintayksikkö tekee muun kuin 6—9 §:ssä tarkoitetun toiminnon harjoittamiseksi, jollei 10 §:stä muuta johdu;

4) hankintoihin, jotka liittyvät tässä laissa tarkoitetun toiminnon harjoittamiseen kolmansissa maissa, jos Euroopan yhteisön alueella olevaa verkkoa tai maantieteellistä aluetta ei käytetä;

5) hankintoihin, jotka ovat salassa pidettäviä tai joiden toteuttaminen edellyttää lakiin perustuvia erityisiä turvatoimenpiteitä;

6) hankintoihin, joita koskevat muut menettelysäännöt ja jotka tehdään:

a) Suomen ja yhden tai useamman kolmannen maan välisen kansainvälisen sopimuksen nojalla, joka koskee tavarahankintoja tai rakennusurakoita allekirjoittajavaltioiden yhteisen rakennusurakan toteuttamiseksi tai hyödyntämiseksi taikka palveluhankintoja allekirjoittajavaltioiden yhteisen hankkeen toteuttamiseksi tai hyödyntämiseksi;

b) kansainvälisen järjestön erityismenettelyn nojalla; taikka

c) joukkojen sijoittamiseen liittyvän kansainvälisen sopimuksen nojalla, joka koskee jossakin Euroopan unionin jäsenvaltiossa tai kolmannessa maassa toimivia yrityksiä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetun lain (588/2004) 1 §:n 3 momentti seuraavasti:

1 §

Lain soveltamisala

— — — — — — — — — — — — — — —

Lain 12—14 §:ää sekä 16 §:n 2 momenttia sovelletaan myös elinkeinonharjoittajaan, joka osallistuu julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista annetussa laissa (/20) tarkoitettuun tarjouskilpailuun tarjoajana tai alihankkijana ja joka saa, laatii tai muutoin käsittelee tarjouskilpailun tai hankinnan toteuttamiseksi luokiteltuja tietoja samoin kuin elinkeinonharjoittajaan, joka pyytää yhteisöturvallisuusselvityksen ja arvion tekemistä voidakseen osallistua toisen valtion viranomaisen tai siellä kotipaikkaansa pitävän yrityksen järjestämään tarjouskilpailuun tarjoajana tai alihankkijana.

— — — — — — — — — — — — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki

markkinaoikeuslain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan markkinaoikeuslain (1527/2001) 1 §:n 1 momentin 2 kohta, sellaisena kuin se on laissa 323/2010, seuraavasti:

1 §

Markkinaoikeuden toimivalta ja toimipaikka

Markkinaoikeus käsittelee ne asiat, jotka säädetään sen toimivaltaan kuuluviksi:

— — — — — — — — — — — — — — —

2) julkisista hankinnoista annetussa laissa (348/2007), vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista annetussa laissa (349/2007) sekä julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista annetussa laissa (/);

— — — — — — — — — — — — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 14 päivänä lokakuuta 2011

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Puolustusministeri *Stefan Wallin*

Liitteet
Rinnakkaistekstit

2.

Laki

julkisista hankinnoista annetun lain 7 ja 83 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan julkisista hankinnoista annetun lain (348/2007) 7 ja 83 §, sellaisena kuin niistä on 83 § laissa 321/2010, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
7 §	7 §
Yleiset hankintoja koskevat poikkeukset soveltamisalasta	*Yleiset hankintoja koskevat poikkeukset soveltamisalasta*
	Tätä lakia ei sovelleta julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista annetun lain (/) 5 §:ssä tarkoitettuihin hankintoihin eikä hankintoihin, jotka jäävät mainitun lain soveltamisalan ulkopuolelle sen 6 §:n 2 momentin, 7 §:n 1 momentin taikka 8 tai 13 §:n nojalla.
Tätä lakia ei sovelleta hankintoihin:	Tätä lakia ei *myöskään* sovelleta hankintoihin:
1) jotka ovat salassa pidettäviä tai joiden toteuttaminen edellyttää lakiin perustuvia erityisiä turvatoimenpiteitä *taikka jos valtion keskeiset turvallisuusedut sitä vaativat;*	1) jotka ovat salassa pidettäviä tai joiden toteuttaminen edellyttää lakiin perustuvia erityisiä turvatoimenpiteitä;
2) joiden kohde soveltuu pääasiallisesti sotilaalliseen käyttöön; taikka	
3) joita koskevat muut menettelysäännöt ja jotka tehdään:	*2)* joita koskevat muut menettelysäännöt ja jotka tehdään:
a) Suomen ja yhden tai useamman kolmannen maan välisen kansainvälisen sopimuksen nojalla, joka koskee tavarahankintoja tai rakennusurakoita allekirjoittajavaltioiden yhteisen rakennusurakan toteuttamiseksi tai hyödyntämiseksi taikka palveluhankintoja allekirjoittajavaltioiden yhteisen hankkeen toteuttamiseksi tai hyödyntämiseksi;	a) Suomen ja yhden tai useamman kolmannen maan välisen kansainvälisen sopimuksen nojalla, joka koskee tavarahankintoja tai rakennusurakoita allekirjoittajavaltioiden yhteisen rakennusurakan toteuttamiseksi tai hyödyntämiseksi taikka allekirjoittajavaltioiden yhteisen hankkeen toteuttamiseksi tai hyödyntämiseksi;
b) kansainvälisen järjestön erityismenettelyn nojalla; taikka	b) kansainvälisen järjestön erityismenettelyn nojalla; taikka
c) joukkojen sijoittamiseen liittyvän kansainvälisen sopimuksen nojalla, joka koskee jossakin Euroopan unionin jäsenvaltiossa tai kolmannessa maassa toimivia yrityksiä.	c) joukkojen sijoittamiseen liittyvät kansainvälisen sopimuksen nojalla, joka koskee jossakin Euroopan unionin jäsenvaltiossa tai kolmannessa maassa toimivia yrityksiä.
Edellä *1* momentin *3* kohdan a alakohdassa	Edellä *2* momentin *2* kohdan a alakohdassa

Voimassa oleva laki

säädetystä poiketen lakia sovelletaan kehitysyhteistyösopimuksiin perustuviin ulkoasiainhallinnon hankintoihin.

83 §

Hankintaoikaisun soveltaminen muihin hankintoihin

Hankintaoikaisua sovelletaan myös sellaisen hankintayksikön päätöksen tai muun hankintamenettelyssä tehdyn ratkaisun korjaamiseen, johon ei muutoin sovelleta tätä lakia. Tällaisen hankintaoikaisun johdosta tehtävään päätökseen ei saa hakea valittamalla muutosta markkinaoikeudelta.

Ehdotus

säädetystä poiketen lakia sovelletaan kehitysyhteistyösopimuksiin perustuviin ulkoasiainhallinnon hankintoihin.

83 §

Hankintaoikaisun soveltaminen muihin hankintoihin

Hankintaoikaisua sovelletaan myös sellaisen hankintayksikön päätöksen tai muun hankintamenettelyssä tehdyn ratkaisun korjaamiseen, johon ei muutoin sovelleta tätä lakia. Tällaisen hankintaoikaisun johdosta tehtävään päätökseen ei saa hakea valittamalla muutosta markkinaoikeudelta.

Hankintaoikaisusta puolustus- ja turvallisuushankinnoissa säädetään julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista annetussa laissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista annetun lain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan vesi – ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista annetun lain (349/2007) 17 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

17 §

Yleiset hankintoja koskevat poikkeukset soveltamisalasta

Tätä lakia ei sovelleta:

1) rakennusurakoita tai palveluja koskeviin käyttöoikeussopimuksiin, joita yhtä tai useaa tässä laissa tarkoitettua toimintoa harjoittava hankintayksikkö tekee näiden toimintojen harjoittamiseksi;

2) hankintoihin, joiden tarkoituksena on jälleenmyynti tai vuokraus ulkopuolisille tahoille, jos hankintayksiköllä ei ole erityis- tai yksinoikeutta myydä tai vuokrata hankinnan kohdetta ja jos muut yksiköt voivat myydä tai vuokrata sen samoin edellytyksin kuin hankintayksiköt;

3) hankintoihin, joita hankintayksikkö tekee muun kuin 6—9 §:ssä tarkoitetun toiminnon harjoittamiseksi, jollei 10 §:stä muuta johdu;

4) hankintoihin, jotka liittyvät tässä laissa tarkoitetun toiminnon harjoittamiseen kolmansissa maissa, jos Euroopan yhteisön alueella olevaa verkkoa tai maantieteellistä aluetta ei käytetä;

5) hankintoihin, jotka ovat salassa pidettäviä tai joiden toteuttaminen edellyttää lakiin perustuvia erityisiä turvatoimenpiteitä *taikka, jos valtion keskeiset turvallisuusedut sitä vaativat;*

6) hankintoihin, joita koskevat muut menet-

Ehdotus

17 §

Yleiset hankintoja koskevat poikkeukset soveltamisalasta

Tätä lakia ei sovelleta julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista annetun lain (/) 5 §:ssä tarkoitettuihin hankintoihin eikä hankintoihin, jotka jäävät mainitun lain soveltamisalan ulkopuolelle sen 6 §:n 2 momentin taikka 7 tai 8 §:n nojalla.

Tätä lakia ei *myöskään* sovelleta:

1) rakennusurakoita tai palveluja koskeviin käyttöoikeussopimuksiin, joita yhtä tai useaa tässä laissa tarkoitettua toimintoa harjoittava hankintayksikkö tekee näiden toimintojen harjoittamiseksi;

2) hankintoihin, joiden tarkoituksena on jälleenmyynti tai vuokraus ulkopuolisille tahoille, jos hankintayksiköllä ei ole erityis- tai yksinoikeutta myydä tai vuokrata hankinnan kohdetta ja jos muut yksiköt voivat myydä tai vuokrata sen samoin edellytyksin kuin hankintayksiköt;

3) hankintoihin, joita hankintayksikkö tekee muun kuin 6—9 §:ssä tarkoitetun toiminnon harjoittamiseksi, jollei 10 §:stä muuta johdu;

4) hankintoihin, jotka liittyvät tässä laissa tarkoitetun toiminnon harjoittamiseen kolmansissa maissa, jos Euroopan yhteisön alueella olevaa verkkoa tai maantieteellistä aluetta ei käytetä;

5) hankintoihin, jotka ovat salassa pidettäviä tai joiden toteuttaminen edellyttää lakiin perustuvia erityisiä turvatoimenpiteitä;

6) hankintoihin, joita koskevat muut me-

Voimassa oleva laki

telysäännöt ja jotka tehdään

a) Suomen ja yhden tai useamman kolmannen maan välisen kansainvälisen sopimuksen nojalla, joka koskee tavarahankintoja tai rakennusurakoita allekirjoittajavaltioiden yhteisen rakennusurakan toteuttamiseksi tai hyödyntämiseksi taikka palveluhankintoja allekirjoittajavaltioiden yhteisen hankkeen toteuttamiseksi tai hyödyntämiseksi;

b) kansainvälisen järjestön erityismenettelyn nojalla; taikka

c) joukkojen sijoittamiseen liittyvän kansainvälisen sopimuksen nojalla, joka koskee jossakin Euroopan unionin jäsenvaltiossa tai kolmannessa maassa toimivia yrityksiä.

Ehdotus

nettelysäännöt ja jotka tehdään:

a) Suomen ja yhden tai useamman kolmannen maan välisen kansainvälisen sopimuksen nojalla, joka koskee tavarahankintoja tai rakennusurakoita allekirjoittajavaltioiden yhteisen rakennusurakan toteuttamiseksi tai hyödyntämiseksi taikka palveluhankintoja allekirjoittajavaltioiden yhteisen hankkeen toteuttamiseksi tai hyödyntämiseksi;

b) kansainvälisen järjestön erityismenettelyn nojalla; taikka

c) joukkojen sijoittamiseen liittyvän kansainvälisen sopimuksen nojalla, joka koskee jossakin Euroopan unionin jäsenvaltiossa tai kolmannessa maassa toimivia yrityksiä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetun lain (588/2004) 1 §:n 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
1 §	1 §
Lain soveltamisala	*Lain soveltamisala*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Lain 12—14 §:ää sekä 16 §:n 2 momenttia sovelletaan myös elinkeinonharjoittajaan, joka pyytää yhteisöturvallisuusselvityksen ja arvion tekemistä voidakseen osallistua toisen valtion viranomaisen tai siellä kotipaikkaansa pitävän yrityksen järjestämään tarjouskilpailuun.	Lain 12—14 §:ää sekä 16 §:n 2 momenttia sovelletaan myös elinkeinonharjoittajaan, joka *osallistuu julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista annetussa laissa (/) tarkoitettuun tarjouskilpailuun tarjoajana tai alihankkijana ja joka saa, laatii tai muutoin käsittelee tarjouskilpailun tai hankinnan toteuttamiseksi luokiteltuja tietoja samoin kuin* elinkeinonharjoittajaan, joka pyytää yhteisöturvallisuusselvityksen ja arvion tekemistä voidakseen osallistua toisen valtion viranomaisen tai siellä kotipaikkaansa pitävän yrityksen järjestämään tarjouskilpailuun *tarjoajana tai alihankkijana.*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki

markkinaoikeuslain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan markkinaoikeuslain (1527/2001) 1 §:n 1 momentin 2 kohta, sellaisena kuin se on laissa 323/2010, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
1 §	1 §
Markkinaoikeuden toimivalta ja toimipaikka	*Markkinaoikeuden toimivalta ja toimipaikka*
Markkinaoikeus käsittelee ne asiat, jotka säädetään sen toimivaltaan kuuluviksi:	Markkinaoikeus käsittelee ne asiat, jotka säädetään sen toimivaltaan kuuluviksi:
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
2) julkisista hankinnoista annetussa laissa (348/2007) *ja* vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista annetussa laissa (349/2007);	2) julkisista hankinnoista annetussa laissa (348/2007), vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista annetussa laissa (349/2007) *sekä julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista annetussa laissa (/);*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Asetusluonnos

Valtioneuvoston asetus

julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista

Annettu Helsingissä päivänä kuuta 20

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti, joka on tehty puolustusministeriön esittelystä, säädetään julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista annetun lain (/20) nojalla:

1 luku

Yleiset säännökset

1§

Soveltamisala ja tarkoitus

Tässä asetuksessa annetaan tarkempia säännöksiä julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista annetussa laissa (/), jäljempänä puolustus- ja turvallisuushankintalaki, edellytetyistä puolustus- ja turvallisuushankintojen ilmoitusvelvoitteista, ilmoitusten sisällöstä, ilmoitusten lähettämisestä, julkaisemisesta ja muista ilmoitusvelvollisuuteen liittyvistä seikoista sekä velvollisuudesta toimittaa puolustus- ja turvallisuushankinnoista tilastotietoja ja muita selvityksiä Suomen viran-omaisille ja Euroopan unionin toimielimille.

2 §

Määritelmät

Tässä asetuksessa käytettävistä määritelmistä säädetään puolustus- ja turvallisuushankintalain 3 §:ssä.

2 luku

Ilmoitusmenettely EU-kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa

3 §

EU-vakiolomakkeet ja CPV-viitenimikkeistö

Puolustus- ja turvallisuushankintalain 28 §:n 1 momentissa, 64 §:n 2 momentissa ja 81 §:ssä edellytetyt ilmoitukset tehdään vakiolomakkeiden vahvistamisesta julkisiin hankintamenettelyihin liittyvien ilmoitusten julkaisemista varten ja asetuksen (EY) N:o 1564/2005 kumoamisesta annetulla komission täytäntöönpanoasetuksella (EU) N:o 842/2011, jäljempänä vakiolomakeasetus, vahvistettuja vakiolomakkeita käyttäen. Puolustus- ja turvallisuushankintojen määrittelyssä käytetään yhteisestä hankintasanastosta (CPV) annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 2195/2002 mukaisesti kyseisellä asetuksella vahvistettua viitenimikkeistöä.

4 §

EU-ilmoitukset ja niiden lähettäminen

Edellä 3 §:n 1 momentissa tarkoitetuista EU-ilmoituksista ennakkoilmoitus, hankintailmoitus, alihankintailmoitus, jälki-ilmoitus ja suorahankintaa koskeva ilmoitus on toimitettava julkaistavaksi www.hankintailmoitukset.fi - internet-osoitteen kautta suomen- tai ruotsinkielisenä työ- ja elinkeinoministeriön ilmoittamalle taholle, jonka on lähetettävä ilmoitukset edelleen Euroopan unionin virallisten julkaisujen toimistoon ja merkittävä ilmoituksiin lähettämispäivä. Hankintayksikön on pyydettäessä osoitettava ilmoitusten lähettämispäivä.

Muut vakiolomakeasetuksella vahvistetut EU-ilmoitukset hankintayksikkö voi täyttää suoraan Euroopan unionin virallisten julkaisujen toimiston ylläpitämällä verkkosivuilla osoitteessa www.simap.europa.eu. komission vahvistamia vakiolomakkeita käyttäen. Ilmoituksesta tulee lähettää kopio tilastointia varten työ- ja elinkeinoministeriön ilmoittamalle taholle.

5 §

Ennakkoilmoitus

Jos hankintayksikkö aikoo käyttää hyväkseen mahdollisuutta lyhentää puolustus- ja turvallisuushankintalain 29 §:ssä säädettyjä tarjousaikoja, hankintayksikön on toimitettava julkaistavaksi puolustus- ja turvallisuushankintalain 28 §:ssä tarkoitettu ennakkoilmoitus mahdollisimman pian varainhoitovuotensa alettua seuraavan 12 kuukauden aikana toteutettavista:

1) ennakoidulta yhteisarvoltaan vähintään 750 000 euron tavarahankinnoista ja puitejärjestelyistä CPV luokituksen mukaisia tuoteryhmiä käyttäen;

2) ennakoidulta yhteisarvoltaan vähintään 750 000 euron hankintalain liitteen A mukaisista ensisijaisista palveluhankinnoista ja puitejärjestelyistä hankintalain liitteen A mukaisia pääluokkia käyttäen; sekä

3) rakennusurakoista tai niitä koskevista puitejärjestelyistä, joiden ennakoitu arvo on vähintään puolustus- ja turvallisuushankintalain 12 §:ssä tarkoitettu rakennusurakoita koskeva EU-kynnysarvo.

6 §

Muiden ilmoitusten julkaiseminen

Hankintayksikkö ja sopimuspuoleksi valittu tarjoaja voi toimittaa julkaistavaksi ilmoituksia EU-vakiolomakkeita käyttäen myös niistä puolustus- ja turvallisuushankinnoista tai alihankinnoista, joita ilmoitusvelvollisuus ei koske.

3 luku

Viestintä EU-kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa

7 §

Sähköiseen viestintään sovellettavat säännöt

EU-kynnysarvot ylittäviä tavarahankintoja, rakennusurakoita sekä liitteen A mukaisia palveluhankintoja koskevassa hankintamenettelyssä tehtävät osallistumishakemukset ja tarjoukset voidaan vastaanottaa sähköisesti, jos vastaanottaminen täyttää seuraavat vaatimukset:

1) tarjousten ja osallistumishakemusten sähköiseen toimittamiseen tarvittavat eritelmät, myös salausta koskevat tiedot, ovat tarjoajien ja ehdokkaiden käytettävissä;

2) tarjoajat tai ehdokkaat toimittavat ennen tarjousten ja osallistumishakemusten esittämiselle asetetun määräajan päättymistä sellaiset vaaditut asiakirjat, todistukset, vakuutukset ja ilmoitukset, joita ei ole saatavilla sähköisessä muodossa;

3) tarjousten ja osallistumishakemusten saapumisajankohdat on määriteltävissä;

4) sähköisesti toimitettuihin tietoihin ei ole pääsyä ennen tietojen toimittamiselle varatun määräaikojen päättymistä;

5) ennen määräajan päättymistä tapahtuva pääsy tietoihin on selkeästi havaittavissa;

6) ainoastaan valtuutettu henkilö voi vahvistaa tai muuttaa vastaanotettujen tietojen avaamista koskevia päivämääriä;

7) jos valtuutettuja henkilöitä on useita, he voivat ainoastaan samanaikaisesti toimimalla

sallia pääsyn kaikkiin toimitettuihin tietoihin tai osaan niistä hankintamenettelyn eri vaiheissa;

8) valtuutetut henkilöt voivat samanaikaisesti toimimalla sallia pääsyn vasta määrätyn päivämäärän jälkeen toimitettuihin tietoihin; sekä

9) vaatimusten mukaisesti vastaanotettuihin ja avattuihin tietoihin on pääsy ainoastaan niihin perehtymiseen valtuutetuilla.

4 luku

Tilastotiedot ja selvitykset EU-kynnysarvot ylittävistä hankinnoista

8 §

EU-kynnysarvot ylittävistä hankinnoista Euroopan komissiolle toimitettavat tiedot ja selvitykset

Hankintayksikön on lähetettävä Euroopan komissiolle tieto:

1) puolustus- ja turvallisuushankintalain 7 §:n 3 momentin mukaisesta kansainvälisestä sopimuksesta; sekä

2) tarjouksen hylkäämisestä puolustus- ja turvallisuushankintalain 58 §:n mukaan lain vastaisen valtiontuen vuoksi.

9 §

EU-kynnysarvot ylittäviä hankintasopimuksia ja puitejärjestelyjä koskevat selvitykset

Puolustus- ja turvallisuushankintalain 109 §:n 2 momentin mukaisesti laadittavan selvityksen on sisällettävä vähintään seuraavat tiedot:

1) hankintayksikön nimi ja osoite sekä hankintasopimuksen tai puitejärjestelyn arvo;

2) hyväksyttyjen ehdokkaiden tai tarjoajien nimet sekä perustelut valinnalle;

3) hylättyjen ehdokkaiden tai tarjoajien nimet sekä perustelut hylkäämiselle;

4) poikkeuksellisen alhaiset tarjoukset ja perustelut niiden hylkäämiselle;

5) voittaneen tarjoajan nimi, tarjouksen valinnan perustelut sekä mahdollisesti alihankintoina teetettävien sopimusten osuus;

6) suorahankinnan ja kilpailullisen neuvottelumenettelyn käytön perusteet;

7) puolustus- ja turvallisuushankintalain 22 §:n 1 kohdassa tarkoitetun suorahankinnan käytön perusteet; sekä

8) syyt, joiden perusteella hankintayksikkö on päättänyt olla tekemättä hankintasopimusta tai puitejärjestelyä.

10 §

Tilastotiedot

Työ- ja elinkeinoministeriö laatii hankintayksiköiden edellisenä vuonna tekemistä hankinnoista tilastoselvityksen, jonka ministeriö toimittaa komissiolle vuosittain lokakuun loppuun mennessä. Tilastotiedot kerätään hankintayksikön 4 §:n mukaisesti julkaistaviksi toimittamista hankintailmoituksista tai hankintayksiköiltä erikseen pyydettävistä selvityksistä, jotka tulee toimittaa työ- ja elinkeinoministeriölle mainitussa pyynnössä tarkemmin annettavien ohjeiden mukaisesti kunkin vuoden toukokuun loppuun mennessä tai muuna työ- ja elinkeinoministeriön ilmoittamana ajankohtana.

Tilastoselvityksissä tulee eritellä:

1) puolustus- ja turvallisuushankintalain 12 §:ssä tarkoitetut EU-kynnysarvot ylittävien hankintojen lukumäärä ja arvo ryhmitellen tiedot mahdollisuuksien mukaan yhteisen hankintanimikkeistön (CPV) luokkien, sopimusosapuolen kansalaisuuden ja hankintamenettelyn perusteella.

2) käytettäessä puolustus- ja turvallisuushankintalain 22 ja 23 §:ssä tarkoitettua suorahankintaa tilastoselvityksen tiedot tulee 2 momentin 1 kohdan lisäksi ryhmitellä menettelyn käyttöedellytysten mukaan.

5 luku

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

11 §

Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 20